ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

VENDREDI 1er FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9520 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9520

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԱՇԽԱՐՀ ՉԷ ՄՈՌՑԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ»

Ա.

Լեհերէն բնագրէն թարգմանել տալով, ամբողջութեամբ հրատարակեցինք հայկական հարցի մասին այն երեք յօդուածները, որոնք 1961 Նոյեմբեր 26ին, 1962 Յունուար 14ին եւ Յուլիս 1ին լոյս տեսած էին լեհական Քիռունքի շաբաթաթերթին մէջ (Յառաջ, 9–12, 15–17 Յունուար 1963):

Առաջին յօդուածագիրը՝ Պոկտան Կենպարսկի՝ լաւատեղեակ է Հայոց ժամանակակից պատմութեան եւ մեծ համակիր մը մեր ժողովուրդին :

Իր «վաղեմի թուրք բարեկամ»ին ուղղուած բաց – նամակով մը կ'արծարծէ Մեծ Եղեռնը, 1915ի եւ յաջորդ հինգ տարիներու ընթացքին Կիլիկիոյ, Վասպուրականի, Սուրիոյ, Ադրբէջանի եւ Կարսի շրջանին մէջ պատահած դէպքերը, որոնց զոհ գացին, կ'ըսէ, երեք միլիոն Հայեր, — այսինքն ժողովուրդին վաթսուն առ հարիւրը:

Թուրք ոճրագործ կառավարութեան կողմէ «ամէնէն յետին մանրամասնութեանց մէջ կանխածրագրուած ջարդը» կ'որակէ ցեղասպանութեան առաջին փորձը : Ապտիւլ Համիտի 1895 – 96ի ջարդերը կը նկատէ «աշկերտ»ի գործ — հազիւ 300·000 սպանեալի ողորմելի արդիւնքով : Իսկ Այխմանի համար կ'ըսէ թէ Թուրքերու «փայլուն աշակերտն է» :

Ըստ Կենպարսկիի, եթէ ջարդերը տեղի չունենային, այսօր Հայոց ընդհանուր թիւը տասը միլիոն պէտք է ըլլար, մինչդեռ հազիւ չորս միլիոն է :

« 1915 – 20ին երեք միլիոն հոգիի ջարդը իրականութեան մէջ կը համապատասխանէ քառասուն տարուան ընթացքին ծնելիք վեց միլիոնի փճացումին» (Յառաջ, 9 Յունուար) :

Յօդուածագիրը յուզիչ տողերով կը նկարագրէ տարագրութեան եւ ջարդի տեսարանները : Կը յիշէ Ֆրանց Վէրֆէլի հոյակապ գիրքը Մուսա Լերան հերոսամարտին մասին : Կը մեղադրէ թուրք մըտաւորականութիւնը, զոր անարգութեան սիւնին կը դամէ իբրեւ մարդասպան : Որովհետեւ Եւրոպայի մէջ «ուսանող» տիտղոսը կրող թուրք մտաւորականներ զօրավիգ կանգնած են ջարդարար Թալէաթներու եւ Էնվէրներու :

Չի կրնար զսպել իր արդար զայրոյթը, երբ կը տեսնէ թէ հայկական պատմական հողամասերը — մէջն ըլլալով Կարսի շրջանը եւ Արարատի հովիտը — կցուած են Թուրքիոյ, որպէս վարձատրութիւն ցեղասպանութեան :

Սակայն ի՞նչ շահ ապահովեցին Թուրքիոյ հողային այս կցումները, կը հարցընէ Կենպարսկի, որ քանի մը տարի առաջ երկու ժամ տեւող ճամբորդութիւն մը կատարեր է հայ – թրքական սահմանի երկայնքին եւ «մէկ հատ իսկ մարդ էակի ներկայութիւնը» չէ նշմարած թրքական բաժնին մէջ :

« Խիտ բնակչութեամբ երկիր մը մեռեալ եւ վանողական կատարեալ անապատի վերածեցիք, լքուած եւ պղծուած գերեզմանի մը նման » :

Այս ճշմարտութիւններն ըսելէ վերջ, բարեմիտ Լեհը իր «զայրացած եւ տխուր նամակ»ին վերջին մասը կ'ուղղէ ո՛չ թէ իր «վաղեմի թուրք բարեկամին» որ յուսախաբ է ըրած զինքը, բաւականաչափ ուժ եւ քաջութիւն չունենալուն համար Թուրքիոյ մէջ «խօսք առնելու՝ բնաջընջուած ժողովուրդներու պաշտպանութեան ի խնդիր», այլ անոնց, որոնք թուրք ազգին «իրական խիղճն են, գրողներուն, արուեստագէտներուն, ուսուցիչներուն, աշխարհի մէջ անուն շահած թուրք գիտնականներուն, դաստիարակներուն եւ երիտասարդութեան բարեկամներուն » :

Իր նամակի եզրակացութեան մէջ, Կենպարսկի այս Թուրքերուն կ'առաջարկէ «շօշափելի ձեւ մը գտնել՝ Հայերը գոհացնելու համար » :

Եւ որովհետեւ «մեր ապրած պատմական դարաշրջանին ճնշուած ժողովուրդներն ու կողոպտուած երկիրները ինքնաբուխ կերպով կ'ազատագրուին», յօդուածագիրը կը պահանջէ, որ Թուրքերը իրենք ըլլան իրենց դատախազն ու դատաւորը, փոխանակ սպասելու որ ուրիշներ զիրենք դնեն ամբաստանեալի աթոռին վրայ :

Այսինքն լռելեայն կը պահանջէ, որ Թուրքերը ինքնաբերաբար Հայոց վերադարձնեն այն հողերը, զորս բռնագրաւած են, բնակչութիւնը ջարդելէ վերջ...

Սակայն մեր լեհ բարեկամին գրութեան մէջ ամէնէն յատկանշականը իր այն հաւատքն է, որ հակառակ արտաքին երեւոյթներուն, աշխարհ տակաւին մոռցած չէ հայկական հարցը :

Երբեմն պզտիկ կայծ մը, — կ'ըսէ խօսքն ուղղելով Թուրքերուն — կրնայ ազդանշանը դառնալ շատ մը ուրիշ լոյսերու բոցավառումին, այնքան յստակ ու լուսաւոր, որ դուք իսկ տեսնէք զանոնք : (Յառաջ, 12 Յունուար) :

Ականջը խօսի մեր նահանջապաշտ եւ պարտուողական « Հայաստանասէր»ներուն :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՄՈՍԿՈՒԱ ՊԻՏԻ ՉԵՐԹԱՅ

ՈՉ ՄԷԿ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՖՐԱՆՔՈՅԻ ՀԵՏ

Նախարարաց հերթական խորհուրդէն ետք, տեղեկատուութեան նախարարը նախ կարգաց պաշտօնական զեկոյց մը ուր կ'ըսուէր թէ Արտաքին նախարարը զեկուցում մը ըրած է միջազգային կացութեան շուրջ : Պարզած է գլխաւորաբար այն պայմանները որոնց մէջ դադրած են Անգլիոյ անդամակցութեան վերաբերեալ բանակցութիւնները, Պրիւսէլի մէջ : Ալժերական հարցերով զբաղող նախարարը տեղեկատուութիւն մը տուած է Ալժերիա կատարած իր ճամբորդութեան մասին :

Ալէն Փէյրըֆիթ ճշդած է թէ նախարարաց խորհուրդը բացարձակապէս վաւերացուցած է Քուվ Տը Միւրվիլի բրռնած ընթացքը Պրիւսէլի մէջ, «դիրք մը որ թոյլ տուած է որ Հռոմի դաշինքը պահպանուի բոլոր փոթորիկներու դէմ : Հասարակաց Շուկան կը շարունակուի աւելի քան երբեք, շեշտած է նախարարը, ասիկա չանտեսեր յետագայ զարգացումները եւ ամբողջովին կը պահպանէ Անգլիոյ անդամակցութեան մը կարելիութիւնը այն օրը երբ Մեծն Բրիտանիա պատրաստ ըլլայ : Այսօր անկարելի է այն պայմաններով զորս այդ երկիրը կը ներկայացնէ » :

Փէյրըֆիթ աւելցուցած է թէ Քուվ Տը Միւրվիլի զեկուցումը դուռ բացած է մտքերու փոխանակութեան, բայց ոչ մէկ անհամաձայնութիւն ծագած է այս առթիւ :

Նախարարը պատասխանելով լրագրողներուն հարցումներուն կարգ մը հերքումներ եւ ճշդումներ ըրած է : Ի մէջ այլոց յայտնած է որ ոչ մէկ խօսք կայ տը Կոլի Մոսկուա ճամբորդութեան մը մասին, ոչ ալ Ֆրանքոյի հետ հանդիպումի մը : Նախարարը հակասական դտած է նաեւ նախագահ տը Կոլի վերագրուած կարգ մը նպատակներ ինչպէս՝ Մոսկուա–Փարիզ առանցք մը եւ Փարիզ – Մատրիտ առանցք մը :

Ճշդուած է նաեւ թէ Անթուան Փինէի Գահիրէ ճամբորդութիւնը եւ Նասրի հետ տեսակցութիւնը պաշտօնական բնոյթ չունին : Նախկին վարչապետը պէտք չէ նկատուի իբրեւ «շրջուն դեսպան» Ֆրանսական կառավարութեան :

Ալժերական հարցերով զբաղող նախարարը՝ տը Պրօյլ շատ երկար տեղեկագիր մը տուած է Ալժերիա կատարած իր ճամբորդութեան շուրջ : Նկատել տուած է թէ մտայնութիւնները կը փոխուին : Արդարեւ Ալժերիա գացող Ֆրանսացիներու թիւը կանոնաւոր կերպով աւելցած է : Եզրակացուցած է թէ Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ յարաբերութեանց զարգացումը կրնայ իբրեւ օրինակ ծառայել այն յարաբերութեանց որոնք կրնան ստեղծուիլ ճարտարարուեստական ու թերաճ երկիրներու միջեւ :

×

Ընկերվարական կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէն նկատեց առջի օր զեկոյցով մը որ «Զօր. տը Կոլ անգամ մը եւս ծանր հարուած մը կուտայ եւրոպական կառուցման : Զանազան նկատումները, յատկապէս տնտեսական գետնի վրայ, որոնք յառաջ կը դրուին բացատրելու համար Պրիւսէլի խզումը, պատրուակներ են խաբելու համար հանրային կարծիքը կոլականութեան արտաքին քաղաքականութեան բուն հեռանկարներուն մասին : Այս ընթացքը, ինչպէս ցոյց կուտայ մանաւանդ այնքան արագօրէն բացայայտ Ֆրանքեւգերմանական « դաշնագրին », արդէն իսկ ստեղծած ներկայ պարապը Ֆրանսան կ'առաջնորդէ ամուլ եւ վտանգաւոր կղզիացումի մը, ոչ միայն Եւրոպայի մէջ այլեւ Ատլանտեան զինակցութեան » :

Ժողովրդական Հանրապետական Շարժումի (ՄԷ ԷՌ ՓԷ) Սէնի դաշնակցութիւնը «կը դատապարտէ Ֆրանսական պատուիրակութեան գիտակցօրէն պատճառած խզումը Պրիւսէլի մէջ եւ այն պայմանները որոնց մէջ արգելք հանդիսացաւ որ կարելի լուծումներ գտնուին ինչպէս նաեւ ժամանակավրէպ ազգայնականութիւնը որ կը կղզիացնէ Ֆրանսան» :

Բանուորական Ուժի (Ֆորս – Ուվրիէռ) ընդհ. քարտուղարը «շատ ցաւալի կը գտնէ» Պրիւսէլի խզումը :

×

« Տը Կոլը կ'անցնի, Եւրոպան կը մընայ» : Այս է ամերիկեան խտացած կարծիքը Պրիւսէլի ձախողութենէն ետք : Տը Կոլի դէմ յարձակումները կը շարունակուին.— «Զօրավարին յամառութիւնը, անխորհուրդ, բացասական, հինցած, գաղափարները» եւ այլ որակումները կը լեցնեն ամերիկեան լոյս տեսնող (Նիւ–Եորքի գրաշարները միշտ գործադուլի մէջ են) մամուլին էջերը :

« Երկրաշարժ Պրիւսէլի մէջ» կ'ըսէ մամուլի խորհրդային «Թաս» գործակալութիւնը, որ կ'աւելցնէ.— « Թէեւ ոչ ոք կը սպասէր հրաշքի մը որ թոյլ տար Արեւմտեան զինակիցներուն որ քանի մը օրէն կարգադրեն աշխարհակալ հակասութեանց թնճուկը, կապուած Մեծն Բրիտանիոյ անդամակցութեան, Պրիւսէլի ամբողջական ձախողանքը ապշեցուց «Եւրոպական ամբողջականութեան» կողմնակիցները :

Աւելորդ է խօսիլ Անգլիացիներու դառնութեան մասին : Լոնտոնի մամուլը աւելորդ չի նկատեր յիշեցնել թէ եթէ Անգլիան չըլլար «Յունիս 18ի մարդը» այսօր այն դիրքին հասած չէր ըլլար ուր որ է եւ չէր կրնար դուռը փակել Անգլիոյ երեսին : Ֆրանսական մամուլն ալ դառն է : Այսօր Ֆրանսա առանձին է ինչպէս իր զեկավարը, կամովին : Յետագայ օրերը կրնան ըսել թէ ո՞վ սխալեցաւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ չորս նախարարներ հրաժարած են, ինչ որ ցոյց կուտայ կառավարութեան դժուարութիւնները : Միւս կողմէ նասրական նոր ցոյցեր տեղի ունեցած են երկրին հիւսիս – արեւելեան մասը :

ՖՐԱՆՔԵԻՍՊԱՆԱԿԱՆ խօսակցութիւններէն ետք, Մատրիտի մէջ, հասարակաց զեկոյց մը կը ճշդէ թէ խօսակցութեանց նպատակն էր երկու երկիրներու յարաբերութեանց վերահաստատումը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ թղթատարական սպասարկութիւնները ընդհանուր գործադուլ պիտի ընեն այսօր՝ Ուրբաթ :

ՖՐԱՆՍԻՍ ՓՈՒԼԷՆՔ, ծանօթ երաժշտագէտը սրտի տագնապի մը զոհ գնաց առջի օր : 63 տարեկան էր : Հարուստ գործ մը կը թողու դաշնակի եւ նուագախումբի : Սթապաթ Մաթէրը իր գործին գլուխ – գործոցը կը նկատուի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պարենաւորումը օրէ օր կը դժուարանայ : Ածուխի եւ փուէլի պակասին կը յաջորդէ բանջարեղէնի եւ պտուղի նուազումը :

ՓԱՐԻԶ – ՄԱՐՍԷՅԼ ճեպընթացը գիծէն դուրս ելաւ առջի օր : Զոհ չկայ :

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Արտասահմանէն Հայաստան զրկուած նուէրներու ցուցահանդէսին, ի մէջ այլոց, ներկայացուած են «Ժողովրդական հերոս զօրավար Անդրանիկի վերաբերեալ նիւթեր», կը գրէ «Սովետական Հայաստան» իր Յունուար 20ի թիւին մէջ :

Նոյնպէս յատուկ ցուցափեղկի մը մէջ դրուած են Սիամանթոյի մօր զգեստները, Կիլիկիոյ Ռուբինեան իշխաններուն դրօշակը, հին պատմական դրամներ, դրոշմաթուղթեր եւայլն :

ՄՍԱԾ ՄԱՐՄՆԻ ՄԽԻԹԱՐԱՆՔ

Այս օրերուս՝ երբ աշխարհ վերջին 20 տարիներու ամէնէն ցրտաշունչ ձմեռը կ'ապրի, հետաքրքրական հաստատում մը կ'ընեն կլիմայաբանութեան մասնագէտներ՝ Առողջութեան Համաշխարհային Կազմակերպութեան ամսաթերթին մէջ. — « Աշխարհի որեւէ մէկ մասէն աւելի, ամէնէն առողջարարն է ապրիլ բեւեռային շրջաններու մէջ» :

Արդարեւ, մասնագէտներուն ըսելով, ծնունդներու ամէնէն բարձր եւ երախաներու մահուան ամէնէն ցած թիւը արձանագրուած է Հիւսիսային եւ Հարաւային բեւեռներու շրջաններուն մէջ, ինչ որ կը բացատրէ աշխարհի քառորդ տարածութիւնը կազմող այս ցամաքամասերու բնակչութեան յարանուն անը : Այդ մասնագէտները ընդհանրապէս սխալ կը գտնեն ցուրտին ազդեցութեան մասին ժողովրդական կարծիքը : Այսպէս, զօրաւոր պաղը չի մեռցներ մանրէները, ընդհակառակն, պաղը կը պահպանէ եւ «կենդանի մանրէներ» գտնուած են դարեր առաջ մեռած սառած մարդոց դիակներուն մէջ :

Սեւ ու Ճերմակ

—o—

Բարեկամ ուսուցիչ մը, Պէյրութէն, անցած տարի Յուլիսին Հայաստան գնաց ուրիչ 19 հայ ուսուցիչներու հետ, մշակոյթի նախարարութեան մասնաւոր հրաւէրով :

Մեկնողները, որոնցմէ մէկ քանիին հետ ես անձամբ առիթ ունեցայ խօսելու Պէյրութի մէջ, խանդավառուած էին հայրենիք երթալու, հայրենի երկիրն ու ժողովուրդը տեսնելու հեռանկարով :

« Հեռանկար »ը դարձաւ իրականութիւն. տարաբնակ ուխտաւորները 1962 Յուլիսին մեկնեցան Հայաստան, ուր մը–նացին երկու ամիս եւ վերադարձան Սեպտեմբերի վերջերը :

Անոնցմէ մէկը, որուն հետ սերտ բա – րեկամութեամբ կապուած եմ երկար տարիներէ ի վեր, վերադարձին գրեց, անձնական նամակի մը մէջ, թէ մարմինով Պէյրութի կը դառնայ այժմ, բայց հոգիով հոն է, հայրենի երկրին ու ժո – ղովուրդին մէջ, Արարատի դիմաց, Սեւանի ափին, Դիլիջանի եւ Զանգեզուրի բարձունքներուն վրայ կամ Երեւանի լայն ու ծառազարդ փողոցներուն մէջ :

Պէտք կա՞յ ըսելու եւ կրկնելու, թէ մեր հայրենասիրութիւնը «չրթունքի հայրենասիրութիւն » չէ, պարապայա – կան դիջում չէ, ճառ չէ, քարող չէ, այլ արտով, ջիկերով ապրուած զգացում մըն է :

Կը գտնուինք երկրէն դուրս, բայց կ'ապրինք երկրին մէջ : Եւ եթէ դառն բաներ կ'ըսենք երբեմն, մեր խօսքը ուղ – դուած չէ երբեք երկրին կամ ժողո – վուրդին դէմ, այլ ուղղուած է տիրող կարգերու դէմ, մեր հողերուն բռնագը – բաման դէմ, մեր իրաւունքներուն ու – րացման դէմ :

Բայց մեզի՝ իրաւունքի հարց մը չէ ա – սիկա, նաեւ պարտականութեան հարց մըն է :

Իրաւունք ունի՞նք մեր Դատը պահա – պանելու. այո՛ : Պարտաւո՞ր ենք ակռ կանգնիլ մեր ուրացուած իրաւունքնե – րուն. այո՛ : Այլեւս ինչու ուրեմն «խորթ զաւակ» կը համարուինք մենք :

Եթէ մեր պահպանել ուզածը անճնա – կան չահ մը ըլլար, նոյնիսկ ըլլար կու – սակցական չահ մը, մեզ իրաւամբ կարե – լի էր կոչել ոչ թէ հայրենասէր, այլ՝ հայրենապաշտ : Մարդիկ, որոնք իրենց չահը կը դերադասեն հայրենիքի եւ ազ – դի չահերէն :

Եւ որովհետեւ այդ չէ ճշմարտութիւ – նը, այսինքն՝ որ մենք անճնական կամ կուսակցական չահեր չենք հետապնդեր, այլ կը հետապնդենք ազգային չահեր, այս պատճառով ալ ոչ պարտուած կը զգանք մենք մեզ, ո՛չ անիրաւ, ո՛չ անար – գաւ :

Բայց քաղաքական հարցերը թողունք քաղաքագէտներուն : Իրրեւ խոնարհ դը – պիր, խօսինք միայն մշակութային հար – ցերու մասին :

Ֆառասուն տարի է ահաւասիկ, մենք բուռն պայքար կը մղենք հակամեսրոպ – եան ուղղագրութեան եւ օտար բառերու անխնայ գործածութեան դէմ :

Այս պայքարին մէջ ի՞նչ կայ հակա – հայրենասիրական :

Այս պայքարին մէջ ի՞նչն է հակազ – գայինը :

Իմ բարեկամ ուսուցիչը, որ Հայաս – տան դնաց ու վերադարձաւ խանդավառ տրամադրութիւններով, երկրին ու ժո – ղովուրդին հանդէպ ջերմ ու սրտագեղ զգացումներով, կը գրէ իր նամակին մէջ .

« Անմոռանալի էր ու հրաշալի մեր պը – տոյտը : Հայրենի երկիր, հայրենի հող ու հայ ժողովուրդ ամենայն տեղ ու ամէ – նայն հարազատութեամբ : Պիտի ըսես՝ հապա լեզո՞ւն, ուղղագրութի՞ւնը, օտար բառերու գործածութի՞ւնը : Այո, ի'ըմ – բռնեմ ցաւդ, որ քիչ մը քրոնիկ դարձած է արդէն եւ չնչած օդդ հարամ կ'ընէ : Հոն ես ալ առիթը ունեցայ խօսելու եւ վիճելու այդ ցաւի ախտաբանական պատճառներուն մասին : Զկարծես, թէ հոն մաքրակրօններ, տառապողներ եւ ելք որոնողներ չկան : Շատեր կ'ընդու – նին, թէ «ափեզգըփեղեան» նոր ուղղա – գրութիւնը սխալ մըն էր, զոր պարտա – դրեցին մեր ժողովուրդին, ուրիչներ կա – րելիութեան սահմանին մէջ պայքար մը չղթայազերծած են օտար բառերու գոր – ծածութեան դէմ, բայց ամէն բան այս մարզով կամքէն կախուած չէ վերջա – պէս» :

Կը հաւատանք, որ հայ մտաւորականը հոն ալ, մանաւանդ հոն, երբեմն իր ա'լ – եան գնով, պահած ու պաշտպանած է հայ արժէքները : Պայքարած է ու կը շա – րունակէ պայքարիլ լեզուի այլասերման դէմ, ոգիի այլասերման դէմ, գրական – նուաճեան պրոլետարացման դէմ :

Ահա ճերմակն է :

Բայց կայ նաեւ սեւը :

Նոյեմբերի մէջ ես առիթ ունեցայ խո – սելու հայրենիքէն նոր վերադարձած բա – րեկամի մը հետ, այստեղ՝ Գահիրէի մէջ : Կուսակցական չէ բարեկամս, «յա – ռաջդիմական» բնաւ չէ : Հայրենասէր անձ մըն է պարզապէս : Քանի մը անգամ Հայաստան այցելած ու վերադարձած է միշտ խանդավառ, միշտ աւելի բարեա – կամ՝ դէպի հայրենի ժողովուրդն ու իշխանութիւնները : Իր բերնէն դառն խօսք մը լսած չեմ հայրենիքին դէմ :

Այս անգամ, մեր կարճ խօսակցու – թեան ընթացքին, ծանրակչիռ յայտարա – րութիւն մը ըրաւ. «Հայաստանը կը ոու – սացնէն» :

— Ի՞նչպէս, — ստիպուեցայ հարցնել՝ լաւ չհասկնալով իր խօսքին իմաստն ու տարողութիւնը :

— Նախ՝ ռուս լեզուի ուսուցումը պար – տադիր է նախակրթարանի առաջին եւ դասարանին մէջ,— ըսաւ բարեկամս :

— Նոյն բանն է ամէն տեղ,— պա – տասխանեցի ես.— բոլոր երկիրներուն մէջ պետական լեզուի ուսուցումը պար – տադրաբար կը սկսի առաջին դասարա – նէն :

— Բայց մեր խօսքը Հայաստանի մա – սին է, ուր պետական լեզուն հայերէնն է, հայերէնը պէտք է ըլլայ : Ռուսերէնը օտար լեզու է, ինչպէս ֆրանսերէնը կամ անգլերէնը՝ ուրիչ վարժարաններու մէջ : Ասկէ զատ,— չարունակեց բարեկամս, — կարող մը առարկաններ ռուսերէնով կ'աւանդուին : Աւելի տարօրինակը այն է, որ Հայաստանի մէջ ռուսական վար – ժարաններուն թիւը աւելի չատ է, քան հայկական վարժարաններունը, բնակչու – թեան թուական համեմատութիւնը նկա – ի առնելով : Անշուշտ, ռուսացումը կը կատարուի ոչ թէ ափ – աշխարա, այլ՝ խաղաղ թափանցումով : Հիմա չատ ալ դղալի չեն այս «թափանցում»ին հետե – ւանքները, բայց սերունդ մը կամ երկու սերունդ ետք, մենք պիտի ունենանք ռուսածին եւ ռուսադէտ Հայեր՝ բուն իսկ հայրենիքին մէջ :

Մեր խօսակցութիւնը չարունակուեցաւ այս ուղղութեամբ :

Ուրիչ տեղ կարդացած էի, որ ճաշա – րաններու մէջ ճաշացուցակը գրուած է ռուս լեզուով : Երեւան գացող հայ գրո – սաշրջիկը թարգմանի մը պէտք ունի՝ իր ուզած կերակուրը ապսպրելու համար :

Մենք ուզդակի երեւանէն կը սառանք բազմաթիւ հայերէն թերթեր, ի միջի այլոց՝ նաեւ «Սովետական Հայաստան» : Թերթերու վաճառներուն վրայ լսած – ներէն սառերով գրուած է «Սովետական Այաստան» : Ոչ թէ «Հայաստան», այլ՝ «Այաստան» : Ռուսերը հօ դիրը չունին, անոնց համար՝ հայը այ է, Հայաստա – նը՝ Այաստան :

Թերթը կը ապուի Երեւանի մէջ, բա – ցերեւոյթին՝ արտասահման կը դրկուի նոյնպէս Երեւանէն : Թերթին անունը վաճառին վրայ կը գրուի ֆրանսերէն, բայց կը գրուի ո՛չ թէ Հայաստան, այլ Այաստան : Եթէ Ռուսերը հօ դիրը չու – նին, ֆրանսացիները ունին : Ինչու ուրե – մըն Հայաստանը պիտի զանազատի Այաստան :

Այս մանր – մունր դիտողութիւնները կարդացող բարեմիտ Հայը պիտի ըսէ հա – ւանօրէն .

— Պէ՛ ճանըմ, Հայաստան գրեր են թէ Այաստան, ատկէ ի՞նչ կ'ելլէ :

Ատկէ այն կ'ելլէ, որ մեր երկիրը Ա. – յաստան չէ, Հայաստան է : Այսօր հօ դի – րը կը ջնջեն, վաղը ուրիչ դիր մը կը ջնջեն, օր մըն ալ մեսրոպեան այբուբենը կը ջնջեն :

Այսօր ռուսերէնը կ'աւանդուի երբեմն պետական լեզու, վաղն ալ թերեւս հայե – րէնը աւանդուի երբեմն... օտար լեզու :

Այս բաները ըսելու համար չեմ կար – ծեր, որ հակահայաստանեան եւ հայ ժո – ղովուրդի սխերիմ թշնամի կոչեն զիս :

Եթէ սուտ ու սխալ բան մը կայ բաժ – ներուս մէջ, իրապէնիներուն կ'իյնայ հերքել սուտն ու սխալը եւ բանը ուղիղն ու ճիշդը :

Այսքանը կը բաւէ :

Բ. ԹՈՇԵԱՆ

ՃՈՐՁ ԿՈՐՏՂՆ ՊԱՅՐՂՆ

Բայց ես ապրեցայ եւ չապրեցայ գուր,
Եթէ պատահի, որ ես պարտասեմ
Թէ իմ մարմինս եւ թէ մտքերս,
Եթէ սպանիւիմ ոսոխի ձեռքով,
Իմ մէջ կայ սակայն ուժ մը, որ երբեք
Պիտի չկորչի. ան երգի մ'ձայնն է,
Որ թափանցելով սիրտերուն խորը
Պիտ' ցնցէ' զանոնք եւ պիտի յուզէ :

ՊԱՅՐՂՆ

«ՉԱՅԼՏ ՀԱՐՈՒՏ» Դ. ԵՐԳ

×

Փոքր է Թիւը վիպասացա դրականու – թեան պատկանող այն գրողներուն, ո – րոնք Թէ կեանքի ընթացքին եւ Թէ յետ մահու այնքան համբաւաւոր եղած ըլլան որքան Պայրըն : Սերունդները դատած են միշտ անոր գրական գործին ու կեանքին մէջ ապստութեան խորհրդանշան մը, ա – նարգարութեան դէմ պայքարող մը :

Պայրըն ծնած է 1788 Յունուար 22ին, Լոնտոնի մէջ, իսկ մանկութեան տարի – ները անցուցած Սկովտիոյ լեռներուն, Ապբրտին քաղաքին մէջ : Աշակերտու – թեան տարիներուն, Պայրըն անյոյժ կար – գապող մը եղած է, նախնարութիւն ա – լով ճամբորդական եւ պատմական բո – վանդակութեամբ գիրքերու : Կ'արժէ գի – տել ասոր, որ Սկովտիոյ մէջ, աբանչանա – լով բնութեան գեղեցկութիւններուն վր – րայ, Պայրըն մխիթարն առնն թափան – ցած է ակովտական ազատասէրնէ, լմբոտ ոդիին, որ բարմիկա ապստամբած է անգ – լիական լուծին դէմ :

Բարձրագոյն կրթութիւնը կը սառնայ Քեմպրիճի մէջ, ուր 1807ին լոյս կը տեսնէ իր բանաստեղծութիւններուն ա – ռաջին հատորը, իսկ 1808ին, սառնց մասնաւոր ճիգ թափելու կը սառնայ Աբ – ուհոռաներու վարպետ ախտաղօսը եւ ա – ռանց դիշալու կը բաժնուի այդ ուսում – նարանէն, զոր երբեք պիտի չյիշէ : 1809 – ին երկար ճամբորդութեան մը ձեռնար – կելով դէպի Եւրոպա, իր մօրը կը դրէ. «Կը բաժնուիմ Անգլիայէն սառնց զղ – չալու եւ պիտի վերադառնամ սառնց հա – ճոյքի» : 1818 – 1821 տարիներուն Իտա – լիոյ մէջ կապեր կը հաստատէ իտալացի յեղափոխականներու հետ (քարպոնարի – ներ) եւ նիւթապէս կը մասնակցի անոնց չարժումին : Քարպոնարիներու չարժու – մին ձախողութենէն վերջ, Պայրըն կը

ՅԱՆՑԱՆՔԻ ՄԸ ՍՏՈՒԵՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

—o—

« Այս խօսակցութեան յաջորդ օրը, Սո – վետատ անհանդստութիւն մը պատրաս – կեւով, տունը կը մնայ : Յաջորդ օրը նոյնպէս՝ Տոն Փետրո, առտու իրիկուն կ'երթայ զայն տեսնելու իր սենեակին մէջ, ու կը խօսին այս ու այն խնդիր – ներու մասին : »

Սակայն երրորդ օրը, զարմուհին՝ Քոնչիթա տա Սանթակուատոր պարա – հանդէս մը կուտար : Եղանակին վերջին հաւաքոյթն էր եւ այդ միջավայրին պատկանողներէն ոչ ոք բացակայ կ'ըլ – լար : Սոլետատ կը յայտարարէ թէ տա – կաւին անհանգիստ ըլլալով, տունը պի – տի մնար :

« — Արդեօք մեր անցեալ օրուան խո – սակցութեան հետեւանքո՞վ է որ կը մերժես գալ, հարց կուտայ Տոն Փետրո :

« — Ներէեցայ ըսածիդ մասին : Կը գտնեմ որ պահանջդ անարդար է, եւ սա – կայն կ'ընդունիմ : Փէփէին հետ իմ ու – նեցած բարեկամութիւնս խորտակելու միակ միջոցը այն է, կ'ենթադրեմ, որ իրեն չհանդիպելու համար պէտք չէ որ յաճախեմ այն վայրերը ուր կրնամ իրեն հանդիպիլ :

« — Կը սիրե՞ս միշտ զինքը :

« — Այո :

« — Ինչո՞ւ ուրեմն ամուսնացար ին – ծի հետ :

« — Փէփէ Քուպա կը գտնուէր : Ոչ ոք դիտէր թէ ե՞րբ կը վերադառնայ : Աւե – լին՝ հայրս ստիպեց որ ամուսնանամ քեզի հետ ...

« Առանձին դնաց պարապանդէս եւ դի – մեց խաղի սրահը : Սեղանի մը վրայ տեղ մը կար՝ նստեցաւ պաքարա խաղալու համար : Աներեւակայելի բախտ մը ունե – ցաւ եւ չատ դրամ չահեցաւ : Իր խաղըն – կերներէն մին կատակելով հարցուց թէ ո՞ւր կը գտնուէր Սոլետատ : Տոն Փետրո նչմարեց թէ սեղանակիցներէն մին սար – սըռաց այս հարցումին վրայ, սակայն ծիծաղելով գոհացաւ, ըսելով թէ ան – կողինն էր : Այդ պահուն էր որ պատա – հեցաւ դժբախտ դէպք մը : Քանի մը ե – րիտասարդներ մտան խաղասրահէն ներս եւ դիմելով հրետանիի սպայի մը, որ նոյնպէս սեղանին գլուխն էր, հարցու – ցին թէ ո՞ւր կը գտնուէր Փէփէ Ալվա – րէզ :

« — Մի՞թէ հոս չէ, ըսաւ սպան :

« — Ո՛չ :

« Շփոթ լռութիւն մը լիաւ խումբին վրայ : Տոն Փետրո պէտք ունեցաւ իր ամբողջ պաղարիւնութեան, պարտկելու համար իր անձկութիւնը : Փէփէն Սոլե – տատի հետ ըլլալու մտածումը արագօրէն անցաւ իր մտքէն եւ այնպէս կարծեց որ բոլոր իր չուրջինները նոյնը կը մտածէ – ին : Ստիպուեցաւ տակաւին կէս ժամ չա – րունակել խաղը : Հակառակ իր կամքին, բախտը կը ժպտէր իրեն : Խաղին վերջա – ւորութեան վերադարձաւ պարասրահ եւ մօտեցաւ զարմուհիին :

« — Այս երեկոյ հաղիւ թէ խօսք մը կրցայ ըսել ձեզի, ըսաւ անոր : Եկէք, երթանք ուրիչ սենեակ մը ուր պիտի կը – նանք նստիլ ու խօսիլ հանդարտօրէն :

« — Այս դիշեր ո՞ւր է Փէփէ Ալվարէ – զը, հարցուց յանկարծ անտարբեր ձեւով մը, երբ առանձնացաւ Քոնչիթայի սեն – եակը :

« — Ոչինչ դիտեմ :

« — Կը խորհի՞ր թէ կուզար :

« — Ի հարկ է :

« — Քոնչիթա, կը պաղատիմ որ ըսես ինծի ճշմարտութիւնը : Կ'ըսեն թէ Սոլե – տատի սիրականն է ...

« — Փետրիտօ, անտեսի հարցում մըն է ըրածդ :

Սակայն Տոն Փետրո նչմարեց իր խո – սակցին անձկութիւնը եւ տեսաւ անոր ձեռքին չարժումը՝ դէպի դէմքը :

« — Պատասխանեցիր :

« Ոտքի ելաւ ու մեկնեցաւ : Տուն հա – սաւ եւ բակէն անցած միջոցին աչքերը բարձրացուց դէպի իր կնոջ սենեակը : Լոյս կար հոն : Բարձրացաւ եւ բախեց դուռը : Ոչ մէկ պատասխան առանալով, դուռը բացաւ եւ ներս մտաւ :

« Զարմացաւ, քանի որ ուշ պիշեր էր եւ ան նստած, գլուխը հակած էր վրան այ – ձեռագործին, որուն կը յատկացնէր իր ժամանակին մեծագոյն մասը :

« — Ինչո՞ւ կ'աշխատիս այս ժամուն :

« — Չէի կրնար քնանալ, չէի կրնար կարդալ : Ցորհեցայ թէ այս ձեռագործը պիտի գրազեցնէր միտքս :

« — Սոլետատ, բան մը ունիմ ըսելիք որ չատ ցաւ պիտի պատճառէ քեզի : Պէտք է որ քալ ըլլաս : Այս գիշեր փեփէ Ալվարէզ Քոնչիթայի մօտ չէր : Կը տա – ւիմ որ դուն ալ չէիր եկած : Բոլորը այ – պէս խորհեցան թէ միասին էիք :

« — Անհեթեթ է ատիկա :

« — Գիտեմ : Սակայն այդպէսով հար – ցը չի կարզաղրուիր : Դուն ալ կրնաս դուրս ելած ըլլալ, առանց որ ուրիշ մէկը քեզ տեսած ըլլայ : Եւ, տարօրինակ է որ փեփէն ներկայ չըլլայ եղանակին վերջին եւ ամէնէն փայլուն երեկոյթին :

« Ան պահ մը լուռ կեցաւ :

« — Իր մասին մեր ունեցած խօսակ – ցութեան յաջորդ օրը, ըսաւ վերջապէս, դրեցի իրեն թէ այլեւս զերար պիտի տեսնէինք այն պարագային միայն երբ հանդամանքները հարկապրէին : Թերեւս առար համար էր որ ես եւ ան ներկայ չեղանք երեկոյթին :

ՍՈՄԵՐՍԷԹ ՄՈՄ

(3 Շար.)

մեկնի Յունաստան, ուր 1824 Յունուար 4ին կը հասնի Միսոլոնկի, քաղաք մը, ուր զօրաւոր էր Թուրքերուն դէմ դիմադրութիւնը: Պայրըն հոս եւս թէ նիւթապէս եւ թէ գործօն կերպով կը մասնակցի հակաթրքական մարտերուն: Ինք ծրագրած էր անձնապէս կառավարել Լեփանթու բերդին գրաւման ճակատամարտը, բայց յոյն զեկավարներու անմիաբանութիւնը կը սրտնեղէ զինք եւ կը ծանրացընէ իր հիւանդութիւնը: Մահուան անկողնին վրայ Պայրըն կը յայտարարէ. «Առողջութիւնս եւ ստացուածքս տուի Յունաստանի պայքարին համար, այժմ կուտամ կեանքս ալ»: Այսպէս, 1824 Ապրիլ 19ին Պայրըն կը մեռնի շրջապատուած քանի մը բարեկամներէ եւ Միսոլոնկիի ամբողջ յոյն բնակչութեան յարգանքով:

Իտալիա գտնուած ժամանակ, Պայրըն կապ հաստատած է Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան հետ, հայերէնի դասեր առնելով Հ. Յարութիւն Աւդերեանէ, որ լաւ անգլիերէն դիտէր: Երեք տարի շարունակ հետեւելով հայերէնի դասերու, իր ուսուցչին հետ միասին Պայրըն կը կազմէ անգլերենէ – հայերէն եւ հայերէնէ – անգլերէն քերականութիւն մը, որուն յառաջաբանը ինք կը գրէ: Միաժամանակ Պայրըն անգլիերէնի թարգմանած է կարգ մը հայ հեղինակներու գործերը: Հայերէն լեզուի մասին արտայայտուելով, Պայրըն գրած է. «Հայերէնը պէտք է աւելի շատ ուսումնասիրուի եւ աւելի մեծ ուշադրութիւն տրուի այս լեզուի ուսուցման»:

Պայրըն իր գործերուն մէջ արտայայտած է իր ըմբոստութիւնը բռնակալութեան դէմ եւ համակրութիւնը իրաւազուրկներուն պայքարին համար: Երիտասարդութեան գործերէն մինչեւ գլուխ-գործոցներուն մէջ կը գտնենք միակ շունչ մը՝ ազատատենչութեան ոգին: Այս ոգին թուղթի վրայ չմնաց, այլ Պայրըն զայն իրագործեց իր իսկ կեանքով: Իր մասնակցութիւնը բերելով Իտալիոյ ազատութեան պայքարին եւ Յունաստանի անկախութեան դատին, Պայրըն, մեր եւ մեզի յաջորդող սերունդներուն համար կը յայտնուի իբրեւ կերպարը պայքարող բանաստեղծի մը, որ իր գրիչն ու բազուկը ի սպաս դրաւ ժողովուրդներու անկախութեան եւ ազատութեան համար մղուած պայքարին:

Դ. ՂԺՐԻԿԵԱՆ

Չորս տարու Յակոբիկ եւ Յասմիկ կը խաղան փողոցը: Յանկարծ, Յասմիկ Յակոբիկին դառնալով կ'ըսէ.

— Գիտե՞ս, որքան կ'ուզէի մանչ ըլլալ:

— Ալ չես կրնար, կը պատասխանէ Յակոբիկ: Պէտք է մկրտուելէ առաջ ըսէիր:

ՋԵԿՈՅՑ

"ԿԻԻԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ"

Հայկական գործեր

Ներկայ զեկոյցը կը բովանդակէ 1962ի երկրորդ վեցամսեային ընթացքին Հիմնարկութեան կողմէ կատարուած օժանդակութիւններուն եւ յատկացումներուն ցուցակը: Ասոնց գումարն է 648·495 տոլար որ կը բաժնուի հետեւեալ ձեւով.

1·— Յաւելուածական յատկացում բոլոր հայկական դպրոցներուն մէջ որոշ թիւով կարօտ աշակերտներու դպրոցական թոշակին վճարման ընդհանուր Ֆօնտին, 1962 – 63 տարեշրջանին համար, իբր հետեւանք աշակերտութեան թիւին յաւելման 30·000 տոլար:

Սոյն 1962 – 63 տարեշրջանին ընթացքին 17 երկիրներու 290 դպրոցներուն մէջ 4209 աշակերտներու թոշակը վճարուած է շնորհիւ այս Ֆօնտին, որուն ընդհանուր գումարը հասած է, նոյն տարեշրջանին համար, 150·155 տոլարի:

2·— Յատկացում վերոյիշեալ Ֆօնտին, 1963 – 64 եւ 1964 – 65 տարեշրջաններուն համար 320·000 տոլար:

3·— Օժանդակութիւն «Կապոյտ Խաչ»ի, Պէլֆոնթէնի (Ժիւրա, Ֆրանսա) իր ամառնային կայանին նորոգութեան համար 2·040 տոլար:

4·— Օժանդակութիւն Մարսիլիոյ Հայկ. «Ժէօնէս է Աքսիոն» ընկերակցութեան, Լը Ֆոյի (Իզէռ, Ֆրանսա) իր ամառնային կայանին ընդարձակման համար: Ընկերակցութիւնը նոյն նպատակին համար յատկացուցած է հաւասար գումար մը 12·265 տոլար:

5·— Յատկացում Հայկ. Երկրորդական վարժարաններու քիմիագիտական, բնագիտական եւ բնապատմական աշխատանոցներու սարքաւորման համար 50·000 տոլար:

6·— Յատկացում Հովարտ Գարակէօզեան Հիմնարկութեան, առաջին հազար աշակերտներու խումբի մը ատամնաբուժական քննութեան համար, Հալէպի (Սուրիա) շրջանի Հայկ. դպրոցներուն մէջ 600 տոլար:

7·— Յաւելուածական յատկացում Պաղտատի Ս. Թարգմանչաց վարժարանի բուժարանին շինութեան համար 3780 տոլար:

8·— Յաւելուածական յատկացում Հրատարակութիւններու սահմանուած Ֆօնտին 28·000 տոլար:

9·— Յատկացում Համալսարանական կրթաթոշակներու Ֆօնտին 1963–64 տարեշրջանին համար 140·000 տոլար:

1962 – 63 տարեշրջանին մէջ 191 ուսանողներ համալսարանական ուսման համար թոշակ ստացան այս Ֆօնտէն:

10·— Օժանդակութիւն Սթանպուլի Պօղոսեան – Վարվառեան վարժարանի վերաշինութեան համար: Յատկացուած գումարը կը ներկայացնէ վերաշինութեան ծախքերուն կէսը, միւս կէսը հայթայթուելով դպրոցին Հոգաբարձութեան կողմէ 25·000 տոլար:

11·— Յաւելուածական յատկացում Սկիւտարի (Պոլիս) Ս. Խաչ եկեղեցւոյ վերանորոգութեան համար, ուր մկրտուած է ողբացեալ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան 10·000 տոլար:

12·— Յատկացում Պոլսոյ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին, վիրաբուժական գործողութեան կազմածի մը գնման եւ հիւանդներու փոխադրութեան յատուկ վերելակի մը զետեղման համար 21·000 տոլար:

13·— Մասնաւոր յատկացում Սկիւտարի (Պոլիս) Ս. Խաչ Լիսէին 5810 տոլար:

×

ՑՈՒՑԱԿ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՅԱՏԿԱ – ՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՍԿԻԶԲԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՕՐ

1·— 1 Յուլիս — 31 Դեկտեմբեր 1962:

Յաւելուածական յատկացում Հայկական վարժարաններու օգնութեան Ֆօնտին 30·000 տոլար:

Նոյն Ֆօնտին՝ 1963 – 64 եւ 1964 – 65 տարեշրջաններուն համար 320·000 տոլ.:

Կապոյտ Խաչի ամառնային կայանին 2·040 տոլար:

Ժէօնէս է Աքսիոնի կայանին 12·265 տոլար:

Երկր. վարժարաններու դիտական աշխատանոցներուն 50·000 տոլար:

Ատամնաբուժական քննութիւն Հալէպի շրջ. վարժարաններու մէջ 600 տոլար:

Ս. Թարգմանչաց վարժարանի բուժարանի շինութեան 3780 տոլար:

Յաւելուածական յատկացում հրատարակութեանց Ֆօնտին 28·000 տոլար:

Համալսարանական կրթաթոշակներու (1963 – 64) 140·000 տոլար:

Պօղոսեան – Վարվառեան վարժարանի (Պոլիս) վերաշինութեան 25·000 տոլար:

Ս. Խաչ եկեղեցւոյ (Պոլիս) նորոգութեան 10·000 տոլար:

Յատկացում Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին (Պոլիս) 21·000 տոլար:

Մասնաւոր յատկացում Ս. Խաչ Լիսէին (Պոլիս) 5810 տոլար:

Ընդհ. գումար 648·495 տոլար:

Գումար 1 Յունուար – 30 Յունիս 1962ի յատկացումներուն 284·005 տոլար:

Ընդհ. գումար Հիմնարկութեան յատկացումներու մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1961 3·688·015 տոլար:

Ընդհ. գումար մինչեւ այսօր կատարուած յատկացումներու 4·620·515 տոլ.:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԻԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոնա, 15 Յունուար 1963

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԱՅԵԱԹ – ՆՈՎԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մեծ աշուղին ծննդեան 250ամեակը արժանավայել կերպով տօնակատարելու համար կազմուած է գրագէտներէ, մտաւորականներէ եւ պետական դէմքերէ բաղկացած յանձնախումբ մը:

ԽՆՁՈՐԵՍԿ ԳԻՒՂԸ

Մեր ազատագրական պայքարներուն մէջ կարեւոր դեր խաղացած է Խնձորեսկ գիւղը, որ ունի երեք եկեղեցի, եօթը կամարակապ աղբիւրներ եւ այլ պատմական յուշարձաններ: Գիւղին մէջ կը գտնուի Մխիթար Սպարապետի դերեզմանը:

Դժբախտաբար, գիւղը տեղափոխելու կապակցութեամբ «անխնայ կ'ոչնչացուին ամէն ինչ՝ միայն քարերը օգտագործելու նպատակով քանդած են բազմաթիւ տուներ, յուշարձաններ, հինաւուրց եկեղեցիին պարիսպը, ջարդած են դամբարաններուն քարերը եւայլն»:

Եթէ այսպէս շարունակուի, դիտել կուտայ սրտցաւ մէկը «Սով. Հայաստան»ի մէջ, կուգայ օր մը, որ այլեւս գոյութիւն չունենար պատմական հետաքրքրութիւն ներկայացնող ինքնատիպ այս գիւղը:

Ռ. ՉԱՐԵԱՆ ԿԸ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԻ

Պ. Ադամեանի կեանքին, գործին եւ արուեստին նուիրուած իր երկհատոր աշխատութեան համար արուեստագիտութեան վարպետի աստ. ունեցած է ծանօթ արուեստաբան՝ Ռուբէն Զարեան: Ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ, թատերական արուեստի մարզին համար վերոյիշեալ աստիճանը ունեցող եօթը անձերկան միայն, որոնցմէ չորսը, ինչպէս դիտել կուտայ Հայաստանի հեռագրական գործակալութիւնը, Հայեր են:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՕՓԵՐԱՆ

Ճարտարագէտ Ալ. Թամանեանի փառքի պսակը նկատուող Երեւանի օփերայի չէնքին մէջ առաջին ներկայացումը՝ «Ալմաստ» օփերան, տրուած է 30 տարի առաջ, այս օրերուն: Երեսնամեակի մը ընթացքին ներկայացուած են 81 բեմադրութիւններ, 6885 անգամ: Ունկնդիրներուն թիւը եղած է՝ 3·5 միլիոն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Զայն – պատկերասփիւռի համար անցեալ տարուան ընթացքին գրուած թատերգութիւններէն երեքը ստացան խրախուսական մրցանակներ: Ոչ մէկ գործ արժանացաւ առաջին, երկրորդ եւ երրորդ մրցանակներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Իրիկնադէմի խաղաղ ժամուն, երբ աշնանային ողբաձայն հովիկ մը կը փչէր Պարթենոնի դարաւոր աւերակներուն գագաթներէն, երբ մօտեցող ցուրտին դողէն դեղնած տերեւները կը թափթրփէին ու կը ծածկէին ճամբաները իրենց դիակոյտով, երբ ամէն մարդ իր բնակարանը կը վերադառնար այգիներէն, պարտէզներէն, խանութներէն ու գործարաններէն, եւ երբ վերջալուսային ծիրանիներու մէջ ծփացող շառագոյն ամպեր կ'արշաւէին երկինքի կամարին տակէն, երբ իրիկունը կը մօտենար ու ստուերները կը փաթթուէին Ելլադայի նոր մայրաքաղաքի մարմարէ սպիտակ տուներուն, այդ անխռով պահուն, Աշոտ, Աթէնքի գերեզմանատունէն կը վերադառնար եւ կուգար ուղղակի նամակատունը:

Հինգ վայրկեան ետքը նամակատան դռնէն դուրս կ'ելլէր, ձեռքը նամակ մը, որուն վրայ կախուած, առանց շուրջը նայելու, կը քաղէր զայն:

Աշոտին ծնողքը գրած էր այդ նամակը Պոլիսէն, ուր կը գտնուէին:

Տունը տեղը լքած, անգութ յեղափոխականին տարաբախտ հայրը, աչքերուն արցունքներովը թրջուած այդ նամակին մէջ կը բանար իր սիրտը, վէրքոտ կուրծքին տակ բաբախող հօր սիրտ մը:

«Տղաս, կը գրէր Եղիկեան հաճի Յովհաննէս աղան, հոս շատ մը լուրեր կը պտըտին քու մասիդ, մատնուած ես, գիտցած ըլլաս, չըլլայ թէ տեղէդ շարժիս. կարօտէս պիտի մեռնիմ, հոգ չէ, մի գար, ատեն մըն ալ կեցիր հոգ, տեսնենք ինչ կը բերէ վաղուան օրը: Գրելիքներ շատ ունիմ, բայց ինչո՞ւ գրեմ, ինչ օգուտ, դուն հոգ, մենք հոս, ծովերով անջատուած ...: Մայրդ գիշեր ցերեկ կուլայ, աչքերը ճամբան մնացին, ե՞րբ պիտի գայ Կարապետս, կ'ըսէ ու կուլայ. բայց, չըլլայ թէ աճապարես գալու ժամանակը չէ. ժողովուրդը կը տապկուի. լրտեսները նորէն մէջտեղ ելան, տուներու խուզարկութիւններ, բանտարկութիւններ, սովորական բանեւ են. շոգենաւէն ելլողը կը բռնեն կը տանին ուղղակի Ոստիկանութեան Դուռը, հարցնող փնտռող չկայ. աման զաւակս, տեղէդ մի շարժիր ...»:

Նամակը ծայրէ ծայր կարդացած եւ հասած էր ծանօթ սրճարանը, ուր սովորաբար կը հաւաքուէին իրենք եւ իրենց խորհրդակցութիւնները կը կատարէին: Գրպանը դրաւ նամակը, եւ ինք ներս մըտաւ:

Քրիստափոր ու Սաֆօ, անկիւնի սեղանին առջեւ նստած էին դէմ առ դէմ: Աշոտ մօտեցաւ, բարեւեց ու նստաւ անոնց քով:

Ընկերները նշմարեցին Աշոտի ներքին թախիծը:

— Աշոտ, ի՞նչ ունիս, ինչո՞ւ տրտում ես, հարցուց Քրիստափոր:

— Բան չունիմ, պատասխանեց Աշոտ, ինքզինք բռնի զուարթ կեղծելով, նամակ առի տունէն.

— Նամա՞կ, հարցուցին երկու ընկերները տենդադին, ի՞նչ կը գրեն:

— Ի՞նչ պիտի գրեն, շարունակեց Աշոտ, հայրս, դողերու սարսափներու մատնուած, կը յորդորէ որ չերթամ Պոլիս, խստութիւնները բազմապատկուեր են, յաճախակի խուզարկութիւններ, ձերբակալումներ ու բանտարկութիւններ, եւն.:

— Ուրիշ կարեւոր լուր մը կա՞յ: Հարցուց Սաֆօ:

— Հայրս ի՞նչ պիտի դիտնայ, պատասխանեց Աշոտ. պարզ խանութպան մը, քաղաքականութենէն ի՞նչ կը հասկընայ:

— Վերջապէս, ըսաւ Քրիստափոր, նամակին մէջ ուրիշ ի՞նչ է գրեր:

— Ընտանեկան լուրեր, պատասխանեց Աշոտ, կարօտի խօսքեր, յորդորներ՝ ատեն մըն ալ կենալու այս կողմերը, եւայլն:

— Մեր վերջին շարժումներուն վրայ, բան մը չէ՞ գրեր, հարցուց Սաֆօ:

— Հա, աղէկ յիշեցուցիր, յարեց Աշոտ, դիտէ՞ք ինչ կը գրէ.

— Ի՞նչ, հարցուցին ընկերները:

— Ձեզի համար դէշ լուրեր կ'առնենք, կը գրէ. պատասխանեց Աշոտ, կ'երեւայ թէ բաներ մը լսած է:

— Այսօր նամակի օր է, ըսաւ Քրիստափոր, ես դեռ չհանդիպեցայ նամակատունը, արդեօք անուանս նամակ կա՞յ:

— Ես ալ չհանդիպեցայ, ըսաւ Սաֆօ, եթէ կ'ուզես, միասին երկննանք դէպի նամակատունը:

— Երկննանք անգամ մը, կրկնեց Քրիստափոր:

Դառնալով Աշոտին:

— Դու հոս կը սպասես, չէ՞, ըսաւ:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ճընկըտրեան,

Տէր եւ Տիկին Ժաղ Ճնկըտրեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Արսէն Թէրզեան, զաւակներն ու թոռները,

Տիկին Վարդան Յովհաննէսեան, զաւակներն ու թոռները,

Տէր եւ Տիկին Նազար Ուզունեան, զաւակներն ու թոռները,

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քելէկեան, զաւակներն ու թոռները,

Պ. Հայկ Քիթապճեան եւ զաւակը,

Տիկին Հերմին Թոքաթլեան եւ զաւակները,

Տիկին Մառի Ճնկըտրեան եւ զաւակները,

Տիկին Ազնիւ Տամլամեան եւ զաւակները,

Տիկին Մարիցա Պոյաճեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Քոնեալեան.

Պարոն Տիգրան Գրասէրեան,

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սուճեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թամոյեան եւ զաւակները,

Ինչպէս նաեւ Ժամկոչեան, Քիթապճեան, Դանիէլեան, Մուրատեան, Մեսրոպեան, Կարապետեան, Պուտաքեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն մահը՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՓԵՐՈՒՋ ՃՆԿԸՏՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Քիթապճեան)

որ տեղի ունեցաւ 29 Յունուար 1963, 79 տարեկանին:

Թաղման արարողութիւնը պիտի կատարուի 2 Փետրուար, Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 295 Բիւ Պուալօ, նախագահութեամբ Հայր. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, մարմինը պիտի փոխադրուի Գալուիռի գերեզմանատունը:

"ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ"Ի 18 ԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՍԻԱՄԱՆԹՕ խումբի կողմէ:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ կոմիտէի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, «Տարիուս Միլօ» սրահին մէջ (3 Բիւ Թիւռէն, Փրիզիւնիքի ետեւը):

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը՝ «ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՌՄԲԱԼ Է»

Ղեկավարութեամբ Պ. Ղ. Գայթանճեանի, մասնակցութեամբ տեղւոյս խումբին ուժերուն:

Գեղարուեստական խնամեալ եւ ճոխ բաժին:

Երգ, արտասանութիւն, պարանցիկ խաղեր եւ հանելի անակնկալներ:

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն շրջաններու խումբերը:

Մուտք՝ 2 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն, Վանի Արալէզ գիւղէն, Միրոյի Մանուկի տղան՝ Վաղարշակ կը փնտռէ իր հօրեղբօր Սամուէլի զաւակները, լսած է որ Սամուէլ սպաննուած է Թուրքերու կողմէ Ատանայի մէջ, իսկ կինը ու երկու զաւակները որոնցմէ մէկուն անունը՝ Մարգար է կրցած են փախիլ:

Լուր ունեցողները կրնան գրել հետեւեալ հասցէին.—

Պ. Յովհաննէս Պուլանեան,

H. L. M.
Salin de Giraud
(B. du R.)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Փետրուար 2, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՆԻԻԹ.— ի՞նչ կը մտածեն Հայաստանի մտաւորականները Սփիւռքի Հայութեան մասին:

Արտասանութիւն, գունաւոր պատկերներու ցուցադրութիւն:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի (քաղաք) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

SPLENDIDE

ՃԱՇ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ, որ Փետր. 9ին, Շաբաթ երեկոյեան ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Փեռաշ, Հօթէլ Թեռմինիւսի մէջ, ի պատիւ Եւրոպայի Հայոց Հայր. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.ի, Ամենայն Հայոց Հայրապետին կողմէ անոր շնորհուած Արքութեան տիտղոսին առթիւ: Ներկայ պիտի ըլլան բարձրաստիճան հիւրեր:

Հացկերոյթին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ եկեղեցւոյ դիւանատունը, ամէնէն ուշը Հինգշաբթի, 7 Փետր. առաւօտեան ժամը 10էն 12. եւ կէսօրէ վերջ 4էն 7:

× Կիրակի, Փետրուար 10, Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ պիտի քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՀԻԻՍԻՍԱՅԻՆ ԾԻԱԾԱՆ

եւ

Ծիծաղաշարժ զաւեշտական ժապաւէն մը
«01 – 91»

Երեքշաբթի Փետրուար 12, ժամը 20·30ին, Սինեմա լը Տօֆէն, 65պիս, Բիւ Լաֆայէթ (Մեթրօ Քատէ):

Մուտք՝ 3 եւ 5 ֆրանք:

SOCIÉTÉ FRANCE-CAMEROUN
HARPOUTIAN FRÈRES
24, Rne d'Enghien, Paris-10e

Կ'ՈՒՋՈՒԻ երիտասարդ պաշտօնեայ մը որ լրացուցած ըլլայ զինուորական ծառայութեան շրջանը, Փարիզի գրասենեակին համար:

Դիմել ԱՆՁԱՄԲ

Ամէն օր ժամը 14էն 15:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Փետրուար 18»ի տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի Փետրուար 17ին, կէսօրէ վերջ Մշակոյթի Տան մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Կ'ՈՒՋՈՒԻ

Վանտէօզ մը, 17էն 35 տարեկան, անուշավաճառի խանութ մը աշխատելու համար:

Դիմել՝ ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ,
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

"ՀԱՅ-ԲՈՅԺ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

«Հայ – Բոյժ»ի խմբագիրը կը հաղորդէ թէ 1962 տարուան 12 թիւերուն փոխարէն պիտի հրատարակուի հատոր մը, որ վճարող բաժանորդներուն պիտի ղրկուի Մայիս ամսուան մէջ: Իսկ 1963 տարուան «Հայ – Բոյժ»ի թիւերը պիտի լրացուին ու ղրկուին մինչեւ 1963 տարուան վերջը՝ միայն կանխիկ վճարողներուն:

Բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց բաժնեգինը ղրկել ըստ առաջնոյն, միշտ նոյն հասցէին:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ԱՆԻԷՌ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին ընկեր Հիսայեանի բնակարանը:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին նախաձեռնութեամբ:

Շաբաթ, Փետրուար 9, ժամը 18էն սկսեալ, Մաշոկյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ:

Գեղարուեստական բաժին:

Club Nor Séround

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

PROVINS

Այցելութիւն քաղաքին
ՌԷՍԹՕՐԱՆ – Ճաշարան
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Ճաշասրահին մէջ

Մեկնում այս Կիրակի առաւօտ.—

Gare de Lyon - 7 h. 55
Retour (Provins) - 19 h. 21

Rendez-vous: 7 h. 15, Salle des Pas-Perdus, sous l'horloge

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal: 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նւպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ֆ
ԶՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ֆ. Բ. հատոր 5 Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ
ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

SAMEDI 2 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9521 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9521

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԱՇԽԱՐՀ ՉԷ ՄՈՌՑԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ»

Բ.

Պոկտան Կենպարսկիի նամակին պատասխանած է ո՛չ թէ իր «վաղեմի թուրք բարեկամը», ինչպէս սպասելի էր, այլ Հենրիկ Պաթովսկի անուն Լեհ մը, որ իրաւունք կուտայ Թուրքերուն եւ Հայաստանի ու Թուրքիոյ ներկայ սահմանները կը նկատէ « պատմական անդառնալի անհրաժեշտութիւններու արդիւնք » (Յառաջ, 15 Յունուար) :

Թրքասէր Պաթովսկիին ջախջախիչ պատասխան մը տուած է լեհական նոյն Քիրունքի թերթին մէջ Հայաստանցի Հայ մը, երիտասարդ պատմագէտ Ն. Վ. Կարապետեան, որ ունի քանի մը տիտղոսներ (Յառաջ, 16 – 17 Յունուար) :

Սրտի մեծ զոհունակութեամբ կարդացինք իր գրութիւնը ո՛չ այնքան այնտեղ յիշուած փաստերուն, այլ մանաւանդ անոր մէջ յայտնաբերուած հայրենասիրական ոգիին համար :

Կը տեսնուի որ քառասուներկու տարի վերջ բան մը փոխուած է մեր հայրենիքին մէջ : Լեզուները չղթայող կապանքները քակուած են որոշ չափով : Գրողները հնարաւորութիւն ունին ուրեմն Հայաստանէն դուրս հրատարակուած թերթերու մէջ արտայայտելու իրենց մտածումները եւ խոստովանելու կարգ մը ճշմարտութիւններ, զորս կ՛ուրանային չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր :

Կարապետեան իրաւամբ կ՛ընդվզի Պաթովսկիի այն եզրակացութեան դէմ թէ արդար էր 1921 Մարտ 16ի Մոսկուայի համաձայնագիրը, որով Ռուսիա կը հրաժարէր Կարսի, Արարատի եւ Արտահանի շրջանէն ի նպաստ Թուրքիոյ :

Կը մոռնայ յիշել սակայն թէ այս համաձայնագիրը հաստատուած էր 1921 Հոկտեմբեր13ին Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած նոր դաշնագրով :

Պաթովսկի իր եզրակացութեամբ կ՛ընդունի եւ կ՛արդարացնէ, կ՛ըսէ Հայաստանի պատմական դիտութեանց թեկնածուն, «միջազգային աւազակութիւն մը եւ մարդկութեան դէմ ուղղուած արիւնալի ոճիրները : Անտեսումը պատմական իրաւասութեանց եւ ցեղասպաններու իրաւունքին » :

Խիստ յատկանշական է Կարապետեանի այն խոստովանութիւնը թէ Մոսկուա այն ատեն չուզեց խաթարել իր թուրք դաշնակցին հետ ունեցած յարաբերութիւնները : Փա՞ստ.—

« ... Ամէն ոք շատ լաւ գիտէ թէ այդ տարիներուն Թուրքիա որքան ոսկի, թնդանօթ, ծանր գնդացիր, զէնք, փամփուշտ եւ այլ կարգի օգնութիւններ ըստացաւ Խորհրդ. Ռուսաստանէն՝ արեւելքը գաղթատիրական վարչակարգէն ձերբազատելու եւ Եւրոպայի մէջ յեղափոխութեան յաղթանակը ապահովելու համար» :

Մոսկուայի եւ Անգարայի համար Մանուկ Հայաստանը «Միջազգային աշխարհակալութեան մարտկոց»ն էր, զոր անհրաժեշտ էր քանդել :

Շնորհիւ Քարապէքիրի «յեղափոխական բանակներուն» եւ Կարմիր 11րդ բանակի վերջնագիրներուն անձնատուր եղաւ Հայաստան : «Եւ միջազգային աշխարհակալութիւնը իր մօրուքին մէկ թելն իսկ չկորսնցուց», դիտել կուտայ Կարապետեան :

Յատկանշական երեւոյթ է նաեւ այս վերջնոյն կողմէ յիշատակումը Սեւրի դաշնագրին, որ միջազգային դեանի վրայ կը վաւերացնէր «անկախ եւ միացեալ Հայաստան»ը եւ որ «պատմական իրական անհրաժեշտութեան մը հետեւանքն էր, ու ատոր համար ալ փոփոխութեան պէտք չէ ենթարկուէր» :

Ու ահա՛ եզրակացութիւնը, զոր կ՛արձանագրենք զոհունակութեամբ .

« Հայկական հարցին արդար եւ վերջնական լուծումը արդի պատմութեան արժանաւոր պարտաւորութիւններէն մին է» :

Ուրախ ենք որ քառասուներկու տարիէ ի վեր մեր ցանած սերմերը սկսած են ծիլեր արձակել :

Նախ ազգովին մենք տէր պէտք է կանգնինք մեր արդար իրաւունքներուն, որպէսզի աշխարհ ալ չմոռնայ հայկական հարցը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ԼՈՐՏ ԿԼԱՏՈՒԻՆ – ՏԸՊՐԷ ԱՍՈՒԼԻՍ

Եւրոպա թիւ 1, ձայնասփիւռի կայանը ասուլիս մը կազմակերպած է Փարիզի նախկին դեսպան՝ Լորտ Կլատուինի եւ Միշէլ Տըպրէի միջեւ : Նիւթը, պարզ է, կը վերաբերէր Պրիւսէլի բանակցութեանց խզումին :

Լորտ Կլատուին ճշդեց թէ Մեծն Բրիմանիա ընդունած է Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան պայմանները .— Հռոմի դաշնագրի ստորագրութիւն մաքսային հասարակաց սակ, ճարտարարուեստական եւ երկրագործական, երկրագործական հասարակաց քաղաքականութիւն, անգլիական Հասարակապետութեան հանդէպ նախընտրութեան ջնջում : Յառաջդիմութիւն ձեռք ձգուած էր ոչ միայն նպատակներուն այլեւ միջոցներուն շուրջ : Եւրոպական յանձնախումբը համոզուած էր որ կարելի է զոհացուցիչ արդիւնքներու յանգիլ :

« Գնահատանքի արժանի ենք, կը շեշտէ բրիտանացի նախկին դեսպանը, աւելի քան մեր ամէնէն մտերիմ գրացիներու թշնամական զգացումներուն, Անգլիացիք խորապէս վիրաւորուած են Ֆրանսայի բռնած ներկայ ընթացքէն » :

Տըպրէ կը փորձէ հակազդել : Իրեն համար, Լորտ Կլատուին կ՛ուզէ արագ դաղափար մը տալ քարոզչութեան ձեւին տակ : Կ՛ըսէ թէ Անգլիա համաձայն չէր երկրագործական հասարակաց քաղաքականութեան թուականին շուրջ եւ թէ կարգ մը ապրանքներու համար, չէին իսկ ընդունած : Յառաջդիմութեան կարելիութիւն չէր տեսնուեր, կ՛ուզէին (իմա՛ Անգլիացիք) Հասարակաց Շուկան տեսակ մը ազատ փոխանակութեան զօտիի վերածել, «ոչ մեր ոչ ալ Եւրոպայի շահն էր» :

Լորտ Կլատուինի համար ալ հարցը այս ձեւով ներկայացնելը քարոզչութիւն է : Զայները կը բարձրանան, միջամտութիւնները կը բազմանան : Դեսպանը կը պնդէ որ տնտեսական հարցերու համար չէ որ դուռը փակած են իրենց երեսին այլ՝ քաղաքական : Տըպրէ կը կրկնէ թէ Անգլիա չընդունիր երկրագործական քաղաքականութիւնը :

Լորտ Կլատուին յօդուած մըն ալ հրատարակած է ուր կ՛ըսէ թէ Ֆրանսա եւ Զօր. տը Կոլ պատասխանատու են Անգլիոյ դէմ եղածին եւ այդ դիրքը սպառնալիք մըն է Ատլանտեան հաւաքականութեան համար : Տըպրէ կը փորձէ բացատրել տը Կոլի տեսակէտը որ «ոչ գերազգային, ոչ ապազգայնացած, ոչ ամրողջականացած, ոչ ալ խեղդուած Եւրոպա մը կ՛ուզէ այլ՝ եւրոպական Եւրոպա մը կազմուած պետութեանց ընկերութենէ մը որ նախապատուութիւն տայ Հին Աշխարհին ոչ երրորդ ուժի դեր կը խաղայ ոչ ալ չէզոքավարութեան այլ նպաստէ արեւմտեան աշխարհի կայունութեան » :

Լորտ Կլատուին հրաշալի կը գտնէ ծրագիրը, դէմ չէ Տըպրէի նկարագրած Եւրոպային, բայց Ֆրանսայի նախկին վարչապետը կ՛ըսէ թէ բրիտանական քաղաքականութեան ուղղութիւնը եւրոպական չէ : Ոչ ոք կրցած է միւսը համոզել :

×

Պոնի մէջ ալ կացութիւնը փայլուն չէ : Դաշնակցային կառավարութիւնը կ՛ուզէ ամէն գնով վաւերացնել տալ Ֆրանքեւգերմանական դաշնագիրը տը Կոլի յունիսեան այցելութենէն առաջ, բայց դժուարութեանց կը բախի :

Ազատ դեմոկրատ կուսակցութեան պարագլուխը՝ Մենտէ որ մաս կը կազմէ կառավարական համախմբութեան կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեց այն վտանգներուն վրայ զորս կը ներկայացնէ Փարիզ – Պոն շատ սերտ գործակցութիւն մը : Մենտէի կարծիքն այն է որ Պունտըսթակը (խորհրդարան) պէտք չէ վաւերացնէ Ֆրանքեւգերմանական դաշնագիրը ցորչափ Ֆրանսա չէ վերցուցած իր վեթօն Անգլիոյ դէմ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱԳ ՍՈՒՍԹԷԼ տեսակցութիւն մը տուած է Տօյչէ Յայթունկի թղթակցին եւ յայտնած է թէ Ֆրանսա Ֆաշիզմի ճամբան բռնած է : Կը դատապարտէ նաեւ Ֆրանսայի դիրքը Անգլիոյ հանդէպ :

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ տագնապը կը ծանրանայ, արդարեւ Դամասկոսէն հասած վերջին լուրերու համաձայն հինգ նախարարներ ալ հրաժարած են կառավարութենէն : Նախապէս Պաաս (ընկերվարական) կուսակցութեան երեք նախարարներ հրաժարած էին :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ քառասունը մէկ հազար հոգի մեռած են ճամբաներուն վրայ 1962ին, կառքի արկածի հետեւանքով : Այս թիւը մրցանիշ մըն է որ կը մտահոգէ պատկան իշխանութիւնները :

ՍԱԱՏ ՏԱՀԼԱՊ որ Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութեան Արտաքին նախարարն էր եւ Էվիանի գլխաւոր բանակցողներէն մէկը Ռապաթի դեսպան նշանակուեցաւ :

ՄԱԿ–Ի ուժերը 127 մեռեալ եւ 133 վիրաւոր ունեցած են Քոնկոյի մէջ 1960 Յուլիսէն ի վեր :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մամուլին համաձայն յարաբերութիւնները լարուած են Սանաայի (Եմէն) եւ Գահիրէի միջեւ, որովհետեւ եգիպտացի սպաները անդադար միջամուխ կ՛ըլլան եմէնեան ներքին գործերուն :

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ քոլեքսիոններու ներկայացումը սկսաւ առջի օր, Փարիզեան կարի մեծ տուներու մէջ : Քրիսթիան Տիորի հագուստները զորս ստորագրած է Մարք Պոհան բացառիկ յաջողութիւն մը գտան :

ՑՈՒՐՏԸ կը շարունակուի բովանդակ Եւրոպայի մէջ, մէջն ըլլալով հարաւային մասը : Ֆրանսայի կարգ մը շրջաններու մէջ, ջերմաչափը իջած է մինչեւ զերոյէն վար 20 : Զիւնած է արատօրէն Մարսէյլի վրայ ինչպէս նաեւ Քորսիքայի ուր Քոռթէ եւ Վիցավոնա քաղաքները 40 սանթիմեթր ձիւնով ծածկուած են : Հռոմի մէջ երթեւեկը դադրած է : Դաշնակցային Գերմանիոյ կարգ մը քաղաքներու մէջ զերոյէն վար 28 աստիճան է ցուրտը : Իրրեւ հետեւանք այս սաստիկ ձմեռին, բանջարեղն չի գտնուիր Փարիզի մէջ, գտնուածն ալ շատ սուղ է :

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ցանկերու վրայ արձանագրուելու վերջին թուականն է՝ Փետրուար 4 :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը՝ Մաքմիլըն Հռոմ հասաւ Ուրբաթ օր : Յատկանշական կը նկատուի որ իրեն կ՛ընկերանայ Պրիւսէլի ժողովին բանագնացը՝ Հիթ :

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔՈՎ

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

— ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ —

Արտասահմանի կարգ մը հայ թերթեր հրատարակած են Նիւ Եորքի մէջ իբր Բարեգործականի «Կեդր. Վարչութիւն» գործող Այ. Ճի. Պի. Եու Քորփորէյշընի «Պօրտ»ին մէկ նոր հաղորդագրութիւնը, ամփոփում 15 Դեկտեմբեր 1962ի Նիւ Եորքի մէջ գումարուած «Ընդհ. ժողով»ին, ուր ի մէջ այլոց կը կարդանք «Պօրտ»ի նախագահին հետեւեալ յայտարարութիւնը .—

« Ամերիկեան օրէնքներու ընծայած դիւրութիւններուն կը պարտինք քսան տարի առաջ մեզի փոխանցուած Բարեգործականի դրամագլուխին (3·800·000 տոլար) եռապատկուիլը եւ նոյն ժամանակի ընթացքին 9 միլիոն տոլարի յատկացումները զորս ըրինք Միութեան նպատակներուն» :

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւր. Կեդր. Յանձնաժողովը բացարձակ կերպով կը հերքէ այս առասպելը եւ կը ճշդէ թէ Միութեան 1940ի դրամագլուխին եռապատկուելուն գլխաւոր՝ չըսելու համար միակ ազդակները եղած են Եւրոպայէն եւ Արեւելքէն փոխանցուած նոր կտակներ ու հիմնադրամները, ինչպէս եւ զուիցերական օրէնքներու ենթակայ կանոնագրութեան տրամադրութիւնները :

	տոլար
Ա) 1945էն 1961՝ Եւրոպայի շրջանակին նոր կտակներ ու հիմնադրամները փոխանցուած	2·400·000
Բ) 1945էն 1961՝ Արեւելքի շրջանակէն փոխանցուած	900·000
Գ) 1945էն 1961՝ Ամերիկայի շրջանակին արձանագրած կտակներ ու հիմնադրամները	1,400·000
Դ) Զուիզերական Հ. Բ. Ը. Միութեան կանոնագրութեան համաձայն օրինական յաւելում հիմնական դրամագլուխի եւ պահեստի ,	1,500·000
Ե) 1961ի վերջաւորութեան կուտակուած՝ չգործածուած եկամուտներ	800·000
Գումար 1945էն յետոյ եղած յաւելումներու	7,000·000
Եւրոպայէն (աւանդ) դրամագլուխ 1940ին	3,800·000
Ընդհ. գումար 31 Դեկտ. 1961ի դրամագլուխի	10,800·000

Արդ բացորոշ է որ ամերիկեան օրէնքները ամենագոյզն չափով չեն ազդած Միութեան դրամագլուխին աճումին , ոչ ալ քսան տարիներու ընթացքին կատարուած 9 միլիոն տոլար յատկացումներուն որոնք գրեթէ 85 առ հարիւր համեմատութեամբ արդիւնքն են վերի դրամագլուխին եկամուտներուն :

Հաղորդագրութեան մէջ գտնուող միւս խեղաթիւրումներուն մասին, փաստացի հերքումները արդէն տուած ենք մեր «սպիտակ գրքոյկ»ով :

Ի դիմաց Հ. Բ. Ը. Միութեան

ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

(ԿՆԻՔ)

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԱՆԱՒԱՐՁԱՅԻ ԲԵՐԴԱՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ

ՏԱԿԱՒԻՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՄՆԱՆ

Պալըմեան Քահանայ Սիսէն, Պաքի Է-ֆէնտիի կողմէ տրամադրուած ճիփով մը գացած է Անաւարզա, ուրկէ կը գրէ իր տպաւորութիւնները.—

Անաւարզան Սիսէն ութսուն քիլոմեթր հեռու հին թագաւորանիստ քաղաք մը եղած է: Անաւարզայի բերդը Տաւրոսեան լեռներու մէկ շարունակութիւնն է, որ հարթ ու լայն դաշտի մը մէջ կիսաշրջանակ մը գծելով կուգայ ու կը վերջանայ: Արեւելեան կողմի դաշտը մինչեւ Տաւրոսները կ'երկարի, Արեւմտեան կողմն ալ մինչեւ Ատանա կ'իջնէ:

Անաւարզայի շրջանը հին, շատ հին քաղաքակրթութեան մը յուշարձաններով հարուստ, բացօթեայ թանգարան մըն է: Ամէն մէկ քարի վրայ դիր մը, ամէն մէկ ժայռի վրայ արձան մը, յիշատակարան մը կայ: Սակայն ամէնէն հոյակապ յիշատակարանը հայ թագաւորներու շինած հսկայ բերդաքաղաքն է:

Բերդաքաղաքը բարձրանալու համար, կրանիթէ ժայռը տաշելով մինչեւ լերան կատարը միակտուր սանդուխ մը շինուած է: Սանդուխի տեւողութեան երկու կողմի բազրիկներու երկայնքին թռչուններ, արձաններ, յիշատակարաններ եւ զանազան զարդեր փորագրուած են, որոնց բոլորը միակտուր զանգուած մը կը կազմեն:

Գիւղէն քանի մը տղաք մեզի իբրեւ առաջնորդ մեր քովը առինք: Ասոնք, Պոլսեցի ըլլալուս համար չյուսացին որ կրնամ այդ բարձրութիւնները բարձրանալ: Բայց ես միշտ բոլորէն առաջ կ'երթայի եւ ուղեկիցներս ետ կը ձգէի:

Բերդին տեսքը հեռուէն հոյակապ ու վեհափառ է: Բայց մարդ քանի կը մօտենայ, այնքան կը յափշտակուի եւ նոր ոստումով կը խոյանայ ուրիշ բլրակի մը բարձունքը, սենեակի մը նկուղը եւ դետնափոր անցքերու խորերը:

Ամբողջ բերդը եւ ներսի շէնքերը կաթնագոյն ու վարդագոյնով խառն կրանիթէ տաշուած քարերով շինուած է:

Կամարներու երկար շարքերէն անցնելէ վերջ, կը հասնինք միջնաբերդը: Գիւղացի առաջնորդը մեզի կը յայտարարէ որ ասկէ անդին անցնիլ անկարելի է: Իսկապէս իրաւունք ունէր. այնպիսի դիրքի առջեւ կը գտնուէինք, որ, շատ վտանգաւոր, դրեթէ անկարելի էր միջնաբերդ անցնիլ: Հին ճամբան անյայտացած է կամ քանդուած: Բերդը շինուած է բարձր լերան մը վրայ, որուն երկու կողմերը սեպ ու բարձր ժայռեր են: Առաջին բերդին վերջացած ու միջնաբերդին սկսած տեղը նեղ անցք մըն է:

Միջնաբերդին առաջին աշտարակը 50 մեթր բարձրութիւն ունի: Այս աշտարակին վրայ է որ առաջին հայերէն արձանագրութիւնը կը տեսնեմ: Մէկուկէսէն մէկ ծաւալով քարի մը վրայ փորագրուած յիշատակարանը շատ բարձր դիրքի մը վրայ ըլլալով, կարելի չեղաւ կարդալ: Այս յիշատակարանը հաւանաբար իր այս բարձր դիրքին շնորհիւ անաղարտ մնացած է:

Հեռուէն միջնաբերդին որբ մնացած եկեղեցին եւ ուրիշ շինութիւններ կարծէք իրենց կը կանչեն զիս: Մինչ ես ժայռի մը վրայ նստած, մեր նախնեաց այս ոստումը անձկութեամբ կը դիտեմ: Երկար սպասելու համբերութիւն չունէի... Պէտք էր ճար մը գտնել... մէջտեղի հեռաւորութիւնը մեծ բան մը չէ, սակայն ժայռը այնպիսի ձեւով մը տաշուած է, որ մէջտեղէն դէպի երկու կողմերը երթալով կը ցածնայ եւ ահա ծայրը անդունդը կը սկսի ժաքէթս, կօշիկներս եւ գուլպաներս հանեցի, լուսանկարի գործիքս ալ ակռաներովս բռնած սկսած սողալով դիմաց անցնիլ:

Մեծ աշտարակի խարիսխին վրայ բացուած ծերպերէն մագլցելով նեղ կիրճէն անցայ: Ուղեկիցներս ալ իմ այս յանդգնութենէս քաջալերուած, իմ օրինակիս հետեւեցան: Վերջէն խոստովանեցան թէ, իմ այս յանդգնութիւնս գանձի մը գոյութեան վերագրած են եւ իրենք ալ ինծի հետեւած են որպէս զի եթէ ես այսպիսի բան մը գտնեմ, իրենք ալ բաժնեկից ըլլան: Սակայն ինծի համար նիւթական գանձը արժէք մը չի ներկայացներ: Այդ աշխարհներուն մէջ փշրանքը նոյնիսկ հազար գանձի հետ չեմ փոխեր:

Միջնաբերդին առաջին աշտարակը տասը յարկեր ունի: Ամէն մէկ բաժանմունքը աւելի խնամքով շինուած է: Աշտարակին ամենաբարձր դիրքին վրայ չորս կողմը գստիկոններ շինուած են: Հաւանաբար հոս թագաւորը կը ընակէր:

Միջնաբերդին ներսի շինութիւնները առաջին բերդին մէջ եղածներուն նման էր: Հոս, բացառիկ նորութիւն մը ներկայացնողը եկեղեցին էր: Փոքր եւ սիրուն այս եկեղեցւոյ դուրսի մասը, վերը իր չորս կողմը 25 սանթիմեթր մեծութիւնով գեղեցիկ եւ վայելուչ ցցաքանդակ փորագրութեամբ հայերէն յիշատակարան մը կայ: Սակայն, դժբախտաբար տեղ տեղ քարերը ինկած են: Ուստի ամբողջութիւնը կարդալու կարելիութիւն չկայ: Միայն, տեղ մը երեք Որդւոց ասութիւնը յստակօրէն կը կարդացուի:

Ներսը, պատերէն ինկած քարերով լեցուած է: Խորանին մասը որոշ կերպով յայտնի կ'ըլլայ: Մասամբ մնացած ծեփերուն վրայ գծուած Սուրբերու նկարները կը տեսնուին:

Առաջին եկեղեցիէն աւելի պզտիկ երկրորդ եկեղեցի մըն ալ կայ, որուն վրայ որեւէ արձանագրութիւն չի տեսնուիր: Այս եկեղեցւոյ շինութիւնը աւելի կոշտ ու անխնամ է: Պատերուն վրայ մէկ երկու տեղ խաչեր միայն գծագրուած են: Հոս ալ, հաւանաբար, բերդապահներու եւ պալատական սպասաւորներու յատուկ էր:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԺԵՆԻԱ ՇԱՀՊԱՐՈՆԵԱՆ

Նախորդ յօդուածով մը, ուր ոգեկոչած էինք յիշատակը Փարիզահայ թատրոնի մշակներէն Տիկին Գայիանէի, անդրադարձած էինք նաեւ, սեղմ շրջանակի մը մէջ, Փարիզահայ թատրոնի անցեալի փայլուն գործունէութեան:

Արդարեւ, արտակարգօրէն բեղուն շրջան մըն է անցուցած Փարիզահայ թատրոնը, մանաւանդ Բ. աշխարհամարտէն առաջ, երբ իր շարքերուն մէջ կային արժէքաւոր տարրեր, երբ չէր տիրեր այն սովը որ կայ ներկայիս, կանացի ուժերու կապակցութեամբ:

Ըսինք՝ սովը. բառը չափազանցուած չէ: Փաստը այն է որ ներկայիս Փարիզահայ թատրոնի որեւէ մէկ ներկայացման նախաձեռնութեան պահուն, կազմակերպիչները կ'անճրկին, տրուած ըլլալով որ եթէ բեմադրուելիք խաղը երկու կանացի կարեւոր դերեր կը պարունակէ, անկարելի կ'ըլլայ գտնել այդ դերերուն համապատասխան մեկնարկուներ: Իսկ եթէ երեք են այդ դերերը՝ այդ պարագային ներկայացման անկարելիութիւնը կը դառնայ աւելի քան ապահով:

Փարիզահայ թատրոնի ներկայի երկու կանացի լաւագոյն ուժերն են Տիկին Հայկուհի Խրտրշեան – Լա – Շասանյը եւ Տիկին Մատրլէն Էքիզեան – Քարփան – թիէ: Առաջինը, լայնօրէն ընդգրկած բեմական ասպարէզը, կ'աշխատակցի Ֆըրանսական բեմերուն եւ յաճախ, երբ իր ժամանակը կը տրամադրէ, մեծ սիրով ու եռանդով կը մասնակցի հայերէն ներկայացումներուն եւ հայկական հանդէսներուն:

Երկրորդը, դժբախտաբար նուազ կարելիութիւնը ունի իր մասնակցութիւնը բերելու:

Վերջերս Պոլսէն նոր եւ արժէքաւոր ուժ մը՝ Տիկին Զարուհի Անտոնեան աւելցաւ Փարիզահայ թատրոնի անձնակազմին վրայ, մասնակցեցաւ ներկայացման մը եւ գտաւ յաջողութիւն: Բայց այս պարագան իրաւունք չի տար ոչ ոքի անտեսել Փարիզահայ թատրոնի գոյութիւնը, եւ մանաւանդ՝ մոռնալ անոր փառաւոր անցեալին բեմական փայլուն սխրագործութիւնները:

Այս սովին հետեւանքով, ուրեմն, կազմակերպիչները յաճախ կը դիմեն սկսնակ սիրողներու — ոչ մէկ ստուեր կ'ուզեմ սփռել այս վերջիններու հաճոյակատարութեան վրայ — անոնց յանձնելով ծանրը դերեր, ինչ որ ոչ միայն կարկտանի մը տպաւորութիւնը կը թողու, այլ եւ արդիւնքը կ'ըլլայ ձախողանք:

Այդպէս չէր անցեալին մէջ: Հարուստ էր Փարիզահայ թատրոնի դերասանուհիներու անձնակազմը: Հոն կային՝ Տիկին Ս. Ալիքսանեան, Տիկին Ս. Եշանեան, Տիկին Ատրինէ Տէրուան, Տիկին Քնարիկ Մաքտոնալտ, Տիկին Գայեանէ, Տիկին Սուրաբեան, Տիկին Երանուհի Բագալ, Օրիորդներ Անահիտ Դատաւորեան, Անդինէ Աւճեան, Ռուպինա Ալիքսանեան եւ Ժենիա Շահպարոնեան, որուն յիշատակը պիտի ոգեկոչեմ այսօր:

Ժենիան ծնած էր Պոլիս: Հայրը՝ Մարտիրոսեան, ամուսնացած էր Իտալուհիր մը հետ, ճիշդ այդ պատճառով ալ Ժենիային մէջ ի տղայ տղոց դրոշմուած էր իտալացի ժողովուրդին խանդավառ, չէնշող եւ մանաւանդ արուեստագէտ կնիքը. Ինչպէս բեմին վրայ, այնպէս ալ իր կեանքին մէջ, Ժենիան համակ եռանդ էր ու խանդ:

Շնորհիւ իր ծնողքին ջանքերուն, Ժենիա կը ստանայ կոկիկ դաստիարակութիւն մը: Իբնէ հակում ունենալով երաժշտութեան, կը հետեւի դաշնակի դասերու եւ այդ ուղղութեամբ մեծ աշխատանքի մը լծուելով կը հասնի լաւագոյն արդիւնքներու:

Եւ օրին մէկը, Ժենիան իր բախտը կը կապէ ծանօթ թառիստ Ժորժին հետ եւ կը դառնայ Տիկին Շահպարոնեան:

Այս կապը աւելի կը զարգացնէ իր մէջ երաժշտական խմորը, որովհետեւ այնուհետեւ կը սկսի դաշնակով ընկերանալ իր ամուսնոյն ամէն մէկ երաժշտական հանդէսին:

Նուազ չէին Ժենիա Շահպարոնեանի բեմական ընդունակութիւնները: Փարիզահայ թատրոնի բոլոր ներկայացումներուն, տռամ թէ օփերէթ, կը բերէր իր մասնակցութիւնը թէ խաղով թէ երգով, ամէն անդամ ալ յաջող ու համակրելի: Իր թատերական սեռը սահմանափակ չէր: Նոյն յաջողութեամբ կը մարմնաւորէր կատակերգութիւններու մէջ սուպրէթներու տիպարները, որքան կը մարմնաւորէր տռամներու մէջ սիրող ու տառապող, ծանրախոհ եւ լուրջ դերերը:

Իր լաւագոյն դերերէն էին՝ Գրիգոր-Վահանի «Կինս անհաւատարիմ է»ի Քաթրինը, որուն առաջին ստեղծագործողը եղաւ ինք, ողբացեալ Արմենակ Սարաֆեանի այնքան փայլուն կերպով անձնաւորած Թովմասին հետ կազմելով անփոխարինելի զոյգ մը: Դարձեալ Գրիգոր-Վահանի «Զորս քսակ, մէկ պսակ»ին մէջ, ուր կը մասնակցէին նաեւ Տիկին Սուրաբեան եւ Անահիտ Դատաւորեան, Ժենիա Շահպարոնեան ունեցաւ անմոռանալի խաղարկութիւն մը:

Ասոնցմէ զատ, օփերէթներու կեդրոնական ուժն էր Ժենիան: «Արշին մալ ալան», «Աշուղ Ղարիբ», «Ղարաբաղի Մելիքները», «Ուշ լինի, նուշ լինի» եւայլն, որոնց բոլորին մէջ ալ ստանձնած է կարեւոր դերեր:

Որքան տաղանդաւոր դերասանուհի մըն էր Ժենիա Շահպարոնեան, նոյնքան համեստ ու սիրալիր, հաճոյակատար ու սրտբաց ընկեր մըն էր: Իր յարաբերութիւնները հանդէպ իր ընկերներուն ունէին յստակ ու վճիտ բնոյթ մը, առանց նախանձի ու քէնի, առանց յետին հաշիւներու:

Նոյն նկարագիրը ունէր նաեւ իր ամուսինը՝ Ժորժիկը (այսպէս կը կոչէինք զինքը մտերմութեան մէջ) որուն մասնակցութիւնը Փարիզահայ բեմին եղած է նոյնպէս անգնահատելի: Օփերէտներու հոգին էր Ժորժիկը: Միայնակ, իր թառով, երբեմն ընկերակցութեամբ դաշնակի մը, անիկա կը վարէր ներկայացումները, ստեղծելով անօրինակ խանդավառութիւն:

Բ. Աշխարհամարտէն առաջ, Շահպարոնեանները մեկնեցան Ամերիկա: Այս արուեստագէտ զոյգը երկար տարիներ խանդավառեց Ամերիկահայ հասարակութիւնը: Հոն ալ Ժենիան իր նպաստը բերաւ հայ թատրոնին եւ հայ երգին, մինչեւ որ օր մը, չարաղէտ օր մը, պատահեցաւ աղէտը:

Ժենիան զոհ դնաց անողոք քաղցկեղին: Հեռաւոր Քալիֆորնիոյ Ֆրէզնօ քաղաքին մէջ, տխուր օր մը, անմխիթար

ՅԱՆՑԱՆՔԻ ՄԸ ՍՏՈՒԵՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

« Լռեցին պահ մը: Ինք գետին կը նայէր, եւ սակայն կը զգար թէ կնոջ հայեացքը իր վրայ էր սեւեռած»:

— Պէտք էր արդէն ձեզի ըսած ըլլայի թէ, Տոն Փետրօ, իր ընկերներուն վրայ առաւելութիւն մը ունէր, առաւելութիւն մը՝ որ դժբախտաբար նեղացուցիչ էր.— Անիկա Անտալուզիայի լաւագոյն նշանառուն էր:

« — Ի՞նչ կը խորհիս ընել, հարցուց Սոլետատ:

« — Լաւ գիտես որ ուրիշ ճար չունիմ, պատասխանեց ան, դուրս ելլելով:

« Հետեւեալ օրը, գնաց իր ակումբը եւ խառնուեցաւ խումբի մը, որ պատուհանէն կը դիտէր փողոցին անցորդները: Փեփէ Ալվարէզ հոն էր: Կը խօսէին նախորդ օրուան պարահանդէսին մասին:

« — Ո՞ւր էիք, Փեփէ, հարցուց մէկը

« — Մայրս հիւանդ էր, ստիպուեցայ Քարմոնա երթալ, պատասխանեց ան: Անպայմանօրէն յուսախաբ եմ, եւ սակայն, կը կարծեմ թէ այսպէս նախընտրելի է:

« Յետոյ, դառնալով Տոն Փետրոյին, խնդալով հարցուց.

« — Իմացայ որ երէկ իրիկուն բախտ ունեցած եւ ամբողջ գիշերը շահած էք:

« — Ե՞րբ առիթը պիտի տաք մեզի փոխ – վրէժի խաղի մը, Փետրօ, հարցուց ուրիշ մը:

« — Ոչ խսկոյն, կը կասկածիմ, պատասխանեց ան: Պէտք է որ երթամ Քօրցու: Նշմարեցի որ Նոտարս կը գողնայ ինձմէ: Գիտեմ որ բոլոր նոտարները գողեր են, եւ չափազանց տխմար էի խորհելով որ այս մէկը պատուաւոր էր:

« Կը թուէր խօսիլ անտարբերութեամբ, եւ նոյն անտարբերութեամբ էր որ Փեփէ Ալվարէզ ընդմիջեց:

« — Կը կարծեմ թէ կը չափազանցէք, Փետրիթօ: Մի մոռնաք որ իմ հայրս նոտար է, եւ ան, առնուազն, պատուաւոր է:

« — Ոչ մէկ բանի կը հաւատամ, շարունակեց Տոն Փետրօ ծիծաղելով: Վըստահ եմ որ ձեր հայրն ալ նոյնքան գող է, որքան միւս նոտարները:

« Անարգանքը այնքա՛ն անսպասելի եւ այնքա՛ն անտեղի էր, որ Փենփէ Ալվարէզ պահ մը մնաց ապշած:

« — Զրպարտութիւն մըն է ատիկա, եւ դուք շատ լաւ գիտէք: Կը խնդրեմ, խսկոյն ետ առնէք ձեր խօսքերը:

« Տոն Փետրօ վայնասուն մը արձակեց.

« — Ոչինչ ետ կ'առնեմ այն բոլորէն, ինչ որ ըսի: Ձեր հայրը գող մըն է, ստահակ մը...

« Փեփէ ըրաւ միակ բանը՝ որ յարմարագոյնն էր: Ընդոստ վեր ցատկեց ու ապտակեց Տոն Փետրօն:

« Այս գործին ելքը՝ անխուսափելի էր:

« Յաջորդ օրը, երկու մարդիկը ճակատեցան Փորթուկալի սահմանագլուխին վրայ:

« Փեփէ Ալվարէզ, նոտարին զաւակը, մեռաւ աղնուականի մը նման, գնդակ մը սրտին...»:

Սպանացին իր պատմութիւնը վերջացուց նոյնպիսի բնական եւ այնպիսի միապաղաղ ոճով մը, որ առաջին պահուն, հազիւ կրցայ հասկնալ վերջաւորութիւնը: Եւ սակայն, խսկոյն պշգանքը համակեց բովանդակ էութիւնս:

— Ինչ բարբարոսութիւն, ըսի: Սառնասրտօրէն գործադրուած մարդասպանութիւն մըն է ասիկա:

Հիւրընկալս ոտքի ելաւ:

— Բան մը չէք հասկնար, բարեկամս. Այս պարագային, Տոն Փետրօ ուրիշ ոչինչ կրնար ընել...

Հետեւեալ օրը թողուցի Սեվիլլան:

Երբեք չգիտցայ անունը այն մարդուն որ պամեց ինծի այս տարօրինակ պատմութիւնը:

Եւ յաճախ, հարց տուի ինքս ինծի, թէ այն կինը որ տեսայ, տժգոյն մորթով եւ սպիտակ մազի հիւսկէնով կինը խեղճ Սոլետատը չէ՞ր...:

ՍՈՄԸՐՍԷԹ ՄՈՄ

(4 եւ վերջ)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, (Յառաջ).— Զմրան այս սառնաշունչ օրերուն, երբ աւելի լաւ է ընտանեկան տաքուկ ու մտերմիկ սենեակին մէջ փակուիլ, ի՞նչ մագնիս է այս որ լիոնահայութիւնը իրեն քաշեց, Յունուար 27ին, Ռիւ Տիւ Նուառի սրահը, Ֆ. Կապ. Խաչի կազմակերպած «Մանուկներու Օր»ուան հանդէսին, անտարակոյս որ այդ Միութեան ունեցած ժողովրդականութիւնն էր եւ հայ մանուկներուն հանդէպ ունեցած սէրը: Սրահը լեցուած է արդէն ճռուողուն պզտիկներով եւ անոնց ծնողքներով :

Բեմին վրայ խումբ մը պզտիկներ, որոնք էին նաեւ օրուան դերակատարները, երգախառն շուրջպարով կը բանան հանդէսը եւ մենք հաճոյքով յաջորդաբար լսեցինք արտասանութիւններ իրենց մանկական թոթովուն, ու երբեմն յստակ առոգանութեամբ: Գովելի է Օր. Ալիս Ալթունեանի ուշիմութիւնը եւ մենախօսութիւնը «Այցելութիւն դէպի մսուր» թատերախաղին մէջ :

Շատ խանդավառ էր «Գնչուներու պարը» իրենց տարազներով եւ ցնծուն դափերով, որոնց դաշնակով կը ընկերակցէր Օր. Ազատուհի Ղազարեան: Դաշնակով նուագեցին նաեւ Մարթին եւ Քրիստին Միքայէլեան քոյրերը եւ բոլորն ալ արժանացան բուռն ծափերու :

Տասը վայրկեան դադարի մը ընթացքին փոքրիկներուն բաժնուեցաւ նարինջ եւ կարկանդակ եւ եղան սրտաբուխ նուէրներ Ֆ. Կ. Խաչին, որմէ գոյացաւ 770 Ֆրանք :

Հանդէսին Բ. մասը բացաւ Ֆ. Կ. Խաչի շրջուն քարտուղարուհին Տիկին Գայթանճեան որ ի մէջ այլոց շեշտեց. — «Ահա այս օր անգամ մը եւս հաւաքուած ենք հոս տօնելու աւանդական «Մանուկներու Օր»ը վայելելով հայկական Կաղանդ Պապան, սակայն ի՞նչ զգացում է որ հաւաքեր է մեզ այս օր, այս աննրպաստ օդին, այս սրահին մէջ, սիրելի հայրենակիցներ, մենք բոլորս ալ գրեթէ եկած ենք լսելու մեր սիրասուն զաւակներու բերնէն, մեր աննման թոռնիկներու բերնէն մէկ քանի հայերէն թոթովանք, մեր մայրենի մեծասքանչ լեզուով մէկ քանի դեղդեղանք: Կարծէք կարօտը կը զգանք, ծարաւը կը զգանք ատոր, օտարամոլութեան այս ովկիանոսին մէջ : Եւ միթէ՞ այս փոքրիկները բռնութեան տակ է որ երեք շաբաթ կանոնաւոր կերպով եկան փորձերու ոչ երբեք: Հաճոյք մըն էր մեզի, Խաչուհիներուս տեսնել թէ ինչ մեծ եռանդով փարած էին մեզի, կը հաւաքուէին փորձերու զուարթ ու խընդումերես: Եւ այս երեւոյթը մեզի առիթ կ՚ընծայէ կրկնելու հանգուցեալ բանաստեղծ Վահան Թէքէեանի հետ, « Ի՞նչ է հոգին. Հայու հոգին, կը հարցնեմ դեռ աւաղ»: Այո՛ սիրելի հանդիսականներ, կը կարծենք պահ մը որ Հայու հոգին քընացած է, մահամերձ է: Սակայն վստահ ըլլանք որ ան շատ աւելի եռանդուն կ՚ապրի մեր մանուկներու հոգիներուն մէջ, եթէ դիտնանք բորբոքել կրակը, հրահրել, վառ պահելու համար: Արթուն գինուորի նման կը կռուի անդադար եւ պիտի կռուի միշտ «Հայուհին»: Ահա, այս անմեռ հոգին է որ հաւաքեր է մեզ այս սրահը, ոչ օրուան դերասաններու բացառիկ համբաւն է, ոչ ալ վկայեալ երդչուհիներու եւ պարուհիներու հրապոյրը: Ֆ. Կ. Խաչը տարին մէկ անգամ, Յունուար ամսոյն ազատ ասպարէզ կուտայ հայ մանուկին իր ցեղային շնորհները յայտնաբերելու : Ի՞նչ կ՚ընէ սակայն Խաչուհին տարուան մնացեալ ամիսներուն: Տակաւին անցեալ շաբաթները ձեռքերը լեցուն Խաչուհիները այցելեցին տեղւոյս հիւանդանոցները, ծերանոցները, Պրոռնի յիմարանոցը: Իսկ հեռաւոր հանդստեան տուները զրկեցինք ճոխ ծրարներ, սփոփելով կարիքի արցունքներ: Անտէր ծերերու եւ կարիքաւոր ընտանիքներու օգնեցինք նիւթապէս: Այս տօնական օրերուն չմոռցանք նաեւ մեր ցեղին երիտասարդ գինուորները եւ ճոխ ծրարներ զրկուած են անոնց, որոնցմէ շնորհակալական նամակներ ըստացած ենք անխտիր — կը կարդայ երկու նամակներ —: Սակայն բնաւ հաւակնութիւնը չունինք յայտարարելու եւ միայն մեզի եւ մեր գործունէութեան վերագրելու մարդասիրական այս վսեմ նուիրումը : Ընդհակառակն, հպարտօրէն եւ երախտագիտութեամբ կուգանք յայտարարելու որ մեր յաջողութիւնը կը պարտինք լիոնաբնակ մեր ազնիւ հայրենակիցներու նիւթական ու բարոյական օժանդակութեան :» Այս առթիւ յարգելի Տիկինը վերջացնելով իր խօսքը շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր անոնց որոնք միշտ օժանդակած են եւ դիւրացուցած իրենց մարդասիրական գործունէութիւնը :

Մանկական այս հանդէսը իրենց ներկայութեամբ պատուած էին Հայ Ազգ. Միութեան պատուարժան անդամներ Պ. Ա. Օպօզեան, Ճ. Պահատուրեան, Յ. Եագուպեան եւ Արժ. Տէր Վռամշապուհ քհնյ. հայրը :

Պ. Ա. Օպօզեան, յանուն Ազգային Միութեան խօսք առնելով գովեց այս պատուաբեր ձեռնարկը, ճիգը որ կը թափուի հայ փոքրիկներու հայեցի դաստիարակութեան, ուսուցումը մեր ոսկեղինիկ Ա. Բ. Գ.ի եւ խոստացաւ ամէն աջակցութիւն եւ յայտնեց իրենց անվերապահ գընահատանքը, Ֆ. Կ. Խաչի բոլորանուէր գործունէութեան :

Խօսեցաւ նաեւ Պ. Հ. Թադէոսեան, կրթական մարմնի կողմէ ցաւ յայտնելով որ ծնողքները անտարբեր կը գտնուին եւ չեն պատասխաներ քանիցս իրենց եղած կոչին, խորհրդակցելու համար դպրոցական — կրթական հարցերով : Թելադրեց քիչ մը աւելի հետաքրքրութիւն եւ զոհաբերութիւն ցոյց տալ :

« Երեք Որբեր» խաղարկութեամբ Արա Քազարեանի; Յ. Պետրոսեանի եւ Լեւոնիկ Ղազարեանի լաւ էր, բաւական խելահաս պատանիներ են այլեւս, ապագայ դերասաններ ըլլալու ընդունակ, եթէ անշուշտ, միայն մեզ խնդացնեն ու իրենք չխնդան բեմին վրայ ...:

Հայ Կաղանդ Պապան սրահին մէջ գտնուող հարիւրէ աւելի պզտիկներուն բաժնեց նուէրներ եւ բոլորը մեկնեցան ուրախ ու զուարթ :

Գովելի է Խաչուհիներու տարած աշխատանքը եւ գնահատելի իրենց բերած զոհեբարութիւնը ընկերային եւ ազգապահպանման գետնի վրայ :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ

Ժորժիկը հոգին յանձնեց իր արուեստի ընկերը՝ Ժենիան, երիտասարդ հասակին, 1951 թուականին :

Եւ այսօր, երբ կ՚ողեկոչեմ յիշատակը Ժենիա Շահպարոնեանի, սիրտս կը մղկտայ ...

Ու Փարիզահայ թատրոնի այսօրուան անփառունակ վիճակին ի տես, մտածումներովս նշդրակելով ժամանակի խաւարը, կը հասնիմ անցեալի երանելի օրերուն եւ կը մրմնջեմ :

« Աւա՛ղ փառացս անցաւորի ...»:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԼՈՆՏՈՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Յունուար 13ին, Լոնտոնի «Հայ Տան» մէջ, տեղի ունեցաւ Երիտասարդաց Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը :

Ժողովը բացաւ նախորդ վարչութեան նախագահը՝ Գ. Մահտէսեան: Օրուան օրակարգին անցնելէն առաջ, Գ. Դաւթեան ընտրուեցաւ նախագահ, ժողովը կառավարելու համար :

Միութեան երկու քարտուղարները՝ Ա. Դաւիթեան, հայերէն լեզուով եւ Պ. Բ. Կիւլպէնկեան անդլերէն կարդացին ժողովականներուն իրենց տարեկան գործունէութեան տեղեկագիրը :

Յիշենք շահեկան կէտերը.—

Ա) Միութեան անդամներու ներկայթիւն է՝ 165 եւ 9 օժանդակներ :

Բ) Միութիւնը 1962ի շրջանին, ունեցած է 112 սթերլին զուտ շահ: Նուիրած է յիսուն սթերլին Լոնտոնի «Հայ Տան»:

Գ) Տասնըմէկ ամիսներու գործունէութեան ընթացքին, կատարած է 12 ձեռնարկներ: Վերջին ձեռնարկը՝ «Զարշըլը Արթին Աղա» ներկայացումն էր, որ Միութեան անդամներուն ուժերով, բացառիկ յաջողութիւն մը ունեցաւ :

Տեղեկագրին ընթերցման յաջորդեց գանձապահին՝ Կ. Մատաթի զեկուցումը: Ապա, հաշուետու վարչութեան նախագահը, եւ փոխ – նախագահը՝ Շ. Մովսէսեան, իրենց շնորհակալութիւնը յայտնեցին բոլոր գործօն անդամներուն, որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Երիտասարդացի ձեռնարկներուն, եւ յաջողութիւն մաղթեցին նորընտիր վարչութեան :

Երիտասարդաց Միութեան ծրագիր – կանոնագիրը վերամշակելու եւ հայերէն լեզուով գրի առնելու համար, ժողովը գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրեց, հետեւեալ երեք հոգինոց յանձնախումբը : Հայկ Ապաճեան, Մասիս Ալեքսանդրեան եւ Գրիշ Դաւթեան :

Վարչական ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ գոց քուէարկութեամբ: Ընտրուեցան հետեւեալները, որպէս վարչական նոր կազմ, մէկ տարուան համար: Պ. Պ. Ստեփան Օհաննէսոֆ (նախագահ), Մասիս Ալեքսանտրեան (փոխ – նախագահ), Բարսեղ Կիւլպէնկեան (քարտուղար), Արթօ Դաւիթեան (քարտուղար), Սեպուհ Տէր – Աւետիսեան (գանձապահ) :

Ժողովի ընթացքին եղան գնահատանքի խօսքեր նախորդ վարչութեան գործունէութեան համար :

Երիտասարդաց Միութեան նորընտիր վարչութիւնը, կոչուած է ամբողջութեամբ իրագործելու միութեան նպատակները :

Եթէ 1962ի վարչութիւնը 12 ձեռնարկներ ներկայացուց Լոնտոնահայութեան, 1963ի նորընտիր վարչութիւնը պէտք է փորձէ աւելի եռանդուն ըլլալ եւ իր կազմակերպելիք խնջոյքներու կողքին, զարկ պէտք է տայ մասնաւորապէս, գրական եւ գեղարուեստական ձեռնարկներու : Նորընտիր վարչութիւնը ծանր աշխատանք ունի իր ուսերուն վրայ, միութեան անդամ – անդամուհիներուն կը մնայ, իրենց օժանդակութիւնն ու քաջալերանքը բերել, որպէսզի միութեան այս նոր տարեշրջանը պսակուի փայլուն յաջողութիւններով :

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

Ընդունելութեան մը ընթացքին, իր կծծիութեամբ հանրածանօթ տիկին մը, կը ջանար ձրի խորհուրդ մը կորզել նշանաւոր բժիշկէ մը:

— Բայց, սիրելի՛ տիկին, նախընտրելի պիտի չըլլա՞ր որ դարմանատունս գայիք եւ ձեզ հոն քննէի, ըսաւ բժիշկը :

— Ո՛չ, սիրելի տոքթէօր, հոս ալ կարելի է, պատասխանեց տիկինը :

— Շա՛տ լաւ, տիկին: Հանուեցէք, խնդրեմ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Քրիստափոր ու Սաֆօ մեկնեցան, իսկ Աշոտ, լրագիր մը ձեռքը, սկսաւ կարդալ, միւս կողմէ ումպ ումպ խմելով սուրճը :

Կէս ժամ չանցած, սրճարան վերադարձան Վիշապի երկու անդամները, եւ տռանց նստելու .—

— Աշոտ, ըսին, Պոլիսէն նամակ ունիս, ինչո՞ւ չես առեր, արի, երթանք, առ նայինք ինչ նամակ է, ով է գրեր :

Երեքը միասին դուրս ելան, եւ կրկին ուղղուեցան նամակատուն :

Աշոտ ստացաւ նամակը, երեքը միասին դուրս ելան եւ մտան ուրիշ սրճարան մը, առանձին տեղ մը նստան քովէ քով, սեղանին շուրջը :

Նամակը բացաւ Աշոտ, եւ ստորագրութիւնը կարդալով .

— Օ՛, բացագանչեց, Թորգոմէն է, Թորգոմէն :

— Թորգոմէ՞ն, գոչեցին միւս երկու ընկերները, կարդա նայինք :

Եւ Աշոտ սկսաւ կարդալ :

Թորգոմ կը գրէր թէ Պոլսոյ կացութիւնը կը վատթարանար երթալով, կարծես թէ Ոստիկանութիւնը հոտ առած ըլլար. կը գանգատէր թէ ինչու կ՚ուշանային Աթէնքի ընկերները, կը թախանձէր որ ժամ առաջ Պոլիս մտնեն, թէեւ, կը գրէր, իր ալ դիրքը վտանգուած էր, որովհետեւ իր բարեկամներէն մէկը ձերբակալուած էր վերջին օրերը :

Թորգոմի նամակին մէջ ուրիշ լուր մը կար, որ ամէնէն աւելի ցաւալի էր ու սրտնեղիչ . Աշոտ անդամ մը քաղեց հարեւանցի, չուզեց կարդալ, իր ընկերներուն սիրտը չկոտրելու համար, բայց, Քրիստափորի սուր աչքերը տեսած էին այն մէկ քանի տողերը :

— Կարդա, կարդա, կրկնեց Քրիստափոր, սա վերջին տողերը. ինչ կը գրէ Թորգոմը :

— Ցաւալի լուր մը, խիստ ցաւալի, մրմնջեց Աշոտ, գլուխը ճօճելով ու բոցարձակ աչքերը թաւալելով :

— Ի՞նչ է, կարդա նայինք, թախանձեցին ընկերները:

Եւ Աշոտ, գրեթէ ակամայ կարդաց նամակին վերջին տողերը: Թորգոմ կը գրէր թէ, զրկուած ապրանքները ցամաք փոխադրուելու միջոցին, լրտեսները հոտ առեր են, եւ Ոստիկանութիւնը ձերբակալել փորձեր է նաւավարը, որ սակայն, յաջողեր է Յունաստան փախչիլ, իսկ ապրանքները ...

Աշոտ կանգ առաւ, չուզեց ընթերցումը շարունակել .

— Է, բացագանչեցին Քրիստափոր ու Սաֆօ, իսկ ապրանքնե՞րը, շարունակէ Աշոտ :

Աշոտ ստիպուեցաւ շարունակել, իսկ ապրանքները բռնուեր են, եւ ահագին իրարանցում առաջ բերեր են Բ. Դուռին, ինչպէս նաեւ դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ :

— Ափսոս, ափսոս, հեծեց Քրիստափոր, մեղք այսքան աշխատանքներուն ու ծախքերուն. ո՞ր ապուշ նաւավարին յանձնուած էին արդեօք ապրանքները :

— Եթէ ապուշ ըլլար, առարկեց Աշոտ, օձիքը ձեռք կուտար, Քրիստափոր, մոռցա՞ր ինչ էր գրեր Թորգոմը. նաւավարը փախեր է փախեր, հոս է եկեր, չե՞նք կրնար գտնել զինքը ...:

— Ի՞նչ պիտի ընենք, եթէ գտնենք, հարցուց Քրիստափոր, աղէտը միշտ աղէտ կը մնայ :

— Անշուշտ, շարունակեց Աշոտ, դէպքին մանրամասնութիւնները կը լսէինք գոնէ :

Այս վերջին լուրերէն շատ ազդուած էր Քրիստափոր, նոյնպէս միւս անդամները, երեքն ալ ջղագրգիռ վիճակի մը մատնուած էին :

Քրիստափոր, ապագայ պատահականութեանց եւ անպատեհութեանց դէմ կանխարգել միջոցներ կը խորհէր շարունակ, կը մտածէր Վիշապի Մարմինին համար ներքին կանոնագիր մը պատրաստել :

Միւս երկու անդամները կը հակառակէին այս գաղափարին, առարկելով թէ այդպիսի կանոնագրի մը մշակելու համար, պէտք է նախ ուսումնասիրել տեղական պայմանները նաեւ յարակից պարագաները .

— Քրիստափոր, կ՚ըսէր Սաֆօ, այդ կանոնագիրը բոլորովին աւելորդ է առայժմ, անդամ մը Պոլիս մտնենք, այնուհետեւ կը մտածենք ատոր վրայ :

— Սաֆօ, կը պնդէր Քրիստափոր, առանց ներքին կանոնագրի ոչ մէկ ընկերութիւն, ոչ մէկ կազմակերպութիւն չապրիր :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ճընկըտրեան,

Տէր եւ Տիկին Ժագ Ճնկըտրեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Արսէն Թէրզեան, զաւակներն ու թոռները,

Տիկին Վարդան Յովհաննէսեան, զաւակներն ու թոռները,

Տէր եւ Տիկին Նազար Ուզունեան, զաւակներն ու թոռները,

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քելէկեան, զաւակներն ու թոռները,

Պ. Հայկ Քիթապճեան եւ զաւակը,

Տիկին Հերմին Թոքաթլեան եւ զաւակները,

Տիկին Մառի Ճնկըտրեան եւ զաւակները,

Տիկին Ազնիւ Տամլամեան եւ զաւակները,

Տիկին Մարիցա Պոյաճեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Քոնեալեան.

Պարոն Տիգրան Գրասէրեան,

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սուճեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թամոյեան եւ զաւակները;

Ինչպէս նաեւ Ժամկոչեան, Քիթապճեան, Դանիէլեան, Մուրատեան, Մեսրոպեան, Կարապետեան, Պուտաքեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն մահը՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՓԵՐՈՒՋ ՃՆԿԸՏՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Քիթապճեան)

որ տեղի ունեցաւ 29 Յունուար 1963, 79 տարեկանին:

Թաղման արարողութիւնը պիտի կատարուի 2 Փետրուար, Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 295 Բիւ Պուալօ, նախագահութեամբ Հայր. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, մարմինը պիտի փոխադրուի Գալուիռի գերեզմանատունը:

"ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ"Ի 18 ԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՍԻԱՄԱՆԹՕ խումբի կողմէ:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ կոմիտէի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, «Տարիուս Միլօ» սրահին մէջ (3 Բիւ Թիւռէն, Փրիզիւնիքի ետեւը):

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը՝ «ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՌՄԲԱԼ Է»

Ղեկավարութեամբ Պ. Ղ. Գայթանճեանի, մասնակցութեամբ տեղւոյս խումբին ուժերուն:

Գեղարուեստական խնամեալ եւ ճոխ բաժին:

Երգ, արտասանութիւն, պարանցիկ խաղեր եւ հանելի անակնկալներ:

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն շրջաններու խումբերը:

Մուտք՝ 2 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն, Վանի Արալէզ գիւղէն, Միրոյի Մանուկի տղան՝ Վաղարշակ կը փնտռէ իր հօրեղբօր Սամուէլի զաւակները, լսած է որ Սամուէլ սպաննուած է Թուրքերու կողմէ Ատանայի մէջ, իսկ կինը ու երկու զաւակները որոնցմէ մէկուն անունը՝ Մարգար է կրցած են փախիլ:

Լուր ունեցողները կրնան գրել հետեւեալ հասցէին.—

Պ. Յովհաննէս Պուլանեան,

H. L. M.
Salin de Giraud
(B. du R.)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլէն Յովնանեան ընտանիքը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գալֆայեան եւ Տէր եւ Տիկին Պզտիկեան ընտանիքներուն եւ բոլոր պարագաներուն որոնք դժբախտութիւնը ունեցած են կորսնցնելու իրենց մայրը Այրի Տիկին Ֆիլօր Գալֆայեան եւ Է. Խուտար Գալֆայեանի: Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 30 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 20 «Հայ-Բոյժ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները «Մանուկներու օրուան» հանդէսին:

Տէր եւ Տիկին Մ. Ներկիզեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ա. Օպօղեան, Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Ա. Մաղաքեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Եագուպեան, Այրի Տիկին Պաթմաղեան (Պոլիս) 50ական, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ 45, Տէր եւ Տիկին Ն. Նահապետեան, Տէր եւ Տիկին Շէհիրեան, Տէր եւ Տիկին Զ. Ստեփանեան, Պ. Յ. Վարժապետեան, Փոքրիկն Սեդա Տիւմէճեան, Պ. Ն. Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Տէր-Յակորեան, Տէր եւ Տիկին Շ. Ներկիզեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Մ. Միրզէ, Օր. Ա. Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Պետրոսեան, Տիկին Գ. Տիւյմէճեան, Տիկին Փ. Այվազեան, փոքրիկն Պ. Աճէմեան, Տիկին Խաչէրեան, Տիկին Գասպարեան, փոքրիկ Կ. Գայթանճեան, Տէր եւ Տիկին Մալօեան, Տիկին Երենեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Հաբէլեան, Տիկին Թաֆշանճեան, Ոմըն, Ա. Պետրոսեան, Օր. Տէր-Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Ոսկերիչեան, Պ. Հ. Թաղէոսեան, Փոքրիկն Ա. Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Յովակիմեան, զինուոր Ժան Ոսկերիչեան տասնական Ֆր., Տիկին Նաճարեան հինգ, Կէնճեան եղբայրներէ սնտուկ մը նարինջ եւ Ներկիզեան եղբայրներէն պարախումբի հագուստին կերպասեղէնը: Պ. Ս. Փողհարեանէ 500 տպագրուած նամակ:

ՃԱՇ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ, որ Փետր. 9ին, Շաբաթ երեկոյեան ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Փեռաշ, Հօթէլ Թեռմինիւսի մէջ, ի պատիւ Եւրոպայի Հայոց Հայր. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.ի, Ամենայն Հայոց Հայրապետին կողմէ անոր շնորհուած Արքութեան տիտղոսին առթիւ: Ներկայ պիտի ըլլան բարձրաստիճան հիւրեր:

Հացկերոյթին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ եկեղեցւոյ դիւանատունը, ամէնէն ուշը Հինգշաբթի, 7 Փետր. առաւօտեան ժամը 10էն 12 եւ կէսօրէ վերջ 4էն 7:

× Կիրակի, Փետրուար 10, Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ պիտի քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Այրի Տիկին Ատրինէ Ճիւհէրեան կը նուիրէ 50 Ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. մարմնի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իր ողբ. ամուսնոյն Երուանդ Ճիւհէրեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Մելքոն Աւետիս կը նուիրեն 50 Ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. մարմնի օդափ. կայանին, իրենց ողբ. մօր Տիկ. Կրզիքեանի մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ:

Նոր տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին կը նուիրեն.—

Պ. Տէր-Գէորդեան 50 Ֆր., Այրի Տիկ. Սրբուհի Լօրէնեան (բՏակինեան) 30, Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան (Պէսանգուր) 10 Ֆր., Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ-պարահանդէսին առթիւ Ֆէսանվիլիէի Օդափ. կայանին կը նուիրեն. Տէր եւ Տիկին Մ. Աճէմօֆ (Քլամառ) 50, Տէր եւ Տիկին Ա. Աւագեան (Լը Փէրէօ) 20, Պ. Գ. Պահթիարեան (Նիս) 10, Տէր եւ Տիկին Պ. Չաքըճեան (Նէօյի) 50:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿՈՒԶՈՒԻ

Վանտէօզ մը, 17էն 35 տարեկան, անուշավաճառի խանութ մը աշխատելու համար:

Դիմել՝ ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ,

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Փետրուար 2, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՆԻԻԹ.— ի՞նչ կը մտածեն Հայաստանի մտաւորականները Սփիւռքի Հայութեան մասին:

Արտասանութիւն, գունաւոր պատկերներու ցուցադրութիւն:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՆԻԷՌ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին ընկեր Հիսայեանի բնակարանը:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին նախաձեռնութեամբ:

Շաբաթ, Փետրուար 9, ժամը 18էն սկսեալ, Մաշոկյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ:

Գեղարուեստական բաժին:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

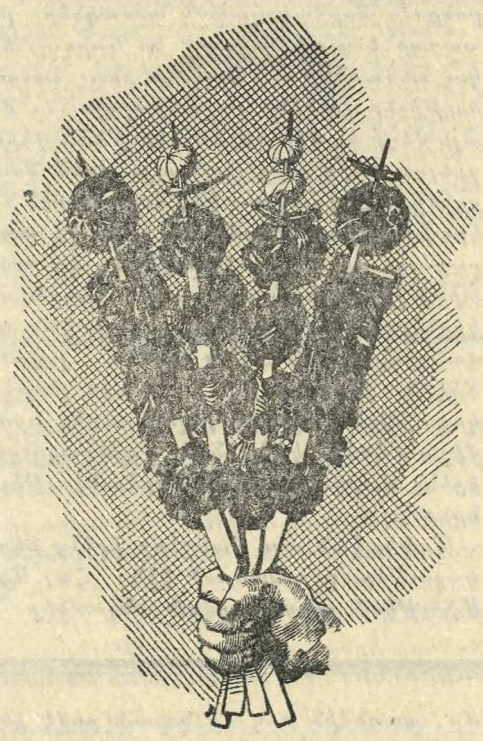

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph.: BAL. 31-21 et 30-84
Métro: F. D. Roosevelt

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 50 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 60 Ֆ· Հատը 0·25 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ
3
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE
3 FÉVRIER
1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9522 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 39e ANNÉE — No 9522

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻՉԸ

Իր ապրած ժամանակաշրջանի եւ մի – ջավայրի հարազատ ծնունդն եղաւ Սիամանթօ :

Աչխարհ եկած էր հայկական ոստանի մը մէջ — Ակն —, որ մեծ դէմքեր պարգեւած է Հայութեան, եւ թուականի մը — 1878 —, որ ճակատագրական դեր պիտի խաղար հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ :

Պատանի էր — 14 տարեկան —, երբ իր ծննդավայրէն փոխադրուեցաւ Պոլիս : Անտեղ՝ Սկիւտարի բարձունքին վրայ, Պէրպէրեան վարժարանի մտաւորական չրջանակին մէջ պիտի կազմուէր ապագայ բանաստեղծը :

Բանահիւս Գարեգին վրդ· Սրուանձա – եանցի Համով – հոտովի հերոսներէն մէկուն՝ Ֆճէզարէի սիրահարին անունը պիտի որդեգրէր կանուխէն : Ատոմ եար – ճանեանը այնուհետեւ պիտի կոչուէր Սիամանթօ : Պիտի դառնար յեղափոխու – թեան երգիչ : Բոլորովին պաշտելի հայ – րենասիրական բանաստեղծ : Ուրախ ենք նը – շելու՝ որ հայրենիքի մէջ եւս փառաւոր անուն մը դարձած է այսօր Սիամանթօ :

Սուլթան Ապտիւլ Համիտ հայկական նահանգներէն վերջ արեան մէջ խեղդած էր նաեւ Պոլիսը : Սիամանթօ ականատես եղած էր 1896ի Յարդերուն :

Ատոմած էր բանաստեղծի իր քնքուշ հոգին : Լեցուած պայրոնթով եւ վրէժի ղողցումներով, հեռացաւ օսմանեան մայրաքաղաքէն, արտասահմանի ազատ երկնքին տակ անկաշկանդ թռիչք տալու համար իր ըմբոստ յղացումներուն :

Հ· Յ· Դաշնակցութեան գաղափարա – կանն էր ինք ալ : Եւրոպայի մէջ — Փարիզ ու Ժընեւքրեա — բարձրագոյն ուսման հետեւեցաւ տարիներով : Շրմման մէջ մտաւ Դաշնակցութեան մտաւորա – կաններուն, Քրիստափորի, Ռոստոմի, Ահարոնեանի, Վարանդեանի եւ ընկերներուն հետ, որոնք քաջալերեցին զինքը :

Դաշնակցութեան պաշտօնաթերթի Դրօ – շակի մէջ է, որ լոյս տեսան իր բոցա – շունչ քերթուածները :

Կ'ապրէր Համեստ պայմաններու մէջ : 1902ին Փարիզի մէջ իր առաջին դրքոյկին՝ Դիւցազնօրէնի կապարները հայկ· պրաշարաւունէն Ֆրանս· տպարան կը փոխադրէր անձամբ՝ ձեռնարկատիրոջ մը, խնայութեան համար :

— *Գաղափարներուս երիվարն եմ կ'ը – սէր ճամբան հանդիպող ընկերոջ մը :*

Իր անունը համազգային սեփականու – թիւն դարձաւ 1908ի Օամ· Սահմանա – դրութեան յաջորդող տարիներուն :

Իր բանաստեղծութիւնները նոր չունչ մը, նոր ոգի մը կը բուրէին : Ցեղափո – խութեան, ըմբոստութեան, վրէժի դող – ցումները կը հրահրէին, յաղթանակի յոյ – սերով զրահուած :

Տաղաչափութեան սովորական օրէնք – ներով չէր ուզեր կաշկանդուիլ իր յորդա – հոսան միտքը, որ լրիւ արտայայտելու համար աւելի լայն տողերու կը կարօ – տէր :

Իր ղրկան վաստակը հարազատ ար – տայայտութիւնն էր իր ապրած ժամա – նակին : Զարդ, ազատագրական չարժում, յեղափոխական խոյանքներ : Ցետոյ նաեւ՝ հայկ· մշակոյթ : Երբ 1913ին ազդովին կը տօնէինք դրերու դիւտի 1500ամեակը, Սիամանթօ երկնեց իր հոյակապ Սուրբ Մեսրոպը :

Դահլիճը վերջ տուաւ իր կեանքին, 37 տարեկանին :

Ո՛չ դադար ունեցաւ եւ ոչ դամբան, որպէսզի յարդուէր իր կտակը, — հայ – րենի աւերակ տան սրբազան մոխիրէն մի՛ մը մոխիր··· իր սրտին վրան ցա – նելու :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ ֆրանքեւթրքական գործակցութեան համաձայնագիրը մը ըստորագրուած է ֆրանսական դեսպանին ներկայութեան եւ Թուրքիոյ ճարտարարուեստի նախարարին : Այս համաձայնագիրը կը նախատեսէ էլեկտրականութեան մարդի մէջ, մասնաղէտներու պատրաստութիւն :

ԱԼԺԻԷՆ հասած կարգ մը լուրերու համաձայն դաւ մը պատրաստուած էր Պէն Պելլայի դէմ, բայց ֆրանսական ոստիկանութիւնը կը հերքէ ձերբակալած ըլլալ մեսալիստ կազմակերպիչներ :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ վրայ երկու օդանաւեր բախում մը ունեցան եւ ճգմուեցան քաղաքին ճիշդ կեդրոնը : Յարդ 74 մեռեալ, 26 ծանր վիրաւոր եւ 55 թեթեւ վիրաւորներ կան : Օդանաւերէն մէկը կը պատկանէր լիբանանեան Միսլ Խաթ ընկերութեան միւսը՝ Տաճոթա մըն էր :

ՅՈՒՐՏ օրէ օր աւելի սաստիկ կը դառնայ : Խաւիոյ կարգ մը չրջաններուն մէջ զերոյէն վար 25ի իջած է ջերմաչափը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ, Արեւելեան – Պերլին եւ – զած առեւնը յայտարարած է կարգ մը անճնաւորութեանց որ տը Կոլ լսած է իրեն թէ ֆրանսա արեւմտեան Պերլինի պէտք չունի : Այս անճնաւորութիւնները որոնք Արեւմտեան – Պերլինէն եկած էին զաղտնաբար ընդունուած են խորհրդային վարչապետին կողմէ եւ նոր է որ կը յայտնուին այդ խօսակցութեանց մանրամասնութիւնները :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Յունուար 22ին նամակ մը ղրկած է Արեւմտեան – Պերլինի ղեկմանխորհրդային Բարեկամութեան Միութեան որու մէջ կը չեչտէ թէ պէտք է ջնջել տագնապի պատճառները, ինչպէս՝ Պերլին :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ վարչապետութիւնը կը հերքէ թէ Փոմփիտու Վարչաւա եւ Փրագա երթալու մտադրութիւն ունի :

ՄԱՔՄԻԼԷՆ – ՖԱՆՖԱՆԻ խօսակցութեանց առանցքը կը կազմէ Պրիւսէլի բանակցութեանց խղումը : Հոմի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ միայն Մ· Նա – հանգները կրնան փրկել կացութիւնը :

ՈՒՈՇԻՆԿԹՐՆԷՆ կը հաղորդեն թէ նախագահին մօտ զինուորական խորհրդատուի պաշտօնը ջնջուած է :

ՌՐՆԷ ՔՈՊԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Անցեալ Կիրակի օր Փարիզի Ս· Յով – հաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանդստեան պաշտօն մը կատարուած է Ռընէ Քոպիի յիշատակին, նախաձեռնութեամբ «Հայաստանի Սուրբ կարդին» անդամներուն : Այս արարողութեան ներկայ եղած են ողբացեալ նախագահին այրին, մատեչալ Ժուկէն, բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ եւ դժբախտաբար չատ քիչ Հայեր : Պատշաճ է որ նման բնոյթ ունեցող ձեռնարկներու համար, կազմակերպիչները չզոհանան անհատական հրաւէրներ ղրկելով եւ տեղին հարկ եղած ազդերը հրատարակել տան փարիզահայ մամուլին մէջ, որպէսզի ժողովուրդը տեղեակ ըլլայ եւ կարենայ իր յարգանքը արտայայտել հանդէպ՝ այն ազնիւ եւ մեծ ֆրանսացիին որ էր Ռընէ Քոպի : Այլապէս յարգուած չըլլալ նախագահին յիշատակը եւ ձեռնարկը չի ծառայեր ոչ ալ ազգի պատուոյ ըլլալէ հայ ժողովուրդին համար : Թերի մըն ալ եկեղեցւոյ վարչութեան կողմէ որ պէտք է կատարէր Սեպուհ Արք·ի քարոզին թարգմանութիւնը, որպէսզի ներկայ ֆրանսացիները ալ կարենային գնահատել արտասանուած խօսքերը :

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

(1878 – 1915)

Ատոմ Եարճանեան – Սիամանթօ ծնած է 1878ին Ակնայ մէջ, 1892ին Պոլիս եկած, երկու տարիի չափ աչակերտած է Գում – գափուի Մխիթարեան վարժարանին, յետոյ մտնելով Պէրպէրեան վարժարան՝ հասած է մինչեւ երիցադոյն կարգ, երբ 1896ի ազէտի օրերուն մեկնած է Պոլսէն : Մէկ քանի ամիս Եգիպտոս մնացած, անցած է յետոյ Ժընեւ, պահ մը հետեւելու տեղւոյն քոլէճին ծաղկաբուծական բաժնին, եւ աւելի եառ փարիզ անցնելով երեք տարի հետեւած է Սորպոնի գրական ճիւղին : Մինչեւ 1908 մնացած Զուիցերիա, Ֆրանսա, Աւստրիա, յետոյ եկած է Պոլիս, ուրկէ 1909ին մեկնած է Պոսթըն : « Հայրենիք»ի խմբագրութեան մէջ :

Սիամանթոյի գրական գործունէութիւնը կը սկսի Սուրէն Պարթեւեանի «Վազուան Ջայն»ին մէջ հրատարակած իր « Կոտրած » քերթուածով : Ցաջորդաբար աչխատակցած է «Անահիտ»ի, « Դրօչակ»ի, «Ռամկիկ»ի, «Բանբեր»ի, « Շիրակ »ի, «Ալիք»ի, «Նոր Հանդէս»ի, «Ազատամարտ»ի, «Հայրենիք»ի, եւն· :

Սիամանթօ 1901ին հրատարակած է իր քերթուածներու առաջին հատորիկը՝ «Դիւցազնօրէն»ը, 1903ին՝ «Հայորդի – ներ»ու առաջին չարքը, 1906ին՝ «Հայորդիներ»ու Բ· չարքը, 1907ին՝ «Հոգեւարքի եւ Ցոյսի Ջահերը», 1908ին՝ «Հայորդիներ»ու երրորդ չարքը, 1909ին՝ « Կարմիր Լուրեր Բարեկամէս»ը, 1910 – ին՝ «Հայրենի Հրաւէր»ը, իսկ 1911ին հրատարակուեցաւ իր ամբողջական գործին առաջին հատորը :

Սիամանթոյի քերթուածներէն ոմանք թարգմանուած են ֆրանսերէնի եւ անգլերէնի : Իր «Ասպետին երգը » ամերիկայի գրպիտուհի Միս Ալիս Սթըն Պլոք – ուէլի թարգմանութեամբ լոյս տեսաւ առանձին հատորով :

×

ՍԻԱՄԱՆԹՕՅԻ ԴԻՒԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆ ՂՐԿՈՒԱԾ

Անցեալ տարի Փարիզէն Երեւան՝ Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարան ղրկուած է եղերաբախտ Սիամանթոյի գիւանին մէկ մասը :

Ղրկուած թուղերուն մէջ գտնուած են «Եղերամայրը» քերթուածը եւ «Ընտանեկան» կամ «Աւերումի օրեր» վերնագիրը կրող թատերախաղը՝ երեք գործողութեամբ (2 տարբերակ), «Ութ օր ի Նիկարա» (1911, Յունիս 14–22) ուղեգրութիւնը եւ այլ գործեր, որոնց մէջ նաեւ անտիպ եւ անաւարտ քերթուածներ :

Դիւանին առանձնապէս հետաքրքրական բաժինը նամականին է : Բանաստեղծին ղրած եւ ստացած նամականիներուն թիւը կը հասնի 140ի :

Նամակներ կան ղրուած Ամերիկայէն, Զուիցերիայէն, Անգլիայէն, Կովկասէն (Էջմիածին, Պաքու, Թիֆլիս 1913–14) եւ վերջիններէն՝ Այաչէն, 1915ի առաջին ամիսներուն, աքսորի օրերուն : Դիւանին մէջ կան նամակներ Աւ·Իսահակեանէ, վ· Թէքէեանէ, Ա· Զօպանեանէ, Ռ·Զարդարեանէ :

ԱՓ ՄԸ ՄՈԽԻՐ՝ ՀԱՅՐԵՆԻ ՏՈՒՆ...

ԱԿՆԱՅ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ա·

Աւա՛ղ, ապարանքի մը պէս մեծ էիր եւ շքեղ,
Ու ես երդիքներուդ սպիտակ կատարէն,
Աստղածորան գիշերներու յոյսին հետ,
Վարէն, ահեղավազ եփրատին
կ'ունկնդրէի ···

Բ·

Արցունքո՛վ, արցունքո՛վ լսեցի որ
աւերակ առ աւերակ,
Ձու լայնաթիստ պատերդ իրարու վրայ
կործանեցին,
Սարսափի օր մը, կոտորածի օր մը,
օր մը արիւնի ···
Ջեզ եգերող պարտէզիդ ծաղկըներուն
վրայ :

Գ·

Ու մոխրացա՛ւ այն սեւեակը կապոյտ,
Որուն որմերուն ետեւ եւ գորգերուն
վրայ,
Իմ երջանիկ մանկութիւնս կը հրնուէր,
Եւ կեանքս կ'աճէր եւ հոգիս իր թեւերը
կ'առնէր ···

Դ·

Փշրեցա՛ւ, ուրե՛մն, այն հայելին
ոսկեծիր,
Որուն եթերային խորութեանը մէջ,
Երազներս, յոյսերս, սէրերս եւ կամքս
կարմիր,
Տարիներով, մտածումիս հետ, ցոլացին :

Ե·

Ու բակին մէջ երգող աղբիւրը մեռա՛ւ,
Ու կոտրտեցա՛ն պարտէզիս ուռիին եւ
թթենիին
Եւ այն առուակը որ ծառերուն մէջէն կը
հոսէր,
Ցամքեցա՛ւ, ըսէ՛, ո՞ւր է, ցամքեցա՛ւ,
ցամքեցա՛ւ ···

Զ·

Օ՛, այն վանդակին կ'երազեմ յաճախ,
Որուն մէջ գորշագոյն կաքաւս,
առաւօտուն,
Արեւածագին հետ եւ վարդի թուփերուն
դիմաց,
Զարթնումի ժամուս՝ յստակօրէն կը
կարգեր···

Է·

Հայրենի՛ տուն, հաւատա՛ որ մահէս
յետոյ
Ձու աւերակներուդ սեւին վրայ, իմ
հոգիս,
Պիտի գայ, որպէս տատրակ մը
տարագիր,
Իր դժբախտի երգը եւ արցունքը լալու···

Ը·

Բայց ո՛վ պիտի բերէ, ո՛վ պիտի բերէ,
ըսէ՛,
Ձու սրբազան մոխիրէդ ափ մը մոխիր,
Մահուանս օրը, իմ տրտում
դագաղիս մէջ,
Հայրենիքս երգողի իմ աճիւնին
խառնելու ···

Թ·

Ափ մը մոխի՛ր աճիւնիս հետ, Հայրենի
տուն,
Ափ մը մոխի՛ր ձու մոխիրէդ, ո՛վ պիտի
բերէ,
Ձու յիշատակէդ, ձու ցաւէ՛դ, ձու
անցեալէ՛դ,
Ափ մը մոխիր ··· իմ սրտիս վրան
ցանելու ···

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

ՊԱՏԻՒ ԸՐԷՔ ՎՍԵՄԱԿԱՆ ՔԵՐԹՈՂԻՆ

ԽՄԲ.— 1913, Յունիս 2ին Բերայի էսայեան վարժարանի սրահին մէջ, գրական ասուլիս մը տեղի ունեցած է նուիրուած Սիամանթոյի: Այս երեկոյթին նախագահած է Ռուբէն Զարդարեան, յաջորդաբար խօսք առած են Գ. Խաժակ, Դանիէլ Վարուժան, Ս. Մինասեան եւ Ռ. Զարդարեան: Ստորեւ Վարուժանի ճառին մէկ մասը: Քիչ անդին Ռուբէն Զարդարեանի փակման խօսքին ամփոփումը:

... Իբրեւ միստիք, Սիամանթօ գրեց Յեղափոխութեան Նարեկը եւ Յովհաննու Յայտնութիւնը: Հոգեւորականները բազմագոչ ծովուն եւ լերան փոթորիկներուն մէջէն ընդնշմարել կարծեցին Եհովային լուսայեղ դէմքը. մեր քերթողը գրեթէ նոյնը ըրաւ: Արեան ծփանքներուն եւ հրդեհուող ցորեաններուն մէջէն հետապնդեց Յաղթանակին լուսաւոր իրանը: Տարբերութիւնը շրջանի եւ հաւատալիքի տարբերութիւնն է. արուեստը եւ հանդամանքները նոյնն են, որ է ընդառաջ երթալ մեծ ու բաղձացուած Կարելիին, մերթ արշաւելով եւ մերթ ոգեկոչելով: Իրապաշտ արուեստը աշխարհակալութիւնն է Ստոյգին, իսկ խորհրդապաշտը՝ հրաւէրն է Կարելիին: Եարճանեան անխոնջ հրաւիրեց զայն, եւ հրաւիրեց ամպրոպային շեփորով:

Եարճանեանի լեզուն գրաբարէն սերած Փոքր – Հայքի լեզուն է, իսկական աշխարհաբարը, զոր Թրքահայ գրագէտներուն մեծամասնութիւնը կը կիրարկէ: Վերջերս եղան մտաւորականներ որ այդ լեզուի ճակտին մէկ քանի մեղադրանք փակցուցին՝ բոլորովին յախուռն ու անարդար կերպով: Նախ զայն անուանեցին Պոլսոյ հայերէն, սխա՛լ: Պոլսոյ հայերէնը ճիշդ է, կը գործածեն Կիկօն եւ Կավռօշը, եւ անոր գրականացած ու զտուած ձեւը կը գրէ Թէոդիկ, բայց այն աշխարհաբարը որ կ՛արտահոսի Տիկին Զապէլ Եսայեանի, Ռուբէն Զարդարեանի, Արտ. Յարութիւնեանի, Նոր Մխիթարեաններուն եւ միւս Թրքահայ գրագէտներուն գրիչէն, հեռի է պոլսահայերէն ըլլալէ. ան Եփրատէն Ալիս եւ Ալիսէն մինչեւ Վոսփոր տարածուող Հայութեան մը բարբառն է գրաբարի արմատներէն ընձիւղած: Երկրորդ մեղադրանքը կը կայանար այդ լեզուն իրենց կողմէ ոչ ժողովրդական յորջորջուելուն մէջ: Սակայն կրնայի՞ն մեզի ցոյց տալ լեզու մը որ ժողովրդական ըլլար ու հասկցուէր թէ մշեցի, թէ վանեցի, թէ կարնեցի, թէ սեբաստացի եւ թէ կովկասահայ ժողովրդական զանգուածէն առհասարակ:

Այդպիսի ժողովրդական միակ լեզուի մը գոյութիւնը գոնէ մեզի անծանօթ է: Ամէն գաւառի ժողովուրդ իր լեզուն ունի, մերթ իրարու նման եւ մերթ տարբեր, եւ ամէն գաւառի ժողովրդական գրող այնչափ չի հասկցուիր հեռաւոր գաւառի մը ժողովուրդէն որչափ կը հասկցուի ոչ – ժողովրդական ըսուած մեր արդի աշխարհաբարը: Սունդուկեանի լեզուն Խարբերդի մշակին համար չինարէն է, իսկ Թլկատինցիինը՝ Թիֆլիզի Հայ բանուորին համար հապէշերէն, թէպէտեւ երկուքն ալ ժողովրդական գրողներ ըլլան: Իմ գաւառս Ռ. Զարդարեանի ծննդավայրին հետ միշտ յարաբերութեան մէջ ըլլալով հանդերձ իր «Յայդալոյս»ին մէջ բազմաթիւ տեղական բառեր կան՝ զոր չեմ հասկնար՝ բառարանին մէջ ալ չկրնալ գտնելու դժբախտութիւնը եւս ունենալով: Արդ՝ պէտք է գտնել այն ժողովրդական լեզուն որ գեղեցիկ ու զարգացած ըլլալով հանդերձ, համեմատաբար զայն աւելի մեծ թուով խօսողներ հաշուուին: Այդ լեզուն Արդի Աշխարհաբարն է Թրքահայերուն համար, իսկ Ահարոնեանի ռուսահայերէնը՝ Կովկասահայերուն համար:

Երրորդ մեղադրանքը մեր աշխարհաբարին համար այն եղաւ՝ որ իբր թէ մենք չափազանց գրաբարի մը մէջ մխրճած ենք այդ լեզուն: Անտեղի կը գտնեմ նաեւ այս դիտողութիւնը: Այսօր ոչ մէկ Թրքահայ լաւագոյն գրագէտ գրաբարի ցանցին մէջ ինկած է: Մենք, ճիշդ է, հին լեզուէն առած ենք բառեր ու արմատներ, բայց բոլորովին լքած ենք անոր քերականութիւնն ու ասացուածքին ներկայիս անհասկնալի ձեւերը: Հին լեզուն պղնձէ հանք մըն է որմէ ճաշակաւոր գրագէտը բառական տեսակէտով շատ բան կրնայ դուրս բերել, զտել, յղկել ու կիրարկել՝ վստահ ըլլալով որ իր ըրածը անհրաժեշտ եւ բարերար է: Դուք կ՛ուզէք անշուշտ որ հայ ցեղը ստանայ իր նախկին կորովը, ռազմիկ նկարագիրը, ազնուական ու խրոխտ այն ապրելակերպը որ անտարակոյս գոյութիւն ունեցած էր ժամանակին՝ երբ Հայութիւնը կը հնչեցնէր իր բարբառը, բանակին մէջ, ռազմի դաշտին վրայ, կամ կ՛ոլորակէր իր լեզուին հնչականութիւնը արքունիքներու մարմարեայ սիւներուն տակ, կամ սեպուհներու դահլիճներուն մէջ՝ ուր կը տօնախմբէին «Տիկնայք փափկասունք Հայոց աշխարհին»: Երբ կ՛ուզէք անտարակոյս հայ ցեղին վերադարձնել նոյն այս նկարագիրը իր նախնիքներուն՝ ինչո՞ւ համար իր գեղեցիկ զպրութեան պիտի չվերադարձնէք նոյն այդ նկարագիրը լաւագոյն կերպով ցոլացնող լեզուին ամէնէն ուժեղ եւ արտայայտիչ գանձերը: Այս երկրորդ ուղին է ուրկէ կրնայ քալել մեր աշխարհաբարը, առաջինը գաւառաբարբառներուն մէջէն կ՛երկարի, ուր կարելի է գտնել եւ օգտագործել բնաշխարհի անպաճոյճ եւ սիրուն ծաղիկներ, միամիտ ու սրտմօտիկ գեղեցկութիւններ: Ու լեզուական այս ամբողջական ձեւը, որուն լաւագոյն է որ դիմէ հայ քերթողն ու գրագէտը, յիմարութիւն է կարծել որ պիտի հաստատուի քերականներու, բանասէրներու եւ կարգ մը դրութենապաշտ ըղեղներու պարտադրութեամբ որ ըստ ինքեան արդէն ծիծաղելի է: Այդ բանը պիտի ընեն գեղագէտ – գրագէտները իրենք եւ յաջողութիւնը ուղիղ պիտի համեմատի իրենց տաղանդին ու ճաշակին: Եւ այդ գործը գուցէ կատարուի ոչ գիտակցօրէն, բայց աւելի յստակաձեւ իրենց երազին պէս, ու հետեւաբար աւելի յաջողակ:

Մենք այսպէս կը նախատեսենք աշխարհաբարի ապագան, որ արդէն շատ մօտ կը թուի մեզի՝ բաւական է որ մեր ցեղը շարունակէ իր ծոցէն դուրս հանել Եարճանեանի նման տաղանդներ:

Եարճանեանի աշխարհաբարը բաւական նման է իր անձին — խրոխտ, ճկուն եւ վայելուչ: Բարեկեցիկ լեզու մըն է՝ չըսելու համար հարուստ: Իր դիւցացունները ես կարծեմ աւելի հզօր պիտի ըլլային՝ եթէ զանոնք քիչ մը աւելի հագուեցնէր գրաբարին պղնձի բովէն հանուած զէնուզարդով, մարտագոռ բառերով, յստակ ասացուածքներով: Այն ատեն պիտի տեսնէր որ նոր բառեր կերտելու ձանձրոյթին ալ տեղի պիտի չմնար այլեւս: Այսուհանդերձ խոստովանինք որ քերթողին նուրբ ու խորհրդապաշտ պատկերներու վճիտ ցոլացումը իր լեզուին մէջէն՝ պատիւ մը եւ ապացոյց մըն է միանգամայն մեր աշխարհաբարին ճոխութեանը եւ գեղեցկութեանը համար:

Եարճանեանի տաղաչափութիւնը ազատաչափն է (վեր լիպրը) որ բոլորովին տարբեր է ֆրանսական վեր լիպրէն: Իր տողերը ո՛չ շեշտ ունին, ո՛չ յանգ եւ ոչ ալ վանկերու չափուած թիւ: Բայց ունին տեսակ մը ներդաշնակութիւն՝ որ կը կայանայ՝ նախ՝ պատկերի մը մէկ տողով խտացուելուն մէջ, երկրորդ՝ շունչի այն ալիքին մէջ՝ զոր կը պահանջէ այդ տողը եւ որուն երկարութեան համեմատ չափուած է իր երկարութիւնը:

Եարճանեան քնար չունի: Իր երգը կոփիւն մըն է՝ զոր մեր նախնիքը Նաւասարդի Տօներուն կը հնչեցնէին իրենց աշտէն զարնելով վահաններու ոսկեցոլ կումբին: Իր երգը ռազմի շեփորին երախէն արտահոսող մարտահրաւէրն է որուն ունկնդիր, այս օր, Վիրգիլիոսի հետ եւ Տանդէի գրիչով, հիացմամբ լի, կ՛ըսենք.—

Onorate l'altissimo poeta !

Պատիւ ըրէք վսեմական քերթողին:

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՄԵՐ ՄԵԾ, ՄԵՐ ՍԽՐԱԼԻ ՍԻԱՄԱՆԹՕՆ...

... Սիամանթօն, մեր բանաստեղծութեան եղերական եւ յիրաւի մեծ դէմքերից մէկը, իր դրարուեստով մի բացառիկ եւ դեռ չբացայայտուած երեւոյթ է: Նրա բարձր արուեստի գաղտնարանները մնում են դեռ չբացուած, չհետազօտուած, չուսումնասիրուած: Այն, ինչ արուած է մինչեւ հիմա այս ուղղութեամբ, անդամ նախերգանքը չէ, այն մեծ երկի, որը պիտի գրուի: Այսօր արդէն 85ամեայ ալեւոր բանաստեղծը, որի լուսաւոր դանկը փշրեցին դարասկզբի բորենիները Անատոլիի խորքերում, երեսունեօթը դարուններ միայն տեսած, համբերութեամբ սպասում է իր սիամանթոյագէտ բացայայտչին, որը, չգիտես ինչու, ուշանում է:

Յիրաւի, ասել, որ Սիամանթօն գալիս է Նարեկացուց, նշանակում է տեսնել մի այն նրա արուեստի վսեմ ու վիթխարի կառոյցների մի քանի սիւնաշարերն ու խոյակները, նշանակում է նեղացնել նրա արուեստի սահմանները, փակ, երկաթէ վանդակներում պահել նրա հսկայական հարստութիւնները, եւ, այո, չթափանցել նրա գաղտնարանները եւ չհանել այդ ամէնն արեւերես:

Աւանդական յանդի ու վանկի պարտադիր դաշնաւորումից ձերբազատ, նա բատեղծեց վեհալուր, վիթխարի, սիամանթոյական մի արուեստ ու ներդաշնակութիւն, որին վիճակուած է մեծ ու մնայուն կեանք մեր ժողովրդի գոյատեւութեան եւ պատմութեան քառուղիներում:

Մեր մե՛ծ, մեր սխրալի՛ Սիամանթօն:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

Եւ Սիմանթօն, բանաստեղծ անկասկած եւ, իբրեւ խառնուածք, մեծերէն. ամէնէն փարթամներէն: Ազգային վիշտի եւ ազատագրութեան երգիչը, տրուած թուականի մը մէջ ամփոփուած, բայց գերիշխան մեր օրերուն ալ, թերեւս աւելի հեռուն ալ:

Հարուստ իրականութեան հզօր արձագանգներովը եւ ահեղ երեւակայութեան մը նուաճումներովը, իր գործը պիտի մնայ քերթողական յիշատակարան մը Հայութեան ճակատագրական մէկ շրջանէն, կենդանի պահելով ընդմիշտ արհաւրալից դէպքերու կարմիր յուշքը:

Երկրորդ երակով մը այդ գործը կը միանայ հայ ազատագրական շարժումին: Հզօր ոգեկոչում մը՝ հոգեկան խրոխտայոյզ տրամադրութիւններէն եւ ըմբոստութեան դրուագներէն: Լայն չէ իր գործին ու ներշնչումին շրջանակը: Սկըսած է ան իր երիտասարդական տարիքին հետ, 90ական թուականներէն, հայկական հալածանքներէն, կոտորածներէն եւ անոնց հետեւանք՝ հայ յեղափոխութեան պոռթկումէն: Այս է նաեւ իր համոզումը, երբ կը խօսի հերոսներէն ու անոնց մղած «ճակատամարտէն»:

«Գիտեմ ձեր ցաւը որուն մոլեգին ծընունդն է ձեր ըմբոստացումը այսօրուան ...

Իմացայ բոլոր ճիչերն ու հծծիւններն, անմեղներու անագորոյն կոտորածին...»:

Ներշնչումի իր աւազանը հեռուներէն չի սկսիր. կը բացուի իր աչքերուն ու մտքին փորձառութեան սահմաններուն մէջ: Ժամանակակից Հայութեան ահաւոր ճակատագիրը եւ զայն փոխելու դիւցազնական ճիգը Հայութեան, աւելի ճիշդ՝ անոր յեղափոխական փոքրամասնութեան:

Այլամերժ, այսինքն արտաքին, օտար ամէն զգայութիւններու առջեւ փակ, ներաշխարհ մը ունի:

Մրրկոտ ներաշխարհ մը՝ որ չեցուած է արիւնախառն մթնոլորտով եւ ճեղքըրտուած մթասքող ճամբաներով, արիւնոտ դաշտերով եւ մշուշոտ լեռներով: Տեղ մը՝ ճիչ է ու օգնութեան կոչ. ուրիշ տեղ մը՝ հրդեհ ու կոտորած. յետոյ՝ զանգուածներու ու որբերու կարաւաններ. նախճիր, կմախքի բուրգեր ու աւերածութիւն:

Այլ տեղ մը՝ հերոսատիպ մարդիկ, որոնք գերմարդկային արարքներ կը գործեն, կը սուրան՝ պատժելու, ահաբեկելու համար չարագործները, սրտապնդելու համար զոհերը, կռուելու եւ կռուի մղելու զոհուելու եւ զոհաբերութեան կանչելու: Ասպետներ են ինքնամոռաց ու յափշտակուած, որոնք յանուն ազատութեան, արդարութեան ու դժբախտներու՝ փրկութեան կը վազեն բարձունքներն ի վեր, լեռներու եւ անոնց չափ չքեղ ու վսեմափառ գաղափարներու գեղեցկութեան հասնելու: Ու անոնք ընկեր են իրարու, եղբայր են, բարեկամ: Նոյն ցեղին զաւակները, յաճախ անանուն ու անծանօթ, բայց ծանօթ իրարու՝ իրենց արիւնին ձայնովը, սրտերու զարկովը, գաղափարականի վարքովը:

Այս բոլորին մէջ գրեթէ չկայ դեռ հայրենիքի ազատագրութեան, ցեղային հայրենասիրութեան ու դարաւոր երազանքին տարրը, ինչպէս կայ Վարուժանին մօտ, պատմական ոգեկոչութմներով, իբրեւ շունչ եւ իբրեւ համոզում: Սիամանթոյի մօտ տիրականը՝ արհաւիրքն է ու փրկութեան ճիգը, որ բողոքով, յեղափոխական անձնազոհութեամբ, անհուն խանդաղատանքով կ՛արտայայտուի: Հրապարակագրութիւն, պիտի բացագանչեն թերեւս շատեր. պիտի պնդեն ալ: Անարդար չըլլայ թերեւս բացագանչութիւնը. Սիամանթոյի քերթողութիւնը զուրկ չէ հրապարակագրական տարրերէ, գրական զգեստաւորումով:

Բայց նիւթը չէ, որ արժէքի կը հանէ գործ մը: Այլ, այդ նիւթը ձեւակերպելու եւ արուեստի բարձրացնելու ճիգը, ոգին, ձեւը, շունչը:

Սիամանթոյի գործին տարրերը եթէ իբրեւ հում նիւթ տրուէին, եթէ նոյնիսկ մշակուած ըլլային իբրեւ գաղափար, մրտածում ու խորհրդածութիւն, պիտի դադրէին գրականօրէն շահեկանութիւն ներկայացնելէ:

Սիամանթոյի խառնուածքը հրապարակագրի խառնուածք չէ, այլ բանաստեղծի:

Իր գործը արդիւնք չէ մտասեւեռումի մը: Գաղափարական քարոզութիւն մը, այլ հոգեկան վիճակի մը, երեւակայական պիրկ պատկերացումի մը, որով յափշտակուած է բանաստեղծը: Հոգեկան այս վիճակը, որուն մէջ մեծ դեր ունի իր երեւակայութիւնը, արուեստական չէ, այլ մնայուն, եւ ատով իսկ գերիշխան՝ իր տաղանդին ու հոգիին արտայայտութեան բոլոր վայրկեաններուն: Իր մօտ երազն ու իրականութիւնը, ցընորքը, բանդագուշանքն ու կեանքի երկաթը խառնուած են իրարու այն աստիճան՝ որ կարելի չէ զատել բաղկացնող տարրերը: Այդպէս չէ՞ նաեւ հայ կեանքը: Ժամանակակից մեր պատմութիւնը:

Հզօր է իր երեւակայութիւնը. թաթաւուն զգացումի գոլին մէջ: Մտքով կը զգայ ան, տեսանելով, երեւակայելով կը յուզուի, իր ներշնչումը, կարելի է ըսել կը բխի իր երեւակայութենէն: Կ՛երեւակայէ դէպքը, մտքով կը գծէ ահազդեցիկ պատկերը եւ իր պատկերէն կը ցայտէ յուզումը, ջրվէժի ուժգնութեամբ: Իր անձնաւորութեան, իր խառնուածքին բնական յատկանիշն է աս: Ասոր համար է կը հանդուրժենք իրեն, մինչեւ իսկ կը սիրենք զինք:

Մեզ շատ ալ չի հետաքրքրեր թէ իր յուզումը, իր խռովքը ինչ ծագում ունին: Միտքէ՞ կուգան թէ սրտէ. բայց մեզ շատ կը հետաքրքրէ այն՝ թէ ինք կը հաւատա՞յ իր դծած ստեղծած պատկերին, անկէ բխող մղձաւանջին, անկէ բընականօրէն ծորող յորդորին կամ սրտապնդումին:

— Այո:

Ճշմարիտ հաւատացեալի մը աղօթքը կրնա՛յ յուզել ձեզ, եթէ նոյնիսկ հաւատք չունենաք դուք:

Բառ մը՝ որ անկեղծ լար մը կը բերէ, կրնայ խռովել ձեզ: Սիամանթօ անկեղծ է իր տեսիլքին, իր սարսափին, կոչին ու վրդովումին մէջ:

. . . . . .

Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Ասպետօրէն Անկրկնելին...

Այսօր, երբ իր դառն յիշատակը նորից է քաղցրանում մեր սրտերում՝ այս անդամ իր յորելեանի առիթով, անկարելի է չյիշել ծերուկ Խաքիլեսի այն խօսքը, որ դարձել է «Հոգեւարքի եւ յոյսի ջահեր»ի բնաբանը, «Արիւնը եւ եղբայրակցութիւնը ամենամեծ ուժերն են»: Սիամանթօն ինքն էլ հէնց դարձաւ երգիչը այդ ամենամեծ ուժերի՝ արեան եւ եղբայրակցութեան, մի երգիչ, որի ձայնից այսօր էլ պղպջնում է մեր արիւնը, եւ մեր եղբայրակցութիւնը չի ճանաչում քարտէսի օրէնքները՝ կոխրկտելով բոլոր այն սահմանագծերը, որ մեզ անջատում են մեզնից:

Սիամանթոյի համար քիչ է դալիս «բանաստեղծ» ածականը, ինչպէս որ Բաֆֆու համար՝ «գրող» մակդիրը: Առանց այդ անունների մեր նոր պատմութիւնը կը զրկուէր իր գլխագրերից, եւ մեր ժողովրդի արթնացումը կը կատարուէր առանց ... աքաղաղի կանչի եւ «բարի լոյս»ի: Աքաղաղ բառը չի կարող վիրաւորանք համարուել նրա յիշատակին. նա, ինչպէս ինձ է թւում, իր մասին ինքը կը գործածէր այդ բառը, եթէ նրան չխանգարէր իր համեստութիւնը, որ նոյնքան անսահման էր, որքան իր երեւակայութիւնը: Եւ նա ծնուել էր «բարի լոյս» ասելու իր ժողովրդին եւ աշխարհին, բայց չտեսաւ ո՛չ բարին, ո՛չ էլ լոյսը: Եւ այստեղ է, որ նրա դրժբախտութիւնը կրկնապատկւում է՝ նրան նմանեցնելով մի խորհրդաշատ դղեակի, որի բազմաթիւ դռներից միայն մէկը բաց եղաւ, մինչդեռ միւս մուտքերով կարող էին ելումուտ անել հրաշքն ու հրաշալիքը: Հաւանաբար նաեւ այս նկատի առնելով էլ նրա ժամանակակիցն ու բախտակիցը՝ մեծն Վարուժանը, գտաւ նրա գործի ամենաճշգրիտ բնորոշումը. «Կիկլոպ մըն է քերթողը»: «Այո՛, «Կիկլոպ մը», մի հսկայ միականի, բայց ոչ այն պատճառով որ այդպէս է ծնուել, այլ այն պատճառով, որ չեղեալ աստուած նրա ազգին ու երկրին նայում էր մէկ աչքով, զարհուրելի եւ խարական աչքով:

Այսօր, երբ նրա յիշատակի ուխտագնացներն ենք մենք, զոհի փոխարէն ընծայաբերենք մեր այն վառ յոյսը, թէ այլեւս բախտը մեր ժողովրդին չի նայի մէկ աչքով, որպէսզի այդ ժողովրդի որ եւ է նոր բանաստեղծ այլեւս մէկ աչքով չնայի կեանքին, աշխարհին եւ մեզ, ու Սիամանթօն էլ իր տխուր առաքինութեան ճանապարհին մնայ միայնակ եւ... անկրկնելի՛:

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳԱՂԱՓԱՐԻՆ

ԱՐԵԻՒՆ հուրն քեզ ընծայ,
Ընծայ բերին արիւնն իրենց գարունին,
Ոսկորներու կուտակումներ կնդրուկի պէս վառեցին,
Արցունք եւ ցաւ, ցասում եւ յոյս ծով առ ծով,
Եկան հոսուիլ ոտքերուդ տակ...
Ո՛վ Գաղափար, ո՛վ դիւցազուն, ո՛վ հսկայ:
Հովերուն հեւքն ու մրրիկներն իբրեւ թեւ՝
Քեզ ընծայեց բնութիւնն ազատագուր,
Եւ ժամէ ժամ յաղթութիւնը քեզ տուաւ,
Աստուածեղէն անմահութիւն մարմարեայ ...:
Եւ երբ օր մը զենիթէն նժոյգիդ վրան բարբարոս,
Ամեհօրէն նպատակիդ արշաւեցիր,
Մտածումիդ մեծութեանն ի խնդիր՝
Մարտիրոսուած մեռելներն յանկարծ նորէն բարձրացան,
Ու իրենց ոսկի ոսկորներն ուխտուածի,
Անգամ մը եւս աչքիդ առջեւ փշրելէն
Բոլորը մէկ, ես լսեցի, բսին քեզի...
— «Յառաջացի՛ր, յառաջացի՛ր, գաղափար,
Թէեւ նիշդ է, դուն յաղթեցիր,
Բայց պարտութիւնն իբր օրէնք
Տիեզերքի ժանտ շրջանին,
Հայուն համար, չարիքին հետ դեռ կը սպասէ:
Եւ կ՛աղերսենք մենք քեզի, որ՝
Կամքերուն կարմիր մուրնը ձեռքիդ մէջ,
Կայծակներու անտառներէն անդադար,
Արարատին կատարներն իբրեւ սալ,
Դուն՝ ռազմէն հասնող ռազմիկներուդ համար,
Նորէն յամառօրէն, ոսկիաշէն սուսերներդ դարբնես ...
Եւ քեզ՝ վնիտ Գաղափար,
Մեռեալներէդ խօսք մը եւս ...
Խօսք մը եւս անոնցմէ որ դրօշիդ փառքին համար
Իրենց հոգուն արիւնը քեզ նուիրեցին,
Մի՛ մոռնար դուն, շեղբերուն վրայ սուրերուդ
Կարմիր կամքիդ վնիռն այսպէս կայծագրել
«Արդարութեան ադամանդի օրերուն,
«Ո՛վ անքննելի եւ եղերական պողպատներ,
«Ձիթենիի կանանչագեղ ոստեր եղէք ...
«Եւ շանթերո՛ւ, շանթերո՛ւ, շանթերո՛ւ պէս՝
«Պէտք է շողա՛ք, պէտք է շողա՛ք, այն ատեն՝
«Երբ հայ արիւնը անմեղօրէն օր մը հոսի ...»:

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

Եղիշէ Չարենց, իր «Գիրք Ճանապարհ»ին մէջ, հետեւեալ ձեւով կը նկարագրէ Սիամանթօն, Առանց անունը յիշատակելու:

Գնում էր թափօրի միջից մի արձան
կարծես մարմարէ,
Հասակը բարձր, քարէ աչքերում թախիծ
ու կորով,
Իր քարէ շրթներով նա անկապ մի երգ էր
փորձում բարբարել,
Երեւում էր, որ Մահն էր տեսել եւ
Սարսափը նա իր աչքերով:

Եւ քայլում էր կրկին մարմարեայ
արձանի պէս ուղիղ ու անթեք,
Նայելով ուղի՛ղ իր առջեւ՝ կոյրերն են
ինչպէս միշտ նայում,
Ձեռքերը խաւարին մեկնած՝ անսահման
Եղեռնի հանդէպ,
Շշնչում էր սարսափի բառեր եւ կրկնում
մեռած մի անուն ...

Նա հո՛ղ էր հայցում՝ խաւարին
կարկառած ձեռքով իր քարէ,
Եւ լո՛յս էր հայցում խաւարից՝ իբրեւ
դեղ աչքերին իր կոյր.
Եւ մահու պէս գունատ շրթներով
շշնջում էր բառեր մարմարէ,
Երազում էր խոնջէնք ու արեւ եւ սիրոյ
աղբիւրներ մաքուր:

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

×

Ո՛վ դու մրրկաշունչ, շանթալեզու
գուսա՛ն,
Դու երգեցիր միայն արիւն եւ կոտորած,
Կռիւն՝ աստուածուհի, եւ կռիւը՝
աստուած,
Կռիւն – ընդվզումի եւ քաջութեան
յեսան:

Քո աչքերը՝ մեռնող մարդ — անտառներ
տեսան,—
Քաղաքում ու գիւղում, դաշտում
համատարած:
Ճապաղիք ու նախճիր — անգթութեամբ
վարած, —
Սուինահար սրտեր — սահմբռկիչ ու
սասան:

Ռազմիդ կոչով ելան քաջ ու անօրինակ,
Ինքնամոռաց մարդիկ,— սրտերով
բոցկլտուն,
Բազուկներով երկաթ ու կրծքերով
անագ ...

Բայց եւ մէկ մէկ ընկան երկար
գօտեմարտում,
Ինչպէս որ դու ընկար այն խելայեղ
օրին՝
Բախուելով բռնութեան սուր տապարի՛ն,
սրի՛ն:

ՍՈՂՈՄՈՆ ՏԱՐՕՆՑԻ

«Կրակէ քառուզիներով», Երեւան, 1944

ՓԱԿՄԱՆ ԽՕՍՔ

(Ամփոփում Ռ. Զարդարեանի ճառէն)

Սիամանթօն վերլուծելով երեք էական գիծեր կը գտնենք անոր մէջ.— Սէմպոլիզմը, Միսթիսիզմը եւ Լաւատեսութիւնը:

Լաւատեսութիւնը արդէն Հայուն նկարագրին գլխաւոր գիծը կը կազմէ: Հայ արուեստը ծայրէ ծայր կարծես լաւատեսութիւնով է թրծուած: Հայ լաւագոյն գրագէտները լաւատեսներ են եղած: Նոյնիսկ հայ երաժշտութեան մէջէն ծայրէ ծայր լաւատեսութիւն մը կ՛արտահոսի:

Սիամանթօ ռազմի երգիչն է: Բայց մինչ իր նախորդները կռիւը կը գրդէին եւ ժողովուրդը պայքարի կը հրաւիրէին, Սիամանթօ ընդհակառակն կռիւը կ՛երգէ: Ան կ՛երգէ տանջանքը եւ զայն յոյսի կը փոխէ:

Այս շեշտն է որ Սիամանթոյի քերթուածներուն մէջ մարգարէական չունչ մը կը դնէ: Հատորը որ մեր առջեւն է, — Սիամանթոյի Ամբողջական Գործը, — ցեղին մարգարէութիւնը կը բովանդակէ: Կ՛ողջունենք անով նոր դարերու հայ մարգարէն:

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Ճիշդ է, պարոն Քրիստափոր, յարեց Աշոտ, ամէն լուրջ կազմակերպութիւն պէտք է ունենայ ներքին կանոնագիր մը, ծրագիր մը, մենք ատոր հակառակ չենք, միայն՝ ինչպէս դիտել տը-ւաւ Սաֆօն, հոս, Յունաստանի մէջ նստած, Պոլսոյ եւ Թուրքիոյ համար կանոնագրի մը խմբագրութիւնը գործնական չէ եւ ոչ մէկ օգտակարութիւն ունի, որովհետեւ, Պոլիս մտնելէ յետոյ, պիտի ստիպուինք, դէպքերուն եւ պարագաներուն ուժովը, փոխել, թերեւս յեղաշրջել այդ կանոնագիրը. իմ կարծիքովս, աւելորդ է զբաղիլ ատով. ուրիշ ինչ կարեւոր գործեր ունինք, որոնք երեսի վրայ կը մնան տակաւին, ապագայի խնդիր է կանոնագիրը:

Քրիստափոր, իր միւս երկու անդամակիցներուն միջեւ գաղտնի դաշնակցութեան մը, դիտումնաւոր, խափանարար ընթացքի մը, մէկ խօսքով իրեն դէմ կանխամտածուած խոչընդոտներու գոյութիւնը կը կասկածէր, եւ հետզհետէ կը լարուէր անոնց դէմ: Ասդին, Սաֆօ, անբուժելի ջլախտաւոր մը, Քրիստափորի որեւէ խօսքը, որեւէ անմեղ թելադրութիւնը կամ խորհուրդը ծածկամտօրէն կը մեկնէր. Քրիստափորի մէջ բռնապետի մը խմորը կը տեսնրէ Սաֆօ, եւ սկիզբէն ի վեր իր մէջ խմորուիլ սկըսած էր անոր դէմ թաքուն ատելութիւն մը: Իսկ Աշոտ զերծ էր ամէն կանխակալ կարծիքներէ, երբեք չէր ազդուեր կամ ներշնչուեր միջավայրէն կամ պարագաներէն, ոչ ալ կ՛առաջնորդուէր կիրքերէ, կամ համակրանքներէ կամ հակակրանքներէ, Աշոտի համար Քրիստափորը մաքուր մտաւորական մըն էր, գաղափարապաշտ մը, Յեղափոխութեան քուրմ մը, որուն անկեղծութեան եւ ձիրքերուն վրայ գաղափար մը կազմած էր. սակայն, այդ ներքին կանոնագրի խնդիրը դէշ ազդեց իրեն. ինք Աշոտ, համոզուած էր Քրիստափորի առողջ դատողութեանը, միայն կը զարմանար թէ ինչպէս այդպիսի սխալ քայլ մը կ՛առնէր, յանկարծ ներքին կանոնագրի հարց մը յուզելով, որ անտեղի էր:

Այսպէս վիճաբանութիւնը կը տաքնար, կը զայրանար երթալով, եւ երեք անդամները, երեքն ալ գրեթէ իրենց հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած, իրարու նախատական խօսքեր կը փոխանակէին, Քրիստափոր, յամառ մարդ, կը պնդէր, կը շեշտէր, կը պաշտպանէր ներքին կանոնագրի մը հրամայական պէտքը, օգտակարութիւնը, մինչդեռ Սաֆօ, արդէն ջղային ու կասկածոտ, ալ աւելի կը հակառակէր. կը մնար Աշոտը, որ Քրիստափորի հանդէպ իր սնուցած յարգանքը պահելով միշտ, կը ջանար հանդարտեցնել երկու հակառակորդները: Սակայն գլուխները տաքցած էին, անկարելի էր խօսք հասկցնել իրարու:

Վերջապէս, Աշոտ յուսահատ, մեկնեցաւ սրճարանէն, երկու հակառակորդները թողլով հոն իրարու դէմ:

Սաֆօ կատղած էր, ամիսներէ ի վեր իր սրտին մէջ մթերուած մաղձի թոյնը թափեց հոն, Քրիստափորի առջեւ:

Քրիստափոր, բարկութեան մէկ բոպէին, յանկարծ գոչեց Սաֆոյի երեսին:

— Սաֆօ, դու գործիք ես եղեր:

— Որի՞, հարցուց Սաֆօ զայրացկոտ շեշտով մը:

— Թրքահայերուն, շարունակեց Քրիստափոր, ափսոս քեզի:

— Ի՞նչ ըսել կ՛ուզես, բողոքեց Սաֆօ:

— Ըսել կ՛ուզեմ թէ Թաղոս Մաթոսներու ձեռքը մնացինք ...:

Սաֆօ, առանց այլեւս երկարելու, բանավէճին վերջակէտը դրաւ եւ կոշտօրէն դուրս ելաւ, Քրիստափորը թողելով առանձին: Ուղղակի գնաց դտաւ Աշոտը:

— Աշոտ, ըսաւ, գիտե՞ս, ինչ կ՛անցնի կը դառնայ.

— Ի՞նչ...

— Մարդը վերջապէս ճանչցուց ինքզինք, շարունակեց Սաֆօ խորհրդաւոր դէմքով մը:

— Ո՞ր մարդը, հարցուց Աշոտ, ի՞նչ կ՛ըսես, պարզ խօսէ:

— Քանի՞ մարդ ունինք մեր գլխուն վերեւ, պատասխանեց Սաֆօ:

— Քրիստափո՞րը, ընդմիջեց Աշոտ:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Արսէն եւ Սոնիա Շահ – Թէլ, Տիկին Մանուկ Պալըզճեան եւ զա – ւակը, Տէր եւ Տիկին Յակիմ Յակոբեան, զաւակները եւ թոռները, Պ. Ղա – զարոս Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Քրալեան (Թեհրան), Տէր եւ Տիկին Կէրկէրեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Պերճ Փափազեան (Թրիփոլի), Տիկին Մանուկ Գասպարեան եւ զաւակը, Պ. Յակիմ Շաքարեան, Տէր եւ Տիկին Աճեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Թագուր Ղազարոսեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Յակոբեան եւ Բերկրու – հի Փերճն, Տէր եւ Տիկին Հայկազուն Ղազարոսեան եւ զաւակը (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Քիրիճեան եւ զաւակը (Վալանս), Այրի Տիկին Տիրուհի Մխալ – եան, ինչպէս նաեւ Գարբիէլեան, Խոր – նէլեան, Նալպանտեան ընտանիքները եւ համայն պարագանները ցաւով կը ծա – նուցանեն իրենց մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՂԱՒՆԻ ՅԱՋԵՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Խաչատուրեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Յունուար 30ին, 71 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շորեքշաբթի (Փետրուար 6) ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փո – խադրուի Փանթէոնի դերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Այրի Տիկին Նունուֆար Սարեան, Տէր եւ Տիկին Մարկոս Սարեան եւ զա – ւակը, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Սեւեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մե – լիքեան, Տէր եւ Տիկին Արփիար Տէր – Աբրահամեան եւ զաւակը, ազգականները եւ ընտանեկան պարագանները կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ աներ հօր՝

ՍԱՀԱԿ ՍԱՐԵԱՆ

Թաղմանական թափօրը բնակարանէն պիտի մեկնի Երկուշաբթի՝ Փետրուար 4, ժամը ճիշդ 13·30ին, 9 Բիւ Փիէռ Փոլի, իսկ լէ Մուլինօ։

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, *Սալ ըը լա Շէմի*։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի զե – ղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին։

×

Հայ Կաթոլիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցու – թեան Տարեկան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին։

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ։

×

Իմիի կապ. Խաչի մասնաճիւղի զեղար – ուեստական ցերեկոյթը Մարտ 9, Սալ տէ Ֆէթ։

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՇ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ, որ Փետր. 9ին, Շաբաթ ե – րեկոյեան ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Փեռաչ, Հօթէլ Թեռմինիւսի մէջ, ի պա – տիւ Եւրոպայի Հայոց Հայր. Պատուի – րակ Սերովբէ Արք.ի, Ամենայն Հա – յոց Հայրապետին կողմէ անոր չնորհ – ուած Արքութեան տիտղոսին առթիւ։ Ներկայ պիտի ըլլան բարձրաստիճան հիւ – րեր։

Հաց կերոյթին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի արձանա – գրուիլ եկեղեցւոյ դիւանատունը, ամէ – նէն ուշը Հինգշաբթի, 7 Փետր. առա – ւօտեան ժամը 10էն 12 եւ կէսօրէ վերջ 4էն 7։

× Կիրակի, Փետրուար 10, Լիոնի եկե – ղեցւոյ մէջ պիտի քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու – թեանց ու Ցառաջի վարչութեանց փոխա – դարձ համաձայնութեամբ, Ցառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փո – խանցման համար։ Ուղղակի կազմակեր – պութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպու – թեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրա – տուին կողմէ)։

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատնե – րը կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան։

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՀԱՅ-ԲՈՅԺ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

« Հայ – Բոյժ»ի խմբագիրը կը հաղոր – դէ թէ 1962 տարուան 12 թիւերուն փո – խարէն պիտի հրատարակուի հատոր մը, որ վճարող բաժանորդներուն պիտի ղրր – կուի Մայիս ամսուան մէջ։ Իսկ 1963 տարուան « Հայ – Բոյժ»ի թիւերը պիտի լրացուին ու ղրկուին մինչեւ 1963 տար – ուան վերջը՝ միայն կանխիկ վճարող – ներուն։

Բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց բաժնեգինը ղրկել ըստ առաջնոյն, մինչ – նոյն հասցէին։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԿՈՒԶՈՒԻ

Վանտէօզ մը, 17էն 35 տարեկան, ա – նուշավաճառի խանութ մը աշխատելու համար։

Դիմել՝ ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ,
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

SOCIÉTÉ FRANCE-CAMEROUN
HARPOUTIAN FRÈRES
24, Rne d'Enghien, Paris-10e

Կ'ՈՒԶՈՒԻ երիտասարդ պաշտօնեայ մը որ լրացուցած ըլլայ զինուորական ծա – ռայութեան չրջանը, Փարիզի գրասեն – եակին համար։

Դիմել ԱՆՋԱՄԲ
Ամէն օր ժամը 14էն 15։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Անիւն։ — Հ. Յ. Դ. «Արամ» են – թակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ չրջանի բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին ընկեր Հիսայ – եանի բնակարանը։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին նախաձեռնութեամբ։

Շաբաթ, Փետրուար 9, ժամը 18էն սկսեալ, Մաշոկեան Տան մէջ, 17 Բիւ Պէօ։

Գեղարուեստական բաժին։

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՈՒԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի առենապետ
ՆՈՒՐՀԱՆ ՖԻՆՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ,

31, Avenue George V

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ *ՔՕԹԻՇԵՕՆ – ԹՕՄՊՈՒԼԱ*

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

Խնամուած պուֆէ սովորական դիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝
Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03–18 ԴԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներու համար 5 Ֆրանք

Չէք փոխել **801.972 CC.P.**

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՋԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, *Մ. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ*	45 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, *Եղիշէ Զարենց, Պէյրութ, 317 էջ*	7·50 Ֆ.
ՄԱՀԵՐԴ, *ձայնագրեալ, էֆմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,*	5 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, *Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,*	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, *Մեսրոպ Նալպարեան, Պէյրութ*	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, *Հ. Դ. Պայեան, Վէնետիկ,*	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՒՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. *Հ. Դ. Մտեփանեան, Վէնետիկ*	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, *Մ. Գարամանեան, Պէյրութ,*	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, *Յ. Յ. Զարմարեան, Պէյրութ*	40 Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ֆ.
ՋՐՈՑՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ֆ. *Բ. հատոր* 5 Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԴՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈՒ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MARDI 5 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9523 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9523

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՑ ԱՉՔԵՐՈՎ

Սահմանափակ միտքեր որոնք օրն ի բուն կը ծամծմեն տարրական դիտելիք մը, —

Հայրենիքն է իրական ապաւէնը ազգապահպանման: Հետեւաբար եւ տարագիր բազմութեանց փրկութեան :

Բարեմիտներուն հետ, նենգամիտներ ալ կը ծամեն այս ձիւթը : Տեսակ մը վարժութիւն կամ ժամանց :

Այս փոխասացները իրենք ալ դիտեն որ այդ ճշմարտութիւնը պարզապէսհոգեշահ քարոզ է, ներկայ պարագաներուն մէջ :

Հայրենիք ունի՞նք : Հարցնելն անգամ վիրաւորանք է :

Մենք շատ աւելի ամուր փարած ենք անոր քան անոնք որ զայն կը հեգնէին երէկ, իբրեւ «ափ մը Երեւան »:

Այդ հողը ե՛ւ մեկնակէտ է ե՛ւ ներշընչարան :

Մենք անձկութեամբ կը հետեւինք անոր զարգացման եւ զօրացման :

Այո, ունինք տարբեր տեսակէտներ անոր ներկայ իրաւակարգի մասին, որ երբեք չի համապատասխաներ հայ ժողովուրդի ամբողջական պահանջներուն : Անոր քաղաքական – ընկերային դաւանանքին :

Այդ չի նշանակեր ճակատ յարդարել հայրենիքին դէմ, ինչպէս կը փսփսան դիմակաւոր կեղծարարներ, դաւանափոխներ և դասալիքներ: Արդ, այս հայրենիքը կրնա՞յ կատարել իրեն ինկած դերը, իբրեւ իրական ապաւէն տարագիր բազմութեանց :

Կրնա՞նք այնտեղ երթալ ո՛րեւէ ատեն:

Կրնա՞նք օգտուիլ անոր մշակոյթէն: Եւ փոխադարձաբար :

Կրնա՞նք որեւէ բաղձանք յայտնել, իրենց մամուլին կամ իրաւասու անձերուն միջոցաւ :

Կրնա՞նք պահանձել որ նկատի առնեն Հայկական Արտասահմանի տեսակէտները, զոնէ մշակոյթի վերաբերեալ հարցերուն մէջ :

Ամէնէն մոլեռանդ «յառաջդիմական»ն ալ պիտի չկրնար հաստատական պատասխան տալ այս հարցումներուն :

Երեւանը տարագիր բազմութիւնները կը յիշէ միայն իբրեւ հում նիւթ: Այն ալ զանազան «կուլտուրական» միութեանց միջոցաւ: Գիտնալով հանդերձ անոնց համբանքն ու բարոյական արժէքը :

Ոչ մէկ ուղղակի կապ՝ որեւէ գաղութի ազգ. իշխանութեանց հետ :

Այդ հոգն ալ ձգած է էջմիածնի, բանաւոր հօտի մը տեղ դնելով մէկ միլիոն ժողովուրդ :

Ոչ մէկ բառ իր կուսակցական – պետական ժողովներուն եւ պաշտօնական մամուլին մէջ :

Երեւանը ունի միայն մէկ հեռանկար, ինչպէս Մոսկուան եւ միւս բոլոր արբանեակները, — Տասնապատկել աշխատանքը, զանազան «պլան»ներու գործադրութիւնը, փութացնելու համար համայնավարութեան ծաւալումը :

Այս անողոք իրականութեան առջեւ, տարրական իմաստութիւնը պիտի պահանջէր ուրիշ հիմնական միջոցներ փընտռել, ի խնդիր ազգապահպանման :

Ոչ թէ երես դարձնել հայրենիքին, այլ կարելին փորձել, յանուն ինքնապաշտպանութեան :

Այս հիմնական մտահոգութեան առջեւ, քրէական յանցանք է օրօրներ կարդալ, փոխանակ բաց աչքերով եւ պարկեշտօրէն խոստովանելու թէ ճշմարիտ անելի մը մատնուած ենք :

Իսկ անոնք որ կը ճգնին ապացուցանել թէ Հայկական Արտասահմանն է պատասխանատուն այս ողբերգութեան, պարզապէս ապուշի կամ ստրուկի դեր կատարած կ՝ըլլան :

Բաց աչքերով տեսնենք բուն իրականութիւնը, որպէսզի արգահատելի չդառնանք նոյնիսկ Երեւանի առջեւ :

Փոխանակ սարէն – ձորէն վկայութիւններ մուրալու, կը բաւէ ուշադրութեամբ հետեւիլ «Սով. Հայաստանին» եւ ուրիշ հրատարակութեանց, ըմբռնելու համար կացութեան պահանջները :

Շ.

23/ԺԱ/1952

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՔ ՄԻԼԸՆ - ՖԱՆՖԱՆԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԵՆ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՁԱՊԵՏԸ ՊԱՊԻՆ ՀԵՏ ԱԼ ՏԵՍՆՈՒԵՑԱՒ

Մամուլի ասուլիս մը տալով, բրիտանացի վարչապետը կարդ մը կարեւոր յայտարարութիւններ ըրած է Հռոմի մէջ: Յայտնած է նաեւ թէ Նասաուի համաձայնութեան իբրեւ հետեւանք, բրիտանական հիւլէական ուժը ազգային պիտի ըլլայ եւ ձեւով մը նոյնիսկ Ատլանտեան Ուժին պատկանի: Բացատրելով այս վերջին յայտարարութիւնը, Հարոլտ Մաքմիլըն ըսած է .— «Համաձայն եմ որ Մեծն Բրիտանիա Ատլանտեան Ուժի տրամադրութեան տակ դնէ այդ ուժը, ծանր տագնապի մը ատեն, անշուշտ Անգլիոյ պէս մեծ երկիր մը պէտք է ինքզինքը կարենայ պաշտպանել, բայց ատիկա ուրիշ հարց է »:

Մաքմիլըն յայտնած է նաեւ թէ պէտք չէ որ Անգլիա ինքն իր վրայ փակուի, ուրեմն պէտք է գործակցի Միացեալ Նահանգներուն հետ, ինչպէս նաեւ թերաճ եւ ոչ –յանձնառու երկիրներուն :

Եկաւ ատեն մը երբ մարդ մը փորձեց տիրապետել Եւրոպայի, մասնաւորաբար պատերազմէն առաջ, այդ ժամանակները անցած են շեշտեց վարչապետը :

Հասարակաց Շուկայի առընչութեամբ, Մաքմիլըն շատ խօսած է անհատական շփումներու մասին, մանաւանդ գոյութիւն ունեցող կազմակերպութեանց միջեւ ինչպէս՝ Արեւմտեան Եւրոպայի Միութիւնը եւ Պրիւսէլի Եօթներու կոմիտէն: Բրիտանացի վարչապետը շեշտած է նաեւ թէ ոչ պաշտօնապէս ոչ ալ անհատապէս, որ Կոլ յայտնած է թէ ինչ պայմաններու տակ կրնան վերսկսիլ բանակցութիւնները Անգլիոյ անդամակցութեան համար :

Ինչ կը վերաբերի անգլեւիտալական բուն խօսակցութեանց, համեմատական լաւատեսութեան մը յանդած է: Ֆանֆանի յայտնած է Մաքմիլընի թէ ապահովութիւն մը ստացած է նախագահ Քենըտիէն ըստ որուն Միացեալ Նահանգները ամէն բան պիտի ընեն եւրոպական միութեան եւ ապահովութեան համար: Հռոմի եւ Լոնտոնի մէջ, կը սպասուի որ Ֆրանքեւզերմանական յարաբերութիւնները պաղին եւ անգլեւիտալական նախաձեռնութիւն մը կատարուի Պոն :

Իտալիա եւ Անգլիա բոլորովին համաձայն են բոլոր նիւթերու շուրջ, ըլլայ Ատլանտեան զինակցութիւն, ըլլայ միջազգային կացութիւն: Մաքմիլըն նկատած է նաեւ թէ տեսակէտներու այս նոյնութիւնը կը համապատասխանէ ամերիկեան տեսակէտներուն :

Լոնտոն վերադառնալէ առաջ, Մաքմիլըն ընդունուած է նաեւ նախագահ Սէնեի կողմէ:

Խօսակցութեանց առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ՝ըսէ թէ Իտալիոյ եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչները կրցած են, վերջին դէպքերու լոյսին տակ, քննել միջազգային քաղաքական կացութեան գլխաւոր երեւոյթները ինչպէս նաեւ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ հասարակաց շահերուն հետ կապ ունեցող գլխաւոր հարցերը : Երկու վարչապետները բոլորովին համաձայն գտնուած են: Գոհունակութեամբ արձանագրած են սերտ եւ հրաշալի յարաբերութիւնները որ գոյութիւն ունին երկու երկիրներու միջեւ :

Զեկոյցը կ՝աւելցնէ թէ երկու վարչապետները միասին քննած են Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութեանց վիճակը եւ մասնաւորաբար անդրադարձած են ապազինման հարցին: Ընդունած են թէ՝ պէտք է համաձայնութեան գալ վերջ դընելու համար հիւլէական փորձերուն : Մաքմիլըն սիրալիր տեսակցութիւն մըն ալ ունեցած է Պապին հետ :

×

Միւս կողմէ, Պրիւսէլի մէջ Հալշթայն յանձնախումբին փոխ – նախագահը շատ խիստ յայտարարութիւն մը ըրաւ Ֆրանսայի դէմ: Մանսհոլթի յայտարարութիւնը աւելի յատկանշական ալ է որովհետեւ Մանսհոլթ այն մարդն է որ հասարակաց երկրագործական քաղաքականութիւնը ստեղծած է : Կը պնդէ որ սխալ է թէ բանակցութիւնները անելի մէջ ըլլան «տնտեսական դետնի վրայ, համաձայնութեան մը ճամբուն վրայ էինք, որ ամբողջովին կը յարդէր Հռոմի դաշնագիրը: Զախողութեան պատճառը կը գտնուի միայն մէկ մարդու փափաքին մէջ, որ կ՝ուզէ երրորդ ուժ մը ստեղծել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ: Ուրիշ որեւէ յառաջդիմութենէ առաջ պէտք է ընտրել Հինգերու փափաքին Անգլիան ներս առնելու եթէ ընդունի Հռոմի դաշնագիրը եւ հաւասարակշռութեան խաղի մը միջեւ համախմբութեան մը մէջ որ ենթարկուած է մէկ տիրակալութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ փակ մրցարանին՝ Մէտիսըն Սքուէր Կարտընի մէջ, Իկոր Տէր – Յովհաննէսեան 8,178 մեթր հեռոստումով մը կոտրեց այս մարզին մէջ ալ աշխարհի ախոյենութեան մրցանիշը, որ 1961էն ի վեր սեւամորթ Ռալֆ Պոսթընի կը պատկանէր՝ 8,084 մեթրով : Բացօթեայ մարզարանի մէջ հեռոստումի աշխարհային մրցանիշը հայ մարզիկին կը պատկանի արդէն՝ 8,31 մեթր երկարութեամբ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ առողջապահութեան նախարարը Անգլիոյ, Միացեալ Նահանգներուն եւ Գերմանիոյ դիմեց որպէսզի բժշկական օժանդակութիւն մը բերեն Անգարայի աղէտին վիրաւորներուն համար : Մասնաւորաբար արուեստական երկամունքի պէտք ունին: Ներքին նախարարը յայտարարեց թէ կառավարութեան համաձայնութեամբ սուղ հռչակուած է քաղաքին մէջ: Պապը ցաւակցական հեռագիր մը ղրկեց թուրք ժողովուրդին :

ՅՈՒՐՏԻՆ հետեւանքով գայլերը սկըսած են իջնել կարդ մը Ֆրանսական քաղաքներու մէջ, մասնաւորաբար Իզէռի եւ Բարձր – Մառնի նահանգներուն մէջ : Ածուխը եւ ֆուէլը կը շարունակեն պակսիլ :

ՉՕՐ. ԱՅԸՌԷ, Ֆրանսական սպայակոյտին պետը, Մատրիտ հասաւ, ուր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ փոխ – վարչապետ եւ սպանական բանակի սպարապետ՝ Զօր. Մունոզ Կռանտէի հետ : Խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթն է երկու երկիրներու միջեւ զինուորական գործակցութեան մը ծրագիրը :

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ 18·700 խորհրդային զինուորականներ կան, ինչ որ կրկին կը մտահոգէ Ամերիկան :

Օրը Օրին

«ՋԱՀՆ Ի ՁԵՌԻՆ»

Շաւարշ Միսաքեանի մասին գրելէ աւելի՝ նախընտրելի ըլլար, թերեւս, արտագրել իր մտածումները՝ հայ կեանքի մասին. որովհետեւ անոնք, այդ մտածումները՝ այսօր ալ այնքա՛ն կը պատշաճին մեր կեանքին, յոյսերուն եւ յուսախաբութեանց ...

Առանց թուական յիշելու՝ (*) «Յառաջ» վերջերս արտատպած էր իր մեծ խմբագրին մէկ «խօսք»ը, ուր կը կարդանք, ի միջի այլոց.

— « Հաւատքի եւ աշխատանքի արեւը ջերմութիւն կը ցանէր մեր բոլորտիքը :

Եւ կը քալէինք ու կը քալէինք, մեր հայեացքն ուղղած դէպի լեռները — դէպ ի բարձունք եւ խորութիւն :

« Այսօր, մեր ծունկերը կը կթոտին լուսացնցուղ պողոտաներու զառիթափին վրայ եւ մեր աչքերը կը յոգնին՝ օրը իրիկուն չեղած :

« Եւ սակայն, պիտի քալենք: Ճամբաները պիտի կտրենք, անընդհատ ու անվհատ, միշտ ջահ ի ձեռին »:

Ա՛յս էր եղած, միշտ, կեանքի ու հաւատքի իր հանգանակը: Ազգային ամուր հաւատք մը՝ որ «ջահ»ը եղաւ իր կեանքին եւ «աշխատանքի արեւ»ով եւս լուսաւորեց տարագիր մեր կեանքը:

« Դէպի բարձունք եւ խորութիւն » կարգախօսը՝ եղաւ ու մնաց նշանաբանը իր սերունդին, որ իսկապէս դարերու մէջ հազուադէպ «բարձունքներ» տեսաւ ազգային վերելքի եւ խորութեան, ճանչնալով նաեւ տառապանքի անմեկնելի գողգոթաներ ...:

Աշխոյժ, ըմբոստ այլ իմաստուն գրագէտ – հրապարակագիրը, տարագրութեան մէջ, եւս պահեց իր կորովը, մինչեւ որ «կթոտեցան» իր ծունկերն ալ ...

Բայց կթոտումը մարմնաւոր էր, եւ «ներքին հսկայ»ն մնաց անյողդողդ. «ջահ»ը՝ բոցավառ ...

Օտար «լուսացնցուղ» պողոտաներուն վրայ եւս, նշոյլով մը իսկ չտժգունեցաւ իր «ջահ»ը, որ մի՛շտ լոյս սփռեց, եւ ակնկալեց՝ որ ուրիշներ եւս, իրենց «ընդունակութիւն»ներուն ցծով, ճառագայթու ջերմութիւն տարածեն :

Կրցա՞նք գոհացում տալ իրեն, յիսնամեայ վաստակով «բեռնաւոր» այդ անկուն ջահակիրին, ձեռքէ ձեռք փոխանցելով «հաւատքի եւ աշխատանքի » ջահը ...

Պատասխանը ամօթապարտ կը թողու մեզ:

Ահա թէ ինչո՛ւ, մինչեւ այսօր ալ, գերեզմանէն ետք իսկ, իր անմեռ հաւատքը կը ծորի իր խմբագրականներու տողերէն, նո՛յն պահանջով, նոյն կոչով :

Վերջացնենք ի՛ր իսկ խօսքով :

— « Մշուշը ուշ – կանուխ պիտի փարատի մեր հորիզոնին վրայ, քանի կը մնանք հաւատարիմ մեր արեւահամ երգերուն »:

« Երգը »՝ Շաւարշ Միսաքեանին համար, «յարատեւ ճիգն ու պրպտումն էր՝ մեր անցած ճամբաներուն վրայ »:

« Ջահ ի ձեռին: Ջահը՝ «գիտութեան, ստեղծագործութեան եւ ինքնապաշտպանութեան »:

ԳԻՍԱԻՈՐ

«Հայրենիք», 26 Յունուար :

(*) Յառաջ՝ Յունուար 1, 1956

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Զիւնն ու ձմեռը կոխած է ամբողջ Գերմանիան վեց չաբաթէ ի վեր սառը կապած է ամբողջ երկիրը. ջերմաչափը կը խաղայ 8 – 28 աստիճան ցէրսյէն վար. բայց քաղաքական մարզանքները աչխոյժ ընթացք մը ունին եւ խաղաղութիւնը կ'ուչանայ հակառակ անոր որ մարդիկ Ծնունդի օրերուն մեծ յոյսեր կը տածէին մչտադալար ծառերուն տակ երգելով՝ «յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն ...»: Գերմանիոյ արեւմտեան կողմէն միլիոնաւոր ծրարներ դրկուեցան արեւելեան չրջաններու դեր – ման եղբայրներու, հետաւոր թէ մերձաւոր, նոյնիսկ անծանօթներու իբր երեք մողերու նուէր, բայց նոր տարիին հետ իրականութիւնը չուտով աչքի առջեւ բացուեցաւ: Բաժանուած Գերմանիա մը անհանդարտ եւ իրապէս առարկայ մեծ ուժերու բախումին:

Արեւելեան Գերմանիոյ «ընկերվարական Միութենական» կուսակցութիւնը ունեցաւ իր վեցերորդ համագումարը: Սորվրպային Միութեան վարչապետը ներկայ էր եւ անձամբ դիտեց Պերլինի մէջ քաչուած պատը. անցաւ նոյնիսկ եբեսուն մեթր դէպի արեւմուտք, բայց իր տեսածը չփոխեց իր տեսակէտը. կուսակցական համագումարին մէջ յայտարարեց թէ համակարծիք է Վալթեր Ուլպրիխթի հետ եւ ան պէտք է դոհ ըլլայ որ իր ուղածը ստացած է, այսինքն սահմանադրում, թէեւ ոչ պաչտօնական դասինդով: Խրուչչեւ չբերաւ վերամիացման աւետիս մը, այլ «յոյս» յայտնեց միայն որ օր մը ամբողջ Գերմանիա համայնավար պիտի ըլլայ:

Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը, Վիլլի Պրանտ, խորհեցաւ թէ Խրուչչեւ արեւմտեան կողմէն ալ պէտք է տեսնէր «պատը» եւ ուղեց տեսակցութիւն մը ունենալ. Խրուչչեւ համաձայնեցաւ որ Պրանտ երթայ իրեն, սակայն Պրանտ չկրցաւ ժամադրութեան երթալ, որով – հետեւ իր փոխ – քաղաքապետը Ամբեհն ընդդիմացաւ, ըսելով թէ այդ հանդիպումը անօգուտ է եւ եթէ Պրանտ ժամադրութիւնը յարգէ իր կուսակցութիւնը չեղեալ պիտի համարի ցարդ դոյութիւն ունեցած բոալիսիոնը: Պրանտ նեբոզութիւն խնդրեց Խրուչչեւէ: Սակայն այս անցուդարձը արեւմտեան Պերլինի մէջ անհամաձայնութիւն ստեղծեց մանաւանդ անոր համար որ Պրանտ առանց իր քաղաքապետարանի համախմբման չէր կրնար միայն իր կուսակցութեան վրայ հիմնուելով տեսակցութեան երթալ եւ կը կարծէ թէ Ամբեհն իր դիրքը չափաչար գործածեց: Փետրուար 17ին տեղի պիտի ունենան քաղաքային երեսփոխանական ընտրութիւնները. այստեղ երկու կուսակցութիւնները՝ սոցիալ – դեմոկրատ (Պրանտ) եւ քրիստոնեայ – դեմոկրատ (Ամբեհն) ներքին համերաչխութիւն մը ունէին չչափազանցելու համար ընտրական պայքարը, բայց ահա այս «տեսակցութեան» խնդրով այժմ լինկած են փոխադարձ պայքարի մէջ: Պրանտ կ'ուղէր «առանց ցնորք»ի տեսակցութեամբ Պերլինցիներու համար «պատէն անցքի» դիւրութիւն մը ստանալ, բայց Ամբեհն ոչ միայն անօգուտ կը համարէր այս հանդիպումը, այլեւ Պրանտի անհատանական, բայց կարելի յաջողութիւնը իր կուսակցութեան համար անյատատ կը դանէր թերեւս ...

Ներկայիս արեւմտեան Պերլինի փողոցներուն մէջ կը ցցուին Պրանտի կի – սանդրիով ցուցատախտակներ «մենք կը յաջողինք» վերտառութեամբ, Ամբեհնի կիսանդրիով ցուցատախտակներ, Ազատ-Համկավարներու կողմէ ցուցատախտակներ կոչ ուղղելով թէ երեսփ. ժողովին մէջ հակակչիռ մացնելու համար պէտք է ընտրել այս միջին կուսակցութեան թեկնածուն, եւ վերջապէս արեւելեան Գերմանիոյ տիրակալ կուսակցութիւնը, որ – բուն դործունէութիւնը այտտեղ արտօնուած է դրաման օրէնքի հովանիին չը – նորհիւ, ցուցատախտակի մը վրայ կը ցուցնէ երկու ձեռքեր իրար սեղմող, տակը դրուած է «բանակցիլ»:

Փետրուար 17ի քուէարկութիւնը դար – ձած է ուրեմն վերջին պահուն հետա – քրքրական եւ նոյնինքն նախագահ Լիւսքրի հաչտեցումի փորձերը ապարդիւն անցած կը թուին:

Նախագահը իր կնոջ հետ Պերլին կը դնուի, ուր բացումը կատարեց «կանաչ չաբաթ»ի ցուցահանդէսին:

Պ. ՓՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

«ՍԵՒ ԼԵՌ»Ի ԲԵՐԴԻՆ ՄԷՋ

ՍԻՍԻ «ԳԱՐԱՊԱՇ»ՆԵՐՈՒ ԹԱՂԻ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ...

Անաղարիայի (Անաւարզա) ամէն մէկ քարը, ժայռը, փլատակը լեզու կ'ելլէ, բան մը կը պատմէ: Ես ալ բոլոր ուչա – դրութիւնս անոնց տուած մտիկ կ'ընեմ ու կը նօթադրեմ:

Այնքան տարուբեր եմ որ օրուան յա – ռաջանալը չդղդչի: Մութը պատեց այլեւս պէտք էր մեկնիլ:

Ու ես կ'երթամ դէպի Սիս:

Գիչերը Պաղի էֆէնտիի տունը հիւր մնացի: Այս պատուական անձը որ հին սերունդի կենդանի ներկայացուցիչն է հին օրերու յիչատակները կը պատմէ ինծի:

Իր այժմու բնակած տունը երկաթա – դործ Թորոսինն է եղեր: Սիսի մայրա – վանքի անցեալի մասին պատմութիւն – ներ, յիչատակներ պատմեց ...: Մայր եկեղեցին կաթողիկոսարան, ընծայարա – նի մասին առանձին ծանօթութիւնները ու – ւաւ: Ընծայարանի համար այտտեղը «Գարապաչներու» թաղն է կ'ըսէ. «Գա – րապաչ» ըսելով «վեղարաւոր», «Սեւ պը – լուխ» կրկնակ իմաստով կը դործածէր այս բառը: Թէեւ թուրք լեզուի մէջ ու – րիչ նչանակութիւն ունի: Շունի տեսակ մըն է, հովիւները այս կենդանիներու տեսակը կը նախընտրեն, որովհետեւ կեն – դանիներու այս տեսակները մեծ կ'ըլ – լան եւ թէ ընտիր են:

Գիչերը բաւական յառաջացած էր: Ին – ծի յատկացուած սենեակը առանձնատ եւ սկսայ « Հաւատով խոստովանիմ » ա – ղօթքը կարդալ:

Անկողնիս մէջ երկար առեն անքուն մը – նացի: Սիս քաղաքի անցեալի մասին խոր – հրդածելով քնացեր եմ:

Առաւօտուն մուէզին ու լուսին կարծես թէ կռչնակի մը ձայնը դիս արթնցուց: Անկողնէս վեր թռայ: Պատուհանին աո – ջեւ դացի: Առաւօտեան արչալոյսին Սի – սի աւերակները դիտելով սկսայ լուսոյ երկիչ հայրապետին առաւօտեան երգը երգել «Առաւօտ լուսոյ արեգակն ար – դար»:

Ժամը եօթին ճիպը վերստին դրան առ – ջեւ պատրաստ էր: Չայճեպով նախաճաչ մը ընելէ վերջ կառքին մէջ նետեցի ինք – զինքս, դէպի «Սեւ լեռ» ճամբայ ելանք:

Սեւ լեռը Սիսէն 108 քիլոմեթր հեռու Տաւրոսեան չղթային մէջ խոր կիրճերով չնջապատուած չատ սիրուն բլուր մըն է: Ամէն կողմ մայրիներով ծածկուած եր – կու կողմերէն Սէյհանի երկու թեւերը կուգան իրարու կը միանան: Իրենց պիր – կընդխառնումէն այնքան ուժգին կ'ըլլայ որ արձագանդը երկու հազար մեթր բար – ձրութենէն կը լսուի:

Այս բարձունքին վրայ Հեթացիներու քաղաքակրթութեան նմոյչները իրենց երբեմնի փառքին պահապանները լուռ ու մտածկոտ կը սպասեն:

Գիւղացի ծերունիի մը պատահմամբ պատ մէկ արձանին պատճառաւ կառա – վարութիւնը հետաքրքրուած եւ այս հը – րաչալի պալատին աւերակները մէկտեղ հանած է:

Պալատին երկու կողմերու մուտքի անցքերուն երկու կողմերը առիւծներու, չաստուածներու արձաններ, անցեալի դէպքերը պատմող դրութիւններ կան:

Աւերեալեան կողմի դրան ճակատը դըր – ուած խոչոր քարէ տախտակի մը վրայ դրուած է. «Ես Ասի Դաւանդաս Հեթաղ – գիներու թագաւորը եկայ հոս բնակու – թիւն հաստատեցի: Աւազակները բոլորը չէզոքացուցի, կարաւաններու կեանքը ա – պահովութեան տակ առի: Այս ճամբա – յէն կին մը ձեռքը բուրդ մանելով առան – ձին կրնայ ճամբորդել»:

Տաւրոսեան լեռներու ամէն մէկ վայրը սքանչելի է, բայց Սեւ լերան տեսարան – ները լեզուով եւ գրիչով նկարագրել ան – կարելի է:

Սեւ լերան պալատին պարիսպները ա – ռանց չաղախի հիւսուած են: Հակառակ հազարաւոր տարիներու հնութեան պա – տերու մէկ մասը տակաւին կանդուն կը մնան:

Բաժանումի պահուն պահապանը յու – չատետրը երկարեց ինծի, որպէսզի ես ալ իմ տպաւորութիւններս արձանագրեմ: Ես ալ այդ վայրկեանի տպաւորութիւն – ներս սա ձեւով նօթադրեցի. «Կիլիկեան չրջանին մէջ Տաւրոսեան լեռներու պատ – մութիւնը դիս չափազանց խանդավառած էր: Այսօր եկայ Սեւ Լերան հնութիւն – ները տեսայ, հին քաղաքակրթութեան յուչարձանները տեսայ, նախնեաց հետ մօտէն ծանօթացայ եւ անմոռանալի յի – չատակներով կը վերադառնամ»:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆ�ց. ՊԱԼԼՄԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՆՐԻԿՈՍ Դ.Ի ՁԻՆ

Ֆրանսայի մեծ թագաւորը՝ Հենրիկոս Դ. ունէր սպիտակ նժոյգ մը, որով ան – ահմանօրէն կը հպարտանար: Թագաւո – րը առհասարակ կը սիրէր բոլոր ձիերը, սեւ թէ սպիտակ, եւ սակայն, իր նախ – ընտրութիւնը կ'երթար իր սպիտակ նը – ժոյգին, որուն վրայ հեծած՝ ան կը կատարէր իր բոլոր արչաւանքները:

Աբքունեքի բոլոր մեծամեծները հրա – հանգ ունէին արտասովոր խնամքի ա – ռարկայ դարձնելու իրենց վեհապետին ձին, դոհացում տալու կենդանիին բոլոր բնազդական քմահաճոյքներուն, վասնզի Հենրիկոս Դ. այն համոզումը ունէր որ իր երիվարը բախտի հուպ մը իրեն համար, քանի որ Առքի եւ Իվրիի ճակա – տամարտներէն յաղթական վերադարձած էր՝ հեծած իր սպիտակ բեզասին վրայ:

Զարդէտ օր մը թագաւորին նժոյգը կը հիւանդանայ: Կայսերական աւազա – նին, բոլոր բժիչկները, դրանիինէն ու սպասաւորները իրար կ'անցնին: Կենդա – նիին ախորը կը դառնայ ժամադրավայրը մառէչաղներու, դուքսերու, կոմսերու եւ ականաւոր բժիչկներու, որոնք ամէն օր կը դիմեն հոն՝ ճար ու ճարակ մը խոր – հելու համար տառապող չորքոտանիի ցա – ւին:

Հակառակ այս բոլոր խնամքներուն, սակայն, թագաւորին ձին օր ըստ օրէ կը տկարանայ:

Հենրիկոս Դ. կը կորսնցնէ իր անդոր – րութիւնը: Ցերեկները կը դառնայ մը – ռայլ ու անխօս, դաժան ու անմխիթարա – ձին կրնայ ճամբորդել»:

Տաւրոսեան լեռներու ամէն մէկ վայրը սքանչելի է, բայց Սեւ լերան տեսարան – ները լեզուով եւ գրիչով նկարագրել ան – կարելի է:

Սեւ լերան պալատին պարիսպները ա – ռանց չաղախի հիւսուած են: Հակառակ հազարաւոր տարիներու հնութեան պա – տերու մէկ մասը տակաւին կանդուն կը մնան:

Բաժանումի պահուն պահապանը յու – չատետրը երկարեց ինծի, որպէսզի ես ալ իմ տպաւորութիւններս արձանագրեմ: Ես ալ այդ վայրկեանի տպաւորութիւն – ներս սա ձեւով նօթադրեցի. «Կիլիկեան չրջանին մէջ Տաւրոսեան լեռներու պատ – մութիւնը դիս չափազանց խանդավառած էր: Այսօր եկայ Սեւ Լերան հնութիւն – ները տեսայ, հին քաղաքակրթութեան յուչարձանները տեսայ, նախնեաց հետ մօտէն ծանօթացայ եւ անմոռանալի յի – չատակներով կը վերադառնամ»:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆԵ. ՊԱԼԼՄԵԱՆ

Սեւ Մարդը

1.

Գործարանի բանուորական ակումբի բեմից ես նայում եմ ընդարձակ դահլի – ճում նստած հանդիսատեսներին եւ փընթռում եմ հերոսին: Գրականութեան եւ կեանքի կապի մասին խիստ չահեկան զեկուցումը (ինչպէս նչուած է աղդում՝ «Զեկ. բանասիրական դիտութիւնների թեկ. Հմ. Մմբրեան») մօտենում է իր վախճանին: «Պէտք է»ներին փոխարինե – ցին «անհրաժեչտ է, որ»երը եւ համոզե – ցուցիչ ու կարուկ «միայն այսպիսով մենք»ը չարժեց ունկնդիրներին նախա – պատրաստելու համար ակումբային ծա – ւալով բուռն ծափահարութիւններին:

Ծափահարութիւնները վերջացան: Ցե – ւոյ հանդէս պիտի դանք մենք, բանաս – տեղծներս, պիտի արտասանենք մի – մի բանաստեղծութիւն. ես արդէն դիտեմ, թէ ով ինչ է արտասանելու, ինչ վերա – բերում է ինձ, ես արտասանելու եմ մի բանաստեղծութիւն, որն ահա երկու տա – րի է, ինչ բարեյաջող կերպով քարչ եմ տալիս վլադիմիրսկայ կլոնտաեւսկու – թիւն, դործարանից դործարան, ակում – բից ակումբ ... դա մի կարթ է, որով ես ուղում եմ որսալ իմ հերոսին, բայց բոլոր դրական երեկոներից ու հանդի – պումներից յետոյ ես տուն եմ դնում դա – տարկ ձեռներով ու թափուր հոդով:

Ասել, որ ես հոդ չեմ տանում դրական – նութեան եւ կեանքի կապի մասին, ճիչդ չէր լինի: Ես, նման երեկոների ընդմի – ջումներին, ինձ մօտեցող ընկերների հետ դրուցում եմ, պատասխանում եմ սիրա – լիր կերպով նրանց հարցերին, ինքս եմ հարցեր տալիս եւ ուչադրութեամբ լսում նրանց պատասխանները, բայց այդ տրա – մախօսութիւնները ոչ մի կերպ դրական – նութեան չեն վերածւում, որովհետեւ չկայ ամենապլխաւորը, չկայ հերոսը: Մտել է ինչ որ տեղ, հետեւում է իմ դուշ – ջանքերին, ծիծաղում է ինձ վրայ, հը – նարաւոր է անդամ, որ նա անցնում է կողքովս, անդամ խօսում է ինձ հետ, ու ես չեմ նկատում նրան, չեմ ճանաչում, չեմ բռնում ...

— Տասը րոպէ ընդմիջում, յայտարա – րում է նախագահը, ու մենք դուրս ենք դալիս ծխելու եւ դրականութեան ու կեանքի միջեւ սերտ կապեր ստեղծելու: Ինչպէս միչտ, մեզ չրջապատում եմ հան – դիսականները, եւ մենք սիրալիր կերպով պատասխանում ենք նրանց հարցերին, ինքներս ենք հարցեր տալիս եւ մեծ ու – չադրութեամբ լսում նրանց պատասխան – ները:

Մէկը քաչեց իմ թեւից: Ես ետ եմ նա – յում:

Իմ դէմ կանդնած է միջին տարիքի մի մարդ, կոկիկ հադնուած է նա, ժպտում է երեք ոսկէ ատամներով, թուխ – թխո – րակ, իսկ ճակատով մէկ սպիտակաւուն սպին ... Սպասիր:

— Սանո՞...

— Հա, ես եմ, Սանասարն եմ, անուչ Ջան, ախպեր Ջան ...

— Որտեղից՝ որտեղ ...

— Լինտեղից էստեղ, Գրիչ Ջան, ասենք հիմի քեզ դրիչա ասել չի կարելի:

— Ուրեմն քեզ էլ Սանո ասելն անյար – մար է, ճի՞չդ է ...

— Ձեխի (գործարանի բաժանում) վա – րիչ եմ, երեք անդամ պարգեւատրուած, կարճ կապեց նա, լրջացաւ, նայեց իմ աչքերին, բայց չկարողացաւ պահել լըր – ջումիւնը եւ ժպտաց ինձ քաջ ծանօթ ժը – պիտով, Սանոյի ժպիտով, այն օրերի, այն տեղի ժպիտով: Ըստ երեւոյթին նա միանդամից չատ բան յիչեց այն օրերից եւ այնտեղից ...

— Աչոտ տալի՞ս, հարցրեց նա:

— Կը պատմեմ: Դու անպայման ան – ցիր ինձ մօտ՝ հիւրանոց:

— Ոչ մի հիւրանոց: Այստեղից գնում ենք ուղիղ մեր տուն:

Ելեկտրական լոյսերը երեք անդամ հանդան ու վառվեցին: Մենք բեմ բար – ձրացանք: Նախագահին խոնարհաբար խնդրեցի ազատել ինձ արտասանելու պարտականութիւնից:

— Ոչինչ չեմ յիչում ...

2.

... Կիա գետից ոչ հեռու, դէպի հիւ – սիս – արեւելք, ոչ խիտ անտառներով չը – չապատուած ընդարձակ մի բացատի վը – րայ փռուել է աչխատանքային ուղիղ ճամբարը, չրջափակուած տախտակէ սը – րածայր ցանկապատով եւ փչալարերով: Երեկոյ է, մէկը սիպերեան ճմեռային այն երեկոներից, երբ երկինքը կարծես այնքան մօտ է երկրին, որ թուում է թէ նա՝ երկինքը, հաստատուած է ծխնելոյ – ներից վեր բարձրացող, անչարժ թուա – ցող ծխէ վիթխարի սիւների վրայ: Աստղերը մօտ են թուում, այնքան մօտ, որ թուում է հսկիչ աչտարակի վրայ կանդնած դիչերային պահակը կարող է վառել իր ծխախոտը, եթէ մի քիչ նե – ղութիւն քաչի, բարձրանայ ոտքի թա – թերի վրայ, վիզը բարձրացնի վեր եւ ծխամորճը պարզի դէպի աստղերը ...

Աչխատանքային ուղղիչ ճամբարի հա – մար եօթը հիւղատանի բնակիչները ընթ – րիքից յետոյ հանգստանում եմ:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՒԻ

(1 Շար.)

լի, իսկ գիշերները՝ բոլորովին կը կորսընցնէ իր քունը :

Ամէն առաւօտ ու ամէն երեկոյ, մասնաւոր պաշտօնատար մը պարտականութիւն կը ստանձնէ լուրեր հաղորդել իր վեհափառ տիրոջը, Օգոստափառ կենդանիին առողջութեան առընչութեամբ :

Երբ ձիուն առողջութիւնը կը վատթարանայ եւ ամէն յոյս կը կորսուի, Հենրիկոս Դ. յուսահատութեան զենիթին հասած, կը սկսի դառնօրէն արտասուել, երախայի մը հանգոյն :

Ու բարկութեան նոպայի մը մէջ կը բացագանչէ :

— Այն որ պիտի գայ օր մը ծանուցանելու ինծի իմ հաւատարիմ բարեկամիս մահը, թող վստահ ըլլայ որ զինքը կախել պիտի տամ ...

Եւ կը պատահի անխուսափելին : Ձին կը մեռնի ...

Ո՞վ էր արքունիքին այն ճարտար ու քաջ անձը որ պիտի յանդգնէր ճակատիլ իր վեհապետին ցասումին, ծանուցանելով անոր սիրեցեալ կենդանիին մահը :

Կը հաւաքուին մեծամեծները, ժողով ժողովի վրայ կը գումարուի, սակայն այդ ժողովներու ընթացքին երեւան չելլեր քաջը ...

Ի վերջոյ, պալատին ծառայող համեստ ձիապան մը կը յօժարի ներկայանալ Հենրիկոս Դ.ի եւ հաղորդել անոր գոյժը :

Կ՚ընդունուի իր առաջարկը եւ ձիապանը կը ներկայանայ թագաւորին :

Հազիւ ոտքը ներս դրած արքայական սենեակին սեմէն, Հենրիկոս Դ. հետեւեալ խօսքերով կ՚ընդունի զինքը :

— Խօսեցէք, պարոն, խօսեցէք, եթէ կուզաք զմեզ ձերբազատել մեզ տանջող վիշտէն :

— Վեհափառ Տէր, կը պատասխանէ պատգամաբերը խոնարհելով, արդարեւ խնդիրը կը կայանայ ձեր երիվարին, ձեր հրաշապատում եւ քաջարի, ձեր անփոխարինելի երիվարին մասին ...

— Շնորհակալ եմ, կ՚ընդմիջէ Հենրիկոս Դ., շնորհակալ եմ, աւելի մի խռովէք զիս... կը դուշակեմ թէ մեռած է ան...

— Մեռա՞ծ, կը պատասխանէ ձիապանը ... Ո՛հ, վեհափառ տէր, որքա՛ն կը վշտակցիմ ձեզի... ձերդ վեհափառութիւնը ցաւագին իրողութիւն մըն է որ կը յայտնէ ինծի : Թոյլ տուէք որ, վիշտովս ծանրաբեռնուած, հեռանամ ...

Ու կը մեկնի :

Պարզ ձիապանը ահաւոր հոգէ մը ու ծանր բեռէ մը ազատած էր Հենրիկոս Դ.ի արքունիքին մեծամեծները :

Քաղեց՝ ՍԷՇԱՏՐԱ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳԻՏԱԿԱՆ

ԲՋԻՋԸ՝ ԱՅՍ ԱՆԾԱՆՕԹԸ

Կեանքին տարբեր ձեւերը — բուսականութիւնը եւ կենդանական աշխարհը — բաղկացած են մէկ միաւորէ՝ բջիջը, որ ընդհանրապէս կը կազմէ կեանքի արտայայտութեան փոքրագոյն ձեւը : Վերջին տասնամեակներու ընթացքին բջիջի կազմութեան ուսումնասիրութիւնը շատ չզարգացաւ, որովհետեւ մանրադիտակով կարելի չէր շատ մեծցնել բջիջը, կարենալ լուսաբանելու համար անոր մէջ տեղի ունեցած մանրազննին երեւոյթները :

Վերջերս, սակայն, ելեկտրոնիկ մանրադիտակին օգտագործումը համեմատաբար շատ աւելի լայն հեռանկարներ բացաւ բջիջի կազմութեան հետազօտութեան համար : Ելեկտրոնիկ մանրադիտակը կարելի դարձուց ուսումնասիրութիւնը բջիջներու կոտորակներուն, որոնց հաստութիւնը մէկ միլիմեթրին հարիւր հազարերորդ մասն է : Այսպէս, օգտագործելով արդի բնագիտութեան նուաճումները, կարելի եղաւ հաստատել, որ բջիջի մը մէջ կը գտնուին աւելի քան հարիւր հազար քիմիական բաղադրութիւններ : Չէր կարծուեր որ բջիջը քիմիական նիւթերու այսքան մեծ թիւ մը կը ներկայացնէ, բայց ինչ որ աւելի կարեւոր է, այն է թէ բոլոր այս նիւթերը անշարժ ու մնայուն չեն, այլ մշտական շարժման մէջ են եւ կը մասնակցին բջիջի մը մէջ տեղի ունեցող հարիւրաւոր քիմիական հակազդեցութիւններուն : Անոնք, միեւնոյն ատեն, կը կազմալուծուին եւ կրկին կը կազմուին. բջիջին մէջ քիմիական բաղադրութիւններու բոլոր փոփոխութիւնները տեղի կ՚ունենան մեծ արագութեամբ : Դրոշմուած հիւլէներու մեթոտը կարելիութիւն ընծայեց բացայայտելու քիմիական հակազդեցութիւններու շատ մեծ արագութիւնը : Բջիջներու մէջ բացայայտուեցան մասնիկներ, որոնց մէջ ներուժ կերպով կը կատարուին քիմիական փոփոխութիւններ, այսպէս, օրինակ, միթոքոնտրիները, որոնց մէջ կը յառաջանայ մարմնակազմին ուժականութիւնը եւ ուր քիմիական ուժականութիւնը կը փոխակերպուի մեքենականով : «Մկանային շարժիչ»ի գաղտնիքը, որ ցարդ յայտնի չէր իր բոլոր մանրամասնութիւններով, այժմ լուսաբանուած է : Մկանային շարժիչը, որ ամենակատարեալն է, շնորհիւ քիմիական նիւթերու, զորս մկանները կը ստանան արեան միջոցաւ եւ որոնք կը ներմուծուին սնունդի ձեւին տակ, կը փոխակերպէ այդ քիմիական նիւթերը մեքենական ուժականութեան, դառնալով շարժում :

Բջիջը, որ քանի մը դար առաջ անծանօթ էր եւ անոր գոյութեան մասին մարդիկ ոչինչ գիտէին, այսօր մեզի կը ներկայանայ իբրեւ բարդ տարրալուծարան մը, որուն գործունէութեան շնորհիւ մէջտեղ կուգայ նիւթին բարձրագոյն ձեւը՝ կեանքը :

Դ. Ղ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ

ԽՄԲ.— Հայաստանի շնորհալի գրագէտ Սէրօ Խանզատեան՝ այս կարճ այլ տեղին յօդուածով (Սով. Հայաստան, 20/Ա) կը ձայնակցի Գ. Աւագեանի շարադրած բաց նամակին (Յառաջ, 24/Ա), որու մէջ նամակագիրը ցաւով եւ արդար ընդվզումով կը մատնանշէր թէ «Յուշարձաններուն մէկ մասը ուղղակի ձգուած է անխնամ եւ առանց հսկողութեան» :

×

«Սովետական Հայաստան» թերթի Յունուարի 11ի համարում կարդացի Գ. Աւագեանի «Աչքի լոյսի պէս պահպանենք յուշարձանները» շատ կարեւոր նամակը :

Հայաստանում ամենահին դարերից մնացած անթիւ յուշարձաններ կան : Դրանք ոչ միայն ճարտարապետական մտքի զարմանահրաշ ու ինքնուրոյն թռիչքներ են, այլեւ պատմութիւն են՝ ճշմարիտ, անփոխարինելի պատմութիւն : Մեր քարերի վրայ եղած տասնեակ հազարաւոր վիմագրերը (արձանագրութիւնները) մեր պատմութեան անդնահատելի, երբեմն էլ այս կամ այն ժամանակաշրջանի, դէպքի վկայութեան միակ էջերն են : Վիմագրերից եմ ես շատ տեղեկութիւններ (անուններ, դէպքեր, տարեթուեր) քաղել, երբ գրում էի «Մըխիթար Սպարապետը» :

Հին յուշարձանները ճարտարապետութեան նմոյշներ, պատմութիւն լինելու հետ միասին, նաեւ կենցաղի հանրագիտարաններ են : Խնձորեսկում պահպանուած սպարապետի շիրմաքարի վիմանկարներից եմ ես որոշել այդ առասպելական հերոսի դէմքի գծերը, կեցուածքը, ազատագրական շարժումների դրօշը, Մըխիթարի ռազմական հանդերձանքը՝ գլխարկը, կապան, կօշիկները, թրի զարդաքանդակները, նրա մարտական նժոյդի կեցուածքը, նրա մելիքների, հարիւրապետների, շարքային ռազմիկների զէնքը, զարդերը եւ շատ ու շատ այլ բաներ :

Վիմաքանդակներից եմ ես վերականգնել Հասան Ջաղալեանների տոհմի զինանիշը, հին հայկական դութանի ձեւն ու վարելու եղանակը, ագուլիսեան վաճառականների խնջոյքը, արհեստաւորների աշխատանքը եւ ուրիշ հարկաւոր բաներ :

Շշմեցուցիչ նրբութիւն ունին Գանձասար վանքի տասներկու — տասներեք դարերի վիմագիր արձանագրութիւնների տառաձեւերը : Կարծես ինքը՝ Կոջոյեանն է հէնց երէկ իր տաղանդաւոր ձեռքով այդ տառերը քանդակել քարերին :

Շատ բան է մեր պետութիւնն արել թանկագին յուշարձանների պահպանութեան համար : Բայց ճիշդ է նաեւ, որ մեր շատ հոյակապ յուշարձաններ անխնամ մոռացութեան են մատնուած ու կործանւում են :

Տասնչորսերորդ դարի մեծ մանկավարժ ու փիլիսոփայ Գրիգոր Տաթեւացու հոյակապ շիրմաքարը մնացել է երկրաշարժից կործանուած Տաթեւի փլատակների տակ : Մեսրոպ Մաշտոցի հիմնադրած մեր առաջին դպրոցի շէնքը, որ 1500 տարի, ստէպ ստէպ վերականգնուելով, պահպանուել է Կապուտջիղ լերան փէշին, հիմա փլւում է : Անխնամ են շատ մեծ գործիչների գերեզմանները, Հաղպատի, Գոշավանքի եւ այլ ճարտարապետական հրաշքներ :

Դա ցաւ է պատճառում մեզ : Տխրեցուցիչ է տեղական բնակչութեան անտարբերութիւնը դէպի յուշարձանները : Դրա համար էլ ես անչափ ուրախացայ, երբ կարդացի «Սով. Հայաստան» թերթում տպագրուած նամակը, ուր առաջարկւում էր մեր հանրապետութիւնում ստեղծել Յուշարձանների պահպանման կամաւոր ընկերութիւն :

Հէնց այօրուանից ես գրւում եմ այդ ընկերութեան անդամ : Գրւում եմ ու կոչ անում մեր ճարտարապետներին, նկարիչներին, գրողներին, ուսուցիչներին, մեր երիտասարդութեանն ու դպրոցականներին, բոլոր աշխատաւորներին, մտնել այդ ընկերութեան մէջ, հասարակական կարգով խնամել, պահպանել մեր հին յուշարձանները :

Ս. Խ.

×

ԿԱՐՊԻՍ ԶՕՊԵԱՆ

Վերջերս, Ռումանիոյ օփերայի մեներգիչ Կարպիս Զօպեան Երեւանի մէջ երգած է ծանօթ օփերաներու կտորներ, արժանանալով հանդիսատես հասարակութեան գնահատանքին : Երեւանի մամամուլը արձանագրեց Զօպեանի յաջողութիւնը : Այսպէս, «Սով. Հայաստան»ի մէջ երաժշտասէր մը կը գրէ, ի մէջ այլոց — «Կարպիս Զօպեան միշտ էլ եղել է Երեւանցիների սիրելի ու ցանկալի հիւրը : Նրա գեղեցիկ եւ ուժեղ ձայնը, քրքոտ խաղը, երաժշտական նուրբ զգացողութիւնը եւ դերասանական փայլուն վարպետութիւնը մօտ են Երեւանի երաժշտական հասարակութեան յոյզերին եւ ճաշակին» :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Ուրիշ ո՞վ կրնայ ըլլալ, շարունակեց Սաֆօ, դիտե՞ս ինչ ըսաւ, վէճին մէջ իր ներկը դուրս տուաւ :

— Ի՞նչ ըսաւ, հարցուց Աշոտ հետաքրքիր շարժումով մը :

— Թադոս Մաթոս ըսաւ, պատասխանեց Սաֆօ :

— Ի՞նչ ըսել է Թադոս Մաթոս :

— Խըմպըլ, խախա, չե՞ս հասկնար, հեգնեց Սաֆօ, ալ աւելի գրգռելով դիմացինը :

— Որի՞ հասցէին ուղղեց այդ անարգանքը, հարցուց Աշոտ :

— Ձեր հասցէին, ձեր, շարունակեց Սաֆօ, Թորգոմին ու քեզի ...:

Աշոտ յուզուեցաւ :

— Վայ, բացագանչեց, ըսել է թէ գործիքներ ենք անարգ գործիքներ, հա՞ :

— Աւելին կայ, շարունակեց Սաֆօ արծարծելով կրակը, կը կարծէ թէ ես ձեզի գործիք եմ եղեր ...:

Աշոտ մտիկ չէր ըներ, աչքերը դարձած, մոլորած էին, զուր կ՚աշխատէր պահել իր պաղարիւնը :

— Սաֆօ, այդ խնդիրը ձգէ, հիմակ ո՞ւր է ինքը :

— Ո՞ւր պիտի ըլլայ, սովորական տեղը, պատասխանեց Սաֆօ, մեր ծանօթ սրճարանը :

Աշոտ առանց «մնաս բարով»ի հեռացաւ Սաֆոյի քովէն եւ գնաց նստաւ ուրիշ սրճարան մը :

Գանկը կ՚այրէր, աչքերը կը վառէին, կատղած էր Քրիստափորի դէմ, որ նախատած էր Թրքահայերը :

Շատ ատեն չանցաւ, Քրիստափորը ներս մտաւ սրճարանէն եւ եկաւ Աշոտի քով նստաւ :

Աշոտ, երեսկախ, ճակատը կնճռոտ, դաժան նայուածքով, անխօս կը նստէր :

— Ի՞նչ ունիս, Աշոտ, հարցուց Քրիստափոր միամտօրէն :

— Ի՞նչ կ՚ունենայ Թադոս Մաթոսը, պատասխանեց յանկարծ Աշոտ՝ զսպուած կատաղութիւն մը դէմքին վրայ :

— Ի՞նչ ըսել է Թադոս Մաթոս, յարեց Քրիստափոր, ի՞նչ ըսել կ՚ուզես, Աշոտ, ո՞վ է Թադոս Մաթոդը ...

— Սաֆոյին հարցուր, յարեց Աշոտ :

Քրիստափոր վայրկենապէս ըմբռնեց Սաֆոյի կատարած դերը :

— Աշոտ, ըսաւ մտերիմ շեշտով մը, ջանալով հանդարտեցնել իր զայրացած ընկերը, տղայական բաներ են ատոնք, ինչո՞ւ կարեւորութիւն ես տուեր :

Աշոտ չէր խօսեր, դէմքը կախած, մըտիկ կ՚ընէր լոկ :

— Աշոտ, շարունակեց Քրիստափոր, Սաֆօ լաւ դեր չի կատարեր մեր միջեւ.

— Բայց նախատի՞նքը, պարոն Քրիստափոր, կը մարսուի՞ ասիկա :

Քրիստափոր լռեց :

Յետոյ, ուզեց փոխել խօսակցութեան նիւթը, յուսալով թէ պիտի յաջողէր, գոնէ առժամապէս, մեղմել Աշոտի վիշտը :

— Աշոտ, ըսաւ, Զարեհը տեսա՞ր :

Մանկալճի Զարեհին համար էր :

— Է՛, ընդմիջեց Աշոտ, ի՞նչ կայ :

— Տես զինքը, շարունակեց Քրիստափոր, խօսէ շուտով թող վերջացնէ ...

— Ես քու գործակալդ չեմ, ընդմիջեց յանկարծ, Աշոտ, ոչ ալ լրատարդ, դուն կընաս անձամբ տեսնել զինքը, խօսիլ :

Քրիստափոր վիրաւորուեցաւ, երբեք Աշոտէն այսպիսի կոպիտ վարմունք մը չէր սպասէր :

— Ի՞նչ ես եղեր, Աշոտ, կշտամբեց :

— Ի՞նչ պիտի ըլլամ, քեզի հարցուր :

Եւ սկսան իրարու գլխու լուտանքներ տեղալ :

Սրճարանին յաճախորդները կը դիտէին տեսարանը :

Աշոտ խսկոյն մեկնեցաւ :

Հիւրանոցը գնաց, իր սենեակը քաշուեցաւ :

Անհանգիստ էր, կը խորհէր հրաժարիլ գործէն, անմիջապէս հեռանալ Աթէնքէն եւ Եգիպտոս վերադառնալ, սակայն, միւս կողմէ, կը մտածէր թէ՝ պիտի մեղադրէին, պիտի դատապարտէին, խաչագող պիտի յորջորջէին զինք ու պիտի ըսէին.— Երկու հազար ֆրանքը կերաւ : Կազմակերպութեան ահագին հարուած մը տուաւ ու կծիկը դրաւ : Այս նախատինքը, բնականաբար, պիտի չուզէր կըրել, ամէն պարագայի մէջ, մոռնալով անձնական վէճերը, պէտք է հանդուրժէր ամէն անարգանք, հալածանք, ամէն տառապանքի վիզ ծռելու էր, մտած էր անգամ մը գործին մէջ, կէս ճամբան ձգել փախչիլ վատութիւններուն վատութիւնը պիտի ըլլար :

Իրիկուան դէմ, երբ Աշոտ կը պատրաստուէր դուրս ելլել հիւրանոցէն, դուռը հանդիպեցաւ Քրիստափորի, որ իրեն այցելութեան կուգար :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Մ. ՄԱՇՏՈՑԻ 1600 ԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ԲԱՑԱՌԻԿ ՇՈՒԿՈՎ

Պիտի տօնուի Մ. Մեսրոպ – Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակը, Փետրուար 10, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամըլ 3ին, Սալ Մոլիէռի մէջ։

Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած են՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, ՓՐՕՖ. ՖԷՅՏԻ, Կ. ՄԵՀԵԱՆ եւ Լ. ՄԱՆԱՍԱՐԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մաս – նակցին՝ Պ. Պ. Սարգիս Պօղոսեան (ար – տասանութիւն, Մարսէյլէն), Ափրիկեան եւՄկր. Պօղոսեան, երգ (Փարիզէն), եւ տեղական ընտրանի ուժեր :

Տոմսերը հրապարակ ելած են, Մեսրոպ Մաշտոցի գեղատիպ նկարով (ստացողը կրնայ պահել իբրեւ յիշատակ), իսկ մուտքի տոմսերը (քարթ – փոսթալի ձեւով) Մաշտոցի նկարով, որ կրնայ գործածուիլ թղթակցութեան համար :

Կը դտնուին մասնակցող կազմակերպութեանց մօտ եւ եկեղեցւոյ խորհրդատրանը :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի, 10 Փետրուար, ժամը 16-էն մինչեւ կէս գիշեր, Մկզոն տէ Սանդրոյի ճոխ սրահներուն մէջ :

8, Րիւ ժան կուժօն, Փարիզ (8) :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԾԻԱԾԱՆ

եւ

Ծիծաղաշարժ զաւեշտական ժապաւէն մը
« 01 – 91 »

Երեքշաբթի Փետրուար 12, ժամը 20·30ին, Սինեմա լը Տօֆէն, 65պիս, Րիւ Լափայէք (*Մէթրօ Քաատ*) :

Մուտք՝ 3 եւ 5 ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, *Սալ տը լա Շիմի* :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

×

Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցութեան Տարեկան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին :

×

Մարտ 17, «ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ :

×

ԻՄԻի կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղարուեստական ցերեկոյթը Մարտ 9, Սալ տէ Ֆէթ :

ՁԱՇ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ, որ Փետր. 9ին, Շաբաթ եւ – եկոյեան ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Փեռաշ, Հօթէլ Թեռմինիւսի մէջ, ի պատիւ Եւրոպայի Հայոց Հայր. Պատուիրակ Սերովբէ Արք.ի, Ամենայն Հայոց Հայրապետին կողմէ անոր ընդունուած Արքունեան տիպոսին առթիւ : Ներկայ պիտի ըլլան բարձրաստիճան հիւրեր :

Հայկերոյթին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ եկեղեցւոյ դիւանատունը, ամէն – նէն ուշը Հինգշաբթի, 7 Փետր. առաւօտեան ժամը 10էն 12 եւ կէսօրէ վերջ 4էն 7 :

× Կիրակի, Փետրուար 10, Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ պիտի քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Մէջին տարիքի այր մարդ մը, առանց յատուկ մասնագիտութեան, գործ կը փնտռէ որեւէ աշխատանքի համար :

Հեռաձայնել՝

DAN. 74-17

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Փետրուար 18»ի տարեդարձը կը տօնուի վերջ Մշակոյթի Տան մէջ :

Մանրամասնութիւնները յայտրդով :

ուի կիրակի Փետրուար 17ին, կէսօրէ

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Ցառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Ցառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար : Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած դումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՀԱՅ-ԲՈՅԺ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

« Հայ – Բոյժ»ի խմբագիրը կը հաղորդէ թէ 1962 տարուան 12 Թիւերուն փոխարէն պիտի հրատարակուի հատոր մը, որ վճարող բաժանորդներուն պիտի ղրկուի Մայիս ամսուան մէջ : Իսկ 1963 տարուան « Հայ – Բոյժ»ի թիւերը պիտի լրացուին ու ղրկուին մինչեւ 1963 տարուան վերջը՝ միայն կանխիկ վճարող – ներուն :

Բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց բաժնեգինը ղրկել ըստ առաջնոյն, միշտ նոյն հասցէին :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿՈՒԶՈՒԻ

Վաւնտէօզ *մը*, 17էն 35 *տարեկան*, *ա – նուշավաճառի խանութ մը աշխատելու համար :*

Դիմել՝ ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ,
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երիտասարդ ՊԱՐՈՂ եւ ՊԱՐՈՒՀԻՆԵՐ, *ժողովրդական բեմախաղերու համար : Նոյնպէս լաւ Ալֆորտէօն եւ Պալալայֆա նուագողներ՝ խումբին չրջանն ներկայացումներուն ընկերանալու համար :*

Դիմել՝

«BALLET RUSSE»
11, Rue Jules Chaplain
PARIS (6) Tél. : ODE. 80.13

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Անիէռ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ընկ... կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կ... հրաւիրէ չրջանի բոլոր ընկերները ... երեքշաբթի, ժամը 21ին ընկեր Հիսա... նեան բնակարանը :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ա՛հարոնեան խումբին նախաձեռնութեամբ :

Շաբաթ, Փետրուար 9, ժամը 18... սկսեալ, Մաշկոյթի Տան մէջ, 17 ... Պլէօ :

Գեղարուեստական բաժին :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւեակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւեակ
ՅԱԿԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱՂՈՒ Է	20 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծառայող ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, *Մ. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ*	45 Ֆ
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, *եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ*	7·50 Ֆ
ՄԱՀԵՐԳ, *ձայնագրեալ, Էմմանիւէլ Ռուբէն, Պէյրութ,*	5 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, *Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,*	20 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, *Մեսրոպ Նշպարեան, Պէյրութ*	40 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, *Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,*	40 Ֆ
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. *Հ. Դ. Սահփանեան, Վենետիկ*	9 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, *Մ. Գաբամաճեան, Պէյրութ,*	40 Ֆ
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, *Յ. Յ. Զապմաճեան, Պէյրութ*	40 Ֆ
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ֆ
ԶՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. Հատոր 3·50 Ֆ· Բ. Հատոր 5 Ֆ·	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈՒԹ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԷՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՒՏԱԴՐԻՔ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ ՀԷԼՎԱ

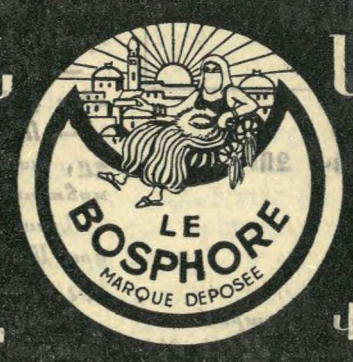

ԹԱՀԻՆ ԵԱՐՈՑ ՌՈՃԻԿ ՎԱՐԴԷ ԱՆՈՑ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

FOURRURES
ROGER YOPIAN

84, Boulevard de Stalingrad
CHOISY-LE-ROI (Seine)

Neuf et Réparation **Prix Intéressants**

Autobus
183 de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Dr. Roux

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MERCREDI 6 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9524 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9524

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԱՆՄԵ՛Ղ» ԹՈՒՐՔ ԱԶԳԸ

Ա.

Յառաջի 27 եւ 29 Յունուարի թիւերով հրատարակեցինք «Թուրք թերթի մը անպատկառ խեղաթիւրումները»:

Խնդրոյ առարկայ լրագիրն է Ենի Իսթիքլալ շաբաթաթերթը, որուն մէջ Նէճիպ Ֆազըլ Քըսաքիւրէք հրատարակած է յօդուածաշարք մը «Պատմութեան ընթացքին մեծ անմեղներ» ընդհանուր խորագրին տակ:

Դժբախտաբար ձեռքի տակ չունէինք յիշեալ թերթի թիւերը: Ուստի գոհացանք Պոլսահայ թերթերու կատարած թարգմանութեամբ:

Ի՞նչ կ՚ըսէ Քըսաքիւրէք իր վերջին յօդուածով, որուն խորագիրն է Իթթիհատ վէ Թէրաքքիի ոնիրները, իսկ ենթախորագիրը՝ Զուլում Հայերու:

Դարձդարձիկ եւ մութ նախադասութիւնները մանրելով եւ վերլուծելով, իր գրածներէն կը հասկնանք հետեւեալը.—

Ճիշդ է, որ զուլում եղաւ Հայերուն, սակայն յանցաւորը թուրք ազգը չէր (քա՛ւ լիցի, Թուրքը անմե՛ղ է աղաւնիի նման), այլ Իթթիհատ վէ Թէրաքքը կուսակցութիւնն էր:

Ճիշդ է, որ «Իթթիհատ վէ Թէրաքքըն է որ զուլումի տեսարանը առաջին անգամ բացաւ»: Բայց ուզեց այն տպաւորութիւնը ձգել թէ ատիկա թուրք ժողովուրդին գործն է:

Յօդուածագիրը երկու կարեւոր խոստովանութիւններ կ՚ընէ այստեղ:

Ա) Կ՚ընդունի, որ Հայերը զուլումի ենթարկուեցան Թուրքերուն կողմէ:

Բ) Կ՚ընդունի որ զուլումի նախայարձակը Թուրքերն էին:

Երկու պարագային ալ կը շեշտէ, որ «մեղապարտութեան կարգին մէջ առաջին գծի վրայ կուգայ Իթթիհատ վէ Թէրաքքի, անմիջապէս աւելցնելով սակայն թէ անմեղութեան մէջ առաջին գծի վրայ կուգայ թուրք ազգը:

Ըսել կ՚ուզէ թէ թուրքը «Պատմութեան մեծ անմեղներ»էն մէկն է:

Հակառակ այս ալա թուրքա «ճշմարտութեան», մարդիկ կը մեղադրեն եղեր ո՛չ թէ Իթթիհատը, այլ թուրք ազգը ...

Յօդուածագիրը քիչ վերջ հակասութեանց մէջ կ՚իյնայ, չէզոքացնելու համար իր խոստովանութեանց ձգած տպաւորութիւնը: Ըսելէ ետք թէ «կարելի չէ արդարացում մը գտնել Իթթիհատի հաշւոյն, այլ նաեւ մինչեւ Դաշնակցութիւն բովանդակ պատասխանատուութիւնը եւ յանցանքի առաջնութիւնը կը մնայ Իթթիհատի վրայ», կը փնտռէ քաւութեան նոխազ մը:

Ու յանկարծ միտքը կ՚իյնան Վանի դէպքերը: Ի՞նչ լաւ դրամագլուխ: Այս անգամ կը փորձէ արդարացնել Իթթիհատը, ամբաստանեալի աթոռին վրայ նըստեցնելով Հայերը:

«Հարցը այս անգամ ալ չէ սկսած առանց պատճառի, այլ կը սկսի երբ Հայերը Վանի մէջ շարժման անցան. նախաձեռնութիւնը դարձեալ Հայերունն է»:

Ընդդծեցինք վերջին բառերը, ցոյց տալու համար ակնյայտ հակասութիւնը վերի նախադասութեան հետ, ուր յանցանքի առաջնութիւնը Իթթիհատի վրայ կը ձգէր:

Բայց իր յայտնած մտքերուն մէջ ամէնէն չնաշխարհիկն այն է, երբ Քըսաքիւրէք դառնուկի մորթ կը հագցնէ Թուրքերուն, որոնք զոհերն են եղած հայ դայլերուն ...

Իթթիհատն է, որ «իր մասնաւոր անձնակազմով» զուլումի ենթարկեր է Հայերը. Թուրք ազգը չէ եղար: Մինչդեռ ատոր փոխարէն Հայերը զուլումի ենթարկեր են եղեր ո՛չ թէ Իթթիհատը, այլ ամբողջ թուրք ազգը:

«... Այդ ալ ո՛չ թէ միայն Դաշնակցութիւնը, այլ անոր հետ հայ ժողովուրդը կ՚ընէր», կը շեշտէ թուրք լրագրողը անպատկառօրէն, հայ ժողովուրդը ներկայացնելով իբրեւ դահիճը թուրք ազգին:

Յետոյ, առանց կարմրելու, կոկորդիլոսի արցունքներ կը թափէ, իրր թէ խղճահարելով:

— Ինչո՞ւ համար, կ՚ըսէ, «Դաշնակցութեան գաւազանին եւ Մոսկոֆին մտրակին տակ Վանի վրայ յարձակող Հայերուն» մեղքը պիտի քաւէին եւ զուլումի ենթարկուէին Պոլսոյ, Պրուսայի, Էսկիշէհիրի, Աֆիոնի, եւ Քոնիայէն սկըսած դէպի արեւելք բովանդակ Անատոլուի Հայերը:

(Այս տրամաբանութիւնը Նէճիպ Ֆազըլ Քըսաքիւրէքի խելապատակէն չէ ելած: Անիկա պարզապէս ընդրօինակած է զայն պատմաբան Ահմէտ Ըէֆիքի գրքոյկէն, որուն մասին պիտի խօսինք յաջորդով):

Քըսաքիւրէք այս գեղեցիկ խօսքը գրելուն զզջացած՝ անմիջապէս կը ցուցադրէ իր սեւ հոգին, հետեւեալ ամբաստանութիւնը գլորելով տարագրուած անմեղ Հայերու հասցէին.

«Ասոնց բոլորն ալ թերեւս իրենց նը պատակին մէջ իրենց չար եղբայրներէն տարբերութիւն չունէին ...» (տե՛ս Յառաջ, 29 Յունուար):

Վանի շարժումը պարզապէս ինքնապաշտպանութիւն էր: Թուրք կառավարութիւնը իբրեւ պատրուակ ծառայեցուց զայն, արդարացնելու համար իր հայաջինջ ծրագիրը, զոր շատոնց պատրաստած էր, խոստովանութեամբն իսկ թուրք պատմաբանի մը:

Բայց այդ ուրիշ հարց է:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

«ՍՊԱՍԵԼ ԵՒ ԲԱՐՁՐ ՁԱՅՆԵՐ ՁՀԱՆԵԼ» ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԷ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ

Իտալական մամուլը այն համոզումն ունի որ անգլեւիտալական խօսակցութիւնները պիտի ծառայեն փրկելու եւրոպական միասնականութիւնը: Ֆանֆանի արդէն իսկ Պենելիւքսի դիւանագիտական երեք ներկայացուցիչներուն հաղորդած է Մաքմիլընի հետ ունեցած խօսակցութեանց բնոյթը: Շատ կը յիշուի Հռոմի մէջ Մաքմիլընի սա նախադասութիւնը. — Տիրակալութեան համար մրցումներու ժամանակը շատոնց անցած է, ոչ մէկ մարդ, ոչ մէկ պետութիւն կրնայ այլեւս իր ղեկավարութիւնը պարտադրել միւս ժողովուրդներուն»:

Ծանօթ է որ Մաքմիլընն շատ խիստ լեզու գործածած է տը Կոլի հանդէպ եւ նոյնիսկ Ֆաշիստ բառը արտասանած է: Կ՚ըսուի նաեւ թէ կարելի չէ երեւակայել Եւրոպա մը առանց Ֆրանսայի եւ ամէնէն շատ յոյս կը տրուի «համոզումի ուժին վրայ»:

Ի վերջոյ, Հռոմի մէջ որոշած է որ ոչ մէկ նախաձեռնութիւն պէտք է ստանձնել աճապարանքով, ոչ մէկ որոշում պէտք է տալ որ ջղագրգռէ Զօր. տը Կոլը եւ վրտանգէ Հասարակաց Շուկան, այլ խօսքով արգելք հանդիսանայ եւ Անգլիա օր մը չկարենայ անդամակցիլ:

Բայց ինչ որ շատ յստակ եղած է Հռոմի մէջ այն է որ Ատլանտեան Ուխտի պաշտպանութեան ներկայ դրութիւնը, պէտք է մնայ մեծ ամրոցը: Ֆանֆանի եւ Մաքմիլընն որեւէ ձեւով չեն նախատեսեր զինուորապէս ինքնավար Եւրոպա մը որ կարենայ երբորդ ուժ մը ներկայացնել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ: Նոյն ընդդիմութիւնը ունին հայրենիքներու Եւրոպայի մը հանդէպ:

Լոնտոնի մէջ սակայն, նուազ խանդավառ են: Բրիտանացի դէտերուն համար, Հռոմի խօսակցութեանց հաշուեկշիռը թեթեւ է: Գլխաւոր մտահոգութիւնը այն եղած է որ կարելի եղածին չափ, ամրապնդուի այն կապը որ հաստատուած է Պրիւսէլի մէջ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հինգ ընկերներուն միջեւ առանց սակայն այնպիսի ձեւ մը տալու որ հակաֆրանսական համախմբումի մը բնոյթը ստանայ:

Պրիւսէլի մէջ կը կարծուի թէ մթնոլորտը կը պայծառանայ: Վեցերու նախարարական նիստերը տեղի պիտի ունենան Փետրուարին հակառակ բանակցութեանց խզումին առթիւ ստեղծուած դէշ տրամադրութեանց:

Միւս կողմէ Քոնրատ Ատընաուրը կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է «Եուէս – Նիուզ Էնտ Ուորլտ Ռիփորթ» ամերիկեան պարբերաթերթին: Դաշնակցային վարչապետին համար նախ պէտք է ժամանակ շահիլ որպէսզի կիրքերը հանդարտին: «Այն որոշումները զորս կուտանք կրքոտ մթնոլորտի մը մէջ, ընդհանրապէս դէշ են»: Վարչապետը յայտնած է թէ տը Կոլին ալ ըսած է ասիկա եւ այս վերջինը պատասխանած է.— «Իրաւունք ունիք, այդ պատճառաւ է որ Պրիւսէլի մէջ առաջարկներ ըրինք որոնց նպատակն էր ժամանակ շահիլ»:

Ծերունի վարչապետը ըսած է նաեւ թէ տը Կոլ բոլորովին համամիտ է Միացեալ-Նահանգներու հետ գործակցելու, որովհետեւ համոզուած է, ինչպէս ինք՝ Ատընաուրը, որ Միացեալ Նահանգներու հետ գործակցիլը կենսական է Եւրոպայի համար եւ կենսական՝ Միացեալ Նահանգներուն համար: Ատընաուրը աւելցուցած է նաեւ.— «Ինչ կը վերաբերի Մեծն Բրիտանիոյ, երբեմն կարճ է մեր յիշողութիւնը. չէ՞ք յիշեր թէ Մեծն Բրիտանիա երկու անդամ մերժած է Հասարակաց Շուկային անդամակցիլ: Այն ատեն ազմուկ ելա՞ւ: Մարդիկ պոռացի՞ն. — Ի՞նչ կ՚ընէք, աշխարհ կը պառակտի: Ոչ: Այն ատեն մտածեցինք թէ աւելի լաւ է սպասել քիչ մը: Այսօր ալ նոյնը պէտք է ընենք: Սպասել եւ մեծ ձայներ չհանել»:

«Նիւ Եոր Թայմի» մէջ, Ճէյմս Ռիսթըն կ՚երեւակայէ որ ելեկտրոնական մեքենայ մը կը պատասխանէ հետաքրքիր կնոջ մը հարցումներուն որ մտահոգ է Զօր. տը Կոլ քաղաքականութենէն: «Զօր տը Կոլ առանձնայատուկ դիրք մը կը գրաւէ արեւմտեան բոլոր ղեկավարներու մէջ, որովհետեւ գիտէ թէ ի՛նչ կ՚ուզէ, որովհետեւ քիչ կը խօսի, բայց լաւ, որովհետեւ կը ծաղրէ իր իսկ ժողովրդականութիւնը եւ որովհետեւ գիտէ «ոչ» ըսել: Մինչ Քենըտի կը կարծէ թէ պաղ պատերազմը տակաւին վտանգաւոր է, կը կարծէ որ Քենըտի զայն շահած է, բայց չի գիտեր: Քենըտիի համար, Եւրոպայի հարցը զինուորական է, տը Կոլի համար՝ քաղաքական է: Զօրավարը չի վախնար որ ռուս զինուորները Եւրոպան գրաւեն: Աւելի կը վախնայ, որ Եւրոպան բրիտանացի քաղաքական դէմքերու, քաղաքագէտներու եւ ամերիկացի վաճառականներու ձեռքը իյնայ: Վերջապէս կը խորհի թէ Մաօ Յէ Թունկ պիտի միացնէ Եւրոպա եւ ոչ՝ Մաքմիլընը: Իրեն համար Ռուսերը օր մը պիտի համաձայնին տը Կոլի եւ արեւմտեան Եւրոպայի հետ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՍԸՄ անգամ մը եւս երկարաձգեց այն պայմանաժամը զոր տուած է Քիւրտ ըմբոստներու որպէսզի զէնքերը վար դընեն: Այս անգամ մինչեւ Ռամազանի վերջ: Բացայայտ է որ այս քրտական հարցը կը նեղէ Քասըմը եւ իր վարչակարգը որովհետեւ կրկին խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ այն հաւասարակշռութիւնը որ հաստատուած էր 1958ին:

ՄԱԿ-Ի ընդհ. քարտուղարը յայտարարեց թէ դիտութիւնը պէտք է դիտակցի իր ծագումին եւ մարդկային նպատակին:

ՄՈՍԿՈՒԱ. – Փեքին տարակարծութիւնները նոր բնոյթ մը ստացած են: Ոմանք կը խորհին թէ դադար մը կայ, մինչ ուրիշները այն կարծիքն ունին թէ կռիւը սաստկացած է: Ֆրանսայի մէջ սկսած են չին – ալպանական քարոզչութեան տեղեկագիր մը ցրուել:

ՓԸԹԻ – ՔԼԱՄԱՌԻ դատավարութիւնը ընդհատուեցաւ առջի օր, Պասթիէն – Թիրի անհանդիստ ըլլալով: Ծանօթ է որ պաշտպան կողմը որեւէ գնով կ՚ուզէ ժամանակ շահիլ: Արդարեւ Փետրուար 25ին զինուորական ատեանը կը դադրի գոյութիւն ունենալէ: Նախարար Ժիսքառ տ՚Էսթէն անուանարկութեան դատ մը բացած է փաստաբան Իզորնիի դէմ որ, ինչպէս ուրիշներ, յայտնած էր թէ ելմտական նախարարը «Գաղնի – Բանակ կազմակերպութեան» կը պատկանէր: Այս առթիւ մեթր Իզորնի յայտարարեց մամուլին թէ ապարդիւն է նման բողոք մը: «Եթէ Պ. Ժիսքառ տ՚Էսթէն կը խորհի թէ անուանարկիչ խօսքեր արտասանած եմ իր նկատմամբ, թող հրատարակէ այն նամակը զոր իրեն գրած եմ 1962, Դեկտեմբեր 4ին: Երբեք ի վիճակի չէ եղած մէկ բառը հերքելու»:

ՑՈՒՐՏԸ կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ: Քորսիքան մէկ մեթր ձիւնի տակ կորսուած է: Ֆրանսայի մէջ ջերմաչափը զերոյէն վար 7էն (Սէնթ-Էթիէն-Լիոն – Փարիզ) կը բարձրանայ մինչեւ զերոյէն վեր 9ի (Նիս – Քանն): Եւրոպայէն եւ Միացեալ Նահանգներէն դատ, ցուրտը մինչեւ Հրատ մոլորակը հասած է ըստ Թոքիոյի աստղագիտարանին: Անդին արեւելեան Եւրոպայի գայլերն ալ արտագաղթ սկսած են դէպի Ֆրանսա:

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ յայտարարութիւն մը ըրած է Լոնտոնի Սընտէյ Էքսփրէսի Դաշնակցային Գերմանիոյ թղթակցին: Նախկին վարչապետը որ Միւնիխ կը գտնուի յայտարարած է.— «Ֆրանսա կը վերադառնամ իբրեւ պետ: Ներկայիս երկիրս ոստիկանական պետութիւն մը եւ ի մօտոյ Ֆաշիստ երկրի մը պիտի վերածուի: Ոստիկաններու թիւը անհաւատալի է: Հազարաւոր քաղաքական բանտարկեալներ կան: Գործնապէս այլեւս Խորհրդարան չկայ: Ամերիկեան մամուլին մէջ, կ՚ըսեն թէ պէտք է երեք տարի սպասել մինչեւ որ տը Կոլ կամովին քաշուի: Բայց մինչեւ այդ բան պիտի չմնայ Ատլանտեան Ուխտէն եւ եւրոպական զինակցութենէն»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Նիուզուիք շաբաթաթերթին համաձայն, նախագահ Քենըտի խիստ բառերով յայտնած է Ուոշինկթընի Դաշնակցային դեսպանին, թէ դժգոհ է Ֆրանքեւգերմանական դաշինքի ստորագրութենէն: Կ՚ըսուի թէ երբ դեսպանը «բացատրական նամակ» մը գացած էր յանդնելու Քենըտիի այս վերջինը ըսած է.— «Հիմա, կռնա՞կ պիտի դարձնէք, այն ամէն ինչին զոր ըրինք ձեզի համար վերջին 15 տարիներուն»:

ՍՈՒՐԻՈՅ վարչապետը շատ խիստ լեզու մը գործածեց նասրական գործունէթեան դէմ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պարոն Գուրգէնը

Հինէն, շատ հինէն, մանկութեան օրերէս մնացած սովորութիւն մըն էր զինք «Պարոն Գուրգէն» կոչել եւ այդպէս ալ մնաց մեծնալէս ու մազերս կիսովին ճերմըկնալէն ետքն ալ:

Շապին Գարահիսարի ազգային վարժարանին մէջ բարոյագիտութեան դաս կուտար մեզի, երբ դեռ շատ փոքր էինք եւ ինք, այդ հաստատութենէն շրջանաւարտ, ուսուցիչ: Երկայնահասակ, բարակուկ, լուրջ, բայց ժպտուն աչքերով երիտասարդ մըն էր այն օրերուն: Իր պատկերը այդպէս կը մնար յիշողութեանը մէջ սուզուած: Տարիներ ետք, երբ կրկին տեսայ զինք, անմիջապէս ճանչցայ եւ, սիրելի մը գտնողի ուրախութեամբ, հոգիս հրճուեցաւ:

Ըսի թէ բարոյագիտութեան դաս կուտար մեզի, դաս տուաւ տարի մը: Աշնան ու ձմրան ցուրտ օրերուն՝ ներսը, իսկ գարնան տաքուկ օրերուն ու ամրան ըսկիզբը՝ դուրսը, վարժարանի պարտէզին մէջ գտնուող երկու սաղարթախիտ թթենիներէն մէկուն շուքին տակ: Երբ իր դասաժամը գար, մեր կարգի ուժեղ տղաներէն մէկը, իր մրցակիցներուն յաղթելով, Պարոն Գուրգէնին աթոռը ուսը կ՚առնէր եւ կը տանէր դնելու թութի ծառին տակ, ուր ան կը կռթնէր հաստատ մատ ծառի բունին: Մենք կիսաբոլորակ մը կը կազմէինք իր առջեւ եւ դասը կը սկսէր:

Երբ բարոյագիտութեան դաս կուտար մեզի ըսի, հաւանաբար հարց ծագեցաւ ձեր մտքին մէջ, թէ աս բարոյագիտութեան դաս ըսուածն ի՞նչ է, ի՞նչ ձեւով կ՚աւանդուէր ծաղկոցի առաջին դասարանի տղոց:

Ես, որ հիմա թոռ ունենալու եւ զայն ծաղկոց նստեցնելու տարիքին մէջ կը գտնուիմ, կրնամ պատասխանել այդ հարցումին.

— Այդ դասը տեսակ մը գրականութեան, ճարտասանութեան, երեւակայութեան մշակումի, բարոյագիտութեան եւ նկարագրի կազմաւորման՝ մեր հոգիները ազնուացնելու սահմանուած դաս էր:

Պարոն Գուրգէն մեզի զանազան պատմութիւնները կը պատմէր, երբեմն համառօտակի, երբեմն մանրամասն. եւ մեր պարտականութիւնն էր, յաջորդ դասին, անոնցմէ մէկը կամ միւսը կրկնել, զայն մեր երեւակայութեան բովէն անցընելէ ու մեր ինքնեկ, մանկական տըպաւորութիւններով հարստացնելէ ետք:

Այս չէր ամէնը: Կար նաեւ պատմութենէն եզրակացութիւն մը, բարոյական դաս մը հանելու պարագան, որ միշտ համանման տարազով կը ներկայացուէր.

— Մենք այս պատմութենէն կը սորվինք (պարագային համեմատ) սուտ չխօսիլ, մեր ծնողքները յարգել, սիրել մեր հայրենիքը, գողութիւն չընել, եւայլն, եւայլն:

Տարի մը թէ երկու տարի ետք, լաւ չեմ յիշեր, ան ձգեց Գարահիսարը, ուր, իր ծնողքէն զատ, ունէր երկու քոյր եւ եղբայր մը: Ապա տեղեկացանք, թէ ուսանելու գացած էր: Շատ չանցած՝ Գարահիսարի եւ համայն Հայութեան գըլխուն ի՞նչ փոթորիկներ պայթեցան ու ի՞նչ կարմիր ձիւներ տեղացին ... Ու մոռցանք զինք ...

Իր մասին, իր ողջ ըլլալուն մասին լսեցի 1919ին, Պոլիս, Օշականի շարադրութեան դասին: Ըսած եմ ուրիշ տեղ եւ ուրիշ առիթով, թէ այդ տաղանդաւոր ուսուցիչը նիւթերու ընտրութեան լայն ազատութիւն կուտար իր աշակերտներուն: Օր մը թելադրեց, որ մեզմէ անոնք, որ տարագրուած են, դրեն իրենց աքսորավայրի կեանքէն՝ կարելի հարազատութեամբ: Մինչեւ հիմա գրուածներուն մէջ Արամ Անտոնեանի «Այն սեւ օրերուն»ը լաւագոյնն է, ըսաւ ան, կրնաք զայն առնել եւ կարդալ իբրեւ ուղեցոյց:

— Ո՞ւր կրնանք գտնել զայն, միւսիւ:

— «Ազատամարտ»ի խմբագրատունը կայ օրինակ մը, ես կը խօսիմ Մխիթարեանին, որ երբ երթաք, տայ ձեզի որ կարդաք: Հոն կը նստիք եւ կը կարդաք:

Անշուշտ ես, որ տարագրուած էի, մեծ ուրախութեամբ պիտի երթայի տեսնելու մանկութեան ուսուցիչս, եթէ միայն մեր խնամակալ մենծ աղաները արտօնութիւն տային... Չտուին: Չէ՞ որ «Ազատամարտ»ի կուսակցութիւնը եւ քիչ մըն ալ միւս կուսակցութիւնները պատասխանատու էին 1915ի հայկական արհաւիրքներուն... Ինչի՞ս խնամակալ ըլլալու էին իրենք որ թոյլ տային իրենց հսկողութեան տակ գտնուող, իրենց ճարած հացը ուտող որբի մը երթալ ու իյնալ առիւծներուն գուփը...

×

Տարիներ անցան: Եկայ Ամերիկա եւ 1948ին, Կիրակի օր մը, կ՚աշխատէի գործաւորի մրոտ հագուստներուս մէջ կորած, երբ ժպտուն դէմքով երկու հոգի մօտեցան ինծի: Իմ լաւ բարեկամ Խաշմանեանը «ճանչցա՞ր» հարցումը դեռ չէր աւարտած, երբ «Մխիթարեանն է. մեր Պարոն Գուրգէնը» ըսելով գրկեցի իր քովի անձը: Ապա, առանց սպասելու որ հաստատեն կամ հերքեն ըսածս, սկսայ արտասանել «Ստախօս հովիւ Միհրանին» պատմութիւնը: Երբ գայլերը կերան լը մընցուցին զինք եւ բերաննին սրբեցին, հանեցի սովորական եզրակացութիւնը.

— Մենք այս պատմութենէն կը սորվինք սուտ չխօսիլ:

Յուշեր, յուշե՛ր քրքրեցինք ու հաճելի պահեր անցուցինք միասին:

Յետագային, ինք ալ անդրադառնալով երկարատեւ բացակայութենէ ետք մեր առաջին հանդիպումին, գրեց, թէ «տըխուր օրերու մէջ հանդիպեցաւ ինծի, բայց իր սիրտը զուարթացաւ»:

Մեր հանդիպման օրը ըսաւ ինծի, թէ «հետեւած է գրականութեանս եւ կը կարծէ, թէ մարմնով ալ, մտքով ալ մեծցած եմ»: Հապա ի՞նչ ... Ինք աւելի մեծցած էր: Գաւառի մատաղատի ուսուցչին եւ Պոլիս ու Գահիրէ խմբագրութիւն ընող անձին մէջ լեռ ու ձոր կար: Ազգային վարժարանի ուսուցիչը ազգային դէմք մը դարձած էր: Երբ իր խօսքը ըլլար, իր հայրենակիցները հպարտութեամբ տէր կը կանգնէին իրեն. «Գարահիսարցի է, մեզի հայրենակից», կ՚ըսէին:

Իր անակնկալ ու կսկծալի մահով ազգային գործիչ մը, դաղափարական մարդ մը, կարող խմբագիր մը, գրադատ մը, անբասիր մտաւորական մը եւ օրինակելի հայրենասէր մը կորսնցուց հայ ժողովուրդը:

Յիմարութեան հաւասար քայլ մը պիտի ըլլար իմ կողմէ, եթէ փորձէի իր այս ստորոգելիները կարգի դնել, դասաւորել, այս կամ այն գիծը կամ արժէքը տիրական էր իր մէջ ըսել: Ի՞նչպէս կարելի է ըսել, թէ բազմամեայ ու նուիրուած խմբագի՞րը աւելի կ՚արժէ թէ հայ դատի անխոնջ, պայծառատես ու հաւատաւոր ախոյեանը. հայ լեզուի երախտաշատ մշա՞կը թէ գրադատական ու վերլուծական բազմաթիւ մեծարժէք յօդուածներ ստորագրողը. կորովի հրապարակագի՞րը թէ դպրոցական սեղաններու առջեւ թէ կեանքի մէջ անվերջ աշխատող դաստիարակը ...

Իր մահէն ետք, իր ընդունակութեանց ու գործին վրայ հիացող բարեկամ մը հարցուց ինծի, թէ «իր տեղը ո՞վ պիտի բռնէ», բոլոր գացողներուն տեղը, ո՞վ կը բռնէ ...

— Մահը նորութիւն մը չէ աշխարհի մէջ,— ըսի ես, — մինչեւ հիմա գացողներուն տեղ միշտ ալ մէկը գտնուեր է՝ անոնց պարապ ձգած աթոռները տաքցնող ... Հայ ժողովուրդը, իր անդարձ մեկնող արժանաւոր զաւակներուն տեղ, վաղ թէ ուշ, նոր արժանաւոր մը ծնած է: Վաղը միւս օր ձգուած այս բացն ալ կը գացուի. ես վստահ եմ, հաւատք ունիմ: Եւ գիտե՞ս, թէ ուրկէ ստացած եմ այդ հաւատքը.

— Իրմէ: Ինք, հայ ցեղի ամէնէն արժանաւոր զաւակներէն մէկը, հայ հանճարին, Հայու ստեղծագործ կարողութեան, հայ հոգիի ազնուականութեան ամէնէն ջերմ հաւատացող մըն էր: Ես, իր աշակերտը, հաւատաւոր ըլլալը իրմէ սորված եմ:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՃԱՄԲՈՐԹԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵԴԵՍԻՈՅ ԵՒ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Շաբաթ երեկոյ՝ 1962, Դեկտ. 1, ժամը վեցին դէպի Տիգրանակերտ ճամբայ ելանք: Ատանայի դաշտին վերջացած տեղը: Տաւրոսներու ստորոտը ճէյհան գետին վրայի հին քարէ կամուրջէ մը անցընելէ վերջ, նոր կիրճ մը կը մտնենք:

Մութը պատած է ամէն կողմ: Մեր օթօպիւսը Տաւրոսներէն վեր կը մագլցի:

Այս անգամ ալ Տաւրոսներու դիշերային խորհրդաւոր տեսարանները կը բացուին մեր առջեւ: Երկինքը պայծառ, աստղերը փայլուն: Լուսինը զուարթերես սարերու կատարէն մեզ կ՚ողջունէ:

Ան, չարաճճի մանկիկի մը նման անհամար լեռներուն մէջ մեզի հետ աչքապուկ կը խաղայ: Երբեմն մէջտեղ կ՚ելլէ, շուտ մը վերստին կը պահուրտի: Մենք ալ կը վազենք զինքը բռնելու, բայց անհնարին: Ան ճարպիկ է, վարպետօրէն խոյս կուտայ:

Քանի կը մօտենանք «Կեավուր տաղ»ի գագաթը, քիչ մը աւելի լուսնին կը մօտենանք: Երկու ժամուան ոլոր ու մոլոր պտոյտներ ընելով վազքէ մը վերջ լերան կատարը հասանք:

Ով վեհափառ տեսարան...: Անհաւատալի բան: Աչքերուս չեմ հաւատար: Մենք լուսինէն աւելի վեր ելած ենք: Հիմա մենք անոր վերէն կը նայինք: Այս անգամ ան ամօթահար, եղեւիններուն ետին կը թաքնուի:

Այլեւս լոսինը չեմ փնտռեր, աստղերուն կը նային: Զանոնք աւելի փայլուն, աւելի մեծ եւ աւելի յստակ կը տեսնեմ:

Հիմա ես ինքզինքս տիեզերանաւորդ կը զգամ թէ մարդ անջրպետի խորութիւններուն մէջ ինչպիսի ապրումներ կ՚ունենայ:

Մեր վերելքի պահուն, մեր օթօպիւսը այնպիսի վտանգաւոր դիրքերէ կ՚անցնէր որ պզտիկ թերացում մը կամ անուշադրութիւն մը բոլորիս մահուան պատճառ կրնար ըլլալ:

Լուսինէն վեր, աստղերուն դիրկը ... տիեզերքի խորերը կ՚ուզեմ սուզուիլ: Անհունէն ալ անդին գտնուող գոյութիւններուն հետ կ՚ուզեմ ծանօթանալ:

Սիրտս կ՚ուզեմ նոր հորիզոններու առջեւ բանալ, բարձրաձայն աղաղակել ... տարտերս պատմել անոնց: Անոնցմէ մըխիթարութիւն մը, սփոփանք մը, զովացուցիչ դեղ մը խնդրել: Կ՚ուզեմ իրենց հետ մտերմանալ եւ հանգչիլ խաղաղ բարձրութիւններու գիրկը: Այդ երազային աշխարհներու ետին թաքնուած խորհուրդներու բանալին իբր ընծայ բերել

Սեւ Մարդը

Նրանցից շատերը զբաղուած են հաստ բամպակէ կամ բրդէ գուլպաները նորոգելով, ոմանք կարգում են նոր ստացած նամակները եւ նրանց դէմքերի արտայայտութիւնից դժուար չէ գուշակել նամակի բովանդակութիւնը: Երկյարկանի տախտակամածների վրայ նստած են նրբանք, պառկած կամ կիսապառկած, միայն գլխի կողմից իրարից բաժանուած փոքրիկ, տախտակէ արկղիկներով, որոնց վրայ վառւում են դեղորայքի փոքրիկ շշիկներից յարմարեցուած ճրագները: Ուզպեկ Նուրանպայը, վառարանի մօտ նստած մի կոճղի վրայ, վառ է պահում վառարանի կրակը: Ամէն անգամ, երբ նա վառարանի կրակին է յանձնում մի քանի կտոր փայտ, ձախ ձեռքի չորս մատներով ստուգում է իր ցանցառ պեխերի ու մօրուքի ներկայութիւնը եւ գոհ, որ նրանք տեղում են՝ նորից անշարժանում է կոճղի վրայ, հայեացքը վառուող կրակի բոցերին:

Ես ուզում եմ փակել աչքերս եւ անձնատուր լինել Մորփէոսին, բայց այդ ժամանակ զգում եմ, որ մէկը քաշում է ոտքս: Նստում եմ: Ներքեւում կանգնել է իմ վարպետը, բրուտ Աշոտ տային:

— Բարձրացիր, ասում եմ ես, քնելու ժամանակ է:

Յիսունից անց է Աշոտ տային, խիտ մազերն ալեխառն են, սեւ յօնքերի տակից նայում եմ մի քիչ թախծոտ, մի քիչ ժպտուն աչքերը. նա բռնում է սիւնը եւ թեթեւ բարձրանում ու նստում է իր անկողնու վրայ, վալենկաներով (լաթի կտոր) պաշտպանուած ոտքերը կախելով ներքեւ:

— Տո՛ւր մախորկադ (դէշ տեսակի ծըխախոտ):

Իսկ Աշոտ տային ծխում է տարուայ ընթացքում միայն մի քանի անգամ, այն էլ երբ մի արտակարգ դէպք է պատահում նրա, կամ ընդհանրապէս, կեանքում: Ես յիշեցի, որ վերջին անգամ նա ծխեց երեք ամիս առաջ, երբ բացեց թրծարանը եւ տեսաւ, որ կաւէ ամանների մեծ մասը ճաքճքել էր:

— Ուժեղ կրակից է... շատ եմ թեժացրել քուրան, ասաց նա եւ մի ծխախոտ ոլորեց:

Հիմա էլ նա ծխում է արցունքոտած աչքերով՝ հազում է ծխին անվարժ մարդու հազով, իսկ ես սպասում եմ թէ ինչ պիտի ասի նա:

— Տայշետից էտապ (ձերբակալուածներու խումբ) եկաւ, ասում է նա:

— Լսեցի, ասում եմ, նորութիւն չէ, պառկիր, հանգստացիր:

Նա գլուխը բացառաբար շարժում է:

— Լողանում են: Քիչ յետոյ գնամ տեսնեմ: Կամենդանտն (հրամանատարը) ասաց՝ մի հայ կայ մէջները:

Ձերբակալուածների խումբի մէջ մի հայ կայ, ահա թէ ինչու այս անգամ ծըխեց Աշոտ տային:

Կիսատ ծխատ ծխախոտը նա շպրտեց վար, յետոյ ասես անդրադառնալով՝ վար իջաւ, ծխախոտի մնացորդը վերցրեց յատակից, նետեց վառարանի անցքից ներս եւ՝

— Ես գնացի:

Ու գնաց թեթեւ քայլերով: —

Գնաց Աշոտ տային, իսկ իմ քունը փախաւ. որպէսզի միտքս մի բանով զբաղեցնեմ, ես սկսեցի մտքումս զանազան բառեր արտասանել հակառակ կողմից — կաչաղակ – կաչաղակ, թութակ – կաթութ, լուցկի – իկցուլ, Արարատ – տարարա, բայց շուտով ձանձրացայ դրանից էլ եւ երեւակայութեամբ սկսեցի վար իջնել Երեւանի Աբովեան փողոցով, բայց չթողնելով ոչ մի մանրամասնութիւն, ապա մտքով թռայ Թիֆլիս քաղաք եւ Երեւանեան հրապարակով սկըսեցի բարձրանալ դէպի Ռուսթավելու պողոտան եւ վեր: Թիֆլիսի օփերային չհասած՝ եկաւ Աշոտ տային:

— Ի՞նչ պտուղ էր, հարցնում եմ ես:

— Պտուղ չէր, ծաղիկ էր, լինում է պատասխանը: Հոգերան լինելու կարիք չկայ զգալու համար, որ նա դժգոհ է, աւելին, դառնացած:

Նա բարձրանում է եւ սկսում է հանուել:

— Ինչո՞ւ լոյսը չես վառել, հարցնում է նա:

— Ի՞նչ ես անում լոյսը:

— Առանց լոյսի ... նա չըխկացրեց լուցկին, վառեց պատրոյգը եւ վերջացրեց, տխուր է: Իսկ հիմա... Տուր մախորկադ:

Այս արդէն արտակարգ երեւոյթ էր: Մի երեկոյ՝ երկու ծխախո՞տ:

×

Ռուսական ՂԷ տառի նման կանգնած փայտէ յարմարանքից կախուած երկաթէ սալիկի վրայ երեք անգամ զնգաց հերթապահ աւագի երկաթէ գաւազանիկը: Այս զարթօնքն է: Աշխատանքային ջոկատների մատակարարները զամբիւղներով եւ բաց տակառներով խռնւում են խոհանոցի եւ հացի պահեստի փոքրիկ պատուհանների առաջ: Ճամբարը զարթնում է, սկսւում է նրա մեծ առօրեան: Գիշերային խաւարն անթափանց է, չնայած որ առաւօտեան ժամը եօթն է:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(2 Շար.)

ԿԱՏՈՆԵՑ ՊՈՐՈՒԱՆԸ

ՀՈՒՅՑ ՀՎՀՎՈՒԹԻՒՆ ՅՈՅՑ

— Ինչո՞ւ տուս, դեռ չեղած, Լիպատովի փոխարէն, ձգտիս իմ ընկերներուս ամենէն վատը ու անդէնը, ամենէն ծոյլն ու անշնորհքը, որ ոչինչ կրնայ ընել ինծի համար, ոչ ալ ես կրնամ ակնկալել անկէ որեւէ բան։

— Ես ալ չեմ ուզեր, որ Լիպատովը գայ, ըսաւ Ֆերմանը։ Ես ալ կ՚ուզեմ, որ ինծի համար աշխատի ամենէն լաւ մարդ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ԼԻՈՆ.— *Հ. Յ. Դ. վարանդեան կո – միտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքա – տեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայա – ցուցիչը :*

ԱՐՆՈՒՎԻԼ–ՅԱՐՍԷԼ.— *Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւա – քատեղին :*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— *Պ. Խաչիկ Փասքը – մաճեան նամակ ունի խմբագրատունը :*

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի, 10 Փետրուար, ժամը 16–էն մինչեւ կէս գիշեր, Մէդոն տէ Սանդ – բոյի ճոխ սրահներուն մէջ :

8, Րիւ ժան կուժօն, Փարիզ (8):

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի (ֆաղամ) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

SPLENDIDE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժա–մը 2·30ին, *Սալ տը լա Շիմի* :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գե–ղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

×

Հայ կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցու – թեան Տարեկան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին :

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ :

×

Իմիի Կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղար–ուեստական ցերեկոյթը Մարտ 9, Սալ տէ Ֆէթ :

ՃԱՇ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

—o—

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ, որ Փետր. 9ին, Շաբաթ է – րեկոյեան ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Փեռաշ, Հօթէլ Թեռմինիւսի մէջ, ի պա–տիւ Եւրոպայի Հայոց Հայր. Պատուի – րակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.ի, Ամենայն Հա–յոց Հայրապետին կողմէ անոր չնորհ – ուած Արքութեան տիտղոսին առթիւ : Ներկայ պիտի ըլլան բարձրաստիճան հիւ–րեր :

Հաց կերոյթին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի արձանա–գրուիլ եկեղեցւոյ դիւանատունը, ամէ – նէն ուշը Հինգշաբթի, 7 Փետր. առա – ւօտեան ժամը 10էն 12 եւ կէսօրէ վերջ 4էն 7 :

× *Կիրակի, Փետրուար 10, Լիոնի եկե–ղեցւոյ մէջ պիտի քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան :*

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Մի ջին տարիքի այր մարդ մը, առանց յատուկ մասնագիտութեան, գործ կը փնտռէ որեւէ աշխատանքի համար :

Հեռաձայնել՝

DAN. 74-17

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Փետրուար 18»ի տարեդարձը կը տօն–վերջ Մշակոյթի Տան մէջ:

Մանրամասնութիւնները յայտնուած : ուր կիրակի Փետրուար 17ին, կէսօր;

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

—o—

Թուբիմացութեանց եւ յայտարարութիւններու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու – թեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխա–դարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փո–խանցման համար: Ուղղակի կազմակեր – պութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպու – թեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրա–տուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատնե–րը կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

''ՀԱՅ-ԲՈՅԺ''Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

—o—

« Հայ – Բոյժ»ի խմբագիրը կը հաղոր–դէ թէ 1962 տարուան 12 թիւերուն փո – խարէն պիտի հրատարակուի հատոր մը, որ վճարող բաժանորդներուն պիտի ղրր–կուի Մայիս ամսուան մէջ: Իսկ 1963 տարուան « Հայ – Բոյժ»ի թիւերը պիտի լրացուին ու ղրկուին մինչեւ 1963 տար–ուան վերջը՝ միայն կանխիկ վճարող – ներուն :

Բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց բաժնեդինը ղրկել ըստ առաջնոյն, մի՛ւտ նոյն հասցէին :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

FOURRURES
ROGER YOPIAN
84, Boulevard de Stalingrad
CHOISY-LE-ROI (Seine)
Neuf et Réparation — Prix Intéressants
Autobus
183 de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Dr. Roux

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ 1600 ԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Սալ Մոլիէռ (Ռէ տը Պոնտի – Լիոն)

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջանի Ազգ. Միութեան, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերու

կազմակերպութեամբ կրթական Մարմնոյ եւ մասնակցութեամբ Ազգ. բոլոր միութեանց :

Կը նախագահէ՝

ԼԻՈՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ LOUIS PRADEL

Ներկայ կ'ըլլայ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ ԵՒ Կ. ՄԵԼԵԱՆ

Բացման խօսք՝ Վ. ԵՂԻՇԷԱՆ (Ազգ. Միութեան կողմէ)

Գեղարուեստական խնամուած բաժնին կը մասնակցին.— ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն), ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ, դաշ–նակ) եւ Հայկազեան վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը երգախառն պա–րերով եւ արտասանութիւններով, ինչպէս նաեւ Մուրթավելեանց պարախումբը հայկական եւ ֆրանսական պարերով :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTY

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի նախաձեռնութեամբ
Այս Շաբաթ, ժամը 18էն սկսեալ,
17, Rue Bleue, Paris 9e
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՍԱԿԱՒԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՋԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՋԴ	35 Ֆ·	միջնէ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	միջնէ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ–դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, *Ս. Վրացեան*, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթ-ակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ֆ·
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, եղիշէ Չարենց, *Պէյրութ*, 317 էջ	7·50 Ֆ·
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, էէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նշպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ·
ԱՌՁԵՒՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ· ԳԱՂՂ· Հ. Դ. Սահեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, *Ս. Գարամանեան*, Պէյրութ,	40 Ֆ·
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, *Յ. Յ. Զաքմագճեան*, Պէյրութ	40 Ֆ·
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՁԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ֆ
ԶՐՈՑՑ, Կ. *ՓՕԼԱՏԵԱՆ*, Ա. Հատոր 3·50 Ֆ· Բ. Հատոր 5 Ֆ·	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԴՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

JEUDI 7 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9525 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — No 9525

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԱՆՄԵ՛Ղ» ԹՈՒՐՔ ԱԶԳԸ

Բ.

Նէճիպ Ֆազըլ Քըսաքիւրէք իր յօդուածի չարունակութեան մէջ. առանց անուն եւ աղբիւր յիշելու, նաեւ գործին չեկած մասերը յապաւելով, կ՚արտատպէ «Էսկիշէհիրի մէջ նոթագրող պատմաբան»ին գրածներէն հատուածներ, մինչեւ Վարդգէսի ու Զօհրապի Չէրքէզ Ահմէտի կողմէ սպանութեան եղերական պարագաները :

Մենք կը ճանչնանք խնդրոյ առարկայ «Պատմաբանը», որ կը կոչուի Ահմէտ Բէֆիք, հեղինակ բազմաթիւ գրքերու, մեծ մասամբ պատմական ուսումնասիրութիւններ օսմանեան կայսրութեան զանազան շրջաններու մասին :

Ահմէտ Բէֆիք 1919ին, երբ դաշնակիցները գրաւած էին Թուրքիան, Պոլսոյ մէջ հրատարակած է 79 էջէ բաղկացեալ գրքոյկ մը՝ «Բէի քոմիթէ, իքի քըթալ» (Երկու կոմիտէ, երկու ջարդ) խորագրով: Հազուագիւտ գրքոյկ մը, որմէ օրինակ մը յաջողած ենք ճարել մեծ դժուարութեամբ :

«Կոմիտէ»ներէն մէկն է ոճրագործ Իթթիհատը, զոր ամենախիստ բառերով անարգութեան սիւնին կը գամէ : Մանրամասն եւ անհերքելի փաստերով կ՚ապացուցանէ թէ ի՛նչպէս անիկա կատարեալ փորձանք մը դարձած է թուրք ազգի գլխուն : Ի՛նչպէս իր բացարձակ իշխանութեան տասը տարիներու ընթացքին ձեռքէ հանած է օսմանեան կայսրութեան ընդարձակածաւալ հողամասերը : Գերմանիոյ կողքին պատերազմի մէջ մտնելով պատճառ դարձած է բիւրաւոր թուրք մէհմէտճիկներու մահուան զանազան ռազմաճակատներու վրայ : Պոլսէն մինչեւ Անատոլուի խորերը երկրի բնակչութիւնը անօթութեան եւ թշուառութեան մատնած է, մինչ ոճրագործ Թալէաթ, Էնվէր, Ճէմալ եւ ընկերները հոմանուհիներու հետ զեղխ կեանք կը վարէին Վոսփորի գեղածիծաղ ափերուն վրայ եւ Մեծ Կղզիին մէջ :

Հեղինակը խստիւ կը մեղադրէ զայն նաեւ անոր համար, որ սարքած էր հայկական Մեծ Եղեռնը յաջս քաղաքակիրթ աշխարհի խայտառակելով թուրք ազգը :

Գիրքը կը բաղկանայ երկու մասերէ : Առաջին մասը, մինչեւ էջ 42, գրուած է 1915 Սեպտեմբեր 20ին Էսկիշէհիրի մէջ : Երկրորդ մասը՝ էջ 43 – 79՝ գրուած Էրզրումի մէջ 1918 Մայիս 6ին, մասամբ կը վերաբերի Երզնկայէն մինչեւ Ալեքսանդրապոլ Հայոց վրիժառական արարքներուն՝ ընդդէմ Թուրքերուն : Մնացեալը դարձեալ Իթթիհատի դէմ է :

Ահմէտ Բէֆիք, 1915ին կ՚ապրէր Էսկիշէհիրի մէջ, ուր ականատես եղած է վաճառաբարձ կառախումբերով կամ հետիոտն հասնող հայ տարագիրներու կարաւաններուն : Սրտաճմլիկ տողերով կը նկարագրէ անոնց վիճակը :

Ահա՛ քանի մը նախադասութիւններ .

« Առաւօտ մը Էսկիշէհիրի կայարանին մէջ անսպասելի տեսարան մը պարզուեցաւ : Մինչեւ այդ թուականը կառախումբերէն Կ՚ելլէին միայն Անատոլուի դըժբախտ զաւակները (թուրք զինուորներուն կ՚ակնարկէ , Հ. Ս.), հաշմանդամ ու հիւանդկախ, այտերը ներս քաշուած, ածիլուած, մեռելի գոյնով, կռնակնին պատռած վերարկու մը, ձեռքերնին պատառ մը չոր հաց : Այս անգամ ելլողները երախաներէ, կիներէ, ծերերէ եւ մանկամարդ աղջիկներէ կը բաղկանային :

« Այս փոքրիկ խումբը վերջին ծայր տխուր, եղերական տեսարան մը կը ներկայացնէր : Սիրտ բզկտելու աստիճան յուզիչ էր տեսնել ձագուկներ, որոնք փակ թեւերով իրենց մօր կռնակն էին փաթթուեր, յունիսեան արեւի կրակներուն տակ անօթի եւ քրտնաթոր, վիզերնին ծռած կը քնանային : Արդեօ՞ք ասոնք էին բոլորը : Կ՚ըսուէր թէ Քոնիա պիտի երթան. սակայն գրպաննին տասը փարա անգամ չկար երկաթուղիի տոմսակ գնելու համար : Բոլորն ալ աղքատ, դժբախտ դիւղացիներ էին : Կայարանին մէջ, ցանկապատին առջեւ պառաւ կին մը 5 – 6 տարեկան խարտեաշ, կապոյտ աչքերով աղջնակ մը գրկած էր, քովն ալ մանչուկ մը՝ վիզերնին ծռած նստեր էին : Հարցումիս պատասխանելով բսաւ թէ զինուորի ընտանիք էին. հայրերնին զինուոր դացեր, մայրերնին մեռեր էր : Այս երկու տարաբախտ որբուկները ինք կը մեծցնէ եղեր : Աղջկան անունը հարցուցի .

— Սիրանո՛յշ :

« Խեղճ անմեղ աղջնակը ձեռքի ցամաք հացը ջուրը թաթխելով կ՚ուտէր» :

Սիրանոյշին ուտելիք տուեր է, սակայն անիկա երբեք չէ ժպտած : Ահմէտ Բէֆիք անոր դէմքին վրայ կարդացեր է թուրք ազգին դէմ աղջնակին հոգիին մէջ կուտակուած խոր վրէժը :

« Այդ օրը, կը շարունակէ պատմաբանը, կայարանին մէջ այս տխուր տեսարանին առջեւ ամէն ոք ազդուած էր : Կը կարծուէր թէ ամէնը ասոնք են : Գիշերը հասնող կառախումբը այս կարծիքը բոլորովին հերքեց : Երկաթուղագծի երկայնքին սրտաճմլիկ իրարանցում մը փրթաւ : Կայարանին դէպի դաշտ նայող ճակատին վրայ լացի եւ ողբի աղաղակներ կը լսուէին : Դէպի հոն վազեցի : Ի՛նչ սարսազդեցիկ տեսարան էր » :

Շարունակութիւնը կարդալ Յառաջի 29 Յունուարի թիւին մէջ :

« Ճրագ չկար, լոյս չկար ... եւն.» :

Ահմէտ Բէֆիք յետոյ շատ աւելի յուզիչ դէպքեր ալ կը պատմէ : Կը նկարագրէ նոյնպէս Էսկիշէհիրի բնիկ Հայոց տարագրութիւնը, սրտցաւ խօսքերով, անիծելով Իթթիհատի պարագլուխները :

Անմե՛ղ թուրք ազգ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԳՈՀ ՉԷ ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ

Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարարը յաջորդաբար ընդունած է դաշնակցային Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպանները որոնց յանձնած է հաղորդագրութիւն մը Ֆրանքեւգերմանական դաշնագրին վերաբերեալ : Ֆրանսական եւ գերմանական պաշտօնական շրջանակները ոչ մէկ տեղեկութիւն տուին այդ մասին, Թաս գործակալութիւնն ալ սակաւախօս է : Դէտերու կարծիքն այն է սակայն թէ յանձնուած յուշագրերը պարզ բողոքագիրներ չեն եւ նոյնիսկ կրնան ծառայել Խորհ. Միութեան մէկ նոր դիրքաւորումին Արեւմուտքի հանդէպ : Կ՚ըսուի նաեւ թէ կեդրոնական կոմիտէի Նախագահութիւնը իր շաբաթական նիստին մէջ զբաղած է Ֆրանքեւգերմանական գործակցութեան հարցով ինչպէս նաեւ Պրիւսէլի խզումով : Խորհ. Միութիւնը շատ մտահոգ է որ, ուշ կամ կանուխ, Գերմանիա մասնակցի Ֆրանսական հիւլէական ուժին, այդ պատճառաւ է մանաւանդ որ Կրոմիքօ չեշտած էր թէ Ֆրանսայի ստորագրութիւնը անհրաժեշտ է ի զօրու դարձնելու համար հիւլէական փորձերու դադրեցման համաձայնութիւնը : Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ այս բողոքագիրը կրնայ վերջնականապէս վերջ դնել այն զրոյցներուն ըստ որոնց ի մօտոյ Ֆրանքեւխորհրդային մերձեցում մը տեղի պիտի ունենար :

Իրաց այս կացութեան մէջ, յատկանշական է նաեւ այն զեկոյցը զոր հրապարակեց Փարիզի խորհրդային դեսպանը : «Ֆրանսական մամուլի հրատարակած տեղեկութեանց համաձայն , խորհրդային դեսպանին հանդիպումը Ֆրանսական Հանրապետութեան նախագահին հետ, 1963 Յունուար 29ին տեղի ունեցած է խորհրդային դեսպանին դիմումին վրայ, դեսպանատունը անհրաժեշտ կը նկատէ նշել թէ խորհրդային դեսպանին այս այցելութիւնը նախատեսուած էր Յունուարի սկիզբէն իսկ, ըստ Ֆրանսական Հանրապետութեան նախագահին յայտնած փափաքին » : Զեկոյցը կ՚աւելցընէ .— « Այս այցելութեան ընթացքին, դեսպանը յայտնած է Ֆրանսական Հանրապետութեան նախագահին խորհրդային կառավարութեան նկատումները միջազգային բազմաթիւ հարցերու շուրջ , մէջն ըլլալով այն հարցերը որոնք կը վերաբերին Խորհ. Միութեան եւ Ֆրանսայի յարաբերութեանց » :

Ֆիկառօ «առնուազն տարօրինակ» կը գտնէ այս զեկոյցը, ճշդելով թէ Ֆրանսական կողմը յայտնած էր թէ ունկընդրութիւն մը շնորհուած է Պ. Վինոկրատովի, այս վերջինին դիմումին վրայ : Հիմա, սակայն Ֆրանսական շրջանակները չեն ուզեր վէճի մտնել դեսպանին հետ այս մասին, ինչ որ սակայն շփոթութեանց տեղի կուտայ :

× Դաշնակցային Հանրապետութեան խորհրդարանին նիստէն առաջ, Քոնրատ Ատընաուրը ապահովութիւն տուաւ իր կուսակցութեան որ Ֆրանքեւգերմանական դաշնագիրը զիրենք չանջատեր Ատլանտեան Ուխտէն : «Անգլիոյ մուտքը Հասարակաց Շուկային մէջ, Դաշնակցային Հանրապետութեան համար շատ կարեւոր քաղաքական հարց մըն է : Ըսի Զօր. տը Կոլին, եւ Ֆրանսական Հանրապետութեան նախագահը ապահովութիւն տուաւ ինծի, որ այն օրէն երբ Փարիզի համաձայնութիւնը ի զօրու դառնայ, երկու երկիրներու խորհրդակցութիւնները , առաջին առթիւ, պիտի վերաբերին Անգլիոյ անդամակցութեան : Համոզուած եմ որ քիչ մը համբերութեամբ այս հարցը կը կարգադրուի» : Ատընաուրը հերքեց թէ գաղտնի դաշինք մը ստորագրած ըլլայ Զօր. տը Կոլի հետ .— « Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ ոչ մէկ բան կայ աւելի քան ինչ որ գրուած է դաշնագրին մէջ» :

Ատընաուրրի այս յայտարարութիւնը ծափահարութեանց արժանացած է :

× Վարչապետ Փոմփիտու, որ հիւրն էր դիւանագիտական, անգլեւամերիկեան եւ օտար մամուլի ընկերակցութեանց , կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է Հասարակաց Շուկայի մասին : Անգամ մը եւս կրկնեց թէ Անգլիա պիտի մտնէ Շուկային մէջ երբ պատրաստ ըլլայ ընդունելու Հռոմի դաշնագրին պայմանները :

Փոմփիտու ըսած է որ որքան Ֆրանսայի 5 ընկերները կը մօտենային անգլիական տեսակէտէն այնքան կը հեռանային Հռոմի դաշնագրի տեսակէտէն :

× Պրիւսէլի մէջ, Հալշթայն որ նախագահն է Հասարակաց Շուկայի գործադիր յանձնախումբին քննադատեց Ֆրանսայի մեթոտները : Յայտնեց նաեւ թէ ինչ կը վերաբերի Անգլիոյ անդամակցութեան դուռը բաց պէտք է մնայ եւ պէտք է լուծումներ պատրաստել այն շրջանին համար որ կ՚երկարի մինչեւ Անգլիոյ անդամակցութիւնը :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԿԱՐԱՊԵՏ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Փետր. 1) կը տեղեկանանք թէ իր մահկանացուն կնքած է Կարապետ Քիւրքճեան, բազմավաստակ տնօրէնը Փանկալթիի Մխիթարեան լիսէին :

Պոլսոյ Պատրիարքին յատուկ կարգադրութեամբ ազգ. յուղարկաւորութիւն կատարուած է Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ օր :

Ընտանիքէն զատ, մահազգներ հրատարակած են. վիէննական Մխիթարեան Միաբանութեան Փանկալթիի մեծաւորը , ուխտին ընդհ. աբբահայրը՝ Համոզեան արք., ինչպէս նաեւ Մխիթարեան ընտանիքը, Թրքահայ Ուսուցչաց Միութիւնը եւ Կեդր. Լիսէի տնօրէնութիւնը ու ուսուցչական կազմը :

×

Ողբացեալը որ յանկարծամահ եղած է կուսակալութեան պաշտօնատան մէջ , Յունուար 30ին, ծնած էր Գում Գափու 1889ին : Նախակրթարանէն վերջ աշակերտած է Կեդրոնական վարժարանը ուր դասընկերը եղած է Միսաք Մեծարենցի որ մեծ ազդեցութիւն ունեցած է իր վրայ : 1910ին եկած է Փարիզ ու հետեւած Սորպոնի դասընթացքներուն : 1912 – 13ին անդամակցած է Փարիզի ուսանողական Միութեան :

1960ին իր տնօրէնութեան 30ամեակին եւ ուսուցչական կեանքի 50ամեակին առթիւ յոբելենական հանդիսութիւններ տեղի ունեցած են :

Ողբացեալը սպայ էր Ակադեմիայի եւ Հանրային Կրթութեան (Էնսթրիւքսիոն Փիւպլիք) :

Իր մահով, Պոլսահայ կրթական կեանքը իր կարեւոր դէմքերէն մէկը կը կորսընցնէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ հակաֆրանսական ցոյցեր տեղի ունեցած են.— «Ֆիւրբը չենք ուզեր : Մեծութիւն չենք ուզեր այլ՝ միասնականութիւն » :

ՓԸԹԻ – ՔԼԱՄԱՌԻ դատավարութեան ընթացքին ծանր միջադէպ մը պատահեցաւ առջի օր : Պաշտպան փաստաբան Իզորնի նամակ մը կարդաց զոր ստացած էր մի ոմն Պուայէէ որ ծանր ամբաստանութիւններ կ՚ընէր դատաւորներուն մէկուն՝ Ռըպուլի դէմ, յայտնելով թէ միասին դատաւոր եղած էին Ռաշթաթի մէջ : Դատախազը սակայն «ծանր յանցանք» նկատելով այս բոլորը որոնք չեն համապատասխաներ իրականութեան , պահանջեց որ Իզորնիի անունը ջնջուի փաստաբանական կաճառէն : Դատը ընդհատուեցաւ : Չորեքշաբթի օր մեթր Իզորնի դատարան պիտի ներկայանար , այս անգամ իբրեւ յանցաւոր, ինքզինքը պաշտպանելու համար :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ խորհրդային ճաշարանի մը տնօրէնը եւ վարիչը մահուան դատապարտուեցան որովհետեւ տապակ մը հնարած էին որ թոյլ կուտար 2–3 կռամ իւղ խնայել եփելու ժամանակ : Այս «գիւտը» ամսական չորս հարիւր ռուբլիի շահ մը կ՚ապահովէր : Յիսուն մեղսակիցներ ալ բանտարկութեան դատապարտուած են :

ՄՈՇԻԻ (Թանկանիքա) ափրեւասիական համախոհութեան ժողովին չին պատուիրակը՝ Լիու Նինկ Եի ծանր յարձակումներ ըրաւ աշխարհակալութեան , նոր գաղթատիրութեան եւ Խորհ. Միութեան վրայ :

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒԳԸ

Ամսուան մը տառապանքէ ետք, վերջ – նակառն հանգիստը դտաւ Անգլիոյ Աչխա – տաւորական կուսակցութեան ղեկավար կէսյգքել: Իր մահով ընդդիմադիր կու – սակցութիւնը կը կորսնցնէ ժողովրդա – կան, բարձր վարկի վարիչ մը, չկայ մէ – կը, որ իր հեղինակութիւնը ունենայ, պահելու համար կուսակցութեան կար – դապահութիւնը: Եթէ հիւանդ չըլլար, կառավարութենէն պիտի պահանջէր կանխել ընտրութիւնները Պրիւսէլի ձա – խողանքէն յետոյ, որովհետեւ հակառակ էր Անգլիոյ մուտքին Հասարակաց Շու – կայի մէջ, նախատեսելով դժուարու – թիւններն ու բրիտանական կայսրութեան վարկին անկումը:

Հանդիստը դտաւ նաեւ կուսակցու – թեան ընդհանուր քարտուղար Մորկան Ֆիլիփս, որ առողջական պատճառներով, 1961ին հրաժարած էր պատասխանատու պաշտօնէն:

Երկուքն ալ մեծ ազդեցութիւն ունէին բանուորական միութեանց վրայ, կը վա – յելէին յարգանք՝ քաղքենի դասակարգին մէջ, համոզուած ընկերվարականները է – ին:

Կուսակցութեան վարիչներէն չատերը կուգան քաղքենի դասակարգէն: Կէսյգքել դաւակն էր Հնդկաստան պաշտօնավա – րող անգլիացիի մը եւ Թոռը Շանկհայի հիւպատոսին: Հոն կը պատրաստուին անգլիական վարչութեան անդամները, հոն կը ստանան փորձառութիւն: Ուսու – մը ստացած լաւագոյն գոլէճի մը մէջ, եւ հետեւած՝ դասական համալսարան Օքսֆորտի տնտեսագիտութեան եւ քա – ղաքագիտութեան դասընթացքին:

Ուսանողական չրջանին կ'անդամակցի աչխատաւորական կուսակցութեան, կը մարզուի ապագայ ասպարէզին: Տնտե – սագիտութիւնը մասնագիտութիւն մըն էր իրեն համար: Երեսուն երկու տարեկա – նին ուսուցչապետ՝ Լոնտոնի Տնտեսա – գիտութեան գոլեճին, կը դառնայ դէմք մը կուսակցութեան մէջ, որուն չնորհիւ կը բարձրանայ արագօրէն, մինչեւ նա – խարարութեան աստիճանին: Անգլիոյ վարիչ դասակարգը կազմուած է ազնը – ւականներէ, որոնք ազդականներ են, դժ – ուար է քաղքենիի մը համար բացառիկ պարագաներու մէջ վարիչ դասակարգին մէջ մտնել: Ազնուականութեան կը միա – նայ հարստութիւնը, կը չփոթուին եր – կուքը, Անգլիոյ վարչութիւնը հարստա – պետութիւն մըն է, Նեպոտականութիւն մը:

Քավենտիչ ընտանիքը չորս զարէ ի վեր կապուած է կառավարութեան եւ քաղաքականութեան: Զըրչիլի ազգական են չատ մը նախարարներ եւ բարձրաս – տիճան պաշտօնեաներ: Սալզպըրրի խոր – հրդականն է Թադուհիին, մեծ հայրն ալ քանի մը դար առաջ խորհրդական էր ե – պիսքէփ Թադուհիին: Ընկերական Պեճ – հրտ կը դրէր. « Կան ազդեր, ուր մեծա – մասնութիւնը անճեռնհաս ըլլալով՝ կը փափաքին կառավարուիլ ճեռնհաս փոք – րամասնութենէ մը: Մեծամասնութիւնը կը հրաժարի ի նպաստ ընտրանիի մը, Անգլիա այս կարգի ազդերէն է»: Ազդ – լիական ոամկավարութիւնը կը յարդէ աղնուականութիւնը, որ ընտանեկան կեանքէն եւ մասնաւոր դպրոցներու դաս – տիարակութեամբ կը պատրաստուի երկ – րին ղեկավարութեան եւ այս ազնուակա – նութիւնը կը մնայ ոամկավարական:

Կէսյգքել դրաւեց առաջնակարգ դիրք մը, երբ 1955 Դեկտեմբերին ընտրուեցաւ ղեկավար՝ Աչխատաւորական կուսակցու – թեան, հակառակ ձախակողմեաններու ընդդիմութեան: Ընկերվարական էր, բայց ոչ մարքսիստ: Դէմ էր դասակար – դային պայքարի, գործադուլներու: Բան – ուորները բազմաթիւ գործադուլներով վնասեցին ճարտարարուեստին եւ Անգ – լիոյ տնտեսական դիրքը տկարացուցին աչխարհի մէջ: Համոզուած էր, թէ «պի – տի յաջողին անոնք, որոնք աւելի ապա – տութեան հետ կ'ապահովին ամէնուն գործ եւ կը բարձրացնեն երկրին դիրքը»:

Աչխատաւորական կուսակցութիւնը իչ – խանութեան հասաւ, իւրացնելով ապա – տական կուսակցութեան ձախերը եւ չա – հելով բանուորական կազմակերպութեան օժանդակութիւնը: Գործ ապահովեց ոչ – որակեալ բանուորին, հետեւանքն եղաւ ճարտարարուեստի տկարութիւնը, ար – տադրութեան նուազումը, բաղդատելով ճափոնականին, դերմանականին: Դրա – մադլուխն անցաւ պետութեան, բայց բանուորին դիրքը նոյնը մնաց: Առանց ազդայնացումի, նոյն արդիւնքին չանգե – ցան Զուիցերիա, Ամերիկա եւ Գերմա – նիա: Կատարեց դրական դեր մը, տուր – քերու համեմատական դանձում, ձրի կր – թութիւն ամէն դասակարգի, հաչուեյար – դար զաղթային կայսրութեան: Պահ – պանողականներ մեղմացուցին ազդայնա – ցումը, բայց ետ չդարձան, ընկերային ապահովութիւնը մնաց, պահուեցան բարձր թոչակները:

Կէսյգքել կը մերժէր Ազատական կու – սակցութեան հետ համաձայնութիւն մը, ուժեղ ընդդիմադիր կազմակերպութիւն մը կազմելու համար: Կը վախնար որ կուսակցութիւնը կը տկարանայ եւ ա – զատականներու բախտը կ'ունենայ, խոր – հրդարանին մէջ, 1906ին Ազատականներն ունէին 377 անդամ, Աչխատաւորական – ները՝ 50 աթոռ: Համաձայնութեամբ վերջինները իւրացուցին առաջիններուն մէկ խումբը: Ազատականը տկարացաւ Լոյտ Ճորճի ընկերային քաղաքականու – թեան հետեւանքով, աչխատաւորականը ստուարացուց թիւը նոր սերունդին եւ բանուորներուն քուէներով:

Կայսրութիւնը հաչուեյարդարի են – թարկող Աչխատաւորական կուսակցու – թիւնը այսօր ընդդիմադիր՝ կ'ուզէ պա – հել Հասարակապետութեան տնտեսական յարաբերութիւնները, կայսերական ա – ւանդութիւնը պահպանելու համար: Կէսյգքել կը յայտարարէր, թէ կարելին պիտի ընէն Անգլիոյ Հասարակաց Շու – կային մէջ մուտքը արգիլելու համար: Հիմնուելով վիճակագրութեանց վրայ՝ կը յայտնէր, թէ անգլիական արտա – ծումներուն 43 առ հարիւրը Հասարակա – պետութեան հետ է, մինչդեռ Հասարա – կաց Շուկայի հետ 17 առ հարիւր միայն: Անգլիոյ մուտքով Անգլիական արտա – ծումները կրնան նուազիլ Հասարակապե – տութեան հետ, ամէնն ալ սկսած են ար – դէն ճարտարարուեստական դառնալ եւ հետեւարար աւելի նուազ ներածում պի – տի կատարեն: Իրրեւ ընկերվարական հա – մամիտ ըլլալու էր, որովհետեւ Եւրոպա – կան Ընկերվարական կուսակցութիւնները համամիտ են, համաչխատարները՝ ընդ – դիմադիր: Զարմանալի է, որ կայսերա – կան զաղափարը աչխատաւորականներէն կուգայ, ապահովաբար բանուորական չահերը միայն նկատի ունենալով:

Երբ կառավարութիւնը համոզեց Հա – սարակապետութեան անդամները Հասա – րակաց Շուկայի մուտքին բանակցու – թիւններն սկսելու համար, Կէսյգքել յայ – տարարեց խորհրդարանին մէջ: «Անգլիոյ մուտքը Եւրոպական միութեան մէջ, վախճանն է Մեծն Բրիտանիոյ՝ որպէս ազդային եւ անկախ պետութիւն, այսին – քըն վախճանն է հազարամեայ պատմու – թեան մը, վերջն է նաեւ Հասարակապե – տութեան: Եթէ համաձայնութիւն դոյա – նայ, մենք վաւերացման դէմ պիտի քը – ւարկենք, իսկ երբ իչխանութեան հաս – նինք՝ պիտի ջնջենք համաձայնութիւնը»:

Ժողովուրդ – վեհապետին կը մնայ վերջին կամքը Հասարակաց Շուկան մտ – նելու համար, ընտրական պայքարը պի – տի մղուի այդ հարցին չուրջ: Կէսյգքել եւ իր համախոհները կը հետեւան եւրո – պական ընկերներէն: 1962, Նոյեմբեր 3 – ին Փարիզի մէջ դումարուած ընկերվա – րական ժողովին մասնակցող երեսփո – խաններ եւ ծերակուտականներ կը յուսա – յին հիմնել «սոչիալ – դեմոկրատ Եւրո – պան», նախապէս կը խօսուէր «քրիստոն – եայ դեմոկրատ» Եւրոպայի մասին, ըն – կերվարականներ ըսին. « Վատիկանի Եւ – րոպան »:

Պահպանողականներ կը չեչտեն, թէ Անգլիա չի կրնար առանձնանալ, իր մուտքով Եւրոպա աւելի պիտի զօրանայ, Անգլիա առաջնորդողի առաքելութիւն մը ունի եւ պէտք է ըլլայ ղեկավարը քաղա – քականապէս եւ բարոյապէս: Ասոր կ'ընդդիմանայ Ֆրանսայի նախագահը: Կէսյգքելի մահով Պահպանողական կու – սակցութիւնը ուժեղ ընդդիմադիրէ մը կ'ազատի եւ կը յուսայ պահել իչխանու – թիւնը, մանաւանդ եթէ պառակտուի Աչ – խատաւորական կուսակցութիւնը եւ ը – րանայ Ազատականը:

ԽՈՐԻՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

ՁԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԱՂՋԱՆԱԿԻ ՄԸ ՅՈՒՉԻՉ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Տիգրանակերտի մէջ ճամբորդութեան յողնութեան տակ ընկճուած եմ: Օդը ցուրտ է, վառարանը կը վառի, Առաջ – նորդարանի մէջ սեղանին առջեւ նստած, ուղեւորութեան նօթերս պրելու պրաղած եմ:

Վեց – եօթը տարեկան սիրուն աղջնակ մը չուրջս կը դառնայ: Մինչոց մը նայ – ուածքս իրեն կ'ուղղեմ, մանկական ան – մեղութեամբ կը խնդայ ան: Իր այտե – րուն վրայ կարմրութիւն մը կը նչմար – ուի: Բաներ մը ըսել կ'ուզէ բայց չի հա – մարձակիր:

Քանի մը անդամ դուրս ելաւ, նեղ մտաւ, ևկաւ ձեռքս կրկին անդամ համ – բուրեց, հետզհետէ ինծի հետ մտերմու – թիւնը կ'առաջացնէ: Ես ալ մէկ կողմէ աչխատութիւնս կը չարունակեմ: Միւս կողմէ ալ փոքրիկ մտերմիս հարցումնե – րուն կարելի եղածին չափ պոհացում տալու կ'աչխատիմ:

Երկրորդ օրը Աստղիկին հետ քիչ մը ա – ւելի մեր մտերմութիւնը յառաջացու – ցինք: Ես իրեն հետ աւելի խօսելու ժա – մանակ ունեցայ:

Մեծերու այցելութիւնը իմ փոքրիկ բարեկամս անհանդիստ կ'ընէր: Յուրտին ու անձրեւին պատուհանին առջեւ ման կուզար առիթ պտնելուն պէս ներս կը սպրդէր ու քովս կը մօտենար:

Օր մը նորէն սեղանիս առջեւ նստած կ'աչխատէի, Աստղիկը եկաւ իր հար – ցումները վերսկսաւ: Սակայն մեծ մար – դու մը տրամաբանութեամբ կ'աչխատէր ինծի անհանդիստ չընել:

Իր չարժումներէն ու արտայայտու – թիւններէն կը զուչակէի որ ան ինծի բան մը ըսել կ'ուզէր, բայց չէր համարձա – կեր: Սակայն այդ օրը վճռեր էր, իր ցա – ւը ինծի պիտի պատմէր եւ իմ աչխատու – թիւնս խանգարելով ըսաւ.

— Տէր Պապ՝ մենք Տէրպապա մը ու – նէինք մեռաւ: Մէկ հատ մըն ալ ունէինք ձպեց պնաց, դուն ալ պիտի երթա՞ս:

Այս խօսքերը արտասանած պահուն ձայնը կը դողար, աչքերը դետին յա – ռած, սեղանին կոթնած կը մնար:

Գրիչը ձեռքս վար ինկաւ, աչքերս արցունք կուգար: Աստղիկը երեսս նայե – ցաւ, իմ լալս տեսնելուն պէս ճնճղուկի մը նման ոստոստելով հեռացաւ:

Ես թիկնաթոռին մէջ թաղուած մտա – ծումներու մէջ ընկղմանած անխօս ար – ձանի մը փոխակերպուած էի:

Ես ալ զաւակներ ունէի, որոնք պատե – րուն տակ անտէր թողած եկած եմ զա – ւառի ժողովուրդը հալածելու: Իմ հարա – զատներս առանձին, անտէր հայրական

Սեւ Մարդը

Ես զարթնում եմ եւ առաջին բանը, որ յիչում եմ, այն է, որ այսօր կիրակի է եւ այն, որ Աչոտ տային երեկոյեան երկու ծխախոտ ծխեց: Հիմա էլ նա չկայ, Աստուած գիտի, թէ որ ժամին եւ ուր է գնացել այդ անհանգիստ հոգին, երկկ երեկոյեան նա ծխեց երկրորդ ծխա – խոտը, վերմակը քաչեց գլխին եւ քնեց առանց մի խօսք ասելու: Ես էլ չփորձեցի նրան խօսեցնել: Ես յոգնել էի՝ չրջելով Աբովեան փողոցով եւ Ռուսթավիլի պո – զոտայով, ունեցել էի կարեւոր հանդի – պումներ... ու քնեցի ես էլ:

Սկսեցի հագնուել: Համար եօթը հիւ – զանոցում տեղաւորուած չոկատները պատրաստւում են նախաճաչելու: Մեր մատակարարը պարզում է իմ եւ Աչոտ տայու օրուայ հացի երկու բաժինները:

— Արարատ — տարարա, — յիչում եմ ես եւ տրամադրութիւնս բարձրանում է: Շուտով բերելու են նախաճաչը, ո՞ւր մնաց Աչոտ տային:

Ահա եւ նա, միչտ հանդիստ, միչտ ան – հանդիստ Աչոտ տային: Մենք նախա – ճաչում ենք: Նախաճաչի ընթացքում նա ինձ պատմում է, որ յիրաւի Տայչեռից եկած աքսորուածների խմբում մի հայ կայ:

— Բայց աւելի լաւ կը լինէր չտեսնէի այդպիսի հայ, աւելացնում է նա հառա – չելով:

— Ինչո՞ւ, հետաքրքրում եմ ես:

— Սեւ մարդ է, լինում է պատա – հանը:

Նախաճաչից յետոյ մենք զբաղւում ենք կարգի բերելով մեր անտեսութիւնը: Մի անգամ էլ վերանայում ենք ստացուած նամակները: Աչոտ տային կարկատում է իր աշ, իսկ իմ ձախ ձեռքի ձեռնոցները, յետոյ խօսում ենք մենք, ինչի՞ մասին ենք խօսում, ամէն ինչի մասին, վիրա – ւորուած արդարութեան ապաքինման մա – սին, երեք օր առաջ մահացած հիւան Ծուլուկիձէի մասին, հրեայ ուսանող էյ – տելմանի մասին, որն ազատուեց ու տուն դնաց, խոհանոցի առաջ փայտ ջարդող բժիչկ վիրաբոյժ Լեւ Պորիսովիչ Ինժիլի մասին, որը ճամբարի պետի հրամանով նչանակուեց հիւանդանոցի ղլխաւոր բը – ժիչկ: դեռ մի քանի օր առաջ նա թիթե – ղէ ամանը ձեռքին կանգնում էր խոհա – նոցի փոքրիկ պատուհանի դէմ մի յա – ւելեալ չերեփ կերակուր ստանալու հա – մար, որպէս խոհանոցի փայտահատ, իսկ այսօր նա իչխում է բոլոր խոհանոցնե – րի, բոլոր բուիքների վրայ...

— Մալադե՛ց, Ինժի՛ր, ասում է մեր հարեւան աւրբէջանցի Զամանովը, խո – փելով երկաթի կտորը կայծքարին եւ վառելով ծխախոտը, մալա... մալա – դեց, Ինջիր: — Ցետոյ նա չոր մրգով հիւրասիրում է մեզ: Մենք չենք մեր – ժում, այսպէս է օրէնքը, ով ծանրոց է առանում, նա հիւրասիրում է իր մօտի հարեւաններին:

— Լաւ թութուն ստացայ, Աչոտ տա – լի, ասում է Զամանովը, ներս քաչելով ծխախոտի ծուխը մեծ ախորժակով, զե – լին, ոնց որ եֆարիքբար... Աեւնք, դու չես ծխում, ի՞նչ եմ զոլում ապրանքս...

Դուռը բացուեց եւ մէկը ներս մտաւ: Շորս ամպեր ներս թողնելով, նա ա – ռաջացաւ, նայելով աջ ու ձախ, երկ – յարկանի տախտամածների բնակիչներին: Հին մի զուլպայ բռնել էի ես, իսկ Աչոտ տային քաչում էր նրա թելը եւ կծկում: Գուլպան անհետացաւ իմ ձեռքում, իսկ Աչոտ տայու ձեռքում վերածուեց ճնա – պնդակի մեծութեան մի կծիկի:

— Սանասար, կանչեց Աչոտ տային, նկատելով նորեկին:

Նորեկը դանդաղ քայլերով մօտեցաւ:

— Բարձրացիր, նստիր:

Աեւ, որ նա սեւ մարդ էր, այնքան էլ ճիշդ չէր լինի, ճիշդ է, թուխ էր նա, ճակատով մէկ սպի, յօնքերը հաստ ու սեւ՝ խաղողի հատիկների նման փայլուն ու չարժուն աչքերի վրայ, չրթունքների անկիւններում ժպիտի նման թաքնուած մի բան... Մեծ° սա է «սեւ մարդը»:

— Էլի բարեւ, ի՞նչ բանի էք:

— Գործ ենք անում, այ տղայ, զբ – ւաղթ բացականչեց Աչոտ տային՝ ձեռքի կծիկը վեր – վեր նետելով եւ բռնելով:

— Այ տես մեր աչխատանքը:

— Որ ի՞նչ, հարցրեց նորեկը քմծիծա – ղով:

— Որ երբ դուլպաներս մաչուեն՝ նո – րոգենք:

— Էդ օրի՞ն էք, նա բարձրացաւ ու նստեց՝ կռնակը սիւնին:

— Տայչեռում երեք ձեռք զլեստ ու – նէի, ասաց նա անփոյթ:

— Իժո՞ւմ, այս անգամ քմծիծաղեց Աչ – չոտ տային:

— Քամին բերաւ, քամին տարաւ, զբ – ւաղթ երզեց նորեկը:

— Ոչ քամու բերածն եմ ուզում, ոչ տարածը, վճռակէս յայտարարեց Աչոտ տային, կծիկը նետելով արկղը, ասում ես հինգ տարի՞ է, ինչ անից...

— Հինգ տարի է: Ապա սկսեց երգել,
Հինգը տարի բարի լոյս է,
Տասը տարի աչխալոյս է,
Տասնըհինգ տարի էլի յոյս է,
Քսան տարի, դատաւոր ջան, ցաւդ տանիմ,
Դու էլ լինես՝ չես դիմանայ...

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐԻ

(3 Շար.)

ՎՃՆՏՆԳ
ՊՕՍՏՈՍ

ՀԱՅՈՑ ՀԱՎԱՏՆ ՆՈՒ ՀՈՒՆՎԱՐ ՅՈՒՐՈՎ

— Ֆրոբէ մե պէկոր, շատ սիրելի Ալեքսանդր ... իսկ ես ամէն ինչ պատրաստ եմ, միայն թէ դուք ինձ ասէք, թէ ինչպէս պէտք է վարուիմ ... Ի՞նչ ... — Նախ եւ առաջ, պէտք է ձեզ ասեմ, որ ես ձեզ կը սիրեմ ... — Ես ձեզ կը սիրեմ ... — Ես ձեզ կը սիրեմ ... —

Այրի Տիկին Արմենուհի Մուրատեան եւ զաւակը Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Նուպար Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արման Կիրակոսեան եւ զաւակը խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԱՐԱՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 4ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր՝ Հինգշաբթի, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աբրահամեան, Հայթայեան, Հէքիմեան ընտանիքները եւ Այրի Տիկին Քրքոճայեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ մամուլով մասնակից եղան իրենց սուգին

ՍԱՐԳԻՍ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

9 Փետր. Շաբաթ, Տօն էՍրբոցն Սարգիսի զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ չորեքտասան զինուորացն. պիտի մատուցուի Ս. պատարագ ժամը 10ին:

13 Փետր. Չորեքշաբթի, կէսօրէն ետք ժամը 4ին Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան:

14 Փետր. Հինգշաբթի, Տեառնընդառաջ, Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն: Կը մատուցուի Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

17 Փետր., Կիրակի, Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առիթով հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Ի ժամ Ս. պատարագի հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհ. քհնյ. Հիւնքէրպէյէնտեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խնտամեանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագրմճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհն. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեանի, Յարութիւն քհնյ. Ճօրթուեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն ամար:

21 Փետր. Վարդանանց ճակատամարտի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին: Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը: Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին աւուր պատշաճի չարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ: Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարղութիւններուն, յարգելու համար օրուան յիշատակը:

24 Փետր. Կիրակի, Բուն Բարեկենդան: Ս. պատարագ ժամը 10ին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Նուիրատուներու ցանկը Կապ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղի դպրոցին.—

Ա. Քէնտիրեան, Գ. Հալաճեան, Ե. Գալթաճեան, Կ. Վարդանեան 20ական ֆրանք, Կ. Կարապետեան 15, Պետ. Քէնտէրեան, Յ. Մարկոյեան, Ճ. Տօնիկեան, Գ. Խաչերեան, Դ. Շաղլամճեան, Կ. Տօնէրեան, Հ. Թաշճեան, Ս. Տօնէրեան, Ի. Քայիշեան, Կ. Հալաճեան, Մ. Յակոբեան, Ա. Սուքիասեան 10ական ֆրանք, Յ. Հալաճեան, Ժ. Ճողիկեան, Ս. Խանզէթեան, Ս. Եսայեան 5ական, Հ. Իչքալացեան 4, Ծերունի մայրիկ 2 ֆրանք:

Պ. Քէնտէրեան 10 ֆրանք:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՇ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ, որ Փետր. 9ին, Շաբաթ երեկոյեան ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Փեռաշ, Հօթէլ Թեռմինիւսի մէջ, ի պատիւ Եւրոպայի Հայոց Հայր. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.ի, Ամենայն Հայոց Հայրապետին կողմէ անոր շնորհուած Արքութեան տիտղոսին առթիւ: Ներկայ պիտի ըլլան բարձրաստիճան հիւրեր:

Հացկերոյթին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ եկեղեցւոյ դիւանատունը, ամէնէն ուշը Հինգշաբթի, 7 Փետր. առաւօտեան ժամը 10էն 12 եւ կէսօրէ վերջ 4էն 7:

× Կիրակի, Փետրուար 10, Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ պիտի քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի, 10 Փետրուար, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Մէզոն տէ Սանդրոյի ճոխ սրահներուն մէջ:

8, Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԱՐՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովերական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

SOCIÉTÉ FRANCE-CAMEROUN
HARPOUTIAN FRÈRES
24, Rne d'Enghien, Paris-10e

ԿՈՒԶՈՒԻ երիտասարդ պաշտօնեայ մը որ լրացուցած ըլլայ զինուորական ծառայութեան շրջանը, Փարիզի գրասենեակին համար:

Դիմել ԱՆՁԱՄԲ

Ամէն օր ժամը 14էն 15:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

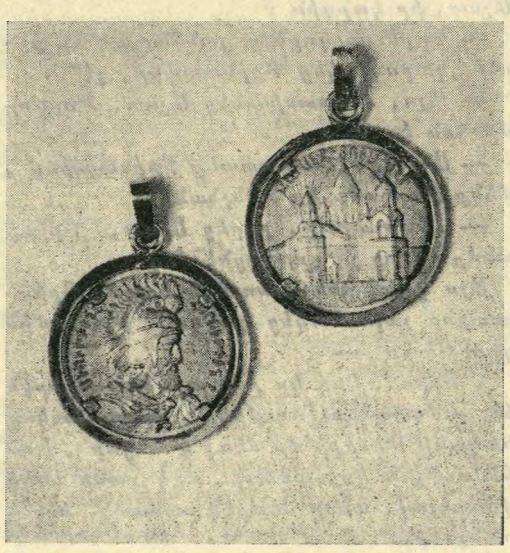

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ 1600 ԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Սալ Մոլիէռ (Քէ տը Պոնտի – Լիոն)

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջանի Ազգ. Միութեան, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերու

Կազմակերպութեամբ Կրթական Մարմնոյ եւ մասնակցութեամբ Ազգ. բոլոր միութեանց:

Կը նախագահէ՝

ԼԻՈՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ LOUIS PRADEL

Ներկայ կ'ըլլայ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ ԵՒ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Բացման խօսք՝ Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Ազգ. Միութեան կողմէ)

Գեղարուեստական խնամուած բաժնին կը մասնակցին — ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն), ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ, դաշնակ) եւ Հայկազեան վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը երգախառն պարերով եւ արտասանութիւններով, ինչպէս նաեւ Մութավելեանց պարախումբը հայկական եւ Ֆրանսական պարերով:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTY

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի նախաձեռնութեամբ

Այս Շաբաթ, ժամը 18էն սկսեալ,

17, Rue Bleue, Paris 9e

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

31, Avenue George V

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՔՕԹԻՅԵՕՆ – ԹՕՄՊՈԼԱ

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

Խնամուած պիւֆէ սովորական դիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03–18 ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներու համար 5 Ֆրանք

Չէք Փօսթալ 801.972 C C.P.

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԳ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

VENDREDI 8 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9526 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9526

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՆ ՎԱՐԴԳԷՍ ՈՒ ԶՕՀՐԱՊ

Շատ բան գրուած է Օսմանեան երեսփոխանական ժողովի այս երկու մեծ հրեռտորներու սպանութեան պարագաներուն մասին:

1915 Ապրիլ 11/24ին չէին ձերբակալուած անոնք: Իբրեւ երեսփոխան անձեռնմխելի էին:

Տոքթ. Եոհաննէս Լէփսիուս « Հայաստանի ջարդերու գաղտնի տեղեկագրին » մէջ կը պատմէ թէ անոնք ներքին նախարար Թալէաթի մօտ երթալով բացատրութիւն պահանջած էին ձերբակալութեանց մասին: Թալէաթ պատասխաներ էր.

— Ձերոնք լեռներէն իջնելով գրաւած են Վանը, քաղաքի հայ բնակչութեան օժանդակութեամբ:

Ու բարեկամական խորհուրդ տուեր էր Վարդգէսին, որ հրապարակի վրայ շատ չերեւայ: Վարդգէս յետոյ դիմեր է ոստիկանական տնօրէն Պէտրիի, որ ազդարարեր է իրեն մինչեւ երեք օր հեռանալ Պոլսէն եւ հաստատուիլ զուտ Թուրքերով բնակուած վայր մը:

Հակառակ այս ազդարարութեան Վարդգէս եւ Զօհրապ շարունակեր էին իրենց դիմումները ի նպաստ աքսորուած մտաւորականներուն մինչեւ որ Մայիս 21ին երկուքն ալ ձերբակալուելով Քոնիա զրկուեցան, կ՚ըսէ Տոքթ. Լեփսիուս:

Օր մըն ալ Պապը Ալիէն հեռախօսով յայտներ են Տիկին Զօհրապի թէ ամուսինը մեռած է. Իսկ Վարդգէսի համար կ՚ըսեն թէ անձնասպան եղած է: (Տե՛ս, Տր. Լէփսիուս, Լը Ռափոր Սըքրէ, Փարիզ, 1918, էջ 212–222):

1915ի դարնան Քոնիա կը գտնուէր երբ երկաթուղիի հայ պաշտօնեայ մը առաջնորդ Գարեգին վրդ. Խաչատուրեանին բերաւ երկտող մը՝ ստորագրուած Ռուբէն Զարդարեանէ: Ազատամարտի խմբագրապետը կը յայտնէր թէ Քոնիա բերուած են, մէկ դիշերուան համար, իրեն հետ միասին Ակնունի, Խաժակ, Շահրիկեան, Ճանկիւլեան եւ Տր. Տաղաւարեան:

Անոնց մեկնումէն օր մը վերջ Քոնիա հասան Զօհրապ եւ Վարդգէս եւ Մէճիտիյէ պանդոկին մէջ մնացին ութ օր: Գարեգին վրդ. արտօնուեցաւ այցելել անոնց: Զօհրապ կը տառապէր սրտի հիւանդութենէ. այդ էր պատճառը, որ մէկ շաբաթ պահուեցան Քոնիա:

Քոնիայէն զրկուեցան Հալէպ, ուսկից ճամբայ հանուեցան դէպի Տիգրանակերտ եւ տեղ չհասած սպաննուեցան:

Որո՞նք էին սպաննիչները:

Ահմէտ Բէֆիք իր ծանօթ գրքոյկին մէջ (Իքի քոմիթէ. իքի քըթալ) կուտայ մանրամասնութիւններ, որոնք համառօտուած ձեւով յիշուած էին Եճի Խաթիքլալի մէջ (Յառաջ, 29 Յունուար):

Կ՚արժէ թարգմանել նոյնութեամբ:

« ... Այդ միջոցին Պոլսոյ երեսփոխան Զօհրապ, Վարդգէս եւ միւս ընկերները եւս Պոլսէն աքսորուելով Հալէպ գացեր են: Զօհրապ, որ իր կրակոտ տաղանդով, ստեղծագործ ուղեղով եւ զգայուն հոգիով իր անձնական երջանկութիւնը զոհած էր իր ազգի բարօրութեան, ճէմալ փաշային ներկայացած էր: Լալով – ողբալով պաղատագին հասկցուցած էր անոր, որ զիրենք Տիարպէքիրի պատերազմական ատեանին պիտի զրկեն: Ա՛յնքան դառն արցունքներ թափած էր, որ ճէմալ փաշա խղճալով խոստացեր էր զիրենք պահել: Հեռագրած էր Պոլիս ներքին նախարար Թալէաթին, յայտնելով որ մինչեւ այս խնդրին փակուիլը Զօհրապն ու ընկերները մէջտեղէն պիտի անյայտացնէր, հարցի փակումէն վերջ մէջտեղ պիտի հանէր: Թալէաթ հաւանութիւն չէր տուած եւ պնդած էր որ անոնք Տիարքէքիր զրկուին: Ի վերջոյ ճէմալ փաշա տեսնելով, որ իր փափաքը չի իրականանար, Թալէաթէն եկած հեռագիրը իր պաշտօնեաներուն ձգեր է՝ ըսելով անոնց, « Ասիկա իմ մեկնումէս վերջ ցոյց տուէք անոնց» :

« Զօհրապ եւ ընկերները յուզուած ու սրտաբեկ կառքով մը ճամբայ ելած են դէպի Տիարպէքիր: Ի վերջոյ ճամբան կը հանդիպին Չէրքէզ Ահմէտի հրոսախումբին (չէթէ): Չէրքէզ Ահմէտ այս խեղճ մտաւորականները մէկական հարուածով սպաններ է: Ճէմալ փաշա այս լուրն առնելով վերջին ծայր բարկացեր, հրամայեր է ձերբակալել Չէրքէզ Ահմէտը »:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՋՈՐՆԻ ՋՆՋՈՒԱԾ ՓԱՍՏԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԱՃԱՌԷՆ ԵՐԵՔ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԵՐԿԱՐԱՁԳԷ ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԸ

ՄԵԾ ՅՈՒՋՈՒՄ ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ծանօթ է որ Արդարութեան զինուորական Ատեանին իրաւասութեան շրջանը կը վերջանար յառաջիկայ Փետրուար 24-ին, այդ իսկ պատճառաւ պաշտպան փաստաբանները կը փորձէին երկարաձգել դատական նիստերը որպէսզի դատը շարունակուի անկէ ետք ստեղծուելիք Պետութեան Ապահովութեան Ատեանին առջեւ: Այս վերջինը, զոր ստեղծեց իշխանութիւնը կուտայ վճիռներ որոնք, ինչպէս բնականոն ատեանի վճիռները թէ վերաքննելի են եւ թէ բեկանելի: Պարագան տարբեր է Արդարութեան զինուորական ատեանին առջեւ որուն վճիռները վերջնական են:

Նկատի առնելով այս պարագան եւ պաշտպան փաստաբաններուն «դայթակղելի խափանարարական աշխատանքները »ինչպէս յայտարարեց տեղեկատուութեան նախարարը, կառավարութիւնը իր հերթական նիստին ընթացքին որոշած է օրինագիծ մը ներկայացնել Խորհրդարանին, որ կ՚երկարաձգէ այս բացառիկ եւ մահամերձ ատեանին իրաւասութեան շրջանը մինչեւ այն օրը երբ դատը կը վերաջանայ:

Իրաց այս կացութեան մէջ էր որ Զորեքշաբթի առաւօտ, կը բացուէր Փըթիքլամառի ամբաստանեալներուն դատավարութիւնը: Օրուան ամբաստանեալն էր՝ մեթր Ժաք Իզորնի, ծանօթ եւ ճարտար փաստաբան որ 32 տարի է «իր տաղանդը եւ իր պատիւը տրամադրած է փաստաբանի արհեստին ծառայութեան » ինչպէս կը գրէ «Օռոռ»ի խմբագիրը: Ի՞նչ էր իր յանցանքը: Նախորդ օրը, անգամ մը եւս բողոքելու համար գնդ. Ռըպուլի ներկայութեան դէմ դատարանին մէջ, Իզորնի նամակ մը կը կարդար զոր ստացած էր Պուայէ անուն մէկէն: Ընթերցումէն անմիջապէս ետք դատախազը կը պահանջէր որ պատժուի Իզորնի նկատի առնելով որ նամակագիրը «խաբեբայ մըն է» եւ ըսածներն ալ՝ սուտ: Յաջորդ առաւօտ ուրեմն, նիստը կը բացուէր եւ կը «դատուէր» մառեշալ Փեթէնի պաշտպանը: Ընտրած էր երկու պաշտպան փաստաբան.— մէկը՝ մեթր Թիքսիէ – Վինեանքուռ, միւսը՝ Միթրան որ արտօնութիւն չէր ստանար այդ պաշտօնը կատարելու իբրեւ խորհրդարանական: Թիքսիէ – Վինեանքուռէն առաջ խօսք կ՚առնէր փաստաբանապետը Կըռանթ որ ատեանին ուշադրութիւնը կը հրաւէրէր այն ծանրակշիռ առաջարկին վրայ զոր դատախազը ուղած էր փաստաբանի մը դէմ: Կը թելադրէր որ եթէ պատիժ մըն ալ տրուի Իզորնիի, անիկա ի զօրու ըլլայ միայն դատէն ետք որպէսզի թոյլ տայ փաստաբանին մինչեւ ետքը կատարել իրեն յանձնուած պաշտօնը: Թիքսիէ – Վինեանքուռ երկարօրէն կը ծանրանար պատահածին վրայ: Անգամ մը եւս մերժեց ընդունիլ Ռըպուլը իբրեւ դատաւոր: Ապա իրաւական բարդ խնդիրներ պարզելէ ետք, կ՚անցնի բուն իսկ հարցին, որն է Իզորնիի պաշտպանութիւնը: Նախ կը ներկայացնէ մարդը.— «Մեթր Իզորնի որ երդում ըրած է 1931-ին, նոյն տարուան վերամուտին փաստաբաններու ժողովին Ա. քարտուղար նշանակուած է: Առաջին քարտուղար, այս տիտղոսը մեզի համար, փառաւոր կերպով կը նուիրագործէ թէ երիտասարդութիւնը եւ թէ իր յոյսերը: Այդ տիտղոսը ստացած է շատ ուրիշներէ յետոյ որոնք փաստաբանական կաճառին փառքն ու պատիւը եղած են, Փուէնքառէէն մինչեւ Մառոժէ, Ֆուրքատէն մինչեւ Լէոն Պեռար եւ Փօլ Պոնքուռ: Ահաւասիկ այն ժառանգորդը զոր կոչուած էք դատելու: Եւ ի՞նչ օր, կը դատէք 1963 Փետրուար 6ին, եւ կը դատէք իշխանութեան մը թելադրանքով որ 18 տարի է չէ դադրած ատելէ մեթր Իզորնին, խորապէս ատելէ որովհետեւ այս իշխանութեան համար ան կը ներկայացնէ խղճահարութեան տեսակ մը արձան: Ժաք Իզորնի, պարոններ, արդարեւ եղած է մառեշալ Փեթէնի փաստաբանը: Այդ առթիւ արտասանած է ամէնէն փառաւոր պաշտպանողականներէն մէկը զորս կարելի է լսել: Եղած է նաեւ Ռոպէռ Պրազիյաքի. փաստաբանը զոր կառափնատ առաջնորդեց 18 տարի առաջ, այսօր, եւ անկէ ի վեր պարոններ, իր պատիւն է, իր ազնուականութիւնն է, զորս Ժաք Իզորնի, իր պարտականութենէն անդին եւ մինչեւ իր առաքելութեան ծայրը, ամէն բան ըրած է վերահաստատելու համար, եթէ կարելի է այս բառը գործածել Վերտէօնի յաղթականին յիշատակին: Ինք էր որ 1945 Փետրուար վեցին կառափնատ առաջնջորդեց Պրազիայքը որովհետեւ Ֆրանսուա Մօրիաքի տրուած խոստում մը չէր յարգուած: Ուրեմն, այս փաստաբանին, այս մարդուն նոյնիսկ եւ իշխանութեան միջեւ կռիւներու, պայքարներու, վէճերու յետադէմ հաշիւներ կան: Այդ է զոր կ՚ուզէք կարգադրել այսօր, վերջնականապէս Արդարութեան զինուորական ատեանին միջոցաւ, որ նախապէս հաստատուած է ամբաստանեալներ դատելու համար, ապա նաեւ անհաճոյ փաստաբանի մը հաշիւները մաքրելու »:

Նախապէս մեթր Թիքսիէ – Վինեանքուռ տեղեկութիւններ տուած էր նամակագիր Պուայէի մասին, ըստ որոնց դատաւոր եղած էր Գերմանիա, ինչպէս կը գրէր եւ նոյնիսկ երկու տարի կողք կողքի աշխատակցած էր դատախազին հետ:

Խօսք կ՚առնէր նաեւ մեթր Իզորնի որ իր յայտարարութիւնը կը վերջացնէր յայտնելով.— « Այդ պատճառաւ է, որ եթէ պարտաւոր ըլլամ. հեռանալու այս սրահէն գիտեմ որ սրտիս խորէն, առանձին պիտի չմեկնիմ: Մեծ շուքեր պիտի գան կողքիս, որոնք ինծի պիտի ընկերանան մինչեւ ծայրը: Այո, գիտեմ, անոնց վկայութիւններն են, հեռաւոր սակայն ներկայ, որոնք միայն կարեւորութիւն ունին ինծի համար: Գիտեմ նաեւ որ վռնտուած ատեանէն, դաւաճանած չեմ ըլլար պաշտպանի իմ երդումիս եւ այսօր կամ վաղը, պաշտպանութիւնը պիտի չմոռնայ իմ անունս »:

Նիստը կ՚ընդհատուի: Յետոյ ատեանը կը կարդայ աննախընթաց վճիռը՝ Իզորնի կախակայուած փաստաբանական կաճառէն, երեք տարուան համար:

Պաշտպան փաստաբանները կ՚ուզեն որ նիստը դադրի. Կ՚ընդունուի:

Հինգշաբթի օր Իզորնիի տեղ նշանակուած փաստաբանը ժամանակ կ՚ուզէր ուսումնասիրելու համար թղթածրարը եւ դատը կը յետաձգուէր Երկուշաբթիի:

Յոյցերու կը սպասուէր Հինգշաբթի օր, Արդարութեան Պալատը եւ իրաւաբանութեան համալսարանը:

Այս անսպասելի վճիռը, մեծ անակնկալ մը եղած է բոլորին համար եւ տեղական մամուլն ալ ցաւ կը յայտնէ, «միջադէպերու առթիւ որոնցմէ կարելի էր խուսափիլ բնականոն ատեանի մը առջեւ» (Ֆիկառօ):

«ԵՍ ԻՄ ՄԱՍԻՍ ՍԱՐՆ ԵՄ ՍԻՐՈՒՄ»

ԽՄԲ.— Երեւանի «Գրական Թերթը» Յունուար 25ի իր թիւին մէջ հրատարակած է հետեւեալ « Նամակ խմբագրութեանը» զոր կ՚արտատպենք նոյնութեամբ.—

×

« Յարգելի ընկեր խմբագիր,

Վերջերս Երեւանի դպրոցներից մէկում առիթ ունեցայ ներկայ լինելու ութերորդ դասարանի Հայոց գրականութեան դասին: Դասն էր Եղիշէ Չարենցի ստեղծագործութիւնը: Աշակերտներն արտասանում էին մեծ բանաստեղծի հանրայայտ մարգարիտը՝ « Ես իմ անուշ Հայաստանի ...»:

Բոլոր արտասանողներն անխտիր կատարում էին միեւնոյն սխալը, — բանաստեղծութեան եզրափակիչ տողը՝

« Որպէս անհաս փառքի ճամբայ, ես իմ Մասիս սարն եմ սիրում»:

կորել էր եւ նրա փոխարէն աշակերտները կրկնում էին նախավերջին տան վերջին քառատողը՝

«Էլի ես որը ու արնավառ իմ Հայաստան եարն եմ սիրում»:

Դասի աւարտին ես ուսուցչի ուշադրութիւնը հրաւիրեցի այդ պարագայի վրայ: Նա արդարացաւ, որ դասագրքում այդպէս է տպագրուած եւ ինքը իրաւասու չէ շտկելու դասագիրքը:

Ստուգեցինք: Բանաստեղծութիւնն աղավաղուած է ութերորդ դասարանի համար. կազմուած «Հայրենի գրականութիւն» դասագրքում: Գրքի կազմողներն են Թ. Չուհարեանն ու Վ. Եսայեանը:

Այդպիսի վրիպակ կամ սպրդում չի կարող լինել դասագրքում եւ մնալ չուղղուած, ուրեմն այդ կատարուած է ինչ որ նկատառումով: Թոյլ տուէք, ընկեր խմբագիր, Ձեր թերթի միջոցով հարց տալ Թ. Չուհարեանին եւ Վ. Եսայեանին, թէ ի՞նչ իրաւունքով եւ ի՞նչ նկատառումով է կատարուած այդ աղաւաղումը:

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ»

×

ՅԱՌԱՋ.— Վաղարշակ Նորենցի այս արդար ամբաստանագիրէն ետք խօսքը՝ ամբաստանեալներունն է եւ այնուհետեւ մերը: Որովհետեւ հայրենիքէն ներս թէ դուրս, եղեր է խորհրդային թէ ոչ, Հայուն նուիրական պատգամն է.—

Որպէս անհաս փառքի ճամբայ, ես իմ Մասիս սարն եմ սիրում:

ԵՓՐԱՏԸ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ

Սուրիա ծրագրած է օգտագործել եփրատի ջուրը, որ Հայաստանէն բխելով կ'անցնի Սուրիոյ մէջէն եւ կ'երթայ Մի-ջագետք :

Առենօք Գերմանիոյ Դաշնակցային Հանրապետութիւնը խոստացած էր օգնել Ասթր. Միացեալ Հանրապետութեան այդ ծրագրին, եւ հիմա նորոգեց իր պատ-րաստակամութիւնը՝ 1961 Սեպտեմբերէն ի վեր վերանկախ Սուրիոյ հանդէպ :

Գերմանացի նախարար Վալտեր Շէ'լ Ցուն-ուարին սկիզբը այցելեց Դամասկոսի սու-բիական կառավարութեան եւ իր վերա-դարձին յայտարարեց, որ Եփրատի ամ-բարտակին կառուցման առաջին ծրա-գրամասը մէկ միլիառ մարքի կը կազմո-ի, որ լսել է 250·000·000 Տոլար : Գեր-մանիա պատրաստ է ապահովելու 350 միլիոն մարքի տարադրամի վարկը, եթէ Սուրիա մնացեալ 650 միլիոնը արտա-դրէ եւ որուն 425 միլիոնը արդէն նկատի առնուած է : Ֆրանքֆուրթի «վերաշինա-կան վարկ»ի հաստատութիւնը պաշտօն ունի հայթայթելու 350 միլիոնի դուռա-րը Ֆրանսական, միջազգային եւ մաս-նաւոր դրամատուներու հետ դործակից-լով :

Գերմանական դուռ վարկը պիտի ըլլայ այնքան, որքան որ գերմանական ճար-տարուեստէն դնումներ կատարուին : Համաձայնութիւն դոյացած է որ Սուրիա քանի տարիէն վերադարձնէ դրամը եւ վճարէ 3,75 առ հարիւր տոկոս, ամէն պարագայի ոչ աւելի :

Գործարանատէրերու խմբակցութիւն մը ձեռնարկած է չինութեան համար նա-խապատրաստական խորհրդակցութեանց, մանաւանդ որ գերմանական ճարտարար-ուեստը ուրիշ երկիրներու մէջ մասնակից է կարգ մը չինարարութեանց, ինչպէս Հնդկաստանի Ռուրկելայի պողպատի գործարանին հաստատութիւնը եւայլն :

Եփրատի ամբողջ երկայնքը 2·700 հա-զարամեթր է, որու 675ը Սուրիայէն կ'անցնի : Այս պատճառով դրացի է Թուրքիոյ եւ Իրաքի՝ ջուրի տեսակէտով ալ : Իսկ Թուրքիա դրած է նոյնպէս ամ-բարտակ մը չինելու ծրագիրը : Պոնի մէջ կը խօսուի Թուրքիոյ հետ բանակցու-թեան մտնելու մասին, որպէսզի նախա-պէս ամէն բան որոշ ըլլայ :

Սուրիոյ համար Եփրատի ամբարտակը տնտեսական եւ քաղաքական մեծ նշանա-կութիւն ունի : Թէեւ տեղը վերջնապէս ճշդուած չէ, բայց նախատեսուած կէ-տերու վրայ չինուելիք ամբարտակը ծո-վի մակերեսէն 300 մեթր բարձր պիտի ըլլայ, պիտի ապահովէ երկու հարիւր հազար քիլովաթ էլեկտրականութիւն եւ իր ջրմուղներու ցանցով պիտի որոգէ երկու հազար քառ. քիլոմեթր անջրդի հող, որուն բուսական արտադրութիւնը

ՁԱՄԲՈՐԹԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ

Բ.

Տիգրանակերտի մասին խօսելու համար սպասեցի, որպէսզի այս քաղաքին անց-եալն ու ներկան լաւ մը ուսումնասիրեմ : Այսօր բաւական հարուստ պաշարով մը Տիգրանակերտը ձեզի կը ծանօթացնեմ :

Հին քաղաքը՝ իր հին ու հոյակապ պա-րիսպներով, Արեւելեան Անատոլուի փա-ռաւոր կեդրոններէն մէկն է : Կիսաւեր պարիսպներու մնացորդները հին օրերու փառքն ու վեհութիւնը ապացուցանող կենդանի վկաներ են :

Տիգրանակերտի արեւելեան կողմէն մեծափառ Տիգրիսը կ'անցնի : Գետին ա-ւազուաքէն սկսելով բարերը պարզէզ-ները առատճառաբար կը բարձրանան եւ սեւ ու սեպ ժայռերու կը միանան : Պա-րիսպներն ալ այս ժայռերուն վրայ խո-րըսխած են : Քաղաքին համակնկալ տեսարանը այս կողմն է :

Մանուանդ արշալոյսին, պարիսպնե-րուն կատարէն արեւը քաղաքը կ'ողջու-նէ : Տիգրիսի ջուրերը արեւուն ճառա-

ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՂԱՐ ՀՈՂԻՒ ԱՆՈՒՆԴ ԿԸՐ-ՆԱՅ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐԵԼ : ԱՍԻԿԱ ԿԸ ՆՇԱՆԱ-ԿԷ ԱՊԱՀՈՎ ԱՊՐՈՒԱԾ ՍՈՒՐԻՈՅ ԲՆԱԿԻՉՈՒ-ԹԵԱՆ ՏԱՍԸ ԱՌ ՀԱՐԻՒՐԻՆ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԵՐ-ԿԻՐԸ ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԻ ՆԵՐԿԱ-ՅԻՍ :

Քաղաքական տեսակէտով կը տիրէ այն կարծիքը, որ Սուրիա իր վերապահած անկախութիւնը՝ ամբարտակի ծրագրին իրականացումով կրնայ միայն ապահո-վել, ինքնաբաւ դառնալ եւ նպաստել Մերձաւոր Արեւելքի բարգաւաճման :

Սուրիոյ հայկական համայնքին հա-մար՝ Եփրատի ամբարտակին չինութիւնը կրնայ աշխատանքի հորիզոն մը բանալ : Այս հեռանկարով յանձնարարելի է՝ այժմէն պերմաներէն լեզուի ուսուցու-մով ղեւրացնել հայ աշխատաւորներու ա-պագայ գործառնութիւնը : Մանաւանդ որ պերմանական վարժարաններ եւ դասըն-թացքներ դոյութիւն ունին արդէն Հալէ-պի եւ Դամասկոսի մէջ :

Շատեր կը յիշեն թէ անցեալին Պաղ-տատի երկաթուղիին չինութեան առթիւ, ինչպէս պերմաներէն գիտցող Հայերը աշխատանքի նախապատուութիւն ունե-ցան : Եւ այս պատճառով եւ առիթով՝ սրտցաւ հայ պաշտօնեաներ ի վիճակի ե-ղած են այն առեն պաշտպանութիւն ըն-ծայելու զաղթական հայրենակիցներու :

Առիթներ կան զորս պէտք է պիտնալ նախատեսել եւ օգտագործել բարօյա-պէս եւ նիւթապէս :

Պ. ՓՐՈՒՆՃԵԱՆ

դայթները մօտակայ պարտէզներուն վը-րայ կը ցոլացնեն : Իսկ երիկնամուտին, պարիսպներուն չուքը մութ վարագոյրի մը պէս, Տիգրիսի ջուրերը կը ծածկեն : Առաւօտուն հարսնուկի մը պէս ուրախ՝ կայտռտուն Տիգրիսը, երեկոյին, յուղիչ և-դանակով մը պանդուխտի երգը երդելով, յուշիկ կ'երթայ ղէպի անյայտ հորի-զոնները :

Հարաւային կողմն ալ խոր ժայռէ-քաղաքը կ'եզերէն : Արեւմտեան եւ հիւ-սիսային կողմերը ընդարձակ ու տափակ դաշտերով շրջապատուած են :

Քաղաքին արեւելեան կողմը ներքին ու աւելի փառաւոր պարիսպ մըն ալ կայ, որուն դիրքն ու կառուցուածքը ցոյց կու-տայ, որ այս տեղը հոս տիրապետող վե-հապետներու կամ թագաւորներու բնա-կութեան յատուկ վայր մը եղած է :

Հոս է որ հսկայ ջրամբար մը կայ որու ջուրը երեք ակերէ կուգայ եւ մինչեւ այսօր այս ակերը անյայտ կը մնան : Այս ջուրն է, որ ներկայիս քաղաքին պա-հանջքները հոսն համար կը զործածուի :

Այս ներքին միջնաբերդին քովէն դէպի Տիգրիս իջնող ձորին մէջ ջուրի առատու-թեան պատճառով չատ մը ջրաղացներ շինուած են : Ջրաղացները այնպէս մը կարզաւորուած են, որ մէկ ակէ եկող ջուրը բոլոր ջրաղացները կ'աշխատցնէ :

Տիգրանակերտը չրջապատող բերդին 72 աշտարակներուն ամէնէն հոյակապն ու հետաքրքրականը, արեւմտեան կողմը դանուող երեք բրգաձեւ լայն ու տարա-ծուն աշտարակներն են :

Առաջինը, «Արդուզարդ» (ձիճիպլիճի) աշտարակն է : Այս տեղը դուրսէն քանի մը անգամ նորոգութիւններ կրած է եւ այցելուի ուշադրութիւնը չի դրաւեր սա-կայն, ներսը սիւներու վրայ նստած կա-մարներու կառուցուածքը, ձեւը եւ մո-թիֆներու քանդակները չատ հին ժամա-նակներու նմոյշներ են :

Երկրորդը «Եօթը եղբայրներ»ը, ամէ-նէն մեծն ու բարձրն է : Այս աշտարակը երեք յարկով չինուած է : Առաջին յար-կը, սիւներով ու կամարներով կլոր ու լայն սրահ մըն է : Միջնայարկը տաչուած հսկայ քարերով չինուած նեղ ու դարձ-դարձիկ ճամբաներով իրարու միացած եօթը բաժանումներ ունի : Արդէն իր անունն ալ ասկէ ծագում առած է : Կը պատմուի թէ եօթը եղբայրներ հոս բնա-կած են, եւ անոնք քաղաքին պաշտպա-նութեան պատասխանատու հզօր հրա-մանատարներ եղած են :

Երրորդ յարկը դժբախտաբար քանդը-ւած է, եւ միայն բարձր պատերը կը մը-նան : Դուրսէն աշտարակին ճակատը թե-ւերը բացած այծիւ մը եւ երկու քովերն ալ երկու արծիւներ քանդակուած են : Այս նկարներուն տակը պարսկերէն եր-կար յիշատակարան մը դրուած է : Ասկէ յայտնի կ'ըլլայ թէ դուրսի վերջին նորո-գութիւնը պարսիկներու կողմէ եղած է :

Երրորդ մեծ աշտարակը « Դուն եւ ես» (Սէն վէ պէն)ն է, որ միւսներէն աւելի

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԻՔԻԱԹՆԵՐ»

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադե-միային հրատարակութեամբ վերջերս լոյս տեսաւ հայ ժողովրդական հէքեաթ-ներու գիտական հրատարակութեան եր-րորդ հատորը :

Այս հատորով կ'աւարտի Աբարատեան դաշտի չրջանին հէքեաթներու չարքը :

Այս հատորին մէջ զետեղուած հէք-եաթներուն մեծ մասը հաւաքած է ծա-նօթ բանահաւաք Սարգիս Հայկունի, միւս մասը Տիգրան Նաւասարդեանի դի-ւանները ուն մէջ մնացած եւ ուրիշներու կողմէ դրի առնուած անտիպ հէքեաթնե-րն են :

Իր ժամանակին չատեր բարձր դնահա-տած են Նաւասարդեանի կատարած դոր-ծը : Հայ մեծ վիպասան Րաֆֆիի քննա-դատելով ազգագրական ընկերութիւնն-ու դործը, կը դրէ .—

« Մեզանում ընկերութիւնները կազ-մուում են ոչ թէ դործ կատարելու համար, այլ դործը սպաննելու համար : Իսկ մասնաւոր մարդիկ իրենց եռանդով, անձնուիրութեամբ, տոկունութեամբ ա-ւելի են գործում, աւելի արդիւնք են ցոյց տալիս, քան թէ մի ամբողջ ընկե-րութիւն :

« Ինձ համար աւելի մեծ նշանակու-թիւն ունի մեր երիտասարդ Նաւասարդ-եանցի աշխատութիւնը, որը ազգասի-րական ոգուց ներշնչուած, ամէն մէկն իր կարողութեան համեմատ, ամէն մի-ջոցներից զուրկ, բայց սիրտը լի եռանդով տերմիչի նման ուսքով ման-րում է Հայոց զիւղերը, մտնում է ժողո-վրդի ամէն ծալքերի մէջ, հէքեաթներ է հաւաքում եւ մեր զաւակներին ընթերցա-նութեան տետրակներ է տալիս : Բայց ի՞նչ է չինում Հայոց ազգերի տպագրա-կան ընկերութիւնը — ոչ ոք չգիտէ » :

Նախորդ երկու հատորներուն պէս, այս հատորն ալ պատրաստած է բանասիրա-կան գիտութիւններու թեկնածու Արտա-շէս Նազինեան, որ բարեխղճութեամբ եւ գիտական բարձր մակարդակով ներկա-յացուցած է իսկապէս լուրջ հրատարա-կութեան արժանի գործ մը :

Այս հատորին մէջ կան նիւթեր, որոնք գեղարուեստական արժէք չունին, սա-կայն որոնք կը պարունակեն պայմանա-կան գիծեր, հետաքրքրական միջադէ-պեր, որոնք չատ կարեւոր են հետազո-

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸՄԵՆ

Սեւ Մարդը

Նա չուռ եկաւ, կիսով չափ ձդուեց Զամանովի անկողնու վրայ եւ մախորկա փաթաթեց :

— Հէյ չմտածես, Սիմոն տայի, չեմ Թողնի, որ նեղութիւն քաչես ...

— Վայ թէ ուզում ես հայ կարո՞ղ դարձնել ինձ ...

— Հայ կարո՞ղ ... բան ասաց, հայ կարող ... մեծ բան :

— Կուխնու կառավարի՞չ :

— Թքիր :

— Հասկացայ մխոքդ, հասկացայ, Աչոտ տային ինձ աչքով արաւ :

— Ի՞նչ հասկացար, հեղնեց նորեկը :

— Հիւանդանոցի դաւխո՞ց ես ուզում ինձ օծել ...

Նորեկը, ուրեմն Սանասարը, մեծ ար-ուեստով թուքը հասցրեց մինչեւ առաս-տաղը, եթէ չլիներ առաստաղը, ամե-նայն հաւանականութեամբ նա կը հաս-ցնէր մինչեւ Աստծոյ մօրուքը :

— Ոը ի՞նչ, մեռելների ոտերին հա-մարներ կ'ապե՞ս ... չէ, Աչոտ տայի, ես քեղ չոլում չեմ դալ : Թող մի ծանօ-թանամ էաեղի չների հետ, կը տեսնես, ոնց կ'ապրենք : Գործ ես դտել, բրո՛ւտ, մարդն է՞լ ցեխի հետ գործ բռնի :

— Բա ինչի՞ հետ գործ պիտի բռնի, չարունակում է փորփրել Աչոտ տային :

— Ինչի հե՞տ, նա մտածում է եւ պա-տասխանում, ապրուստի հետ, ապրուս-տի հետ, կրկնում է նա ու չգիտես ին-չու՝ ուշադրութեամբ նայում է Զամանո-վին :

— Ապրուստի հետ, կրկնում է Աչոտ տային, դէ, մեր ապրուստն էլ բրուտու-թիւնն է :

— Սա է՞լ բրուտ է, հարցնում է նա՝ ակնարկելով չինձ :

— Ծը, ծը, ծը, լեզուով ծտացնում է նա արհամարհանքով եւ ցաւակցու-թեամբ, դուք էլ ասում էք թէ ապրում էք ...

Նա յօրանջում է եւ աւելի յարմարա-ւէտ տեղաւորուում կիսով չափ Զամանո-վի, կիսով՝ Աչոտ տայու անկողնու վրայ :

— Ճակատդ ո՞վ է զարդարել, հարցը-նում է Աչոտ տային :

Սանասարը չօշափում է ճակատի սպին :

— Սրա՞ մասին ես հարցնում :

— Դրա մասին :

— Էս ի՞նչ է որ ... էստեղս էլ ունեմ, էստեղս էլ, նա ցոյց է տալիս փորը, կո-նակը՝ ակնյայտ հպարտութեամբ :

— Մարդ սպաննած կա՞ս, հարցնում է Աչոտ տային :

Նրա աչքերը փայլում են չար փայլով :

— Դու, ի՞նչ է, քննիչ Տիգրա՞ն ես ..

— Քննիչ Տիգրանն ո՞վ է, հարցնում է Աչոտ տային :

Նա պատասխանելու փոխարէն երգում է .

Ախ, քննիչ Տիգրանը մեծ գիրքը բացեց,
Օրէնքի համեմատ ինձ յօդուած տուեց,
Էդ ինչ օրէնք էր, որ օրս սեւ արեց,
Մնաս բարով, մայրիկ, չես տեսնի էլ ինձ :

— Խելքի էկ, խելքի, յուղուեց Աչոտ տային :

Լաւ է երգում այդ Սանասար կոչեց-եալը, մինչեւ անդամ յուզիչ, վարակիչ տրամադրութեամբ : Չեմ թաքցնի թու-լութիւնս, ես էլ յուզուեցի, յուզուեց մինչեւ անդամ Զամանովը եւ երկաթի կտորով խփեց կայծքարին :

Տիրեց լռութիւն : Սանասարը չօշափեց չսափրուած դէմքը :

— Գնամ մի քիչ քարչ դամ, կարծես եղրափակեց նա, գնամ ...

Ու դնաց, աւելի չուտ՝ անհետացաւ :

Հիմա մենք նստած խօսում ենք ամենա-հասարակ բաների մասին, բայց չգիտեմ ինչու, ինձ թւում է, որ Աչոտ տային մտածում է բոլորովին ուրիշ, մեր խո-սակցութեան հետ կապ չունեցող բաների մասին : Երբ մենք լռում ենք, նա չարու-նակում է մտածել եւ յանկարծ զառնում է ինձ :

— Բա՞ն ասացիր :

— Ես բան չասացի, պատասխանում ե-ս, իսկ նա կարծես տխրում է, որ ես ոչ մի բան չասի :

Պարզ է, անհանգիստ է Աչոտ տային :

— Ուշադրութիւն, լսում է օրապահի ձայնը դրան մօտից : Հիւղասանի աւագը կարճահասակ, անարիւն եւ բուսականու-թիւնից զուրկ դէմքով, սառն, կապոյտ աչքերով կոլոկոլնիկովը առաջ է նետ-ւում : Նրան են մտնում ճամբարի պետը, հրամանատարը, վերակարգիչը եւ գլխա-ւոր բժիշկ Լեւ Քորխասովիչ Ինժիրը : Կամ, ինչպէս Զամանովն է ասում՝ ին-ջիրը :

Տիրում է լռութիւն : Հիմա արդէն լռ-ւում է վառուող վառարանի ճարճատիւ-նը : Պաշտօնական եռեակը չարժւում է տ-ռաջ. հրամանատարը, նոյնպէս կալանա-ւորը, լեհ Փիլիլեավսկին, ամբողջ ժամա-նակ նայում է պատին, իսկ գլխաւոր բ-ժիշկը մօտենում է տախտակամածների եւ բարձրացնում է մի քանի ներքնակ-ներ եւ մահուներով չօշափում նաւերի տախտակ-ները եւ նայում մահուներին :

— Ո՞վ է աւագը, ցածր ձայնով հարց-նում է նա :

— Կոլոկոլնիկով, զոռում է հրամանա-տարը :

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐ

(4 Շար.)

ՎՃՌՏՆԵԳ ՕՐՊԱՆ

ՈՂՋՈՒ ՀԱՎԱՏՔՆԴ ՅՈՒՇՔ

— «1904ի Ընդհ. Ժողովի որոշումներուն համաձայն իր կոչած ատենին, ես ալ ներկայ էի Ժողովին, որ տեղի ունեցաւ Պոլսոյ Ս. Աստուածածին վանքին մէջ։ Ժողովին նպատակն էր՝ Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու համար նոր Առաջնորդ մը ընտրել։ Ժողովին ներկայ էին Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներէն եկած պատգամաւորները, որոնք ընտրեցին Գերաշնորհ Տ. Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Տուրեանը։ Ժողովին ներկայ էին նաեւ Պատրիարքական Տեղապահ Գերաշնորհ Տ. Գրիգոր Արքեպիսկոպոս Զօհրապեան, Ս. Էջմիածնի Ներկայացուցիչ Գերաշնորհ Տ. Գարեգին Եպիսկոպոս Յովսէփեան, Ս. Յակոբեան Երուսաղէմի Միաբան Գերաշնորհ Տ. Գարեգին Եպիսկոպոս Տէր-Յակոբեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորչեան Կիլիկիոյ Միաբան Գերաշնորհ Տ. Գարեգին Եպիսկոպոս Յովհաննիսեան, Ս. Կարապետեան Վանայ Միաբան Գերաշնորհ Տ. Գարեգին Եպիսկոպոս Տէր-Յակոբեան (Կիւրեղեան) եւ Ս. Յակոբեան Երուսաղէմի Միաբան Գերաշնորհ Տ. Գարեգին Եպիսկոպոս Յովհաննիսեան։ Ընդհ. Ժողովի նիստերը տեղի ունեցան Ս. Աստուածածին վանքի մէջ։

Ընտրութեան արդիւնքը հետեւեալն էր՝ Գերաշնորհ Տ. Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Տուրեան ստացաւ 19 ձայն, Գերաշնորհ Տ. Գարեգին Եպիսկոպոս Տէր-Յակոբեան (Կիւրեղեան) ստացաւ 3 ձայն, Գերաշնորհ Տ. Գարեգին Եպիսկոպոս Յովհաննիսեան ստացաւ 1 ձայն։ Ընտրութեան արդիւնքը հաստատելէ ետք, Գերաշնորհ Տ. Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Տուրեան ներկայացաւ Պատրիարքարանի Ընդհանուր Ժողովին, որ տեղի ունեցաւ Ս. Աստուածածին վանքին մէջ։ Ժողովին ներկայ էին

Պ. Յարութիւն Համբարձումեան, Տիկին Զարուհի Համբարձումեան (Իսի լէ Մուլինօ) եւ իր որդիները՝ Համբարձում եւ Կարապետ, Այրի Տիկին Մարիամ Գաբրատայեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մեթիւեան եւ զաւակները (Իսի լէ Մուլինօ) կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ պապականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 5-ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուելու Հինգշաբթի, 7 Փետրուար, կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին, Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արմենակ Դատաւորեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պատարագ պիտի կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Դատաւորեան եւ Թօփալեան հարսնյն ննջեցելոց յիշատակին, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Պ. Եղիա Յակոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Ժաքմէն եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Աճէմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Թրիկէ (Թուլոն), Տէր եւ Տիկին Ուստաօղլու Գալուստ (Պոլիս), Պ. Արթենիկ Օհան եան եւ զաւակը (Պոլիս), Այրի Տիկին Փեփէ Պետիկեան (Ամերիկա), Պ. Մխսաք Կարապետեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Հռոբ Էֆէնտիեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Գուրմէնեան եւ զաւակները (Արժանթէօյ), Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Աճէմեան, Պ. Արտաչէս Աճէմեան եւ զաւակները (Տրակինեան) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ, մօր, զոքանչին եւ աղգականին՝

ԱԳԱՊԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
(Ծնեալ Շիշմանեան)

մահուան քառասունքին ի յիշատակ, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

9 Փետր. Շաբաթ, Տօն Էմբրոյն Սարպիսի զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ չորեքտասան զինուորացն. պիտի մատուցուի Ս. պատարագ ժամը 10ին:

13 Փետր. Զորեքշաբթի, կէսօրէն առ ժամը 4ին Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Աղտաստան:

14 Փետր. Հինգշաբթի, Տեառնընդառաջ, Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն: կը մատուցուի Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի Ս. պատարագ կը մատուցուի: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, Ս. պատարագ ժամը 10·30ին:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք

Կապայտ Խաչի Մարսէյլի (Ֆաղաֆ) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

SPLENDIDE

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԱՐՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԵԾԱՐԱՆՑԻ ՅԵՐԵԿՈՅ – ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ի պատիւ ՏԻԿ. ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

Ծննդեան 83րդ տարեդարձին առթիւ

Այս կիրակի, ժամը 15ին, Ազգ. Տան Թատերասրահին մէջ:

Ասոր կ'առնեն դերողներ եւ արուեստագէտներ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն, ի միջի այլոց, Տիկիններ Խտրչեան, Էֆիզեան, Չարժանկարի ծանօթ արուեստագէտ Ռոպէն Ասլանեան եւ Օր. Ժ. Վէմեան:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի, 10 Փետրուար, ժամը 16ին մինչեւ կէս գիշեր, Մէզոն տէ Սանթրոյի ճոխ սրահներուն մէջ:

8, Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը աշխատող որակեալ բանուորու հիներ շըմիզիէի մոնքաժի համար:

JAC'MAR
64, Rue de Cléry, PARIS (2e)
CEN. 03-06

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թուրքմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած դումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՀԱՅ-ԲՈՅԺ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

«Հայ – Բոյժ»ի խմբագիրը կը հաղորդէ թէ 1962 տարուան 12 Թիւերուն փոխարէն պիտի հրատարակուի հատոր մը, որ վճարող բաժանորդներուն պիտի ղրկուի Մայիս ամսուան մէջ: Իսկ 1963 տարուան «Հայ – Բոյժ»ի Թիւերը պիտի լրացուին ու ղրկուին մինչեւ 1963 տարուան վերջը՝ միայն կանխիկ վճարող նեերուն:

Բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց բաժնեգինը ղրկել ըստ առաջնոյն, միշտ նոյն հաշիւին:

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ 1600 ԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Սալ Մոլիէռ (Քէ տը Պոնտի – Լիոն)

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջանի Ազգ. Միութեան, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերու

Կազմակերպութեամբ Կրթական Մարմնոյ եւ մասնակցութեամբ Ազգ. բոլոր միութեանց:

Կը նախագահէ՝

ԼԻՈՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ LOUIS PRADEL

Ներկայ կ'ըլլայ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ ԵՒ Կ. ՄԵԼԵԱՆ

Բացման խօսք՝ Վ. ԵՂԻՇԷԱՆ (Ազգ. Միութեան կողմէ)

Գեղարուեստական խնամուած բաժնէն կը մասնակցին.— ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն), ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ, դաշնակ) եւ Հայկազեան վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը երգախառն պարերով եւ արտասանութիւններով, ինչպէս նաեւ Մուրաւեղեանց պարախումբը հայկական եւ ֆրանսական պարերով:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
SURPRISE PARTY
Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի նախաձեռնութեամբ
Այս Շաբաթ, ժամը 18ին սկսեալ,
17, Rue Bleue, Paris 9e
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՈՒՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	20 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակամ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ֆ·
ԳԻՒՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ·
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, էֆմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նշպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վէնետիկ,	40 Ֆ·
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ· ԳԱՂՂ· Հ· Դ· Սաեփանեան, Վէնետիկ	9 Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գաբրամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ·
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Զապմաճեան, Պէյրութ	40 Ֆ·
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ֆ
ՁՐՈՑՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ֆ· Բ. հատոր 5 Ֆ·	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C., Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

SAMEDI 9 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9527 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9527

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԷՐՔԷԶ ԱՀՄԷՏ

Ահմէտ Բէֆիք իր պատմութիւնը կը շարունակէ այսպէս.

« Իրիկուն մը Ճէմալ փաշայէն հեռագիր մը հասաւ Էսկիշէհիր : Կը հրամայէր ձերբակալել Ձէրքէզ Ահմէտը՝ կառախումբէն ելլելուն պէս : Զարմանալի՛ : Կարեւոր պատճառ մը պէտք է ըլլար ասոր համար : Թէեւ ծանօթ էր, որ Ճէմալ փաշա կը պաշտպանէր Հայերը եւ իր զօտիին մէջ մտնող խեղճ ժողովուրդը կը պահպանէր, սակայն Ձէրքէզ Ահմէտի ձերբակալութեան համար անպայման կարեւոր պատճառ մը կար : Ձէրքէզ Ահմէտ Իթթիհատի կառավարութեան աչքի բիրն էր : Իթթիհատի այս Ֆէտային, որ Ճավիտ պէյի սիրոյն Ձէքի պէյը սպաննողներէն մէկն էր, հիմա ինչո՞ւ կը ձերբակալուէր : Հայրենիքի այս հերոսը, որ Իթթիհատի անկումէն վերջ իբրեւ ոճրագործ դատապարտուած, յետոյ Յունուար 10ի Պապը Ալիի ջարդէն վերջ ներման արժանացած, Իթթիհատի սիրոյն ամէն զոհողութիւն աչք առած էր :

(1913 Յունուար 10ին, Էտիրնէի Պուլկարներուն յանձնումին օրը, Իթթիհատականները, առաջնորդութեամբ ոճրագործ Թալէաթի, որ գլխուն փաթթոց կապած էր, Ալլահու Էքպէր երգելով յարձակած էին Պապը Ալիի վրայ, ուր ժողով կը գումարէր «Մեծ դահլիճ»ը : Էնվէր ատրճանակով սպաննած էր պատերազմական նախարար Նազըմ փաշան : Քեամիլ փաշայի դահլիճին հրաժարականը գրպանը դրած՝ Էնվէր կը փութար Երլտրզի պալատը : Սուլթան Բէշատ մեծ եպարքոս կը կարգէր Մահմուտ Շէվքէթ փաշան : Իթթիհատ կրկին իշխանութեան գլուխ կուգար : Հ. Ս.) :

« Վերջին աշխարհամարտին իր հրոսակ ընկեր Նազըմի հետ միասին յանուն իսլամական միութեան մինչեւ Կովկասի ճակատը չէ՞ր գացած : Ձէրքէզ Ահմէտ իրական հերոս մըն էր : Կրթական նախարար Շիւքրիւ պէյ մօտ օրէն անոր անունը պիտի տար Սուլթանիյէի մը կամ նախակրթարանի մը : Թիւրք օճաղլի բանաստեղծները անոր յաղթանակներն ու սխրագործութիւնները փառաբանող ոտանաւորներ պիտի յօրինէին : Օճախի գիտնականները այս մեծ հերոսին հոգեկանը պիտի քննէին : Հիմա այս հակասութեան պատճառը ի՞նչ էր :

« Վերջապէս հասկցուեցաւ : Ձէրքէզ Ահմէտ իր ընկերներուն՝ Նազըմի եւ Խալիլի հետ Հայերուն դէմ բազմաթիւ եղեռնագործութիւններ ընելէ վերջ Ճէմալ փաշայի զօտին գացեր է : Այնտեղ դէզերով Հայեր տեսնելով զարմացեր, զինուորական բարեւ մը տալէ վերջ ըսեր է.

— Հրաման տուէ՛ք. կազմակերպութիւն մը մէջտեղ բերենք, ասոնք ալ մաքրենք :

Ճէմալ փաշա հաւանութիւն չէ տուած : Էսկիշէհիր հասնելուն Ահմէտ Բէֆիք տեսնուեր է Ձէրքէզ Ահմէտի հետ, որ իր ձերբակալութեան դէմ գանգատեր է :

— Սիրելի եղբայր, ըսեր է, ասիկա արժանապատուութիւնս կը վիրաւորէ : Ես այս հայրենիքին ծառայեցի : Գացէ՛ք տեսէք : Վանն ու շրջակայքը գետնի հաւասար ըրի : Այսօր այնտեղ ո՛չ մէկ Հայու կրնաք հանդիպիլ : Հայրենիքիս այսքան ծառայութիւններ մատուցի : Յետոյ Թալէաթի պէս հէրկէլէները Պոլսոյ մէջ պաղ դարեջուր պիտի խմեն, զիս ալ հրկողութեան տակ պիտի տանին :

Ահմէտ Բէֆիք յետոյ Ձէրքէզ Ահմէտի կը հարցնէ թէ ի՞նչ եղան Զօհրապ եւ միւսները : Պատասխանը տեսնել Յառաջ, 29 Յունուար, Ա. էջ, Բ. սիւնակին տակ :

Նոյն օրը Ձէրքէզ Ահմէտ Պոլիս կը փոխադրուի :

« Քանի մը շաբաթ վերջ լուր առնուեցաւ, որ անիկա զրկուեր է Դամասկոս, ուր «իր անհետացումը անհրաժեշտ ըլլալուն», Ճէմալ փաշայի կողմէ հաշիւը մաքրուեր էր...», կը գրէ թուրք պատմաբանը (իքի քոմիթէ, իքի քըթալ, էջ 40) :

Ձէրքէզ Ահմէտ 1914ի աշնան հայկական նահանգները զրկուած էր, իրեն պէս ուրիշ յայտնի ոճրագործներու հետ, այնտեղ չէթէներ կազմելու համար : Կառավարութիւնը բանտերէն արձակած էր հարիւրաւոր ոճրագործներ, որոնք քանի մը շաբթուան մարզանքէ վերջ մտեր էին Թէշքիլաթը Մախսուսէի մէջ : Ջարդարարները այս կազմակերպութեան մարդիկն էին :

Կը թուի թէ Ճէմալ փաշա մասնաւոր պատճառներ ունէր Ձէրքէզ Ահմէտը մահապատիժի ենթարկելու համար : Ձենք կարծեր, որ Զօհրապի եւ Վարդգէսի ըսպանութեան մեղքը քաւել տալու համար բրած ըլլայ, ինչպէս կը պատմէ Ահմէտ Բէֆիք :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ ԱՌԱՆՑՔ ՉԿԱՅ ԿԸՍԷ ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ

Պոնի խորհրդարանին վիճաբանութեանց առանցքը կազմած է Ֆրանքեւ-գերմանական դաշինքը զոր տը Կոլ եւ Ատընաուրը ստորագրեցին Յունուար 22-ին : Խորհրդարանական ընդդիմութեան փափաքն այն է որ այդ դաշինքը որեւէ փոփոխութիւն չմտցնէ Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան մէջ : Ընկերային – դեմոկրատները կ՚ուզեն նոյնիսկ որ երկու կառավարութիւնները հանդիսաւորապէս յայտարարեն թէ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ գործակցութիւնը չի վնասեր եւրոպական եւ Ատլանտեան գործակցութեան : Քրիստոնեայ – դեմոկրատները ապահովութիւն տուին թէ հաւատարիմ պիտի մնան այն ճամբուն, որուն ցարդ հետեւած են : Ընկերվարական՝ Էրլէր հարցուց թէ երկու կառավարութիւնները ի՞նչ կը հասկնան զինուորական յաւելեալ գործակցութիւնով որովհետեւ.— « Դաշնակցային Հանրապետութիւնը պէտք է զգուշանայ ռազմագիտական այնպիսի տեսակէտներէ որոնք դէմ ըլլան Ատլանտեան Ուխտի մեծամասնութեան տեսակէտներուն : Նոյնիսկ միասնաբար, Արեւմտեան Գերմանիան եւ Ֆրանսան համաշխարհային կարեւորութիւն ունեցող ուժ մը չեն ներկայացներ» : Իպատասխան այս յայտարարութեան Ատընաուրը ըսաւ որ «բոլորովին աւելորդ» կը սեպէ այդ նկատողութիւնը : Ապա, սկսաւ ուժգնօրէն պաշտպանել Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը եւ շեշտեց «փոխանակ քննադատելու Ֆրանսայի հետ մեր բարեկամութիւնը, ուրախացէք որ զայն ձեռք ձգեցինք » : Եւ որովհետեւ Էրլէր քննադատած էր Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը, Ատընաուրը յիշեց թէ ժողովուրդին 60 առ հարիւրը համաձայն էր այդ քաղաքականութեան :

× Քուվ տը Միւրվիլ յայտարարած է թէ Փարիզ – Մոսկուա առանցքի մը գաղափարն իսկ անբնական է :

× Լոնտոնի մէջ Լորտ Հիում յայտարարեց թէ Մեծն Բրիտանիա իր վրանին տակ պիտի չքաշուի : Շեշտեց թէ պէտք է աչալուրջ ըլլալ թէ Ատլանտեան Ուխտէն ներս եւ թէ ազատ – փոխանակութեան շուկային մէջ :

Օրը Օրին

Լիոնի Օրինակը

Իր ազգանուէր Գրոց Գիւտով երեսունըվեց անգամ անմա՛հ, մեծերու Մեծն է Մաշտոց :

Իր աստուածախիլ Գրոց Գիւտով երեսունըվեց անգամ օրհնեա՛լ, սուրբերու Սուրբն է Մեսրոպ :

Փա՛ռք, հազար փառք Մեսրոպ Մաշտոցի, որու անմահ ծննդեան ԺԶ. դարադարձը կը բոլորի :

Ծնած 1600 տարի առաջ՝ Տարոնի Հացեկաց գիւղը, Մեծասքանչի ամբուբենը շարադրած է 406 տարեթուին եւ մեռած 17 Փետրուար 440ին :

Ծնունդ ծննդոց, իր գիրերով ծնաւ ու գծեց Հայոց աշխարհի անհաս փառքի ճամբան, Հայոց աշխարհի անկորնչելի մատենագրութիւնը հայրենի տառով, հայրենի բառով եւ հայրենի անփոխարինելի հունչով :

Այսօր, աշխարհի մէջ, մեր աշխարհացրիւ Մայրենիքին մէջ պէտք է մեծարուի Ան՝ երկրէ երկիր, քաղաքէ քաղաք, տունէ տուն : Պէտք է մեծարուի Ան՝ աշխարհի չորս ծագերուն, հոն ուր կան Հայեր որոնց շրթներուն վրայ չէ լռած մեսրոպեան տառը, որոնց բերնին մէջ չէ ցամքած հայրենի բառը, որոնց սրտերուն մէջ չէ մեռած հայրենի երգը :

Այսօր, յանուն Մաշտոցի, Մեսրոպեան փառատօներով տանք պատիւը Արժանաւորին եւ արժեւորենք հայ հանճարը յաչս տիեզերքի : Լիոնը օրինակ :

Ֆրանսայի մէջ, Փարիզէն վերջ՝ բայց Փարիզէն վեր գիտակցութեամբ, Լիոնի Հայութիւնը իր մեծարանքի տուրքը կուտայ եւ իր շրջանին մէջ Հայը կ՚արժեւորէ այս Կիրակի, Փետրուար 10, ծանրաշուք մեսրոպեան փառատօնով մը :

Ազգային Միութեան նախաձեռնութեամբ, հանդէսը կազմակերպած է Լիոնի Կրթական Մարմինը, գործակցութեամբ ազգային բոլոր Միութիւններուն :

Իրենց գործակցութեան մերժումով, ազգային նուիրական հանգամանքէն դուրս ձգած են իրենք զիրենք՝ տեղւոյն «ժաֆ»ը եւ Կարմիր Խաչը : Ինչո՞ւ : Առաջինը գիտենք : Ձէ՞ որ առանց «վերին» կամքին՝ վարը տերեւ մը իսկ չի շարժիր : Ուրեմն պատճառը պարզ է եւ նոր չէ : Իսկ մի՞ւսը... :

Յաչս Ֆրանսայի Մեծ Հայը եւ զինքը ծնող մեծ ժողովուրդը արժեւորելու օրինակելի գիտակցութեամբ, կազմակերպիչ Մարմինը փառատօնին ապահոված է կարելի շուք եւ փայլ :

Հանդէսին կը նախագահէ Լիոնի քաղաքապետը՝ Լուի Փրատել : Կեդրոնական Ֆրանսայի ձայն ու պատկերասփիւռի կայանը արձագանգ տալով փառատօնին, միլիոնաւոր ականջներ պիտի լսեն Մեսրոպ Մաշտոցի անունը, միլիոնաւոր աչքեր պիտի տեսնեն Հայոց այբուբենը եւ միլիոնաւոր տուներու մէջ պիտի հնչէ հայ երգը :

Այս առթիւ հրատարակուած է, այբուբենի տախտակն ի ձեռին՝ տեսլահայեաց Մաշտոցի նկարով միջազգային թղթակցութեան բացիկ մը եւ յիշատակի յայտագիր մը :

Ահա լուսաւոր նախաձեռնութիւններ, զորս չառին «Լոյս Քաղաքի» սովորականէն ոչ տարբեր գործադրութեամբ մեծարանքի հանդէսին նախաձեռնակները :

Փարիզը մրափեց Մաշտոցի շուքին տակ : Լիոնի Հայութիւնը՝ այս Կիրակի պիտի ապրի անոր շուքով, պիտի ապրեցընէ Մաշտոցի մահ չունեցող ծնունդը եւ իր ծնունդով անմահ հայ անունը :

Լիոնի այսօր այդքան արթուն հայկականութիւնը, անցեալի յիշատակ մը կ՚արթնցնէ :

Տարիներ, շա՛տ տարիներ առաջ, մեսրոպեան այբուբենին անսպառ ծառայ եւ անոր մէկ տառով՝ «Շ.»ով լրիւ անունի մը տէր «Յառաջ»ի խմբագրապետը, դառն մտածում մը ունեցած էր : Այն ատեն, ի տես Լիոնի խոպան հայկականութեան՝ ըսած ու գրած է.— «Լիոնի մէջ ծառ չի բուսնիր» :

Այսօր, ի տես Լիոնի հայկականութեամբ այնքան բերրի Մեսրոպեան փառատօնին՝ մտափոխ եւ անհուն հրճուանքով, մեծ բացական պիտի ըսէր ու գրէր.— «Լիոնի մէջ ծառ կը բուսնի » :

Գովքի այդ խօսքին արժանի է այսօր՝ Լիոնի օրինակը :

ՇԱՀԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ մեծ շուքով կատարուեցաւ Էմիր Ապտ էլ Քրիմի յուղարկաւորութիւնը :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը արգիլեց Խրուշչեւի տեսակցութիւնը զոր պիտի սփռէր Ֆրանսական պատկերասփիւռը Ուրբաթ իրիկուն : Ֆրետերիք Ռոսիֆ որ Մոսկուա գացած էր այս յայտագիրը պատրաստելու համար Սթալինկրատի 20րդ տարեդարձին առթիւ աւելորդ ճամբորդութիւն մը կատարուած եղաւ : Կառավարութիւնը անտեղի նկատեց Խրուշչեւի կարգ մը կծու խօսքերը Ֆրանքեւ-գերմանական դաշինքին առթիւ ըսուած :

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՄԱՐԿԱՐԷԹ որ Փարիզ պիտի գար Մարտ 8 – 11ին, ջնջեց իր այցելութիւնը : Կը կարծուի թէ կառավարութիւնը արգելք հանդիսացած է, իբրեւ պատասխան տը Կոլի :

ՓԱՐԻԶԻ փաստաբաններու դասը արտակարգ ժողով մը կը գումարէր Ուրբաթ կէսօրէն ետք, որոշում մը տալու համար Իզորնիի դէմ տրուած վճիռին առթիւ : 600 փաստաբաններ խորհրդանշական գործադուլ մը կ՚առաջարկեն : Հինգշաբթի օր հազար փաստաբաններ հաւաքուած էին Պէռիէրի արձանին առջեւ, իբրեւ բողոքի ցոյց :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ

ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ՔԱՍԸՄ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Ուրբաթ առաւօտ ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ պետական հարուած մը տեղի ունեցած է Իրաքի մէջ : Վարչապետը՝ Զօր. Քասըմ որ քանի մը օր առաջ երկար տեսակցութիւն մը տուած էր Լը Մոնտին, Ֆրանքեւիրաքեան յարաբերութեանց վերահաստատման առթիւ, ըսպաննուած է : Անմիջապէս կազմուած է Յեղափոխութեան Ազգ. Կոմիտէ մը որուն գլուխը անցած է սպայակոյտի պետը : 18 սպաներ հանգստեան կոչուած են : Երկրին բոլոր օդակայանները փակ են :

Ծանօթ է որ Քասըմ, իշխանութեան գլուխ եկած էր 1958 Յուլիս 14ին, շնորհիւ պետական հարուածի մը որուն զոհ կ՚երթար Ֆայսալ թագաւորը :

Քասըմ 49 տարեկան էր, համայնավարամիտ կը նկատուէր :

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ
ՀԱՅ ԳԵՂՋՈՒԿ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Պատմողն է Հրանդ Ասատուր.— 1893-ին էր: Պարահանդէս մը կազմակերպուած էր ի նպաստ Հայ Կանանց Կրթական մէկ ընկերութեան: Այրերէ կազմուած կարգադիր մասնախումբ մը կ'աջակցէր ընկերութեան անդամուհիներուն, որոնք ամէն կողմ կը ցրուէին տոմսակները: Իբր անդամ կարգադիր մասնախումբին՝ օր մը կ'ընկերանայի անոնցմէ երկուքին, Պոլսոյ կողմը տոմսակ վաճառելու համար հայ վաճառականներուն: Շատեր ընդունեցան, ոմանք մերժեցին: Մերժողներէն մէկը շատ յանդուգն միջոցի մը դիմեց, զոր կ'արժէ յիշատակել: Զագմաքճըլարի մօտերը, մանիֆաթուրայի վաճառական մըն էր, հազարաւոր ոսկիներու տէր: Երբ ներս մտանք խանութէն՝ կեցած էր գրասեղանի մը առջեւ: Զգացի որ մեր այցելութիւնը շատ անախորժ տպաւորութիւն գործեց իր ջիղերուն վրայ, սակայն փորձ խանութպանը իր պաղարիւնէն չբաժնուեցաւ, ինչպէս պիտի չբաժնուէր այն ոսկիէն, զոր եկած էին խնդրել իրմէ ի նպաստ գաւառացի հայ աղջկանց կրթութեան: Մօտեցայ իրեն եւ ներկայացուցի տոմսակները: Տիկինները խնդրեցին որ ինքն ալ մասնակցի իրենց բարենպատակ ձեռնարկին, քանի մը տոմսակ առնելով:

— Աղէկ, բայց էֆէնտին հոս չէ հիմա, ըսաւ խորամանկ վաճառականը անտարբեր դէմքով:

Ու դուրս ելանք խանութէն, զգալով թէ անօգուտ է աւելի ծանրանալը:

Այս անազնիւ մերժումէն քիչ ետքը սակայն մխիթարիչ ընդունելութիւն մը պիտի մոռցնէր հարուստ «մանիֆաթուռաճին», որ ծառայի տեղ անցընել ուզեց ինքզինքը, ոսկի մը խնայելու համար:— Խանի մը մէկ խեղճուկ սենեակին մէջ Արաբկիրցի Հայու մը մօտ էինք: Սենեակին մէկ անկիւնը երկաթէ մանկալ մը, որուն վրայ կերակուրի սան մը դրուած էր, ուրկէ խորոված միսի ախորժաբեր հոտ կը բուրէր: Քանի մը խարխլած աթոռներ եւ սէտիր մը, որուն վրայի ծածկոցը ամիսներէ ի վեր լուացքի երես տեսած չունէր: Գաւառացի Հայը, հին հագուստներ հագած, իւղոտած ֆէսով՝ խոկոյն ոտքի ելաւ այն պահուն, ուր սխալ դուռ զարկած ըլլալու մտածումը կ'ունենայինք:

— Հրամմեցէք, հրամմեցէք: Լսեցի որ գաւառացի հայ աղջիկներուն համար դրամ կը հաւաքէք, ես ալ կ'ուզեմ իմ բաժինս տալ:— Ու տիկինները ներկայացուցին տոմսակ մը, մէկ հատ մը միայն, ըսելով. ոսկի մըն է հատը. իսկ եթէ շատ կը գտնէք՝ կրնաք պարզ նուէրով մը գոհանալ:

Գաւառացին ժպտեցաւ: Դեռ կը տեսնեմ այդ ժպիտը, որ խորունկ բան մը ունէր, մելամաղձոտ, գրեթէ թախծալից ժպիտ մը:

— Երկու հատ տուէք ինծի, ըսաւ: Երբ դուք, ազնուական տիկիններ, մինչեւ հոս կուգաք գաւառացի հայ աղջիկներուն դաստիարակութեան համար ստակ հաւաքելու՝ ամօթ է որ մէկ ոսկի տալով միայն գոհանանք:

Ապա գրպանէն հանեց ճերմակ քսակ մը, կապը քակեց, բացաւ զայն եւ երջանիկ դէմքով մը երկու ոսկի տուաւ տիկիններուն, ուրախ՝ բարի գործի մը մասնակցելուն համար:

Ի՛նչ հակապատկեր այս խեղճուկ գաւառացիին եւ «մանիֆաթուրաճի»ին միջեւ (Արեւելք, Կ. Պոլիս 1899 թ. 3943):

Հ. Ե. Պ.

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ

Գ.

Տիգրանակերտի ամուր պարիսպները չորս դռներով դուրսի հետ հաղորդակցութիւն ունին եղեր հին ատենը: Այս դռներէն առաջինը «Լերան դուռ» (Տաղ գաբուսու)ն է, որ այնքան մեծ չէ, սակայն այս դրան այսօրուան վիճակը շատ հետաքրքրական է: Արեւելեան կողմէ այս դրան շուրջի պատերուն վրայ ամէն դարու նմոյշներ կարելի է տեսնել... Արաբերէն, պարսկերէն, յունարէն եւ այսօր դեռ չկարդացուող շատ հին գիրեր, նկարներ, արձաններ, քանդակներ, աստղաձեւ նշաններ, թռչուններ, կատուներ, առիւծներ, եղնիկներ եւ այլն, եւայլն, որոնք բոլորը խառն ի խուռն դրուած են: Երբեմն տեղեր ալ հակառակ դրուած են: Այս ալ ցոյց կուտայ, որ վերջին նորոգութեան միջոցին հին վիճակը պահպանելու հոգ չէ տարուած, այլ միայն պաշտպանութեան նպատակով պարիսպները ամրացնելու աշխատած են. եւ ձեռքերնին անցած իրերը՝ ուր որ յարմարած է, հոն դրած են:

Այս անհոգութեան հետեւանքով հին քաղաքակրթութեան յիշատակարաններու փշրանքները մեզի լուսաբանութիւն մը չեն կրնար տալ:

Երկրորդ դուռը հիւսիսային կողմի դուռն է որ «Երկուորեակ» (Չիֆթէ գափու) կը կոչուի: Հոս արուեստի նմոյշ ըլլալով ոեւէ բան չկայ, այլ բարձր ու լայնքով քովի երկու բացուածքներ, որոնց դուռն ալ չկայ:

Երրորդ դուռը «Հռոմի դուռ»ն է, արեւմուտքի կողմը դէպի Հռոմ գացող ճամբան կը սկսի: Հոս ալ բացի շատ բարձր երկու դռներէ երկու կողմերը աւելի պզտիկ ծաւալով դուռներ կան: Անոնցմէ միայն մէկ հատին դուռը կը մընայ, որուն վրայ ձեռքով շինուած գամեր շարուած են, որոնցմէ իւրաքանչիւրը մէկ մէկ կենդանիի գլուխը կը պատկերացնէ: Գամերու գլուխներուն մեծութիւնը հազիւ 5 – 6 սանթիմեթր է, սակայն այսչափ պզտիկ ծաւալով երկաթէ պատկերներ հազիւ քանի մը սանթիմեթր հեռաւորութեամբ հարիւրաւոր նմոյշներ իրարու քով շարուած այցելուին հին օրերէն դրուագներ կը պատմեն: Հոս ալ բարձր պարիսպներու ճակատը խառն ի խուռն հինէն մնացած քանդակազարդ քարեր դետեղուած են:

Չորրորդ դուռը նոյնպէս Արեւմտեան կողմը գտնուող «Մէրտինի դուռն» է: Այս դուռը մասամբ քանդուած է, բայց մէկ կողմը նմանապէս հինէն մնացած հին քարերու մնացորդներով վերանորոգուած է եւ կանգուն մնացող այդ կողմի մէկ սրահը ներկայիս իբր մզկիթ կը գործածուի:

Այս մզկիթին դրան քով դետինը պառկած քար մը կայ, որու վրան կը նստին... Ես քարին ձեւէն նշմարեցի, եւ մըզկիթին երիտասարդ ու հուժկու իմամներուն հետ շրջեցինք, միւէզզինները ամանով ջուր բերին, քարը լուացին ես ալ վրայի գրութիւնը կարդացի.—

«Այս է հանդիստն Հաուեցի Տէր Ներսէսին որ փոխեցաւ ի Քս. Ռ. Կ. Դ. (1615) ԱԾո. Ասացէք:

Տիգրանակերտ ժամանումիս երկրորդ օրը այս քարը գտայ եւ այս արձանագրութիւնը ընդօրինակեցի:

Քիլտանի համայնքէն անձեր կը վկայեն, թէ Քիլտանիներու վախճանեալ քահանան Թիմաղիղոս Ապունահուրի նախկին եկեղեցի եղող այժմու «Շէյխ Մաթար» մզկիթին պատերէն մէկուն վրայ քիլտանի գիրերով եւ հայերէն բարբառով արձանագրութիւն մը տեսած է, սակայն վերջին նորոգութեան պատճառով այդ արձանագրութիւնը կորսուած է դժբախտաբար:

Քաղաքին տուներուն մեծամասնութիւնը միայարկ շինուած են: Փողոցները նեղ ու ոլորումոլոր, բայց տուներու ներքին շինուածքը շատ ճաշակաւոր ու սիրուն են: Բոլոր տուները քարաշէն են: Քառակուսի լայն բակերու շուրջ կոկիկ սենեակներ, բակերուն մէջտեղը աւազաններ, ջուրը առատ եւ հանգստաւէտ:

Տիգրանակերտի մէջ հինէն մնացած շինութիւններէն «Ուլու ճամի»ն միայն տեսնելու արժանի է: Հոս ընդարձակ ուղղանկիւն սիւնազարդ երկյարկանի շէնքեր, կիսաւեր կամարներու շարքեր տեսնողին հիացում կը պատճառեն:

Ամէն մէկ սիւնի մոթիֆը տարբեր է, քարերը ասեղնագործութեան նման աշխատուած, հակառակ իրենց չորս հազար տարուան հնութեանց, իրենց կիսով մաշած, կիսով խորտակուած վիճակով հին դարերու փառքի փառապսակը կը մնան:

Այս շէնքին ետին, միայարկ պզտիկ, բայց արուեստի գլուխ գործոց շէնք մըն ալ կայ: Մասնագէտներ այս տեղը հիներու կողմէ իբր աստեղագիտութեան կեդրոն ըլլալով շինուած ըլլալը հաւանական կը նկատեն: Այս տեղը ներկայիս թանգարանի վերածուած է:

Թանգարանէն ներս մտնողը առաջին դիմաւորողը մէկուկէս մեթր բարձրութեամբ սեւ դերեզմանի քար մըն է: Այս հիւրընկալը իր ցաւը կը պատմէ այցելուներուն, սակայն անոր հետ ժամերով գլուխ գլխի եւս խօսեցայ...

«Ով անցաւորք ճանապարհոյն
Եկայք տեսէք ձեր այս կայն
Խղճալի մերկ անպատսպար
Մեռել դնիմ խոր այս տապան
Պանդխտութեամբ հիւանդագին
Տիգրանակերտ զիս առ բերին
Մի օր հազիւ ներարեցին
Զորմով եհատ զերթ թշնամին հին
Քաղաքս ասեմ ես Թօխաթցի
Մաղաբաճեան ծնունդս եղիս
Դէ՛ ոք ծառայս խնդրէ ի ձէնջ
Լի բերանով տուք զողորմի
Թէպէտ այսօր ողջ էք հոգով
Ուրախ սրտիւ անախտ մարմնով
Զգայցէ ամենայնէ եւ ձեզ սեւ օր
Մաղթանք Աստուծոյ խնդրել լալով
Եմ վարժապետ եղբայր սոտին
Սարաֆ Ասհատ վեհ փաշային
Մաղթեմ ի ձէնջ ոք հանդիպին
Լի բերանով տուք զողորմին»:

180 Յունվ. 1 (ՌՄՂԹ ՔՂՑԻ ԻԴ)

Այս գրութիւնը ընդօրինակած միջոցիս, թանգարանի տնօրէնը քովս եկաւ եւ խնդրեց որպէս զի թուրքերէնի թարգմանեմ զայն, ես ալ խոստացայ: Վերոգրեալ դամբանականը նոյնպէս տաղաչափեալ թուրքերէնի վերածեցի եւ թանգարանի վարչութեան տուի:

Ուրիշ սենեակի մը մէջ Մուշէն բերուած մէկ մեթր բարձրութեամբ մարմարեայ տախտակներէն մէկուն վրայ փորագրուած հայ կաթողիկոսի մը դիմանկարը կայ, իսկ միւսին վրայ վերջին դատաստանը խորհրդանշող տեսարան մը նկարուած է:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

Սըր Ուինսթըն Չըրչիլ անցեալ շաբթու տօնած է իր խորհրդարանական կեանքի վաթուսնամեակը: Առաջին անգամ երեսփոխան ընտրուած էր 1900 Հոկտեմբերին: Սըր Ուինսթըն ամբողջ աշխարհի մէջ միակ քաղաքագէտն է, որ տակաւին քաղաքական կեանքէ քաշուած չէ: 1910-ին, առեւտուրի նախարար էր եւ իր այդ հանգամանքով ներկայ գտնուած էր Անգլիոյ էտուրտ է. թագաւորին կեանքի վերջին վայրկեաններուն:

Սեւ Մարդը

Կոլոկոլնիկովը կծկուել էր նրա ետեւում. նա առաջ է անցնում եւ զինուորական պատիւ բռնում:

— Համար եօթը հիւղաւանի աւագ Միտրաֆոն Միտրաժոնովիչ Կոլոկոլնիկով:

— Կոլոկոլնիկով, նառերը մաքուր չեն:

— Լսում եմ: Նուրանբաց, գոռում է նա իր հերթին, շան որդի...

Առաջ է գալիս ուզպեկ Նուրանբայը:

— Երկսին էլ հանել, ասում է ճամբարի պետը, իսկ վերակարգիչը տախտակէ ֆաների վրայ, որը ծառայում է թղթի տեղ, մի բան է գրում արագ:

Հրամանատարը ինչ որ բան է շշնչում պետի ականջին:

Պետը տխուր ժպտում է: Կոլոկոլնիկովն ու Նուրանբայը կարծես թէ փըրկուած են: Վերակարգիչը ապակու կտորով գրածն արագ քերում է, այսինքն՝ ջնջում:

Նրանք դուրս են գալիս, եւ հիւղաւանը նորից բզզում է փեթականոցի նման, Խօսում են, ծիծաղում, դատում, հերքում, համաձայնում: Ուզպէկ Նուրանբայը թաց շորով յարձակւում է նառերի վրայ:

— Մալատեց, Ինջիր, ասում է Զամանովը, ձեռքը խոթում է բարձի տակ եւ վեր է թռչում, բարձը շուռ է տալիս ու գոռում.

— Թիւթիւնս.. գողացան թիւթիւնս, քերհրպարի պէս թիւթիւնս...

4.

Կիա գետից ոչ հեռու, դէպի հիւսիսարեւելք, ոչ խիտ անտառներով շրջապատուած ընդարձակ մի բացատի վրայ փռուել է աշխատանքային ուղղիչ ճամբարը՝ շրջապատուած տախտակէ սրածայր ցանկապատով եւ փշալարերով: Ապրում են ճամբարի բնակիչները իրենց մանր ու մեծ հոգսերով, մանր ու մեծ տխրութիւններով, մանր ու մեծ ուրախութիւններով: Հիւղաւանների մի մասը գետնափոր է, մի քանիսը գետնի վրայ բարձրացած, բաղնիքը կիսագետնափոր է, դիարանը՝ կրկնակի գետնափոր, երկյարկանի շինութիւն՝ ոչ մի: Ճամբարի շէնքերից աւելի բարի տեսք ունեն իրար զուգահեռ կանգնած հիւանդանոցի երկու շէնքերը եւ երրորդը, որի կէսը բուժարանն է, կէսը հիւանդանոցի խոհանոցը: Ամառը հիւղաւանների առաջ մշակւումեն գազոններ, բարձրանում են խոտեր, ծաղկում են ծաղիկներ, իսկ հիմա, երբ ձմեռ է, անհրապոյր է ճամբարի տեսքը, պաղ ու խստահայեաց: Բուն ճամբարից բարձր տախտակէ ցանկապատով անջատուած են 3 մեծ հիւղաւաններ, իսկ այնտեղ ապրում է ճամբարային բնակչութեան իդական սեռը. բացի երեք բնակելի հիւղաւաններից եւ տախտակաշէն զուգարանից, կանանց գօտում ուրիշ ոչ մի կենցաղային յարմարութիւն չկայ, որովհետեւ կանայք օգտւում են տղամարդկանց գօտում գտնուող յարմարութիւններից: Փոքրիկ հիւանդանոցներից մէկում առանձնացուած է մի փոքրիկ սենեակ՝ չորս մահճակալով, կին հիւանդների համար. կանայք ջոկատ առ ջոկատ գալիս, լողանում են բաղնիքում, երբ տղամարդկանց գօտին երրորդ երազն է տեսնում. ջոկատների մատակարարուհիները հաց, նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք են ստանում տղամարդկանցից առաջ: Ինչպէս ազատ, այնպէս էլ կալանաւոր հսկիչներն աշխատում են, որպէսզի կանայք եւ տղամարդիկ հեռու լինեն իրարից, չհանդիպեն իրար, չգայթակղուեն անկարգութիւններ թոյլ չտան: Մի դէպքում միայն ճամբարի պահականին աչք փակում է կանանց եւ տղամարդկանց հանդիպման վրայ եւ այդ՝ երբ նրանք հանդիպում են իրար կրկնակի գետնափորում, երբ նրանք ազատ ու համարձակ պառկում են կողք – կողքի՝ քնած յաւիտենական քնով, անզարթնելի նինջով:

Ճաշից յետոյ սկսեց ձիւն գալ: Օդը տաքացաւ, քնքշացաւ, մեղմացաւ, եւ ձիւնը խոշոր փաթիլներով դանդաղ ու հանդիսաւոր սկսեց իջնել բաց երկնքից: Ճամբարի գօտուց դուրս կանգնած հրդեհաշէջ աշտարակը չի երեւում, մշուշուել է մշուշում, բայց ահա լսւում է այնտեղից խուլ ու փափուկ՝ զանգի երեք հարուած: Ժամը երեքն է:

Ամբողջ ժամանակ ճաշի ընթացքում եւ նրանից յետոյ Աշոտ տային լուռ էր եւ մտազբաղ: Փորձեց երգել եւ բան դուրս չեկաւ: Վառեց մի ծխախոտ եւ կիսատ սեղմեց իր ձեռքով ինձ համար բրուտանոցում պատրաստած եւ թրծուած կաւէ մոխրամանում, յետոյ թէ՝

— Գնանք, գործ կայ:

Մենք տաք հագնուեցինք ու դուրս եկանք: Ձիւն: Օդը տաք է, քնքուշ ու մեղմ, դանդաղ ու հանդիսաւոր իջնում է ձիւնը խոշոր փաթիլներով, բաց անտառների, դաշտերի, ճամբաների եւ հիւղաւանների տանիքներից վեր թառած, ձողերի վրայ ամրացուած սարեակների բոյնտնակների վրայ, որոնք թափուր են հիմա: Շուրջը տիրում է խուլ, ձիւնէ, բամպակէ լռութիւն, մի տեսակ լուռ լռութիւն:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(5 Շար.)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՊՈԼԻՍ ԴԱՐՁԱԾ Է « ԱՆՏԷՐ ՔԱՂԱՔ» ՄԸ

«ԵՐՋԱՆԻԿ» ՀԱՏՈՒԱԾԸ , ՈՐ ՈՒՉԱԾԸ ԿՐՆԱՅ ԸՆԵԼ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Պոլսոյ «Ճումհուրիէթ» թերթին քրոնիկագիրը, «Անտէր քաղաքը» խորագրին ներքեւ կը գրէ.—

Այս, կը հասկնանք, Պոլսոյ մէջ 30 տարիէ ի վեր չտեսնուած ձմեռ մը կը տիրէ: Եթէ երթեւեկը կաղայ, վառելանիւթը նուազի, նոյնիսկ եթէ հացի նեղութիւն ըլլայ, տեղին է: Ելեկտրական խանդարումներն անդամ գուցէ կարելի է ներելի նկատել մինչեւ մէկ աստիճան: Բայց երեք – չորս պարանի խզումին պատճառով ահագին քաղաքի մը առանց ջուրի մնալը անհաւատալի խայտառակութիւն է: Ասոր հետեւանքով վարժարաններու փակուիլը, հիւանդանոցներու մէջ գործողութիւններու յետաձգուիլը, բնակարաններու մէջ քալորիֆերներու մարիլը լիուլի կը բաւեն՝ ցոյց տալու համար մեծութիւնը այդ խայտառակութեան որուն զոհը կը դառնանք:

Լաւ, բայց այդ պարանները այսպիսի արտակարգ ձմեռ մը չեղած ալ կրնան փրթիլ: 4 – 5 խափանարարներ կրնան նոյն գործը տեսնել: Նոյնիսկ, Զաթալազզրի մէջ պատահելիք հիմնական խանգարում մըն ալ այսօրուան արդիւնքը կուտայ: Ըսել է որ այս խեղճ Պոլիսին գործածելիք ջուր գտնելը դիպուածի մնացած է, այո՞:

Մենք չենք դիտեր, բայց եթէ ուրիշ երկիրներու մէջ ըլլայ, առնուազն դատարանի կը յանձնեն եւ բանտ կը նետեն այն մարդը որ Թերքոսի զետեղումներուն համար միակ ժեներաթէօր մը չէ հայթայթած:

×

« Վաթան »ի մէջ գիւղական վարժարանի ուսուցիչ Թուրան Եըլմազ կը գրէ.—

Հետաքրքրուեցայ թէ ի՞նչ է 141րդ եւ 142րդ յօդուածը, որուն վրայ կը ծանրանան յետադիմական շրջանակները: Թուրք Պատժական Օրէնքը բացի, կարդացի: Այդ երկու յօդուածներն ալ կը խօսին «Ընկերային դասակարգի մը վրայ տիրապետութիւն հաստատելու եւ ընկերային դասակարգ մը մէջտեղէն վերցնելու» մասին:

Թուրքիոյ մէջ հատուած մը կայ, որ ուրիշ հատուած մը կը շահագործէ եւ անտեսանելի ձեռքով մը ճնշումի տակ կը պահէ զայն: Աւելի բաց ըսեմ. Թուրքիոյ եկամուտին 38 առ հարիւրը Թուրքիոյ բնակչութեան երկու առ հարիւրին ձեռքը կը գտնուի: Այս երկու առ հարիւրը իր ուզածը կ'ընէ մեր երկրին մէջ:

Գիւղական էնսթիթիւները գոցել կուտայ, Հալքէվիները փակել կուտայ, դասական գործերու տպագրութիւնը կը կեցընէ, ծրագիրը կ'անդամահատէ, հակաժողովրդավար օրէնքներու ձայն չի հաներ, դրական գործեր ընել չի տար: Այս երջանիկ փոքրամասնութիւնը աշխարհի բոլոր բարիքները կը վայելէ իր հայրենիքին մէջ եւ իր ուզածը ընել կուտայ:

Հիմա հարցնենք անոնց՝ որոնք չեն ուզեր որ հակաժողովրդական օրէնքները վերնան. Թուրքիոյ մէջ երջանիկ փոքրամասնութիւն մը ճնշումի տակ կը պահէ ապերջանիկ մեծամասնութիւն մը: Ինչո՞ւ չէք ըմբոստանար ասոր դէմ: Մենք չենք ուզեր որ հատուած մը տիրապետէ ուրիշ հատուածի մը: Ինչո՞ւ մեզի դէմ կը ցցուիք, փոխանակ մեր կողքին դիրք գրաւելու: Որովհետեւ կ'ուզէք որ երջանիկ հատուած մը տիրապետէ մնացեալ ապերջանիկ հատուածին:

ԳՈՎԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Ամսոյս 3ին, Կիրակին, Համազգայինի ժրաջան անդամներէն Պ. Երուանդ Գրիգորեան, համախորհուրդ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան հետ, խումբ մը գեղարուեստասէր երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ հրաւիրեցին, այցելելու մեր զոյգ հանգստեան տունները՝ անոնց պարգեւելու հաճելի ժամանց մը:

Հակառակ աննպաստ օդին, բոլորն ալ պատասխանած ու շատերը իրենց ծընողքներուն հետ եկած էին նոյն օրուան ժամագրութեան:

Խումբին կ'ընկերանային Պարոններ Սահակ Յովհաննէսեան, Ա. Մեսումենց, ինչպէս նաեւ Տիկին Խաչիկեան, որ ամէն կերպ կ'աշխատէր որ ձեռնարկը յաջողութեամբ պսակուի:

Պարոն Գարիպեան հիւրերը ընդունեցաւ, մինչ պատսպարեալները պատրաստ կը սպասէին:

Պ. Սահակ Յովհաննէսեան ըսաւ.— « մենք ձեզ կը սիրենք ու կը յարգենք եւ երբեք չենք մոռնար, կը խոստանանք յաճախ այս տեսակ այցելութիւններ տալ եւ ձեզ ուրախացնել »:

Կապոյտ Խաչի Իսիի պարախումբը իր դեկավարին Օր. Թէրէզ Քէօշկէրեանի հետ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին ու ամէնքն ալ ծափերով իրենց շնորհակալութիւնը յայտնեցին: Պարերուն կ'ընկերանար Պ. Բենօ՝ իր դափով:

Հաճելի էր տեսնել Անի Թարօնի մենապարերը, արդէն յաճախ առիթը ունեցեր ենք զինքը ծափահարելու, Պէռնար Տէտէճեան իր աքօռտէօնով եւ Փօլ Սէզեան իր կիթառով կ'ընկերակցէին:

Օր. Շաքէ Պէնկեան որ այլեւս ծանօթ է իր քաղցր ձայնով եւ մեր հանդէսներու զարդը կը կազմէ ընկերակցութեամբ Պ. Մեսումենցի երգեց երեք անդամ:

Իսկ Պ. Մարտիրոս Գարակէօզեան իր « Կռունկով» յուզեց ծերերը որոնցմէ շատերուն արցունքները կը հոսէր, քանի կարօտը ունին այդ երգերուն:

Երրորդ երգողն էր Օր. Սօնիա Նիկողոսեան, Նոր Սերունդի ծոցէն ելած նոր ուժ մը որ միշտ ալ կը փնտռուի եւ կըրնայ շատ շուտ խանդավառութիւն ստեղծել:

Դարձեալ Պեռնար Տէտէճեան կիթառի ընկերակցութեամբ մի քանի կտորներ նուագեց իսկ ծերերը չէին դադրեր ծափահարելէ:

Կարգը եկած էր Պ. Գրիգորեանի կողմէ պատրաստուած ներկայացման, մէկ արարով «Գիշերաշրջիկը», որուն դերակատարներն էին՝ Պ. Գրիգորեան, Պ. Յակոբեան եւ Օր. Մանկեան որ ստանձնած էր գիշերաշրջիկի դերը, Պ. Գրիգորեան արդէն շատ անդամներ տեսած ենք բեմերու վրայ եւ ծափահարած, այս անդամ ալ բոլորը զուարճացան:

Մոնմոռանսիր եւ Անտիյի տնօրէնութիւնը ի պատիւ մասնակցողներուն նախընթրիքի սեղան պատրաստած էր կարկանդակներով եւ խմիչքով:

Թէեւ Աղքատախնամի վարչութիւնը ոչ մէկ ջանք կը խնայէ այս պատսպարեալներու հանդիստին համար, սակայն միւս կազմակերպութիւններն ալ եթէ երբեմն այս տեսակ այցելութիւններ կազմակերպեն աւելի կ'ուրախացնեն մեր մայրերն ու հայրերը: Պէտք է միշտ յիշենք սա խօսքը «պատուէ ծերերը, երբ ծերանաս ծերին պատիւը կ'իմանաս »:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Իտալացի երգիչ Քառլօ Ֆառնոնելլի (1705 – 1782) մեր օրերուն երգիչներու շրջանակին մէջ պիտի նկատուէր աշխարհի ախոյեան: Արդարեւ, կը զարմացնէր ունկնդիրները՝ ձայն մը երկար բռնելու ունակութեամբ: Անոր լաւագոյն արդիւնքն էր 6 վայրկեան:

×

Խորհրդային կառավարութիւնը, Մոսկուայի մէջ պիտի շինէ երկու հազար մեթր բարձրութեամբ աշտարակ մը: Այս շէնքը 150 հազար թոն ծանրութեամբ պեթոնէ վեցանկիւն բուրգ մը պիտի ըլլայ, որ ի միջի այլոց պիտի ծառայէ իբրեւ պատկերասփիւռի անթէն: Մոսկուայի աշտարակը աշխարհի ամենաբարձր շէնքը պիտի ըլլայ: Այսօր, բարձրութեան մրցանիշը կը պատկանի Նիւ Եորքի Իմփայր Սթէյթ Պիլտինկին, որ 448 մէթր բարձրութիւն ունի: Փարիզի Էյֆէլի աշտարակի բարձրութիւնը 300 մեթր է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՍՏՂԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ շուրջ հետաքրքրութիւն ստեղծելու համար, Լենինականի մէջ մոլորակացոյց մը շինուեցաւ: Հատ մըն ալ, երկար տարիներէ ի վեր, գոյութիւն ունի Երեւանի մէջ:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆԻ « Սեւանի ափին» վէպը, ուր հիւթեղ եւ կենդանի գոյներով հեղինակը կը խօսի մեր երկրին բնութեան եւ հայ պատանիներուն ազնիւ գործերուն մասին, վերջերս թարգմանուեցաւ Լատիշերէնի:

ԱԶՆԻՒ ՀՐԱՉԵԱՅԻ գերեզմանին վրայ յուշարձան մը կանգնեցուցած են: Ինչպէս ծանօթ է Ա. Հրաչեայ թատերական բեղուն գործունէութիւն մը ունեցած է Պոլիս, Պաքու, Թիֆլիզ: Տպաւորիչ եղած են իր մարմնացուցած կարգ մը տիպարները՝ Մարկըրիտ Կոթիէ, Ռուզան, Լուքրեցիա եւայլն:

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ (Քանատա) համանուագախումբի դեկավարը՝ Ա. Փրոթթի շատ յաջող երաժշտահանդէս մը դեկավարեց վերջերս, Երեւանի մէջ:

« ՈՍԿԱՆ ԵՐԵՒԱՆՑԻ» խորագրուած նոր վէպ մը լոյս տեսաւ: Հեղինակը՝ Յովհաննէս Ղուկասեան կը նկարագրէ Ժէ. դարու Հայաստանի իրադարձութիւնները՝ թուրք – պարսկական պատերազմներ, Հայաստանի բաժանում եւն.: 1639ին Նոր Ջուղայի մէջ Ոսկան Երեւանցիի ջանքերով կը հիմնուի Ասիոյ առաջին տպարանը:

ԳՈՒՍԱՆՆԵՐՈՒ խումբը այս ամսու ընթացքին իր 4000րդ համերգը տուաւ Երեւանի մէջ:

ՊԱՅՐԸՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Լորտ Պայրընի ծննդեան 175ամեակին առթիւ կազմակերպուած ցուցահանդէսին ներկայացուած են Անգլիացի մեծ գրողին գործերուն շքեղ, շատ անգամ նաեւ հազուագիւտ հրատարակութիւնները, օտար լեզուներով գրուած գիրքեր, ինչպէս նաեւ՝ գրողին գործերուն հայերէն թարգմանութիւնները:

ԵՂԱՆՍԿԸ ՅՈՒՆՈՒԱՐԻՆ

Մինչ Եւրոպա ցուրտէն կը սարսռայ, անդին Հայաստան բաղդատաբար լաւ ձմեռ մը կ'անցնէ: Արդարեւ Միջերկրականէն, Անդրկովկասէն եւ Փոքր Ասիայէն տաք օդեր խուժած են Հայաստան Յունուարի ընթացքին: Երեւան նոր տարուան տօնական օրերը անցուցած է առանց սպիտակ սաւանի: Ամէնէն տաք շրջանը արձանագրուած է Մեղրի՝ + 22 աստիճան, ապա երկրին հիւսիս – արեւելեան շրջանները, որոնք ունեցած են + 17 – 18 աստիճան, Արարատեան դաշտը արձանագրած է + 16 – 17, իսկ Երեւան՝ + 15: Վաթսուն տարուան մէջ առաջին անգամն է, որ Երեւանի մէջ այսքան «տաք» կ'ընէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Տոպրակ մըն է, ուրիշ մը կ'ըսէր քովինին, չե՞ս տեսներ, կը փախչի ...:

Արդարեւ, այդ ահագին ամբոխը ճեխքելով, կռնակը տոպրակ մը, մարդ մը կը փախչէր ոստիկան զինուորներուն առջեւէն, որոնք կը հետապնդէին պոռալով.

— Բռնեցէք, բռնեցէք գողը ...:

Եւ անտարբեր անցորդները, առանց հետաքրքրուելու, կը շարունակէին իրենց ճամբան, բազմութեան մէջէն:

Ոստիկան զինուորներուն միացած էին նաեւ մաքսատան պաշտօնեաներ, որոնք, իրենց կարգին կը հալածէին փախստական բեռնակիրները, կանչելով ետեւէն:

— Մաքսէն կը փախցնէ, մաքսէն:

Եւ շարունակ կը հալածէին:

Խեղճ մարդը, յոգնած պարտասած, ալ անկարող՝ վազելու, ուսին բեռը դեռին կը նետէ եւ այս անդամ իր բոլոր ուժովը կը սկսի վազել: Ոստիկանները կը դադրին հետապնդելէ զայն:

Մարդը կ'աղատի, ապրանքը ձեռք կ'անցնի:

Մաքսատան պաշտօնեաները կը թառին տոպրակին վրայ, եւ շալկելով կը տանին մաքսատունը:

Շուտով կը բացուի տոպրակը ...:

Ռումբի պատրոյդներ, քաբսիւլներ, ռումբեր, այլ եւ այլ ելեկտրական թելեր, մէկ խօսքով, Ապտիւլ Համիտի մղձաւանջը կազմող բոլոր վտանգաւոր ու մահաբեր ապրանքները ...:

Տոպրակը նոյնութեամբը կը յանձնուի Ոստիկանութեան, որ շուտով կը յաջողի հասկնալ փախստականին ինքնութիւնը:

Գրաւուած տոպրակին տէրը յոյն մըն էր, Եորկի անունով: Դաշնակցութեան ծանօթ, հաւատարիմ գործակալներէն, որ մէկէ աւելի պարագաներու եւ վտանգներու մէջ ապացոյցը տուած էր անկեղծութեան, իր ճարպիկութեան եւ իր խոհեմութեան: Ու հիմա, ոստիկան զինուորներուն ձեռքէն ճողոպրած, կը դիմէ Դաշնակցական ընկերներուն եւ ապահով թաքստոց մը կը խնդրէ:

Եորկի ջերմ ընդունելութիւն մը կը գտնէ Դաշնականներուն քով, որոնք, մէկ քանի օր, Ճօնսրն աբարթըմանի դռնապան Մանուկին հիւր կուտան զայն:

Այս միջադէպը շատ մը խուզարկութիւններու եւ ձերբակալումներու դուռ բացաւ: Ոստիկանութիւնը խստացուց հսկողութիւնները, մասնաւորապէս Ղալաթիա ու Բերա:

Եւ այս խստութիւնը տեւեց միայն մէկ շաբաթ, թէեւ Եորկին միշտ կը հետապնդուէր եւ ասոր պատճառով ուրիշ անմեղներ ալ կը ձերբակալուէին:

Այդ միջոցին, Դաշնակցութեան տասը տարուան ծանօթ գործակալներէն Գամպուր Գօսթին, պատուական յոյնը, կը հետապնդուի ոստիկանութենէն, կը պարտաւորուի երեսի վրայ ձգել իր բոլոր գործերը, եւ փախչիլ Յունաստան: Նոյնպէս Եորկին, ատեն մը դռնապան Մանուկին քով ինքզինք պահելէ յետոյ, օր մը, շոգենաւ կը նետուի եւ կը փախչի Փիրէա:

Մէկ քանի շաբաթներ անցան տոպրակի միջադէպին վրայ ու շուտով մոռցուեցաւ ամէն բան:

Դաշնակցութիւնը կը ծաղրէր ամէն վտանգ, ընդհանուր ժողովին գաղտնի որոշումներ գործադրել պիտի տար ամէն գնով, ուստի, Արտասահմանի զանազան կէտերէն, գրեթէ ամէն շաբաթ, նոր մարդեր ու նոր ապրանքներ կը զրկուէին Պոլիս, ուր քիչ ատենէն, զարհուրելի դէպքեր պիտի պայթէին:

Պոլսէն փախած Եորկին ու Գամպուր Գօսթին, այս երկու Յոյները կ'երթան ուղղակի Աթէնք եւ կը գտնեն Վիշապի անդամները, որոնց կը պատմեն Պոլսոյ վերջին դէպքերուն մանրամասնութիւնները:

Այս երկու փախստականները Յունաստանէն ատրճանակներ եւ ուրիշ արգիլուած ապրանքներ փոխադրել կուտային Պոլիս եւ այսպէս, դարձեալ իրենց օգտակար ծառայութիւնները կը նուիրէին Դաշնակցութեան գործին:

Իսկ Թորգոմ, առանձին մնացած, Պոլիսէն շարունակ դանգատներ կը տեղացնէր Յունաստան, իր ընկերներուն, եւ կը պաղատէր որ ժամ առաջ մտնէին երկիր եւ ձեռնարկէին գործի:

Վիշապի երեք անդամները, Թորգոմի նամակներէն, մանաւանդ, Պոլսոյ վերջին դէպքերէն տպաւորուած ու խորապէս ազդուած, վճռեցին շուտով մտնել Պոլիս:

Ուստի, վերստին մտան խորհրդակցութեան:

Պուլկարիոյ օժանդակ ընկերներէն Գրիգոր Սայեանը մտած էր արդէն Պոլիս, Ռումանիոյ ճամբով, Քոստանցայէն շոգենաւ նստած, միւս օժանդակ ընկերներէն Լեւոն Քրիքեան եւ ուրիշները ժամանակին հասած էին Աթէնք եւ Վիշապի անդամներուն հրահանգին կը սպասէին երկիր մտնելու համար:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արմենակ Դատաւորեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պատարագ պիտի կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Դատաւորեան եւ Թօփալեան համայն ննջեցելոց յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

9 Փետր. Շաբաթ, Տօն էՍրբոցն Սարգիսի զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ չորեքտասան զինուորացն. պիտի մատուցուի Ս. պատարագ ժամը 10ին :

13 Փետր. Չորեքշաբթի, կէսօրէն ետք ժամը 4ին Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան :

14 Փետր. Հինգշաբթի, Տեառնընդառաջ, Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն : Կը մատուցուի Ս. Պատարագ ժամը 10ին :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի, 10 Փետրուար, ժամը 16-էն մինչեւ կէս գիշեր, Մէզոն տէ Սանդրոյի ճոխ սրահներուն մէջ :

8, Բիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8) :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

BAL MASQUE DE LA CHORALE «ARMENIA»

Շաբաթ, 16 Փետրուար, ժամը 22էն մինչեւ լոյս, «Քլիւպ»ի մէջ

51, Rue Grignan - Marseille

Concours de Travestis

Attractions Cotillons

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ս. պատարագ կը մատուցուի : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, Ս. պատարագ ժամը 10·30ին :

SOCIÉTÉ FRANCE-CAMEROUN
HARPOUTIAN FRÈRES
24, Rne d'Enghien, Paris-10e

Կ'ՈՒԶՈՒԻ երիտասարդ պաշտօնեայ մը որ լրացուցած ըլլայ զինուորական ծառայութեան շրջանը, Փարիզի գրասենեակին համար :

Դիմել ԱՆՁԱՄԲ

Ամէն օր ժամը 14էն 15 :

Bail à céder

Քոնֆէքսիոն – թեքսթիլի առեւտրական պայ մը փոխանցելի է, Սանթիէի շրջանը :

Հեռաձանել՝

CEN. 69-72

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ԱՐՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովերական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի հերթական նիստը այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՑԵՐԵԿՈՅ – ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ի պատիւ ՏԻԿ. ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

Ծննդեան 83րդ տարեդարձին առթիւ

Այս Կիրակի, ժամը 15ին, Ազգ. Տան թատերասրահին մէջ :

Խօսք կ'առնեն գրողներ եւ արուեստագէտներ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն, ի միջի այլոց, Տիկիններ Խտըշեան, Էքիզեան, շարժանկարի ծանօթ արուեստագէտ Ռոպէն Ասլանեան եւ Օր. Ժ. Վէմեան :

« ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ »

Նուիրուած Կաթողիկոսական Պատր. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Կազմակերպուած Վալանսի Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի եւ շրջակայի Հայութիւնը : Այս առթիւ պիտի ներկայացուի Տէր Նարեկ քհնյ. Վարդանեանի Օծման Ֆիլմը, գպրոցական աշակերտներու կողմէ երգ ու պար :

Այս Ուրբաթ ժամը 20·45, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Մուտքը ազատ է :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ ՀԻԻՍԻՍԱՅԻՆ ԾԻԱԾԱՆ

եւ

Ծիծաղաշարժ գաւեշտական ժապաւէն մը « 01 – 91 »

Երեքշաբթի Փետրուար 12, ժամը 20·30ին, Սինեմա լը Տօֆէն, 65պիս, Բիւ Լաֆայէթ (Մեթրօ Քատէ) :

Մուտք՝ 3 եւ 5 ֆրանք :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը աշխատող որակեալ բանուորուհիներ շըմիզիէի մոնթաժի համար :

Աշխատանոցի համար ալ որակեալ բանուորուհի մը :

JAC'MAR
64, Rue de Cléry, PARIS (2e)
CEN. 03-06

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ֆասոնիէներ կանաց նիլոն շըմիզիէներու համար :

Հեռաձայնել.—

GUT. 09-52

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ 1600 ԱՄԵԱԿԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Սալ Մոլիէռ (Քէ տը Պոնտի – Լիոն)

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջանի Ազգ. Միութեան, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերու

Կազմակերպութեամբ Կրթական Մարմնոյ եւ մասնակցութեամբ Ազգ. բոլոր միութեանց :

Կը նախագահէ՝

ԼԻՈՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ LOUIS PRADEL

Ներկայ կ'ըլլայ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ ԵՒ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Բացման խօսք՝ Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Ազգ. Միութեան կողմէ)

Գեղարուեստական խնամուած բաժնին կը մասնակցին.— ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն), ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ, դաշնակ) եւ Հայկազեան վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը երգախառն պարերով եւ արտասանութիւններով, ինչպէս նաեւ Մութավելեանց պարախումբը հայկական եւ Ֆրանսական պարերով :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
SURPRISE PARTY

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի նախաձեռնութեամբ

Այս Շաբաթ, ժամը 18էն սկսեալ,

17, Rue Bleue, Paris 9e

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

31, Avenue George V

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՔՕԹԻՅԵՕՆ – ԹՕՄՊՈԼԱ

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

Խնամուած պիւֆէ սովորական դիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03–18 ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներու համար 5 Ֆրանք

Չէք Փօսթալ **801.972 C. C.P.**

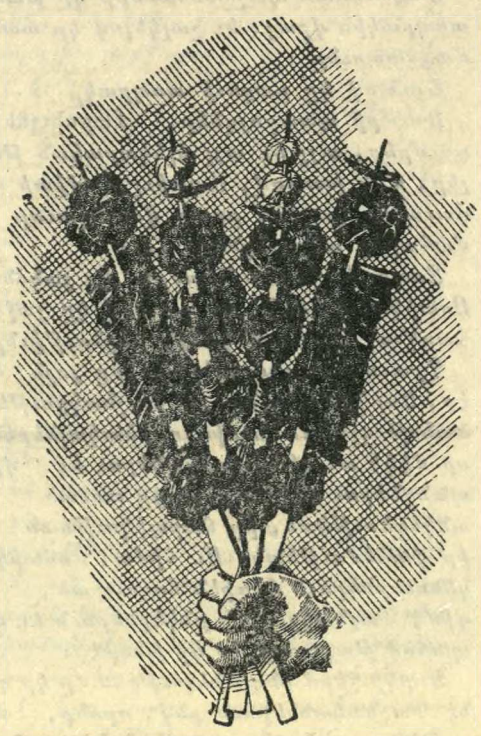

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր նաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

32ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 3, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերուն :

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, գայլիկներուն, նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ :

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն :

Հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ (ՀԱՅԵՐԷՆ), նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ :

Պիտի ներկայացուի սկաուտական գունաւոր ֆիլմ մը Ճէմպօրիէն :

ՊԻԻՖԷ Մուտք 5 ֆրանք Երախաներուն մուտքը ձրի

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

DIMANCHE 10 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9528 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — No 9528

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ»

Կարօ Գէորդեան կը պատկանի մեր մրտաւորականներու «միջին» կոչուած սերունդին, որ հանրային գործունէութեան ասպարէզը նետուեցաւ Պոլսոյ մէջ առաջին աշխարհամարտի Զինադադարի խանդավառ օրերուն :

Երբ խաղաղեցաւ փոթորիկը, երբ «ներկայ – բացակայ» կարդացուեցաւ, աղէտը իր բովանդակ ահաւորութեամբ ցցուեցաւ մեր աչքին: Ո՛չ եւս էին երէց սերունդի մտաւորականները: Մեծ Եղեռնը նահատակ դարձուցած էր զանոնք:

Անհրաժեշտ էր շարունակել սուրբ գործը: Լեցնել բացը: Վառ պահել ճրագը: Միջին սերունդի 25 – 30 տարեկան հոյլ մը տղաքն էին, որ ապահովեցին Ազատամարտի շարունակութիւնը, խմբուած ճակատամարտի շուրջ:

Պոլսոյ պարպումէն ետք Կարօ Գէորդեան հաստատուեցաւ Սելանիկ, ուր հրատարակեց Հորիզոն թերթը: Երկրորդ աշխարհամարտը իրեն պիտի պարտադրէր աստանդական կեանք մը, Պալքաններէն Գերմանիա, յետոյ Փարիզ ու Գահիրէ, հուսկ ուրեմն տուն – տեղ ըլլալու համար Պէյրութ, մեր օրերու հայկական մշակոյթի կեդրոնը :

Շատեր Տարեցոյց կամ Տարեգիրք հրատարակած են Պոլսոյ մէջ եւ այլուր : Սակայն յիշատակութեան արժանի կը մնայ Թէոդիկ, որ 1907էն սկսեալ մինչեւ իր մահը (24 Մայիս 1928) յարատեւ ու յամառ աշխատանքով ամէն տարի — բացի Մեծ Պատերազմի տարիներէն — մեզի տուաւ մէկը միւսէն աւելի արժէքաւոր հատորներ :

Իր մահէն քառորդ դար վերջ, Թէոդիկ ունեցաւ իր արժանաւոր յաջորդը յանձին Կարօ Գէորդեանի, որ 1954ի Կաղանդին լոյս ընծայեց իր առաջին հատորը — Ամէնուն Տարեգիրքը անունով:

Առաջին օրէն իսկ մեծ ընդունելութեան արժանացաւ այս նոր Տարեգիրքը, որ կ՛արդարացնէր իր «Ամէնուն» մակդիրը: Կարդալիք նիւթ ունէր, ամէն ճաշակի յարմար :

Իբրեւ փորձառու լրագրող, հեղինակը կրցաւ Թէոդիկէն տարբեր ուղղութիւն մը տալ իր երկին: Արդիականացուց, օրուան կեանքին հայելին դարձուց զայն :

Սովորական գրական – գեղարուեստական նիւթերէն դուրս, որոնք յատուկ են բոլոր նման հրատարակութեանց, Գէորդեան նորութիւն մը մտցուց իր Տարեգրքին մէջ: Ամէն տարի մեզի տուաւ հայկական զաղութի մը կեանքը:

Իր տեղեկութիւնները թերթերէ կամ գրքերէ չքաղեց, ինչպէս սովորաբար կ՛ընեն մեր հեղինակները: Անձամբ այցելեց իր նկարագրելիք երկիրները եւ տեղւոյն վրայ բուն իսկ վաւերական աղբիւրներէ քաղեց իր պատմական ու վիճակագրական տեղեկութիւնները, կարելի ճշգրտութեամբ եւ առարկայական ըլլալու մտահոգութեամբ :

Ապագայ պատմիչը կարեւոր նիւթեր պիտի գտնէ Տարեգրքերու հաւաքածոյին մէջ Լիբանանի, Սուրիոյ, Եգիպտոսի, Իրանի, Իրաքի, Ֆրանսայի, Յունաստանի եւ Հիւս. Ամերիկայի Հայոց կեանքին մասին:

Լոյս տեսած է արդէն 1963ի հատորը, զոր կոչած է Տասնամեակի բացառիկ հատոր եւ որ փոխանակ 650ի, կը բաղկանայ 804 էջերէ, զարդարուած բազմաթիւ նկարներով, պէսպիսուն բովանդակութեամբ :

Թէոդիկի Տարեցոյցներուն պէս Կարօ Գէորդեանի Տարեգրքերն ալ դժբախտաբար չունին նիւթերու ցանկ, ինչ որ կը դժուարացնէ պրպտողներու գործը :

Կրնա՞նք յուսալ, որ ճիգ մը եւս ընելով հեղինակը յառաջիկայ տարի մեզի տայ տասը տարիներու նիւթերու ցանկը:

1954ին Տարեգիրքը սկսած էր 500 էջով եւ 1500 տպաքանակով :

Նոր հատորը 300 էջ աւելի կը պարունակէ եւ տպուած է 3000 օրինակ :

Պերճախօս է թիւերու լեզուն: Աւելորդ են մեկնութիւնները :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՆԱՍՐԱԿԱՆ ԿԸ ԹՈՒԻ

Երէկ, վերջին պահուն, կը հաղորդէինք թէ պետական հարուած մը տեղի ունեցած է Իրաքի մէջ, Ուրբաթ առաւօտ եւ Զօր. Ապտէլ Քէրիմ Քասըմ սպաննուած է :

Իրաքի կացութեան մասին հասած բոլոր եւ միակ լուրերը կը տրուին Պաղտատի ձայնասփիւռին կողմէ որ նոր տէրերու ձեռք է: Կարելի է եղած սակայն, կարգ մը լուրերու հիման վրայ, գաղափար մը կազմել անցած – դարձածէն :

Ուրբաթ առաւօտ ժամը 5ին, Պաղտատի Պաշտպանութեան նախարարութիւնը կը կործանէր իրաքեան օդանաւերու ռումբերուն տակ: Հոն կը բնակէր Քասըմ, որ գիտակից թէ կեանքը վտանգուած է, շրջապատուած էր բազմաթիւ պահակներով: Քասըմ շատ թշնամիներ ունէր զանազան տեսակի.— Նասրական, համայնավար, արաբ ընկերվարական առանց մոռնալու Քիւրտերը: Պաղտատի ձայնասփիւռի խօսնակը յայտարարեց նախ.— «Ապտէլ Քէրիմ Քասըմ մենատէրը ճզմուեցաւ պաշտպանութեան նախարարութեան փլատակներուն տակ» : Այս մասին սակայն ոչ մէկ հաստատում կայ նկատի առնելով որ օդանաւային, հեռաձայնային եւ հեռագրային հաղորդակցութիւնները խզուած են Իրաքի եւ արտասահմանի միջեւ: Եւ եթէ յիշենք թէ Եմէնի ըմբոստութեան ատեն շաբաթներ կարելի չեղաւ ճշդել թէ էմիր էլ Պատրը մեռած է թէ ոչ, կրնանք ալ աւելի վերապահ ըլլալ: Յիշենք սակայն թէ Պաղտատի ձայնասփիւռին մէկ ուրիշ խօսնակը կը յայտարարէր պոռալով.— «Սպաննեցինք բռնապետը» :

Յեղափոխութեան Ազգ. Կոմիտէին մաս կը կազմեն Գնդ. Ապտէլ Քէրիմ Մուսթաֆա (նախագահ), հրամանատար Ապու Թալէպ էլ Հաշէմի (փոխ – նախագահ), հարիւրապետ Նաճաթ Մահմուտ էլ Սաֆի, ենթասպաներ՝ Սապա Մուհամէտ, Մուհամէտ էլ Ազավի եւ Նուրետտին ինչպէս նաեւ կարգ մը երկրորդական ըսպաներ: Ապստամբական շարժումին կը միանան բոլոր պահակազօրքերը (Մուսուլ, Քէրքիւք, Հապանիէ): Իրաքցի ուսանողներու եւ ընկերվարական բանուորներու միութիւններն ալ զեկոյցներ հրատարակած են ուր կը յայտնեն թէ զօրավիգ կը կենան Ապտէլ Քէրիմ Մուսթաֆայի :

Շարժումին քաղաքական հեռանկարները ցարդ անորոշ են: Չէզոքացնելու համար որեւէ ընդդիմութիւն ճշդուած է թէ ապստամբները պիտի «վերահաստատեն ազգային միասնականութիւնը»: Օտարներու կեանքն ու ինչքերը պիտի ապահովուին, փոքրամասնութեանց «իրաւունքները պիտի յարգուին»: Յատկանշական է նաեւ քարիւղի վերաբերող յայտարարութիւնը: Արդարեւ քարիւղային ընկերութիւնները որեւէ դժուարութիւն պիտի չունենան իրենց գործունէութիւնը զարդացնելու համար :

Որքան ալ անծանօթ ըլլան այս ապստամբական շարժումին հեղինակները, կարգ մը նշաններ ցոյց կուտան թէ շարժումը նասրական ուղղութիւն մը կ՛առնէ: Պաղտատի ձայնասփիւռը արդարեւ, առաջին առթիւ սփռեց եգիպտական «Ալլահ Աքպառ» փառերգը, որ տեսակ մը պատերազմական երգն է եգիպտացի դիմադրողներուն Սուէզէն ի վեր: Միւս կողմէ, իրաքցի նոր զեկավարները բանտարկութեան հրամանագիր մը հանած են Գնդ. Ապպաս էլ Մահատավիի դէմ որ քասըմական վարչակարգին «Ֆուքիէ – Թէնվիլ»ն էր եւ կառափնատ զրկած էր տասնակներով նասրականներ : Պաղտատի ձայնասփիւռին մէկ խօսնակը ըսած է նաեւ թէ յեղափոխութեան նպատակներէն մէկն էր.— «Վրէժը լուծել ազատ սպաներուն որոնք իբրեւ մարտիրոս մեռան»

Ինչ որ որոշ է նաեւ այն է թէ բանակը ամիսներէ ի վեր կը սպասէր Քասըմի վարչակարգին վախճանին : Քիւրտերու ձեռք ձգած յաջողութիւնները, կառավարութեան անկարողութիւնը ապստամբութիւնը ճզմելու, խորապէս նուաստացուցած էին զինուորականները: Այս զգացումը ալ աւելի զարդացած էր Իրաքի ծաւալող կզդիացումով միջազգային բեմին վրայ: Խզելով իր յարաբերութիւնները այն բոլոր պետութիւններուն հետ որոնք ճանչցած էին Քուէյթը, Պաղտատ երթալով կտրուած էր արաբական երկիրներու մեծ մասէն: Կացութիւնը լարուած էր նաեւ Իրաքի եւ անգլեւսաքսեան երկիրներու եւ քարիւղային ընկերութիւններու միջեւ :

Յեղափոխութեան Ազգ. Կոմիտէն իր առաջին զեկոյցին մէջ կ՛ըսէ.— «Բանակը ոչնչացուց այսօր ժողովուրդին թշնամիին վարչակարգը, այն վարչակարգը որ պառակտեց երկիրը, որ ջնջեց սահմանադրական երաշխաւորութիւնները, հալածեց քաղաքացիները, կռնակէն զարկաւ արաբական ազատագրական շարժումները, որ Արգելք հանդիսացաւ իրաքեան ժողովուրդին յառաջդիմութիւններուն: Մեր յեղափոխութիւնը իր ետին ունի բոլոր ժողովրդական զանգուածները: Երկու նպատակ ունի.— Առաջինն է ազգային միասնականութիւն իրագործել, երկրորդը ժողովուրդը մասնակից ընել կառավարութեան եւ օրէնքը յարգել տալ: Ազգային կոմիտէն կ՛ուզէ կառավարութիւն մը կազմել կռթնած ժողովուրդին վրայ եւ իբրեւ նպատակ ունենալով իրապէս իրագործել 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութեան առաջադրութիւնները: Այս կառավարութիւնը յանձն կ՛առնէ յարգել Պանտունկի ափրեւասիական համագումարին որոշումները : Զօրավիգ պիտի կենայ ազատագրական բոլոր շարժումներուն արաբական երկիրներու մէջ եւ բոլոր ժողովուրդներու պայքարին աշխարհակալութեան դէմ :

«Վերջապէս, այս կառավարութիւնը ապահովութիւն կուտայ բաժնեկից բոլոր ընկերութիւններուն որ բացարձակապէս ազատ պիտի ըլլան Իրաքի քարիւղներու շահագործումին համար »:

Պաղտատի ձայնասփիւռը իր յայտարարութեանց մէջ յայտնած է նաեւ թէ Քիւրտերը միացած են շարժումին :

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը շատ շփոթ է, մինչ շարժումին զեկավարները կը յայտարարեն թէ տէրն են երկրին, Իսրայէլէն հասած լուրերու համաձայն, կռիւներ կը շարունակուին երկրին զանազան մասերուն մէջ եւ նոյնիսկ քաղաքացիական պատերազմի մասին կը խօսուի :

Հանրապետութեան նախագահ հռչակուած է Գնդ. Առէֆ որ Քասըմի աջ բազուկն էր եւ անոր հետ կազմակերպած էր 1958ի յեղափոխութիւնը: Այն ատեն ինքզինքը կը կոչէր «Զօր. Քասըմի որդին»:

Իրաքի նոր հանրապետութիւնը ճանչցան առաջին առթիւ Եգիպտոս եւ Եմէն, ապա Տէ Ֆաքթօ՝ Քուէյթ: Յուզումն ու իրարանցումը մեծ են Անգլիոյ մէջ: Բոլորին համար սակայն յստակ է թէ Նասրի «գործն» է եղածը, վասնզի Քասըմ գլխաւոր թշնամին էր Նասրի: Գահիրէ արդէն կը շեշտէ թէ «յեղափոխութիւնը որ պայթեցաւ Իրաքի մէջ պէտք է եգիպտական յեղափոխութիւն կոչուի »:

Ուոշինկթըն կը մխիթարուի խորհելով թէ ծաղած ապստամբութիւնը «հակահամայնավար» կը թուի :

Իրաք 445·000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունի: Բնակչութիւնը կը հասնի 6ուկէս միլիոնի, որուն 90 առ հարիւրը արաբ կամ արաբացած է: Քիւրտ փոքրամասնութիւնը, երկրին հիւսիսը 500 հազար կը հաշուուի, կան նաեւ բազմաթիւ Թուրքեր :

Պաղտատի եւ բնակչութեան թիւը 750 հազար է: Երկրին գլխաւոր հարստութիւնը քարիւղն է որու տարեկան արտադրութիւնը յիսուն միլիոն թոնի կը հասնի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ փաստաբանական դասուն խորհուրդը որ բացառիկ նիստ գումարած էր Իզորնիի դէմ տրուած վճիռին առթիւ երկար հաղորդագրութիւն մը հրատարակեց որ բազմաթիւ «նկատի առնելով որ» պարբերութիւններով կը բողոքէ — նաեւ բացառիկ ատեաններու գոյութեան դէմ եւ յոյս կը յայտնէ որ Ազգ. Ժողովը քուէարկէ «Քոսթ – Ֆլորէ» բարեփոխումը որ Վճռաբեկ Ատեանի դիմելու կարելիութիւնը կ՛առաջարկէ զինուորական արդարութեան վճիռներէն ետք :

ԹԻՐԱՆԱՅԻ Զերի ի Փոփուլիթ թերթը կ՛ուզէ որ Խրուշչեւ հրապարակաւ ընդունի իր սխալները :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Ակադեմիան չկրցաւ ընտրել Փրոֆ. Մանտորի յաջորդը: Երեք քուէարկութենէ ետք, էտկար Ֆօռ միայն 13 ձայն կը ստանար, բայց 15 ձայնի պէտք ունէր անմահ դառնալու համար :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն որ համայնավար Չինաստանը Սուրիոյ 35 միլիոն սուրիական ոսկիի փոխատուութիւն մը պիտի ընէ առանց տոկոսի ըստ Փեքինի մէջ ստորագրուած չին – սուրիական առեւտրական համաձայնութեան մը :

ԱՆԳԼԻԱՅԻ 170 գործատէրեր (դրամատուն – քարիւղ – գործատուն – մեծ վաճառատուն) Մոսկուա պիտի անցընեն իրենց շաբաթավերջը:

ԱԼԺԵՐԻԱՆ ալ ճանչցաւ Իրաքի նոր հանրապետութիւնը :

ԱՆԹՈՒԱՆ ՓԻՆԷ «քաղաքական մուտք» մը գործեց առջի օր: Կը փորձէ աջ կեդրոն լայն համախմբում մը ստեղծել : Կը կարծուի թէ այս հազուագիւտ քաղաքական դէմքը որ պահած է Ֆրանսացիներուն վստահութիւնը, Հանրապետութեան նախագահութեան վաղուան թեկնածուն է :

ՏԽՐՈՒՆԻ. — ԱՐՍԷՆ ՏԷՐ–ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ

Վերջին պահուն ցաւով կ՛մանանք թէ Ուրբաթ օր յանկարծամահ եղած է Պ. Արսէն Տէր – Յակոբեանց: Ողբացեալը բնիկ կարսեցի, 66 տարեկան էր եւ Տէր եւ Տնօրէն Փարիզի հանրածանօթ Ֆօշոն հաստատութեան: Արսէն Տէր – Յակոբեանց շատ սիրուած անձնաւորութիւն մըն էր մանաւանդ Օվերների շրջանը, զոր վերապրուցած էր իր շինութիւններով : Քանի մը տարի առաջ իր մէկ կալուածին մէջ էր որ Նոր Սերունդը կազմակերպած էր իր տարեկան բանակումը:

Պաշրըն եւ Հայերը

Անգլիացի մեծ բանաստեղծ Ճօրճ Կորտըն Պայրըն չատ կարճ ապրեց: Նա ծնուեց Լոնտոնում 1788 թուականի Յունուար 22ին եւ մեռաւ Արեւմտեան Յունաստանի Միսոլոնկի քաղաքում 1824 թուականի ապրիլի 19ին՝ «տղոցուած մի փառաւոր Ջանքով՝ վերադարձնելու այդ երկիրը իր անդրանիկ ազատութեանը եւ փառքին»:

Մի քանի Նալբանդեանը Յոյների 1824 թուականի պինուած ելոյթը թուրք բռնակալութեան դէմ համարել է փառաւոր ապստամբութիւն: Պայրըն այդ փառաւոր ապստամբութեան կազմակերպիչներէն մէկն էր: Ապրիլ 20ի լուսաբացին յոյն հայրենասէրների հրանօթը 37 անգամ որոտաց ի պատիւ Պայրընի ապրած 36 տարիների եւ երեք ամսուայ: Նրա դագաղի վրայ դրուեց սուր, սաղաւարտ եւ դափնեայ պսակ: Ամբողջ Յունաստանում 21 օրով յայտարարուեց համազգային սուգ:

Այդ մեւնոյն տարուայ գարնանը Թուրքիոյ սուլթանը հրապարակաւ իր դիւանի ժողովում Պայրընին յայտարարեց «Քհնամի Բարձրագոյն Դրան»:

Մինչեւ Յունաստան մեկնելը Պայրըն կռուել էր նաեւ Իտալիայի ազատագրութեան համար:

Պայրըն առանձնակի սէր էր տածում դէպի աշխարհն այն հնագոյն երկրները, որոնք եղել էին համաշխարհային մշակոյթի օրրանները: Այդպիսի երկրի ժողովրդի տարկացումը կամ նուաճումը ուեէ բռնապետի կամ բարբարոս ցեղի կողմից նա համարում էր մեծագոյն ապարդարութիւնը բնութեան մէջ:

Իրենց ազատութիւնը կորցրած հին ժողովուրդներից էին նաեւ Հայերը: 1816 թուականի Նոյեմբերին Վենետիկ գալով եւ առաջին անգամ հանդիպելով Հայերի, Պայրընն նրանց Ս. Ղազար կղզին անուանում է «Հայկական անկախութեան հրամանատարութիւն»: Նա այդ կղզում սկսում է հայերէն սովորել եւ իր Հայոց լեզուի ուսուցիչ Հ. Յար. Ասդերեանի օժանդակութեամբ թարգմանութիւններ կատարել հայերէնից: Առաջին հայատառ նշանաւոր դիրքը, որ վազուց ծանօթ էր Պայրընին լատիներէն թարգմանութեամբ, դա Մովսէս Խորենացու Հայոց Պատմութիւնն էր՝ լոյս տեսած Լոնտոնում 1736 թուականին: Պայրընն բնագրից անգլերէն է թարգմանում Խորենացու Հայոց Պատմութեան 8րդ եւ 9րդ գլուխները:

Պայրընն ո՛չ միայն թարգմանութիւններ է կատարում հայերէնից եւ իր թարգմանութիւնները ուղարկում Անգլիա, տպագրելու, այլեւ հանդէս է գալիս հայ մշակոյթի խանդավառ քարոզիչի դերում: 1817 թուականի Յունուար 2ին նա իր Լոնտոնեան հրատարակիչ Ճօն Մըրէյին Վենետիկից գրում է. «Ուզում եմ իմանալ՝ Անգլիայում կա՞ն արդեօք հայերէն տառեր եւ մամուլ: Օքսֆորտում, Քէմբրիճում կամ որեւէ այլ տեղ: Կարծում եմ դու պիտես, որ չատ տարիներ առաջ երկու Ուխթըն եղբայրները հրատարակեցին Հայոց Պատմութեան բնագիրը՝ Թարգմանութեամբ: Գոյութիւն ունի՞ն արդեօք այդ տառերը եւ որտե՞ղ ... կարող եմ ձեզ վստահեցնել, որ Հայերն այստեղ ունեն մի չարք հետաքրքիր գործեր եւ ձեռագրեր, զլխաւորապէս թարգմանութիւններ յունարէն բնագրերից, որ այժմ կորած են: Բացի այդ, նրանք այստեղ ներկայացնում են մի չափազանց յարդելի եւ ուսումնասէր հասարակութիւն եւ Պօնափարտի օրով Ֆրանսայի գանազան դիւանականները մեծ եռանդով ձեռնարկել են նրանց լեզուի ուսումնասիրութեանը»:

Պայրըն իր ուսուցչի հետ հայերէն գրականութեան դասագիրք եւ բառարան է կազմում Եւրոպացիների համար եւ գրում իր նշանաւոր յառաջաբանը Հայերի մասին, որ Ե. Վեսելովսկին դնահատած է որպէս «Պայրընի ներգործական միջամտութիւնը Թուրքաց սորուկների ազատագրութեան գործում»: Այդ յառաջաբանի առթիւ Միք. Նալբանդեան ժամանակին գրել է. «Մեզ սիրելի է յիշել, որ գրեթէ կէս դար սորանից առաջ հոյակապ լորտ Պայրընի բերանով խոստովանուել է Հայոց ազգի բարոյական բարձրութիւնը»:

Պայրըն իր եռանդուն գործունէութեամբ զարգացման նոր հունի մէջ դրեց հայագիտութիւնը Արեւմտեան Եւրոպայում եւ գոյց տուեց, որ արեւելեան մի փոքր ժողովուրդ կարող է իր ստեղծած մշակոյթով օրինակ հանդիսանալ արեւմուտքի մեծ ժողովուրդների համար:

Դէպքերի բերումով Պայրընի կենդանի կապերը Հայերի հետ սահմանափակուեցին Ադրիատիկեան Ս. Ղազար կղզով: Իսկ եթէ նրան յաջողուէր Հայաստան գալ եւ նրա լեռներում հանդիպել սուլթանի բռնակալութեան դէմ մարտնչող հայ ապստամբ չինականին, ապա այդ դէպքում դուցէ մի նոր նուագով չքեղանային «Զայլտ Հարօլտի» կամ «Տօն Ժուանի» էջերը կամ մի նոր երկով պճնուէր համաշխարհային բանաստեղծութիւնը:

Պայրըն իր դիրքով Լօրտ էր եւ կարող էր երկար ապրել, բայց նա դերազանց դնալ առաքինութեան ճանապարհով: Եբիտասարդ Լորտը 1812 թուականի փետրուար 27ին մեծ ճառով հանդէս եկաւ Լորտերի պալատում ի պաշտպանութիւն անգլիական բանուորների, իսկ դրանից ուղիղ 12 տարի անց, սուրը ձեռքին կռւում հայրենիքից հեռու մի ստրկացած փոքրիկ ազգի ազատագրութեան համար: Նա իր դրչով եւ կեանքով պաշտօրէն ծառայեց ժողովուրդների ազատութեան դատին՝ ընդդէմ բռնութեան:

Հայ ժողովուրդը, ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ խոր երախտագիտութեամբ է յիշում աշխարհի մեծագոյն բանաստեղծներից մէկի՝ ժողովուրդների մեծ բարեկամ Ճօրճ Պայրընի անունը:

Ա. ԴԱՇՏԵՆՑ

ԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Սփիւռքի հայ դրական տարին 1962ին, անցեալի համեմատութեամբ, եթէ չար – ձանապրեց տպաւիր երկերու քանակա – կան առաւելութիւններ, դէթ որակով պահեց նախորդ տարեշրջաններուն մէջ ցոյց տրուած ստեղծագործ աւիւնին թափը:

Իրրեւ հրատարակութիւն ինչ որ հա – սաւ մինչեւ մեր ափերը, կը մնայ դարձեալ վկայութիւն մատուցական ճիգին, որ հայ դրողը երեւան հանեց հակառակ մեր բազմութիւններուն՝ հանդիպ հայ դրականութեան ցոյց տուած մեղաւոր անտարբերութեան:

Զանդ առնելով մեր չրջանը, յիշենք լոյս տեսած կարգ մը գործեր, որոնք մաս կը կազմեն ներկայ տարեշրջանի դրական հունձքին:

Գահիրէէն՝ Բ. Թաշեան տուաւ իր Լսարան Հայ լեզուի հետազբոսական գործը, Գ. Թաղտոսեան՝ յուշերու փունջ մը, Երազանքի եւ Տառապանքի օրեր անունով, Ս. Վրացեան՝ (Պէյրութէն) տուաւ իր Հին Թղթեր նոր պատմութեան համար պատմարժէք հատորը, Կ. Մասունի՝ Կեանքի յածանուտի մէջ, պատմուածք – ներու մէկ նոր հատաքածոն, որուն անդրադարձանք առեներն, Սարգիս Պալեան՝ իր Ուղղագրական կանոնները, ուսուցչանեներու համար պիտանի աշխատանք մը, Արամ Հայկազ՝ իր Զորս աշխարհ պատմուածքներուն մէկ նոր հատաքածոն, հիմորով լեցուն, Գ. Շահինեան՝ իր Հատրենքորը, Կ. Գէորգեան՝ իր Ամէնուն տարեգիրքին 10րդ հատորը, աւելի ճոխ քան նախորդները եւ Տոքթ. Գ. Վարդապետեան՝ Ինքնակենսագրութիւնը:

Հեռաւոր Թեհրանի մէջ լոյս տեսան բազմազոյն խնամուած տպագրութեամբ եւ բազմաթիւ պատկերներով պատի երեք օրացոյցներ՝ Բաֆֆի, Արեւելք եւ Նայիրի, առաւելապէս գրական բովանդակութեամբ: Առանց վրայ պէտք է աւելցնել, որ Գառօնիկի Արդարութեան ճաշապարհով մէկ նոր պատմուածքը, Արտակ Աբգ. Մանուկեանի շունչով գործը եւ Տոքթ. Աշոտ Գասպարեանի՝ Մշակութային խնդիրներ անունով գրքոյկը, նախապէս թերթերու մէջ հրատարակած դանազան յօդուածներու հաւաքածոն:

Փարիզէն ունեցանք Շաւարշ Նարդունի նոր Լուսեղէն Շիրիմները եւ Մատեան Հայկազանցը, Զարեհ Մելքոնեանի՝ Քերթուածները, Տոքթ. Գ. Կիւլպէնկեանի՝ Անցեալէն Փայլակներ չափածոն, Յարութիւն Քէֆէլեանի՝ Աշխարհաղաշը, դրուագներ հայ եղեռնէն:

Մ. Նահանդներէն սուացանք Մ. Թլուլեանի վերջին գործը, Պայքար Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, փաստերու լոյսին տակ գրի առնուած գրքոյկ մը:

Երբեմնի դրական անցեալով հռչակուած Պալիսը ներկայ տարեշրջանին ալ ճգնեցաւ խառնել իր վաստակը արուեստի գրական ճիգին, պահելու համար մեր պանդուխտներուն մէջ սէրը հանդէպ հայ մշակոյթին:

Գնահատութեան արժանի են թափուած Ջանքերը, որոնք քառապատիկ աւելիով պիտի արուէին մեզի, եթէ շրջանը ըլլար քաղաքականապէս աւելի ազատ, ու հայ միտքը, մնար գերծ առանձնապէս բռնատեղծական մարդին մէջ, ազատագրութիւնէն թուրք նոր քերթողներ:

Պոլսէն սուացուած գործերը եղան բազարատ Թէւեանի Երջանիկ տարեգիրքը, որ երեսունըչորս տարիէ ի վեր լարուած մեքենայի մը պէս լոյս կը տեսնէ, եւ որուն կ'աշխատակցին չրջանէն եւ արտասահմանէն կարգ մը դրիչներ:

Իրրեւ բանաստեղծական փորձ ունեցանք նոյն չրջանէն Վարդգէս Գարակէօզեանի Զոյգ աչքերէս եւ Յաչիկ Ամիրեանի՝ Լումումբան:

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութիւնը նիւթական ձեռնտուութեամբ Գ. Կիւլպէնկեան Ֆոնտին, տուաւ իր ամսագրին՝ Հանդէս Ամսօրեայի բազմալեզուեան մէկ բացառիկը, ամբողջութեամբ նուիրուած հայ մշակոյթին:

Բիւզանդ Թօփալեան չարունակեց լոյս ընծայել Անդաստան պարբերականը, Հրանդ Բալուեան՝ իր Զուարթնոց ամսագրին ծաւալուն էջերով համագներ:

Մեր գրական ամէն կարգի թերթերը, օրաթերթ, ամսօրեայ կամ չաբաթեայ, նախկին թափով չարունակեցին բերել իրենց մասնակցութիւնը Սփիւռքի գրական ճիգերուն:

Անոնց վրայ աւելցաւ նոր մը եւս. Պէյրութի Բագին ամսագիրը, որուն չորս համախմբուած է հին ու նոր գրողներու փաղանգ մը:

Ամսագիրը ունեցաւ բացառիկ յօդուածներ, ապահովեց 2500 բաժանորդ, ինչ որ կը դառնայ երաչխիք իր վերելքին:

Կրկնենք անգամ մըն ալ, որ Սփիւռքի գրական վաստակին կարեւորագոյն մէկ մասը կը մնայ հայ թերթերու եւ ամսագրերու մէջ:

Հետաքրքրութեան առարկայ կրնայ ըլլալ, թէ ինչպէս կրնան գրողները կը փնտռեն թերթերու սիւնակները, ժամանակ եւ կորուստ փրկելու համար իրենց հոգին:

Ասով ալ բացատրեցինք ստուար թիւով նեի գրական տարին:

Սեւ Մարդը

Աշոտ տային չնչում է ամբողջ կրծքով, ես հետեւում եմ նրա օրինակին, փափուկ օդի հետ եւս ներս եմ քաշում խոհանոցի ծխնելոյզից տարածուղ ծխի սուր բուրմունքը եւ իմ սիրտը լցւում է ինչ որ անհուն կարօտով, անհուն անձկութեամբ, անհուն սիրով՝ կեանքի, աշխարհի հանդէպ, ճամբարի դլխաւոր ճանապարհի վրայ չրջող հերթապահ աւագ տաճիկ եռնուսի եւ ընդհանուր խոհանոցից դէպի հիւանդանոցի խոհանոց արարչաւ վազող մոխրագոյն սիպիրեան կատուի, լուռ ու մտախոհ Աշոտ տայու հանդէպ, որը, ձգիտես ինչու, գնում է բաղնիքի ուղղութեամբ:

Նա հրում է բաղնիքի դուռը, բաղնիքի խոնաւ, դոլ օդի գոլորշին չոյում է մեր դէմքը. սանդուխներից վեր է վազում չինացի վանիան եւ ժպտում:

— Նելզա, նելզա, կարանտին ...

— Էտապում մի հայ կայ, դուրս կանչի մի բոպէով,— հրամայելու պէս խնդրում կամ խնդրելու պէս հրամայում է Աշոտ տային:

— Ամանի՞ն, — հարցնում է վանիան եւ ցուցամատով ձախից աջ մի գիծ է քաշում իր ճակատի վրայ եւ հարցական նայում Աշոտ տային.

— Այո, այո,— հաստատում է Աշոտ տային:

Վանիան նայում է չուրջը:

— Զորս եւս գնայ, կարանտին,— քրթմնջում է նա եւ դուռը ծածկում:

Քիչ յետոյ դուռը բացւում է եւ դռնեբի մէջ յայտնւում է Սանասարը:

— Ի՞նչ կայ ,— հարցնում է նա՝ անյայտող անտարբերութեամբ:

Աշոտ տային նայում է նրան անթարթ աչքերով եւ կամաց ասում.

— Տոպրակը բեր:

Սանասարը նայում է ինձ:

— Ի՞նչ է ասում, — հարցնում է նա այն չեչոով, երբ լեզուն չեն հասկանում եւ դիմում են թարգմանի օգնութեանը:

— Տոպրակը, տուր, անպէտքի մէկը ,— ձայնը չի բարձրացնում Աշոտ տային:

— Դէ, դէ, չարդ քեղ քաչի, — ֆչչաց Սանասարը:

Ի՞նչ պատահեց. ինչ որ պատահեց , պատահեց մի ակնթարթում. ես միայն տեսայ, որ Սանասարը երկու ձեռքով ծածկեց դէմքը, իսկ մատների արանքից արիւնը ծորաց դուրս:

— Տոպրակը, — պնդեց Աշոտ տային այս անգամ բարձրաձայն:

Նա թափ առաւ, յայտնի չէ, երկրորդ հարուածը հասցնելո՞ւ, թէ պարզապէս վախեցնելու համար, բայց այդ միջոցին մէկը բռնեց երկու ձեռքով նրա բազուկը: Հրամանատարի օգնական Նոտարի Անդրանիկն էր: Բարձրահասակ, առնական, դեղեցկադէմ Անդրանիկն դրկեց Աշոտ տային, երեսը քսեց նրա երեսին եւ հարցրեց:

— Ի՞նչ է խնդիրը ...

Ի՞նչ է խնդիրը... Խնդիրն այն է որ Աշոտ տային մեկուսարան տարան: Ես պահել եմ հիւղակում, անկողնու վրայ: Չկայ Աշոտ տային, եւ ես ինձ դդում եմ որբացածի նման: Իմնում է երեկոն աչխարհի եւ ճամբարի վրայ. հիւղակում , այստեղ – այնտեղ վառւում են անհատական ճրագներ: Ջամանովը դլխին է քաչել ծաղկազարդ, հայրենական կեղտա – կուր վերմակը եւ քնել է: Աշոտ տային մեկուսարան տարան. այդ նշանակում է, որ նա օրական երեք հարիւր կրամ հաց պիտի ստանայ եւ մի բաժակ ջուր, ոչ աւելի ոչ պակաս: Պէտք էր մտածել նրան հաց հասցնելու մասին. այդ մասին պէտք է խօսել Անդրաձէի հետ: Մօտենում է ջոկատապետ Աբլաձը եւ հարցնում է ինձ:

— Նոր բան չդիտե՞ս :

— Ոչ, — պատասխանում եմ ես :

— Աշոտին տարան պետի մօտ հարցաքննութեան :

Ես չեմ համբերում, հաղնում եմ վալենկաներս, ականջաւոր գլխարկս եւ ուղում եմ տախտակամածից վար իջնել, երբ յայտնւում է Սանասարը: Նրա ծնօտը կապուած է թարմ վիրակապով. ըստ երեւոյթին Աշոտ տային հանաք չէր արել: Բայց ինչո՞ւ եկաւ նա: Ի՞նչ պորուկնի այստեղ :

— Տեսա՞ր ինչ արաւ, — հարցնում է նա կատրուած :

— Տեսայ, — ասում եմ ես :

— Ես նրան կը սպանեմ, — ասում է նա եւ ինքն էլ չի հաւատում իր ասածին:

Ես ասելիք չունեմ. պարզ է, որ նա այդ նպատակով չի եկել :

— Ես նրան կը սպանեմ, — կրկնում է նա բռնելով սիւնից, ըստ երեւոյթին կարծելով, որ ես չլսեցի :

— Լսեցի, — ասում եմ ես, — դու նրան կը սպանես :

— Կարծում ես չե՞մ սպանի, — ասում է նա խեղճացած աքլորի նման :

— Կարծում եմ չես սպանի, — համաձայնում եմ ես :

Նա մտածում է: Պարզ է, որ նա ասելիք ունի :

— Ջեմլակը զեմլեակին բեզամազ պոտի չանի :

— Իսկ դո՞ւ,— հարցնում եմ ես :

— Ես ի՞նչ: Ես հաչիւ չեմ :

— Իսկ ինչո՞ւ հաչիւ չես :

— Ես կորած մարդ եմ, — լինում է պատասխանը :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(5 Շար.)

դործերու հրատարակութեան պակասը :

Որոշ տեղեր երեւոյթը դարձաւ աւելի չեչտուած, քաղաքական ճակատի վրայ տեղի ունեցած չափով մը· օրինակ, Սու – կը մասնուին անատուդութեան· եղիպ – տոսի մեր հինաւրեայ պաղատիը դարձնել ակատ է իր աչքերը դէպի նոր հորիզոն– ներու :

Տուեալ պայմաններու մէջ, առաւարա – քիւ նոր դործեր ակնկալել խոտապա – հանջութիւն է :

Գրական որոշ ուժերու կորուստով , ո– րոնց մասին խոսած ենք առանձին , հայ դիրքը արձանագրեց բայ մը եւս :

Մենք հաւատք ունինք ստակայն ցեղին առեղծագործող թաքուն ուժերու մասին : Սակայն չէ ու չըլլար հայ միտքը· կը բա– ւէ որ մեր գանգուածները անդրադառնան իրենց հետաքրքրութեան եւ գոհարերու – թեան հետ կապուած որոշ հարցերու ըս – տիպողականութեան, ու լքուած դոյքի չվերածեն հայ դիրքը :

Երկի՝ նիւթապէս անբաւական կացու – թեան մէջ, հայ մարդը կը վնտռէր սա – կայն թերթ եւ դիրք· կը կարդէր իր բեր– նէն ու կուտար հայ հրատարակութեանց, կուտար պարզապէս վատ պահելու հա – մար հայ մշակոյթին ջահը : Այսօր՝ բաղ– դատաբար բարեկեցիկ ու հանգիստ, մեր բարձութիւնները դարձեր են ժլատ ու անտարբեր հանդէպ հայ դրականու – թեան :

×

Քանակի սակաւութեամբ կարելի չէ առորոշել արուածը :

Տարեշրջանի դրական հունձքին որակը բաղդատմամբ նախորդող շատ մը տա – րիներու որակին, աւազելի ոչինչ ունի :

Գրական տարիներու իրարմէ ունեցած առանձնութիւնները պայմանաւորուած են լոյս տեսած գործերու ներքին արժէքով :

Մերթ առանձնահատկութիւններ կանչքանան , երբ անոնց յաջորդող տարի մը լոյս կը տեսնէ տաղանդաւոր դրողի մը բացառիկ մէկ առեղծագործութիւնը :

Պիտի բսէինք աւելին· մերթ դարա – շրջաններ կը մնան առանձին մէջ, եզա – կան հանճարի մը երեւումով :

Այս անկիւնէն մօտենալով անցնող դր– րական տարիին, պարն կը պահենք հատա– ռարաոր անցեալ տարիներու ընթացքին թափնուած ճիգերու արժէքին :

Աւելին: Ինչպէս բսինք, կախուած է մեր գանգուածներուն ցոյց տալիք հետա– քրքրութենէն :

Անոնք է որ պիտի խթանեն առեղծա – գործելու եռանդը հայ դրողին :

Մաղթենք ուրեմն, որ 63ը լլլայ դրա – կան լուսաւոր յայտնութիւններով հա – րուստ տարի մը, միշտ է փառս հայ մր– շակոյթին ու հայ հանճարին :

ՎԱՐԴԱՆ ԳԻՈՐԳԵԱՆ

ՀՍՈՂԸ ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ

ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ Է

... Հայկական ճարտարապետական արուեստով կառուցուած տաճիկերու չէնքի չքամուռքի առջեւ կանգնել է մի կին եւ աչքերը մեր յառած կարդում է « Ստոմատոլոգիական պոլիկլինիկա » բառերը :

«Պոլիկլինիկա» բառը դեռ ծանօթ է, բայց ի՞նչ է նշանակում «ստոմատոլո – գիական»... կինը չհասկանալով շարա – բաստիկ եւ անհասկանալի տարրը, դու– դէ անոդ անցնէր տուիֆակերա նորակա – ոոյցի կողքից, եթէ չլինէր երկու օր առ– ւոդ հոկտեմբէ առամնաբոյժը :

Ո՞վ է պատին մեխել անհասկանալի այս բառը: Ի հարկէ բարդ տարաղնել, սերտղներից մէկը, որը ցանկացել է մեր լեզուն «հարստացնել», այսպէս ասած , « ՄԻՋԱԶԳԱՅԱՆՆԵԼ» («Յառաջ»՝ Այս եւ յետագայ ընդգծումները մեր կողմէ) :

Իսկ ինչո՞ւ դրել « Ստոմատոլոգիական պոլիկլինիկա» (ամբողջ մի բառապիտու – թիւն), երբ կարելի է հասարակ եւ հա– կառակ լեզուով դրել՝ «առամնաբուժա – րան» :

Փորձէք մօտենալ մի այլ բժշկական հիմնարկի, որի ցուցատախտակին դրը – ուած է՝ «Սաո – Էպիդ կայան»: «Էպիդ» բառը չատերին անհասկանալի է, այդ պատճառով էլ յաճախ մարդիկ դրուժ են եւ արտասանում «սաո – եպիդ», «սաո – Էպիդ» եւ անդամ՝ «Էպիկ» կայան :

Ինչո՞ւ են այդպէս ադաւաղում: Շատ պարզ: « Էպիդ» բառը «էպիդեմիոլո – գիա» բառի կրճատուած մասնիկն է , բառ , որ դժուար է արտասանել : (Էպի– դեմիոլոգիա նշանակում է համաճարա – կարանութիւն , դիտութիւն , որն ուսում– նասիրում է համաճարակների պատճառ – ները եւ դրանց դէմ պայքարի միջոցնե – րը) :

« Էպիդեմիոլոգիա» բառը ոչ միայն չի հարստացնում մեր լեզուն, այլեւ դար – ձնում է այն խրթին եւ անհասկանալի :

Այսպէս անիմաստ եւ պատահականօ – րէն մեր լեզուի մէջ մուտք են գործել « Օնկոլոգիական ինստիտուտ» տարաղը, որը պէտք է կոչուի ուռուցքաբանական ինստուտ (այսինքն ինստիտուտ, որտեղ ուսումնասիրում եւ բուժում են մարդու մարմնի ուռուցքները), «ինֆեկցիոն հի – ւանդանոց», որը պէտք է կոչուի սուբ – վարակիչ հիւանդանոց, «դեզ – կայան », որը պէտք է վերանուանուի «ախտահան– ման կայան» եւայլն :

Օտար տարաղները ոչ միայն խորթու – թիւն եւ տհաճութիւն են պատճառում , այլեւ լեզուն դարձնում են խայտաբղէտ եւ, որ գլխաւորն է, անհասկանալի :

Եւ որովհետեւ դժուար են արտասան – ւում եւ անհասկանալի են էպիդեմիոլո – գիա, դեզին, ֆեկցիա , օնկոլոգիա , ենդրոխիրուրգիա բառերը, ապա մարդիկ աստիճանաբար դադնում են այդ բառին արտասանելու հեչտացնող միջոցներ , դարձնելով՝ օնկո, Էպիդ, դեզ, օրթօ , ենդրօ եւայլն :

Հայերէն լեզուով բժշկական դրակա – նութեան մէջ յաճախ կարելի է հանդի – պել զանազան տարաղների, որոնք ունեն հայերէն համապատասխան բառեր : Օ – րինակ , տուբերկուլոզ , որ մեր լեզուում կոչւում է պալարախտ, գոնորիա, որ նշանակում է սուսանակ : Մենկինկոկից յառաջացած մաչկային հիւանդութիւննե– րից փավուս եւ տրիխոֆիտիա բառերն ունեն համապատասխան անուններ՝ պոնչ եւ մկնատամ : Ցաճախ վիրաբոյժները գործածում են փիստուլա բառը, այն ինչ հայերէնում այդ տարաղը համապատաս– խանում է խուզակի (կամ խլվակ) բա – ռերին: Ինչո՞ւ գործածել պրոֆիլակտի – կա բառը, երբ հայերէն ունենք ախտա– կանխիչ (նախապահպանական) բառերը : Ինչո՞ւ արեան ւսիտակ գնդիկն անուա – նել լեյկոցիտ, երբ հայերէն կոչւում է ճերմիկ, լուսնիկ, կամ պաթոլոգիա բա– ոը, որ նշանակում է ախտաբանութիւն : Մերթ՞ ինֆիլտրատ տարաղն աւելի պե – դեցիկ է, քան նեբսփոտանք հասկանալի բառը :

Կարելի է ապատուել պրոգնոզ, դիակ – նոզ, ինֆեկցիա տարաղներից, երբ հայե– րէնում կան ախտորոշում, կանխատեսա– կում (նախատեսակում), վարակ հաս – կանալի բառերը: Մեզ համար խորթ են սիմպտոմ, սիմպտոմոկոմպլեքս , ափեկտ օտար տարաղները, որոնց համապատաս– խան ունենք ախտանիշ, ախտանիշների զուգակցում, հոգեկան յուզում բառերը :

Ինչո՞ւ օգտագործել տեսանուս տարա– ղը, երբ հայերէն այդ հիւանդութիւնը կոչւում է պրկախտ: Ոմանք կարող են պատճառաբանել թէ այդ տարաղները դեղեցիկ են եւ որ բժիշկները սովորել են դրանց : Մի՞թէ՞ ...

Ցաճախ գործածուող տարաղն է «էպի– լեպսիա»: Դա ջղային համակարգու – թեան հիւանդութիւն է, որ հայերէն կոչւում է վերնոտութիւն կամ ընկնաւա– րութիւն: Ինչպէս տեսնում ենք, մէկ օ – տար բառի դիմաց հայերէնում ունենք երկու բառ : Եւ չգիտես ինչու ընկնաւա– րին անուանում են էպիլեպտիկ, այնինչ դեռ վաղ միջնադարում եւ՛ հայ դրող – ները, եւ՛ հայ բժիշկները այդպիսի հի – ւանդին կոչել են վերնոտ :

Ո՞վ է մեղաւորը: Որտեղի՞ց են օտա – բաղդի տարաղներն ընկնում մեր լեզուի մէջ :

Պատճառները շատ են :

Բժշկական գիտութեանը վերաբերող բազմաթիւ առարկաների գծով չկան հա– յերէն լեզուով դասագրքեր կամ ձեռ – նարկներ, եւ բժշկութիւն սովորող ու – սանողները ստիպուած օգտւում են ռու – սերէն եւ այլ լեզուներով հրատարակ – ուած պատագրքերից: Եւ յաճախ չգտնե – լով որեւէ տարազի կամ բառի ճիշդ թարգմանութիւնը կամ իմաստը, ճարա – հատ «հայացնում են» այդ տարաղը : Այսպէս են ծնուել եւ տարածուել փար – մակոլոգիա (դեղարանութիւն), բիոլո – գիա (կենսաբանութիւն), պաթոլոգիա – կան անատոմիա (ախտաբանական ան – դամաղնութիւն), Հիստոլոգիա (հիս – ուածաբանութիւն) , պեդիատրիա (ման– կաբուժութիւն) եւ այլ տարաղներ :

Տարօրինակ է, որ բժշկական ուսում – նական հաստատութիւնների դասախօսա– կան կազմը վատ է տիրապետում մայրե– նի լեզուին: Հետեւանքը լինում է այն , որ դասախօսութիւնները «համեմուում» են օտարազգի տարաղներով ու յաճախ էլ անհասկանալի բառերով :

Օտարազգի բառերով եւ տարաղներով լեցուն է նաեւ բժշկական թարգմանական դրականութիւնը : Դա եւս նպաստում է մեր լեզուին խորթ տարաղների տարած – մանը :

Լեզուի մաքրութեան եւ անաղարտու – թեան համար պայքարել են մեր դրող – ները, պատմաբանները , լուսաւորիչնե – րը: Լեզուի մաքրութեան մասին խոսե – լիս մի քանի պէտք է յիշել ռուս մեծ դրող Ի. Ս. Տուրգենեւի խոսքերը, «Պահպա – նեցէք լեզուի մաքրութիւնն իբրեւ սրբու– թիւն: Երբեք մի գործածէք օտար բա – ոեր: Ռուսաց լեզուն հարուստ ու ճկուն է այնպէս, որ մենք բան չունենք վեր – յնելու նրանցից, ովքեր մեզանից աղ – քատ են »:

Դա վերաբերում է նաեւ մեր լեզուին :

Յ. ԳՒՈՐԳԵԱՆ
Բժիշկ

«Երեւան», 22/Ա/63

ԿԱՐԾԻՔ ԳԻՏՆԱԼ

կոկորդիլոսը առանց սնունդի կրնայ ապ– րիլ 700 օր, կրիան՝ 500, գորտը՝ 400: Ասոնք այն կենդանիներուն շարքին կը պատկանին, որոնք երկար բնանալու ըն – դունակութիւն ունին եւ կը սպառեն չա – փազանց քիչ էնէրժի :

×

Անասնաբուժական մշտական հսկողու – թեան շնորհիւ, վայրի գազանները գա – ոագեղներու մէջ աւելի քիչ կը հիւանդա– նան եւ աւելի երկար կ'ապրին, քան ա – նոնց ցեղակիցները՝ ազատութեան մէջ : Այս տուեալները հաղորդուած են անաս– նաբոյժներու եւ կենդանաբանական պար – տէզներու տնօրէններու միջազգային հա– մագումարին : Կենդանաբնական պար – տէզներու գազաններուն համար ամենէն վտանգաւոր հիւանդութիւնը նարպակա – լումն է: Այս յառաջ կուգայ նաեւ շար – ժելու նեարաւորութեան պակասէն :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԵՐԼՏՉԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՁՈՐՍ

Յորհրդակցութիւնը կարեւոր էր, բա– ցի Վիշապի երեք անդամներէն, ներկայ էին նաեւ օժանդակ ընկերներէն Զարեհ , Լեւոն եւ ուրիշ ընկերուհիներ :

— Ընկերներ, ըսաւ Քրիստափոր, իր չուրջը բոլորուած Դաշնակցական ուխ – տեաւորներուն, ժամանակը հասած է պէտք է մեկնինք այս երկրէն, որ այսքան ամիս է, ընդունեցաւ մեզ իր ասպնջական ծո – ցը· հիմա պէտք է որոշենք թէ ով, որոնք մեր մէջէն պիտի մեկնին առաջին հեր – թով :

Ընկերները լուռթեամբ կը հետեւէին Քրիստափորի, առանց ընդմիջելու :

— Պարոն Քրիստափոր, ըսաւ Սաֆօ , նախ պէտք է մենք ճամբայ բանանք, մենք պէտք է մտնենք Պոլիս, պատրաս– տութիւնները դլուխ հանելու համար , եւ յետոյ, երբ բոլոր պատրաստութիւնները լրացած, վերջացած պիտի ըլլան, պէտք է հոն կանչենք մեր օժանդակ ընկերնե – րը, նոյնպէս ընկերուհիները :

— Սաֆօ, առարկեց Քրիստափոր, ես ու դու կը մեկնինք, մեր գործը դիւրին է, բայց Աչո՞տը :

— Ի՞նչ է եղեր Աչոտին, հարցուց Սա– ֆօ :

— Զարմանք, ինչու այդպէս կը խո – սիս, Սաֆօ, մեզ Աչոտի՞ հետ կը բաղ – դատես :

— Խնդրեմ, բացատրեցէք, յարեց Սա– ֆօ, ի՞նչ տարբերութիւն կայ մեր ու Ա– չոտին միջեւ :

— Հպատակութեան տարբերութիւնը , պատասխանեց Քրիստափոր, մենք ռու – սահպատակներ ենք, մեզի համար ար – գելք մը չկայ, ազատ է մեր մուտքը :

— Աչոտ ալ ունի անցագիր, առարկեց Սաֆօ, ամերիկեան հպատակ չէ՞ ինքը :

— Զըսին, Սաֆօ ինչո՞ւ կը մոռնաս , ամերիկան անցագիրը զերօ է, զերօ :

— Ինչո՞ւ ...

— Հիւպատոսարանը ձանձրացած է , պիտի չպաշտպանէ Աչոտը :

Սաֆօ լռեց, իրաւունք ունէր Քրիստա– փորը:

Օրիորդ Ռուպինան, որ միշտ լուռթիւն կը պահէր, լոկ ունկնդրելով, ինք ալ խօսքի խառնուեցաւ :

— Պարոն Սաֆօ, ըսաւ, օսմանեան հը– պատակներուն համար է մուտքի դժուա – րութիւնը , չէ՞ :

— Այո՛ , պատասխանեց Սաֆօ, օտար հպատակներուն համար բացարձակապէս ազատ է մուտքը :

— Ուրեմն, շարունակեց օրիորդ Ռու – պինա, նախ օտարահպատակ ընկերները կը մեկնին ընկերուհիներով, Պոլիս կը մնանեն, նախ կը պատրաստեն դիւրու – թիւնները, յետոյ կը կանչեն օսմանեան հպատակ ընկերները :

— Մենք ի՞նչ կ'ըսէինք, օրիորդ, դի – տել տուաւ Քրիստափոր հեղնական ժպի– տով· դա հասկնալի է, պէտք է նախ մենք անդամ մը ներս մտնենք, այնուհե– տեւ դործը պիտի դիւրանայ ·—

Բաւական երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, հետեւեալ որոշումներուն յանգե – ցան·

Քրիստափոր, Սաֆօ , Մարի Զայճ , Ռուպինա· այս չորս օտարահպատակ ընկերներն ու ընկերուհիները պիտի մեկ– նէին Աթէնքէն դէպի Պոլիս, զանազան ճամբաներէ ·— Աչոտ պիտի մնար տակն մըն ալ Ցունաստանի մէջ, օժանդակ ըն – կերներուն հետ, սպասելով նոր հրա – հանդներու :

Աչոտ, իր յուշատետրին մէջ, հետեւ – եալը կը պատմէ այս մասին ·—

« Որոշեցինք վերջապէս երկիր մտնել· նախ Քրիստափոր ու Սաֆօ պիտի մտ – նէին, Պոլսոյ մէջ բոլոր պատրաստու – թիւնները դլուխ պիտի հանէին, եւ յե – տոյ դիս պիտի կանչէին Զարեհին (Ման– կալճի) հետ· ես արդէն կասկածելի էի · այդ պատճառով է որ ճիշդ ժամանակին պիտի դտնուէի գործին դլուխը :

« Ցունաստանի մէջ անդործ չէինք նս– տեր· մենք իւրաքանչիւրը 50 – 60 փամ – փուչտ կը սպառէր, ամէն օր դինավար – ժութեան փորձեր ընելով, կառավարու – թեան սեփական դինամարզարանին մէջ : Եւ մենք այն աստիճան վարժուեցանք որ՝ երեք հարիւր մեթրի վրայ՝ ճիշդ նը– շանին կեդրոնը կը զարնէինք· իսկ տար– ձանակով՝ 150 մեթրի վրայ, առանց դն– դակ մը վրիպեցնելու :

« Քանի քանի անդամներ, յոյն սպա – ներ զարմանքով կը դիտէին մեզ: Օր մը, Ցունաստան եկած էին անդլիական եւ ա– մերիկեան մարտանաւեր, որոնց դինուոր– ները նշանառութիւն կ'ընէին փոքրիկ դն– դակի մը վրայ, որ ջուրին վրայ կը ծփ– ծփար: Մէկ քանի անդամներ փորձեցին եւ չյաջողեցան զարնել : Այն առեն , ես ու Զարեհը, հրացանը չոկեցինք ու տե– ղընուտեղը փչրեցինք դնդակը, եւ այս – պէս մէկ քանի անդամ կրկնեցինք նշանա– ռութիւնները, բոլորն ալ յաջող :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Այրի Տիկին Արսէն Տէր-Յակոբեանց եւ զաւակները՝ Սարգիս եւ Քաթրին խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐՍԷՆ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆՑԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 8ին, 66 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած 1962 – 1963 տարեշրջանի, հետեւեալ վայրերու հայերէնի դասընթացքները կանոնաւոր կերպով կը շարունակուին, տեղական կրթական մարմիններու հսկողութեամբ, ձեռնհաս եւ մանկավարժ ուսուցիչներով:

Ալֆորվիլ.— Տեղւոյն Ֆրանսական դպրոցի սրահներուն մէջ:

Ժանթիյի.— 22 Բիւ Վիկթոր Հիւկօ, եկեղեցապատկան չէնքին մէջ:

Շաւիլ.— Մատուռին յարակից չէնքին մէջ:

Պանեէօ – Քաշան.— 24 Բիւ Հայկ Դըպիրեան:

Առնուվիլ.— Եկեղեցւոյ յարակից սենեակին մէջ:

Պուա – Քոլոմպ.— Բիւ Մարի Լօռ:

Եկեղեցւոյ վարժարան.— Խորհրդարանին մէջ:

Կիրակնօրեայ վարժարան. — (Ժամը 10 – 12) խորհրդարանին մէջ:

Կը խնդրուի բոլոր շրջանի ծնողքներէն, որ մաճնաւոր հետաքրքրութեամբ հետեւին կատարուած աշխատանքներուն եւ իրենց զաւակները չզրկեն հայեցի դաստիարակութենէն:

ԴԻՒԱՆ

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան Սահակ Սարեանի մահուան առթիւ քսան Ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին եւ տասը Ֆրանք Յառաջին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

«ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ»

Նուիրուած Կաթողիկոսական Պատր. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի:

Կազմակերպուած Վալանսի Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի եւ շրջակայի Հայութիւնը: Այս առթիւ պիտի ներկայացուի Տէր Նարեկ քհնյ. Վարդանեանի Օծման Ֆիլմը, դպրոցական աշակերտներու կողմէ երգ ու պար:

Այս Ուրբաթ ժամը 20·45, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Մուտքը ազատ է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քատէի վերնայարկը:

Պիտի խօսի՝ Մարսիլիահայ արուեստագէտ Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ:

Նիւթ՝ «Իմ ճամբաս»:

Արտասանութիւններով համեմուած:

Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի հերթական նիստը այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

13 Փետր. Չորեքշաբթի, կէսօրէն ետք ժամը 4ին Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան:

14 Փետր. Հինգշաբթի, Տեառնընդառաջ, Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն: Կը մատուցուի Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

17 Փետր., Կիրակի, Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առիթով հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Ի ժամ Ս. պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհ. քհնյ. Հիւնքէրպէյէնտեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խնտամեանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագըմճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհն. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեանի, Յարութիւն քհնյ. Ճօրթուեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն ամար:

21 Փետր. Վարդանանց ճակատամարտի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին: Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը: Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին աւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ: Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարղութիւններուն, յարգելու համար օրուան յիշատակը:

24 Փետր. Կիրակի, Բուն Բարեկենդան: Ս. պատարագ ժամը 10ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի խնջոյքը, Մշակոյթի Տան մէջ, Փետրուար 24ին:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ս. պատարագ կը մատուցուի: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, Ս. պատարագ ժամը 10·30ին:

Bail à céder

Քոնֆէքսիոն – թեքսթիլի առեւտրական պայ մը փոխանցելի է, Սանթիէի շրջանը:

Հեռաձանել՝

CEN. 69-72

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

32ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 3, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերուն:

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, գայլիկներուն, նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն:

Հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ (ՀԱՅԵՐԷՆ), նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ:

Պիտի ներկայացուի սկաուտական զունաւոր ֆիլմ մը Ճէմպօրիէն:

ՊԻԻՖԷ Մուտք 5 ֆրանք Երախաներուն մուտքը ձրի

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

31, Avenue George V

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՔՕԹԻՅԵՕՆ – ԹՕՄՊՈԼԱ

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

Խնամուած պիւֆէ սովորական դիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03–18 ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներու համար 5 Ֆրանք

Չէք Փօսթալ **801.972 C.C.P.**

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նւպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ. Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չազմազճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ֆ.
ԶՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ֆ. Բ. հատոր 5 Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MARDI 12 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9529 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9529

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՆ ՄԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻ՞

Բանաստեղծական մարզանք մը չէ որ կը փորձենք, թուղթին յանձնելով հետեւեալ բացատրութիւնները ...

— Բացէք պատուհանները: Ներքին օդափոխութիւն: Լոյս եւ թարմութիւն :

Ի վերջոյ բան մը պիտի փոխուի՞ Հայկական Արտասահմանի հանրային հորիզոնին վրայ :

Ինչպէս անհատները, բազմութիւններն ալ ժամանակէն առաջ կը մաշին, եթէ նոր շունչ, նոր աւիշ չստանան, պարբերաբար :

Հաւաքական կեանքն ալ կը թմրի, կը դեղնի, կը ճապաղի, եթէ վերանորոգման, աշխուժացման փորձեր չկատարուին:

Անհատը բուժման զանազան միջոցներ, դեղեր կը ճարէ, իր մարմնին առողջութեան համար: Կ'աշխատի թարմացնել ուժերը, զօրացնելու համար իր դիմադրական կարողութիւնը :

Հաւաքական մարմինը ինչո՞ւ պիտի զրկուէր այդ բարիքէն :

Մանաւանդ օտարութեան մէջ ուր այնքան վնասակար մանրէներ կը գործեն մեր գլխուն վերեւ: Մեր բոլորտիքը: Մեր ճամբուն վրայ :

Տարադիր բազմութեանց առողջապահութիւնը խանգարուած է բազմաթիւ պատճառներով :

Աւելի քան երեսուն տարի վերջն ալ, բացասական երեւոյթներ, իրողութիւններ կան որոնց դարմանը գտած չենք :

Թերեւս չենք ալ ուզած գտնել: Սովորամոլութեամբ, թուլութեկամբ, անհոգութեամբ եւ երանաւէտ ինքնագոհութեամբ :

Օրինակ, ամէն տեղ, տեսակ մը յօդացաւ տարիներէ ի վեր կը ջլատէ, կը կազմալուծէ մեր հանրային կեանքը :

Թոյլ չի տար որ լոյս եւ թարմութիւն մտնէ :

Ցաւը կը տեսնենք: Հետեւանքներն ալ դաղտնիք չեն ոեւէ մէկուն համար :

Եւ սակայն, կ'անճրկինք, դարմանը գտնելու համար :

Կը թուի թէ հրաշագործի մը կամ օտար խնամակալի մը, մասնագէտի մը կը սպասենք :

Ցաւին գլխաւոր աղբիւրն է՝ զանազան հոսանքներու դիրքը՝ Հայաստանի, Հայկ. Դատի եւ ուրիշ հիմնական խնդիրներու հանդէպ :

Եթէ պատուհանները լայն բացուէին եւ ամէն մարդ բաց աչքերով տեսնէր բուն իրականութիւնը, կը կարծենք թէ մշուշը կը փարատէր: Գոնէ աստիճանաբար :

Պայման չէ որ մէկն ու մէկը, անհատ կամ հոսանք, ուրանայ իր հիմնական դաւանանքը, հաճոյք պատճառելու համար հարեւանին :

Բայց տարրական պայման է որ ըլլայ պարկեշտ, իսկապէս հայրենասէր ու իրազեկ, եւ ծուռ, պղտոր միտումներ չվերադրէ ընդդիմախօսին :

Գաղափարական պայքարներ միշտ ալ պիտի ունենանք, ինչպէս ամէն ժողովուրդ, ամենաղօրէն մինչեւ ամէնէն համեստը :

Եկեղեցիներն անգամ, որ կոչուած են « եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» քարոզելու, հրաժարած չեն այդ պայքարէն, հակառակ իրենց ամենակալ տիրապետութեան :

Մեր մէջ, տարիներէ ի վեր այդ պայքարը վերածուած է իսլամական խուժանավարութեան :

Ո՛վ որ թուղթ մրոտել դիտէ, կը թառի թերթի մը գլխուն, ոչ թէ տեսակէտ պարզելու, հարց մը լուսաբանելու, այլ իր մաղձը եւ թոյնը հոսեցնելու համար սանձակոտոր կատաղութեամբ :

Եւ արդէն կազմուած է մթնոլորտ մը ուր կարելի չէ շնչել :

Շ.

15 Օգոստոս 1954

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԷՖ ՏԷՐՆ Է ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ

ՔԱՍԸՄ ՀՐԱՑԱՆԱԶԱՐԿ ԵՂԱԾ Է

Պաղտատէն հասած վերջին լուրերու համաձայն վարչապետ Քասըմ հրացանազարկ եղած է, ապստամբներու կողմէ եւ ոչ թէ մեռած է պաշտպանութեան նախարարութեան փլատակներուն տակ : Կ'ըսուի թէ Քասըմ նախ չէ հաւատացած թէ լուրջ բան մը կը կատարուի, ընդհակառակն այն տպաւորութիւնն ունեցած է թէ օդանաւորդներու անջատողական շարժում մըն է: Այդ պատճառաւ կարեւորութիւն չէ տուած, բայց երբ տեսած է թէ խնդիրը այնքան թեթեւ չէ սկսած է դիմադրել, բայց ութ ժամ ետք անձնատուր եղած է: Խնդրած է որ Առէֆ խնայէ իր կեանքին (ինք ներում շնորհած էր Առէֆի երբ այս վերջինը մահուան դատապարտուած էր): Բայց նախնական եւ հապճեպ «դատավարութենէ» մը ետք, Քասըմ հրացանազարկ եղաւ տեղն ու տեղը: Այս լուրը Պաղտատի ձայնասփիւռէն հաղորդած է կին մը ջղագար պոռչտուքներով: Յայտնողը աղջիկն էր Զօր. Թապաքճալիի որ մահուան դատապարտուած էր գնդապետ Մահտաուիի կողմէ եւ «զայիմը» չէր ուզած ներում շնորհել :

Ապստամբական շարժումին ներկայ եղած մարդոց կարծիքով, քանի մը հարիւր մեռեալ կայ Քասըմը պաշտպանողներուն կողմը եւ առնուազն 1800 սպաննուած Պաղտատի մէջ:

Ներկայիս Իրաք Հանրապետութեան նախագահ մը ունի: Արդարեւ Քասըմ միայն վարչապետ էր եւ մեծ յոյս ունէր որ յառաջիկայ ամիսներուն այդ տիտղոսին ալ կարենայ արժանանալ: Դահլիճին մաս կազմող անդամներուն մօտ 11ը կարելի է նասրական նկատել: Ընդհանուր կազմին մէջ 15 քաղաքային եւ վեց սպաներ կան: Բնականոն կեանքը հետզհետէ կը սկսի եւ Պէյրութ հասած առաջին ճամբորդները կը պատմեն թէ կացութիւնը կարելի է հանդարտած նկատել թէեւ հրացանի ձայներ կը լսուին տակաւին մայրաքաղաքին փողոցներու մէջ: Պաղտատէն Պէյրութ հասած օդանաւի մը ճամբորդը հետեւեալ ձեւով կը պատմէ եղածը.— Պաղտատ հասանք Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9·45ին: Թեհրանէն կուգայինք եւ պարզ էջք մըն էր: Հինգ վայրկեան ետք տեսանք «Միկ 21» օդանաւեր որոնք կը ռմբակոծէին քաղաքին կեդրոնը մեր վրայէն անցնելով : Ռմբակոծութիւնը ամբողջ օրը տեւեց: Դիւրին չէր Ուրբաթ օր օդակայանէն հեռանալ ապաստան մը գտնելու համար : Փորձեցինք շրջակայ ճամբաներով պանդոկ հասնիլ: Փողոցներու մէջ կը կռուէին: Քասըմի կողմնակիցներ եւ թշնամիներ դանակներով եւ զէնքով էին: Պանդոկին պատկերասփիւռին վրայ տեսանք Քասըմի եւ ուրիշ երեք զօրավարներու դիակները: Մէկը վերցուց Քասըմի գլուխը, մազերէն քաշելով որպէսզի ճանչցուի: Սառած ժպիտ մը ունէր: Հաւանաբար գնդաձիրներով սպաննուած էր որովհետեւ մարմինը վէրքերով ծակուած էր» :

Արաբական երկիրները իրարու ետեւէ սկսան ճանչնալ Իրաքի նոր վարչակարգը: Ասոնց կարգին յիշենք Ա. Մ. Հ.ը, Ալժերիա, Մարոք, Քուէյթ, Եմէն, Սուրիա եւ Յորդանան : Նասրի հեռագիրը, անշուշտ, շատ խանդավառ է, ինչ որ այլ եւս ոչ մէկ կասկած կը ձգէ Գնդ. Առէֆի քաղաքական ձգտումներուն մասին: Աւելի անսպասելի է սակայն Քուէյթի ճանաչումը: Արդարեւ Քուէյթ ինք չէր ճանչցուած Իրաքի կողմէ եւ ծանօթ է որ Քասըմ ամբողջ իշխանապետութիւնը կ'ուզէր իբրեւ «իրաքեան գաւառ»: Ապագան ցոյց պիտի տայ թէ Քուէյթի իշխանապետը լա՞ւ ըրաւ թէ գէշ այս ճանաչումով: Յիշենք նաեւ թէ Քուէյթի Սուրիացիները ցոյցեր կատարած են ի նպաստ Սուրիա-Եգիպտոս միութեան մը:

Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահը կը բացատրէ իր ճանաչումը յայտնելով թէ Սուրիոյ արաբ ժողովուրդը կը ճանչնայ ոեւէ արաբ ժողովուրդի իր ճակատագիրը ընտրելու նուիրական իրաւունքը: Տարակոյս չկայ թէ ամէնէն վրտանգուածը ներկայիս Սուրիան է, որ իր սահմաններուն վրայ կը տեսնէ նասրական պետութեան մը ստեղծումը: արդ, Սուրիա ուժ առած էր Քասըմէն նասրական պետութեան մը ստեղծումը : Արդ, նելու համար: Ոչ ոք կրնայ ըսել թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ ապագան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ – Փեքին յանկարծ համաձայնեցան համայնավար կուսակցութեանց համագումարի մը համար որ վերջ դնէ գաղափարական տարակարծութեանց: Հաշտութեան այս հրաւէրը կ'ընէ Փրաւտայի մէջ խորհրդային համայնավար կուսակցութիւնը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ երկուուկէս ժամ տեսակցութիւն մը ունեցած է Սընտէյ Թայմզի տիրոջ հետ: Խորհրդային վարչապետը յայտարարած է թէ Միացեալ – Նահանգներու մտահոգութիւնները Քուպայի մասին չեն արդարանար: Խրուշչեւ դէմ արտայայտուած է նաեւ եւրոպական երրորդ ուժի մը.— « Խորհ. Միութիւնը աւելի զօրաւոր ըլլալով առաջին, երկրորդ եւ երրորդ ուժերուն միասնաբար»: Սընտէյ Թայմզ կը պատմէ թէ երկու մարդիկը շատ շուտ մտերմացած են տեսնելով թէ իրենց ծննդեան թուականն ալ նոյնն է՝ 1894 եւ նկատի առնելով որ երկուքն ալ «յաջողած» են Թոմսըն ըսած է. — « Դրամատէր մըն եմ եւ յաջողած եմ, համայնավար էք եւ յաջողած էք», «օհ, անշուշտ, պատասխանած է Խրուշչեւ, յաջողած ենք »:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ իշխանութիւնները 18 տարուան բերդարգելութենէ եւ աքսորէ ետք ազատ արձակեցին Ուկրայնացի արքեպիսկոպոսը՝ Գերպ. Սլիփիի: Կաթողիկէ քահանան Հռոմ հասած է առջի օր ուր երկար խօսակցութիւն մը ունեցած է Պապին հետ: Աքսորուած էր 1945ին հաւատարիմ մնացած ըլլալուն համար Հռոմի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ հինգ բարձր պաշտօնեաներ մահուան դատապարտուած են: Բոլորն ալ կը մեղադրուին որովհետեւ իբրեւ «վստահելի անձ» զինուորական մասնագիտական գործատան մը, պատրաստուած նիւթերը գաղտնի կերպով դուրս հանած ու իրենց հաշւոյն ծախած էին:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ անձնական հեռագիր մը ղրկած է նախագահ Սալալի եւ անգամ մը եւս ապահովութիւն տուած որ Խորհ. Միութիւնը զօրավիգ պիտի կենայ Եմէնի հանրապետական վարչակարգին եւ տրամագիր է դեսպանական աստիճանի բարձրացնել դիւանագիտական ներկայացուցչութիւնները :

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ գրաշարներու գործադուլը կը շարունակուի 65 օր է :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՄԷԿ ՊՈՂՈՏԱՅ ԵՒ 20 ՓՈՂՈՑՆԵՐ ՊԻՏԻ ԿՈՉՈՒԻՆ ՀԱՅԿ. ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՎ

Արմենիա, Դանիէլ Վարուժան, Սիամանթօ, Երեւան, Մասիս, Անդրանիկ, Բաֆֆի, Կիլիկիա եւն.

Պէյրութի Քաղաքապետական Խորհուրդի որոշումով, մէկ պողոտայ եւ 18 փողոցներ պիտի կոչուին հայկական անուններով : Ինչպէս նաեւ երկու փողոցներ, պիտի պահեն իրենց հայկական նախկին անունները :

Հայաշէնի եւ Ճերմակ տուներու միջեւ, Նահրի քորնիշէն սկսեալ եւ մինչեւ Սալամի դաշտը երկարող բացուելիք նոր պողոտան, որ պիտի ունենայ քսան մեթր լայնք, պիտի կոչուի Արմենիա:

Հայաշէն թաղի մէջ եօթը փողոցներ պիտի կոչուին հետեւեալ անուններով .

Դանիէլ Վարուժան, Սիամանթօ, Անի, Մասիս, Արաքս, Հայաշէն եւ Թորգոմեան վարժարան :

Ճերմակ Տուներու մէջ գտնուող փողոցները, իրենց տասը ճիւղաւորումներով եւ թուագրուած, բոլորն ալ պիտի կոչուին Բաֆֆի:

Էշրէֆիէի Ս. Յակոբ եկեղեցիին առջեւէն իջնող ճամբան պիտի կոչուի Ս. Յակոբ :

Էշրէֆիէի Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի քովէն անցնող ճամբան պիտի կոչուի Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարան:

Ս. Նշան Մայր Եկեղեցւոյ քովէն անցնող ճամբան պիտի կոչուի Հայ Լուսաւորչական եկեղեցի :

Նոր Հաճըն թաղի մէջ գտնուող եօթը փողոցներ պիտի կոչուին հետեւեալ անուններով :

Կիլիկիա, Վարդան, Արարատ, Վան, Անդրանիկ, Երեւան եւ Խաչատուրեան, երգահան Արամ Խաչատուրեանի անունով :

Այն Մրէյսէի շրջանը, Կրահամ կայարանէն վար իջնող ճամբան, որ հայ հին բժիշկի մը մականունով կը կոչուէր Վարդապետ, պիտի պահէ իր նախկին անունը:

Ինչպէս նաեւ ծանօթ Սուք էլ Էրմէն շուկայի փողոցները, պիտի պահեն իրենց նախկին անունները՝ Սուք էլ Էրմէն :

Մ. ՄԱՇՏՈՑԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆԷՆ կը հեռաձայնեն թէ Մեսրոպ Մաշտոցի 1600ամեակի տօնակատարութիւնը անցած է մասնաւոր շուքով: Ներկայ եղած են աւելի քան հազար հոգի եւ բազմաթիւներ տեղի չգոյութեան պատճառաւ տուն վերադարձած են: Ներկայ եղած ու խօսք առած է Լիոնի քաղաքապետ՝ Լուի Փրատէլ: Յաջորդաբար խօսած են.— Սերովբէ Արք., Ֆ. Ֆէյտի եւ Կ. Մեհեան: Գործադրուած է գեղարուեստական պատշաճ բաժին մը եւ հանդէսը տեղի ունեցած է օրինակելի կարգապութեամբ : Տեղական պատկերասփիւռէն ետք, տեղական մամուլը լայն տեղ տրամադրած է այս բացառիկ հանդիսութեան, որու մանրամասնութիւնները կուտանք յետագային :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՏԵՐԱՆՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

Նեռ Ծիծաղ

Ի ՊԱՏԻՎ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԻՇԱՏԱԿԻ

Ես նայում եմ նրա վրայ եւ լսում նրա ձայնը, եւ ինձ թվում է, թե ես ականատես եմ մի հրաշքի։ Ինչպե՞ս կարող է մարդ մի քանի ամսում այդքան փոխվել։ Ինչպե՞ս կարող է մարդ մի քանի ամսում այդքան հասունանալ եւ ուժեղանալ։ Ինչպե՞ս կարող է մարդ մի քանի ամսում այդքան հարստանալ հոգեպես։

Նրա ամեն մի խոսքի մեջ, նրա ամեն մի շարժման մեջ, նրա ամեն մի հայացքի մեջ զգում եմ մի նոր մարդ, որ ծնվել է ինձ համար, որ ծնվել է մեր ժողովրդի համար։

— Ինչպե՞ս կարող է մարդ այդքան փոխվել, — հարցնում եմ ես նրանից։

— Ես ինքս էլ չգիտեմ, — պատասխանում է նա։ — Գուցե ես ինձ համար նոր աշխարհ եմ գտել։ Գուցե ես ինձ համար նոր հայրենիք եմ գտել։ Գուցե ես ինձ համար նոր կյանք եմ գտել։ Ես ինքս էլ չգիտեմ։ Ես միայն գիտեմ, որ ես ինձ համար նոր մարդ եմ գտել։

Նա ինձ պատմում է իր կյանքի մասին։ Նա ինձ պատմում է, թե ինչպես նա մանուկ հասակում ստիպված է եղել աշխատել, որպեսզի կարողանա ապրել։ Նա ինձ պատմում է, թե ինչպես նա տասներեք տարեկանում ստիպված է եղել հեռանալ հայրենի գյուղից եւ գնալ Ալեքսանդրապոլ, որպեսզի այնտեղ աշխատանք գտնի։ Նա ինձ պատմում է, թե ինչպես նա Ալեքսանդրապոլում ստիպված է եղել աշխատել մի հարուստ հրեայի մոտ, որպեսզի կարողանա ապրել։ Նա ինձ պատմում է, թե ինչպես նա Ալեքսանդրապոլում ստիպված է եղել ապրել մի նկուղում, որպեսզի կարողանա ապրել։ Նա ինձ պատմում է, թե ինչպես նա Ալեքսանդրապոլում ստիպված է եղել ապրել մի նկուղում, որպեսզի կարողանա ապրել։

Նա ինձ պատմում է, թե ինչպես նա Ալեքսանդրապոլում ստիպված է եղել ապրել մի նկուղում, որպեսզի կարողանա ապրել։ Նա ինձ պատմում է, թե ինչպես նա Ալեքսանդրապոլում ստիպված է եղել ապրել մի նկուղում, որպեսզի կարողանա ապրել։

— Ես ինքս էլ չգիտեմ, — ասում է նա, — ես միայն գիտեմ, որ ես ինձ համար նոր մարդ եմ գտել։

ՎՃՏՆԵՑ

ՈՅՍԵ ՀՎՀՄՈՒ ՆԱԿ ՄՈՑՈՒ

— Մտածեցէք ձեր մասին, պարո՛ն Ֆրանկլին, ձեր ապագայի մասին, ձեր ընտանիքի մասին, ձեր հարազատների մասին, ձեր ընկերների մասին, ձեր հայրենիքի մասին, ձեր ազգի մասին, ձեր եկեղեցւոյ մասին, ձեր Աստուծոյ մասին, ձեր հոգիի մասին, ձեր մարմնի մասին, ձեր կեանքի մասին, ձեր մահուան մասին, ձեր յաւիտենական կեանքի մասին, ձեր յաւիտենական մահուան մասին, ձեր յաւիտենական կորստեան մասին, ձեր յաւիտենական փրկութեան մասին, ձեր յաւիտենական երանութեան մասին, ձեր յաւիտենական դատապարտութեան մասին, ձեր յաւիտենական կենաց

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Սիրանույշ Զաքրեան իր ամուսնոյն Գէորգ Զաքրեանի յիշատակին 20 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճըն – նըրեան, Տէր եւ Տիկին Ժապ Ճնըկլըր – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արսէն Թէրզեան, զաւակներն ու թոռները, Տիկին Վարդան Յովհաննէսեան, զաւակները ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Նազար Ուզունեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քելէկեան, զաւակներն ու թոռները, Պ. Հայկ Քիթապճեան եւ զաւակը, ընտանեկան պարագաներն ու ազգականները անկեղծ չնորհակալու – թիւննէր կը յայտնեն բոլոր անոնց, որ իրենց ներկայութեամբ, ցաւակցական նամականիով եւ ծաղկեպսակներով իրենց համակրանքը յայտնեցին Տիկին Բերուզ Ճնկըտրեանի մահուան տխուր առթիւ :

ԼԻՈՆ

Լիոնի Հայ Ազգ. վարչութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ այս Կիրակի, Վարդանանց տօնին առթիւ եկեղեցիին մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Երկեցողութիւնները պիտի կատարուին «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի, երգհոնը կը նուագէ Օր. Ֆէլլահեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ :

×

ԻՍԻի կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղարուեստական ցերեկոյթը Մարտ 9, Սալ տէ Ֆէք :

×

«Փետրուար 18»ի տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի Փետրուար 17ին, կէսօրէ վերջ Մշակոյթի Տան մէջ :

Մանրամասնութիւնները յայտնուած :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թուրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար : Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած դումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

13 Փետր. Զորեքշաբթի, կէսօրէն ետք ժամը 4ին Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Աղաւաստան :

14 Փետր. Հինգշաբթի, Տեառնընդառաջ, Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն : Կը մատուցուի Ս. Պատարագ ժամը 10ին :

17 Փետր., Կիրակի, Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առիթով քառաձայն պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին : Ի ժամ Ս. պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհ. քհնյ. Հիւնքէրպէյլիոնեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խնտամեանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Յոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագմաճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեանի, Յարութիւն քհնյ. Ճորթուեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն համար :

21 Փետր. Վարդանանց հակատամարտի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին : Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը : Յատուկ պատարագի պիտի երգուին ա – ւուր պատշաճ չարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ ա – չակերտներու կողմէ : Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն, յարգելու համար օրուան յիշատակը :

24 Փետր. Կիրակի, Բուն Բարեկենդան : Ս. պատարագ ժամը 10ին :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիլիի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝

1) *Վկայեալ Հիւանդապահուհի,*
2) *Օգնական Հիւանդապահուհի,*
3) *Սպասուհիներ :*

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Rue de Trévise, Փարիզ (9e) :

Bail à céder

Քոնֆէքսիոն – Թէքսթիլի առեւտրական պայ մը փոխանցելի է, Սանթիէի շրջանը :

Հեռաձանել՝

CEN. 69-72

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

«ՅԱՐԴԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՑ»

Նուիրուած Կաթողիկոսական Պատր. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի :

Կազմակերպուած Վալանսի Ատաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ :

Սէրով կը հրաւիրուի Վալանսի եւ շրջակայքի Հայութիւնը : Այս առթիւ պիտի ներկայացուի Տէր Նարեկ քհնյ. Վարդանեանի Օծման Ֆիլմը, դպրոցական ա – շակերտներու կողմէ երգ ու պար :

Այս Ուրբաթ ժամը 20·45, Սալ տէ Ֆէք մէջ :

Մուտքը ազատ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Զորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քաֆէի վերնայարկը :

Պիտի խօսի՝ Մարսիլիահայ արուեստագէտ Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ :

Նիւթ՝ «Իմ ճամբաս» :

Արտասանութիւններով համեմուած :
Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի հերթական նիստը այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի խնջոյքը, Մշակոյթի Տան մէջ, Փետրուար 24ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՏԷՍԻՆ.— Ատաքել Պաղտասարեան (Սասունցի), կը փնտռէ իր քեռի Զաքրի տղան, Պետիկ Մկրտիչ Խաչատուրեան Հայաստան Թալինի շրջան Աշնակ գիւղէն : Վերջին պատերազմին զինուոր եղած եւ գերի ինկած է : Զինք տեսնողներ եղած են Ֆրանսա : Լուր ունեցողները կրնան տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.

ARAKEL BARDASSARIAN
55, Avenue Jean Jaurès, DÉCINES (Isère)

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, *Ս. Վրացեան*, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, եղիշէ Զարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ՄԱՀԵՐԴ, ձայնագրեալ, էֆմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նւպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, *Ս. Գարամանեան*, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Զաքմաքճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ֆ.
ԶՐՈՑՑ, *Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ*, Ա. հատոր 3·50 Ֆ. Բ. հատոր 5 Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ
ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵՆԴՐՈՆԱՑԵԼԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈՒ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԻՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

31, Avenue George V

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ *ՔՕԹԻՇԵՕՆ – ԹՕՄՊՈԼԱ*

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

Խնամուած պուֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03–18 ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներու համար 5 ֆրանք

Չէք փոխում 801.972 C.C.P.

FOURRURES
ROGER YOPIAN

84, Boulevard de Stalingrad
CHOISY-LE-ROI (Seine)

Neuf et Réparation **Prix Intéressants**

Autobus
183 de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Dr. Roux

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԻԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծանօթով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MERCREDI 13 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9530 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9530

ԵՐԷԿՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՔԱՍԸՄ

Լը Մոնտի աշխատակիցը, դէպքերու բերմամբ, օտար վերջին լրագրողը եղած է որ տեսած ու խօսած է Ապտէլ Քէրիմ Քասըմի հետ: Այդ տեսակցութիւնը, որուն շահեկանութիւնը մասնաւոր բնոյթ մը ստացաւ, լոյս տեսած էր վերոյիշեալ թերթին Փետրուար 5ի թիւին մէջ: «Ուշադրութի՛ւն, ըսած է Քասըմ, իմ ոտքերս դետինն են: Բարեսիրութիւնս իմաստութեան սահմաններէն անդին չանցնիր: Տեսարան մը չեմ, ես: Երբ հարցը Պետութեան վարկին կը վերաբերի, արագ եւ լաւ կը զարնեմ: Չեմ կատակեր սկզբունքներուն հետ: Ինչ որ ուսանողները իրենք իրենց թոյլ տուին առջի օր Պաղտատի Համալսարանին մէկ սրահին մէջ բանտարկելով ամբողջ վարչական անձնակազմը, կը վնասէ Պետութեան հեղինակութեան: Կ՚ըսեմ պետութեան եւ ոչ՝ Քասըմի: Այն ատեն զօրքը զրկեցի, բայց նախ զինուորներէն առի իրենց զէնքերը երբ կ՚երթային խօսք հասկցնելու անիշխանականներուն»:

Բայց քանի մը օր ետք, Զօր. Քասըմ չկրցաւ ոչ արագ ոչ ալ լաւ զարնել երբ հարցը կը վերաբերէր ոչ թէ Պետութեան վարկին այլ՝ իր կեանքին:

Էտուար Սաապ, աւելի քան ոչ ոք կրնայ այսօր խօսիլ Քասըմի մասին: Եօթը ժամ տեւած է իրենց խօսակցութիւնը, ի՞նչ եղած է իր տպաւորութիւնը:

Զօր. Քասըմ իր վարչակարգին պատկերն էր: Եւ կը սահմանուէր անոր հակասական երեւոյթներով: Մենատէր մը եղաւ որ կը հանդուրժէր իրեն դէմ եղած փողոցի ցոյցերուն, ազատական մը որ կը մերժէր որեւէ քննադատութիւն. եղած կարգ մը քաղաքագէտներու կողմէ, ազդայնական մը որ թոյլ կուտար համայնավարներուն օդնել իրեն պայքարելու համար նասրականներուն դէմ, Անգլիացիներու կատաղի թշնամի մը, որուն քաղաքականութիւնը գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար անդլեւսաքսեաններու խաղը կ՚ընէր Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

Իր հակառակորդները զինք «տգէտ» կ՚որադէին: Զայմը, ամէն պարագայի մէջ, դիւրաւ կը շփոթէր ընկերայինը եւ ընկերվարականը եւ ինքզինքը յեղափոխականի մը տեղը կը դնէր, մինչ իր տընտեսական տեսակէտները կը բխէին հին ձեւերէ:

Ազքատները կը սիրէ, անոնց աժան տուներ կը շինէ, բայց չի խորհիր թէ այս ամուլ ծախքերը կրնան ծառայել ճարտարարուեստական ծրագիրներու որոնց Իրաք այնքան կը կարօտի:

Միջագետքի անգնահատելի հարստութիւններէն միայն քարիւղը կը պահէ, երկու դետերու ջուրը եւ... արմաւները, կը թուի թէ կ՚անգիտանայ ծծումբի հանքերը որոնք, եթէ շահագործուին կրնան այնքան բերել Պետութեան որքան քարիւղը, այսինքն 90 միլիոն անդլիական ոսկի, ըստ հոլանտացի փորձագէտներու, որոնք հոն եղած են 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն առաջ:

Ցստակատես է՞: Այս է մեծ հարցումը որ, աւելի քան չորս տարի, խռոված է այնքան Իրաքցիները որքան Արաբները: Իր հակառակորդները զինքը անհաւասարակշիռի տեղ կը դնեն: Քիւրտերու հետ ունեցած անյաջողութիւնները փոխարինելու համար, իրիկուն մը որոշեր է ցուցական բան մը ընել: Նասր Սուէզը ազդայնականացուցած էր, ուրեմն ինք՝ Քասըմ աշխարհի պիտի յայտարարէ Քուէյթի վրայ իր արշաւանքը:

Բայց եթէ Նասր յանդգնած էր գլուխ բռնել Արեւմուտքի, Զայմը զգուշացաւ դրաւելէ նախկին իշխանապետութիւնը: Ուրեմն, կ՚ըսեն իր թշնամիները, Ինչո՞ւ սպառնաց որ պիտի ընէ: Ինչո՞ւ կզգիացնել Իրաքը՝ խզելով արաբական այն երկիրներուն հետ որոնք ճանչցան Քուէյթը:

Ասոր, Քասըմի բարեկամները կը պատասխանեն.— «Մենք, Իրաքցիներս, երբեք խելօք մարդիկ եղած չենք որպէսզի իմաստունները մեզ կառավարեն: Մի մոռնաք նշանաւոր խօսքը՝ Հաճ Պեն Եուսէֆի զոր Դամասկոսի ամիրան ղըրկած էր Իրաքը կառավարելու համար.— «Պաղտատի մարդիկ, ձեր մէջ կը տեսնեմ սուտի եւ պառակտումի մարդիկ, հարկ եղածին չափ հասուն գլուխներ իյնալու համար, զորս յանձն կ՚առնեմ քաղել»:

Ամէն բանէ առաջ, Զայմը մեծ խաղացող մըն էր: Կը խաղար մարդոց, կուսակցութեանց, կրօնական աղանդներու հետ եւ շահ կը քաղէր անոնցմէ: Այդ ձեւով, կրցած էր երկիրը բաժնել որպէսզի իշխանութեան գլուխ մնայ: Ի վերջոյ կը կարծուէր թէ Իրաքի համար անհրաժեշտ ցաւ մըն էր և հարց կը տրուէր, վերջերս Պաղտատի մէջ, եթէ իրներկայութիւնը երկրին գլուխը «Մաքթուպ» (գրուած) չէր, ճակատագրին կողմէ ուղուած: Ժողովուրդը զինքը ծափահարած էր իբրեւ «Հայրենիքի փրակարար»: Իր քաջութիւնը եւ շեշտուած իրաքեան իր ինքնարուխութիւնը որ իր ամենօրեայ կեանքին մէջ, կը ցոլար, շատ ժողովրդական դարձուցած էր զինքը: Բայց ոչ մէկ բան նախասահմանած էր մարդը՝ պայծառատես ղեկավար մը, տնտեսագէտ մը, քաղաքական պարագլուխ մը, քարոզիչ մը եւ մանաւանդ պետական ղեկավար մը ըլլալու: Ուզեց այս բոլորը միասին ըլլալ:

Պաշտպանելու համար թագ մը որ իր գլուխին չափին չէր, բռնութեան կը դիմէր: Բաւական չէր կառավարելու համար 1958 Յուլիս 14ի Իրաքը:

Այս էր, Էտուար Սաապի համար, մարդը զոր իր աջ բազուկը՝ գնդ. Առէֆ սպաննեց առջի օր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՆՍԷՆԻ ԴԱՏԸ ՎԵՐՍԿՍԱԻ

«Կ՚ՈՒԶԷԻՆՔ ԱՌԵՒԱՆԳԵԼ ԵՒ ՈՉ ՍՊԱՆՆԵԼ» ԿԸ ՊՆԴԷ ՊԱՍԹԻԷՆ–ԹԻՐԻ

Իզորնիի միջադէպէն ետք, նոր նշանակուած փաստաբանը ժամանակ ուզած էր ուսումնասիրելու համար թղթածրարը, ինչ որ քանի մը օրուան դադար պարտադրած էր արդարութեան զինուորական ատեանին: Ուրեմն դատավարութիւնը վերսկսաւ Երկուշաբթի օր: Այլեւս պաշտպան կողմը ոչ մէկ պատճառ ունէր ձգձգելու նիստերը քանի որ Նախարարաց Խորհուրդին պատրաստած օրինագիծը կը նախատեսէր որ Արդարութեան զինուորական ատեանի իրաւասութեան շրջանը. որ կը լրանար Փետրուար 24ին, տեւէ մինչեւ այս դատավարութեան վերջը: Մէթր Թիքսիէ – Վինեանքուռ կ՚առարկէր որ դատը պէտք է շարունակուի այն ատեն միայն երբ Ազգ. ժողովը քուէարկէ կառավարութեան օրինագիծը, բայց դատարանը կը մերժէր ընթացք տալ: Պասթիէն – Թիրիի հարցաքննութեան շարունակութիւնը նորութիւն չբերաւ: Ամբաստանեալը կը պնդէ որ իրենց նպատակը չէ եղած երբեք տը Կոլը ըսպաննել: Կ՚ուզէին առեւանգել ապա՝ դատել Բարձր. Ատեանին առջեւ: Անդամ մը եւս կը յիշէ թէ իրենց բոլոր տեղեկութիւնները եկած են կառավարութեան եւ Էլիզէի շրջանակէն: Իր երկար զեկուցումին մէջ միշտ նոյն բացատրութիւնը կուտայ տը Կոլի մասին «պետութեան իրապէս ղեկավար» (եւ ոչ իրաւապէս): Կ՚ըսէ նաեւ թէ սկիզբը զարմացած է որ այդքան մանրամասնութիւններ ունին տը Կոլի մասին, բայց ի վերջոյ, «յիշելով պատմական նախընթացներ, մտածեցի թէ մենատէրերու անմիջական շրջանակին մէջ, միշտ կան մարդիկ որ մաս կը կազմեն քաղաքական ընդդիմադիրներուն, որովհետեւ կը տեսնեն մենատէրը եւ անոր գործը իրական լոյսին տակ»: Եւ Պասթիէն – Թիրի կը պատմէ մանրամասն բոլոր տեղեկութիւնները զորս քաղած են տը Կոլի պաշտպանութեան կազմակերպութեան վերաբերեալ: Ապա կ՚ըսէ թէ ուր պիտի փոխադրէին տը Կոլը:

Վերջապէս Պասթիէն – Թիրի կը հասնի իր եզրակացութեան կարդալէ ետք Փրոֆ. Ալէի «Էվիանի Ալժերիան» դիրքէն էջ մը: Եւ կը խօսի, ինք ալ, նախարար Ժիսքառ տ՚Էսթէնի մասին: Ինք ալ կը պնդէ որ ելմտական նախարարը անդամ էր Գաղտնի բանակին: Կը նկատէ որ կառավարութիւնը բողոքի դատ բացած է Մէթր Իզորնիի դէմ հակառակ անոր որ Իզորնիի նամակը բոլորովին ճիշդ էր, կ՚աւելցնէ թէ արդէն բողոքը Ժիսքառ տ՚Էսթէնէ չի գար այլ «վերէն պարտադրուած է»: Կը յիշէ որ ելմտական նախարարը արձանագրուած էր «12 Բ» թուին տակ, կ՚ըսէ նաեւ թէ գիտէ թէ ո՞վ է «12 Ա»ը, բայց անհրաժեշտ չի նկատեր անունը տալ: Կ՚աւելցնէ թէ Ժիսքառ տ՚Էսթէն քանիցս ուզած է հրաժարիլ կառավարութենէն, բայց ի վերջոյ մնացած է որովհետեւ պէտք է որ լաւ ելմտագէտ մը մնայ կառավարութեան մէջ նոյնիսկ եթէ դէմ է կոլեան քաղաքականութեան: Պասթիէն – Թիրիի համար կառավարութիւնը տեղեակ էր 1962 Ապրիլէն ի վեր, որ Ժիսքառ – տ՚Էսթէն մաս կը կազմէ Գաղտնի Բանակին:

Երբ նիստը կը վերսկսի կարճ դադարէ մը ետք, նախագահ Կառտէ Գաղտնի – Բանակի քանի մը հաղորդագրութիւններ կը կարդայ որոնք կը հակասեն Պասթիէն Թիրիի յայտարարութեանց, բայց Թիքսիէ – Վինեանքուռ կը բողոքէ յայտնելով թէ կեղծ եւ իրական գաղտնի – բանակ մը կայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ եւ Պասրայի մէջ դիմադրական կռիւներ տեղի կ՚ունենան եւ բոլոր հասած լուրերը կը հաստատեն թէ կացութիւնը շփոթ է: Քիւրտերը սպասողական դիրքի մէջ են: Արաբական երկիրներէն ետք Միացեալ Նահանգները, Անգլիա, Խորհ. Միութիւնը, Դաշնակցային Գերմանիան, Թուրքիա, Պարսկաստան, Լիբանան, Արեւելեան Գերմանիա, Թունուզ, Իտալիա ճանչցան Իրաքի նոր վարչակարգը: Ֆրանսա կը սպասէ: Ծանօթ է որ Քասըմի սպանութենէն քանի մը օր առաջ միայն, երկու երկիրները որոշած էին վերահաստատել դիւանագիտական յարաբերութիւնները:

ՍՎԵՐՏԼՈՎՍՔԻ մէջ (Խորհ. Միութիւն) 78 հոգի պիտի դատուին ոսկիի առեւտուրի եւ գոհարեղէնի գաղտնի շինութեան համար:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Ֆրանսական դեսպան նշանակուեցաւ Պերնար Հարտիոն: 63 տարեկան այս դիւանագէտը զանազան պաշտօններ ունեցած է արդէն՝ Ռապաթ, Թեհրան, Մեքսիքօ, Պերլին, Լիբանան եւ Թուրքիա՝ 1943 Մարտէն Մայիս:

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու Արտաքին փոխ – նախագահը պատկերասփիւռէն յայտարարեց թէ հակառակ իրենց տարակարծութեանց Ֆրանսա եւ Միացեալ Նահանգները նոյն հեռանկարը ունին.— Դէմ դնել Արեւելքէն եկած վտանգին:

ՌԱՊԱԹԻ մէջ բացուած է Մաղրէպեան ժողովը: Օրակարգի առաջին հարցն է Ալժերիոյ եւ Թունուզի մթնոլորտին բարելաւումը:

ԼՈՒՆ ՓՕԼԱՆ որ օդանաւորդութեան ռահվիրայ մըն էր, մեռաւ առջի օր: Ծընած էր 1883ին:

ԼՈՆՏՈՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն Փարիզի անդլիական դեսպանն է որ դէմ կեցած է Մարկարէթի Փարիզեան ճամբորդութեան: Բրիտանական մամուլը շատ ձախաւէր կը նկատէ այս որոշումը, զոր ամէնէն յիմարը կը նկատէ այն օրէն ի վեր երբ Մուսոլինի ջնջեց Հռոմի Իտըն պանդոկի անունը Եթովպիոյ պատերազմին ատեն, կը գրէ ազատական Օպզերվըրը:

ՖԱՊՐ – ԼԻԻՍ յայտարարած է թէ դատ պիտի բանայ կառավարութեան դէմ նիկատի առնելով որ, ըստ իրեն, կառավարութիւնը իրաւունք չունէր դիրքը գրաւելու («Բարձր – Ատեան»):

ՄԻԱՅՆ ՍՐԲԱԳՐԱԿԱՆ ՎՐԻՊԱԿ Է ԵՂԵՐ...

ԽՄԲ.— Ստորեւ նոյնութեամբ կը հրատարակենք այն բացատրութիւնը զոր Երեւանի «Գրական թերթը» տպած է Փետրուար 1ի իր թիւին մէջ, իբրեւ պատասխան Վաղարշակ Նորենցի «Նամակ խմբագրութեան», (Յառաջ, Փետրուար 8):

×

ՄԵՐ ՆԻԻԹԵՐԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

«Հայպետուսմանկհրատի Հայոց լեզուի եւ գրականութեան խմբագրութեան վարիչ ընկ. Ս. Նազարեանը յայտնում է. Հրատարակչութիւնը քննութեան առաւ ձեր թերթի Յունուար 25ի համարում տրպագրուած ընկեր Վ. Նորենցի նամակը: Իսկապէս Զուհարեանի եւ Եսայեանի «Մայրենի գրականութիւն» դասագրքի (8րդ դասարան) 120րդ էջում Ե. Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանի» բանաստեղծութեան չորրորդ քառատողի 4րդ տողում «Որպէս անհաս փառքի նամբայ ես իմ Մասիս սարն եմ սիրում» տողի փոխարէն կրկնուել է երրորդ քառատողի 4րդ տողը՝ «Էլի ես որբ ու արնավառ իմ Հայաստան եարն եմ սիրում»: Սակայն պէտք է յայտնենք, որ յիշեալ սխալը չի կատարուել որեւէ նկատառումով (ինչպէս նշել է յօդուածագիրը) այլ միայն սրբագրական վրիպում է:

Յայտնում ենք, որ 1963 թուականի հրատարակութեան բնագրում այդ սխալն ուղղուած է:

«Գրական թերթ»
Երեւան, Փետր. 1

×

«ՅԱՌԱՋ».— Չենք գիտեր թէ Վաղարշակ Նորենց գոհացում ստացա՞ծ է այս «բացատրութիւնով»: Չենք կարծեր: Ամէն պարագայի մէջ «Հայպետուսմանկհրատի» խմբագրութեան վարիչի արդարացումը մեզ չի գոհացներ:

Ի՞նչպէս հաւատալ թէ «խմբագիրը, տեխն. խմբագիրը, գեղ. խմբագիրը եւ վերստուգող սրբագրիչը» չեն նշմարած նման «սրբագրական վրիպակ» մը եւ սպասած են որ զայն նկատէ ... Վ. Նորենց:

Ի՞նչպէս չյիշել ծանօթ ասացուածքը՝ չքմեղանքը յանցանքէն աւելի մեծ:

Ուրախ ենք, ամէն պարագայի մէջ, որ «1963 թուականի այդ սխալը ուղղուած է» ինչպէս կ՚ուղղուին շատ մը ուրիշ «սխալներ», բայց մենք ալ կրնայի՞նք գիտնալ թէ ո՞ր թուականի գործուած է այս «սխալը»:

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԽՕՍՔԸ

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ «ՀԱՅ ՁԱՅՆ»Ի ԿԱՅԱՆԷՆ

Շատ բնական կը համարիմ հետաքրքրութիւնը, զոր Ամերիկա բնակող ամէն Հայ կը յայտնէ Ամերիկայէն դուրս բնակող իրենց ազգակիցներուն առաջին ապաւորութեանց մասին՝ ամերիկեան այս մեծ աշխարհին վերաբերմամբ, այցելութեան առաջին օրն իսկ :

Անսովոր բան չէ հետաքրքրութիւնը, որ ծանօթ հարցումին ձեւով կը ներկայացուի եկուորին, — «Ի՞նչպէս սիրեցիք մեր Ամերիկան»: Մարդիկ, երբ նոր հագուստ մը կը հագնին, կ՚ուզեն իմանալ նաեւ բարեկամներու կարծիքը իրենց նոր հագուստին մասին : Նման պարզաներու մէջ, ես կը զգուշանամ կարծիք յայտնելէ՝ չուզելով նմանիլ այն դերձակներուն, որոնք անպայման կը քննադատեն՝ եթէ նոր հագուստը իրենց կարածը չէ, եւ ընդունելով որ ճաշակի խնդիր է՝ կ՚ըսեմ :

— Բարով վայելէք :

Ուրեմն, սիրելի հայրենակիցներ, ի պատասխան ձեր հետաքրքրութեան, կ՚ըսեմ .— Բարով վայելէք այն առաւելութիւնները, կեանքի հանգստաւէտ պայմանները, վերջապէս այն բոլոր բարիքները, զորս այս երկիրը կը շնորհէ ձեզի : Կը մաղթեմ որ երբեք եւ երբեք չտեսնէք այն չարիքները, արիւնն ու արցունքը, զորս մեր անարդ թշնամին բաժին հանեց մեզի՝ մե՛ր իսկ բնակավայրին մէջ, ապրելու եւ ստեղծագործելու սահմանուած մեր կեանքին մէջ, որ աստուածային պարգեւ մըն է : Բայց թոյլ տուէք որ իմ մաղթանքիս միացնեմ հին երգի մը սա երկու առաջին տողերը, զորս ես յաճախ կը կրկնեմ ամէն տեղ, մանաւանդ օտարութեան մէջ.

Հայ ապրինք, եղբարք, մարդկութեան մէջը,
Հայ կնքեր է մեզ պատմութեան էջը:

Ասիկա պատգամ մըն է, որ կուգայ մեր նախահայրերէն: Անոնցմէ որ Հայ են ապրեր՝ արիւնի մէջ, արցունքի մէջ, միշտ հիւսելով հայ մշակոյթին գերազանցապէս սքանչելի ապրշումը :

Կ՚ուզէի, սակայն, այս պատգամին հետ՝ լիշեցնել թէ Հայ ապրելու համար, այսինքն Հայ մնալու համար, հարկ է ապրիլ ոչ այն ձեւով որ համապատասխան չէ պատմական մեր աւանդութիւններուն կամ յաւերժութեան պահանջներուն : Յաւիտենականութիւնը իր սկզբունքներն ունի, կը ստեղծուի միասնական ոգիով, հաւաքական ճիգով, համազգային հաւատքով եւ իտէալով :

Արդ, քա՛ղցր Հայութիւն, ո՛վ բնակեալքդ յԱմերիկա, ձե՛զ կը դիտէ ամբողջ Սփիւռքը: Բովանդակ հայկական արտասահմանը ձեզի կը նայի տխրութեամբ, ցաւով, բոլորովին վշտահար, վասնզի մոռացութեան է տրուեր թէ

Մենք Հնչակեան, եղբարք, դուք Դաշնակցական,
Մենք ամէնքս կուլանք ցաւը հայկական :

Մոռցուեր է թէ նոյն ցաւը կուլայ ամէն մէկ Հայ, բայց դժբախտութիւնն այն է որ ամէն մէկ լացող կ՚ուրանայ իր ազգակցին իրաւունքը նոյն ցաւը լալու, նոյն ցաւին դարման տանելու:

Ես կ՚ըսեմ ձեզի.— Չկա՛յ Դաշնակցական Հայութիւն, չկա՛յ Հնչակեան Հայութիւն, չկա՛յ Ռամկավար Հայութիւն, կայ մէ՛կ Հայութիւն, բայց հազա՛ր եղանակ կայ Հայութեան ցաւը լալու, Հայութեան ցաւը դարմանելու: Մտածեցէք իրարմէ տարբեր, գործեցէք ձեւով իրարմէ տարբեր, պայքարեցէք ձեր տեսակէտներուն համար, բայց կատու մի՛ ըլլաք՝ ճանկ բանալու համար իրարու դէմ: Կատուն է միայն, որ միութիւն չի կազմեր, խումբ չի կազմեր, որովհետեւ կը պակսի յարգանքի զգացումը հանդէպ իր ցեղակցին: Ցաւով կը դիտեմ որ միայն կատուներուն մէջ չէ, Հայութեան մէջ եւս նուազած է յարգանքի զգացումը, որ պորտաքարն է Հայուն միասնականութեան: Թշնամին փշրեց մեզ, կոտորեց մեզ, եւ ահա Մնացորդացն ալ սկսեր է փշրել եւ կոտորակել ինքզինք :

Երբ վերադառնամ Եւրոպա, պիտի պատմեմ մեր հայրենակիցներուն թէ Ամերիկայի մէջ ամէն մէկ Հայ հարցուց ինծի .

— Սիրեցի՞ք մեր Ամերիկան :

Իսկ ես ալ պատասխանեցի .

— Դուք կը սիրէ՞ք զիրար :

Շատ բան կը խօսին այս հարցումները: Իւրաքանչիւրիդ կը թողում խորհիլ այս հարցումներուն շուրջ :

×

Այժմ, ձգենք այս տխուր հարցումները: Անշուշտ ուրիշ հարցում մը եւս կը հետաքրքրէ ձեզ: Շատ բնական է, դարձեալ, քիչ մը տեղեկութիւն ուզել գրագէտէն, որ երկար տարիներ աշխատեր է Փարիզի մէջ, քիչ մը տեղեկութիւն Փարիզի մեր գրական կեանքէն, որ անպայման իր տեղն ունի հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ:

Նախ պէտք է ըսել թէ, այսօր, մարած հրաբուխի մը կը նմանի հայկական Փարիզը :

Եղած են շրջաններ, երբ Փարիզը դարձած է... հայկական գաւառ մը մեր մշակոյթի պատմութեան բերած իր նպաստով, եռուն ու բեղուն գործունէութեամբ: Երբեմն նմանած է հրաբուխի՝ իր պայքարներով եւ ստեղծագործական իր տենդով: Ցաճախ հայ միտքը այնտեղ է ապաստան գտած, ու ծլած աճած :

Այդ պատմութիւնը ծանօթ է ուսանողական հարուստ նպաստով մը: Արդարեւ, Փարիզէն է մեկնած Հայ Սահմանադրութեան Տարերքը, որ մեզի տուաւ ազգային կազմակերպութեան առաջին ժայթքը, երբեմն վերածուելով «պետութեան մէջ պետութիւն» տարազին: Հայ ուսանողներու բերած այդ հանգանակը, որ կը զօրանար Դորբատեան ուսանողներու հայրենասիրական երգերով, այսօր ալ, տակաւին, կը մնայ կենդանի ոգի մը մեր գաղութներուն մէջ: Ցետագային, ուսանողական այդ նպաստը ստացաւ գրական եւ հրապարակագրական առատ հունձքի մը պատկերը: Մեր մտաւորական կեանքը պիտի ընդմիշտ պահէ յիշատակը այն պատուհանին, զոր Փարիզ բացաւ Արեւմուտքի համայնապատկերին դիմաց :

Հայկական Փարիզի պատմութիւնը ծանօթ է նաեւ յեղափոխական նպաստով մը, որու մէջ Փարիզը կը միանայ Ժընեւի: Յեղափոխական խօսքն էր, որ կ՚արձակուէր աշխարհի այս անկիւնէն՝ վերածուելու համար ռումբի կամ տեռորիստներու գնդակին:

Այս ամէնը հին պատմութիւն :

Առաջին աշխարհամարտէն ետքը՝ Փարիզի մէջ կեդրոնացած էին հայ քաղաքական միտքը, հայ մտաւորական կեանքը, հայ ազգային կամակերպութեանց վարիչ մեքենան: Եւ այսպէս Փարիզ դարձած էր մեր գաղութներուն ծաղիկը: Երէց սերունդը պատկառելի հոյլ մը կը կազմէր վաստակաւոր մտաւորականներով եւ ազգային գործիչներով: Երիտասարդ սերունդը նոյնքան պատկառելի բազմութիւն մը կը կազմէր համալսարանականներով եւ միջնակարգ կրթութեան պսակաւորներով, գլխաւորաբար Պոլսոյ եւ շրջակայ առաջաւոր գաւառներու երկրորդական վարժարաններու հունձքով :

Այսպէս, Փարիզի մէջ էր որ կը գործէին Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը, Ազգային պատուիրակութիւնը, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը: Հայոց եկեղեցին կիրակնօրեայ ընդհանուր ժամադրավայրն էր այս բաբախուն Մընացորդացին :

Անոնց կողքին շուտով ձեւակերպուեցան երիտասարդական յաւակնութիւններ,— ուսանողական, գրական, նկարչական, թատերական կորիզներ: Այստեղ պէտք է յիշատակել Զափահաս Որբերու Միութիւնը, որ ունեցաւ իր տպարանը, իր պարբերականը, եւ հրապարակ նետեց իր պատմական ծրագիրը,— գիւղատնտեսական Միաբանութիւն, աշխարհական դպրեվանք, կամ եթէ կ՚ուզէք մշակութային կոլխոզ :

Միաժամանակ աճեցան եւ զօրացան կուսակցական, մարզական եւ հայրենակցական կազմակերպութիւններ :

Անոնց կարգին ծաղկեցաւ նաեւ հայ հրապարակագրութիւնը :

Պատկերացնելու համար իւրաքանչիւրին գործունէութիւնը, ժամանակը կը պակսի ինծի, ձայնասփիւռի վարիչ մարմինը տասը վայրկեան միայն տրամադրած ըլլալով: Այս կազմակերպութիւններէն ամէն մէկը իրեն խորհրդարան ընտրած էր Փարիզեան սրճարանները Այսօր, վերջ դնելու համար սրճարանները ժողովատեղի դարձնելու այդ աւանդութեան, կը գործէ Մշակութային ուժեղ կազմակերպութիւն մը, որ հիմնած է 5 յարկանի շէնք մը,— առաջին յարկը Սողոմոն Թէհլիրեան սրահ, հարսանիքներու եւ զանազան հանդիսութեանց համար տրամադրելի, քովնտի պառով մը համանուն յեղափոխականին մահուան առթիւ տրուած նուիրատուութիւններով շինուած, երկրորդ յարկը՝ Շ. Միսաքեան սրահ, թատերական ներկայացումներու եւ հրապարակային դասախօսութեանց յատկացուած, մեծանուն հրապարակագրին մահուան առթիւ տրուած նուիրատուութիւններով շինուած, երրորդ յարկը՝ Գերասիմ Բալայեան սրահ, Հ. Յ. Դ. թանգարանի վերածուած, Նիւ Եորք բնակող իր եղբօր Տոքթ. Ա. Բալայեանի նուիրատուութեամբ շինուած, չորրորդ եւ հինգերորդ յարկերը, շինութեան կարօտ, պիտի դառնան դրասենեակներ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, թանգարանի վարչութեան, «Հայաստան» եւ «Հայ – Բոյժ» երկու թերթերու խմբագրութեանց, իսկ տանիքը կը կազմէ ընդարձակ մարզարան մը:

Այժմ քիչ մը մանրամասնութիւն Փարիզի հայ գրական կեանքին մասին:

1920 – 1923, ուսանողներէն եւ մատղաշ գրողներէ կազմուած կորիզ մը կը գործէր սրճարանի մը վերնայարկը «գրական պանդոկի» մը ձեւով, կովկասեան ներածութիւն: Այդ ձեւին տակ հասունցաւ առաջին գրական սերունդը, «Յարդգող» անուան տակ,— այս անունը փոխառնուած էր Օհան Կարոյի մէկ գործէն այն խորհրդանշական իմաստով թէ երիտասարդ անդամները գրական երկնակամար կը բարձրանային՝ իրենց հետքին վրայ թողլով ծիրկաթինը կամ ոսկեղոյն հասկեր: Անօրինակ խանդավառութիւն ստեղծած էին «Յարդգող»ի նիստերը որոնք տեղի կ՚ունենային ամէն Հինգշաբթի: «Յարդգող»ի ժողովներուն եկած են խօսիլ նաեւ Ահարոնեան, Զ. Եսայեան, Վ. Թէքէեան, Լեւոն Շանթ Աղբալեան եւ ուրիշներ:

Նոյն այս Միութիւնն էր, որ դրաւ Ժող. Համալսարանի մը հիմը, դասախօսելու հրաւիրելով Փրոֆ. Ադոնց (Հայ

Սեւ Մարդը

Մի թանկագին բան գտած մարդու երջանիկ ժպիտով, սեւ աչքերը շողացնելով, բուշլատի մէջ փաթաթուած, հիւղակից դուրս է սահում Իմամ Ալի Բագիրբեգովը. բոլորը գիտեն, որ նա գնաց վերակարգիչ Սիդորովին զեկուցելու, որ հիւղակի աւագ Կոլոկոլնիկովը նրան «շուն» անուանեց: Վաղուց նա յամառ աշխատանք է տանում աւագին գահընկեց անելու ուղղութեամբ — նրա տեղը բռնելու համար: Իսկ դա հեշտ գործ չէ, Կոլոկոլնիկովը հրամանատարի մարդն է. հիւղակի բնակիչներից որեւէ մէկը ծանրոց է ստանում, նա իր ստացած բաժինը կիսում է հրամանատարի հետ, ի՞նչկարող է անել Իմամ Ալին այդ ամէհի դաշնակիցների դէմ. բայց նա չի յուսահատւում, հետեւում է աւագի ամէն մի քայլին եւ երազում է այն օրը, երբ կը կանչեն նրան դրասենեակ եւ կը հրամայեն :

— Ընդունիր թիւ 7 հիւղակը...

5.

Ռուսական Բ տառի նման կանգնած փայտէ յարմարանքից կախուած երկաթէ սալիկի վրայ երեք անգամ զրնգաց հերթապահ աւագի երկաթէ դաւազանիկը: Այդ աշխատանքի ազդանշանն է: Հիւղակներից դուրս են գալիս ճամբարի բընակիչները տաք հագնուած, գոլորշի արտաշնչելով, ջոկատ առ ջոկատ, կանգնում են մեծ ճանապարհի վրայ, դեռ փակ դարպասների դէմ, կանգնում են հնգեակներով, բրիգադիրների եւ վերակարգիչի հսկողութեան տակ :

Մօտենում է վերակարգիչ Սիդորովը Աշոտ տայուն :

— Քո աշխատանքի հերոսը հրաժարուեց աշխատանքի դուրս գալուց :

Աշոտ տային ժպտում է. ես գիտեմ, թէ ինչ է նշանակում այդ ժպիտը,— ես այդպէս էլ գիտէի ...

Բացւում են դարպասները. դրսում կանգնած են ճամբարի պետը, հրամանատարը, գլխաւոր բժիշկը սեւ ակնոցներով ու սպիտակ, բժշկական համազգեստը ծածկած մուշտակով, նրանցից քիչ հեռու պահակախումբն է, նրանք ուղեկցում են աշխատանքային ջոկատներին: Հինգ առ հինգ դուրս են գալիս ջոկատները եւ գնում զանազան ուղղութեամբ, դէպի իրենց աշխատանքային կէտերը: Վերջում դուրս ենք գալիս մենք՝ «գործարար բակ»ի արհեստաւորական՝ ատաղձագործների, կօշկակարների, ագիւսագործների, տակառագործների ջոկատները: Դերձակներին միանում են մի քանի դերձակուհիներ, որոնց մէջ աչքի է ընկնում մոլդավանուհի Սեւ Լիալիան, սեւ, վառուող աչքերով, սեւ, զռուզ մազերը տաք, ականջաւոր գլխարկի մէջ սեղմած Սեւ Լիալիան, ատամներն սպիտակ ու միշտ ժպտուն Լիալիան, որի մասին ասում են, որ նա բացել է գողերի մի խմբակի չարագործութիւնները: Նա դեռ կրոում է իր տնային տաք վերարկուն, որը կարծես ծածկուած է սեւ ձկնկիթի փայլուն շերտով :

Ինչ վերաբերում է բրուտանոցին, ապա մենք երեք հոգի ենք. Աշոտ տային, վարպետը, աբասթումանցի կառապան Մամօն եւ ես: Ես ցեխ եմ պատրաստում, վարպետը՝ ամաններ, իսկ Մամօն օգնում է եւ վարպետին, եւ ինձ: Վաղուց Աշոտ տային մտածում է Մամոյին հիմնաւորապէս նստեցնել «անիւի վրայ», իսկ ինձ համար բերել մի օգնական: Այդ մարդը Սանասարը պիտի լինէր, Տայշետից եկած «աշխատանքի հերոսը», Սանասարը, որի համար բրուտանոցն այն է, ինչ օդաչուի համար կառք քշելը երեւի :

— Մարդն է՞լ ցեխի հետ գործ բռնի...

Խարթ – խուրթ, խարթ – խուրթ,— «գործարար բակ»ի ջոկատը քայլում է ձիւնոտ դաշտերով : Մենք անցնում ենք հրշէջային աշտարակի մօտով : Աշտարակի վրայ կանգնած է հրշէջ պահակը :

— Քեռի, էյ, քեռի, մի լաւ նայի, ներումը չի՞ երեւում,— լսւում է յանդուգն Սեւ Լիալիայի ձայնը, եւ բոլորը զուարթ ծիծաղում են :

— Իսկ ինչո՞ւ այդ աղջկան դատապարտել են,— հարցնում եմ ես Աշոտ տայուն,— չէ՞ որ նա է յայտնաբերել գողերին :

— Նա սիրելիս է եղել գողերի պետին,— Պատմում է Աշոտ տային,— ուղեցել է ընտանիք կազմել եւ նրան փրկել վերահաս կորստից. այս նպատակով էլ նա ներկայանում է մարմիններին, խոստանում է յանձնել յանցագործներին, պայմանով, որ պետին ազատեն: Խոստանում են, բոլորին ձերբակալում եւ դատում իրեն էլ հետը:

— Մեղադրա՞նքը,— հարցնում եմ ես

— Գողերին գողութեան, իսկ Լիալիային նրանց հետ կապ ունենալու եւ երկար ժամանակ թաքցնելու, չյայտնելու համար :

Ամբողջ պատմութիւնը :

Ահա եւ «գործարար բակը», որը ոչ մի նմանութիւն չունի ոչ մի բակի հետ Մօտ երեսուն հեկտարանոց մի բաց տարածութիւն է դա, որի վրայ տեղաւորուած են արհեստանոցներ, պահեստներ, դրասենեակներ, ագիւսի չորանոցներ Արեւելեան, արեւմտեան, հիւսիսային եւ հարաւային կողմերում կանգնած եւ հակիչ – աշտարակներ :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐ

(7 Շար.)

ԱՐԻ ՖԻՆԼԱՆՏԱՆ

Եւրոպայի հիւսիսային ծայրամասին վրայ, աշխարհագրական աննպաստ դիրքի ու պայմաններու մէջ ապրող արի, աշխատասէր, ճարտար ու ճարպիկ ժողովուրդի մը դաւակն է Ֆինլանտացին :

Ֆինլանտան սահմանակից ըլլալով Խորհրդային Միութեան, որոշ չափով ստիպուած է ենթարկուիլ իր հզօր դրացիին : Ոչ կրնայ մեկուսանալ եւ ոչ ալ հակազդել ռուսական հզօր ուժին : Ի՞նչպէս ապրի տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս, որո՞ւ վրայ յոյս դնէ, որո՞ւ կռթընի : Շատ դժուար է ըմբռնել այս եռանդոտ ժողովուրդին հոգեբանութիւնը :

Ֆինլանտայի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ Բ. պատերազմը նոր վերջացած (19 Սեպտեմբեր 1944), անմիջապէս երրորդ պատերազմ մը սկսաւ :

Ֆինլանտացիք Ռուսիոյ հետ իրենց կնքած դաշնագրով ընդունեցան արգելափակել եւ սահմաններէն դուրս քշել երկու հարիւր հազար Գերմանացիներ, որ եկած դրաւած էին Լափոնիան : 224 օրուան պատերազմի ընթացքին աւերուած էր երկրին հիւսիսակողմը, քանդրուած 25 հազար տուներ : Սով, սառնամանիք եւ յուսահատութիւն, չտեսնուած ողբերգական ձիւն ձմեռ մը Ֆինլանտայի պատմութեան մէջ :

Մինչեւ 1920՝ Ֆինլանտան ինքնավար ռուսական հողամաս մըն էր : Զինուորական պարտականութիւններէ զուրկ, անհնազանդ ու ըմբոստ ժողովուրդ մը, յեղափոխականներու եւ վտանդաւոր փախստականներու յարմար ապաստանարան մը : Շնորհիւ 1917ին Ռուսիոյ մէջ տեղի ունեցած յեղափոխութեան, Ֆինլանտան ազատագրուեցաւ :

1939 Նոյեմբերէն մինչեւ 1940 Փետրուար՝ մանրանկար Ֆինլանտան գլուխ բարձրացուց վիթխարի Ռուսիոյ դէմ, անոր զրահապատ հրասայլերը դամեց «Մանրբհայմի դիծերուն» վրայ, զերի բռնեց քանի մը զօրաբաժիններ Լատոկայի անտառներուն մէջ : Քանի մը ամիս ետք նացիներուն հետ միանալով, կրկին զէնք բարձրացուց Ռուսերուն դէմ, կըտրելով Մուրմանսքի երկաթուղիներու դիծերը՝ անելի մատնելով խորհրդային ուժերը : Ռուսերը չէին մոռցած այս բոլորը :

1940ի պատերազմի ընթացքին Ֆինլանտան կորսնցուց իր երկրին հարաւային արեւելեան ծայրամասը՝ Ֆինլանտիոյ ծոցի Վիիփուրի նաւահանդիստ մեծ քաղաքով : Զորս հարիւր հազար Ֆինլանտացիներ՝ ձիւն ձմեռին խուճապի մատնուած, դաղթեցին երկրին ներսերը : Ռուսական բանակը կրնար ամբողջ Ֆինլանտան գրաւել, բայց հինգ տարի առաջ գծուած սահմանագլուխին՝ Հելսինքիի առջեւ կանգ առաւ : Երկիրը ծուէն – ծուէն եղած էր, Ֆինլանտայի զողզոթան նոր պիտի սկսէր : Ռուսերը բնաւ վստահութիւն չունէին Ֆինլանտացիներուն վրայ, որ երկու անդամ զէնք բարձրացուցած էին իրենց դէմ, իսկ երրորդ պատերազմին՝ յարաբերական յաղթանակով մը, Ռուսիան ծաղրանքի առարկայ դարձուցած էին աշխարհի առջեւ :

Ֆինլանտիոյ համայնավարները երեսփոխանական ժողովին մէջ մեծամասնութիւն կը կազմէին, ներքին գործոց նախարարութիւնը իրենց ձեռքն էր : Ռուսերը կը փափաքէին ունենալ՝ ոչ արբանեակ, բայց խամաճիկ մանրանկար կառավարութիւն մը՝ իրենց սահմաններուն վրայ :

Ալեւոր մարդ մը՝ Իուլիօ Քուսօ Փաազիկիւի (Ֆինլանտերէն ժայռ) այդ օրհասական օրերուն երկրին ճակատագիրը վարեց : Մեռաւ 1956ին, 86 տարեկան : Զտարիւն Ֆինլանտացի գիւղացիի մը զաւակ, նիւթական շատ դէշ պայմաններու տակ իրաւաբանութիւն ուսած էր Գերմանիոյ մէջ :

1946ին ուրիշ ժայռ մը կանգնեցաւ հանրապետութեան նախագահութեան աթոռին վրայ՝ Պառօն Քարլ Կուսթաւ Մանրբհայմ : Կը պատկանէր զինուորական ազնուապետական դասուն, ծնունդով շուէտացի էր : Երկուքն ալ իրենց չափահասութեան տարիքի մեծ մասը անցուցած էին ցարական կարգերուն տակ : Շատ լաւ կը ճանչնային Ռուսերը, ինչ որ այդ ճակատագրական օրերուն առաւելութիւն մըն էր երկրին համար :

Առաջին աշխարհամարտին Ֆինլանտացիները Գերմանացիներու օժանդակութեամբ իրենց սահմաններէն դուրս շպըռտած էին կարմիր զինուորները եւ պատերազմի վերջաւորութեան հիմնած էին իրենց անկախ պետութիւնը :

1939ին Սթալին չէզոքութեան դաշինք մը կնքած ըլլալով Հիթլէրի հետ, ձեռքերը ազատ զգալով չէզոքութեան եւ իրերօգնութեան դաշինք մը կնքեց պալթեան Հանրապետութիւններու՝ Լաթվիոյ, Լիթուանիոյ եւ Էսթոնիոյ հետ : Քանի մը շաբաթ ետք այս երկիրները Ռուսիոյ կըցեց : Պալթեան արեւմտեան ափերուն տիրանալու եւ Ֆինլանտան Լէնինկրատէն եւ Հոնկոյի հրուանդանէն հեռացնելու նպատակաւ՝ այնուհետեւ պահանջեց Քարելիի պարանոցը : Փաազիկիւի Խորհրդային Միութեան չափազանցեալ պահանջքները ոսպելու եւ միեւնոյն ժամանակ բարի դրացնութեան յարաբերութիւնները պահպանելու համար Մոսկուա գնաց : Հոն իրեն առջեւը դտաւ սառն Մոլոթով մը եւ զուարթ Սթալին մը : Փաազիկիւի քանի մը կզգիներ նուիրելով Ռուսիոյ կրցաւ մեղմացնել, չափաւորել Սթալինի պահանջքները, բայց քանի մը օր ետք ձմեռնային պատերազմը սկսաւ :

Փաազիկիւի՝ արդէն Սթալինկրատի անկումէն ետք (1944) Ֆինլանտան պատերազմէն դուրս հանելու համար, Սթոքհոլմի եւ Ուոշինկթընի միջոցաւ շրփումներ ունեցած էր Ռուսերուն հետ : Զորսուկէս տարի ետք կրկին Մոսկուա գնաց բանակցութիւններ վարելու համար : Սթալին հետեւեալ առաջարկները ներկայացուց Ֆինլանտայի : 1940ին Ֆինլանտական սահմաններէն ներս մուտք գործող բոլոր գերմանացի զինուորները արգելափակել եւ վեց հարիւր միլիոն տոլար պատերազմի վնասուց հատուցում վճարել : Ֆինլանտայի երեսփոխանական ժողովի անդամները խիստ չափազանցեալ եւ անընդունելի գտնելով այս առաջարկը մերժեցին : Առանց ժամանակ կորսնցնելու Հիթլէրի հետ դաշնագիր մը կնքեցին : Այդ դաշնագրով Ֆինլանտայի կ՚արգիլուէր որեւէ անջատ դաշնագիր կնքել՝ Խորհրդային Միութեան եւ Դաշնակիցներուն հետ :

1944ին երկրորդ ճակատ մը բացուեցաւ Ֆրանսայի մէջ : Գերմանացիները պատերազմը կորսնցուցած էին : Ֆինլանտան ինկած էր Ռուսիոյ ճանկերուն մէջ : Նիւթական եւ բարոյական շատ ծանր պահանջներ կը դրուէին ժողովուրդին վրայ :

Թ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

պատմութիւն՝ հին շրջան), Ս. Վրացեան (Հայոց պատմութիւն՝ նոր շրջան), Ա. Զօպանեան (Գրականութեան պատմութիւն), Ա. Խոնդկարեան (Պետական իրաւունք), Դաւիթ – Բէկ (Ֆրանսերէն լեզու), Մ. Տէրպէտէրեան (տոմարակալութիւն) եւայլն :

Վերջապէս այս Միութիւնն էր, որ իր ինքնատիպ եւ յանդուգն ձեռնարկներուն կարգին տուաւ անմոռանալի հանդէս մը, « Հինգ զգայարանքներու հանդէսը » :

Այս խմբակցութենէն ետքը կուգայ « Մենք » գրական Միութիւնը, որ ծանօթ է իր հանդանակով եւ համանուն պարբերականով :

Պատկերը ամբողջական չէ : Խօսելու համար այս գրական համայնապատկերը կենդանացնող դէմքերուն մասին, հարկ է յատկացնել երեք ժամ՝ դասախօսութեան մը համար : Վերջացնելու համար, սակայն, կուզեմ յիշատակել Յառաջ օրաթերթը, որ ոչ միայն տիրապետեց գրական շարժման վրայ, ստեղծեց «Յառաջի Սաները» որոնք ներկայացուած են այս խորագիրը կրող հատորով մըն ալ. այլեւ տուաւ ճոխ մատենաշար մը. «Օրեր եւ ժամեր» (Շ. Միսաքեան), «Արեւ, արեւ» (Փայլակ Միքայէլեան), «Մեղեդիներ, Մեղեդիներ» եւ հինգ – վեց փոքր ու մեծ հատորներ, որոնց հեղինակը՝ ձեզի խօսողը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԵԾԱԳՈՒՄԱՐ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՆՈՐ-ՍԻՍԻ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՆԱՆԻՆ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը հաղորդէ, որ բնիկ Սսեցի Պ. Աքսոր Գասարճեան, վեհանձն ժեսթով մը ստանձնած է Նոր Սիսի Լուսինեան Ազգային վարժարանի բարերարութիւնը :

Այս իշխանավայել վերաբերումը մեծ ուրախութիւն եւ խանդավառութիւն պատճառած է Նոր Սիսի ամբողջ ժողովուրդին մօտ, որ այսպէսով հայահոծ այդ շրջանը օժտուած պիտի տեսնէ արժանավայել կրթական հաստատութեամբ մը :

Առ ի գնահատութիւն այս ազնիւ ժեսթին, շրջանի թաղականութիւնը եւ հոգաբարձութիւնը, Ազգային Կեդրոնական մարմիններու հաւանութեամբ, որոշած են Նոր Սիսի ազգային Լուսինեան վարժարանը այսուհետեւ կոչել Ազգային Աքսոր Գասարճեան վարժարան :

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Գրեցէ՛ք աջ ձեռքով, աշակերտներէն կը պահանջեն մանկավարժները : — Ինչո՞ւ միայն աջով, կը զարմանան Ճափոնի մէջ : Հոն երախաներուն կը սորվեցնեն գրել երկու ձեռքով :

×

Ե՞րբ հնարուած են հակարեւ ակնոցները : Շատեր կը պնդեն թէ նոր գիւտ մըն է. ի՛նչ մեծ սխալ : Թութանխամոն փարաւոնի դամբարանին մէջ գտնուած է հակարեւ ակնոց մը, որ 3·300 տարուան հնութիւն ունի :

×

ԿԱՐԺԷ ԺՊՏԻԼ

ՓՐՈՖԷՍԷՕՐ.— Պատմեցէք անգլիացի բանաստեղծ Միլթընի մասին .

ՈՒՍՍՆՈՂ.— Երբ ճօն Միլթընն ամուսնացաւ, գրեց «Դրախտ կորուսեալը», իսկ երբ կինը ··· մեռաւ, գրեց « Դրախտ վերուստեալը» :

×

— Անցեալ շաբաթ աւազի հատիկ մը ինկաւ կնոջս աչքին մէջ եւ ստիպուեցաւ բֆիշկին դիմել, որուն համար ես 30 ֆրանք ծախսեցի :

— Է՛, ատիկա ոչինչ գին է : Անցած շաբաթ կնոջս աչքին զարկաւ մուշտակէ վերարկու մը եւ, գիտես ի՞նչ, 3000 ֆրանքով հազիւ ազատեցայ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Աշոտ, ըսաւ, հեռագրատան ցրուիչը քեզ կը փնտռէր, հետս բերի :

— Ո՞ւր է, ո՞ւր, գոչեց Աշոտ :

Եւ ցրուիչը սրճարանէն ներս մտաւ եւ առաջացաւ դէպի սեղանը, որուն շուրջը կը նստէին Աշոտ, իր բարեկամը, եւ Զարեհ :

— Ո՞վ է Աշոտը, հարցուց ցրուիչը, դառնալով Աշոտի բարեկամին, որ տարիներէ ի վեր հոն հաստատուած, ծանօթ էր նաեւ հեռագրատան ցրուիչին :

— Ահա, պատասխանեց բարեկամը, ցոյց տալով Աշոտը :

Ցրուիչը, ընկալագիր մը ստորագրել տուաւ Աշոտին եւ յանձնելով հեռագիրը, մեկնեցաւ :

Աշոտ, դողացող մատներով սկսաւ պատռել հեռագրին ծրարը, բացաւ եւ սկսաւ կարդալ, ֆրանսերէն էր.—

« Ղրկեցէք Վարշամօֆը առաջին թըղթատար շոգենաւով. Սամուէլ Ֆայն» :

Աշոտ անդամ մըն ալ կարդաց, դարձեալ կարդաց, ճիշդ էր, Վարշամօֆը կ՚ուզուէր :

Ո՞վ էր Վաշամօֆը ··· :

Նոյն ինքն Զարեհը, Սամաթիացին, որ պատրաստուող անակնկալներու գլխաւոր հերոսներէն ըլլալու սահմանուած էր, եւ հետեւաբար, Վիշապի Պատասխանատու Մարմինի անդամներուն միաձայնութեամբը մկրտուած էր Վարշամօֆ նոր անունովը :

Զարեհ ինք ալ գիտէր իր նոր անունը, հասկցաւ Աշոտէն թէ իրեն համար քաշած էր, այդ հեռագիրը եւ թէ՝ Քրիստափոր կ՚ուզէր զինքը, ուստի խնդումէն կուլար :

— Ալ ձայնդ կտրէ, ըսաւ Աշոտի բարեկամը ժպտելով :

Յետոյ, դառնալով սրճարանի սպասաւորին :

— Կառսօն, կանչեց, բեր մեզի երեք ռէչինա :

Եւ կառսօնը շուտով բերաւ երեք դաւաթ ճերմակ զինի, ռէչինա ըսուածը, Յունաստանի ընտիր տեսակը, թէեւ քիչ մը լեղի :

— Պարպէ նայինք, Զարեհ, ըսաւ Աշոտի բարեկամը, վաղը ճամբորդ ես, մեզ պիտի թողուս :

Աշոտ ու իր բարեկամը, իրենց ձեռքերուն մէջ, դաւաթը բարձրացուցած, երկուքը միասին :

— Կենացդ, Զարեհ, ըսին ու պարպեցին :

— Ձեր կենացը կրկնեց Զարեհ, փոխադարձ մաղթանքներով :

Դաւաթները վերստին լեցուեցան փրփրադէզ ռէչինայով :

— Բարի ճամբորդութիւն, մրմնջեց Աշոտ, Զարեհի դաւաթին զարնելով իրենը :

— Մնաք բարով ուրեմն, յարեց Զարեհ եւ մէկ ումպով պարպեց :

Այդ օրը ուրախ էր Աշոտ, իր ալ մեկնումին օրը կը մօտենար, կը խորհէր ինք, Զարեհը զրկելէ յետոյ, իրեն ալ ճամբայ պիտի բացուէր :

Յաջորդ օրը, շոգենաւը պատրաստ էր, Աշոտ իր ձեռքով Զարեհը — որ այնուհետեւ Վարշամօֆ պիտի կոչուէր — դրաւ շոգենաւը, եւ ինքը իր բարեկամին հետ ուղղուեցաւ հեռագրատունը, հեռագիր մը խմբագրելով, քաշեց Պոլիս, իրեններուն, Զարեհի մեկնումը ծանուցանելով այսինչ շոգենաւով :

Յետոյ եկան նստան ծանօթ սրճարանը :

— Տեսա՞ր, գիտել տուաւ Աշոտի բարեկամը, ո՞ւր մնացին եւ կասկածներդ, Զարեհն ալ ճամբեցինք, հիմա մնացինք մենք ու մենք. կը տեսնես որ մէկ երկու օրէն ալ քեզ կ՚ուզեն :

— Ուր էր թէ, տրտնջաց Աշոտ, հաւատա, սիրելիս, հոգիս շատ կը նեղուի, ձանձրացայ անդործութենէն :

— Կ՚անցնի, շուտով կ՚անցնի ասալ, կը յորդորէր բարեկամը :

Այն իրիկունը միասին ընթրեցին երկու բարեկամները, կուշտ ու կուռ կերան, խմեցին, փոխադարձ բարեմաղթութիւններով, եւ յետոյ, ծանօթ սրճարանին մէջ առնելէ յետոյ իրենց սուրճը, գացին թատրոն : Այն դիշերը յունական խումբ մը կը ներկայացնէր Սօֆօկլի գլուխ գործոցներէն «Իդիպոս Արքայ» ողբերգութիւնը : Աշոտ շատ յուզուած դուրս ելաւ թատրոնէն եւ դիշերը միասին անցուց իր բարեկամին հետ :

Յաջորդ օրը, Իզմիրէն նամակ մը ստացաւ, Մարթինը կը գրէր, գանգատելով տեղական գործերուն անկերպարան վիճակէն, սակայն Աշոտ վաղուց կը ճանչնար Մարթինը, ուսումնասիրած էր անոր նկարագիրը, բնաւ կարեւորութիւն չը տուաւ նամակին պարունակութեանը :

Մէկ շաբաթ անցած էր Զարեհի մեկնումէն ի վեր եւ դեռ ձայն մը չէր ելած :

Դարձեալ իր բարեկամին հետ էր Աշոտ, ման կուգար Փիրէայի քարափը : Տրտում էր այդ օրը, մտատանջ, կը տառապէր, Պոլսոյ կողմէն դարձեալ լռութիւն, հազարումէկ կասկածներէ կը տարուէր :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Պ. Մարտիրոս Յակոբեան եւ զաւակ – ները՝ Իժդէնի եւ Էլիզապէթ, Այրի Տիկին Տէր – Մարկոսեան, Այրի Տիկին Մա – կարեան եւ զաւակները՝ Վարուժան եւ Արտաւազդ, Տէր եւ Տիկին Ժիլպեռ Մա – նուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Պարոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սահեփանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զօրոյեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց կնոջ, մօր, աղջկան, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազ – գականին՝

ՎԵՐԳԻՆԷ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Յուղարկաւորութիւնը այս Հինգշաբ – թի Փետրուար 14, ժամը 16ին, Պորտոյի Սիփրեսա եկեղեցւոյ մէջ :

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

Ի ՆՊԱՍՏ ՔԱՐԱՆԹԻՆԱՅԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը 500 ֆրանք ղրկած է Լիբանանի Օգնութեան Խաչին, յատկացնելու համար, Քարան – թինայի աղէտեալներուն :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը փա – րիզի չրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ չու – քով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

ԸՆԿԵՐԱԶԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

«Փետրուար 18»ի 42րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Փո – թորիկ խումբի կողմէ, հովանաւորու – թեամբ Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէի :

Այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ :

Խօսք կ'առնեն ընկերներ՝

Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆ

Լիոնի Հայ Ազգ. վարչութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ այս կիրակի, Վարդանանց տօնին առթիւ եկեղեցիին մէջ պիտի մա – տուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Երգե – ցողութիւնները պիտի կատարուին «Կո – միտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկա – վարութեամբ Պ. Օֆլազի, երգեհոնը կը նուագէ Օր. Ֆէլլահեան :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

BAL MASQUE DE LA CHORALE «ARMENIA»

Շաբաթ, 16 Փետրուար, ժամը 22էն մինչեւ լոյս, «Քլիւպ»ի մէջ

51, Rue Grignan - Marseille

Concours de Travestis

Attractions Cotillons

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

14 Փետր. Հինգշաբթի, Տեառնընդա – ռաջ, Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քր – րիստոսի ի Տաճարն : Կը մատուցուի Ս. Պատարագ ժամը 10ին :

17 Փետր., Կիրակի, Սրբոց Ղեւոնդ – եանց քահանայից տօնին առթիւ քառա – ձայն պատարագ կը մատուցուի ժա – մը 10ին : Ի ժամ Ս. պատարագի հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փա – րիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծա – ռայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Ի – թիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պալաք – եանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհ. քհնյ. Հիւնքէրպէյէնտեանի, Սա – հակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խնտամ – եանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Յոյեանի, Բարթող քհնյ. Թազմ – ճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհն. Դաւթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտասարեանի, Յարութիւն քհնյ. Ձօր – թուեանի եւ Ադրէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն համար :

21 Փետր. Վարդանանց ճակատամար – տի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկր – տիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին : Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը : Յատուկ պատարագի պիտի երգուին ա – ւուր պատշաճի չարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ ա – չակերտներու կողմէ : Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն, յարգելու հա – մար օրուան յիշատակը :

24 Փետր. Կիրակի, Բուն Բարեկենդան : Ս. պատարագ ժամը 10ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի խն – ջոյքը, Մշակոյթի Տան մէջ, Փետրուար 24ին :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիլիի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝

1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի,
2) Օղնական Հիւանդապահուհի,
3) Սպասուհիներ :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9) :

Bail à céder

Քոնֆէքսիոն – թեքսթիլի առեւտրական պայ մը փոխանցելի է, Սանթիէլի չըր – ջանը :

Հեռաձանել՝

CEN. 69-72

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՑ »

Նուիրուած Կաթողիկոսական Պատր. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Կազմակերպուած Վալանսի Առաքելա – կան Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեց – ւոյ հոգաբարձութեան կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի եւ չըր – ջակայքի Հայութիւնը : Այս առթիւ պիտի ներկայացուի Տէր Նարեկ քհնյ. Վար – դանեանի Օծման ֆիլմը, դպրոցական ա – շակերտներու կողմէ երգ ու պար :

Այս Ուրբաթ ժամը 20·45, Սալ տէ Ֆէ – թի մէջ :

Մուտքը ազատ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Ո – րեքշաբթի, ժամը 21ին, Քառէի վերնա – յարկը :

Պիտի խօսի՝ Մարսիլիահայ արուես – տագէտ Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ :

Նիւթ՝ «Իմ ճամբաս » :

Արտասանութիւններով համեմուած :

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. «Րաֆֆի» խում – բի հերթական նիստը այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Փոթորիկ խում – բի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Հինգ – շաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Ց. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21 – ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլոր կանները նկատի պիտի առնուին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՏԻՄԻՆ.— Առաքել Պաղտասարեան (Սասունցի), կը փնտռէ իր քեռի Զաքա – րի տղան, Պչուկ Մկրտիչ Խաչատուրեան, Հայաստան Թալինի չրջան Աչնակ գիւ – ղէն : Վերջին պատերազմին զինուոր է – ղած եւ զերի ինկած է : Զինք տեսողներ եղած են Ֆրանսա : Լուր տնեցողները կրնան տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.

ARAKEL BARDASSARIAN
55, Avenue Jean Jaurès, DÉCINES (Isère)

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ 45 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, եղիշէ Զարենց, Պէյրութ, 317 էջ 7·50 Ֆ.
ՄԱՀԵՐԴ, ճայնագրեալ, էֆմաճեան Ռուբէն, Պէյրութ, 5 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ, 20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նալպարեան, Պէյրութ 40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ, 40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Մտեփանեան, Վենետիկ 9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամանեան, Պէյրութ, 40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Ց. Զապմաճեան, Պէյրութ 40 Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸՏ, Կ. Սասունի, Պէյրութ, 10 Ֆ.
ՋՐՈՑՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ֆ. Բ. հատոր 5 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱԱՏԵԼԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՋԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖԻՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

31, Avenue George V

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ՔՕՓԻՑԵՕՆ – ԹՕՄՊՈԼԱ

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

Խնամուած պիւֆէ՝ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03–18 — Գինն 10 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներու համար 5 Ֆրանք

Չէք փոխել 801.972 C.C.P.

FOURRURES

ROGER YOPIAN

84, Boulevard de Stalingrad
CHOISY-LE-ROI (Seine)

Neuf et Réparation — Prix Intéressants

Autobus
183 de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Dr. Roux

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

JEUDI 14 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — 9531 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9531

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը հիմնական յեղաշրջում առաջ բերաւ Մերձաւոր Արեւելքի աշխարհագրական, ազգագրական, քաղաքական ու տնտեսական կացութեան մէջ :

Գաղթատիրութեան մնացորդ հետքերը գրեթէ բոլորովին անհետացան :

Աշխարհակալ պետութիւնները դադրեցան վճռական դեր կատարելէ արաբիսլամական երկիրներու մէջ :

Նորազատ պետութիւնները կազմակերպուեցան բացարձակ անկախութեան հիման վրայ :

Արաբական Լիկան առաջին քայլ մըն էր համադրելու համար Պարսից ծոցէն (Իրաք) մինչեւ Ատլանտեանի եզերքները (Մարոք) տարածուող ընդարձակածաւալ հողամասերու վրայ ծնունդ առած տասնեակ մը անկախ երկիրներու շահերը :

Կարելի չեղաւ իրականացնել համաբարական մեծ համադաշնակցութեան մը գաղափարը, որուն ջերմ պաշտպանը կը հանդիսանայ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը, առաջնորդութեամբ նախագահ Ապտէլ Կամալ Նասրի :

Գլխաւոր պատճառն այն է, որ բացարձակ անկախութեան գաղափարը օրէ օր աստիճան մը աւելի հող գտաւ Լիկայի անդամ պետութեանց մօտ :

Հինգ տարի առաջ, 1958 Փետրուար 2-ին կազմուեցաւ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը, Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացումով :

Երեքուկէս տարի միայն տեւեց փորձը : 1961 Սեպտեմբեր 28ին Սուրիա բաժնուեցաւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութենէն, որուն մէջ մինակ կը մնայ Եգիպտոս :

Անկախութեան ձգտումին հետ միաժամանակ Համարաբական Միութեան ծրագիրը եւս իր բազմաթիւ կողմնակիցներն ու ջատագովերն ունեցաւ եւ դեռ ունի Մերձաւոր Արեւելքի մէջ :

Նախագահ Նասրի մեծագիր նկարները տակաւին ի պատուի են զանազան երկիրներու մէջ,— թէեւ քիչ մը աւելի պակաս քան 1958ին :

Նասրականներ էին Իրաքի 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութեան հեղինակները :

Զօր. Ապտէլ Քէրիմ Քասըմ եւ իր զինուորական ընկերները յաջողեցան տապալել Հաշէմիներու արքայական վարչաձեւը եւ Հանրապետութիւն հաստատել, կռթնած նասրական տարրերու վրայ, որոնք մեծ թիւ մը կը կազմէին մտաւորական, մանաւանդ ուսանողական շրջանակներու մէջ :

Համարաբական Միութիւնը իրագործելու համար ամէնէն ուժեղ ձեռնարկները կատարուեցան 1958ին, յաջողութեան մեծ յոյսերով :

Սուրիայէն վերջ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան մէջ պիտի մտնէին Լիբանան, Իրաք եւ Յորդանան, առաջին հերթին :

1958 Մայիս 8ին Լիբանանի մէջ ծայր տուած շարժումը խորքին մէջ այս նպատակին կը ձգտէր :

Վեց ամսուան եղբայրասպան կռիւներէ վերջ Լիբանան յաջողեցաւ պահել իր անկախութիւնը : Նախագահ Շամուն Ամերիկացիներու աջակցութեան դիմեց՝ երբ վտանգաւոր կացութիւն մը ստեղծուեցաւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, իբրեւ հետեւանք Իրաքի յեղափոխութեան :

Նոյն այդ օրերուն Յորդանան ալ անգլիական զինուորներու շնորհիւ կրցաւ ապահովել իր անկախ գոյութիւնը :

Եմէնի Իմամը կանխելու համար ներքին յեղափոխութիւն մը, 1958ի ամառը Գահիրէ երթալով դաշինք կնքեց նախագահ Նասրի հետ :

Շնորհիւ այդ դաշինքին, Եմէն կրցաւ չորս տարի եւս ապրիլ Իմամի աւատապետական վարչաձեւին տակ :

Ի վերջոյ նասրական գաղափարները՝ Համարաբական Միութեան մասին՝ յաղթանակով վերջացան Եմէնի մէջ, ուր Հանրապետական վարչակարգը հետզհետէ կը զօրացնէ իր դիրքերը, վայելելով մեծ պետութեանց մեծագոյն մասին բարոյական աջակցութիւնը :

Յատկանշական երեւոյթ մըն է Իրաքի Փետրուար 8ի նոր յեղափոխութիւնը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱԿԱՐԳԸ ՀԱԿԱՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Է

Իրաքի նոր վարչակարգին ամէնէն յատկանշական գիծն է, ներկայիս, հակահամայնավարութիւնը : Անխնայ սկսած է պայքարիլ համայնավարներուն դէմ ինչ որ որոշ յուզում յառաջ բերած է նաեւ արտասահմանի քոյր կազմակերպութեանց շարքերուն մէջ : Իրաքեան համայնավար կուսակցութեան քաղաքական բիւրոյի անդամ՝ Անուար Մուսթաֆա յայտարարութեան մը մէջ կը բողոքէ « աշխարհակալական եւ յետադիմական պետական հարուածին դէմ » : Ապա, պարագլուխը կոչ մը կ՚ընէ բոլոր «հակաֆաշիստներուն եւ դեմոկրատներուն» որպէսզի պայքարին Իրաքի նոր կառավարութեան դէմ որ «ազգայնական պատի մը ետին պահուրտած, ուղղուած է Իրաքի անկախութեան դէմ եւ կը վտանգէ 1958 Յուլիս 14ի բերածը» : Մուսթաֆա անդրադառնալով հարիւրաւոր իրաքցի համայնավարներու ձերբակալութեան. կ՚ըսէ թէ ուրիշ հազարաւորներու գլխուն վրայ ալ մահուան վտանգ կայ :

Երկրին մէջ անդորրութիւնը կը հաստատուի հետզհետէ : Զինուորական կառավարիչը արգիլեց «վաճառումը, ցրուումը իրաքցի կամ արաբ օտար ղեկավարներու նկարներուն» ինչ որ, իրականին մէջ, միայն Նասրին կը վերաբերի : Քանի մը հարիւր անձնաւորութիւններու հարստութիւնը (ամէն տեսակի՝ դրամատան հաշիւ, զոհարեղէն, արժէթուղթ) դրաւուեցաւ : Ասոնց մէջ կան գլխաւորաբար նախկին նախարարներ եւ Քասըմի անմիջական շրջապատին պատկանող անձնաւորութիւններ : Կան նաեւ ծանօթ փաստաբաններ, լրագրողներ, դասախօսներ, ճարտարագէտներ :

Կառավարութիւնը որոշած է նաեւ ջնջել «հաւատարիմ պարագլուխին թաղ»ին (Քասըմ) անունը, որ երեք տարի առաջ տրուած էր մայրաքաղաքին մէկ ժողովրդական թաղամասին : Այն զինուորականները որոնք մասնակցած են շարժումին չորս յաւելեալ տարիներ պիտի ստանան «հնութեան», ինչ որ բաւական առաւելութիւններ ալ կը բերէ :

Ինչ կը վերաբերի կեանքի բնականոն ընթացքին վերահաստատման, այդ ուղղութեամբ ալ կառավարութիւնը կարգ մը որոշումներ տուած է : Նոր թերթեր սկսած են լոյս տեսնել : Նախկին թերթերու հրատարակութեան բոլոր արտօնագիրները ջնջուած են : Արտասահմանի հետ հեռագրային եւ հեռաձայնային հաղորդակցութիւնները վերահաստատուած են : Ռամազանի աւանդական երգերը սկըսած են փոխարինել եգիպտական հայրենասիրական երգերը զորս Պաղտատի ձայնասփիւռը կը սփռէր : Պէյրութ սպասող քառասուն օտար թղթակիցները հաւաքական վիզա մը ստացան Պաղտատ երթալու համար :

Նոր կառավարութիւնը հանգստացնելու համար գիւղացիները, վստահեցուց որ երկրագործական բարեփոխումը զոր Քասըմ հռչակած էր, ի զօրու կը մնայ : Պաղտատէն անցնող ճամբորդներ կ՚ըսեն սակայն թէ փողոցի կռիւները կը շարունակուին եւ 5000 մեռեալ կայ Պաղտատի, Պասրայի եւ Հապանիէի մէջ :

ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Նոր կավառարութեան երկու նախարարները՝ Պապա Ալի եւ Ֆուատ Արէֆ, պաշտօն ստացած են չփում ստեղծելու Քիւրտ պարագլուխ՝ Մուսթաֆա էլ Պարզանիի հետ, զինադուլի մը շուրջ համաձայնելու համար : Պարզանի ընդունած է այս հանդիպումը, կ՚ըսեն Լոնտոնի մէջ : Յիշենք թէ վերոյիշեալ երկու նախարարները քիւրտ են, մանաւանդ Պապա Ալի՝ զաւակը Շէյխ Մոհամէտի որ Քիւրտերուն կողմէ ազգային հերոս կը նկատուի :

«Քոմպա», որ պաշտպանն է քրտական դատին, կը յուսայ որ Գն՝. Առէֆ պիտի չկրկնէ Զօր. Քասըմի սխալը որ իր խօսքը չյարգեց եւ ոմբակոծեց քրտական գիւղերը : Արդէն դժուար է ներկայիս գիտնալ թէ ի՞նչ պիտի ընեն Պաղտատի նոր մարդիկը : « Արաբ միասնականութիւն» նշանախօսքերը նոր չեն եւ կը կրկնուին ամէն յեղափոխութեան ատեն : Ճիշդ է որ համայնավարները կը հալածուին, բայց Մոսկուա եւ Փեքին անմիջապէս ճանչցան նոր վարչակարգը ինչ որ ցոյց կուտայ թէ վարդապետութեան մէջ հաղորդութիւնը մէկ բան է եւ քաղաքական պատեհապաշտութիւնը՝ ուրիշ բան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ զինուորական ծառայութեան շրջանը պիտի կրճատուի 18էն 15 ամիսին իջնելով :

ՎԷՆՍԷՆԻ դատավարութեան վկաներու ունկնդրութիւնը սկսաւ առջի օր : Ամբաստանութեան վկայ՝ Պուվիէ որ պետն է ոստիկանութեան ոճրային բաժնին. փորձեց փաստել թէ առեւանդումի պատմութիւնը շինծու է, իր քննութիւնը ցոյց տուած է թէ բուն ծրագիրը տը Կոլը ըսպաննել էր : Այս դատավարութեան զուգընթաց, Ազգ. ժողովին մէջ կը պատահէր անսպասելի դէպք մը : Ազգ. ժողովին առջեւ պիտի ներկայանար կառավարական օրինագիծը՝ երկարաձգել արդարութեան զինուորական ատեանի լիազօրութեան շրջանը : Տարօրինակ դիպուած մը որու գլխաւոր պատասխանատուներն էին բացակայ Իւ էն էռ երեսփոխանները, կառավարութեան օրինագիծին տեղեկատուութիւնը ընելու պաշտօնին կ՚ընտրուէր՝ ընդդիմադիր մը Ֆրանսուա Միթըրան : Հակառակ իր աննպաստ տեղեկագրին, տարակոյս չկայ թէ օրէնքը քուէարկուի, կառավարութիւնը լայն մեծամասնութիւն մը վայելելով Ազգ. ժողովին մէջ :

« ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՆԸ » նոր անունն է Էլիզէի : Կնքահայրը՝ տը Կոլ, վերջին անգամ ընդունելով երեսփոխաններու չորրորդ խումբը, ըսած է «այս տունը հանրապետութեան տունն է, այդ պատճառաւ երեսփոխանները միշտ լաւ կ՚ընդունուին հոս» : Պատասխանելով հարցումի մը, նախագահը վստահեցուցած է որ Գերմանիա երկու լարի վրայ չի խաղար : «Հոն էի, ժողովրդական զգացումը տեսայ եւ ատիկա չի խաբեր » . . . :

ՓԱՐԻԶԻ եւ մերձաւոր արուարձաններու մէջ, ոստիկանութիւնը 60 պատանի գողեր ձերբակալեց որոնց կրտսերը՝ 13 տարեկան է միայն : Հաւատարիմ «միջավայրին» «լռութեան օրէնքը» կը յարգեն . . . : Բազմաթիւ յարձակումներ ըրած են արդէն :

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻԱ ԳՏՆՈՒՈՂ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

« Ենի Սապահ »ի մէջ Փրոֆ. Շիւքրիւ Պապան կը գրէ .

Ժիւփիթեր հրթիռներու տեղ Թուրքիոյ Փոլարիս հրթիռներ տալու որոշումին մասին լուրերու վրայ, «Նիւ Եորք Թայմզ» թերթը բաւական մանրամասն տեղեկութիւններ կը հաղորդէ մեր երկրին մէջ գտնուող ամերիկեան ուժերուն շուրջ :

Այս շատ իրաւասու կարեւոր թերթին համաձայն, մեր երկրին մէջ ներկայիս շուրջ 15 հազար ամերիկացի զինուոր եւ մասնագէտ ու 15 ժիւփիթեր հրթիռ գոյութիւն ունին : Կը շեշտուի թէ այդ հրթիռները Մոսկուան, Լենինկրատ, եւ Ուրալ լեռներէ ասդին բոլոր ռուսական ճարտարարուեստական կեդրոնները, նոյնիսկ Ուրալներէ անդին ռուսական Ասիոյ կարգ մը կեդրոնները հարուածելու ի վիճակի են :

15 հազար ամերիկացի զինուորներու եւ մասնագէտներու մէկ մասը այս հրթիռի արձակավայրերու կեդրոններուն մէջ կը գտնուի : Մնացեալ կարեւոր մէկ մասն ալ Սեւ Ծովի ափերուն տեղաւորուած Ռատարի տեղեկատուութեան գործիքներուն վրայ կը պաշտօնավարէ : Ասկէ զատ, Տիարպաքիրէն 15 քլմ. հեռու, Վանայ լիճին արեւմտակողմը, դիտարան մը հաստատուած է : Այս դիտարանը կընայ իսկոյն արձանագրել ու ճըշդել որեւէ հրթիռ զոր Ռուսերը պիտի արձակեն եւրոպական Ռուսիայէն կամ Սիպերիայէն : Այս կեդրոնը մէկը կը նկատուի այն երեք հսկայ կեդրոններէն զորս Ամերիկա հիմնած է աշխարհի զանազան մասերուն մէջ : Ասոնցմէ զատ, ամերիկեան երկու մեծ օդային խարիսխ կը գտնուին Իզմիրի եւ Ինճիրլիքի (Ատանա) մէջ :

« Նիւ Եորք Թայմզ», որ այս մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ, կը տեղեկացնէ թէ Ժիւփիթեր հրթիռները քակելու եւ Փոլարիս հրթիռներ տալու շուրջ բանակցութիւններն ու շփումները նուազագոյն վեց ամիսէն աւելի կրնան տեւել :

Փոլարիս հրթիռները շատ մը վիճաբանութիւններու նիւթ կազմած են Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ :

Ֆրանսա կը նախընտրէ իր կողմէ արտադրուած եւ իր հրամանին տակ գտնուող աթոմական զէնքերով զոհանալ, քան թէ այդպիսի հրթիռներով՝ որոնց գործածութիւնը Ամերիկացիներուն ձեռքը պիտի գտնուի :

Ֆրանսայի եւ քիչ մըն ալ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ կասկածները կը կեդրոնանան սա կէտին վրայ. Փոլարիսները մի միայն Ամերիկացիներու հրամանին տակ պիտի մնան ու պիտի գործածուին այն ատեն միայն՝ երբ Ամերիկայի շահերը խնդրոյ առարկայ դառնան :

Ամէն պարագայի մէջ, Փոլարիսներուն Ատլանտեան զինակցութեան երկիրներուն կողմէ գործածուելուն շուրջ Ամերիկայի մէջ ալ այլազան տեսակէտներ կան : Այս բոլոր կէտերը զանազան վիճաբանութիւններու եւ բանակցութիւններու նիւթ պիտի կազմեն յառաջիկայ ամիսներուն : Եւրոպայի եւ Ամերիկայի թերթերուն եւ շրջանակներուն մէջ տենդագին վիճաբանութիւններ կը կատարուին բոլոր այս խնդիրներուն շուրջ : Իսկ մեր մօտ, մեր պետական մարդիկը եւ մամուլը այս խնդրին մօտենալէ անգամ կը քաշուին կարծես :

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁ ՄԸ

—o—

Մուրատ Բ. յաղթականօրէն կ'արշաւէր Պալքանները, սարսափի մատնելով Վենետիկն ու Թերակղզիին քրիստոնեաները: Սելանիկի գրաւումը, 1430 Մայիսին, յուզում պատճառեց Արեւմուտքի: Բիւզանդիոնի կայսրութիւնը, որուն յաղթական բանակները կը հասնէին երբեմն մինչեւ Միջագետք, կը չափուէին Սասանեան Տան բանակներուն հետ, ամփոփուած էր ինքնիր պատեանին մէջ եւ կայսրը չէր կրնար մայրաքաղաքէն հեռանալ առանց Թուրքին արտօնութեան:

Ֆրանսա եւ Անգլիա յոգնած էին հարիւրամեայ պատերազմէն: Ժան տ'Արք կը դատապարտուէր խարոյկի: Էօժէն Պապը եւ Պալի ժողովը պայքարի մէջ էին: Բիւզանդիոնի Յովհաննէս Ը. կայսրը պապին օգնութեան կը դիմէր, նոր խաչակրութեան մը համար: Պալի ժողովը պատուիրակ կը զրկէր կայսեր, 1433ին, թէ իրեն դիմելու էր, որովհետեւ եկեղեցական ժողովը վեր կը մնայ պապէն եւ կը խոստանար դրամ եւ զօրք Բիւզանդիոնը պաշտպանելու համար:

Կայսրը կ'ընդունի հրաւէրը, բայց պապին ալ պատուիրակ կը զրկէ: Ժողովականներ կը լսեն դիմումը, նոր պատուիրակ մը կը զրկեն Պոլիս, ուր կը հասնի նաեւ պապին փոխանորդը: Իր ճակատագրով մտահոգուած կայսրը մէկի տեղ երկու պաշտպան կը գտնէր, երկու հակառակորդներ, իւրաքանչիւրը կը ջանար իր կողմը ձգել կայսրը, որ վերջապէս կը նախընտրէր պապին հրաւէրն ընդունիլ:

Յովհաննէսի մտադրութիւնն էր համաձայնիլ Հռոմի հետ կայսրութեան պաշտպանութեան համար: Պապը կը խոստանար խաչակրութեան հրաւիրել եւրոպական իշխանները, եթէ բիւզանդական եկեղեցին ընդունէր արեւմտեան եկեղեցիի առաջարկները:

Ընդհանուր յատկանիշ տալու համար կը հրաւիրուէին նաեւ արեւելեան պատրիարքները: Ռուսիոյ մեծ իշխանը կ'արտօնէր Քիեւի արքեպիսկոպոսին մեկնիլ Իտալիա: Կայսրը կը հասնէր Իտալիա Նիկիոյ արքեպիսկոպոս Պեսարիոնի, մետրոպոլիտներու, եպիսկոպոսներու հետ: Քիեւի արքեպիսկոպոս Իզիտոր ալ կուգար ընկերակցութեամբ եկեղեցականներու եւ աշխարհականներու:

Առաջին նիստերը կը գումարուէին Ֆերրարա քաղաքին մէջ, բայց ժանտախտի վտանգէն խուսափելու համար, ժողովը կը փոխադրուէր Ֆիրէնցէ, 1439, Յունուար 10ին:

Յանձնախումբերը կը տեղեկագրէին երկու եկեղեցիներու դաւանական տարբերութիւնները եւ համաձայնութեան մը կը յանգէին.

1) Հաւատամքին մէջ յոյն եկեղեցին պիտի աւելցնէր «յորդւոյ» հռոմէական նման:

2) Լատինը կը գործածէր անխմոր հաց, յոյն եկեղեցին խմորուած:

3) Յոյն եկեղեցին չընդունիր քաւարանը, կայսր եւ եկեղեցականներ հոդ ալ զիջում կը կատարէին:

4) Վերջապէս արեւելեան եկեղեցականներ կ'ընդունէին Հռոմի Աթոռին առաջնութիւնը: Կը հաստատուէր պատրիարքութեանց կարգը, առաջին տեղը կը գրաւէր պապը, երկրորդը՝ Պոլսոյ պատրիարքը, երրորդը՝ Աղեքսանդրիոյ, չորրորդը՝ Անտիոքի, հինգերորդը՝ Երուսաղէմի պատրիարքները:

Կարեւորագոյն կէտն էր.

Պատրիարքները կը պահեն իրենց առանձնաշնորհներն ու իրաւունքները:

Համաձայնագիրը կը ստորագրուէր 1439, Յուլիս 4ին Սանթա – Մարիա – տել Ֆիորէ տաճարին մէջ: Յոյն բնագիրը կը կարդար Պեսարիոն արքեպիսկոպոս, ջերմ համակիր միութեան, լատին բնագիրը՝ կարդինալ Զեղարինինա: Ընթերցումէն վերջ ընթերցողները կ'ողջագուրուէին: Յոյն բնագրին տակ կը ստորագրէին կայսրը կարմիր մելանով, չորս պատրիարք, 15 մետրոպոլիտ, եպիսկոպոսներ, վանականներ: Լատինին տակ՝ պապը, ութ կարդինալ, երկու պատրիարք, ութ արքեպիսկոպոս, 52 եպիսկոպոսներ:

« Թող ցնծան երկինք եւ երկիր, Արեւելք եւ Արեւմուտք կը միանան Յիսուս Քրիստոսի անկիւնաքարին վրայ»:

Մելքիդ Ժողեֆ Հաժար վերջերս հրատարակած գործով կ'ընդունի, որ Ֆիրէնցէի ժողովին մէջ Հայերն ալ «պապին ներկայութեան յայտարարեցին, թէ կ'ընդունին ոչ միայն Յոյներէն ստորագրուած վարդապետական ճշմարտութիւնները, այլ նաեւ բոլոր կարդապահական կանոնագրութիւնները: Այսպէս Ս. Գրիգորի եկեղեցին ամբօրէն կը միանար Հռոմի եկեղեցիին » (22 Նոյ. 1439):

Եկեղեցական միութիւն մը կաթողիկոսի մը նախագահութեան տակ գումարուած ժողովով մը կ'որոշուի: Այդ թուականին նման ժողով մը չէ գումարուած եւ արդէն արեւելեան եկեղեցականներ կը պայքարէին միատարներու դէմ, կ'առաջադրէին Սիսի աթոռը ձերբազատել Արեւմուտքի ազդեցութենէն: Երկու տարի վերջ, 1441ին երեք հարիւրէ աւելի ժողովականներ, աշխարհական թէ եկեղեցական, պիտի ընտրեն Կիրակոս Վիրապեցին Էջմիածնի Կաթողիկոս:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՐԻ ՖԻՆԼԱՆՏԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1948ին, Փրակայի մէջ կատարուած պետական հարուածի մը հետեւանքով Չեխոսլովաքիա արբանեակ երկիր մը կը դառնար: Շշուկներ շրջան կ'ընէին թէ, Ֆինլանտան ալ միեւնոյն ճակատագրին պիտի արժանանար, բայց Փաազիկիւի ճարպիկ շարժումով մը Ռուսիոյ հետ չէզոքութեան, բարեկամութեան, փոխադարձ օգնութեան եւ ապահովութեան դաշինք մը կնքեց: Վտանգը փարատեցաւ:

1952ին — 12 տարի յապաղումով — համաշխարհային ոդիմպիական խաղերը Հելսինքիի մէջ տեղի ունեցան, 1940ին կառուցուած մարզադաշտը՝ պատերազմի տարիներուն գերիներու եւ գաղթականներու ապաստանարանի վերածուած էր: Ռուսական պահակները թնդանօթներով, հրետանիներով եւ հրթիռներով դիրք բռնած էին Հելսինքիէն քսան մղոն հեռու եւ աչալուրջ կը հսկէին Ֆինլանտայի վրայ: Ժողովուրդը դուրս չպրտած եւ հիմնայատակ կործանած էին ութ հազար տուներ: Հելսինքիի հանրային շոգեկառքի պատուհանները երկաթեայ փեղկերով գոցուած էին որպէսզի Ֆինլանտացիները չնշմարեն իրենց ամրութիւնները:

Ռուսերը իրենց յարափոփոխ քաղաքականութեամբ ու յաճախակի անակնկալներով ժողովուրդները ահուսարսափի մէջ կը պահէին: 1950ին Ֆինլանտացիներուն հետ 50 տարուան պայմանագրութիւն մը կնքած էին, բայց, հինգ տարի ետք, 1955ին ամառուան բարի օր մը, յանկարծ իրենց ամրութիւնները, զինական բոլոր կազմածները քանդելով կը հեռանան, անակնկալի բերելով ամբողջ աշխարհը: Փաազինկիւի կրկին Մոսկուա կը վազէ՝ լուսաբանուելու համար: Ժուքով՝ Սթալինի, Միկոյեանի եւ Բուլկանինի ներկայութեամբ կը յայտարարէ.— Դաս մը տուինք Ամերիկացիներուն: Գերուած բոլոր ժողովուրդներուն պիտի օժանդակենք, որպէսզի գաղթատէրերն ու կայսերապաշտ դրամատէրերը դուրս քշեն իրենց հողամասերէն եւ անկախութեան տիրանան:

Ֆինլանտան Ռուսիոյ համար կթան կով մըն է: Երկրին հասոյթին 12 առ հարիւրը պատերազմի վնասուց հատուցման կը յատկացուի, որ բաղադրեալ տոկոսով 20 առ հարիւրի կը բարձրանայ: Ֆինլանտացիները պատրանքներով չեն օրօրուիր, շատ լաւ գիտեն թէ պզտիկ անզգուշութեան մը հետեւանքով կրնան իրենց անկախութիւնը վրայ տալ, կործանիլ: Իրենց զինուորական ուժը սահմանափակուած է: Միայն 41·900 զինուոր պահելու իրաւունք ունէին: Արդիլուած էր որոշ զէնքերու պահեստը եւ գործածութիւնը: Հիւլէական ինքնաշարժ մեքենայ, ծովային ական, ծովառումբ, ռմբաձիգ օդանաւ եւայլն: Արդիլուած է անջատ դաշինքներ կնքել արեւմտեաններուն հետ:

1948էն 1958ը տագնապի տարիներ եղան Ֆինլանտայի համար: Երբ պահպանողականները մաս կազմեցին կառավարութեան, Խորհրդային Միութիւնը առանց ազդարարութեան եւ բացատրութեան իր դեսպանը ետ կանչեց: Քանի մը օր ետքը սղոցարանի եւ ձուլարանի գործարաններուն տուած իրենց ապսպրանքները ջնջել տուին: Այս պատճառաւ կառավարական տագնապ մը ծագեցաւ եւ տեւեց շարաթներ: Կառավարութեան համար մահու կենաց խնդիր էր, կամ՝ համայնավարները պիտի առնէին դահլիճին մէջ՝ որ իրենց համար անձնատուր ըլլալ էր եւ կամ անձնասպան պիտի ըլլային: Վերջապէս վտանգը խափանուեցաւ, միատարր դահլիճ մը կազմեցին նախագահութեամբ Քեքոնընի, որ անմիջապէս դէպի Լենինկրատ ճամբայ ելաւ՝ Խրուշչեւի հետ տեսնուելու եւ Ֆինլանտիոյ հաւատարմութիւնը յայտնելու համար: Բայց Խրուշչեւ քմծիծաղով յայտարարեց.— Շատ մօտէն հսկողութեան տակ կը գտնուիք: Խորհրդային Միութիւնը չի ձգէր որ անզգոյշ քայլ մը առնէք արեւմտեաններու լպրծուն զառիթափին վրայ:

×

Ֆինլանտայի մէջ ձմեռուան բացօթեայ լոգանքը ընթացիկ եւ ընդունուած սովորութիւն մըն է: Լուղորդները սառած լիճերուն մակերեւը ճեղքելով լայն խորոչ մը կը բանան ու կը խորասուզուին բացուածքէն ներս, ձմեռուան իրենց լոգանքը առնելու համար, նոյնիսկ եթէ ջերմաչափը — 30 աստիճան ըլլայ: Այս լոգանքը առողջութեան երաշխիք մըն է, շնջերակներու առաձգականութեան կը նպաստէ:

Ֆինլանտացի ժողովուրդը մարդկային երկու ազգատոհմերէ կազմուած է: 1,72 մեթրէն վեր հասակ ունեցողները առհասարակ ծագումով շուէտացի են, իսկ 1,68էն վար՝ արեւմտեան Սիպերիայէն գաղթած Ֆիններ:

Ֆինլանտայի հողը, կ'արտադրէ ճակընդեղ, աշնանացան, վարսակ, հաճար, գետնախնձոր, իրենց անջրդի ու ապերախտ հողը թթու կը պարունակէ, ձրկնորսութիւնը իրենց կարեւոր արհեստներէն մէկն է: Բայց իրենց գլխաւոր ազգային հարստութիւնը փայտն է: Աշխարհի ամենակարեւոր թուղթի արտադրիչներն են: Երկրի հողամասի տարածութեան 71 առ հարիւրը ծածկուած է անտառներով, երկրին հարաւը՝ կը բուսնին տիկիի եւ շոճիի ծառեր, կեդրոնը՝ եղեւնի, իսկ հիւսիսը՝ ցարասի ծառեր: Իրենց արտածման չորս հինգերորդը փայտն է որ կը ծախուի զանազան ձեւերու տակ: Խորշանիւթ, թուղթ, զըրուագած տախտակ, կահ կարասի, նախակառոյց շարժական փայտէ տուներ: Աշխարհի վրայ գործածուած թուղթերու

Սեւ Մարդը

—o—

Աշտարակների վրայ պահակները ձանձրանում են,— փախուստի ոչ մի դէպք: Մի անգամ եղաւ միայն տագնապ մեծ եւ անասելի. այդ գարնանն էր. երբ «գործարար բակ»ի ողջ անձնակազմը երեկոյեան հնգեակներով կանգնեց ճամբար վերադառնալու համար, ստուգման ժամանակ պարզուեց. որ չկայ Վենիամին Զակինը, որի պաշտօնը խոհանոցում գետնախնձոր մաքրելն էր: Իսկոյն ականջից ականջ յայտնի եղաւ, որ շատերը կասկածում էին, որ նա այն չէ, ինչ ցոյց էր տալիս իրեն, որ անաշխատունակ, քամուց օրօրուող, շատակեր, քնկոտ Զակինի դիմակի տակ «գործարար բակ»ի խոհանոցում կոճղի վրայ նստած գետնախնձոր է մաքրում իսրայէլացի ընդյատակեայ մի հերոս, որը կարողացաւ պահականու քթի տակով սլանալ դէպի ազատութիւն, որտեղ նրան սպասում են մեծ առաքելութիւններ եւ մեծագործութիւններ: Ծոյլ, յոյլ, թոյլ Զակինը մի ակնթարթում սրբապատկերի նման յարմար կերպով տեղաւորուեց ոսկեզօծ շրջանակների մէջ եւ անմահաբար հերոսացաւ եւ հերոսաբար սրբացաւ: Ահաւո՛ր Զակին:

Այո՛, պահականին իրար անցաւ: Նրանք մի բան արած լինելու համար վազեցին ցանազան ուղղութիւններով, մտան բաժանմունքները, մինչեւ անգամ գրասենեակը եւ ահա զարմանալին. ազիւսի գործարանի կողմերից երեւաց նորին իսրայէլեան մեծութիւն Վենիամին Աբրամովիչ Զակինը, արհեստական, զսպանակաւոր մարդու նման քայլերը փոխելով, ուսից կախուած անբաժան, Ռամսէս արքայի ժամանակներից մնացած տոպրակով: Շուտով յայտնի դարձաւ, որ նա ճաշից յետոյ իր քայլերն ուղղել է դէպի ազիւսի գործարանը՝ ճաշից յետոյ եւ ընթրիքից առաջ լրացուցիչ կերպով մի թեթեւ կազդուրուելու համար: Այս նպատակով նա վերցնում է մի քանի ընտրովի, խոշոր գետնախնձոր եւ յանձնում է իրեն բարեյաջող քամուն, որը բարեբախտաբար փչում էր դէպի ազիւսի գործարանը: Այստեղ նա գտնում է յանգած բայց դեռ տաք մի քուրայ, գետնախնձորները թաղում տաք մոխիրների մէջ եւ թրծարանից առաւօտեան հանուած դեռ ջերմ ազիւսների վրայ պառկում է եւ ննջում փարաւոնական, բարձր մակարդակի նինջով:

Ամբողջ պատմութիւնը:

Երբ ոսկէ շրջանակներից դուրս ընկած եւ պսակազերծուած հերոսը երկու պահակների ուղեկցութեամբ որոշակի կերպով մօտեցաւ, բարձրացաւ մի ընդհանուր ծիծաղ: Իր ծիծաղը չկարողացաւ զսպել մինչեւ անգամ գերմանացի հիւսն Դոմինիկ Կարլովիչ Ֆեֆերը, որը բուն հեղինակն էր Զակինի նոր վերաորակաւորմանն ու նենգափոխմանը ... Այդպէս պատահեց:

... Բրուտանոց, անմոռանալի բրուտանոց: Ես վառում եմ վառարանը. այս անհրաժեշտ է ոչ միայն տաքանալու, այլեւ ջուր տաքացնելու՝ ցեխ պատրաստելու համար: Վառարանը զուարթ աղմկում է, Մամոմի հետ բաց, տախտակէ պատգարակով կրում ենք շաղանակագոյն հողը եւ լցնում տաշտակը: Մամոյի տրամադրութիւնն այսօր բարձր է, նա չի հայհոյում ինձ ոչ միայն Աշոտ տայու ներկայութեամբ, այլեւ բացակայութեամբ: Կարճահասակ է Մամոն, մօտ քառասունհինգ տարեկան, արագաշարժ եւ հնարագէտ, երբ քաղցած է՝ անսահման չար, երբ կուշտ է՝ չափաւոր բարի, զլուխը երկարաւուն, քիթը կեռ, բարակ շրթունքները պեխերի փակագծերով ամփոփուած, Մամուն, ապասթումանցի ազատ կառապան Մամոն, որն անգամ մի քիչ հայերէն գիտի եւ նոյնքան ռուսերէն:

Ցեխը պատրաստ է: Աշոտ տային եւ Մամոն նստում են իրենց չարխերի վրայ: Պտըտւում է անիւը, Աշոտ տային վերցնում է մի կտոր ցեխ, դնում է չարխին, մատներով օդնում, ձեւ է տալիս անշունչ կաւին եւ ահա հողէ նոյնքան անշունչ ամանը պատրաստ է: Ի զուր չէ, որ Աշոտ տային մեծ հեղինակութիւն ունի ճամբարում, մի ժամում մի քանի տասնեակ ամաններ կողք– կողքի շարելը նրա համար խաղ ու պար է, պատուոյ տախտակից նրա անունը չի իջնում, եւ նա մրցակից չունի: Նա պատրաստում է նաեւ սափոր, մոխրաման, ծաղկաման պետերը, պահակները նրան «մասթըր» են անուանում. Մամոն՝ «ուստա»:

Ով՝ ով, Մամոն իրաւունք ունի Աշոտ տայուն «ուստա» անուանելու, որովհետեւ ամբողջ օրուայ ընթացքում հազիւհազ արիւն, ոչ, քրտինք թափելով, անյայտ «սվոլիչ»ներին հայհոյելով, մատներին չենթարկուող կաւը տաշտում շրփացնելով կարողանում է միայն տասը տասներկու ման պատրաստել, որոնք վարպետի պատրաստած ամաններից տարբերւում են այնպէս, ինչպէս ագռաւները աղաւնիներից:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(8 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿԵՍԱՐԻՑ ՊՈՏՈՒՄ

ՀԱՅՈՑ ՀՎՀՀՈՒՆ ՆԱԽ ՀՈՒՆՎԱՐ ՅՈՒՐԱՔԱՆՉՅՈՒՐ

Մուրադ Դաւթեանի տեղափոխութիւնը Կեսարիա, ամուսնական հարցերու շուրջ ծագած տարակարծութիւնները, ինչպէս նաեւ Մուրադի եւ Ռուբէնի միջեւ տեղի ունեցած վէճը, որ գրեթէ կռիւի վերածուեցաւ, ամբողջ թաղամասը ոտքի հանած էին: Ամէն մարդ կը խօսէր այդ մասին, ամէն մարդ կը քննադատէր Մուրադը, որ ամուսնացած էր Կեսարիա գտնուող հայ աղջիկ մը, որ ոչ մէկ օժիտ բերած էր իր ամուսնութեան: Ամէն մարդ կը զարմանար, թէ ինչպէս Մուրադ Դաւթեան, որ ամէնէն ունեւոր մարդն էր թաղամասին մէջ, կրնար ամուսնանալ այդպիսի աղջկան հետ, որ ոչ մէկ օժիտ ունէր:

Ռուբէն Ճերճեան, որ Մուրադի մտերիմ բարեկամն էր, ամէնէն աւելի կը զարմանար այդ ամուսնութեան վրայ, եւ ամէնէն աւելի կը քննադատէր Մուրադը: Ռուբէն կը սիրէր Մուրադի քրոջ՝ Ազնիւի աղջիկը, Մարալը, որ ամէնէն գեղեցիկ աղջիկն էր թաղամասին մէջ: Ռուբէն ուզած էր Մարալը կնութեան առնել, բայց Մուրադ ընդդիմացած էր այդ ամուսնութեան, որովհետեւ Ռուբէն աղքատ էր, եւ Մուրադ կ՚ուզէր, որ Մարալը ամուսնանայ հարուստ մարդու մը հետ:

Ռուբէն ամէն կերպով ջանացած էր Մարալը իր կողմը գրաւել, եւ Մարալ ալ կը սիրէր զայն, բայց ինչպէս որ ըսինք, Մուրադ Դաւթեան ընդդիմացած էր այդ ամուսնութեան, եւ Ռուբէն ալ, որ ամէնէն աւելի կը սիրէր Մարալը, ոչ մէկ միջոցի դիմած էր, որպէսզի Մարալը կարենայ ամուսնանալ իր սիրած աղջկան հետ:

Ռուբէն ամէն օր կ՚այցելէր Մարալին, եւ ամէն անգամ, որ Մարալ կը տեսնէր զայն, կը սկսէր լալ: Մարալ կը սիրէր Ռուբէնը, եւ Ռուբէն ալ կը սիրէր Մարալը

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պրոնէն Պ. Անդրանիկ Մարգարեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ Պ. Մարգարեանի (Վալանս) :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Գեղեցիկ Տէր – Պալեան, իր հօրեղբօր՝ Յակոբ Այտընեանի մահուան առթիւ (Լիոն), փոխան ծաղկեպսակի հարիւր Ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տարաբախտ Մուրատ Հաճի Դաւիթեանի մահուան առթիւ, ծաղկեփունջի հաշուեփակ գումարը՝ յիսուն Ֆրանք, իր ընկերները կը նուիրեն Շաւիլի դպրոցին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արմենուհի Մուրատեան եւ զաւակը Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Նուպար Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արման Կիրակոսեան եւ զաւակը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք վշտակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԱՐԱՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը իր արժանաւոր հոգեւոր հովիւ Տէր ՍԱՀԱԿ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ քառասունքի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի : Կը պատարագէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Սէրայտարեանէ 60 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Կ. Յովակիմեանէ յիսուն, իրենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ Պ. Գ. Շահմիրեանէ 30, իր մօր մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մ. Մանուկեանէ քսան, Տէր եւ Տիկին Մամուռեանէ տասը Ֆրանք :

×

Լիոնի Եկեղ. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի Տիկ. Բերուզ Ճընկըտրեանի մահուան ախուր առթիւ.— Պ. Կարապետ Քելեկեան 200 Ֆրանք, Աստուր Յովհանէսեան 200, Աճտեհերեան ընտանիք (Փարիզ) 150, Սուճեան ընտանիք (Սէնթ Էթիէն) հարիւր; Թովմայեան, Կիրակոսեան եւ Տավուտ հարիւրական, Տիկին Ա. Սէրայտարեան եւ դուստրը, Տիկին Ժօֆռէ հարիւրական, Եկեղ. Տիկնանց Միութեան անդամուհիներ հարիւր Ֆրանք :

Տիկին Միհալճեան իր ամուսնոյն հոգեհանգստեան առթիւ Միութեանս կը նուիրէ 150 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Կ. Յովակիմեան յիսուն, իրենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ :

×

Մարսէյլի Աղք. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ տասը Ֆրանք, Պ. Արա Մալլումեանէ, իր ամուսնութեան առթիւ :

×

Սէն Ժեռոմի թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Գրիգոր Սէֆէրեանի մահուան առթիւ Գարեգին Սէֆէրեան 15 Ֆրանք, Մանուկ Գասպարեան տասը, եկեղեցւոյ ; Գարեգին Սէֆէրեան 15, Պար Անթուան, Բարգէն Բրուտեան, Բարէն Սէֆէրեան տասնական դպրոցին :

Տիկին Թօնկուրեանի մահուան առթիւ, Թօնկուրեան Աբրահամ, Օհանեան Երուանդ, Չիլեան Մանուկ տասնական Ֆր. եկեղեցւոյ, Յ. Նէվչէհիրեան, Կարպիս Օհանեան տասնական, Գէորգ Աւետիսեան հինգ Ֆրանք դպրոցին :

Տիկ. Աննիձա Սիվրիհիսարլեանի մահուան առթիւ Մովսէս Պէթայեան, Ժորժ Յակոբեան տասնական Ֆրանք, Օննիկ Վարզիրեան, Նազար Անտոնեան եւ Նազար Ժամկոչեան հինգական, թաղիս եկեղեցւոյ :

Թաղականութիւնս ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ննջեցեալներու պարագաներուն :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

14 Փետր. Հինգշաբթի, Տեառնընդառաջ, Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն : Կը մատուցուի Ս. Պատարագ ժամը 10ին :

17 Փետր., Կիրակի, Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առիթով քառաձայն պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին : Ի ժամ Ս. պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհ. քհնյ. Հիւնքէրպէյէնտեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խնտամեանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագըմճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհն. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեանի, Յարութիւն քհնյ. Ճօրթուեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն ամար :

21 Փետր. Վարդանանց ճակատամարտի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին : Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը : Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին աւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ : Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարզութիւններուն, յարգելու համար օրուան յիշատակը :

24 Փետր. Կիրակի, Բուն Բարեկենդան : Ս. պատարագ ժամը 10ին :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

ԼԻՈՆ

Լիոնի Հայ Ազգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Վարդանանց տօնին առթիւ եկեղեցիին մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի, երգեհոնը կը նուագէ Օր. Ֆէլլահեան :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ'աւանդուին ինքնուրոյն եւ դիւրահասկնալի եղանակով : Նախաձեռնարկողը միայն այդ աշխատանքին նուիրուած ըլլալով կրնայ այցելել մերձակայ վայրեր :

Դասաւանդութեան վայրին ու ժամերու որոշման համար դիմել կամ գրել հետեւեալ հասցէին :

COUYOUMDJIAN
130, Rue Etienne-Dolet
Alfortville - Seine

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիյիի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝
1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի,
2) Օգնական հիւանդապահուհի,
3) Սպասուհիներ :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Բիւ տր Թրէվիզ, Փարիզ (9) :

Bail à céder

Քոնֆէքսիոն – թեքսթիլի առեւտրական պայ մը փոխանցելի է՝, Սանթիէի շրջանը :

Հեռաձանել՝

CEN. 69-72

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ »

Նուիրուած Կաթողիկոսական Պատր. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Կազմակերպուած Վալանսի Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի եւ շրջակայի Հայութիւնը : Այս առթիւ պիտի ներկայացուի Տէր Նարեկ քհնյ. Վարդանեանի Օծման Ֆիլմը, դպրոցական աշակերտներու կողմէ երգ ու պար :

Այս Ուրբաթ ժամը 20·45, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Մուտքը ազատ է :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

«Փետրուար 18»ի 42րդ տարեդարձի առթիւ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի :

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ :

Խօսք կ'առնեն ընկերներ՝

Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 296 մեթր :

Կարճ ալիք 31, 19 – 25·55, 19·84 :

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին :

Պատարագիչ՝ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթաճեան :

Նիւթ՝ «Ս. Հաղորդութիւնը միջոց փրկութեան» :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի հերթական նիստը այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բացականները նկատի պիտի առնուին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու վարչութիւնները, այս Երկուշաբթի ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1 – 9 – 6 – 3

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր : Ճոխ բովանդակութիւն :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, նշխարներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը).— Երգիծանք :

Դիմել Յառաջին

կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատան :

Գին.— Թղթակազմ 17·50, լաթակազմ 20 Ֆրանք :

Այս տարուան համար բացառիկ գին

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ	17·50 Ֆ.
լաթակազմ	20 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նւպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեղր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

31, Avenue George V

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՔՕԹԻՅԵՕՆ – ԹՕՄՊՈԼԱ

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

Խնամուած պիւֆէ սովորական դիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03–18 ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներու համար 5 Ֆրանք

Չէք Փօսթալ 801.972 C C.P.

ՅԱՐԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

VENDREDI 15 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — 9532 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9532

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՋԼԱՄԱՐՏ

Ջիղերու պատերազմը տարիներէ ի վեր արեւմուտքէն փոխադրուած է արեւելք :

Ու մինչ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ բոլշեւիկեան ջլամարտը կորսնցուցած է իր թափը, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ պաղ պատերազմը երթալով զօրացած է, տեղ տեղ յանդելով տաք պատերազմի :

Եմէն եւ Իրաք ատոր վերջին փաստերն են :

Արաբական միութեան գաղափարականին շուրջ կը դառնայ ջիղերու պատերազմը խլամական երկիրներուն մէջ : Այս մարդին մէջ կարեւոր դեր մը կը խաղայ Գահիրէի ձայնասփիւռը :

Իրաքէն վերջ Եմէն եւս Հանրապետութիւն դարձաւ : Միապետական վարչաձեւի տակ կը մնան Յորդանան, Սէուտի Արաբիա եւ Քուէյթ՝ Ասիոյ կողմը, Լիբիա եւ Մարոք՝ հիւսիսային Ափրիկէի մէջ :

Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը իրականացնելու համար նախապայման կը նկատուի միապետական վարչաձեւերը փոխարինել հանրապետականով :

Արաբական Համադաշնակցութիւնը կը կազմէ հեռաւոր նպատակ մը, որուն հասնելու համար միտքերը կը պատրաստուին աւելի քան տասը տարիէ ի վեր :

Եմէնի յեղափոխութիւնը յաղթանակ մըն է այդ ճամբուն վրայ : Խաղաղութիւնը չէ վերահաստատուած դեռ երջանիկ Արաբիոյ մէջ, ուր տեղ տեղ կռիւները կը շարունակուին Էմիրի կողմնակից ցեղախումբերուն եւ հանրապետականներուն միջեւ, սակայն նոր վարչաձեւը պաշտօնապէս ճանչցուած է արդէն բազմաթիւ պետութեանց կողմէ :

Իրաքի նոր յեղափոխութեան բուն դիմագիծը յայտնի չէ տակաւին : Սակայն դնդապետ Արէֆի Հանրապետութեան նախագահ դառնալը ցոյց կուտայ թէ ինչպէս Եմէնի, նոյնպէս Իրաքի մէջ նախագահ Նասրի կուսակիցներն են, որ իշխանութեան գլուխ եկած են :

Զօրավար Քասըմ կրցաւ չորս ու կէս տարի իբրեւ մենատէր կառավարել երկիրը : Սկզբնական շրջանին միաժամանակ օգտագործեց նասրական ազդայնականները, համայնավարներն ու Քիւրտերը :

Ու երբ ամրապնդեց իր դիրքը, լքեց այս երեք տարրերն ալ : Առաջին երկուքը գաղտնիացուցին իրենց գործունէութիւնը, լուռ համակերպութեամբ :

Գալով Քիւրտերուն, որոնք նոր Սահմանադրութեամբ որոշ ինքնավարութիւն ստացեր էին, չհանդուրժեցին Քասըմի նոր կարգադրութեանց, երբ մենատէրը փակեց քիւրտերէն թերթերը եւ հալածանքի ենթարկեց քիւրտ ազդայնականները :

Քրտական ապստամբութիւնը՝ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի առաջնորդութեամբ՝ մեծապէս վարկաբեկեց զօրավարը, որ չկրցաւ զսպել շարժումը :

Քրտական հարցը միջազգային մամուլի նիւթ դարձաւ : Ու եթէ զանազան պետութեանց շահերը խնդրոյ առարկայ չըլլային, անիկա պիտի մտնէր նաեւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան օրակարգին մէջ :

Քիւրտերուն դէմ իր անյաջողութիւնը պարտկելու համար, Քասըմ փողով ու թմբուկով յայտարարեց թէ պիտի գրաւէ Քուէյթը, որուն անկախութիւն շնորհած էր Անգլիա 1961ին : Իր այս սպառնալիքը չկրցաւ իրագործել եւ իր վրայ հրաւիրեց Արաբական Լիկայի միւս անդամներուն հակառակութիւնը :

Ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մարզերուն մէջ գործեց ծանր սխալներ, որոնց զոհ գնաց ի վերջոյ :

Մեծ դժուարութիւններ կը սպասեն Իրաքի նոր կառավարութեան, բնականոն վիճակ ստեղծելու համար երկրին մէջ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

170Ի ԴԷՄ 271 ՁԱՅՆՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԵՐԿԱՐԱՁԳԵՑ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻ ՇՐՋԱՆԸ

Ծանօթ է որ կառավարութիւնը դէմ դնելու համար պաշտպանութեան փորձերուն որ կ՚ուզէր քաշքշել Փըթի – Քլամառի դատավարութիւնը մինչեւ Փետրուար 24 (այդ թուականին այլեւս գոյութիւն պէտք չէ ունենար եւ կը փոխարինուէր Ապահով. պետութեան ատեանի կողմէ), կառավարութիւնը օրինագիծ մը ներկայացուցած էր, երկարաձգելու համար այդ բացառիկ ատեանին լիազօրութեան շրջանը :

Սովորականէն դուրս էր, Ազգ. Ժողովի այդ նիստը : Արդարեւ առաջին անգամն է որ իշխանութիւնը այսքան բացայայտ կերպով միջամուխ կ՚ըլլար դատական հարցերու ինչ որ դուռ կը բանար շատ բուռն բողոքներու :

Նախ խօսք կ՚առնէ Արդարութեան նախարարը՝ Ֆուայէ : Կ՚ըսէ թէ 1963 Յունուար 15ի օրէնքը 40 օր կուտար կառավարութեան որպէսզի հաստատէ Պետութեան ապահովութեան ատեանը (ինչ որ կը նշանակէ Փետրուար 25), բայց կառավարութիւնը խորհած էր որ Փըթի – Քլամառի ամբաստանեալները պէտք է դատուին Արդարութեան զինուորական Ատեանին կողմէ (այս ալ բացառիկ ատեան մըն է որ փոխարինեց Սալանը դատող մեղմ նկատուած ատեանը) : Բայց, կը շարունակէ Ֆուայէ, ամբաստանեալները բացայայտ կերպով եւ լրբութեամբ ամէնէն գայթակղեցուցիչ մեթոտները գործածեցին որպէսզի ի վերջոյ այս դատը ուրիշ դատաստանի մը առջեւ փոխադրուի : «Ինչ որ կը ներկայացնէ այս դատը իր ներկայ պայմաններուն մէջ ազգային ու միջազգային գայթակղութիւն մըն է» կ՚եզրակացնէ նախարարը որուն կը յաջորդէ կառաարութեան « տեղեկատուն»՝ Ֆ. Միթըրան : Ըսինք երէկ, այս ընդդիմադիրը տեղեկատու ընտրուած է դիպուածով եւ քանի մը ԻԻ ԷՆ ԷՌ երեսփոխաններու բացակայութեան շնորհիւ, առջի առտու : Ճարպիկ, մեղմ, բայց ըսածը դիտցող մարդ մըն է Միթըրան որ կը յայտնէ թէ անձնապէս դէմ է օրինագիծին : Անտրամաբանական կը գտնէ օրէնք մը քուէարկել մէկ դատի համար եւ ստեղծել նոյն ատեն երկու ատեան (Փետրուար 25էն սկսեալ) մէկը՝ որուն վճիռները անվերաքննելի են (զինուորական ներկայ ատեանը), միւսը՝ որ թոյլ կուտայ վերաքննութեան դիմել : Բայց ստիպուած է ընդունիլ թէ յանձնախումբը 29 ձայնի մեծամասնութեամբ վաւերացուցած է այդ օրինագիծը, ուրեմն ինք՝ Միթըրան կը հրաժարի տեղեկատուի իր պաշտօնէն, ընդհանուր (բացի ԻԻ ԷՆ ԷՌ) ծափահարութեանց մէջ : ԻԻ ԷՆ ԷՌ մը ձախող խօսք մը կ՚ըսէ «կը զարմանամ Պ. Միթըրանի բռնած ընթացքին առթիւ», պատասխանը կ՚առնէ «թող կանուխ ելլայիք երէկ առտու», ակնարկելով քանի մը ԻԻ ԷՆ ԷՌի բացակայութեան, որու շնորհիւ Միթըրան ընտրուած է տեղեկատու :

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին, կը խօսի վարչապետը՝ Փոմփիտու : Կը ծաղրէ ու կը քննադատէ պաշտպան փաստաբանները եւ փակ քուէարկութիւն մը կ՚ուզէ միայն մէկ բարեփոխումով՝ ի բացակայութեան դատուողներն ալ նոյն Ատեանին կողմէ դատուին, յետագային : Քոսթ – Ֆլորէ բարեփոխումը որ վերաքննութեան կարելիութիւն կ՚ուզէր ստեղծել ներկայ ատեանին կողմէ դատուողներուն համար, կը թաղուի :

Քուէարկութեան անցնելէ առաջ, ձախող խօսք մըն ալ կ՚ըսէր ուրիշ ծանօթ ԻԻ ԷՆ ԷՌ մը՝ Քափիթան «անոնք որոնք չեն քուէարկեր այս օրինագիծը ժողովուրդին թշնամիներն են» : Այս յայտարարութիւնը բաւական բողոքներու դուռ կը բանար : Ի վերջոյ օրինագիծը կը քուէարկէին 270 երեսփոխաններ որոնց մէջ՝ 231 ԻԻ ԷՆ ԷՌ, 24 անկախ հանրապետական, 14 ժողովրդապետական կեդրոն, 2 ոչ – արձանագրուած : Դէմ քուէարկած են 170 երեսփոխաններ որոնց մէջ՝ 67 ընկերվարական, 40 համայնավար, 35 ժողովրդապետական համախմբում, 25 ժողովրդապետական կեդրոն : 26 հոգի ձեռնպահ մնացած են :

× Փըթի – Քլամառի դատավարութեան գլխաւոր վկան էր տը Կոլի փեսան՝ Գնդ. տը Պուասիէօ որ աներհօր կ՚ընկերանար այդ օրը եւ կուգայ ըսելու թէ ինք վըստահ է որ կ՚ուզէին սպաննել տը Կոլը :

Հինգշաբթի առտու պաշտպան փաստաբանը շատ խիստ բողոք մը ըրաւ նախորդ օրուան Ազգ. ժողովի նիստին մէջ եղած արտայայտութեանց առթիւ, ըլլայ կառավարութեան անդամներուն, ըլլայ կարգ մը երեսփոխաններու կողմէ, դատավարութեան փաստաբաններուն դէմ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԸՄԲՈՍՏ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ՝

ԷՕԺԷՆ ԷՎՏՈՒՉԵՆԿՕ

Քանի մը օր է Փարիզ կը գտնուի Խորհ. Միութեան ըմբոստ բանաստեղծը՝ Էօժէն Էվտուչենկօ, որ ծանօթ է նաեւ մեր ընթերցողներուն շնորհիւ Պարոյր Սեւակի թարգմանութեանց (Յառաջ, Դեկտ. 2, Սթալինի ժառանգորդները) :

Խորհրդային այս երիտասարդը կարելի է նկատել հակասթալինեան նոր հոսանքին «անառակ տղան», ան որ կը հաւատայ թէ իր բանաստեղծութիւնը պիտի փրկէ «իրաւ» համայնավարութիւնը :

« Անիծեալ բանաստեղծ», «ըմբոստ», այսպէս ճանչցուած է : Երիտասարդ է անշուշտ, հազիւ 30 տարեկան եւ ոչ ոք կ՚անգիտանայ բանաստեղծի իր տաղանդը :

Բարկացո՞տ, Ոչ, աւելի գոռող տղայ մը : Իր բարկութիւնները, ամէն պարագայի մէջ երբեք ըմբոստութեան չեն հասած : Կ՚ընդունի իր երկրին վարչակարգը, կ՚ուզէ զայն կատարելագործել :

Էվտուչենկօ սկսած է գրել երբ լեզուները բացուեցան : Իր սերունդը հինդ տարեկան էր մեծ մաքրագործումներու ժամանակ : Տասը տարեկան չկային, ինք ու իր ընկերները երբ պատերազմը պայթեցաւ : 20 տարեկան հազիւ կային երբ Սթալին մեռաւ : Վախը չէին ճանչցած եւ իրենց անցեալը զիրենք չէր նեղեր : Էվտուչենկօ, սակայն, նեղութիւններ ունեցաւ : 20րդ համագումարէն քիչ ետք, հրատարակուած քերթուածի մը մէջ, կը մեղադրէր սթալինականները որ անոր մահուան սպասած են հրապարակելու համար ընդհ. քարտուղարին յանցանքները : Այս յանդգնութեան պատճառաւ Կոմսոմոլէն արտաքսուեցաւ : Հունգարական յեղափոխութենէն ետք, մարդիկ տրամադիր չէին գրագէտներու շեղումներուն հանդուրժել : Բայց Էվտուչենկոյի համար, քաւարանի շրջանը կարճ եղաւ : Կրկին արտօնութիւն ստացաւ բանաստեղծութիւնները հրատարակելու :

Կ՚ուզէր, իր սերունդի մարդոց մեծ մասին պէս, աշխարհ պտըտիլ «սահմանները վրաս կը ճնշեն» կը գրէր : Զինքը Քուպա զրկեցին, ապա՝ Անգլիա : Հիմա ալ Ֆրանսա է, Արեւմտեան Գերմանիայէն անցնելէ յետոյ : Ինչպէս կ՚ըսէր իր պաշտօնակիցը՝ Վոզնեսէնսքի «խորհրդային երիտասարդ բանաստեղծութեան արտաքին նախարարն է» : Իր շրջապտոյտները ցոյց կուտան թէ Խրուշչեւի Ռուսաստանը Սթալինի Ռուսաստանը չէ :

Իր երկրին մէջ, Էվտուչենկօ անժխտելի բանաստեղծ մը չէ : Հիները մեղադրեցին զինքը որ զրպարտած է խորհրդային իրականութիւնը :

Գայթակղութիւնը ծագեցաւ երբ, ոգեկոչելով Քիէվի մօտ սպաննուած հարիւր հազար Հրեաներու յիշատակը, Էվտուչենկօ գրեց Պապի Եառը, զոր 1961 Սեպտեմբերին հրատարակեց Լիտերատուրնայա Կազեթան : Քննադատ Ստարիկով գրեց թէ բանաստեղծը դէպի « քաղքենիական գաղափարաբանութիւն » կ՚ուղղուի, Իլիա Էհրընպուրկ պաշտպանեց բանաստեղծը : Բայց «վերը» գոհ չէին մնացած եւ անցեալ Դեկտեմբերին, Շոսթաքովիչի 13րդ Համանուագը, ներշնչուած Էվտուչենկոյի մէկ կտորէն, լաւ ընդունելութիւն չգտաւ : «Սթալինի ժառանգորդները» մեծ աղմուկ հանեց : Հոն բանաստեղծը չէր խնայեր անոնց որոնք «դիշերը հին օրերը կը փնտռեն », Էնվէր Հոճաներուն եւ ուրիշներու որոնք կը խօսէին մենատէրին հետ, անոր դագաղին մէջ դանուող հեռաձայնին միջոցաւ :

Առջի օր, մամուլի ասուլիս մը ունէր Փարիզ : Թղթակիցները խորհրդային « Ռեմպօն» կը կոչեն զինքը, բոլորէն յարգուած որ կը «սպառնայ ճզմել Ճոնի Հալիտէներու փառքը » :

Խրուշչեւի Ռուսաստանին աշուղն է, հակասթալինականութեան շրջուն գործիչը, անիշխանութեան առաքեալ մը : Սթալինականութիւնը, կ՚ըսէ բանաստեղծը, սարսափելի բան մըն էր :

Կը կարծէ որ շնորհիւ իր բանաստեղծութեանց, միայն «լաւ համայնավարներ» կը մնան այլեւս, այն ատեն ինչպէս կ՚ըսէ Քոմպայի աշխատակիցը « եթէ իրապէս, կառուցուի այս Եւրոպան «Պըրեսթէն Պոլիս եւ Ճիպրալթարէն Ուրալ», Էվտուչենկօ, իր երեսուն տարիներով, իր հաւատքով, ազատութեան իր սէրով, իսկապէս Ուրալի Եւրոպացի մը կ՚ըլլայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ կռիւներ ծագած են, Ափրիկեցի 200 ուսանողներու եւ ոստիկաններու միջեւ : Կառավարութիւնը արգիլած ըլլալով ափրիկեցի ուսանողական միութեան մը կազմութիւնը, ասոնք ուզած են հրապարակային ցոյցով մը բողոքել :

ԻՐԱՔԻ մէջ կացութիւնը հետզհետէ բնականոն երեւոյթ կը ստանայ : Հրապարակուեցաւ Քասըմի սպանութեան պայմանները : Կը յայտնուի թէ «Զայիմը» երկար դիմադրած է նախարարութեան չէնքին մէջ, միշտ հեռաձայնով խօսելով Արէֆի հետ : Փորձած է կեանքը փրկել, ընդունած է հեռանալ երկրէն, բայց Արէֆ մերժած է : Ի վերջոյ, յանձնուած է եւ հարցուցած իր հին ընկերոջ՝ Արէֆի «դո՞ւն ըրիր այս յեղափոխութիւնը» : «Ոչ ես պարզ անդամ մըն եմ» կը պատասխանէ Արէֆ որ չի խնայեր կեանքին անոր որու կը պարտէր իր ողջ ըլլալը, որովհետեւ ան ալ չէր խնայած Ֆայսալ թագաւորին կեանքին՝ 1958ի յուլիսեան յեղափոխութեան ատեն : Քասըմ մեռած է քաջաբար, մերժած է որ աչքերը կապեն եւ ըսած է «կընամ մեռնիլ, անունս կապուած կը մնայ Իրաքի ժողովուրդին պատմութեան » :

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ԷՋԵՐԻՑ

ԵՐԲ ԹՈՅԼ Է «ԳՕՏԻ»Ն...

Պոսթոնում խմբագրւում եւ Պէյրութում լոյս է տեսնում խմբագիր Հրանդ Աւետիսեանի եռամսեայ պատկերահանդէս «Ծիրանի գօտին», որ նուիրուած է արուեստին եւ գրականութեանը: Մէկից աւելի անգամ Հրանդ Աւետիսեանի գործը արժանացել է մեր մամուլի, անգամ ձայնասփիւռի ուշադրութեանն ու դնահատանքին, սակայն այս հանդամանքը չի կարող պատճառ դառնալ, որ մենք չխօսենք նաեւ նրա մի գլխաւոր թերութեան մասին, որ մեր կարծիքով անցանկալի որակի է վերածւում:

Ո՞րն է այդ թերութիւնը:

Հրանդ Աւետիսեանն իր «Ծիրանի գօտի» եռամսեայ հանդէսի եւ նրա աշխատակիցների վրայ նայում է խոշորացոյցով: Չենք անտեսում, Հրանդ Աւետիսեան սիրում է իր գործը, ոգեւորուած է նրա յաջողութեամբ, բայց յաճախ նրան դաւաճանում է չափի զգացումը: Նրա եւ «Ծիրանի գօտի»ի այլ աշխատակիցների գրչի տակ համեստ կարողութիւնների տէր յօդուածագիրը վերափոխւում է «Հմուտ բանասէրի», «Տաղանդաւոր Հայուհի մը», Արփինէ Հնտլեան, որ մանրանկարչուհի է, միաժամանակ դաշնակահարուհի, խմբագրութեան կարծիքով պէտք է, որ լինի նաեւ բանաստեղծուհի եւ «իր ոգեշնչական ֆերթուածը շեշտէ բանաստեղծական թռիչքը»: Այս դեռ քիչ է. Հրանդ Աւետիսեանի պնդումով այս Արփինէն «նոր ու անծանօթ անուն մ'է, որուն համեղ շնորհները յետ այսօրիկ վայելելու բարիքը պիտի ունենանք» Արփինէի «Համեղ շնորհներէն երկու ճաշատեսակ կայ արդէն, դրանք երկու աֆրոստիկոսներ (ծայրանուն քերթուածներ) են, մէկը նուիրուած «ի յիշատակ հոգելոյս Գարեգին պատրիարքին», միւսը ... մեր Յիցիլիա Բրուտեանին: Չխօսինք այս «համեղ շնորհներու» խոհանոցի մասին: Ինքը՝ խմբագիրը, սիրահար է «ներբողականների» եւ գրում է չափածոյ ներբողներ՝ հոդ չէ, Մաշտոցի մասին թէ Վիկտոր Համբարձումեանի, ոգին նոյնն է.— «Արարիչ», «արարչական», «արարչօրէն», «արարչագործ»... Դրութիւնը փոխւում է մասամբ, երբ նա ներբողում է «հռչակաւոր դաշնակահարուհի եւ հանրայայտ երգահան Օր. Ղազարոսեան Գոհարիկին»: Վերջինս ձայնագրել է խմբագիր – բանաստեղծի իրեն նուիրուած բանաստեղծութիւնները.—

Աչքերուդ մէջ հոգեհմայ
Որքան երգեր կը խտխտայ,
Երգեր, երգեր ներշնչարար,
Ապուրներով հոգեպարար ...

Այս ինչ «ապուր» է: Պէտք է ենթադրել, որ «ապրում» պէտք է լինի ...

Մեռնո՞ւմ է ոմն «տիկին Մետիլինի ամուսինը նորոգ ողբացեալ Նշան Մարք Խոլլիկեանը», խմբագիր – բանաստեղծի ներբողը պատրաստ է.

... Ու անյատակ
Խորհուրդներուն
Ոսկեքանդակ
Լոյս աշտարակ ...

Սիլվա Կապուտիկեանի մասին խօսելիս, «գրեց՝ Հրանդ Աւետիսեանը» չի կարող չկանգնել Սիլվայի թագակիր գրլխուն վերեւ ... «եւ չտալ ճիշդ հաշիւը թարգմանական Սիլվային — աւելի քան քսան լեզուներու»: Այս թիւը վերաբերում է նաեւ Յ. Շիրազին, որ նաեւ Հրանդ Աւետիսեանի կարծիքով հանճար է Լեռ Կամսարի հետ միասին, տիտան, Շէյքսփիր, «ինքնակերտ ոճով գրուած համեղ (դարձեալ համեղ — Գ. Մ.) կըտորի հեղինակ» եւայլն, եւայլն, եւայլն:

Կարդում ես ու զարմանում. ի՞նչ աչքերով է նայում «Ծիրանի գօտի»ի խմբագիրը մարդկանց եւ աշխարհին, որ տեղի՞ց այսքան եռանդ եւ կարողութիւն՝ պատկերացնել ամէն ինչ խոշորացոյցով:

Զարմանալին ու զուարճալին այն է, որ ինչպէս ժողովրդական առածն է ասում՝ «Զկնորսը ձկնորսին հեռուից է տեսնում». այնպէս էլ մեր Հրանդ Աւետիսեանը, իր խառնուածքով էլ աշխատակիցներ ունի: Ահա Վարդան Եղիշէեանը, որ այսպէս է բնորոշում ժամանակակից Հայաստանը.

«... Արշակներու ենթահող, Քրիստոսի կնքահայր, Հայատարազ քրիստոնեայ, Նուաստութեան փարատիչ,» եւայլն, եւայլն:

Այս բոլորը լաւ, խմբագիրը ներբողներ է գրում, տպում է ներբողներ այս կամ այն «տիտանի» մասին, իսկ ի՞նքը, միթէ՞ անմասն է մնում մեր բազմաչարչար խմբագիրն առատութեան եղջիւրներից թափուող եւ այս – այն ուղղութեամբ հոսոց մեծարանքներից: Ուշադիր ընթերցողն առանց մեծ ճիգ ու ջանքի չի կարող չնկատել, որ այս գովասացութեան առիւծի բաժինը հասնում է իրեն՝ Հրանդ Աւետիսեանին: Գրեթէ բոլոր համարները զարդարուած են «Մեր նամակատուփէն» բաժնով, որտեղ անանուն եւ անուանի ընթերցողներն իրենց հիացմունքն են յայտնում խմբագրին եւ նրա եռամսեայ հանդէսին: Նրանցից մէկը գրում է.— «Ի՞նչպէս մեր իրականութեան մէջ, ներկայ պայմաններու տակ. այսինքն դուրսը, հոս, դուրսերը կարելի է նման յանդգնութիւն: Հին Աստուածներու, Արեսի, Պոսիդոնի, Օսիրիսի, Աքիլլեսի, Ոդիսեւսի, Վահագնի, Կիւրոսի, Դարեհի, Մեծն Տիգրանի ներելի էր նման քաջութիւն... հետեւաբար խոստովանիմ անկեղծօրէն, որ տիտանեան է ձեռնարկը: Անհատի մը համար: Կամ անկարելի: Գուցէ հրաշք... Քո վերոյիշեալ նախնիքդ քեզի օգնական ...»:

Ահա թէ ովքեր են Հրանդ Աւետիսեանի նախնիքը եւ ում օգնութեամբ է նա հրատարակում իր «Ծիրանի գօտի»ն... Սակայն մենք նրա «օգնականներից» չվախենալով, չենք կարող ջնջել, որ զգալիօրէն թուլացել է Հրանդ Աւետիսեանի «գօտին»: Յատկապէս մեր անուանի անունները ոչ մի կարիք չունեն այն խոշորացոյցին, որի օգնութեամբ նա ներկայացնում է նրանց՝ իր ընթերցողներին: Մի քիչ աւելի լրջութիւն, ահա այն, ինչ պակասում է «Ծիրանի գօտի»ին եւ նրա խմբագրին՝ Հրանդ Աւետիսեանին: Այդ չափազանց անհրաժեշտ է: Նման թոյլ «գօտի»ով, թող որ «Ծիրանի»՝ հեռու գնալ հնարաւոր չէ ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁ ՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սիսի մէջ 1307ին գումարուած ժողովը, մասնակցութեամբ քառասունէ աւելի եպիսկոպոսներու, բազմաթիւ իշխաններու, ընդունեցաւ Հեթում Բ.ի առաջարկը՝ մերձենալ Հռոմի եկեղեցիին: Հաւատացեալներ մերժեցին եւ Հեթումն ու կուսակիցները մատնեցին Պելազու իշխանին:

Հեղինակը կը յիշէ, որ Լամբրոնացի եւ Գրիգոր Դ. Ապիրատ Հռոմի կը դառնային Բիւզանդիոնի հետ փորձ մը կատարելէ ետք, 1198ին, «Ազգայնական կուսակցութիւնը, որ կ'ամբաստանէր զինք եկեղեցական ժառանգութեան դարաւոր դիմադիծը քանդող՝ կը պատասխանէր, թէ «Աստուծոյ շնորհիւ նախապաշարումներէ վեր կը մնամ, ինծի համար Հայը, Յոյնը, Լատինը, Եգիպտացին նոյնն են, ցեղերը բաժնող պատնէշները կը քանդեմ»:

Նման փորձեր ապարդիւն եղած են:

×

Կայսեր վերադարձին Պոլսոյ ժողովուրդն ու եկեղեցականութիւնը բուռն ընդդիմութիւն ցոյց տուին միութեան: Համաձայնագիրը ստորագրող եպիսկոպոսներ դրժեցին իրենց խոստումները:

Մոսկուայի իշխանը հաղորդեց կայսեր, թէ այսուհետեւ ռուս եպիսկոպոսները պիտի որոշուին իր կողմէ, փոխանակ Պոլիս դիմելու:

Անտիոքի, Երուսաղէմի, Աղեքսանդրիոյ պատրիարքները յայտարարեցին, թէ միութեան համաձայն չեն (1443):

Մուրատ Բ. (1421 – 1451) զայրացած կայսեր դէմ՝ պատրաստուեցաւ վերջին հարուածը տալու հոգեւարքի մէջ եղող կայսրութեան: Իօժէն Դ. (1431–1447) յուզիչ նամակներ գրեց քրիստոնեայ վեհապետներուն, բայց ամենուրեք խռովութիւններ կային: Մուրատ Վոսփորէն Պալքանները կ'անցնէր քրիստոնեաներու օժանդակութեամբ, պապը կը նզովէր դաւաճանները եւ կը վախճանէր վշտահար՝ միութեան ձախողանքը եւ թուրք աւերումները տեսնելով:

Մուրատ Քոսովոյի մէջ կը ջախջախէր Հիւնեատիի բանակը, վերջին խաչակրութիւն մը, կը հասնէր Դանուրի ափերուն (1448):

×

Բախտաւոր եղաւ Տրապիզոնցի Պեսարիոն (1395 – 1472), Կարդինալ արդէն Պիոս Բ. Պապէն կը ստանար Պոլսոյ պատրիարք տիտղոսը: Աստուածաբան եւ իմաստասէր՝ երկու անգամ կը վրիպէր պապական աթոռը դրաւելու: Կը պաշտպանէր Պղատոնի իմաստասիրութիւնը քննադատներուն եւ Արիստոտելը դերադասողներուն դէմ: «Քննադատել Պղատոնը՝ ընդվզիլ է Եկեղեցիի Հայրերուն հեղինակութեան եւ կրօնի դէմ: Քրիստոնէութիւնը նուիրադործած է Պղատոնի վարդապետութիւնը»:

Պեսարիոն, լատինացած եւ լատիներէն գրող, կը պահէր ծագումը, կը վտանգէր սֆոլաստիք դպրոցը եւ կը պատրաստէր հեռուէն արդի իմաստասիրութեան անկախութիւնը՝ վեր հանելով մարդկային բանականութեան արժէքը:

×

1851ին Հռոմի մէջ կը պաշտպանէին այն տեսակէտը, թէ արեւելեան եկեղեցիներու ծէսերը լատինացնելու է: 1856ին Կակարին եկեղեցականը, լատինացած ռուս մը, կը գրէր. «Ռուսիա երբեք կաթողիկէ պիտի չըլլայ՝ եթէ պահէ արեւելեան ծէսը»:

27 Մայիս, 6, 15, 18 Յունիս 1867ի հրամանագրերով կը սահմանափակուին արեւելեան պատրիարքներու առանձնաշնորհները: Մելքիդ Պատրիարք Գրիգոր Եուսեֆ հաստատելէ ետք իր յարումը Հռոմի Աթոռին գերագահութեան՝ կը պաշտպանէ պատրիարքներու իրաւունքները Վատիկանի ժողովին մէջ: «Միութեան հիմը կը մնայ Ֆիրենցէի ժողովին համաձայնագիրը: Կը բաւէ հաւատարիմ մնալ անոր, որ կ'ընդունի պապին առաջնութիւնը: Հոն հաստատուած են պատրիարքական առանձնաշնորհները, իրաւունքները: Եթէ իսկապէս կ'ուզուի եկեղեցական միութիւն, հաւատքի միութիւն, դուռը փակելու չէ երբեք»:

Հայ կաթողիկէ պատրիարք Հասուն կը քննադատէ Մելքիդ պատրիարքին տեսութիւնը, որովհետեւ այդպէս դուռ կը բացուի հերձուածներու: Հասուն ցոյց

Սեւ Մարդը

— Սվոլիչ, ցեխն էլ ցեխ չի, չի հասել, դոռում է նա, իսկ ես գիտեմ, որ «սվոլիչը» ոչ այնքան ցեխին է վերաբերում, որքան ինձ:

Աշոտ տային բարձրանում է տեղից, տաշտից վերցնում է Մամոյի շպրտած ցեխի գունդը, դնում է իր չարխին, եւ բարեձեւ ամանը պատրաստ է: Խեղճացած Մամոն ուզում է մի բան ասել, բայց այդ միջոցին լսւում է ճաշի ազդանշանը: Մամոն արագ վեր է թռչում տեղից, լուանում է ձեռքերը, երցնում է փոքրիը գոյլը եւ վազում խոհանոց ճաշ բերելու:

Բայց այդ միջոցին դուռը բացւում է, եւ ներս է մտնում ոչ աւելի ոչ պակաս, քան մոլտավուհի Սեւ Լիալիան: Կասկած չկայ, որ եթէ Մամոն այստեղ լինէր, վեր պիտի թռչէր տեղից, երկու ձեռքով մերկացներ գլուխը եւ աջ ձեռքի հինգ մատով ճակատի աջակողմը ծածկելով, ամբողջ ձայնով զոռար.— «Վինիմանի», ինչպէս անում է նա, երբ բրուտանոցում երեւում է որեւէ ազատանի.— «դատարկ գլխով պատուի չեն առնում»,— կ'ասէր «գործարար բակի» պետը, իսկ Մամոն կը ժպտար ամբողջ դէմքով, առանց աչքը կտրելու պետից:

— Ուշադրութիւն, զուարթ ձայնով կանչեց Լիալիան, սեփական ոտներով բրուտանոց ժամանեց Սեւ Լիալիան, ըստուգելու համար բրուտանոցի գործերը..

— Մեզ մօտ ամէն ինչ կարգին է, «զեկուցեց» Աշոտ տային, գործերը գնում են, գրասենեակը գրում է:

— Իսկ իմ գործերը վատ են, լրջացաւ աղջիկը, նախ՝ ասեղով մատս ծակեցի եւ ամենասարսափելին՝ ճաշի ամանս կոտրուեց.

Զարդուեց բաժակս, թափուեց գինին,
Իմ վերջը ի՞նչ պիտի լինի,—

երգեց նա եւ շարունակեց.— Ես գիտեմ, պիտի ասես՝ պահեստ գնա, պատասխանում եմ, պահեստապետին չեմ սիրում, նախ՝ ֆսֆսում է, երկրորդ՝ նայում է ագռաւի աչքերով, այնպէս, որ ինձ թւում է թէ ես մի կտոր պանիր եմ: Իսկ ես պանիր չեմ, իսկ եթէ պանիր եմ, նրա համար չեմ, թող իմանայ... Այն էլ ասեմ, որ ես դիտմամբ ջարդեցի ամանը, որ գամ ձեզ հետ ծանօթանամ: Իսկ եթէ ճիշդը կ'ուզէք... նա ժպտաց ու երգեց.

Դու արեւի երկիր, դու խախողի երկիր,
Սիրուն Մոլտավիա...

— Իսկ եթէ ճիշդ կ'ուզէք, ոչ մի աման էլ չի ջարդուել. մի պատրուակ պէ՞տք էր ճարել, թէ ոչ: Ես կարող էի գալ ու ասել, քեռիներ, ո՞ւմ կոճակն է ընկել, տուէք կարեմ. դուք գլխի կ'ընկնէիք, որ հնարած գործ է, իսկ աման խնդրելը... ո՞վ կարող է մտքով անցկացնել, որ ուրիշ մտքով եմ եկել, ոչ ոք:

Աշոտ տային ծիծաղում է իրեն յատուկ անձայն ծիծաղով. իսկ այդ ժամանակ ներս է մտնում Մամոն գոյլը ձեռքին. նա յանկարծակիի է գալիս, բայց անմիջապէս կողմնորոշւում է. ժպտում ամբողջ դէմքով եւ բարեւում է.

— Վնիմանի – զդրաստի ... ուստա, դիմում է նա յետոյ Աշոտ տայուն, հինգ բաժին տուեց խոհարարը, մի մոխրաման խնդրեց:

— Ո՞ւմ հաշուին տուեց, հարցնում է Աշոտ տային կարծես ինքն իրեն:

— Զրկիր Վանիայի հաշուին, այ ուստա, «բեզ վատի, նի սուդիտուտի», փայլեց իր ռուսերէնով Մամոն՝ եօթներորդ երկնքից:

— Ապրում ենք ոնց որ դատախազ, երեք հոգուն այսքան ճա՞շ, ասում է աղջիկը՝ ձեռքը խփելով երեսին:

— Նստիր միասին ճաշենք, Լիալիա, ասում է Աշոտ տային, եղիր այսօր մեր հիւրը:

— Կարծում էք կը մերժե՞մ, հարցնում է նա՝ Աշոտ տայու ձեռքից վերցնելով նրա աշխատանքային զոգնոցը եւ կախելով սիւնից, վազուց տղամարդկանց հետ չեմ ճաշել:

Նա հանում է իր վերարկուն եւ կախում միւս սիւնից: Այսպիսի շռայլութիւն Մամոն ուրիշ դէպքում կ'ընդունէր որպէս երկնից թափուած կրակ ու պատիժ, բայց ահա նա ժպտում է, քնքշութեամբ շոյում սեփական պեխերը, երկար նստարանը քաշում է վառարանի մօտ, շորով մաքրում փոշին եւ ձեռքի ափով խփում նստարանին:

— Պաժալուստա ...

Ապա թէ Աշոտ տային լուացւում է, սրբում ձեռները, մտնում է բրուտանոցի երկրորդ, պատրաստ ամանեղէնների բաժինը եւ դուրս է գալիս մի նոփ – նոր աման ձեռքին: Մամոն խլում է ամանը, եռացած ջրով հիմնաւորապէս լուանում, հոտ քաշում, նորից լուանում, յետոյ բաժանում ճաշը եւ ուրախ խումբը անցնում է գործի: Սովորաբար Մամոն ուտում է չփչփացնելով եւ դրա համար նա մի անգամ չէ, որ ստացել է նկատողութիւն Աշոտ տայուց, իսկ այսօր նա ուտում է անձայն եւ հանդիսաւոր:

— Քեռի, ասում է Լիալիան ճաշի ժամանակ, մի բան էլ պիտի խնդրեմ, թուղթ եւ մատիտ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(9 Շար.)

ԿԵՍԱՐԻ ՈՍԿԻՆ

ՀԱՅՈՑ ԱՎԱՎՈՒՆ ՅՈՒՆ

Յոթերորդ գլուխը

Յոթերորդ գլուխը, որտեղ Աշոտը հանդիպում է Ծաղիկին, Ծաղիկը պատմում է իր մասին, Աշոտը ուզում է գնալ Ծաղկի հետ, բայց Ծաղիկը չի ուզում, որ Աշոտը գնա իր հետ, Աշոտը ստիպում է Ծաղկին, որ նա գնա իր հետ, Ծաղիկը ստիպված է լինում գնալ Աշոտի հետ, Աշոտը Ծաղկին տանում է Ոսկեհատ, Ծաղիկը հանդիպում է Ոսկեհատի մարդկանց, Ծաղիկը ծանոթանում է Ոսկեհատի կյանքի հետ, Ծաղիկը սկսում է աշխատել Ոսկեհատում, Ծաղիկը ծանոթանում է Ոսկեհատի մարդկանց հետ

Նոր Տարուան Առթիւ

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Թոմմաս Մարկոսեան Յրդ անդամ ըլլալով մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ նոր տարուան առթիւ, իր կնքահօր Պ. Մկրտիչ Ժամկոչեանի :

ՆՈՒԷՐ

Վիրօֆլէյէն Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պետեան տարաբախտ պատանիին Մուրատ Հաճի Դաւիթեանի մահուան քառասուն – քի առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քսան Ֆրանք կը նուիրեն Հ. Ց. Դ. Նոր Սե – րունդին Շաւիլի խումբին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վաղանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ ե – կեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը իր արժա – նաւոր հոգեւոր հովիւ Տէր ՍԱՀԱԿ ԱԻԱՏ ՔՀՆԾ. ՊԱՊԻԿԵԱՆի քառասունքի հոգե – հանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս կիրակի : Կը պատարագէ ՍԵՐՈՎԲԻ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

×

Այրի Տիկին Աբրահամ Ֆէղլահեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն մատուցանել կուտան Լիոնի եկեղեցիին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Գրիգոր Ֆէղլահեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդ – րուի ներկայ գտնուիլ :

×

ՎԱՆԱՆՑ.— *Սահակ Աւագ քհնյ. Պա – պիկեանի մահուան քառասունքին առ – թիւ, ընտանեկան պարագաները կը ծա – նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ :*

Կը հրաւիրուին Տէր Հօրը յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Արսէն Շահթէլ եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները շնորհակալու – թիւն իր յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր՝

ԱՂԱՒՆԻ ԽԱՉԵՐԵԱՆի

մահուան առթիւ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝	Շրջանակով
200 Ն. Ֆ.	300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

17 Փետր., կիրակի, *Սրբոց Ղեւոնդ – եանց քահանայից տօնին առթիւ քառա – ձայն պատարագ կը մատուցուի ժա – մը 10ին : Ի ժամ Ս. պատարագի հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փա – րիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծա – ռայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Ի – թիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պալաք – եանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհ. քհնյ. Հիւնքէրլիկյէնեանի, Սա – հակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խնտամ – եանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Հոյեանի, Բարթող քհնյ. Թազըմ – ճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Աբսլանեանի, Գէորգ քհն. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Աբսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտասարեանի, Յարութիւն քհնյ. Ճօր – թուեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն համար :*

21 Փետր. *Վարդանանց ճակատամարտ – ին պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկր – տիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին : Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը : Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին ա – ւուր պատշաճի չարականները եւ երգեր ու պիտի բլլան արտասանութիւններ ա – չակերտներու կողմէ : Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն, յարգելու հա – մար օրուան յիշատակը :*

24 Փետր. Կիրակի, *Բուն Բարեկենդան : Ս. պատարագ ժամը 10ին :*

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը փա – րիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ չու – քով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԻ

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

BAL MASQUE DE LA CHORALE «ARMENIA»

Շաբաթ, 16 Փետրուար, ժամը 22էն

մինչեւ լոյս, «Քլիւպ»ի մէջ

51, Rue Grignan - Marseille

Concours de Travestis

Attractions **Cotillons**

ԼԻՈՆ

Լիոնի Հայ Ազգ. վարչութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ այս կիրակի, Վարդանանց տօնին առթիւ եկեղեցիին մէջ պիտի մա – տուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Երգե – ցողութիւնները պիտի կատարուին «Կո – միտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկա – վարութեամբ Պ. Օֆլազի, երգեհոնը կը նուագէ Օր. Ֆէղլահեան :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ'աւան – դուին ինքնուրոյն եւ դիւրահասկնալի ե – ղանակով : Նախաձեռնարկողը միայն այդ աշխատանքին նուիրուած ըլլալով կրնայ այցելել մերձակայ վայրեր :

Դասաւանդութեան վայրին ու ժամե – րու որոշման համար դիմել կամ գրել հե – տեւեալ հասցէին :

COUYOUMDJIAN

130, Rue Etienne-Dolet

Alfortville - Seine

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անոթիի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝

1) *Վկայեալ Հիւանդապահուհի,*

2) *Օգնական հիւանդապահուհի,*

3) *Սպասուհիներ :*

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9) :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱՇԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆԴՈՅՔ

«Փետրուար 18»ի 42րդ տարեդարձի առթիւ կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Փո – թորիկ խումբի կողմէ, հովանաւորու – թեամբ Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէի :

Այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ :

Խօսք կ'առնեն ընկերներ՝

Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 296 մեթր :

կարճ ալիք 31, 19 – 25·55, 19·84 :

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին :

Պատարագիչ՝ *Յովսէփ Ծ.Վ. Գաֆ – թաճեան :*

Նիւթ՝ *«Ս. Հաղորդութիւնը միջոց փրկութեան» :*

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՅԷ'Ք

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի (Բաղամ) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

SPLENDIDE

Հ. Յ. Դ.

ՇԱԽԻԼ.— *Հ. Ց. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բացա – կանները կը հատի պիտի առնուին :*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը մէկ – մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու վար – չութիւնները, այս Երկուշաբթի ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր : Ճոխ բո – վանդակութիւն :

ՁԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշ – խարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխար – ներ, Մեր գաղութները (Ամերիկա – հայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը) — երգիծանք :

Դիմել Յառաջին

կամ Հրանտ – Սամուէլ պրատան :

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ դին՝ լաթակազմ 20 ֆր., թղթակազմ 17·50 ֆրանք :

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖԻՆՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

31, Avenue George V

ԺԱՆ ՎԱՍԻԼԻՍ իր երգերով «Օլիմպիա» նուագախումբի ընկերակցութեամբ :

« ՍՕՍԻ » պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ ՔԻՒՐԹԻՐԵԱՆի

« ԱՐՄԵՆԻԱ» նուագախումբ ղեկավարութեամբ Պ. ՊԷՐՆԱՐ ՏԻՏԻՃԵԱՆի

եւ երգ. Օր. Սոնիա ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆի

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ՔՕԹԻՅԵՕՆ – ԹՕՄՊՈՒԼԱ

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance

11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03–18 ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆ

Ուսանողներու համար 5 ֆրանք

Չէք փոխել **801.972 C C.P.**

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, *Պէյրութ* թղթակազմ	17·50 Ֆ.
լաթակազմ	20 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՁԱՆԱՊԱՐՀԻ, եղիշէ Զարենց, *Պէյրութ*, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նշպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Սահակեանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Մ. Գարամանեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Զագմագճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

SAMEDI 16 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — 9533 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — No 9533

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՐԵԳԱԿԸ

«Փետրուար 18»ի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի վաղը՝ Կիրակի՝ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, ընկերահամակրական հաւաքոյթով մը:

Այսօր, պատմական այդ դէպքէն աւելի քան չորս տասնեակ տարիներ վերջ, մեծ յուզումով ու խանտաղատանքով կ'անդրադառնանք այն դժբախտ ճակատագրին, որուն ենթարկուեցաւ հայ ժողովուրդը այդ բախտորոշ օրերուն:

Հինգուկէս դար ստրկութեան մէջ ապրող Հայութեան համար ազատութեան արշալոյսը բացուած էր մայիսեան փառապանծ օր մը: Ստեղծուած էր ազատ ու անկախ հայրենիք: Մոխիրներու եւ փլատակներու մէջէն յարութիւն առած էր Մայր Հայաստան, ա'յն՝ որ շղթայակապ՝ դարերով նստած կուլար Անիի աւերակներուն վրայ:

Երեսուն ամիս միայն պիտի շնչէր նորաստեղծ Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Սուգի քօղը կրկին պիտի ծածկէր այրիացեալ Մայր Հայաստանի գլուխը:

Թուրքն ու բոլշեւիկը դաւադրաբար ձեռք ձեռքի տուած պիտի խեղդէին վերածնած մանուկ Հայաստանը: Ու մեր պապերու պատմական նուիրական հողերը պիտի բաժնէին իրարու միջեւ:

Մէկը մեծամոլութենէ տարուած՝ աչքերը յառած էր դէպի Թուրան, որուն ճամբուն վրայ կարեւոր խոչընդոտ մըն էր «Ճըլըզ» Հայաստանը, զոր պէտք էր քանդել:

Միւսը համաշխարհային յեղափոխութեան կարմիր երազներով օրօրուած՝ կը դաշնակցէր Թուրքին հետ, միասին տապալելու համար միջազգային «իմպերիալիզմը»:

Մուրճ – մանգաղն ու մահիկը փորեցին անկախ Հայաստանի գերեզմանը:

1920 Դեկտեմբեր 2ին Հայաստան յայտարարուեցաւ խորհրդային հանրապետութիւն՝ Մոսկուայի լիազօր Լըգրանի հետ Երեւանի մէջ ստորագրուած համաձայնագրով մը: Կազմուեցաւ միացեալ դահլիճ մը՝ Զօր. Դրոյի եւ Ս. Վրացեանի մասնակցութեամբ:

Ըստ համաձայնագրի, ո'չ մէկ հալածանքի պիտի ենթարկուէին նախկին վարչաձեւի քաղաքային պաշտօնեաներն ու բանակի սպաները:

Բոլշեւիկները դաւաճանելով իրենց ըստորագրութեան, շատ չանցած պատռեցին համաձայնագիրը: Յեղկոմը Հայաստանի բանտերը լեցուց մտաւորականներով եւ հանրային գործիչներով, — Յովհաննէս Քաջազնունի, Համօ Օհանջանեան, Բժ. Յ. Տէր – Դաւթեան, Ռ. Դարբինեան, Վ. Նաւասարդեան եւ ուրիշներ:

Կարմիր բանակի զինուորները սկսան կողոպտել խանութներն ու տուները, յափշտակել սննդեղէնները, սովամահ ըլլալու դատապարտելով խեղճ ժողովուրդը, որ հագիւ սկսած էր դարմանել իր վէրքերը:

Չիւն – ձմեռ օրով ձերբակալեցին հայկական բանակի հարիւրաւոր սպաները, զորս սառնամանիքներու մէջէն քշեցին դէպի աքսորավայր: Չխնայեցին նոյնիսկ ծերունազարդ սպարապետ Նազարբէկեանի:

Ո'րքան մեծ էր եղած հայ մարտիրոս ժողովուրդի ուրախութիւնը, երբ Արարատի կատարէն ողջունած էր ազատութեան արեգակին ծագումը, այնքան ծանրը եղաւ հիասթափութիւնը՝ երբ խաւարեցաւ արեւը:

Ինքնաբուխ եւ տարերային եղաւ պոռթկումը ազատատենչ Հայութեան: երբ օտար բռնակալ ուժ մը սկսաւ իր ճանկերուն մէջ սեղմել զինքը:

Կողոպուտ, հալածանք, բանտ, աքսոր բաւական չէին, «ազատարար» բոլշեւիկները սկսան բանտին մէջ կացինով սպաննել հայրենասէր խմբապետներ ու գործիչներ:

Բաժակը յորդեցաւ:

Սասունցի, Մշեցի, Խնուսցի քաջարի երիտասարդներ ընդվզեցան ամենաբիրտ բռնակալութեան դէմ: Իրենց միացան արժանապատուութեան զգացում ունեցող հայրենասէրներ:

Կազմուեցաւ «Հայրենիքի փրկութեան Կոմիտէ»ն, որ ղեկավարեց ժողովրդական տարերային շարժումը:

Եկուոր կարմիր բանակը լեզապատառ բռնեց փախուստի ճամբան, իր հետ քշել տանելով անարժան հայ բոլշեւիկները: Ազատուեցան բանտարկեալները: Հայաստանի ժողովուրդը սկսաւ ազատ շունչ քաշել:

Ամբողջ քառասուն օր դիմադրեց հայ ժողովուրդը կարմիր սուիններուն: Առաջինն ու ամէնէն փայլունը եղաւ բոլշեւիկեան բռնակալութեան ենթակայ ազգերուն մէջ՝ իր յաղթական ըմբոստացումով:

Ապրիլ 2ին բոլշեւիկեան թնդանօթներն ու գնդացիրները, դերազանց ուժերու աջակցութեամբ, մտան Հայաստան: Խորտակեցին մեր անկախութիւնը: Կրկին կարմիր լուծը պարտադրեցին հայ ժողովուրդին, մուրճ – մանգաղի սարսափին տակ պահելով զայն: Ջնջեցին ամէն ազատութիւն:

Դժնդակ օրեր ապրեցաւ Հայութիւնը բոլշեւիկեան խորթ վարչաձեւին տակ: «Հանճարափայլ»ին օրով 3500 մտաւորականներ, գրողներ ու հանրային գործիչներ ջարդուեցան, իրենց իսկ խոստովանութեամբ:

Աշխարհի օրէնքն է: Բռնակալութիւնները յաւիտենական չեն:

Հայ ժողովուրդը իր դարաւոր պատմութեան ընթացքին բազմաթիւ բռնակալներ թաղած է: Ու ինք մնացած է միշտ պատնէշի վրայ:

Այսօր ալ ունի այն անսասան հաւատքը թէ ուշ կամ կանուխ պիտի տապալի կարմիր բռնակալութիւնը եւ յաւիտենական Արարատի գագաթէն պիտի ծագի ազատութեան արեգակը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՐՍԱՓ ԿԸ ՏԻՐԷ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ Կ'ԸՍԵՆ ԻՐԱԶԵԿՆԵՐԸ

ԶԱՐԴ, ԹԱԼԱՆ, ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Պաղտատէն հասած լուրերը բաւական յուզում յառաջ բերին արտասահմանի մէջ: Հազարաւորներ կը հալածուին ու կը ջարդուին, կը թուի թէ ով որ «կարմիր»ի երեւոյթ ունի մահուան դատապարտուած է իր ընտանիքով: Պաղտատի ձայնասփիւռն ալ արդէն ըսած է «ջարդեցէ'ք բոլորը իրենց ընտանիքներով» եւ Արէֆ ճշդած է թէ տրամադիր է «մաքրելու» Իրաքի հինգ հարիւր հազար համայնավարները: Հազարաւորներ բանտ փոխադրուեցան մէկ օրէն միւսը: Յարդ յայտնի չէ թէ ո՞վ կայ Յեղափոխութեան կոմիտէին մէջ եւ ոմանց համար նոյնիսկ Գնդ. Արէֆը միայն անուն մըն է որ կ'օգտագործուի: Ամէն կողմ սարսափ կը տիրէ դիշեր ու ցերեկ եւ ջղագրգիռ երիտասարդներ պատրաստ են ջարդելու ռեւէ մէկը որուն «գլուխին» չեն հաւնած: Յանկեր պատրաստուած են եւ որեւէ ժամու երիտասարդներէ կազմուած խումբեր տուները կը խուժեն գնդաձիրներով ու կը սպաննեն, անխնայ:

Ի տես այս կացութեան բոլորին մտավախութիւնը նոյնն է՝ ի՞նչ պիտի պատահի յետագայ օրերուն: Կը կարծուի նոյնիսկ թէ յեղափոխականներու նասրականութիւնն իսկ բան մը կը ծածկէ: Երիտասարդ սպաներու եռին կան միապետականներ ու նաեւ մարդիկ որ կը վախնային թէ Քասրմ քարիւղներն ալ ազգայնացնէ: Կը յիշուի, այս առթիւ, թէ Արէֆ կը խորհի նոյնիսկ Ֆայսալի զարմիկը՝ իշխան Ռաատը, նստեցնել հաշէմիներու գահին վրայ:

«Պարապ տեղը եղած փուչ մը» կը գրէ Միջին – Արեւելեան հարցերու մասնագէտ լրագրողը՝ Էտուար Սապլիէ, որու համար Իրաքի համայնավար կուսակցութեան «հաշիւը մաքրելը» այդքան ալ դիւրին գործ մը չէ: Ճիշդ է որ խորհրդային փորձագէտները աւելի խոհեմ նը կատեցին, տուն վերադառնալ, բայց 30 տարուան դաղտնի գործունէութիւնը միապետական շրջանին, նպաստած է որ համայնավար կուսակցութիւնը գաղտնի զօրաւոր կազմակերպութիւն մը ըլլայ:

Արէֆ մամուլի ասուլիս մը տուաւ, առաջին անգամ ըլլալով, օտար լրագրողներուն: Պատասխանելով կարգ մը հարցումներու, ճշդեց նախ թէ ինչո՞ւ յեղափոխութեան խորհուրդը գաղտնի կը մընայ.— «Գաղտնի պէտք է մնայ դիւրացնելու համար շփումները արաբ միւս Պետութեանց հետ, որոնք տակաւին աշխարհակալ լուծին տակ են: Գործի անցնելու որոշումը տրուեցաւ ապստամբեան նախորդող երկուշաբթին, բայց գործը տարի մըն է պատրաստուած էր»:

Խօսելով Քասրմի մասին, Արէֆ յայտնած է.— «Փորձեց սակարկել, կոչ ըրաւ մեր հին բարեկամութեան եւ գութիս, բայց խորամանկութիւն մըն էր: «Զոմպէին պէս մի ընէ'ք ըսի»:

Արէֆ կ'ըսէ թէ չէ մասնակցած անոր դատապարտութեան, աւելցնելով թէ Քասրմ սպաննուած է Պաշտպանութեան նախարարութեան մէջ, ինչ որ կը հակասէ իրաքեան պատկերասփիւռին ցուցադրած նկարներուն հետ:

Արէֆի գլխաւոր յայտարարութիւնն է «արաբ ազգեր չկան այլ միայն արաբ մէկ ազգ կայ»: Այս ձեւով կը պատասխանէ նաեւ երբ հարց կը տրուի իրեն թէ միտք ունի Նասրին միանալու:

Նոյն օրը Արտաքին նախարարութեան շէնքին մէջ, զոր Պաղտատի նոր տէրերը որոշած են — համեստաբար — Սպիտակ Տուն կոչել, արտաքին նախարարը՝ Թալէպ էս Շեպի մամուլի ասուլիս մը տուած է: Այս նախարարը պատասական կը նկատուի: Ինք ալ ըսած է թէ ոչ կը ճանչնայ ոչ ալ գիտէ յեղափոխութեան Խորհուրդի անդամներուն թիւը: «Յեղափոխութեան խորհուրդը օրէնադրական իշխանութեան տէրն է եւ կառավարութիւնը՝ գործադիրին: Գործակցաբար կը կառավարեն, վճռած ենք ժողովրդապետութիւնը հաստատել, ընտրուած կառավարութիւն մը ունենալ: Քաղաքական որ եւ է կազմակերպութիւն պիտի դատուի համաձայն նոր Սահմանադրութեան, նախապէս վաւերացուած ժողովուրդին կողմէ: Դէմ ենք մենատիրութեան, բայց ոչ այս կամ այն հոսանքին» կ'ըսէ նաեւ Շեպի ակնարկելով համայնավարներուն, բայց անմիջապէս կը ճշդէ «համայնավարները ընդդիմացան յեղափոխութեան: Բոլոր այն ուժերը որոնք կը կտրեն յեղափոխութեան ճամբան խստօրէն պիտի պատժուին»:

Ինչ կը վերաբերի Քուէյթի, նախարարը յայտնած է թէ Իրաք, Սուրիա եւ Քուէյթ նոյն ազգի մը մաս կը կազմեն եւ կառավարութիւնը շուտով լուծում մը կը գտնէ այդ «հողամասերուն» համար: Քրտական հարցին անդրադառնալով, նախարարը ըսած է թէ յեղափոխութիւնը մասամբ իրագործած է Քիւրտերու ձգտումը ինչպէս՝ Արաբներուն ձգտումը:

Իրաքեան միակ օրաթերթը որ լոյս կը տեսնէ Ալ – Ճամահիր կը գրէ թէ պէտք չէ շփոթել ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը եւ թէ համայնավարներ գնդակահարել արդելք չէ որ իրաքեան կառավարութիւնը լաւագոյն յարաբերութիւններ չունենայ Մոսկուայի հետ:

Դամասկոսէն ալ դէմ չեն Սուրիա – Իրաք դաշնակցութեան մը կազմութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆ ընդառաջ չգնաց Փրաւտայի միջոցաւ եղած խորհրդային զիջումներուն եւ կը շարունակէ հակախրուշչեւեան իր պայքարը: «Ժողովուրդին Օրաթերթը» կը գրէ թէ կացութիւնը կը նը պաստէ աշխարհակալութեան դէմ պայքարին, քանի որ տը Կոլ մեծ շփոթութիւն ստեղծած է աշխարհակալ երկիրներուն յարաբերութեանց միջեւ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ պատկերասփիւռը մերժեց ծախել Սթալինկրատի իր ժապաւէնը, Մալինովսկիի եւ Խրուշչեւի յայտարարութիւններով, որոնց սփռումը արգիլուեցաւ կառավարութեան կողմէ: Ամերիկացիները հարիւր հազար տոլար առաջարկած էին:

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ 40ի դէմ 181 ձայնով մերժեց կառավարութեան օրինագիծը որ կը նախատեսէր Արդարութեան զինուորական ատեանի երկարաձգումը: Ծրագրին տեղեկուութիւնը կ'ընէ Մարսիլհասի որ կ'ըսէ թէ բացառիկ ատեանները ատելի են: Ծափահարութիւններու կ'արժանանայ նաեւ Վառի ծերակուտականը երբ կ'ըսէ.— «Քանի որ կը յաւակնին ժողովուրդին վստահիլ քաղաքականութեան մարդին մէջ, ինչո՞ւ ժողովրդական ատեաններու որոնք են ոճրային ատեանները չվստահիլ»: Ի վերջոյ օրինագիծը կը մերժուի: Կը մնայ հիմա ծերակոյտ – Ազգ. ժողով միացեալ յանձնախումբ մը կազմել միջին ճամբայ մը գտնելու համար: Վերջին խօսքը, սակայն, կը պատկանի Ազգ. ժողովին:

ՓՕԼ ՌԸՊՈՒ մեռաւ առջի օր, 86 տարեկանին, Նիսի իր բնակարանը: Հեղինակըն էր աւելի քան հարիւր հատորներու որոնք կը շօշափէին գրական զանազան մարզեր: Գրական քննադատ ալ եղած է պատերազմէն առաջ, զանազան թերթերու աշխատակցելով: Պուլվառի վերջին գրողներէն կը նկատուէր: Նկարչութեամբ ալ զբաղած է եւ վերջին տարիներու քանի մը ցուցահանդէսներ ալ տուած Մարսէյլ, Փարիզ եւ Քոթ տ'Ազիւռ:

ՔՈՓԱՅԻ երեքուկէս տարեկան մանչուկը մեռաւ առջի օր, երկար հիւանդութենէ մը ետք, զոր կարելի չեղաւ ճշդել ու դարմանել: Ֆրանսացի Ֆութպոլի մեծ ախոյեանը ամիսներէ ի վեր արդէն, կը տառապէր, անզօր՝ փրկելու իր տարաբախտ զաւկին կեանքը:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութեան ղեկավար ընտրուեցաւ Հարոլտ Ուիլսըն: 47 տարեկան, այս կուսակցականը փայլուն ուսումներ ըրած է Օքս-Ֆորտի համալսարանը եւ 1947ին կրտսեր անդամը եղած է անգլիական դահլիճին Փիթէն ի վեր:

ԱՓՐԻԿԵՅԻ եօթը ուսանողներ արտաքսուեցան Պուլկարիայէն, առջի օրուան դէպքերուն իբրեւ հետեւանք:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ տնտեսական նախարարը՝ Էհրարտ ծրագիր մը պատրաստած է Հասարակաց Շուկայի Անգլիոյ անդամակցութեան համար: Նախարարը շատ լաւատես չէ սակայն եւ համաձայն չէ Ատընաուրրին հետ որ հաւանական կը գտնէ բանակցութեանց մօտալուտ վերահաստատումը: Բրիտանացի բանագնացը՝ Հիթ կ'ըսէ թէ խզումը վերջնական չէ:

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ՀԱՅԵՐԸ ՏԷՐԻԿԻ ՄԷՋ

Ս. ԳԷՈՐԳ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵՒ ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՏԱՃԱՐԸ ԿԱՄԱՐԱԿԱՊ ՍԻՐՈՒՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸՆ Է

Շաւարշ Քահանայ Պալըմեան, շարունակելով իր թափառումները Անատոլուի երբեմնի հայաշատ կեդրոններուն մէջ, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Տէրիկի Հայերու մասին.—

Շաբաթ օր դէպի Տէրիկ ճամբայ ելանք: Օդը նպաստաւոր է եւ իմ տրամադրութիւնս՝ լաւ: Նոր վայրեր նոր գիւղեր ու տարբեր անձերու հետ պիտի ծանօթանամ: Այս մտածումներով ու խորհրդածութիւնով ուրախութիւն կը զգամ:

Տիգրանակերտէն դէպի Արեւմուտք Տիգրիսի եզերքէն կը յառաջանանք: Ճամբան չափազանց կանոնաւոր ու նոր շինուած է: Մեր օթօպիւսը կպրուղիին վրայէն կը սուրայ: Ես ալ նստարանիս վրայ ընկողմանած լեռներէն մեծ ազմուկով հոսող առուակները եւ անոնց ափերուն տարածուող ոչխարներու հօտերը, դաշտերու մէջ աշխատող մշակները եւ անոնց հետ ներդաշնակութիւն մը կազմող բնութեան իսկական գեղեցկութիւնները կուշտ ու կուռ կը վայելեմ:

Մեզի համար մրցող Տիգրիսը երբեմն ժեռուտ լեռներու ստորոտը կը քերէ, երբեմն լայն դաշտերու գիրկը չփացած մանուկի մը նման տարածուած՝ Արեւին հետ կը խաղայ: Ուրիշ տեղ մը նեղ ձորի մը մէջէն կամ կամուրջի մը տակէն չարաճճի անառակի մը նման կը փախչի, ուրիշ տեղ մը՝ ճախճախուտներու գիրկը լուռ ու թախծոտ որպէս վիրաւոր՝ իր ցաւերը կ'ողբայ:

Մեր օթօպիւսը կանգ չառած՝ գիւղին հայ երիտասարդները մեզ շրջապատեցին: Մէկ կողմէ բարի գալուստ կը մաղթէին միւս կողմէ պայուսակներս կ'առնէին: Հակառակ մեր անակնկալ ժամանումին գիւղացիները զիս ճանչցան եւ իրենց սիրտին ռեզմեցին:

Գիւղին երեւելիներէն Վարդան Սապունճեանի տունը տարին զիս: Բոլոր գիւղացիները բարի գալուստի կուգային: Քիչ մը հանգստանալէ վերջ երեկոյեան ժամերգութիւնը կատարելու համար եկեղեցին: Ու ես կ'երթամ:

Տէրիկի Ս. Գէորգ պատմական ու հրաշագործ տաճարը քարաշէն ու կամարակապ սիրուն եւ բաւական մեծկակ եկեղեցի մըն է: Ներսը շատ համեստ ու պարզ ձեւով մը յարդարուած է: Մոմերու ու զոյգ կանթեղներու լոյսով կիրակամուտի մեր աղօթքը հին ու նահապետական օրերու երանութեան մէջ կատարեցինք:

Գիշերը Վարդան աղայի տունը շրջակայ գիւղերէն Հօճա մը եւ աղա մըն ալ հիւր եկեր էին: Բարի գալուստի եկող ժողովրդոց մէջ մահտեսիներ ալ կային: Այդ գիշերուան մեր հաւաքոյթը կրօնաւորներու մահտեսիներու եւ հաւատացեալներու համազումար մը եղաւ:

Յաջորդ օրը Կիրակի Ութօրէքի պատարագը Ս. Գէորգի մէջ կատարեցինք: Հոս ես այն տպաւորութիւնը ունեցայ թէ որքան դաւառին խորերը մխրճուի, մարդ այնքան Աստուծոյ կը մօտենայ: Այդ համեստ ժողովուրդին մաքուր հաւատքը եւ անխարդախ սէրը ճշմարտութեան կը մօտեցնեն մարդը:

Մարդ՝ Ս. Գրոց ճշմարտութիւնը հոս կ'ըմբռնէ. դրախտը իսկապէս այս շրջանին մէջ հաստատուած ըլլալուն կը համոզուի:

Հոս ապրող պարզունակ եւ անկեղծ հաւատացեալներու մէջ երկիր իջնող մարդացեալ թագաւորին խորհուրդը կը տեսնուի:

Երկուշաբթի օրն ալ ընդհանուր ննջեցելոց համար պատարագ մատուցինք: Հոս համեստ ու հաւատացեալ ժողովուրդին համար կը փափաքին ամէն օր պատարագել որովհետեւ անոնք հոգեւոր սնունդի պապակը ունին: Իրենց հոգիներուն ծարաւը յագեցնելու մտօք առաւօտ ու երեկոյ ժամերգութենէն վերջ երկար ժամեր եկեղեցւոյ մէջ թէ բակը իրենց հետ ծալապատիկ նստած կը խօսէի: Ես խօսելէ կը յոգնէի բայց անոնք մտիկ ընելէ չէին կշտանար:

Ժողովուրդին անկեղծ հաւատքին եւ մաքուր սիրտերուն համար Տէրիկը շրջապատող բարձր սարն ու խոր ձորերն ալ սիրուն ու գեղեցիկ են:

Երկուշաբթի առաւօտեան ժամերգութենէն վերջ ժողովուրդէն գաղտնի դէպի սարերն ի վեր ճամբայ ելայ:

Երբ գիւղին փողոցներէն կ'անցնէի տասը — տասերկու տարեկան տղեկ մը քովս մօտեցաւ եւ խոստացաւ ինծի առաջնորդ ըլլալ: Անունը հարցուցի. «Կարապետ է» ըսաւ. փոքրիկ առաջնորդիս հետ սկսանք սարերն ի վեր բարձրանալ:

Տէրիկը երեք կողմէն շրջապատող բարձր լեռները կիսաշրջանակի մը ձեւն ունին: Հարաւային կողմը գտնուող բարձր սարը Գելէ Գէյրօ (Գէորգի սար)ն է: Հոս շատ հին շրջաններէ մնացած ձեռքով փորուած ժայռերու մէջ սենեակներ, բաժանմունքներ, փուռեր, մառաններ եւ այլ հին բնակարաններու մնացորդներ կան:

Անկէ վերջ կովի ձորը իջանք: Մենք Կարապետին հետ սարեր կը բարձրանայինք, ձորեր կ'իջնէինք մինչդեռ գիւղին երիտասարդները իմ ուշանալս տեսնելով զիս փնտռելու կ'ելլեն: Եւ ահա կովի ձորին մէջ եկան մեզի միացան:

Այս ձորին մէկ կողմը Գելէ Գէյրօն, մէկ կողմն ալ Մանճէլի սարերը կը բարձրանան: Ձորը խոշոր կիսաշրջանակով մը կը նեղնայ եւ մինչեւ Տէրիքի գիւղը կ'իջնէ:

Այս ձորին մէջ կայ քարայր մը, որուն երկարութիւնը յայտնի չէ ներսն ալ չափազանց մութ ու վտանգաւոր է, կը լսուի միայն լերան տակէն անցնող ջուրին ձայնը որ մարդուն սոսկում կ'ազդէ:

Մանճէլի բարձրութիւնը հազար հինգհարիւր մէթր է: Գիւղացիները ինծի ետ դարձնել ուզեցին. սակայն ես վճռեր էի լերան գագաթը ելլել: Ցից ու սեպ ժայռերէն մագլցելով սկսանք վեր բարձրանալ: Վերելքի պահուն իրարու կը յանձնարարենք որպէսզի ետ չի նայինք, որովհետեւ մարդ գլխու պտոյտ կ'ունենայ:

Երեք տեղ նստիլ հանդչելով երկոժամուան յոգնեցուցիչ ու վտանգաւոր ճամբորդութենէ վերջ մեծ ուրախութեամբ լերան գագաթը հասանք:

Հոս հին օրերու փառքը ապրեցնող ժայռերու մէջ փորուած խոշոր ջրամբար մը, քանի մը հորեր եւ չէնքերու հիմեր միայն կանգուն մնացեր են:

Ջրամբարին ջուրը մինչեւ բերան լեցուն էր: Այցելուները այս ջուրէն կ'օգտուին:

Այս բարձր սարին վրայ նստած Տէրիկի եւ շրջակայքի գեղեցկութիւնները ժամերով դիտեցինք:

Տէրիկի արեւմտեան կողմի անծայրածիր դաշտը մինչեւ Մարտին կ'երկարի: Այս դաշտին մէջ, Տէրիկէն հազիւ երկու ժամ հեռաւորութիւն ունեցող բլրակ մը կայ: Ասիկա մարած հրաբուխի մը բերանն է: Կլոր բացուածքը հետզհետէ նեղնալով խոր անդունդի մը ճամբան կը շարունակուի դէպի երկրի խորերը: Այս բացուածքին քովի խորերը սեւ ու ծակոտկէն են ու այրած:

Այս անդամ Մանճէլի ետեւի կողմը ուրիշ ձորի մը մէջ իջանք: Հոս ալ երկար ու մութ քարայրի մը մէջ անուշ ջուր մը կայ, որ «Պիլխայրի» կը կոչուի: Այս ջուրէն խմեցինք եւ ապա քարայրին առջեւ դրուած քարերուն վրայ նստանք ու շրջակայքը դիտեցինք:

Հովիւները իրենց հօտերը կ'արածեն աղջիկներն ու հարսերը գոյնզգոյն ըզդեստներ հագած ուրախ երգերով փայտ կը հաւաքեն եւ ուսերնուն վրայ առած տուն կը տանին:

Բնութեան ծոցին մէջ մարդոց այս անմեղ զբօսանքն ու աշխատանքը ինծի մանկութեան օրերուս յիշատակները վերյիշեցուց:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԲԱԳԻՆ», ամսաթերթ գրականութեան եւ արուեստի, Բ. տարի, թիւ 2, Փետրուար 1963, Պէյրութ (Լիբանան):

ՍԻՈՆ, պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան, ԼԶ. տարի, թիւ 11 – 12, Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր 1962:

ՅՈՒՇ ՄԸ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԽՈՐՏԻԿԸ

(Եղերաբախտ Համազասպի անմոռանալի յիշատակին)

Փետրուարեան ժողովրդական ապրստամբութեան տարեդարձի այս օրերուն, խղճի եւ սրտի պարտականութիւն կը զգամ գրի առնելու յուշ մը, մօտիկ անցեալէն, երբ ինծի վիճակուեցաւ բախտը, անձամբ տեսնելու եւ մէկ քանի ամիսներ միասին աշխատելու այդ օրերուն նախօրեակին նահատակուած Հայորդիներէն, իր ազգակից համայնավարներու խիզ հրահանգով կացնահարուած Համազասպ Սրուանձտեանցի հետ: Նուիրական պարտականութիւն մըն է ինծի համար այս յուշագրութիւնը մանաւանդ անոր համար որ իմ անդամակցութիւնս Հ. Յ. Դաշնակցութեան, եղաւ կնքհայրութեամբ ու նախագահութեամբ տարաբախտ «Համօ»ի իր եղերական մահէն հազիւ 7 տարի առաջ՝ 1914ին:

Թող ներողամիտ ըլլան ընթերցողներս երբ զիրենք ետ տանիմ իմ յուշերուս հետ մինչեւ 1914էն ալ առաջ, խօսելու համար շրջանի մը մասին որուն վրայ որեւէ բան կամ շատ քիչ բան գրուած է ցարդ: Ակնարկս Պոլսոյ այնքան մօտիկ պատմական Նիկիոյ շրջանի տասնեակ մը հայ գիւղերու մասին է, գիւղեր որոնց ամէնէն փոքր 1500 – 2000 զուտ Հայ բնակչութիւն ունէր, իսկ ամէնէն մեծը 8 – 10 հազար, Նիկիոյ լիճին արեւմտեան ծայրը երկու կողմը գտնուած գիւղերը Քարձի, Գըլըճ – գիւղ, Շախշախ, Չէնկիլէր, Միջագիւղ, Մեծ – Նոր – Գիւղ, Քէրէմէթ, իսկ լճին դիմացի կողմը դէպի Կէմլէյիկ: Սէօլէօզ, Կիւրլէ, Պէյնի, Խարսախ, եւայլն, ասոնք բոլորը հազիւ 25–30 քռ. քիլոմեթր տարածութեան վրայ:

Այս բոլոր գիւղերը անխտիր ունէին իրենց բնականոն ազգային կազմակերպութիւնները, եկեղեցի – դպրոցով, զեկավարութեամբ Ազգ. Սահմանադրութեան հիման վրայ ընտրովի վարչութիւններու եւ բնականաբար նոյնիսկ Համիտեան շրջանին յեղափոխական – կուսակցութիւններու, Հնչակեան կամ Դաշնակցական: Իսկ 1908ի Օսմանեան խարուսիկ սահմանադրութենէն յետոյ երբ հրապարակը ողողուեցաւ կուսակցական գործիչներով, օրինակ. պատանեկութեանս շրջանին իմ գիւղս Միջագիւղը 1919ին իրարու ետեւէ եկան նախ Դաշնակցական Արիս Իսրայէլեանը (Իսրայէլ Տխրունի) եւ Ներսէս Փափազեանը (Մաշտոց վարդապետ), յետոյ վերկազմեալ Հնչակեան Երուանդ Չավուշեանը եւ Հեթում Սեւհողերցին եւ աւելի ուշ տխրահռչակ Հմայեակ Արամեանց եկաւ իբր Ս.

Սեւ Մարդը

— Երեկոյեան, ասում է վարպետը, գնանք տուն, կը ստանաս:

— Տո՞ւն, հարցնում է աղջիկը:

— Տուն, ձգում է Մամոն:

— Տուն, ասում եմ ես մտքումս, եւ չգիտեմ ինչու՝ բոլորս էլ տխուր ենք:

Հնչում է ազդանշանը: Այդ նշանակում է ճաշի դադարը վերջացաւ: Աղջիկը վեր է թռչում տեղից:

— Շնորհակալութիւն հիւրասիրութեան համար, վաղուց այսպէս ախորժակով չէի ճաշել... Իսկ եթէ ինձ այստեղ տեսնեն, մեկուսարան չե՞ն քշի... Չեն համարձակուի: Ես դիտեմ ո՛ւր եմ եկել:

Բոլորս ոտքի ենք կանգնում: Աշոտ տային հագցնում է վերարկուն: Նա նայում է բոլորիս եւ ժպտում իր սպիտակ ատամներով եւ երգում.

Կակաչների երկիր, վարդերի երկիր,
Սիրուն Մոլտավիա ...

— Գնացի, առանց ինձ չտխրէք: Երեկոյեան տանը կը տեսնուենք:

Նայեց սառցապատ ապակիներին եւ կարծես ինքն իրեն կրկնեց.

— Երեկոյեան ... տանը ...

Նա արագ բարձրացրեց գլուխը կարծես ինչ որ մտքից ազատուելու համար, գրեթէ վազեց մինչեւ դուռը, երկու ձեռքով հրեց այն, առանց ետ նայելու բարձրացրեց աջ ձեռքը, շարժեց մատներն իբրեւ հրաժեշտի նշան, ու դուռը ծածկուեց նրա ետեւից:

Լռութիւն:

Ես նայեցի այն սիւնին, որից քիչ առաջ կախուած էր Լիալիայի վերարկուն: Սիւնը մերկ էր ու գեղեցիկ, ինչպէս գեղեցիկ նշենին տերեւաթափից յետոյ: Ես նկատեցի եւ այն, որ Աշոտ տայու ու Մամոյի հայեացքը նոյնպէս թափառում է նոյն սիւնի ուղղութեամբ.

Կակաչների երկիր, վարդերի երկիր,
Սիրո՛ւն Մոլտավիա ...

6

Օրամուտի մանուշակագոյն աղջամուղջում օրօրւում է ուղղիչ – աշխատանքային ճամբարն իր շրջակայքով: Սառնամանիքը սեղմում է: Աշխատաւորական ջոկատները «տուն» են վերադառնում: Ինչ լաւ է, երբ Ֆիզիքական աշխատանքից յոգնած, ցրտից այրուող դէմքով հիւղակ ես մտնում ու զգում ես վառուող վառարանի անճառելի ջերմութիւնը: Երեւի աշխարհում չկայ այնպիսի մեծ հաճոյք, քան Ֆիզիքական աշխատանքից յետոյ հանգստանալու հաճոյքը: Մենք ազատւում ենք աւելորդ շորերից, բարձրանում տախտակամածների վրայ եւ անձնատուր ենք լինում այդ գերագոյն հաճոյքին: Փառք կեանքին եւ Նուրանբայեւին, մանաւանդ Նուրանմայեւին, որ վառ է պահում վառարանի կրակը եւ ջերմութիւնը: Նուրանբայեւ, ես սիրում եմ քեզ:

Թիւ 7 հիւղակի աւագ Կոլոկոլնիկովը մօտենում է հիւղակի մէջտեղ դրուած ընդհանուր սեղանին, մի ձեռքում իր վառուող ճրագը, միւսում՝ նամակների մի փաթեթ: Տիրում է լռութիւն: Կոլոկոլնիկովը գնում է ակնոցը:

— Փափատոփուլոս, հնչում է նրա գրեթէ կանացի ձայնը:

Վառարանի աջակողմից, վարի տախտակամածից դուրս է թռչում մի յաղթանդամ երիտասարդ՝ թխադէմ, թխամազ, բայց կապոյտ, թախծոտ աչքերով:

— Պարիր, ասում է Կոլոկոլնիկովը աջ այտը վեր քաշելով, մի դիմախաղ, որ նրա ժպիտն է.

Լուրջ դէմքով պարզում է իր ձեռները աջ ու ձախ, թեթեւ բարձրանում է ոտի մատների վրայ, իջնում եւ ստանում է նամակը Եորգօ Փափատոփուլոսը:

— Ռոստովսկի Վիքթոր Ռոմանովիչ...

— Այստեղ եմ, լսւում է հրճուալից մի կռինչ: Երկրորդ յարկի տախտակամածից սիւնը գրկած վար է սահում չէկ, ցից մազերով մի ծերուկ՝ ակնոցները ճակատին, գլխաւոր դերձակ Ռոստովսկին մօտենում է ձեռները բարձր, որպէս թէ պարելով, ստանում նամակը:

— Պագիրպէկով Մամալի թէ Պապալի, սատանան գիտի, չեմ ջոկում:

Իմամ Ալի Պագիրպէկովը մօտենում է հեգնական ժպիտով: Նրա անունը Կոլոկոլնիկովը դիտմամբ խեղաթիւրում է: Նրան յայտնի է Իմամ Ալու ընդյատակեայ խարդաւանքները՝ հիւղակի աւագ դառնալու համար:

— Կարող ես չպարել: Երբ Աստծոյ եւ վերակարգիչի օգնութեամբ աւագ դառնաս, այն ժամանակ կը պարես: Վերցրու, խեղճ մարդ, ռուսերէն ոչ կուկու, ոչ մու – մու ու դեռ ուզում է... Աչքիս չերեւաս: Ֆրենկել Իզիտոր Գալակտիոնովիչ:

— Ես եմ, Ֆրենկելը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(10 Շար.)

Գ. Հնչակեան գործիչ, դիւղը այլեւս կուսակցական ըլլալիք մարդ չէրմնացեր: Զմոռնամ ըսելու որ, Վեր. Հնչակեան-ները իրենք իրենց Հնչակեան կը կարծէին եւ իրենց քայլերդն էր՝ «Հեռաւոր երկիր», իսկ Դաշնակցականներունը «Դաշնակցական խումբ, գնանք մենք Սասուն», ես պիտի չխօսիմ այս կուսակցական կազմակերպութիւններուն քանի մը տարուան գործունէութեան, իրենց վէճ ու կռիւներու մասին, ատիկա շատ հեռուները պիտի տանէր մեզ: Այս խանդավառ եւ հետաքրքրական շրջանը հազիւ երկու կամ երեք տարի տեւեց, ու երբ ես 1913ի ամառը Պոլսոյ դպրոցական շրջանս աւարտած դիւղ վերադարձայ, հաւանաբար բացի Զէնկիլէրէն որեւէ դիւղ կուսակցական կամակերպութիւն դրեթէ չէր մնացած, անշուշտ կուսակցական անհատներ կային, բայց կազմակերպութիւն՝ ոչ:

Այս փոքրիկ նախաբանը փակելէ առաջ ըսեմ նաեւ որ ասկէց 4 – 5 տարիներ առաջ հանդուցեալ ընկեր Թաղւոր Այվազեանը որ Լիոնէն, երկար նամակով կ'ի-մացնէր ինծի որ Սուրիոյ մէջ կազմուած է յանձնախումբ մը կազմելու համար Բիւթանիոյ ընդարձակ շրջանի պատմա-դիրքը հարուստ հայրենակիցի մը մեկենասութեամբ, եւ կը խնդրէր ինձմէ դրել մեր դիւղի անցեալի պատմութիւնը, որքան որ կարենայի յիշել եւ դրկել այնինչ հասցէին: 18 – 20 էջ դրեցի եւ դրկեցի այդ հասցէին, մինչեւ հիմա որեւէ պատասխան չստացայ: Ընկեր Այվազեանը յաւէտ բաժնուեցաւ մեզմէ, ինչպէս նոյն ունեւոր մեկենաս հայրենակիցը եւ ես մինչեւ հիմա չեմ դիտեր թէ ինչ եղան այդ գրածներս:

Ինչպէս քիչ վերը ըսի 1913 թուակա-կանին դպրոցս լրացնելէ յետոյ վերադարձայ դիւղ եւ ուսուցիչ կարգուեցայ դիւղիս դպրոցին, ուրկէ հազիւ երեք տարի առաջ շրջանաւարտ եղած էի, այդ միեւնոյն տարին ալ իմ դիւղացի եւ դպրոցական ընկերս՝ Երուանդ Ճանկէօզեանը Պարտիզակի Ամերիկեան վարժարանի դասընթացքը լրացուցած եկած էր դիւղ: Նախ տարի մը հանդչելու, (կարծես թէ շատ յոգնած էր) եւ յաջորդ տարին երթալու Ամերիկա բարձրագոյն ուսման համար: Ուրեմն երբ 1913 – 1914 դպրոցական շրջանի սկիզբիս դիւղի բոլոր ուսանողները վերադարձան ամէն մէկը իր տեղը, մենք Երուանդին հետ մնացինք դիւղը, տարի մը: Կը յիշեմ որ Երուանդը երբ Պարտիզակէն դիւղ եկաւ արդէն թունդ Դաշնակցական էր եւ ձախ տեսակէն, ես դեռ ոչ, բայց չէ որ ինչպէս կ'ըսեն...՝ մէկը մէկուն կապես կամ առօք կ'առնէ կամ փառօք: Ես ալ կամաց կամաց դէպի այդ կողմը կը հակէի, մանաւանդ որ առիթները չէին պակսէր, Պոլսէն հասած գրականութիւնը, «Ազատամարտ»էն, «Երկունք»էն սկսեալ բոլոր դրքերը, Սիամանթօ, Վարուժան եւ բոլորը մեր այն շրջանի կուռքերուն, Ահարոնեան, Իսահակեան, Վարանդեան, եւայլն, եւայլն, մանաւանդ այդ 1913ի աշնան այցելութիւնը ընդունեցանք խումբ մը մտաւորականներու, Կոմիտաս վարդապետ, Սիամանթօ, Տոքթ. Պազիլ խան, Վերապատուելի Շմաւոնեան, Սարգիս Մինասեան եւ քիչ յետոյ ձմեռը «Երկունք»ի խմբագիր Գալուստ Էյնաթեան, այսպէս երանելի օրեր, մօտաւոր ապագայի յոյսով առլցուն խանդավառ երիտասարդական շրջան, այսպէս կը մտնենք 1914 թուականը:

Ահա այդ տարիի դարնան սկիզբը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պոլսոյ Կեդր. Կոմիտէի կողմէ մեր կողմերը կը դրկուի «Ասկերան»ի հերոս ընկեր Համազասպ Սրուանձտեանցը մեր դիւղերու կուսակցական կեանքը վերակազմելու համար, «Համազասպ»ի մասին մենք դեռ լսած չէինք, «Արդրանիկ», Գէորդ Զավուշ», «Աղբիւր Սերոբ» եւայլն, այս դիտէինք եւ կ'երդէինք, սակայն «Համազասպ»ինը, ոչ: Այսպէս «Ասկերանի» հերոս «Համօ» մօտաւորապէս երկու ամիս եղաւ մեզի հետ, «կազմակերպեց մեր շրջանի 5 – 6 դիւղերը, կազմեցինք «Լեռնասար»ի կոմիտէն, ընտրեցինք առաջին եւ դժբախտաբար վերջին կոմիտէն, եթէ յիշողութիւնը ինծի չի խաբեր հինգ անդամներէն որոնց երկուքը դեռ կ'ապրին մեր մէջ յանձինս ընկերներ Կարօ Բաղոսեանի եւ Երուանդ Ճանկէօզեանի: Ու կուսակցական եռ ու դեռ կեանք, բանախօսութիւն, վիճաբանական ժողովներ, դասախօսութիւններ դիւղէ դիւղ փոխադարձ այցելութիւններ եւ որովհետեւ «ոչ միայն բանիւ, կեցցէ մարդ» բնականաբար յաճախ հացկերոյթներ: Այսպէս հացկերոյթի մը ժամանակ երբ խորոված կ'ուտէինք ընկեր «Համօ»ն էր որ ըսաւ. ախ «կովկասեան խորտիկ»ը հրաշալի բան է:

Օսմ. Սահմանադրութենէն յետոյ, Կովկասէն եկած բոլոր բաները մեզի համար հրաշալի էին, խօսակցութիւնները, վէպ – բանաստեղծութիւնները, մանաւանդ երգերը բլբուլով քարերով մեզ կը վերացնէին, եւ հիմակ այս «կովկասեան խորտիկ» արդեօք ի՞նչ նշանաւոր բան կրնար ըլլալ, եւ երբ ընկեր Համօն դարձեալ աւելցուց «ես օր մը չինեմ եւ ուտենք» անհամբեր սպասեցինք այն օրուան, երբ մեր ընկերը պիտի չինէր այդ հրաշալի խորտիկը եւ բախտաւորութիւնը պիտի ունենայինք զայն ճաշակելու: Այդ լաւ օրը չուշացաւ, երբ Զէնկիլէր կուսակցական հաւաքոյթէ մը յետոյ մեր դիւղը կը վերադառնայինք, մսավաճառի մը խանութը, դեռ նոր կտրուած ոչխարէն ընկեր Համօն, դնեց երկու «օխա» եւ մտանք Երուանդենց պարտէզը: Պատրաստուեցաւ ամէն ինչ, «զորս դու պատուիրեցիր» պաղը տրուած օղիէն, սքանչելի սալատէն մինչեւ ոչխարի կաթի պանիրը ու մածունը եւ յետոյ նոյն մեր դիւղի անմահական հին դինին:

Յաջորդ օրը դարձեալ սկսանք մեր կուսակցական բնականոն աշխատանքները սակայն չմոռցանք Կովկասեան խորտիկը:

Հրահանդ Պոլսոյ Կեդր. կոմիտէէն ընդհանուր Շրջ. ժողովի մասին, ընտրեցինք մեր նորակազմ շրջանի ներկայացուցիչը Կարսեցի ընկեր Լեւոն Քինոսեանը, որուն կամաւոր կերպով միացաւ ընկեր Ճանկէօզեանը, նոյնպէս ընկեր Համօն վերադարձաւ Պոլիս մասնակցելու շրջ. ժողովի եւ ընտրուեցաւ պատգամաւոր Կարնոյ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովին, մեր պատգամաւոր ընկեր Լեւոն Քինոսեանը հազիւ վերադարձած դիւղ, որ յետագային ցաւալի զոհը եղաւ իրենց ընտանիքին բարեկամ Յոյներու դաւաճանութեան: Ծագեցաւ համաշխարհային Ա. ընդհ. պատերազմը եւ մտանք 1914 թուականին սարսափելի երկրորդ վեցամսեան: Այդ ամսուն ստացանք նոյն նորընտիր Կեդր. Կոմիտէի շրջաբերականը որ կը թելադրէր խոհեմութիւն, հանդարտութիւն, դէպքերու տեղի չտալ եւայլն, եւայլն, սակայն ինչ օգուտ, արդէն «զոր ինչ դրեցի դրեցի»ն ըսուած էր, յետո՞յ: Այս յետոն, բոլորդ դիտէք, զուլում, արհաւիրք պատեց աշխարհ ու երբ չորս տարի յետոյ խաւարը փարատեցաւ, հեռաւոր անապատներէն, վերադարձանք տասանորդուած բնակչութեամբ, ինչ սրտով այլեւս պիտի վերադառնայինք մեր դիւղերը կիսաւեր ու կիսակործան, արդէն այդ խաւարին մէջէն լոյս ծագած էր Հայաստան աշխարհի մէկ մասէն Հայաստանի հանրապետութեան որուն կերտումին մէջ իր մեծագոյն բաժինը ունեցած էր նաեւ մեր Լեռնասար նորակազմ շրջանի գործիչ ընկեր Համազասպ Սրուանձտեանց: Յետոյ դարձեալ չփոթ վիճակ, սեւ ամպեր մեր նորազատ սիրելի հայրենիքին երկնակամարին վրայ, ու չարաբաստիկ օր մը ցաւալի գոյժը, Ասկերանի հերոս, երրորդ գնդի հրամանատար Համազասպ կացինահար սպաննուած, հայանուն կառավարութեան մը հրամանաւ: 1921 Փետրուարին:

Ուրեմն, պաշտելի կնքահայր, մեծ ընկեր, 42 տարիներ են անցեր քու ցաւալի եւ եղերաբախտ մահուընէդ ի վեր ու ես քու ապերախտ սան – ընկերդ դոնէ այս անդամ խղճի խայթէ թելադրուած յուշերուս այս փոքրիկ փունջը ծաղկեփունջ մը թող ըլլայ քու անյայտ շիրիմիդ, ի՞նչ շիրիմ, հողմացրիւ աճիւններուդ, իսկ մենք սիրելի Համօ, դեռ մինչեւ հիմա կարօտը մնացինք կովկասեան խորտիկիդ:

Գ. ԿԻԻԼԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՎՐԱՑԵՐԷՆԻ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԴԱՍԱԳԻՐՔ (*)

Զիւրիխի մէջ հրատարակուած է, երկու հատորէ բաղկացած վրացերէնի ուսուցումին նուիրուած դիրք մը՝ գրուած դերմաներէն լեզուով: Հեղինակն է Կիթան Զխենկելի:

Առաջին հատորը կը կազմէ տեսական բաժինը՝ 628 էջ, 42 էջնոց յառաջաբանով: Այստեղ տրուած են լայն տեղեկութիւններ Վրաստանի, վրացական ժողովուրդի բաղկացուցիչ տարրերուն եւ վրացերէնի ուսման միջազգային նշանակութեան մասին:

Վրաստանի պատմական անցեալի, մանաւանդ անոր Ոսկեդարին մասին, որ Թամարա թագուհիին ժամանակաշրջանն է (1212), կան լայն տեղեկութիւններ այս դրքին մէջ. ցոյց տրուած է Վրաստանի ներկայ տարածութիւնը՝ 71·000 քառ. քիլոմեթր, 3,5 միլիոն բնակչութեամբ: Երկիր մը որ հարուստ է իր մշակոյթով, երկրային դեղեցիկ դիրքով եւ ենթահողի հանքերով: Լեզուական տեսակէտով ալ մանրամասն վերլուծումներ հետաքրքրական կը դարձնեն դիրքը, նախ քան բուն ուսմունքին էջերը: Այստեղ կը տեղեկանանք թէ 1500ամեայ այբուբեն մը, եւ ճոխ գրականութիւն մը կը կազմեն վրացերէնի հպարտութիւնը եւ այժմ ձեռնարկուած է մեծածաւալ բառարանի մը կազմութեան, որ պիտի ունենայ ութ հատոր եւ որուն չորս հատորները լոյս տեսած են արդէն: Զէ յիշուած Մեսրոպ Մաշտոցը:

Իբր լեզուական ուսումնասիրողներ յիշատակուած են մասնաւորաբար Տիռ, որ գրած է «Քերականութիւն արդի Վրացերէնի» (Վիէննա, 1904) եւ յայտնի լեզուաբաններ՝ Ն. Մառ, Վոգտ, Դէտըրս, Ռուդենկօ Սխանիծէ, Կիպսիծէ, Դոնդովա, Ախվելեդիանի եւ Չիքհոբավա, որ այժմեան վրացական Ակադեմիային հովանաւորութեամբ վերագրեալ մեծ բառարանին խմբագրողն է:

Զխենկելիի դրքին երկրորդ հատորը կը ներկայացնէ քերականական Ա. հատորին գործնական մասը, այսինքն այդ հատորին 48 դասաբաժիններու վարժութիւնները՝ 395: Իսկ 397 – 614 էջերը կը պարունակեն «Ընտիր քաղուածքներ» վրացական գրականութենէն (63 կտոր), առաջադրեալ բառացանկերով եւ լեզուական բացատրութիւններով եւ դերմաներէն թարգմանութիւններով:

Զխենկելի երկար աշխատանք թափած է այս գործին համար, որու ի վերջոյ տպագրութիւնը արժանի պատիւ եւ վարձատրութիւն կը բերէ հեղինակին:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

(*) Հրատ. Ամիրանի, Զիւրիխ (Զուիցերիա):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Հայկ իր ընկերներուն խորհուրդին կ'անսայ, ուղղակի կ'երթայ ամերիկեան Միացեալ Նահանգներուն հիւպատոսարանը, արձանագրել տալու իր ձեռքի անցագիրը:

Հիւպատոսարանին մէջ ամէն ձեւակերպութիւնները կը կատարուին եւ Հայկ կը պատրաստուի դուրս ելլել:

Հազիւ թէ չէնքին դռնէն դուրս նետած էր ոտքը, լրտեսներու առաջնորդութեամբ, ոստիկաններու խումբ մը, կը ձերբակալեն Հայկը, եւ բանտը կը տանին, ուր կը մնայ:

Հիւպատոսարանի վատոդի պաշտօնեաներէն սինլքոր մը մատնած էր Հայկ Սանոսեանը, ոստիկանութեան այն ժամանակի նախարար Շէֆիք փաշային, եւ սա, իսկոյն ամերիկեան հիւպատոսարանի քովի փողոցները շրջապատել տուած էր լրտեսներով:

Եւ Հայկ Սանոսեան օտար դեսպանատան մը շուքին տակ, լրտեսութեան ստորին արհեստին շնորհիւ իր ապրուստը ճարող ճիւաղի մը մատնութեան զոհ, մէկ քանի օր բանտին մէջ քաւելէ յետոյ իր... յանդգնութիւնը, կ'արտաքսուի Օսմանեան հողէն:

Այդ անիծեալ շրջանի Պոլիսը դիւրին չէ մէկ քանի տողերու մէջ վերապրեցնել. ճշմարիտ դժոխք մը, որուն մէջ կը տապկուէր ժողովուրդը, եւ բոլոր ժողովուրդներու մէջ, ամէնէն աւելի հայ ժողովուրդը:

Ապտիւլ Համիտ, իր ամենասուրբ(?) անձին պահպանութեան տարամերժ մտահոգութենէն մտրակուած այս Կասկածոտ Խելագարը, յաջողած էր իր շուրջը բոլորովին նոր աշխարհ մը կերտել, լրտեսներու, քսուներու, կաշառակերներու, աւազակներու, ոճրագործներու դաշնակցութենէ բաղկացած մարդկային ընկերութիւն մը, որ կը կառավարուէր վերէն բխած բացարձակ հրամաններով:

Երլտըզի Արքունիքը ճոխ հանք մըն էր, շահագործելի, անսպառելի հանք մը, հոն, ամէն տեսակէ ապրանքներ կը գտնուէին, երկրագունդիս 5 ցամաքներուն բերքերէն: Եւ Ապտիւլ Համիտ, այդ ճոխ հանքին միահեծան եւ ինքակալ տէրը, դիտէր արժեցնել իր սեփականութիւնները, շքանշան, դրամ, պաշտօն, կին, եւն. եւն. այս բոլոր հարստութիւնները դիտէր գործածել տեղին, ժամանակին եւ պարագային համեմատ, այնպէս որ, շատ անդամներ, կը յաջողէր հրաշքներ գործել եւ ապշեցնել քաղաքակրթեալ աշխարհը:

Այսպէս, այս ժահրոտ ճահիճին մէջ — որ դժբախտաբար Երլտըզ կը կոչուէր, եւ ուր սակայն, ոչինչ կրնայիր գտնել աստղի նմանող, բացի կիզող աչքերուն բոցերէն Հարէմի կիներուն ու աղջիկներուն, եւ բացի ասոնց կուրծքերուն վրայի շողշողուն գոհարներէն ու ադամանդներէն, մարդ-անասունին ամէնէն ստոր ընտանիքները կ'ապրէին: Մեծ ներքինապետէն սկսեալ մինչեւ ախոռապանը, եւ առաջին քարտուղարէն մինչեւ վերջին դռնապանը, ամէնքը լրտեսներ էին, իրարու արարքը հսկող, խօսք տանող, բերող անարգ, քսու, կեղծաւոր, խաբեբայ ստրուկներ, որոնք մէկ մարդու քմահաճոյքը կատարելու մէջ կ'որոնէին իրենց փառքը...:

Ահա այս ապականեալ մթնոլորտին տակ, այս թունաւոր մօրուտին մէջ բուսած, աճած քանի քանի չար ոգիներ, Օսմանեան Հայրենիքին ճակատագիրը կը վարէին հոն, Երլտըզի մէջ, իր հարիւր հազարաւոր հայ զոհերուն արիւնովը յօրացող, իր հարազատ եղբայրները տարիներէ ի վեր բանտարկող, իր սեփական զաւակները չարչարող, եւ, մանաւանդ, իր լաւագոյն եւ ազնուագոյն հպատակներուն արիւնը ծծող այդ Տզրուկին Օգոստափառ հովանաւորութեան տակ...:

Երլտըզի մէջ մէկ բան միայն ի պատուի էր, լրտեսութիւնը...:

Լրտեսներուն հայրը, նոյնինքն Ապտիւլ Համիտ էր, իրմէ ետքը կուգար Ահմէտ Ճէլալէտտին փաշան, արքունի լրտեսապետը, յետոյ կուգային երլտըզեան նուիրապետութեան միւս կարգերը. լրտես մըն էր մեծ ներքինապետը, որ ամէն օր, իր ստորակարգեալ ներքինիներուն բերած հարէմական սադրանքներուն, զզուլտուքներուն, այցելութիւններուն, վերջապէս հարէմի վերաբերեալ բոլոր գաղտնիքներուն մանրամասնութիւնները, ժամը ժամին ամփոփած ու շարակարգած, պիտի մատուցանէր Հիւնքեարին. լրտես մըն էր, եւ վտանգաւոր տեսակէ լրտես մը, Արքունի Արարողապետը, որ պաշտօն ունէր ընդունելու, կարգի դնելու եւ յետոյ Հիւնքեարին ներկայացնելու Երլտըզ հասած ժուռնալները, որոնք յաճախ ստորագրութիւնները կը կրէին պետական բարձր (?) անձնաւորութիւններու որոնք, բախտին հեղնանքո՞վը թէ դէպքերուն բռնադատումովը, սահմանուած էին ապագային ըլլալ երեսփոխան, ծերակուտական կամ... նախարարապետ:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէրի Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները: Տիկին Վերժին Ազնաւորեան (Ամերիկա) հարիւր ֆրանք, Տիկին Քլառա Մելիքեան (Ամերիկա) քսան տոլար, Օր. Նազենի Տէր Միքայէլեան հարիւր ֆրանք, Պ. Արամ Սարգիսեան հարիւր, Պ. Համբարձում Ունանեան յիսուն, Տիկին Նշանեան 40, Տիկին Վեհանուշ Ջրբաշեան 14 քիլօ թուղ եւ 12 քիլօ չամիչ:

ՆՈՒԷՐ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը ստացած է հետեւեալ նուէրը իր կրթական ձեռնարկներուն համար: Տէր եւ Տիկին Սարօ Գարակէօզեան յիսուն ֆրանք իրենց ամուսնութեան առթիւ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 27 Յունուար 1963, Մանուկներու Օրուան առթիւ եղած նուիրատուութիւնները, ի նպաստ դպրոցի ֆօնտին:

Տէր եւ Տիկին Նալպանտեան 45 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Մարանճեան, Տէր եւ Տիկին Ռ. Քիւրքէտէն 30ական, Տէր եւ Տիկին Օ. Փաստրմաճեան 25, Տէր եւ Տիկին Զատիկեան քսան, Տէր եւ Տիկին Փ. Ղարիպեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Քիւրէճեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Ճերմակեան 15ական, Տէր եւ Տիկին Ծ. Գունտուրաճեան 17, Տէր եւ Տիկին Մ. Սահակեան 16, Տէր եւ Տիկին Ս. Սիսլեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Բիլաւճեան, Տէր եւ Տիկին Քապաքճեան, Պ. Զ. Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Ծ. Արապեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Ս Քիւրէճեան, Տէր եւ Տիկին Բ. Այվազեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Մանուկեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Եէմէնէճեան տասնական, Տէր եւ Տիկ. Մարգարեան 7, Տէր եւ Տիկ. Ղ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան Տէր եւ Տիկին Վ. Յովակիմեան, Տէր եւ Տիկին Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Ալիքեան, փոքրիկն Ժօժօ, Տէր եւ Տիկին Ճըրըքեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Երանոսեան, Տէր եւ Տիկին Ստանպոլեան, Տէր եւ Տիկին Կիւրիւնեան, Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեան, Տէր եւ Տիկին Խ. Արսլանեան 5ական:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 296 մեթր:

Կարճ ալիք 31, 19 – 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին:

Պատարագիչ՝ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթաճեան:

Նիւթ՝ «Ս. Հաղորդութիւնը միջոց փրկութեան»:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի (քաղաք) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

SPLENDIDE

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

17 Փետր., Կիրակի, Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առիթով քառաձայն պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Ի ժամ Ս. պատարագի հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհ. քհնյ. Հիւնքէրպէյէնտեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խնտամեանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագըմճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհն. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեանի, Յարութիւն քհնյ. Ճօրթուեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն ամար:

21 Փետր. Վարդանանց ճակատամարտի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին: Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը: Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին աւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ: Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարզութիւններուն, յարգելու համար օրուան յիշատակը:

24 Փետր. Կիրակի, Բուն Բարեկենդան: Ս. պատարագ ժամը 10ին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ՝աւանդուին ինքնուրոյն եւ դիւրահասկնալի եղանակով: Նախաձեռնարկողը միայն այդ աշխատանքին նուիրուած ըլլալով կրնայ այցելել մերձակայ վայրեր:

Դասաւանդութեան վայրին ու ժամերու որոշման համար դիմել կամ գրել հետեւեալ հասցէին:

COUYOUMDJIAN
130, Rue Etienne-Dolet
Alfortville - Seine

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ՝ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիյիի ծերանոցին համար կ՝ուզուին՝
1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի,
2) Օդնական հիւանդապահուհի,
3) Սպասուհիներ:

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Բիւ տր Թրէվիզ, Փարիզ (9):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, նշխարներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը) — Երգիծանք:

Դիմել Յառաջին կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատան:

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ դին՝ լաթակազմ 20 Ֆր., թղթակազմ 17·50 Ֆրանք:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

«Փետրուար 18»ի 42րդ տարեդարձի առթիւ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի:

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ:

Խօսք կ՝առնեն ընկերներ՝ Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին:

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու վարչութիւնները, այս Երկուշաբթի ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ,

31, Avenue George V

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

ԺԱՆ ՎԱՍԻԼԻՍ իր երգերով «Օլիմփիա» նուագախումբի ընկերակցութեամբ: «ՍՕՍԻ» պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ ՔԻԻԹՆԷՐԵԱՆԻ «ԱՐՄԵՆԻԱ» նուագախումբ ղեկավարութեամբ Պ. Պէրնար ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ եւ երգ Օր. Սոնիա ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՔՕԹԻՅԵՕՆ – ԹՕՄՊՈԼԱ

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03–18 ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներու համար 5 Ֆրանք

Չէք Փօսթալ **801.972 C C.P.**

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal: 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ	17·50 Ֆ.
լաթակազմ	20 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նալպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ. Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

32ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 3, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro: Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերուն:

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, գայլիկներուն, նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն:

Հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ (ՀԱՅԵՐԷՆ), նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ:

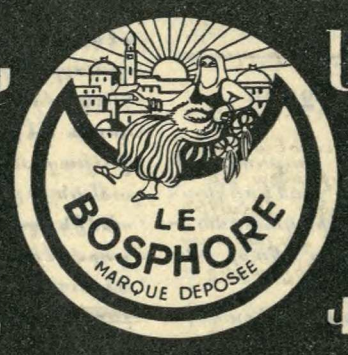

Պիտի ներկայացուի սկաուտական գունաւոր ֆիլմ մը ճէմպօրիէն:

ՊԻՒՖԷ Մուտք 5 Ֆրանք Երախաներուն մուտքը ձրի

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

DIMANCHE 17 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — 9534 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — No 9534

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՌՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայրենի հողին վրայ, յանուն ազատութեան, օտար բռնակալին դէմ մղուած վերջին ապստամբական շարժումը հանդիսացաւ «Փետրուար 18»ը :

Գերազանց ուժեր արեան մէջ խեղդեցին ազատատենչ ժողովուրդի մը այդ ինքնաբուխ, ազնուական ընդվզումը :

Այնուհետեւ խաղաղութիւն ամենեցուն : Երկաթեայ թաթ մը ընդմիշտ սանձեց զինաթափ եւ անպաշտպան հայրենասէրներու ըմբոստական խոյանքը եւ խորթ վարդապետութեան մը անմարսելի սկզբունքները փորձեց իրականացնել ընչաղուրկ դիւղացիներու եւ բանուորներու շահագործումով :

Այսօր երբ հսկայական յեղաշրջումներ տեղի կ'ունենան մեր շուրջ : Երբ անկախ հայրենիքի տէր կը դառնան Ասիոյ եւ Ափրիկէի զոյնզգոյն ազգերը, որոնցմէ շատեր ո՛չ անցեալ ունին, ո՛չ մշակոյթ, ո՛չ ալ կաթիլ մը արիւն թափած են յանուն ազատութեան, մեր սիրտերը կը ճմլուին տեսնելով ճակատագիրը, որուն ենթարկուած է Հայը :

Ո՛չ մէկ ազգ այնքան արիւն թափած, այնքան զոհեր տուած է այս անիրաւ աշխարհին մէջ գլուխը պարտկելիք պատառ մը սեփական հող ունենալու համար, որքան հայ ազգը :

Եւ սակայն ո՛չ մէկ ազգ այնքան դըժբախտ եղած է, որքան հայ ազգը :

Համաշխարհային առաջին պատերազմը մահացու հարուած մը տուաւ օսմանեան կայսրութեան, որուն փլատակներուն տակէն կեանքի կոչուեցան նորանոր անկախ պետութիւններ, — Սուրիա, Լիբանան, Իրաք, Յորդանան, Եմէն, Սէուտի Արաբիա, ու վերջինը՝ Իսրայէլ :

Ասոնք առանց մեծ զոհողութեանց ենթարկուելու, ժառանգեցին անհուն տարածութեամբ հողեր : Այդ հողերու մէկ մասի ընդերքէն կը հոսի սեւ ոսկին, անհաշուելի հարստութեան աղբիւր հանդիսանալով եւ սատարելով այդ երկիրներու բարգաւաճման :

Մեր չար բախտէն, մենք ո՛չ միայն չօգտուեցանք օսմանեան կայսրութեան կործանումէն, այլև ընդհակառակն տուժեցինք, ինչպէս տուժած էինք ամբողջ հինգ դար անոր բռնակալութեան տակ :

Թուրքիա հարաւէն կորսնցուցած հողամասերուն իբրեւ փոխարինութիւն բռնագրաւեց մեր սեփական հողերը : Իր սահմանները տարածեց մինչեւ Հայաստանի մայրաքաղաքին դուռները : Կարսն ու Արտահանը, Սուրմալուն եւ շրջանի հողամասերը, որոնք 1877 – 78ի ռուսեւ-թրքական պատերազմէն ետք Ռուսիոյ, 1918ին վերջ ալ անկախ Հայաստանի մաս կը կազմէին, այսօր Թուրքիոյ կը պատկանին : Շնորհիւ Մոսկուայի :

Կրէմլինի հաշիւները սխալ դուրս եկան : Լենին կը յուսար արեւմտեան իմպերիալիզմը տապալել՝ Մուսթաֆա Քեմալի հետ ձեռք ձեռքի տուած : Առաջին հարուածը կ'ուղղէին մանուկ Հայաստանի վրայ, որ «իմպերիալիզմի միջնաբերդն» էր :

Սակայն ինչպէս Հայաստանեան սրտցաւ գրող մը՝ Վ. Ն. Կարապետեան կ'ըսէր, Հայաստան տեղի տուաւ՝ սեղմուած բոլշեւիկեան մուրճին եւ թրքական սալին միջեւ, սակայն միջազգային իմպերիալիզմին քիթը չարիւնեցաւ :

Դժբա՛խտ հայ ազգ :

Զաւակներդ երկու երրորդով ցրուած են աշխարհի չորս հովերուն : Մէկ երրորդը միայն կ'ապրի այն փոքրիկ կորիզին մէջ, որ կազմուած էր 1918ին, անհուն զոհողութիւններու գնով :

Եթէ այդ ալ ստեղծուած չըլլար ...

Զունիս անկախ պետութիւն, որ տէր կանգնէր ի սփիւռս աշխարհի ցրուած զաւակներուդ : Աթոռ չունիս անկախ երկիրներու արիսպագոսին՝ ՄԱԿի մէջ : Ազգային դրօշակդ չի ծածանիր անոր հոյակապ չէնքին առջեւ, ազատ ազգերու դրօշակներու կողքին : Պատմական հողերդ ոտնակոխ կը մնան քու դարաւոր թշնամիիդ :

Այս դառն ճշմարտութիւնները կ'արիւնին մեր սիրտերը այն պահուն, երբ կ'ոգեկոչենք 1921 Փետրուար 18ի յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ԴԷՄ ՆՈՐ ԴԱՒ ՄԸ

ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆՈՒԵՑԱՒ

« ՄԻՏՔ ՉՈՒՆԷԻՆՔ ՏԸ ԿՈԼԸ ՍՊԱՆՆԵԼՈՒ» Կ'ԸՍԵՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Ոստիկանութիւնը Ուրբաթ վաղ առաւօտուն կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարեց եւ քիչ ետք կը պարզուէր թէ կըրցած էր առաջքն առնել նոր դաւի մը որուն նպատակն էր տը Կոլը սպաննել : Ե՞րբ, ո՞ւր եւ ի՞նչպէս : Ապահովութեան սպասարկութիւնները Հինգշաբթի օր ըստացած էին կարգ մը տեղեկութիւններ ըստ որոնց սպաներ մահափորձ մը կը պատրաստէին : Պիտի սպաննէին նախագահը, Ուրբաթ առաւօտ Զինուորական Վարժարանը կատարելիք այցելութեան ատեն : Ձերբակալուած են վարժարանին անգլերէնի ուսուցչուհին ինչպէս նաեւ երեք սպաներ : Ժորժ Վաթէն, որ ըստ ոստիկանութեան մեղսակից է եւ նոյնիսկ գլուխն է դաւին, փախուստի մէջ է :

Պէտք է ըսել սակայն թէ տեղական մամուլը որոշ վերապահութիւն ցոյց կուտայ այս լուրին առթիւ, նկատելով մանաւանդ որ ճիշդ պէտք եղած ատեն կը հասնի : Արդարեւ Փըթի – Քլամառի դատը կը շարունակուի եւ զինուորական Ատեանի շրջանը յետաձգելու օրինագիծը առաջին անգամ թէեւ վաւերացուեցաւ Ազգ. Ժողովին կողմէ, բայց Ծերակոյտը զայն մերեց : Այսպէս մինչ «Ֆիկառօ» հաւատարմօրէն կը նկարագրէ կառավարական տեսակէտը, «Քոմպա» իր խորագիրով իսկ կարծիք մը կը յայտնէ եւ կարճ խմբագրականով մըն ալ շատ բան կ'ըսէ : Արդարեւ Ֆիլիփ Թեսոն կը նկատէ որ այս մահափորձերու լուրերը այլեւս չեն վրդովեր ժողովուրդը ինչ որ մտահոգիչ է եւ կը շարունակէ — «Վատթարագոյնը այն կ'ըլլար որ երկրին մէջ այն զգացումը տարածուի որ այս ոճրային փորձերը քիչ մը շատ կը կրկնուին եւ շատ պատեհ առիթներով, որպէսզի իսկապէս վտանգաւոր համարուին : Շատ ցաւալի պիտի ըլլար որ իշխանութիւնը փորձէ օգտուիլ զզուելի ձեւի ընդդիմութենէ մը, արուեստականօրէն ամրապնդելու համար իր հեղինակութիւնը » :

Իւմանիթէ աւելի յստակ է : Զի վըստահիր լուրին : Ան ալ կը նկատէ որ «ճիշդ ատենին կը հասնի» եւ կ'ըսէ թէ ի վերջոյ անոնք որոնք այսօր տը Կոլը ըսպաննել կ'ուզեն — Մայիս 13ի տղաքը — իրենք են որ իշխանութեան գլուխը բերին տը Կոլը :

Օռոռ ուրիշ բան ալ կ'ըսէ : Խորագիրով արդէն կը յայտնէ թէ ձերբակալուածները կ'ուրանան որ տը Կոլը սպաննել ուզած են :

Ամէն պարագայի մէջ, որքան ալ որ ժողովուրդը վարժուած ըլլայ այս ձախողած մահափորձերուն, այս դաւն ալ առիթ մը կուտայ Արդարութեան նախարարին որ յաւելեալ պատճառաբանութիւններ գտնէ պաշտպանելու համար իր տեսակէտը, Զինուորական Ատեանի երկարաձգման համար :

Տը Կոլ սակայն այցելած է Զինուորական Վարժարանը եւ ճառ մըն ալ խօսած է սպաներուն որուն սակայն պաշտօնական հրապարակումը չէ տրուած : Ունկընդիրները պատմած են թէ տը Կոլ բացատրածէ հիւլէական Ազգ. ուժի մը անհրաժեշտութիւնը :

ՔԱՂԱՔՆ ՈՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Թող Պ. Խրուշչեւ զգուշանայ Էվտուչենկոյէն : Բանաստեղծ մըն է. եւ Պղատոն բան մը գիտէր որ բանաստեղծ չէր ուզեր իր Հանրապետութեան մէջ : Ճիշդ է որ Պղատոն քիչ մը սթալինական էր : Իր Քաղաքին փիլիսոփայական խոտութիւնը խոտոր պիտի համեմատէր Խրուշչեւեան ճկունութեան հետ : Ատոր համար է, արդէն որ իր հանրապետութիւնը — բարեբախտաբար — մնաց տեսլային եւ գոյութիւն ունենալու վտանգը երբեք ձճանչցաւ :

Դասը լաւ է : Յեղափոխութիւնները դիւրաւ պահպանողական եւ նոյնիսկ յետադիմական են դեղադիտական մարզին մէջ : Իրենց կեանքը կ'ապահովեն դիւրութեանց ճամբով եւ իրենց ղեկավարները կը նահանջեն արուեստագէտին ու բանաստեղծին անկարելի նոյնացման առջեւ :

Սակայն, եւ Պ. Խրուշչեւ գիտէ — նոյնիսկ եթէ կը վախնայ ատկէ կամ կը ցաւի ատոր համար — համայնավար քաղաքը կրնայ մինչեւ աստղերը բարձրացնել իր պատնէշները, այնուհանդերձ իր հիմերուն վրայ անխախտ կրնայ մնալ միայն այն ատեն, երբ տեղ մը տուած ըլլայ արուեստին, վերացական թէ ոչ, Տուտինցեւի եւ քննադատական ոգիին, Էվտուչենկոյի եւ իր եղբայրներուն ի գրոց :

ՌՈՊԷՐ ԷՍՔԱՐՓԻԹ
(Լը Մոնտ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԱՆԱՅԻ շրջանին մէջ սկսած են ճիւփիթքը հրթիռներու արձակարաններու քանդումը, ըստ Ճիւմհիւրիյէթի, Ամերիկացիներուն հսկողութեան տակ :

ԻՐԱՔԻ մէջ կացութիւնը ցարդ չփոթ է : Մաքրագործումները կը շարունակուին եւ դիմադրութիւնը ցարդ տեղի չէ տուած բոլորովին : Կառավարութիւնը յայտարարած է թէ Քասըմի կողմնակիցները հրապարակաւ պիտի դատուին :

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ մեկնելէ ետք Ղանացը ուսանողները յայտարարեցին թէ «Պուլկար ոստիկանութիւնը զմեզ խոզերու պէս կը ծեծէր» : Արտաքսուած Ափրիկեցիները ըսին նաեւ թէ «Սեւ էշ» եւ «Ճընկլի մարդիկ» որոկած են զիրենք, աւելցնելով թէ նոյնիսկ թքած են իրենց երեսին :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Լառսի դեսպանատան մէկ ընդունելութեան ատեն յայտարարեց թէ Չինաստանն ու Խորհ. Միութիւնը պիտի թաղեն դրամատիրութիւնը :

ՖԱՊՐ-ԼԻՒՍ որուն գիրքը՝ Բարձր Ատեան գրաւուեցաւ, մամուլի ասուլիս մը տուած է իր բնակարանին մէջ եւ յայտնած թէ այդ գրաւումը ծանրօրէն կը վնասէ արտայայտութեան ազատութեան : «Ինչ որ ըրած եմ այն է որ դադավարութիւն մը երեւակայած եմ որուն մէջ չափաւոր ամբաստանագիր մը կայ, ջերմ պաշտպանողական մը եւ ոչ մէկ վճիռ » :

ՀԻԱՆՈՒՄ - ՀՐՃԻՈՒՄ ԵՄ

Ես հիանում – հրճւում եմ՝
Ե՛ւ քուն մտած քարափով,
Ե՛ւ արթնացող տարափով,
Ճերմակութեամբ կարապի,
Ու թխութեամբ արաբի,
Մանուկների ե՛ւ խաղով,
Ե՛ւ կրկրան ծիծաղով,
Որից նրանք ոչ յոգնում,
Ոչ կարող են յագենալ :

Ես հիանում – հրճւում եմ՝
Մինչեւ անգամ եւ անհամբոյր մետաղով,
Եթէ արդէն առիւծ կտրած՝
Հալոցքի մէջ շէկ է նա,
Բայց եւ գիտես. մէ՛կ է, նա
Ա՛յ-այ պիտի՝ կատու դարձած՝ լուռ հոսի,
Դառնայ կալ սիչ,
Ու տպագրիչ մեքենայ,
Ինչպէս նաեւ շքանշան հերոսի,
Նոյնպէս կնոջ ու հարսի
Կրքոտ վզնոց,
Փառաւորուող լանջափակ,
Խանդոտ գօտու փակ ճարմանտ :

Ես հիանում – հրճւում եմ՝
Տարբեր վարքի ու բարքի տէր գետերի
Խելացնոր ու մարմանդ,
Լուրջ ու կայտառ հոսանքով՝
Ինչպէս կանանց ոտների
Կոկտացող նազանքով,
Որոնց հետքը փոշեթաթաւ մայթերին
Շատ է նման ծանօթ կախման կէտերի ...

Ես հիանում – հրճւում եմ՝
Երկինք մաքրող որոտով
Գառնուկների նոր հօտով,
Կարկատանուած արօտով,
Մինչեւ անգամ եւ սերմնաթափ առէջքով
Միայն տակը հո՛ղ լինի,
Մինչեւ անգամ նաեւ գորտի թռիչքով —
Միայն թռի՛չք թող լինի ...

Թէ չէք հաշուի անհամեստ
Ու չէք գտնի անյարմար՝
Ինքը ինձնից անջատւում
Ու հրճւում եմ մի քիչ նաեւ ինձանով —
Երբ որ ինքը ինձանից
Հոտն եմ առնում ինքնայրման,
Սուրբ քրտինքի,
Եռեփ եկող հնձանի՛...

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

ՏԽՐՈՒՆԻ — ՄԿՐՏԻՉ ՄԵԶՊՈՒՐԵԱՆ

86 տարեկան, հաւատաւոր Դաշնակցական մըն էր Մկրտիչ Մեզպուրեան որ մեռաւ առջի օր, Պոնտիի իր բնակարանը :

Բնիկ Իզմիրցի, ողբացեալը Սանասարեան աւարտած էր, ապա ուսուցչական պաշտօն կատարած Իզմիրի մէջ : Շատ կանուխ մտած էր Դաշնակցութեան շարքերը եւ ամբողջ կեանքը եղած էր պարտաճանաչ կուսակցական մը : Որքան ատեն որ տարիքն ու առողջութիւնը թոյլ տուին, ներկայ եղաւ հաւաքոյթներու, ընկերական հանդիպումներու եւ ժողովներու : Հին սերունդին վերջին ներկայացուցիչներէն մէկն է որ իր աչքերը կը փակէ, հայրենիքի կարօտը սրտին մէջ :

ԶՐՈՅՑ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— «Հայրենիք» կը հրատարակէ հետեւեալ զրոյցը, զոր խմբագիրը կատարած է Շ. Նարդունիի հետ.—

×

— Ի՞նչ է ձեր այցելութեան հիմնական նպատակը: Ի՞նչ են ձեր տպաւորութիւնները՝ Ամերիկայի Հայութեան ազգային տրամադրութիւններէն, ճիգերէն, գործէն:

= Եկած եմ ազգականներուս տեսութեան: Այս այցելութիւնը առիթ համարեցայ տեսնելու, քննելու, ուսումնասիրելու Ամերիկայի Հայութեան վիճակը, շարունակութիւն այն ճամբորդութեան, զոր կատարեցի տասը տարի առաջ՝ ուսումնասիրելու համար Արեւելքի Հայութեան վիճակը, իբրեւ պատմութեան նիւթ: Այս աշխատանքը ծանօթ է «գրագէտը որ փնտռելու ելած է իր ժողովուրդը» տարազով: Տարազը կը ներկայացնէ նաեւ դպրոց մը, որ կ՚առաջնորդէ գրագէտը քալելու իր ժողովուրդին հետքերուն վրայ, միաժամանակ կը հանդիսանայ վկայութիւն մը թէ ստեղծագործ եւ տաղանդաւոր ժողովուրդ մը ցան ու ցրիւ նետուած է չորս հովերուն՝ ցորենի հատիկներու նման, մեղսակցութեամբ արդի քաղաքակրթութեան գլուխներուն: Շատ բան ըսի կարծեմ երեք կէտերու մէջ: Ասկէ աւելին ըսելու ժամանակ, կը վախնամ որ կարմիր պղպեղ կը քսեմ բառերուս:

— Ի՞նչ վերապահուած է, կը կարծէք, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հայ գաղութներուն: Այսինքն, կը հաւատա՞ք թէ ուծացումը կամ ձուլումը ակներեւ վտանգներ են:

= Պիտի կորսուի՛ն, սիրելի ընկեր, պիտի հալին ու կորսուին Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հայ գաղութները: Մէկ մէկ ալ կ՚ընէ երկուք, այսքան պարզ է հարցը: Եւ Ամերիկայի Հայութիւնը պիտի կորսուի աւելի կանուխ քան Եւրոպայի Հայութիւնը: Կը տեսնէք որ չեմ ծամեր բառերը: Ի՛նչ են երգեր ուրիշ այցելուներ, գրագէտ կամ ոչ, զիս չեն հետաքրքրեր: Կ՚ըսեմ, ես ազցան քաղելու չեկայ, կը տեսնէք որ մէջքիս կապուած գոգնոց չկայ: Ուծացումը կամ ձուլումը ակներեւ է, եւ անմիջական: Պարտականութիւն կը համարիմ յայտարարել այս պարագան: Այստեղ, աւելորդ կը համարիմ բացատրել թէ ինչո՛ւ աւելի մօտ կը կարծեմ Ամերիկայի Հայութեան սպառնացող վտանգը:

Այս վտանգին մասին խօսուած է յիսուն տարի առաջ ալ, բայց տես՝ կ՚ապրին հայ գաղութները, — դիտել պիտի տան ինծի: Ժամանակի մասին ծանօթութիւն ունի՞ն առարկողները: Իմ խօսքս Նինուէի աւերակներուն մասին չէ, ոչ ալ Նաբուգոդոնոսորի:

— Գոյութիւն ունեցող լնացումը կամ տժգունացումը մասամբ դարմանելու, առնուազն՝ սահմանափակելու համար, ի՞նչ կարելի է ընել եւ ի՞նչպէս:

= Դարմա՞ն, սահմանափակո՞ւմ, — ի՞նչ կ՚ըսէք: եղբայր իմ ի գրոց բարբառ: Ո՛չ կարելի է դարմանել, ո՛չ ալ սահմանափակել: Դիւրի՛ն էր փրկութիւնը, ժամանակին, Յովնանի ժողովուրդին համար,— կը բաւէր ապաշխարել:

Տարբեր է մեր պարագան:

Հետաքրքրուա՞ծ էք անձնասպանութեան մասին, իբրեւ ախտերեւոյթ: Արդ, անձնասպանութիւն է որ կը կատարուի այսօր: Գլխիվայր դահավէժ անկում մըն է որ ոեղի կ՚ունենայ: Կոտորա՛ծ, կոտորա՛ծ, կ՚աղաղակէր Սիամանթօ ողբագին: Ի՞նչ կայ այժմ որ տարբերի այդ կոտորածէն: Զարդ է որ կը կատարուի, ամէն օր, ջարդ առանց արիւնհեղութեան, ճերմակ ջարդ՝ ինչպէս կ՚ըսուի, անուշ ջարդ՝ եթէ կարելի է ըսել: Ժողովո՛ւրդ մը կը մեռնի ահա, մեր աչքերուն տակ, առանց մահուան գիտակցութեան, առանց մահուան վախի, երջանկօրէն, հեշտագին, հրճուելով: Կը մեռնի փորը կուշտ եւ ոչ թէ անօթի, կը մեռնի փափուկ անկողիններու մէջ եւ ոչ թէ անապատի աւազին վրայ, փառք տալով բախտին, ճակատագրին, վախճանաբեր հրեշտակին, օրհնութիւն կարդալով ջարդարարին:

Եղբա՛յր, այլեւս ի՞նչ դարման կը հարցնէք, ինչո՞ւ կը հարցնէք: Մարդիկ ուրախ են որ կը մեռնին:

Կ՚ուզէի դիտնալ թէ Ամերիկայի մէջ իմ լեզուս կը հասկնա՞ն արդեօք, համ կ՚առնե՞ն իմ լեզուէս, որ թթու է, — ես այն գրագէտն եմ որ, ինչպէս Պուալօ կ՚ըսէ, կատուին կ՚ըսէ կատու, սրիկային կ՚ըսէ սրիկայ: Ես մէկն եմ որ չեմ վարանիր գայթակղեցնելէ նոյնիսկ Աստուած: Ծընած եմ իմ ժողովուրդիս սէրը սրտիս մէջ, եւ կ՚ապրիմ այրելով ու մրկելով այդ սիրոյ կրակով: Եւ թող Աստուած պելաս տայ՝ եթէ ես դադրիմ հնչեցնելէ ահազանգը, վտանգին դիմաց, որ ահա՝ պատեր է Հայոց երկինքը:

Ահա թէ ինչո՛ւ կրնամ ըսել արդար խօսք, ճշմարիտ խօսք, անկեղծ խօսք:

Ի՞նչ է ինծի պատմուածը,— եպիսկոպո՞ս մըն է սպաննուեր եւ գաղութը պառակտեր է ատո՞ր համար: Բայց քանի՞ տարիէ ի վեր կը տեւէ այս քէնը, այս փոխադարձ ատելութիւնը որ հայրը կը հանէ ազուն դէմ, եղբայրը՝ եղբօր դէմ, քոյրը՝ քրոջ դէմ, կրակը տարածելով մինչեւ դրացիին տունը, մինչեւ խնամիին դուռը, մինչեւ թոռանը օրօրոցը: Եւ ազգը կը սպաննուի եպիսկոպոսի մը սպանութեան պատրուակով: Ամօ՛թ, հազա՛ր ամօթ:

Ու չեղա՛ւ կաթողիկոս մը, պատրիարք մը, արքեպիսկոպոս մը, քորեպիսկոպոս մը, որ ցաւէր՝ ազգը տեսնելով ճեղքուած, ինչպէս իրենց չաթալթագերը, եւ աղաղակէր.

— Հերի՛ք, որդիք, հերի՛ք է, միացէք, այլեւս միացէք, ի սէ՛ր Հայութեան: Վերջ մը ունի ամէն ցաւ, վերջ մը ունի ամէն սուգ՝ նոյնիսկ ամէնէն արժանաւորին ետեւէն: Մենք աւելի մեծ մեռելներ ենք թաղեր, մենք աւելի մեծ աղէտներ ենք տեսեր, զգաստացէ՛ք, անողորմ ժամանակը կը սպառնայ մեզի՝ կորըստեան վիհը լայն բացած:

Ափսո՛ս, ընդհակառակն թոյլ տրուած է որ ժողովորդը զբօսնու «իմ ժամս» ու «քու ժամդ» խաղալով գերեզմանին ճամբուն վրայ: Այս խաղը ասպարէզ է բացած հարուստներուն, որոնք, իրենց ամլութեան, ըսել կ՚ուզեմ իրենց անտաղանդութեան վրէժը կը լուծեն, փառքի կամ անմահութեան ճամբայ կարծելով եկեղեցաշինութիւնը, առանց հարցնելու կարծիքը Նոր Զուղայի բնակիչներուն, որոնց եկեղեցաշէն հայրերը նուազ բախտաւոր եւ երջանիկ եղան քան Պոլսոյ հայ ամիրաները իրենց հրատարակութիւններով եւ մեծագործութիւններով հպարտ:

Այս խօսքերուս մէջ բանիմաց ընթերցողը կը նշմարէ թէ շատ հետաքրքրուած չեմ, շատ խանդավառուած չեմ եկեղեցիով, — օ՛, եկեղեցիէն առաջ ալ կային Հայեր, մեծ Հայեր, հայկական ըսքանչելափառ քաղաքակրթութիւն մը: Դէմ չեմ, սակայն, եկեղեցիին, — ժամանա՛կն է որ կը փչէ եւ կը դարձնէ պատմութեան էջերը, ուր կը ներկայացուի ազգին յեղաշրջութեան հրաշքը: Անմիջապէս աւելցնեմ որ դպրոցն է որ եկեղեցի կուտայ, բայց եկեղեցին դպրոց չի տար: Ասկէ դժուար չէ, եւ լայն զարգացումի եւ հմտութեան կարօտ չէ, ընթանալ դէպի այն ճիշդ ըմբռնումը, որ մեր ազգային պատմութեան մէջ առաջնակարգ դեր մը կուտայ Երեւանին, Էջմիածնի վրայ նախապատուութեամբ:

Ի վերջոյ, սիրելի ընկեր, ձեր սրտցաւ հարցումին ի պատասխան, ա՛յս է գիտցածս իբրեւ դարման.—

Նախ հարուստներո՛ւն կ՚ուղղեմ իմ խօսքս. — Դէպի կորուստ կը դիմենք դահավէժ: Դպրոց շինեցէք, ա՛յ մարդիկ, դպրոց շինեցէք,— այս է փրկութեան միակ ճամբան: Դպրոց շինելով է որ յաւերժութեան հասաւ հայ ժողովուրդը:

Յետոյ խօսքս կ՚ուղղեմ հայ ժողովուրդին.— Միացէ՛ք, Հայեր, միացէք, բաւ է այսքան ատելութիւն: Միութիւն քարոզեր են մեր անմահները, սէր եւ միութիւն երգեր են մեր երգիչները: Համագործակցութա՛մբ միայն կը դիմանանք, կը կասեցնենք աղէտը, կը փրկուինք կորըստեան վտանգէն:

— Ի՞նչպէս կը տեսնէք մեր գրականութեան եւ հրապարակագրութեան մօտաւոր ապագան: Ճիշդ կը գտնէ՞ք ընդհանուր այն կարծիքը թէ հիներու ձգած պարապը կարելի պիտի չըլլայ գոցել:

= Մեր գրականութեան եւ հրապարակագրութեան ապագան կապուած է աղէտին կամ զգաստութեան, զոր պիտի ընտրէ հայ ժողովուրդը ճակատագրական այս թուականներուն մէջ:

Մասնաւորելով մեր դիտողութիւնը Ամերիկայի հայ գաղութին, գրականութիւնը եւ հրապարակագրութիւնը չեն կրնար ապրիլ երկար, երբ ժողովուրդը ինքզինք կը նետէ Արտաշէսի գերեզմանին մէջ՝ հին հմայքներով գոհացած: Աւերակներու վրայ ոչ գրականութիւն կը բուսնի, ոչ հրապարակագրութիւն կը ծաղկի, ոչ ալ կը թագաւորէ Արտաւազդ:

Դէպի Արեւելք՝ դեռ կրնայ երկարիլ կեանքի եւ մահուան ճամբան, հայ ժողովուրդին համար: Բայց կը պահանջուի հիմնական ծրագիր համազգային գործակցութեան: Ժողովուրդներու արտասահմանեան գործերով ու պատմութեամբ շատ հետաքրքրուած, կարելի է ըսել՝ արտասահմանագիտութեան մասնագէտ, կրնամ հրապարակ նետել նման ծրագիր մը, երբ պահանջուի:

Իսկ ըսել թէ հիներուն ձգած պարապը կարելի չէ գոցել, կը նշանակէ ուրանալ հայ ժողովուրդին տաղանդը: Սպառած չէ մեր ժողովուրդը եւ կրնայ դեռ ծնիլ այնպիսի ներկայացուցիչներ, ամէն ասպարէզի մէջ, որոնք ընդունակ են գոցելու ամէն պարապ, որքան ալ խոր ըլլան այդ պարապները: Բայց, ինչպէս ըսի, համախմբելով ուժերը, ստեղծելով նպաստաւոր պայմաններ:

— Քիչ առաջ գործածեցիք արտասահմանագիտութիւն բառը եւ ուշադրութիւն ըրի որ երբեք չխօսեցաք Հայաստանի մասին, այժմ խօսեցէք հայրենագիտութեան մասին:

= Երբ կը քննադատեմ այն միջամտութիւնները, զորս կարգ մը գործիչներ, Երեւանի թելադրանքով, կը փորձեն մեր գաղութներուն կեանքին մէջ, կը հետեւի թէ պիտի չուզէի որ նոյն միջամտութիւնը փորձուէր մեր հայրենիքին մէջ՝ մեր վայելած ազատութեան թելադրանքով: Արտասահմանի մէջ հայ ժողովուրդը տէրն է իր ճակատագրին, պատասխանատու՝ իր գործունէութեան վտանգներուն, լծուած՝ անկաշկանդ պայքարի մը յանուն թրքահայ դատին: Հայաստանի մէջ եւս հայ ժողովուրդը տէրն է իր ճակատագրին, (երանի թէ կարենայի ըսել՝ իր գերիշխանութեան), պատասխանատու՝ իր գործունէութեան վտանգներուն, ջանալով հաւատարիմ մնալ մեր պատմութեան իտէալին:

Արտասահմանի մէջ ընդդիմադիր կազմակերպութեանց կողմէ ամէն քննադատութիւն օգտակար է Հայաստանի եւ անհրաժեշտ:

Պատասխանս, այս վերջին հարցումին մասին, կը համարիմ բաւարար մեր ընթերցողներուն համար, զանց առնելով հայրենիքի եւ թրքահայ դատի մասին տեսութիւններս, որոնք ակադեմական արժէք միայն ունին, այսինքն՝ ժողովուրդին համար կը մնան ոչ – հետաքրքրական:

×

Յաջորդով մեր զրոյցը գրական ճակատի հարցերու մասին:

Սեւ Մարդը

Առաջ է վազում գունդ ու կլոր, կլոր ակնոցներով եւ կարմիր թշերով «գործարար բակի» պահեստապետ Ֆրենկելը. այս ան Ֆրենկելն է, որ Լիալիայի վրկայութեամբ նախ ֆսֆսում է եւ յետոյ, որ աւելի կարեւոր է, նայում է Լիալիայի վրայ, ինչպէս ագռաւը մի կտոր պանրի վրայ, իսկ Լիալիան պանիր չէ, իսկ եթէ պանիր է ...

Նա վերցնում է եռանկիւնի նամակը, հոտոտում է եւ ասում.

— Ծանրոցի հոտ եմ առնում:

Երբ նա անցնում է մեր մօտով, ես կըռանում եմ տախտակամածին եւ ասում եմ նրա ականջին.

— Ֆրենկել, Լիալիան պանիր չէ, իսկ եթէ պանիր է, քեզ համար չէ ...

Նա նայում է ինձ, կլոր ակնոցների տակ արագ – արագ թարթում աչքերը եւ կարծես հասկանում է.

— Չեմ սիրում յիմար կատակներ:

— Ֆրենկել, ուրեմն մի զբաղուի յիմար կատակներով, գոռում եմ ես նրա ետեւից:

— Պոպէյկօ Միխայիլ Միխայլովիչ ...

Նամակներ կան Ալմա – Աթայից եւ Ռոստովից, Սամարզանդից ու Երեւանից, Մինսկից, Մախաչ – Կալայից, Մոսկուայից, քաղաքներից, աւաններից, գիւղերից: Բոլորն էլ գրում են, որ շատ լաւ են, չափազանց ողջ եւ պէտք եղածից աւելի առողջ են, որ հեռու չէ մեծ հանդիպման օրը եւ որ նրանց տանջում է միայն կարօտը, սրտամաշ կարօտը, որի համար եւ արտասւում են, իսկ այնպէս ապրում են ուրախ, չափազանց ողջ եւ պէտք եղածից աւելի առողջ:

Ասացէք խնդրեմ, ախ, դու, քոլերա, տեսա՞ք արածը ...

Սարոկինն է, Իվան Պետրովիչ Սարոկինը, քոյրը գրում է, որ կինը՝ Նատիան, ամուսնացել է:

— Ասացէք խնդրեմ, կրկնում է նա՝ ուշադրութեամբ նայելով նամակին, կարծես հազուագիւտ նկար է դիտում, եւ ո՞ւմ հետ, մեր քաղաքային խորհուրդի համայնքի բաժնի վարիչ Բուրդենկոյի հետ, նա, որ ինձ վրայ ցուցմունք էր տուել ... Եւ տեղն է այդ սրիկային, շարունակում է նա եւ չդիտես ինչու ժպտում, կինս նախ չբեր է, հեմոկլոպինից խեղճ, ջղային է ու սրտի արատ ունի, սարսափելի խանգոտ է ու փողասէր, տեղն է այդ հարբեցնող Բուրդենկոյին, թող տանջուի, հոգին դուրս գայ:

Երկու բռունցքները ծնկներին, մազակալած, տանջուած դէմքով, անթարթ խոշոր աչքերով ճրագին է նայում Վլատիմիր Մավրինը, կինը գրում է, որ նրանց միակ որդին, Սերկէյ Մավրինը զոհուել է Պելոռուսական ճակատում:

— Ցուցմո՞ւնք կը տաս ինձ վրայ, լիրբ, զրպարտիչ, տէ քաշիր պատիժդ, դաւաճանի մէկը, ասացէք խնդրեմ, շարունակում է բարձրաձայն մտածել Իվան Սարոկինը.— ապրես, Նադիուշա, շատ ապրես, իմ վրէժը հանեցիր, Նադիուշա, սիրելիս ... ախ, դու, քոլերա:

Ընթրիքից յետոյ երեւաց Սանասարը: Վիրակապերը հանել էր նա, մաքուր սափրուել: Փորձում է ժպտալ, չի յաջողւում:

— Բարձրացիր, նստիր, դեղերտիր Ֆիլոն, ասում է Աշոտ տային:

Նա բարձրանում է եւ նստում: Զամանովը շարժւում է տեղում:

— Մի վախենար, ասում է Սանասարը նրան հայերէն, թութունդ ինձ պէտք չի:

— Ինչո՞ւ ես եկել, հարցնում է նրան Աշոտ տային:

— Որ մի անգամ էլ քիթ – մռութիս տաս... բինդ էլ ունեմ, նա գրպանից հանում է գործածուած վիրակապը:

— Ես քո քիթ – մռութի հետ գործ չունեմ, ձայնը բարձրացնում է Աշոտ տային, ես քո ոչ հայրն եմ, ոչ էլ քո խնամակալը, ես ուզում էի, որ դու մարդ դառնաս, չե՞ս ուզում, գնա, քարշ եկ, գող – աւազակի մէկը:

— Ուրեմն ես մարդ չեմ, ասում է նա ասես ինքն իրեն, յետոյ նայում է ինձ, ասենք, ինչո՞ւ եմ հարցնում, ես մարդ մարդհաշիւ չեմ: Պարզ է, ես էլ դիտեմ:

— Կը զղջաս, տղայ, ցաւով ձայնը բարձրացնում է Աշոտ տային, կը յիշես ինձ, ուշ կը լինի:

Սանասարը լարուեց.

— Դատաւորի պէս ես խօսում հետս, այ Աշոտ տայի, բայց քո տեղն էլ նեղ է, էդքան բան որ դիտես, էլ ինչո՞ւ ես նըստել էստեղ, կը գնայիր, շրջանի խորհրդի նախագահ: Թէ՞ քեզ նստեցրել են, որ զլխիս խրատ կարդաս... սպեցիալն դրա համար ես նստել, հը՞...

Աշոտ տային մթնեց:

— Թէ ինչու եմ ես նստել, ասաց նա դանդաղ, քո խելքի բանը չէ. ես գողութիւն կամ մարդասպանութիւն չեմ արել: Երեւի կայ մէկը, որին հարկաւոր է, որ ես էստեղ նստեմ: Բայց ես չեմ կորցրել իմ մարդկային դէմքը: Աշխատում էի գրսում, այստեղ էլ աշխատում եմ, գրսում երգելով էի աշխատում, իսկ այստեղ ... լաց չեմ լինի, բայց հասկացիր, ում հարկաւոր է, որ ես այստեղ նըստեմ, նա անմահ չէ. ամենամեծ գողը ազատութեան գողն է, իսկ դու ... դու ի՞նչ ես որ, մանր ժուլիկ (ստահակ), թութունի գող... Զամանով, ծխել ուզում ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(11 Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՆԿԱՐԻՉ
ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Արտասահմանի հայ նկարչութեան մէջ մեծ տեղ կը գրաւէ Զ. Մութաֆեան: Վերջերս Միացեալ Նահանգներուն մէջ անցաւ յաջողութենէ յաջողութիւն, պատիւ բերելով իր արուեստին եւ իր ազգին:

Մութաֆեան ծնած է Սամսոն 1907ին եւ հաղիւ եօթնամեայ ինքն ալ կրեց տարագրութեան դառն օրերը, հրաշքով ազատած, Ամերիկեան Նիր Իսթ Ռըլիֆի որբանոցը կը մանէ եւ բախտ կ'ունենայ ապաստանիլ Յունաստան (1923) ուսկից կ'անցնի Իտալիա երբ Վենետիկի Մխիթարեանները 85 որբեր որդեգրեցին Իտալիոյ մէջ ուսում տալու եւ արհեստ սորվեցնելու համար:

Զարեհ մանկութենէն սիրահար էր գեղարուեստի նախ սկսաւ ջութակ սորվիլ, բայց իր սէրն աւելի բուռն էր նկարչութեան հանդէպ: Ժամանակ մը Միլան մընալէ յետոյ, ուր հաստատուած էր որբանոցը սեփական չէնքի մը մէջ, տեսչութիւնը գնահատելով Մութաֆեանի գեղարուեստի շնորհքը, զինքը կ'արձանագրէ աշակերտ Մուրատ Ռափայէլեանի: Օժտուած լիկէական վկայականով Մութաֆեան կը յաջողի մտնել Միլանի Պրերա, գեղարուեստից վարժարանը: Չորս տարիէն աւարտելով նկարչութեան վարժարանը, Հռոմի մէջ կուտայ ուսուցչապետութեան տիտղոսի քննութիւնը եւ յաջողութեամբ կը վերադառնայ Միլան եւ կը կազմակերպէ իր առաջին ցուցահանդէսը:

Միլանի քննադատական աշխարհը ջերմ տողեր նուիրեց երիտասարդ արուեստագէտին, որ քաջալերուած նետուեցաւ նոր հորիզոններ բանալու իր վրձինին առջեւ:

1933ին օժտուած տիտղոսներով եւ գովեստի հրատարակութիւններ իր ձեռքի թղթածրարի մէջ, Մութաֆեան կը մեկնի Ժընեւ: Իր նիւթական վիճակը շատ տկար էր, պէտք է կեանքի համար պայքարիր, եւ բախտն օգնեց գտնելու Գարլոյ Մայնի հարուստ առեւտրականը եւ գեղարուեստի սիրահարը որ ձեռք դրաւ երիտասարդ եւ օտարական նկարչին վրայ: Ետեւէ ետեւ ցուցահանդէսներ կազմակերպեց Պալի եւ Ցիւրիխի մէջ, ինքն եղաւ ամէնէն լիաձեռն մեկենասը: Զարեհ շունչ առաւ, զինքը ճանչցան ու գնահատեցին բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, արուեստագէտներ եւ գուիցերական հասարակութիւնը: Գ. Մայնի չէր սխալած, գտած էր իսկական արուեստագէտը: Մութաֆեան դիւրաւ մտաւ նաեւ պետական անձերու եւ մեծահարուստներու տուները դիմանկարներ յօրինելով. նա գտած էր իր ճամբան, իր արուեստը սիրուած էր, իր վրձինը յարգուած եւ փնտռուած: Հեշտ էր այլեւս իրեն համար ցուցահանդէսներ կազմակերպել եւ գովեստներ ու բարձր գնահատանք ստանալ:

Զուիցերիան եւ ապա Փարիզ, ուր վերջնականապէս հաստատուեցաւ 1939ին եւ հոն ալ իր ընտանեկան բոյնը չինեց, կամաց կամաց փոխեցին Մութաֆեանի նկարչութեան դիմագիծը: Սորված Իտալիոյ մէջ, թրծուած դասական նկարչութեամբ, նոր աշխարհները պատճառ դարձան որ հին արուեստը խորք մնայ իր վրձինին եւ նորը դայ արդիական հոգի եւ շունչ տալու, գեղեցիկ ամուսնութիւն մը դասական եւ արդիական ոճերուն մէջ: Փարիզ հրաշքներու քաղաք է, աշխարհի բոլոր ազգերը հոն թափած ու բերած են իրենց մտաւորական ժառանգութիւնը, հեշտ էր այցելել պատկերասրահները, հաղորդուիլ նոր միտքերու հետ: Նա ուշիմ էր եւ հայկական դիւրին իւրացումի միտքն ունէր եւ կրցաւ շուտով Փարիզի գեղարուեստական հոգին զգենուլ:

Բայց նա հարուստ նիւթեր հաւաքելու համար, յաճախ թափառեցաւ Ֆրանսայի զանազան կողմերը, նետուեցաւ բնութեան ծոցը եւ դիտեց ու նկարեց դաշտային, դիւղական, ծովային տեսարաններ: Արեւոտ Իտալիոյ տեղ գտած էր Ֆրանսական գորշ բնութիւնը. գտած էր մութ կանաչ բնութիւնը եւ անոր ծոցը թաղուած դիւղակներ, տրտում եւ սակայն համակրելի. նկարիչը շատ հարազատ եւ շատ մեկնաբանական գոյներով բազմաթիւ պաստառներ պատրաստեց որոնք զանազան ցուցահանդէսներու մէջ ձեռքէ ձեռք անցան եւ իր անունը պատուաւոր տեղ գրաւեց այն քաղաքին մէջ, ուր ըսեմ թէ 60·000էն աւելի նկարիչներ կան մի զարմանաք:

Վերջին պատերազմի շրջանին բախտաւոր կ'ըլլայ զերծ մնալ զինուորագրութենէ եւ առատ ժամանակ կը գտնէ խորհելու, աշխատելու, արտադրելու համար:

Իր հարուստ արտադրութեան համար չէին բաւեր Ֆրանսական տեսարանները, պէտք էր սահմաններէն դուրս անցնիլ; տեսնել Սպանիան իր միջնադարեան հարուստ կենցաղով. իր ճոխ եւ քիչ մը վայրի բնութեամբ: Պէտք է տեսնէր հիւսիսային երկիրները, դարձեալ Իտալիան եւ այս ամէն աշխարհներէն նոր հարըստութեամբ կը դառնար Փարիզ, կամ տեղւոյն վրայ ցուցահանդէսներ կը կազմակերպէր շատ անգամ հիացողներու հրաւէրով եւ չանցաւ տարի մը որ նա չներկայանար այս կամ այն քաղաքին մէջ գեղարուեստասէր հասարակութեան վայելք ընծայելու:

Անշուշտ, ինչպէս մեր երաժիշտներն ու բանաստեղծները, Մութաֆեան ալ հայ ցեղին հոգին ու երեւակայութիւնն ունի, մանկութենէն ըմբոշխնած էր հայրենիքի վառ գոյները, Սեւ Ծովը մեծ ազդեցութիւն ըրած էր իր մանուկ մտքին վրայ, կարդացող եւ զարդացած միտք մը, որուն գրիչն ալ յաջող շեշտեր ունի, կրցաւ օգտագործել հայրենի ժառանգութիւնը զայն վերածելով եւրոպական արուեստին: Բազմաթիւ քննադատներ շեշտած են այս արեւելեան դիծը եւ գտած են իր արուեստին խորքն ու հոգին:

Մութաֆեանի վրձինը լայն եւ ուժեղ շարժումներով է. վարպետ է գոյներու հակադրութեան մէջ. գիտէ դուրս ցատկեցնել իր նիւթին էութիւնը, ըլլայ բընանկար, ըլլայ դիմանկար կամ բարդ շարադրութիւն մը եւ եթէ բազմաթիւ օտար ազգային պատկերասրահներ իր նկարները գնած ու զարդարած են թանգարանները, դա արդէն մեծ ապացոյց է թէ Զարեհ Մութաֆեան, Սամսոնի որբը, Մխիթարեան սանը, յաջողեր է լուսաւոր ճամբայ մը կտրել, անցնելով տրտում մանկութենէ մը միջազգային անուն մը շինելու փառքին:

Ներկայիս արդէն գրեթէ տարի մըն է որ Զ. Մութաֆեան Ամերիկա կը գըտնուի(*) հոն ալ բազմաթիւ ցուցահանդէսներ կազմակերպեր է, նոյնիսկ հեռատեսիլները գունաւոր ժապաւէնով ցոյց տուած են իր նկարները: Ոչ միայն ամերիկահայ թերթեր այլ մասնաւորապէս օտար հեղինակաւոր թերթեր սիւնակներ լեցուցեր են իր մասին, եւ երբ մասնաւոր նամակով մը հաղորդեց ինձ իր ուրախութիւնն ու յաջողութիւնները, ես յիշեցի Միլանի Զարեհը, որ մօտս էր, միշտ նկարելով զբաղած, սենեակը լեցուցած ընկերներուն դիմանկարներով. յիշեցի այն պատանին որ երկաթէ կամքով կ'աշխատէր բարձր արուեստ մը ձեռք ձգելու եւ մեր Զարեհ Մութաֆեանն արդարացուց Մխիթարեան Միաբանութեան զոհողութիւնները մեր ցեղին անունն ու պատիւը բարձր բռնելով օտարներուն մէջ: Յաջողութիւն ապագայ յաղթանակներու:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(*) ԽՄԲ.— Զարեհ Մութաֆեան Փարիզ վերադարձած է այժմ:

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆ ՄԸ

Երեւանի Մատենադարանին մէջ վերջերս գտնուեցաւ 1699ին՝ Աստուածատուր դպիրին կողմէ տպագրուած «Շարակնոց» մը: Այս գիրքով կը սկսի ծանօթ տոհմի մը տպագրական գործունէութիւնը:

Աստուածատուր դպիրի մասին կենսագրական շատ քիչ տեղեկութիւններ հասած են մեզի: Յայտնի է միայն, որ 1698ին Պոլիսի մէջ կը հիմնէ հայկական տպարան մը, որ կը յարատեւէ 160 տարի: Այս Աստուածատուրն է Արապեան տպագրիչներու 200ամեայ տոհմին նախահայրը: Հօր գործը Աստուածատուրէն ետք կը շարունակէ անոր զաւակը՝ Յովհաննէս, ապա ասոր զաւակները՝ Յովհաննէս եւ Պօղոս, յետոյ Պօղոս Յովհաննէսեան – Աստուածատուրեան:

Արապեան ծնած է 1742ին, Ակն քաղաքին մօտերը գտնուող Ապուչեխ գիւղը, որուն պատճառով ալ մեր պատմութեան մէջ ան ծանօթ է նաեւ Ապուչեխցի անունին տակ: Հօր հետ Պօղոս կուգայ Պոլիս, սկիզբները կ'աշխատի իբրեւ դրաշար, այնուհետեւ՝ իբրեւ տպագրիչ: Եօթանասուն տարի շարունակ գիրքեր տպագրած է, ստեղծած է նոր տառատեսակներ, զարգացուցած է տպագրութեան արուեստը: Անոր համբաւը կը տարածուի ամենուր: 1770ին Վրաց Հերակլ թագաւորը զինքը կը հրաւիրէ Թիֆլիս: Արապեան կ'օգնէ վրացական նոր տպարանի հիմնադրութեան: Թիֆլիսէն կ'անցնի Էջմիածին, ուր նոյնպէս կ'օգնէ տպարանի հիմնադրութեան: Էջմիածնի մէջ առաջին հայերէն տպագրուած գիրքը լոյս տեսած է 1771ին: Այս ձեւով, Արապեան իր մասնակցութիւնը կը բերէ բուն հայկական հոգին վրայ առաջին տպարանի հիմնադրութեան գործին:

Արապեան կ'օգնէ նաեւ թրքական տպարաններու հաստատումին, կը կատարելագործէ թրքական գիրերուն տեսակները: 1816ին սուլթան Մահմուտ յատուկ հրովարտակով մը Թուրքիոյ Արքունի տպարանին տեսուչ կը կարգէ Պօղոս Արապեան: Յետագային թրքական գիրերուն տեսակները կոչուեցան «արապօղլու»: Մեռաւ 95 տարեկանին, 1835ին:

Արապեանէն ետք տպագրութեան գործը կը շարունակեն Աստուածատուր, Գէորգ եւ Գալուստ Արապեան: 1856ին կը փակուի Պոլսոյ հայկական այդ տպարանը: Այսուհանդերձ Արապեաններու սերունդը կը շարունակէ զբաղիլ տպագրութեան գործով: Այդ դերդաստանին վերջին ներկայացուցիչը՝ Խաչիկ Արապեան մեռաւ 1899ին: Այս ձեւով կը լրանայ Արապեան կամ Աստուածատուրեան դերդաստանին տպագրական գործունէութեան 200 տարին:

Երկու հարիւր տարուան ընթացքին Արապեանները տպագրած են բազմաթիւ ու բազմազան գիրքեր՝ պատմական, փիլիսոփայական, գեղարուեստական, կրօնական եւայլն: Առաջին անգամ Արապեաններու տպարանէն դուրս եկած է Դաւիթ Անյաղթի, Գրիգոր Տաթեւացիի փիլիսոփայական գործերը, Մեսրոպ Մաշտոցի «յաճախապատումը», Գէորգ Պալատեցիի, Փեշտիմալճեանի բառարանները, Միքայէլ Ռետէնի վեց հատորնոց «Բժշկարանը» (1833 – 1839), «Սուրհանդակ Բիւզանդեան», «Զուարճախօս» պարբերականները: Հոս տպագրուած է նաեւ Յարութիւն Սվաճեանի «Մեղու Հայաստանի» ծանօթ թերթը: Միայն Նարեկը տպագրած են 14 անգամ: 160 տարուան ընթացքին Արապեան տպարանէն հրապարակ եկած են մօտ հարիւր հայերէն գիրքեր, որոնք իրենց տպագրական արուեստով նոր էջ մը բացին հայկական տպագրութեան պատմութեան մէջ:

Յ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԵԸԼՏԸՋԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Ինչ հարկ երկարելու այս տխուր շարքը, Եըլտըզի բնակիչները կը բաղկանային լրտեսներէ եւ լրտեսուհիներէ. իսկ ասոնք, իրենց կարգին, իրենց ձեռքին տակ ունէին գործակիցներ, օտար տէրութեանց դեսպանատունները, հիւպատոսարանները, կրթական, առեւտրական, արհեստական, եւ ուրիշ հաստատութիւնները վարող անձերուն մէջ: Լրտես – դեսպաններ կային, որոնք, բնականաբար փոխարինումով մը — ով գիտէ ինչ խոշոր — բոպէին Եըլտըզի բռնաւորին ականջը կը հասցնէին դիւանագիտական կարեւոր գաղտնիք մը: Լրտեսուհիներուն թիւը կարելի չէր հաշուել, մանաւանդ այդ թուականին:

Ամէն մարդ իր գործին, գլուխը ծռած կը քալէր, առանց աչքերը շուրջը դարձընելու, լրտեսի մը հալածող աչքերուն չհանդիպելու համար: Իսկ սրճարանները, զբօսարանները, ընթերցատունները, հրապարակները, նաւամատոյցները, հաւաքոյթներու յատուկ վայրերը, մըզկիթները, եկեղեցիները, սինակօկները, շոդենաւ, հանրակառք, մաքսատուն, պահականոց, դպրոց, ամէն տեղ, ամէն աչքի զարնող կեդրոն, լրտեսներով լեցուն էին. բովանդակ Ստամպօլը լրտեսներու քաղաք մըն էր, փողոցներուն անցքը խափանող, Պոլսոյ համբաւաւոր շուներէն աւելի բազմաթիւ ...:

Ահա այս կարգի լրտես մըն էր, ամերիկեան հիւպատոսարանի սեւ սիրտ ու ժանտ պաշտօնեան, որ այնքան անխղճօրէն ու վատօրէն մատնեց Հայկ Սանոսեանը, երբ ան կը վերադառնար հիւպատոսարանէն, ուր գացած էր, իր ընկերներուն խորհրդով, արձանագրել տալու իր ամերիկեան քաղաքացիի անցագիրը:

Ամբողջացնելու համար շարքը, պէտք է յիշել նաեւ այդ օրերու Հայոց Պատրիարքարանը, Գում Գափուի անկիւնը, ուր Օրմանեան պատրիարքը, շրջապատուած իր կուսակիցներով, գաղափարակիցներով, արբանեակներով, կամ իրեններով, այսպէս ըսելու համար, մէկ կողմէ, Եըլտըզի պալատականներուն նախանձը շարժող ճարպիկութիւն, եռանդ ու փութկոտութիւն մը կը դնէր իր պաշտօնի կիրառութեանը մէջ, հաճելի ըլլալու համար Հիւնքեարին, իսկ միւս կողմէ արտասահմանի հետ երբեք չէր խզեր իր գաղտնի յարաբերութիւնները, զորս կը մշակէր հայ յեղափոխական կամ քաղաքական գործիչներու հետ ...:

ԺԵ.

Բամազան էր:

Ցերեկները մեռելային լռութիւն մը փողոցներուն մէջ, գրեթէ մինչեւ կէս օր. իրիկուան դէմ քիչ մը գործունէութիւն կը նշմարուէր, Շուկային մէջ եւ ուրիշ հրապարակները. իսկ գիշերները, միայն իսլամ թաղերու մէջ, սրճարանները բաց էին, ուր ընդհանուր եռուզեռ մը կար:

Բամազանի Տասնըհինգին, Ապտիւլ Համիտ, իբրեւ Խալիֆա, պիտի երթար Այա Սօֆիա, համբուրելու համար Մարգարէի վերարկուն: Ուստի, փողոցներուն անցքը մաքրելու համար կասկածելիներէ, Բամազանի առաջին օրէն, ոստիկանութիւնը կը սկսէր ձերբակալումներ ընել:

Վիշապի երեք անդամները սակայն, ուզելով օգտուիլ այդ կայսերական անցքէն, որ տարին մէկ անգամ միայն տեղի կ'ունենար, որոշած էին Բամազանի ճիշդ տասնըհինգին գործադրել ծրագրուած ցոյցը:

Քրիստափոր ու Սաֆօ, երկու Ռուսահայերը, կ'աճապարէին, կ'ուզէին ժամ առաջ կատարել տալ ցոյցը, իսկ Թորգոմ կ'ընդդիմանար: Վիշապի անդամներէն Աշոտի բացակայութիւնը կ'առարկէր եւ կը պնդէր որ ան Պոլիս կանչուի անմիջապէս:

— Պարոն Քրիստափոր, կ'ըսէր Թորգոմ, Աշոտի ներկայութիւնը, գիտէ՞ք, որքան անհրաժեշտ է. դուն ու Սաֆօն օտարներ էք, տեղական պայմաններուն դեռ չընտելացաք:

— Աշո՞տը, ընդմիջեց Սաֆօ, ան ի՞նչ գիտէ:

— Պարոն Սաֆօ, յարեց Թորգոմ հեգնելով, ինչ պիտի գիտնայ, անշուշտ ինը տարի առաջ ալ, Պանք Օթօմանի ցոյցին, իրեն դուն սորվեցուցիր ռումբերու պատրաստութիւնները, եւն.:

— Սաֆօ, միջամտեց Քրիստափոր, իրաւունք ունիս Թորգոմ, անհրաժեշտ է Աշոտի ներկայութիւնը, ան փորձառու է, միջավայրի բոլոր պահանջումներուն գիտակ, պէտք է, սպասենք, մինչեւ որ ան ալ գայ:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Մեզպուրեան, Տէր եւ Տիկին Ակոշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սահակ Մեզպուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Մեզպուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդան Մեզպուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ծովասար Մեզպուրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Մեզպուրեան ընտանիքները (Անգլիա եւ Ամերիկա) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ հօրեղբօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՄԵԶՊՈՒՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 14-ին, 86 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը այս Երկուշաբթի ժամը 8·30ին, հաւաքուիլ Պոնտիի գերեզմանատունը :

ՆՈՒԷՐ

Ողբ· Տիկին Բերուզ Ճնկըտըրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն Լիոնի եկեղեցիին .— Այրի Տիկ· Աղնիւ Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Խոտիկեան 50ական Ֆրանք :

(Սատանալ «Յառաջ»էն) :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

21 Փետր· Վարդանանց ճակատամարտի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս· պատարագ ժամը 10ին : Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը : Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին աւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ : Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարղութիւններուն, յարգելու համար օրուան յիշատակը :

24 Փետր· Կիրակի, Բուն Բարեկենդան : Ս· պատարագ ժամը 10ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի խնջոյքը, Մշակոյթի Տան մէջ, Փետրուար 24ին :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն· Ֆ· Շրջանակով 300 Ն· Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ· Կ· Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար : Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՀԱՅ-ԲՈՅԺ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

« Հայ – Բոյժ»ի խմբագիրը կը հաղորդէ թէ 1962 տարուան 12 թիւերուն փոխարէն պիտի հրատարակուի հատոր մը, որ վճարող բաժանորդներուն պիտի ղրկուի Մայիս ամսուան մէջ : Իսկ 1963 տարուան « Հայ – Բոյժ»ի թիւերը պիտի լրացուին ու ղրկուին մինչեւ 1963 տարուան վերջը՝ միայն կանխիկ վճարողներուն :

Բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց բաժնեգինը ղրկել ըստ առաջնոյն, միշտ նոյն հասցէին :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ'աւանդուին ինքնուրոյն եւ դիւրահասկնալի եղանակով : Նախաձեռնարկողը միայն այդ աշխատանքին նուիրուած ըլլալով կրնայ այցելել մերձակայ վայրեր :

Դասաւանդութեան վայրին ու ժամերու որոշման համար դիմել կամ գրել հետեւեալ հասցէին :

COUYOUMDJIAN
130, Rue Etienne-Dolet
Alfortville - Seine

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիյիի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝

1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի ,
2) Օդնական հիւանդապահուհի ,
3) Սպասուհիներ :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Բիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9) :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՏԷՍԻՆ.— Առաքել Պաղտասարեան (Սասունցի), կը փնտռէ իր քեռի Զաքարի տղան, Պչուկ Մկրտիչ Խաչատուրեան : Հայաստան Թալինի շրջան Աչնակ գիւղէն : Վերջին պատերազմին զինուոր եղած եւ գերի ինկած է : Զինք տեսնողներ եղած են Ֆրանսա : Լուր ունեցողները կրնան տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.

ARAKEL BARDASSARIAN
55, Avenue Jean Jaurès, DECINES (Isère)
FRANCE

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի (քաղաք) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

SPLENDIDE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Փետրուար 18»ի տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի Փետրուար 17ին, կէսօրէ վերջ Մշակոյթի Տան մէջ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ· Կ· ԽԱՉԻ Շրջ· վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու վարչութիւնները, այս Երկուշաբթի ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր : Ճոխ բովանդակութիւն :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխարներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը) .— Երգիծանք :

Դիմել Յառաջին
կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատան :

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ դին՝ լաթակազմ 20 Ֆր., թղթակազմ 17·50 Ֆրանք :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ· Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ	17·50 Ֆ·
լաթակազմ	20 Ֆ·
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ· Կ· Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նւպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ· Գ· Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ·
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ· ԳԱՂՂ· Հ· Դ· Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս· Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ·
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ· Յ· Զազմագճեան, Պէյրութ	40 Ֆ·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

FOURRURES

ROGER YOPIAN

84, Boulevard de Stalingrad
CHOISY-LE-ROI (Seine)

Neuf et Réparation — Prix Intéressants

Autobus
183 de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Dr. Roux

ՀԱՐԱՁԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 50 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 60 Ֆ· Հատը 0·25 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI
19 FÉVRIER
1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9535

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9535

«Վա՜յ մեզ, եղո՜ւկ մեզ»...

—o—

Սրտապատառ ճիչն է Տիգրանակերտի ժողովուրդին՝ որուն երբեմնի փառքէն մեզի միայն մնացած են այսօր, Ա – նատոլուի մթին խորշերուն մէջ :

Նորութիւն չէ, անշուշտ, լսել կամ տեղեկանալ՝ թէ ցիրուցան համրանք մը ուրնիք Թուրքիոյ զանազան նահանգներուն մէջ, Պոլսէն հեռու :

Եւ երբեք զարմանալի չէ, որ անոնք, այդ «զաղութները», աստիճանաբար հալին կամ դունատին :

Երկրին օդընչները, ընկերային եւ տնտեսական վիճակը, ու մանաւանդ միջավայրը եւ մթնոլորտը՝ այդ ճակատագիրը միայն վերապահած կրնային ըլլալ մեր մնացորդացին :

Պոլսէն «զաւառ» այցելող քահանայ մըն է այս անգամ, Շաւարշ Պալըմեան, որ կը հոլովէ իր հօտը, «հոգեւոր մխիթարութիւն» պարգեւելու համար Եդեսիոյ, Սսոյ, Տիգրանակերտի եւ տարբեր նահանգներու իր «զաւակներուն» :

Եւ կուտայ յուզիչ դրուագներ, «պատկերազարդող պատմութիւն Հայոց» :

Պիտի հրատարակենք (*) իր վկայութիւններէն կարդ մը նոր հատուածներ, ի դիտութիւն : Հասկնալի է, որ իր «առաքելութեան» գծով միայն տայ իր տպաւորութիւնները. սակայն, ա՛յդքանին եւս՝ «բաց – դիրք»ի պէս տեսանելի է ամէն բան. մարդկային թէ ընկերային, ապրային թէ հոգեւոր ...

Յարդ հրատարակուած ուղեւորական նոթերէն ի յայտ կուգայ մանաւանդ բարբարոսացած՝ որ խոշոր չափով այս «ծուռ» – ները ոչ միայն արեւ – անձրեւ չեն տեսներ, այլեւ զրկուած են հոգեւոր մատակարարութենէ :

Կեդրոնը, Պոլսոյ պատրիարքարանը, տեղն անգամ մը քահանաներ կը ճամբէ դէպի ծայրագաւառները, մկրտելու համար «անմեռոն» մնացած պատանիները կամ չափահաս մարդիկ : Հարսանիք, Հաղորդութիւն, նաեւ՝ տապալարէ տապալար՝ պատարագ ...

Սակայն, բացայայտ է, որ մնայուն հովիւ չի կրնար դառնալ :

Ո՞վ պիտի համակերպի Եդեսիոյ կամ Տիգրանակերտի մէկ անկիւնը քահանայագործելու, այն ալ ողորմելի՛ պայմաններու մէջ, եւ... ճաւար ու կորեկ ծամելով :

Կասկած չունինք, որ եկեղեցական իշխանութիւնը սրտի կծկումով համակերպած է կացութեան եւ օրուան հարկադրանքներուն : Ոչ անփութութիւն կայ գործին մէջ, ոչ ալ չհամութիւն : —Ընդհակառակն, գոհունակութեամբ պիտի հաստատենք, թէ ո՛չ գուրգուրանքը կը պակսի, ո՛չ ալ դիտակցութիւնը :

Դժուարութիւնը կը բխի կեանքի պայմաններէն. մթնալայրէն. բարքերէն :

Ձենք մոռցած, որ Տիգրանակերտի կամ Կեսարիոյ քահանաները քարկոծումով եւ հայհոյչներով կը հալածուէին՝ տակաւին քանի մը տարի առաջ ...

Որպէսզի մեր յաւին մասին խօսած չըլլանք, արձանագրենք նաեւ՝ ի դէպ, որ Թուրք պետական պաշտօնեաներ, բժիշկներ եւ ուսուցիչներ եւս կը դիմային «ծայրագաւառ»ներու մէջ պաշտօն կամ պարտականութիւն ստանձնելու : Երբ «Անատոլու» կ'ըսուի, պաշտօնեան կամ պաշտօնատարը փշաքաղում կ'ունենան ...

Մնացեալը՝ ինքնին հասկնալի է :

Մեր բեկորները, սակայն, «այս աշխարհէն» չեն, ու կը պահեն դաւառին երկնից բարեյուսութիւնն ու հաւատքը :

Կ'ակնկալեն, որ դէթ հոգեպէս որեւէ չմնան : Ունենան «ժամ» ու «տէրտէր», առնուազն Ցիսուսի անունը չմոռնալու եւ կիրակիէ կիրակի «պատարագ տեսնելու» համար :

Տեսէք, թէ Տիգրանակերտի ժողովուրդը ինչպէս բառի կը վերածէ իր կարօտը, զրկանքն ու դառնութիւնը .

— « Վա՜յ մեզ, եղո՜ւկ մեզ, վա՜յ . անտէր մնացեր ենք : Տէրը ի՛նք ողորմի մեզի, բարի հովիւ մը զրկէ մեզի : Մեզի հետ չոր հաց ուտէ, մենք իր ետին կե – նանք՝ աղօթենք : Տէրը իր լոյս հաւատէն չզրկէ մեզ »...

Քանի մը տող է միայն. սակայն կը զգաս՝ որ ամէն բառի մէջ ծո՜վ մը «բուն ու արցունք» կայ ...

Եթէ նոյնիսկ հնարաւորութիւններ ըստեղծուէին «անտէր» չձգելու ցիրուցան համրանքը, անշուշտ դժուար պիտի ըլլար գտնել «չոր հացի» թեկնածուներ : Հիմա ոչ միայն հացն ու պանիրը, այլեւ ուրի՜շ բաներ կը փնտռէ հայ եկեղեցականութիւնը՝ իր կոչումին ճամբով քալելու համար ...

Հետեւաբար, գործնական կարելիութիւնները չեն՝ որ կը գրաւեն մեր միտքը :

Ձենք կրնար չյուզուիլ, հեռաւոր այդ կանչին մէջ անխաթար ու զօրեղ գտնելով հաւատքին ձայնը : Եւ ասիկա՛ է , որ կը մխիթարէ մեզ :

Մեր վաղուան թիւով պիտի հրատարակենք նոր հատուածներ՝ Շաւարշ քահանայի ուղեւորական տպաւորութիւններէն : Եւ պիտի համոզուիք, անտարակոյս, որ այցելու հովիւը իրաւունք ունի ըսելու .

— « Ո՛վ սուրբ հաւատք, ո՛վ մաքուր էրիստոնեաներ ,— լեռներու գլուխը , հեռու՝ բաղաքներու պղծութիւններէն » :

Հի՛ն ճշմարտութիւնն է , որ կը կրկնուի Պալըմեան հօր , հատուածումին մէջ : Մեր պապերն ալ կը հաւատային, արդարեւ , որ բանի՛ բարձրանաք դէպի լեռները՝ ա՛յնքան կը մօտենաք Աստուծոյ ...

Ձենք դիտեր , թէ այս իմաստով ... բարեխոհութի՞ւն պէտք է նկատել Տիգրանակերտի երկու հազար Հայերու վիճակը , թէ դժբախտութիւն :

Ամէն պարագայի , անոնց կանչին մէջ ուրիշ խորհուրդ կը տեսնենք մենք. «Վա՜յ մեզ , եղո՜ւկ մեզ» ... :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

(*) Յառաջ.— Հրատարակեցինք :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՔԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱԿԱՐԳԸ ՇԱՏ ԿԱՅՈՒՆ ՁԷ

—o—

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՀԵՏ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻԼԸ ԿԱՐԵԻՈՐ Է

Ցեղափոխութենէն 10 օր ետք, նոր տէրերը տակաւին չեն կրցած հաստատուն հիմերու վրայ դնել իրաքեան նոր վարչակարգը : Անհրաժեշտ կը նկատուի որ Արէֆ համաձայնի Քիւրտերուն հետ որպէսզի մեսոն դէմ դնեն համաձայնաւոր ներուն : Համաձայնաւոր զաղտնի կայցնները կոչ կ'ընեն «դիմադրեցէք ամէն տեղ ,ձեր գոյութիւնն իսկ խնդրոյ առարկայ է» : Պաղտատի ձայնասփիւռի խօսնակը բոլոր քաղաքացիներուն կոչ ըրած է որ համաձայնաւորներու անուն եւ հասցէ գրեն եւ զրկեն դիմադրական հրամանատարութեան : Կարելի է երեւակայել թէ ինչ մթնոլորտ կրնայ ստեղծել նման պաշտօնական հրաւէր մը, մանաւանդ երբ նկատի առնենք թէ համաձայնաւոր կուսակցութիւնը չատախօս օդնած է Պարզանիի՝ «կարմիր բանակի զօրավար դարձած , Հայաստան գտնուած երկար աքսորին ժամանակ հաշէմական միապետական վարչակարգի վերջին տարի – ներուն » :

Այս կացութեան պատճառաւ Արէֆի դործը դիւրին չէ Քիւրտերուն հետ եւ ժամ առաջ պէտք է լեզու գտնէ : Վերջերս արդէն քիւրտ անձնաւորութիւն մը յայտնած է «ոչ մէկ վստահութիւն ունինք, դրաւականներ կ'ուզենք » :

Օտար դէտերն ալ մեծ վստահութիւն չունին Արէֆի վրայ, որ ինքզինքը մաուզալի աստիճանին բարձրացուց առջի օր : Բանակին կէսը (20·000 հոգի) երկրին հիւսիսն է , հակառակ անոր որ կըրնար օգտակար ըլլալ մայրաքաղաքին մէջ: Ցոյցերը կը չարունակուին եւ չատ են տակաւին անոնք որ մեծ ցուցատախտակներով «Ապտէլ Քարիմը» կը պահանջեն, «ողջ կամ մեռած»: (Քասըմի փոքր անունն է):

Կարեւոր է նաեւ դիտնալ թէ ինչ պիտի ըլլայ Մոսկուայի դիրքը, համաձայնաւորներու դէմ այս հալածանքէն ետք : Արդարեւ Իրաքի դինուորական կազմուած քին ութսուն առ հարիւրը խորհրդային է, անկէ զատ Ռուսերը մչտական զին – ուորական առաքելութիւն մը կը պահեն երկրին մէջ, Զօր. Ռանտոնովի հրամանատարութեան տակ : Ի՞նչ պիտի ընէ Իրաք եթէ խորհրդային օժանդակութիւնը յանկարծ դադրի :

Վարանումի եւ սպասողական կարճ ժամանակ մը ետք, Խորհ. Միութիւնը յայտնեց ի վերջոյ իր թշնամական վերաբերումը Իրաքի հանդէպ : Վրդոված յայտարարութեամբ մը, համաձայնաւոր կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն ձագկեց «արիւնահեղ սպասպիը» որ կը տիրէ երկրին մէջ : Ցայտարարութիւնը կը չեշտէ ի մէջ այլոց — Վստահ ենք որ ատազակութեան եւ բնաջնջումի քաղաքականութիւնը որ կը հալածէ իրաքցի ժողովուրդին լաւագոյն զաւակները պիտի ճախողի : Համաձայնաւորներու հալածանքը խոտոր կը համեմատի ազգ. միասնականութեան, ազատութեան, ժողովրդապետութեան եւ ընկերային միութեան քաղաքականութեան մը հռչակումին հետ : Խորհ. Միութեան համաձայնաւորները եւ բովանդակ խորհրդային ժողովուրդը խոստպես կը մատնոդուին իրաքցի ժողովուրդին ճակատագրով եւ մատնոդ են երկրին վիճակէն : Համաճայն աչխարհի յառաջդիմական կարծիքին հետ, բարկութեամբ կը բողոքենք Իրաքի անարդար եւ դանդուածային փոխվրէժին դէմ : Զարմանալի չէ որ Իրաքի հակամամայնաւոր սարսափին ուժդնութիւնը հրճուանք պատճառէ բովանդակ աչխարհի աչխարհակալ յետադիմութեան :

Իրաքի պաշտօնական չրջանակները կը փորձեն նսեմացնել խռովութեանց տարողութիւնը, յաճախ անճարակ ձեւով :

Նախարար ճաւաշ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին ըսաւ թէ միայն քանի մը հարիւր համաձայնաւորներ ձերբակալուած են «միայն անոնք ձերբակալուած են որոնք թշնամի էին յեղափոխութեան եւ ոճիրներ գործած էին Քասըմի սեւ վարչակարգին ժամանակ» :

Ճաւաշ յայտնեց նաեւ թէ յեղափոխական կառավարութիւնը վճռած է լուծել բոլոր հարցերը զորս ժառանգած է Քասըմէն եւ անշուշտ անոնցմէ ամէնէն կրեւորներէն մէկը՝ Քիւրտերու հարցը : Զըսաւ սակայն թէ ի՞նչպէս :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Վէնսէնի դատավարութիւնը կը չարունակուի միչտ մթնոլորտ մը դուռ բանալով : Վկաներու կարգին կը ներկայանայ Նայ զրադէտ Սերժ Կուսան որ մեծ տպաւորութիւն գործած էր արդէն Սալանի դատավարութեան ժամանակ : Զարհուրելի տեսարաններ կը նկարագրէ , որոնց ականատես եղած է Ալժերիոյ մէջ, «ինչ որ կ'ըսեմ , ատելութիւնը վառ պահելու համար չէ որ կ'ըսեմ , այլ որովհետեւ դինուորական յատուկ ատեան մըն էք եւ դինուորական յատուկ ատեան մը իրաւունք չունի այս մարդիկը դատելու : Որովհետեւ բանակը, Ալժերիոյ մէջ, կորսնցուց իր պատիւը : Կը պատկանիմ սեղունդի մը որու համար տը Կոլ նշանաւոր մարդ մըն էր : Երբեք պիտի չկարենայի սպաննել տը Կոլը, բայց ասոնք պատերազմ չեն ըրած, դիմադրութիւն չեն ըրած, չեն դիտեր թէ ինչպէս կարելի է սրել ազիքներով : Իրենց համար տը Կոլ ուրիշներու պէս Պետութեան դեկավար մըն է : Բանակին իր պատիւը կրկին տալու համար է որ հաւատարմութեան այս դիչերաչրջիկները Օգոստոս 22ի գործին դլուխը անցան » : Հոս միջադէպ մը կը պատահի երբ դատախազին կցորդը՝ Թասպայ Ֆլոչ կ'ըսէ թէ բանակը պատիւը չէ կորսնցուցած : «Գնահատումի հարց է» կ'ըսէ պաշտպան փաստաբան մը , բայց երբ Ֆլոչ քիթին տակէն կը ժպտի ,պաշտպան փաստաբան Տիւիւիւ կը միջամտէ՝ Նիստերու սկիզբէն ի վեր ձեր ընթացքը դիս կը բարկացնէ : Միչտ հեգնական ժպիտ մը ունիք» : Միջադէպը կը ծանրանայ երբ Ֆլոչ կը ճղդէ «հեգնական չէ ատ համարական է» :Ուրիչ փաստաբան մը՝ Լը Քորոլէր կը պոռթկայ կը նախատէ զմեզ : Այս միջադէպը դուրսը կը կարդացուի» : «Ուր եւ երբ որ կ'ուզէք» կը պատասխանէ Գնդ. Ֆլոչ : Սերժ Կուսան կը չարունակէ իր յայտարարութիւնը «կը դտնեմ որ Գաղտնի Բանակ Կազմակերպութիւնը ծառայեց Ֆրանսայի : Եթէ ձերդին որ Զօր. Սալան պէտք եղածը ընէր : Պիտի զինէր Ալժերիոյ Ֆրանսացի ժողովուրդը եւ անիկա ճանչցած չէր ըլլար այն մարտիրոսութիւն զոր ճանչցաւ : Աւելի լաւ կ'ըլլայ որ Ֆրանսա էջը դարձնէ որովհետեւ մեր ձեռքերը արիւնոտ են» :

ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ վարժարանի ամբաստանեալներէն անդլերէնի ուսուցչուհին խոստովանեցաւ թէ ծրագրուած էր Զօրգը կոլը սպաննել, բայց վերջին պահուն յետաձգուած էր :

ԹՈՒՐՔԻԱ ընդունած է որ ձիւփիքը հրթիռները փոխարինուին փոլարիսներով յայտարարեց Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Եհովայի երեք վկաներ դատապարտուած են բանտարկութեան : Կոմսոմոլսկայա Փրաւտա կը գրէ թէ հակախորհրդային գաղափարներ կը տարածէին :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ Օպգերվըր թերթը կը յայտնէ թէ խորհրդային զրագէտ մը յիմարանոցի մը մէջ արգելափակուած է , իր ձեռագիրները արտասահման զրկելէ ետք: Կալիմառ հրատարակչականն է որ պիտի հրատարակէ այդ գիրքը վալեռի կեղծ անունին տակ : Անողոք երդիծանք մըն է յետպատերազմեան ընկերութեան ուր անծանօթ Խրուչչեւ մը կը ներկայացուի :

ՄՈՆԹԷ – ԿԱՐԼՈՑԻ մէջ 3096 քաղաքացիներ քուէատուփ պիտի ներկայանան Փետրուար 24ին, Ազգ. Խորհուրդի անդամները ընտրելու համար : Մարտ 16ին ալ թաղային Խորհուրդի անդամները պիտի ընտրուին :

ՄԵՔՔԷի ձայնասփիւռը կը հաղորդէ որ եդիպտական օդանաւեր, 48 ժամուան մէջ,ք. անգամ ըլլալով, Սէուտական Արաբիա պտնուող ուաճախ մը՝ Նաճրան ռմբակոծած են :

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ՉՈՐՍ ԱՇԽԱՐՀ

Հեղ. ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

Իր 416 էջնոց նոր հատորին նիւթերը դասաւորած Հայրենի տուն, Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ, Պոլիս եւ Ամերիկա գլուխներու ներքեւ, Արամ Հայկազ, պատմուածքներու ժամանակակից մեր առաջնագոյն վարպետներէն մին, իր գործին տուած է «Չորս Աշխարհ» անունը:

Իր համբաւին հեռուէն կապուած մէկը կը պատկերէ այս տղան դէպքերու, անցքերու եւ կեանքի յորձանքին խառնուած հոգի մը, որ կրցած է, հակառակ տխուր եւ եղերական դեղերումներու, պահել մէկը հաւասարակշռուած խիզախումներու ու փրկել իր տաղանդը յոռետեսութենէ:

Ունենալու համար այս համոզումը, դուք պէտք պիտի չունենաք դիմելու իր կենսագրական նօթերուն, որոնք տրուած են իրը եղող զուարթախոհութեամբ մը:

Զուարթախոհութիւն մը, որ կը փրռուի իր բոլոր պատմուածքներուն մէջ ու կուտայ իր ոճին թարմութիւն:

Զուարթախոհութիւն, որուն զուգահեռ, կրնաք տեսնել խորհրդածութեանց պատառիկներ, որոնք երեւան կը հանեն իր մէջ նստած եւ իր սերունդինը եղող թախիծ մը եւս, ինչ որ պիտի մնայ անբաժան 1915ի դէպքերուն կապուած կամ անոնց ազդեցութիւնը կրող բոլոր զգայուն հոգիներէն:

Արամ Հայկազ մէկն անոնցմէ, իր գրականութիւնը հայելին է իր ապրումներուն:

Կեանքը մօտէն ապրող մարդու իր զգայութիւնները դարձեր են նիւթ իր գրականութեան. ատկէ հարազատութիւնը իր արտայայտութեանց, ապրումներուն եւ զանոնք պաստառին վրայ պատկերելու արուեստագէտի իր զեղումներուն:

Անսեթեւեթ իր ոճը լեցուն է՝ նկարագրական որոշ փորձերու մէջ, գիւտերով:

Անկախ կալուած մը այս մէկը, որ հետաքրքրական կը դարձնէ իր նիւթերը, որոնք գրեթէ միշտ գրաւիչ են, հակառակ տրուած միջավայրին շատերու անծանօթ ըլլալուն:

Հետաքրքրական վէպ մը կարգացողի տպաւորութիւնը կ՝ունենաք՝ ամէն անգամ որ կը դարձնէք էջերը կամ գլուխները Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ խորագրով՝ կեդրոնական արժէքը կազմող նիւթերուն, որոնց առաջին շարքը երեւցաւ իր Յեղին Զայնը գործին Բ. հատորին մէջ:

Ուրիշ մը, դուցէ անձնական նման ապրումներ վերածէր չոր ինքնակենսագրութեան: Արամ Հայկազ կուտայ զանոնք արուեստով ու կը դարձնէ գրական գոհարներ:

Ամենապարզ դէպքերն անգամ հետաքրքրական կը դառնան իր գրչին տակ եւ ընթերցողը կը փնտռէ դէպքերու վախճանին առընչակից նորութիւններ:

Հանգուցիչ անակնկալներու կը սպասէք, երբ յանկարծ, կը գտնէք ձեզ մշուշով վերջակէտուած պատմուածքի մը առջեւ: Այս խորհրդաւորութիւնը քաղցր բան մը ունի սակայն, որ արուեստին լոյսով կը կարկառէ կտորը:

Ատկէ կը շահի պատմուածքը, մնալով միշտ բարձր՝ ռամիկ հետաքրքրութիւնները գոհացնելու իրացումներէն:

Դէպքերը հարազատօրէն տալու իր փորձերը կը մնան յաջողած, ու այդ յաջողութեամբ մշակած իր գրականութիւնը կը դառնայ փնտռուած ու սիրուած:

Խրուտքներ չկան իր մօտ, որովհետեւ չկան ռամիկ ապրումներ:

Դեռ պատանի, Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ, ան հակառակ արբունքէն յառնող խայտանքներու, կ՝անդրադառնայ մեր եղերական ճակատագրին ու կ՝ունենայ արցունքներ անոր համար:

Իր աչքերուն վերապահուած կարեւոր բաժին մը կայ գործին մէջ:

Իր պատմուածքներէն անբաժան են գեղեցիկ նկարագրականներ: Մերթ անմիջական ըսելիքը կը թողու երկրորդական դծի վրայ, տալու համար անցքին՝ զինք դիմաւորող բնութեան այս կամ այն անկիւնէն պատկերներ: Մեր բնութենապաշտ գրողներէն է ան, վասնզի պատանութեան իր չորս տարիները անցուց լեռներու եւ ձորերու, դաշտերու եւ գետերու քովն ի վեր: Մարդ ու արօտ, հօտ ու նախիր, ամայքներ ու բուրաստաններ, ոտքերուն տակ ցեղին արիւնով ներկուած հողեր, գլխուն վերեւ աստղազարդ կամ ամպամած երկինքներ,— ու այս բոլորին հետ,— մահուան ուրուականն եւ արցունքոտ աչքերը հասակակից հայ որբերու, հարէմներու զարդ դարձած խեղճ Հայուհիներու, — լեցուցին իր հոգին մղձաւանջներով ու սպառիչ սպասումներով:

Ասոնց բոլորին կամ կարեւոր մէկ մասին նկարագրութիւնն է ներկայ հատորը, որ կուգայ հարստացնելու իր գրական վաստակը, դնելով մեզ վաւերական գործի մը առջեւ:

Կարճ, հաբազատ ապրումներու դումար մըն է «Չորս Աշխարհ» հատորը:

Տարբեր առիթով մը ըսի կարծեմ, թէ հիւմուսը կը մնայ անբաժան իր պատմուածքներէն: Հիւմուս, բայց ոչ հեգնանք ու կծու խայթուածք:

Այդ ոգիով ալ ներկայ գործին մէջ կուտայ իր Օրագիր Սարատոկայումը որ կը մնայ իր տաղանդին մէկ նոր վկայութիւնը:

Խորհողներ ըլլան թերեւս, որ հատորին վերջին շարքէն կարելի էր զեղչել քանի մը էջեր, որոնք հեռու են հաւասար որակով ներկայանալու ընթերցողին:

Անոնք սակայն ոչինչ պիտի պակսեցնէին արժէքէն գործէն, որ լեցուն է լուսաւոր հարիւրաւոր ապրող էջերով:

Պատկերաւոր եւ գեղեցիկ ոճը, որուն վկայութիւնը կը մնայ Արամ Հայկազի ներկայ գործը, հեռու է երկունքով գեղաքանդակուած ոճէն: Ամբողջ հատորին մէջ իր կողմէ կերտուած հազիւ մէկ քանի բառ:

Հեղինակը պահանջ չի զգար նորակերտ բարդութիւններու, երբ ունի հարուստ պատկերներ ու զգայութիւն, որոնց համար մեր բառագանձը կը մնայ առատ շտեմարան: Արամ Հայկազ գիտէ, թէ բառերէն աւելի ներկայ պարագային, իր սիրտն է որ պէտք է խօսի յանգուածին, ուստի կը դիմէ իր սրտին եւ կը յաջողի:

Իմ կարծիքով, արուեստի գործ մը յոգնեցնող ըլլալու չէ, կը գրէ իր Իմ Խօսքը խորագրով վերջին գրութեան մէջ:

Հաւատարիմ այս տեսակէտին, ան մըշակեց ու տուաւ գրականութիւն մը, որ յոգնեցնող չեղաւ երբեք:

Զայն կը կարդանք հաճոյքով, բայց ոչ ժամանցի համար. ոչ սպաննելու նպատակով մեր ձանձրոյթի ժամերը, այլ՝ հաղորդուելու համար բարձրօրէն ազնիւ իր ապրումներուն հետ, որոնք կը բաշխուին զուարթօրէն ամէնուն: Անոնք զգեցած են արուեստին ծիրանին ու դարձած գրաւիչ:

Կ՝արժէ անձամբ ստուգել այս պարագան:

Ատկէ պիտի օգտուէր հայ գիրքը, եւ արդար իրաւունքով մը:

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ԿԸ ՎԱԽՆԱՆ ՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱ ՌՈՒՍԻՈՅ ԳԻՐԿԸ ԿԴՅՆԱՅ

«1921ԻՆ ԱԹԱԹԻՒՐՔ ԵՒ ԼԵՆԻՆ ՍԵՐՏ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ ԷԻՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԴԷՄ»

«Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն» ամերիկեան կարեւոր թերթին Անգարայի թղթակիցը ուշագրաւ յօդուած մը դրկած է իր թերթին, հետեւեալ յատկանշական խորագրով. «Այն պահուն, երբ «Փոլարիսները» «Ճիւփիթէրներու» տեղը կը գրաւեն, Թուրքիա Ռուսիայէն կրնայ տնտեսական օժանդակութիւն պահանջել»:

Ստորեւ կուտանք այդ շահեկան յօդուածը.—

×

«Այն պահուն երբ կը յայտնուի որ Ամերիկա պիտի քակէ Թուրքիոյ մէջ գտնուող «Ճիւփիթըր» հրթիռի խարիսխները, կը հաղորդուի որ թուրք խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը յառաջիկայ Մայիսին Ռուսիա պիտի այցելէ:

Քսան տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով է որ թրքական խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը Ռուսիա կ՝այցելէ: Այս պատուիրակութիւնը Ռուսիոյ մէջ տնտեսական օժանդակութեան մասին բանակցութեան կրնայ ձեռնարկել: Կարելի է խորհիլ որ Թուրքիոյ «Ճիւփիթըր» հրթիռները վերցնելուն եւ թրքական խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը Ռուսիա այցելութեան միջեւ որեւէ կապ գոյութիւն չունի: Բայց երկու դէպքերն ալ մօտէն կապ ունին այն փոփոխութեանց հետ, որոնք ի յայտ կուգան Թուրքիոյ միջազգային կացութեան մէջ:

Այն թուականէն ի վեր երբ Սթալին արեւելեան Թուրքիայէն հող, Նեղուցներու վրայ թուրքեւխորհրդային հաւաքական հակակշիռ պահանջեց, այսինքն տասնվեց տարիէ ի վեր, Թուրքիա սերտօրէն կապուած մնաց Արեւմուտքին ու ցայսօր բնաւ կարեւորութիւն չընծայեց ռուսական սպառնալիքներուն: Արդարեւ 1950 տարիներուն Անգարայի կառավարութիւնը Մոսկուայի ստէպ ուղարկած ծանուցագրերուն պատասխանելու անգամ անհրաժեշտութիւնը չզգաց:

ԱՆՓՈՓՈԽ ՇԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թէ Ուոշինկթընի եւ թէ Անգարայի կառավարութիւնները հաստատած են որ Թուրքիոյ «Ճիւփիթըր» հրթիռի խարիսխներուն հաշուեյարգարը ոչ մէկ փոփոխութիւն պիտի ներմուծէ Թուրքիոյ եւ Արեւմուտքի յարաբերութեանց մէջ: Ճիւփիթըրներու փոխարէն Թուրքիա Փոլարիս հրթիռներու պիտի տիրանայ:

Թուրք մամուլը վճռաբար հաղորդած է ասիկա:

Բայց եթէ խնդրին լոկ զին. տեսակէտով նայուի, «Ճիւփիթըր»ներուն տեղ «Փօլարիս»ներու հաստատումը կարեւոր փոփոխութիւն մը ի յայտ պիտի բերէ: «Ճիւփիթըր» հրթիռները թրքական հողերու վրայ զետեղուած էին, ամերիկեան անձնակազմին անկ էր վարել զանոնք:

Մինչդեռ «Փոլարիս» հրթիռները պիտի զետեղուին այնպիսի ընդծովեաներու մէջ, որոնց տէր չէ Թուրքիա: Այս ընդծովեաները Ատլանտեանի զինակցութեան բազմակողմանի հիւլէական ուժը պիտի կազմեն ու Միջերկրականի որոշ մէկ շրջանին մէջ պիտի խարսխեն: Հետեւաբար ըսել որ Թուրքիա «Փոլարիս հրթիռներու պիտի տիրանայ» քաղաքավարական մէկ ձեւն է՝ ըսելու որ «Պատերազմի պարագային այս հրթիռները կրող ընդծովեաներուն մէկ մասին պաշտօն պիտի յանձնուի Թուրքիան պաշտպանել»:

Այս իրողութիւնը մէկ երեսն է այն զարգացումին որ ամերիկեւխորհրդային յարաբերութիւններու «բնականոնացումը» կը յորջորջուի: Խորհրդային եւ ա-

Սեւ Մարդը

Զամանովը, որն արդէն փաթաթել էր մի ծխախոտ ծխելու համար, պատրաստի ծխախոտը մեկնեց Աշոտ տայուն: Ես երբեք նրան այսքան լարուած, այսքան յուզուած չէի տեսել. նա մօտեցրեց իր ծխախոտը ճրագի բոցին, իսկ նրա ձեռքը դողում էր:

— Կը փոխուին ժամանակները, կը վերադառնանք մենք ազատ աշխատանքին, բայց քեզ նմանները... մեր ճակատագիրը մեր ձեռքում չի, գրում են մեր ճակատին, ինչ ուզում են, իսկ դու, դու:

— Դու, դու ... տեղից շարժուեց Սանասարը, ի՞նչ դու, դու... Ես գո՞ղ եմ ծնուել, ի՞նչ է. ես էլ մարդ էի, բայց մարդիկ ինձ գող շինեցին: Դու, դու ...

— Ետ կանգնիր, մարդ դարձիր, այս է իմ ասելը ...

— Ուշ հասար, մռմռաց Սանասարը, ջուրն եկել ջաղացը տարել էր չախչախն էլ հետը:

— Նոր ջրաղաց շինիր, նորը, լաւը ...

Այդ միջոցին մօտեցաւ Մամոն:

— Ուստա, այ ուստա ...

— Ի՞նչ կայ, Մամօ ...

Մամոն բարձրացաւ երկու ոտքի մատների վրայ քիչ երկարելու բարի ցանկութեամբ եւ ձեռքով նշան արաւ Աշոտ տայուն, որ մօտենայ, Աշոտ տային կռացաւ. Մամոն ինչ որ շշնչաց նրա ականջին դէմքի ոգեշնչուած արտայայտութեամբ: Աշոտ տային շոյեց իր ծնօտը եւ մի աչքը կնսափակ մնաց մի բոպէ. այդ նշանակում է, որ նա լուրջ մտածում է ինչ որ բանի մասին: Իսկ Մամոն ... վերստին գտած իր բնականոն հասակը, նա սպասում է, ժպտացող աչքերը չկտրելով Աշոտ տայուց: Աշոտ տային, առանց կտրուելու իր մտքերից, բաց է անում արկղը, այնտեղից հանում է մի քանի թերթ մաքուր թուղթ ապա մի չգործածուած մատիտ, խնամքով որում է ու թուղթն ու մատիտը պարզում է Սանասարին:

— Գնա, ասում է, չափարից են կողմ մի աղջիկ կայ, տուր նրան: Մամոն ցոյց կը տայ:

— Աղջի՞կ, ի՞նչ աղջիկ, հարցնում է Սանասարը յանկարծակիի եկած ինձ նման եւ մանաւանդ Մամոյի նման:

— Աղջիկ, աղջկայ պէս աղջիկ, ձայնը բարձրացնում է Աշոտ տային:— Վերցրու, գնա:

Վարանոտ քայլերով Սանասարը գնում է դէպի հիւղակի դուռը, նրան հետեւում է կոտրած Մամոն:

Քիչ անց, ներս է մտնում Մամոն եւ քայլերն ուղղում է դէպի աջակողմեան տախտակամածի առաջին յարկը, իր տեղը:

— Մամօ, կանչում է Աշոտ տային, մօտ եկ:

— Ի՞նչ կայ: հարցնում է Մամոն գրժգոհ, մինչեւ հոգու խորքը վիրաւորուած մարդու դառն արտայայտութեամբ եւ ցոյց է տալիս. որ զբաղուած է ընթրիքին նախապատրաստուելու գործով: Նա վերցնում է իր ամանը, փչում՝ երեւի փոշին ...

— Տուե՞ց, հարցնում է Աշոտ տային:

— Տուեց:

— Գնա՞ց, ձեռք չի քաշում Աշոտ տային:

— Խօսում են, լինում է պատասխանը:

Հնչեց ընթրիքի զանգը:

Երկու օր Սանասարը չերեւաց: Երրորդ օրը նա եկաւ եւ առանց նախաբանի յայտնեց, որ ուզում է աշխատել բրուտանոցում:

Աշոտ տային տուեց իր համաձայնութիւնը:

— Լաւ:

7

Սանասարի գալուց յետոյ կեանքը բրուտանոցում զգալիօրէն աշխուժացաւ: Մենք երեքս իբար գիտէինք մեր հինգ մատների պէս, մեր կեանքի նշանաւոր եւ աննշան դէպքերը պատմել էինք մէկիյ աւելի անգամ տարբերակներով եւ կրկնատարբերակներով, ժամերով աշխատում էինք առանց մի խօսք փոխանակելու, ամէն մէկը տարուած իր մտքերով: Խօսելու նիւթ չէր մնացել: Սանասարը բացուեց կամաց – կամաց, միշտ վերապահ, միշտ կասկածելով: Մամօն ընդունեց նրան սուինների վրայ, այդ բանը զգում էր նա եւ աւելի ազատ էր զգում իրեն, երբ Մամօն գնում էր ճաշ բերելու կամ երբ ընդհանրապէս բացակայում էր բրուտանոցից: Մամօն նրան չէր կանչում նրա անունով, «ադամ» էր կանչում նրան, որը նշանակում էր՝ մարդ:

— Ադամ, ցեխ տուր...

— Ադամ, տախտակը փոխիր ...

Իմ «բեռը» թեթեւացրեց «ադամը», նա ոչ միայն կիսեց իմ աշխատանքի ծանրութիւնը, այլեւ Մամոյի անուղղակի կերպով ինձ սահմանուած «սվոլիչ»ների գրեթէ յիսուն տոկոսը սկսեցին գնալ նրա ընթացիկ հաշուին: Սանասարը ցոյց էր տալիս, որ չի նկատում իր բաժինը, սակայն չէր կարելի չնկատել, որ երբեմն նրա աչքերը վառւում էին չարութեան կրակով, վառւում արագ եւ արագ հանգչում: Մի անգամ նա չկարողացաւ իրեն զսպել, երբ լսեց Մամոյի հերթական «սվոլիչը»:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(12 Շար.)

մերիկեան յարաբերութեանց ձգտումին փարատումը կամայ ակամայ իր ազդեցութիւնը պիտի գործէ Թուրքիոյ վրայ :

1947ին, ցուրտ պատերազմին յայտարարութիւնը եւ այս ցուրտ պատերազմին շարունակութիւնը արեւմտեան երկիրներու եւ Ռուսիոյ յարաբերութիւնները փոխած, Թուրքիա ալ այս յարաբերութեանց սահմանին ներքեւ արտակարգ նոյնիսկ անընականոն կարեւորութիւն մը շահած էր: Ցուրտ պատերազմը վերջ գտած պարագային Թուրքիոյ բացառիկ կացութիւնն ալ վերջ պիտի գտնէ :

Արեւմտեան զեկավարները, որոնք ցարդ իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած էին Թուրքիոյ ռազմագիտական կարեւորութեան վրայ, այսուհետեւ ստիպուած են կռահելու որ վտանգը ոչ թէ Թուրքիայէ անդին, այլ Թուրքիոյ ներքին իրադարձութեանց մէջ կը գտնուի :

Թուրքիա ներկայիս նուազ գինուորականի փոխարէն ալ աւելի տնտեսական օժանդակութեան կը կարօտի: Հնդամեայ ծրագիրը յաջողցնելու եւ ծրագիրը չյաջողած պարագային անխուսափելի ընկերային յեղափոխութեան մը առաջքը առնելու համար Թուրքիա ստիպուած է տնտեսական օժանդակութիւն ապահովել :

Ասիկա իրագործելու համար ալ Թուրքիա ստիպուած է հինգ հարիւր հազարի իր հսկայական բանակին մէջ կարգ մը զեղչեր կատարել :

Ստէպ կրկնուող հարցում մըն է որ բոլոր Թուրքերը ի ծնէ ռուսատեաց են : Բայց ստէպ մոռցուող պարագայ մըն է որ 1921ին Արեւմուտքի դէմ իրենց ձեռնարկած պայքարին մէջ Աթաթիւրք եւ Լենին սերտ բարեկամ էին ու Ռուսիա այն ատենները դրամի, կազմածի եւ զէնքի օժանդակութեամբ ուժ տուաւ Թուրք անկախութեան պայքարին, Թուրքիա եւ Ռուսիա 1921 Մարտին բարեկամական ուխտ մը ստորագրած էին: Բազմիցս նորոգուած այս ուխտը ի զօրու մնաց մինչեւ 1930 :

1961ին պետական հարուածէն եւ նախկին վարչապետ Ատնան Մենտերէսի կախաղան բարձրացումէն յետոյ, Ռուսիա մեծ ջանքեր թափեց Անգարայի հետ յարաբերութիւնները բարելաւելու համար : 1961 Մարտին Թուրքեւ խորհրդային բարեկամական ուխտին քառասուներորդ տարեդարձին առթիւ վարչապետ Ն. Խրուշչեւի եւ նախագահ Ճէմալ Կիւրսէլի միջեւ ուշագրաւ գիրեր փոխանակուեցան :

Սովետներուն այս մարդին մէջ կատարած ձեռնարկները հարեւան Իրանի մէջ այժմէն պտուղները տալ սկսած են : Արդարեւ Իրան հակառակ արեւմտեան զանգուածին հետ կնքած ուխտին, Ռուսիոյ հետ համաձայնութեան յանգած է որ Իրանի հողերուն վրայ օտարներուն խարիսխ հիմնելու իրաւունք պիտի չտայ: Ռուսիոյ Իրանի այս յաջողութիւնը ապահոված խորհրդային դիւանագէտը հիմա Անգարայի մէջ պաշտօնի կոչուած է :

Թուրքիա իր հնդամեայ ծրագրին հանդէպ յայտնուած վերապահութեան համար ներկայիս գոհ չէ Արեւմուտքէն :

Այդ գէս կ'երեւի որ երկար պայմանաժամով վարկեր բանալու մասին Ռուսիոյ յամառօրէն ներկայացուցած առաջարկները ի վերջոյ յանկուցիչ պիտի թուին : Անգարայի արժանահաւատ աղբիւրներէն կը հաղորդուի որ Մոսկուա հրաւիրուած Թուրք խորհրդարանի պատուիրակութեան անդամներուն իրաւասութիւն տրուած է տնտեսական խնդիրներուն մասին բանակցելու :

ՅՈՒՐՏԻՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ցուրտ եղանակը իր աւերները կը գործէ նաեւ մարմնին վրայ եւ այս աւերները չեն երեւար միայն մարմնին ծայրամասերուն, այսինքն ականջներուն, քիթին, մատներուն վրայ: Սաստիկ ցուրտը կը դանդազեցնէ արեան շրջագայութիւնը, եւ այս ձեւով կ'ազդուին մարմնին հիւսուածքները, որոնք նոյնիսկ կրնան փճանալ իբր հետեւանք արեան թանձրացման, երակներու փակման եւ արեան շրջանին դադարեցման մարմնի այդ մասին մէջ: Այս պարագային տեղի կ'ունենայ չոր քաղցկեղ (կանկրէն) կոչուածը, որ հետեւանքն է անօթի մաշկերուն խաթարումին՝ արեան մէջ գտնուած ջուրը անցնելով հիւսուածքներուն, ինչ որ պատճառ կ'ըլլայ ուռուցքներու: Արեան շրջանի խանգարումով, յառաջ կուգան նաեւ ուղեղի խելապատային խոցեր, իսկ արեան կարմիր գնդիկները կը կորսնցնեն իրենց բոսորանիւթի քանակութիւնը :

Բջիջներու ամենավտանգաւոր խաթարումները յառաջ կուգան սառած մարմնին վերստին տաքնալու վայրկեաններուն: Այս պատճառով վերաջեռուցումը պէտք է կատարուի դանդաղ, անզգալի կերպով, աստիճանաբար :

Ցուրտ եղանակին պէտք է զգուշանալ մեծ յոգնութիւններէ, ոգելից ըմպելիներէ եւ պէտք է ուտել շատ սննդարար եւ ճարպոտ ուտելիքներ :

Իբրեւ կանխազգուշական միջոց՝ կը յանձնարարուի նաեւ զգուշանալ անշարժութենէ, քրտնելէ, խոնաւութենէ եւ լաւ պաշտպանել յատկապէս մարմնին ծայրամասերը (ոտք, ականջ, քիթ եւ այլն): Յանձնարարելի չէ ձիւնով չփել մարմնին սառած մասը :

Ցուրտին պատճառած հետեւանքները դարմանելու համար անհրաժեշտ է դիմել ու գործադրել բժշկական ներքին եւ արտաքին բոլոր այն միջոցներուն, որոնք կը վերակենդանացնեն արեան շրջագայութիւնը՝ այսինքն այն գլխաւոր ազդակը, որու խաթարումին արդիւնքն է մարմնի զանազան մասերու սառիլը :

ԲԺ. Գ. Բ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՁԵՒ ՄԸ

«Արուեստական միջավայրերու մէջ բոյսերու մշակման սարք» խորագրին տակ Ռ. Յակոբեան յօդուած մը հրատարակած է խորհրդային ամսագրի մը մէջ: Վերջերս արուեստական միջավայրերու մէջ բոյսեր աճեցնելու եղանակը սկսաւ տարածուիլ եւ դրաւել երկրագործական մասնագէտներու ուշադրութիւնը : Այդ նոր ձեւով բոյսերը այլեւս չեն մշակուիր բնական հողի, այլ արուեստականօրէն պատրաստուած միջավայրերու մէջ, որոնք քիմիական տեսակէտով չէզոք են, ինչպէս խճաքարերը, գետաքարերը, աւազը եւ այլ նիւթեր, որոնց կը խառնուին բոյսերու սնունդին անհրաժեշտ նիւթերը :

Ռ. Յակոբեանի օգտագործած եղանակին շնորհիւ, ջերմանոցներու մէջ մէկ քառակուսի մեթրի վրայ ստացուեցաւ 90 քիլօ լոլիկ եւ վաթսուն քիլօ վարունգ, իսկ բացօթեայ մշակութեան պարագային, մէկ հեկտարէն ստացուեցան աւելի քան երկու հարիւր թոն գետնախնձոր, վեց թոն եգիպտացորեն եւ ինը թոն բրինձ :

Իբրեւ հետեւանք օգտագործուած նոր եղանակին, բոյսերու աճման շրջանը կրճատուեցաւ 33 օրով, աշխատանքները նուազեցան, իսկ բերքին քանակութիւնը աճեցաւ: Այսպէս, ջերմանոցի հողին պատրաստութիւնը, գոմաղբին փոխադրութիւնը, պարարտանիւթերու տարածումը, ջրելը, գործողութիւններ են, որոնք կ'անհետանան նոր եղանակի օգտագործման շնորհիւ: Թէեւ նոր ձեւով մը շակման ելեկտրական հոսանքի ծախքերը համեմատաբար աւելի մեծ են, բայց ընդհանուր առմամբ անոնք աւելի քիչ են՝ քան սովորական ջերմանոցներու մէջ կատարուող ծախքերը : Ռ. Յակոբեանի եղանակը լայն հեռանկարներ կը բանայ բոյսերու աճեցման համար, անկախ՝ գոյութիւն ունեցող հողային տարածութիւններէն :

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Իր ծննդեան 60ամեակին առթիւ գրագէտ Գեղամ Սարեան (Բաղտասարեան) պարգեւատրուած է Խորհ. Միութեան «Պատուոյ նշան»ով:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Վրաստանի Հայ Գրողներու Միութեան կազմակերպութեամբ Թիֆլիսի մէջ վերջերս տօնուած է Բագրատ Այվազեանի ծննդեան հարիւրամեակը: Բանախօսները թուած են գրագէտին գործերը՝ «Աշոտ Երկաթ», «Անիի կործանումը», «Հիւսիսի արծիւը» վէպերը, «Մի հառաչանք», «Անմուրազներ», «Գոյութեան կռիւը» եւ այլ վիպակները ու հուսկ ուրեմն շեշտած գրագէտին ձգտումները՝ արծարծել հայրենասիրութեան կրակը հոգելլկուած բազմութիւններուն մէջ :

Բագրատ Այվազեան մեռած է 1934ին:

«ԵՐԵՒԱՆ» ՆԿԱՐԱՏԵՏՐԸ

Այս նկարատետրը (ալպոմը) կը պարունակէ գունաւոր 34 նկարներ, որոնց իւրաքանչիւրին ետեւ բացատրութիւններ գրուած են հայերէն, ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն եւ արաբերէն լեզուներով :

Նկարատետրի կողքին վրայ՝ ազգային դիւցազներգութեան անմահ հերոս Սասունցի Դաւիթի արձանին նկարը կայ :

ՆՈՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Հայաստանի Հեռագրական գործակալութեան համաձայն, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը՝ Յունուար 12ի հրամանագրով քաղաքներու շարքին դասած է Ալավերդի, Արարատ, Արթիկ, Կամօ եւ Հրազդան, Յունուար 23ի որոշումով՝ Շամշատինի շրջանի Բերդ գիւղը, իսկ Փետր. 2ի հրամանագրով՝ Ապարան և Մարտունի գիւղերը :

ԳՈՎԵԼԻ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

Հայաստանի վաստակաւոր դերասաններէն Վարդան Մաթեւոսեան կ'առաջարկէ ձայնագրել եւ ժապաւէնի վրայ առնել հայ դերասաններուն եւ արուեստագէտներուն մարմնաւորած դերերը կամ տուած համերգները, բան մը, որ դերասանին ըսելով, անտարբերութեան մատնուած է ձայն – պատկերասփիւռի եւ «Հայֆիլմ»ի պատասխանատուներուն կողմէ :

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Լուսաւորութեան Նախարարութեան առաջարկով եւ Շքանշաններու Պաշտօնական Տեղեկագրի 1963 Փետրուար 9ի յիշատակութեամբ, Պ. Սարգիս Տէր – Պալեան պատուուած է «Փալմ Աքատեմիք» շքանշանի ասպետութեան կարգով՝ Արուեստանքի Ուսուցումին իր մատուցած ծառայութեանց համար :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Երիտասարդ դաշնակահարուհի Անի Կազէր – Ղազարեան կը շարունակէ իր փայլուն յաջողութիւնները: Վերջերս նուագահանդէս մը տալու հրաւիրուած էր Լօզան եւ այդ առթիւ Կազէր տը Լօզան կը գրէ թէ «Թուրք դաշնակահարուհին» շատ արժէքաւոր թէքնիք մը ունի մանաւանդ Պարթոքի եւ Փրոքոֆիէֆի կտորներուն մէջ: Աւելի տկար կը գտնէ Պախի գործերուն մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՁՈՐՍ

— Ես հակառակ չեմ Աշոտին, յարեց Սաֆօ, թող գայ, բայց ժամանակը կ'անցնի, առիթը պիտի փախցնենք :

— Առիթը չի փախչիր, պնդեց Քրիստափոր, պէտք է կանչենք Աշոտը, այո, անհրաժեշտ է իր ներկայութիւնը, առանց Աշոտի գործը կը վիժի ...:

Թորգոմ շատ գոհ մնաց Քրիստափորի վերջին խօսքերէն: Սաֆօ լռութիւն կը պահէր, ըմբռնեց իր սխալը :

— Սաֆօ, ըսաւ Քրիստափոր, ի՞նչ կ'ըսես, Աշոտը չկանչե՞նք :

— Կանչենք, կանչենք, կրկնեց Սաֆօ համակերպող շարժուձեւով մը, քանի որ այդքան կարեւոր կը գտնէք իր ներկայութիւնը :

— Ի՞նչ ըսել է կարեւոր, պարոն Սաֆօ, բողոքեց Թորգոմ, կ'աղաչեմ, անձնականութիւնները մէկդի, մի վշտանաք եթէ յայտարարեմ հոս թէ՝ առանց Աշոտի, բան մը չենք կրնար ընել մենք մեր գլխին :

— Հարկ չկայ կրկնելու միեւնոյն բանը, դիտել տուաւ Քրիստափոր, ես քիչ առաջ բսի արդէն, Աշոտը պէտք է հեռագրով կանչենք :

— Այո, հեռագրով կանչելու է Աշոտը, յարեց Թորգոմ :

— Հեռագրենք ուրեմն, աւելցուց Սաֆօ :

Եւ Վիշապի ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց նոյն օրը հեռագրել Բիրէա, ստիպողաբար կանչելով Աշոտը :

Աշոտ տակաւին Բիրէայի մէջ կը դեգերէր, պարբերաբար նոր օժանդակ ընկերներ կը զրկէր Պոլիս: Այդ օրերը հոն հասած էր նաեւ Պէյրութի Դաշնակցական կարեւոր գործիչներէն Սառհատ որու վրայ խօսելու առիթը պիտի ունենանք առաջիկային :

Ծանօթ սրճարանին մէջ նստած էր Աշոտ առանձին, երբ տեսաւ, հեռագրատան իրեն ծանօթ ցրուիչը ներս կը մտնէր սրճարանէն եւ կը մօտենար իրեն :

Հեռագիր մը կը բերէր, յանձնեց զայն Աշոտի :

Այս հեռագիրը Կ. Պոլսէն էր, եւ Սամուէլ Ֆայն ստորագրութիւնը կը կրէր ; Աշոտ սկսաւ կարդալ :—

«Ամէն ինչ պատրաստ է, շուտով ճամբայ ելիր»:

Կարդալէ յետոյ, գրպանը դրաւ հեռագիրը, իսկոյն դուրս ելաւ սրճարանէն, վազեց դէպի հիւրանոցը, հաշիւները մաքրեց, գոյքերը ժողովեց եւ նոյն օրը մեկնեցաւ Բիրէայէն :

Շոգենաւի նաւապետը ծանօթ էր Աշոտի, պատուասիրեց զինքը, մասնաւոր սենեակ մը յատկացուց իրեն եւ մինչեւ Պոլիս, դուրդուրաց անոր վրայ, այնքան համակրած էր հայ յեղափոխականին :

Հիմա զինքը մտիկ ընենք, տեսնենք ինչ կը խօսի իր Յուշատետրին մէջ :

«Բամազանի Տասնըհինգը մօտեցած էր, այդ օրը կարելի էր բան մը յաջողցընել :

«Հեռագիրը ստանալէս անմիջապէս յետոյ, նաւ նստայ դէպի Պոլիս: Նաւապետը, երբ շոգենաւը քարափին մօտեցաւ, ինծի առանձին սենեակ մը տուաւ, վրաս գլուխս փոխեցի եւ մեքենավարի հագուստներով դուրս ելայ, շոգենաւը լրտես կար, իսկ սանդուխին տակ երկու ոստիկաններ կը սպասէին :

«Նաւապետը նախապէս խօսած էր ինծի թէ ինչ ձեւով դուրս պիտի ելլէի : Զիս ուրիշ մեքենավարի մը յանձնած էր. այս վերջինը, մօտենալով ինծի, ձեռքը բռնած երկաթի կտոր մը, նաեւ ուրիշ գործիք մը, ինծի տուաւ զայն եւ սկսաւ հետս յունարէն խօսիլ :

«Սանդուխներէն միասին վար իջանք : Մեզմէ առաջ նաւապետը, վարը սանդուխին տակ, ձեռքը տուփ մը ծխախոտ, ոստիկանին կը հրամցնէր, սիկառ շինելու :

«Ոստիկանին երեսը հակառակ կողմը դարձուցած էր, որպէսզի ուշադրութիւն չդարձնէ մեզի, մեր վար իջնելու միջոցին :

«Վար իջանք մենք եւ քանի մը քայլ հեռացած էինք, երբ նաւապետը պոռաց մեր ետեւէն :

«— Շուտով եկէք ...:

«Մենք մաքսատան երկրորդ դռնէն դուրս ելանք եւ շիտակ Ղալաթիա գացինք, յոյն գինետուն մը: Այդ գինետունը ծանօթ էր ինծի ընկերացող մեքենավարին :

«Հոդ, մէկ ժամ սպասեցի, շոգենաւէն հագուստներս բերին, փոխուեցայ վրաս եւ մեր ընկերներուն քով գացի»:

Վիշապի անդամներուն ուրախութեանը չափ ու սահման չկար, Աշոտ յաջողած էր առանց միջադէպի, առանց վտանգի, Պոլիս մտնել, ուր այդ օրերը, խիստ էր հսկողութիւնը, ոստիկանութեան կողմէն :

Օժանդակ ընկերուհիներէն տիկին Էլիզաբէթ ալ, մոռցանք յիշել, որ Սաֆոյին հետ Աթէնք անցած էր Ռուսիայէն, Սաֆոյէն առաջ մեկնած էր Պոլիս եւ հոն մտած՝ առանց դժուարութեան :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Օրեր եւ Ժամեր

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ-ԽՆՋՈՅՔ

Բարեկենդանի առթիւ պարանոցիկ խընջոյք , կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ :

Այս կիրակի , ժամը 16–22 , Մչակոյթի Տան զոյգ սրահներուն մէջ , 17 Րիւ Պլէօ , Փարիզ (9) :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ .— Զա – ւեշտ , երգ , պար , արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ :

ԾԱԽԿԵՐՈՒ ՄԱՄՆԱԿՑՈՒԹԻԻՆ

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Օգն . մարմնի Օղափ . կայանին կը նուիրեն .— Պ. Պ. Ալեանաքեան 100 ֆր . , Տէր Գէորգեան , Թիւթիւնճեան , (Սկվ – րան) , Այրի Տիկին Վ. Աւլանճեան (Սկն Շամոն) , Տիկին Շապրըրի , Պ. Նշանեան (Մուլէն) 50ական ֆրանք :

Այրի Տիկին Սրբուհի Լօրէնեան (Տրա – կինեան) երեսուն ֆրանք :

Պ. Ժան Գալփաքեան (Ավինեոն) 25 :

Պ. Պ. Ոսկանեան (Վիլլմօմպլ) , Տիկին Ա. Նուպար , Իւնանեան , Սաղըրեան (Ա. – միէն) , Մէչինեան (Արբաժօն) , Տէր եւ Տիկին Սրբմաքէչեան (Ալֆորվիլ) , Տէր Տիկին Գարակիւզէլեան (Սթէն) , Գիրազ – եան (Վիրովֆլէյ) , Վ. Խաեան 20ական :

Պ. Աքաչեան , Տոքթ. Գազանճեան (Վիթրի) , Տէր եւ Տիկին Բալուլեան (Պուրժ) 15ական :

Տոքթ. Օտապաչեան , Պ. Մարտիրոս – եան (Փավիյօն սու Պուա) , Պ. Պարթեւ – եան (Սէն Մօր) , Պ. Վ. Մօսկոֆեան (Լը Վէզինէ) , Պ. Մէրճիքեան , Պ. Տօնիկեան (Պանեէօ) , Տէր եւ Տիկին Սաաքճեան (Քոլոմպ) , Տէր եւ Տիկին Ա. Տօնէլեան (Պուա Քոլոմպ) , Պ. Վ. Մելիքեան , Օր. Շամտանճեան , Տէր եւ Տիկին Հէքիմեան , Պ. Զ. Սաքաեան (Բոնի սու Պուա) 10ական ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտ 17 , «Ժողովուրդները կ'երգեն » , Սորպոնի մէջ :

×

ԻՄԻի Կապ . Խաչի մասնաճիւղի զեղարուեստական ցերեկոյթը Մարտ 9 , Սալ տէ Ֆէթ :

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

21 Փետր. Վարդանանց *ճակատամարտին պատմական , կրօնական եւ ազգային տօնին առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին : Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը : Ցաւարտ պատարագի պիտի երգուին ա – ւուր պատշաճի չարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ ա – չակերտներու կողմէ : Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն , յարգելու հա – մար օրուան յիշատակը :*

24 Փետր. Կիրակի , *Բուն Բարեկենդան : Մ. պատարագ ժամը 10ին :*

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ'առան – դուին ինքնուրոյն եւ դիւրահասկնալի ե – ղանակով : Նախաձեռնարկողը միայն այդ աշխատանքին նուիրուած ըլլալով կրնայ այցելել մեր բոլոր վայրերը :

Դասաւանդութեան վայրին ու ժամե – րու որոշման համար դիմել կամ գրել հե – տեւեալ հասցէին :

COUYOUMDJIAN
130, Rue Etienne-Dolet
Alfortville - Seine

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՀ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր : Ճոխ բո – վանդակութիւն :

ՁԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան , Սփիւռք , Գրական աշ – խարհ , Արուեստի աշխարհ , Ուշադ – րութիւն , Մեր գաղութները (Ամերիկա – հայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը) .— Երգիծաբան :

Դիմել Յառաջին կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատան :

Տասնամեակի բացառիկ հատոր , բացառիկ դին՝ լաթակազմ 20 ֆր . , թղթակազմ 17·50 ֆրանք :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիլեի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝

1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի ,
2) Օդնական Հիւանդապահուհի ,
3) Սպասուհիներ :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը , 32 Րիւ տը Թրէվիզ , Փարիզ (9) :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը փա – րիզի չրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը , բացառիկ չու – քով Մարտ 31ին , Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՅԷ'Ք

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի (Եաղոմ) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

SPLENDIDE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի զե – զարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

32ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի , Մարտ 3 , կէս օրէ վերջ ժամը 2·30

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ Փա – րիզի օտար սկաուտական խումբերուն :

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն , գայլիկներուն , նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ :

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՑԱՑՏԱԳԻՐ .— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն :

Հայկական պարեր եւ երգեր , նուագախումբով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ (ՀԱՑԵՐԷՆ) , *նախկին արիներուն եւ արենոյշ – ներուն կողմէ :*

Պիտի ներկայացուի սկաուտական գունաւոր ֆիլմ մը ձէմպօրիէն :

ՊԻՒՖԷ Մուտք 5 ֆրանք Նրախաներուն մուտքը ձրի

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ , Կ. Գէորգեան , 1963 , *Պէյրութ թղթակազմ*	17·50 Ֆ.
լաթակազմ	20 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ , Եղիշէ Զարենց , *Պէյրութ* , 317 էջ	7·50 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ , Հ. Կ. Տէր Ղազարեան , Պէյրութ ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ , Մեսրոպ Նուպարեան , Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ , Հ. Գ. Պայեան , Վիէննա ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՒՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան , Վիէննա	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ , Մ. Գարամահեան , Պէյրութ ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ , Յ. Յ. Զարմանդեան , Պէյրութ	40 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԷՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒՔԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	միճչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	միճչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ , ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են , չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 50 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 60 Ֆ· Հատը 0·25 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
20
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI
20 FÉVRIER
1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9536

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9536

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՊԱՌԱԺԻ ՎՐԱՅ ԿԱՌՈՒՑՈՒԱԾ

—o—

Ի՞նչ կը մտածեն այսօր անոնք, որ կ'ե-
բեւակայէին, եւ չէին քաշուեր հանդի-
սաւորապէս ծանուցանելու, թէ «աւազի
վրայ» կառուցուած է Մեծի Տանն Կիլի-
կիոյ կաթողիկոսութիւնը :

Եօթը տարի անցաւ այն պատմական օ-
րէն ի վեր — 20 Փետրուար 1956 —, երբ
Կիլիկիոյ կաթողիկոս ընտրուեցաւ Զա-
րեհ Ա·, օրինաւոր կերպով, ազգին կող-
մէ ընտրուած պատգամաւորներու քուէ-
ով :

« Պատմական» կ'ըսենք, որովհետեւ
վեց ամիսէն կատարուելիք ընտրութիւն
մը 44 ամիս վերջ տեղի ունեցաւ : Գարե-
գին Ա· կաթողիկոս Յովսէփեան վախճա-
նած էր 1952, Յունիս 21ին : Տարեվերջին
ընտրուած պէտք է ըլլար նոր կաթողիկո-
սը : Սակայն տեղապահ Խոր. Արք· Ալա-
պահեան, հակադաշնակցական տարերու
ճնշումին տակ, քանիցս յետաձգեց ընտ-
րութիւնը, ա՛յն յոյսով որ ժամանակը
պիտի դործէր ի նպաստ իր պաշտպանեա-
րուն :

Ի դուր անցան անոնց բոլոր մեքենա-
յութիւնները : Յուսահատ՝ դիմեցին ու-
րապոյն միջոցի մը, աննախընթաց Կիլի-
կիոյ կաթողիկոսական ընտրութեանց
մէջ :

Անթիլիաս հրաւիրեցին Վազգէն Ա·ը ,
որ իր ընտրութենէն (1955, Սեպտեմբեր
30) չորս ամիս եւ տասը օր վերջ, տակա-
ւին Խ· Մխութեան իր թեմերը չայցելած,
առօք փառօք դնաց Անթիլիաս, ընտրու-
թեան մասնակցելու եւ նորընտիր կաթո-
ղիկոսը «օծելու», ինչպէս կը խոստանար
կաթողիկոսական նոր տեղապահ Խորէն
Արք· Բարոյեանի ուղղած իր հեռագրով :

Զարեհ պարտութեան մատնուեցան
Դաշնակցութեան հակառակորդները : Իջ-
միածնի պահակալը իր առաքելութեան
մէջ ձախողած՝ Գահիրէի «Եպիսկոպոսա-
կան ժողով»ը սարքեց, «Թերի եւ անըն-
դունելի» հռչակելու համար Զարեհ կա-
թողիկոսի ընտրութիւնը :

Իր այս ընթացքով հրահրուեցաւ «երկ-
փեղկում»ը Լիբանանի եւ Սուրիոյ մեր
դաղութներուն մէջ : Վազգէն Ա· կը յա-
մառի մինչեւ այսօր չճանչնալ Կիլիկիոյ
ազգընտիր գահակալը եւ Էջմիածնի 1963ի
Օրացոյցին մէջ դարձեալ Խ՛դճ Խոր
Արք·ի անունը կը նշանակէ իբրեւ տեղա-
պահ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին : Մի-
ծադելի երեւոյթ :

« Անկախ համայնք » եւ հակաթոռ կա-
թողիկոսութիւն ստեղծելու փորձերը չա-
տոնց ջուրն իննան : Խոր Արք· տարինե-
րէ ի վեր դարձած է պարզապէս Բարե-
գործականի նպաստընկալ մը, լքուած իր
երէկի բարեկամներէն :

Եօթը տարին բաւական պէտք է ըլլար
հանդարտեցնելու կիրքերը եւ փարատե-
լու քէնն ու ատելութիւնը : Վազգէն Ա·
անաքեմայի կոնդակներէն վերջ քանիցս
հաշտութեան հոգեշահ քարոզներ խօսե-
ցաւ : Սակայն քայլ մը առաջ չգնաց, չը-
նորհաւորելու համար Զարեհ Ա·ը իբրեւ
կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ :
Մինչդեռ 1960ին չէր վարանած անմիջա-
պէս շնորհաւորելու եղիչէ Արք· Տէր-
տէրեանը, որ պատրիարք կ'ընտրուէր ե-
րուսաղէմի, Էջմիածնի հետ աւրուելէ
վերջ :

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսու-
թիւնը իր նեղ սահմաններէն դուրս ելած է
շատոնց : Շուրջ կէս միլիոն Հայեր կը
ճանչնան իր հեղինակութիւնը՝ Պարսկա-
Հնդկաստանի թեմէն մինչեւ Յունաստան,
Աւստրալիան մինչեւ Խաղաղական ով-
կիանոսի եզերքները :

Մխաբանութիւնը զօրացած է երիտա-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լուրերու մանրամասնութիւնները վե-
րապահելով մեր վաղուան թիւին — օր-
ուան անսպասելի լուրին հետեւանքով —
ըսենք միայն թէ կարեւոր դէպքեր չը-
կան : Վենսէնի դատավարութիւնը կը
չարունակուի, նոյն ձեւով : Նախարար
Մեամէդ արդիլեց Ֆլոշի մենամարտիլ : Ի-
րաքի կացութիւնը միշտ չփոթ է եւ ոչ
մէկ համաձայնութիւն կայ Քիւբտերուն
հետ : Արեւմտեան՝ Պերլինի մէջ, Պրանտ
աննախընթաց յաղթանակ մը տարաւ
թաղապետական եւ օրէնսդրական ընտ-
րութեանց մէջ : Հռոմի մէջ, խորհր-
դարանը լուծուեցաւ : Ընտրական պայ-
քարը սկսած է : Նոյն օրը մե-
ռաւ Թամպրոնի՝ նախկին վարչապետ :
Ալժերիա թեկնածութիւնը դրաւ Հասա-
րակաց Շուկային : Սպանիոյ մէջ Ֆրան-
ացի 12 աֆթիւխթներ ձերբակալուած
են, որոնց մէջ՝ կառա : Թեհրանի կառա-
վարութիւնը հրաժարեցաւ :

սարդ եւ զարդացեալ հոգեւորականնե-
րով : Զորս արքեպիսկոպոս, երկու եպիս-
կոպոս եւ տասեւհինը վարդապետներ կ'ա-
ջակցին Վեհափառին՝ իբրեւ առաջնորդ,
կաթողիկոսական փոխանորդ, հոգեւոր
հովիւ, դպրեվանքի տեսուչ եւ ուսուցիչ,
խմբագիր «Հասկ»ի, դիւանապետ , տե-
սուչ տպարանի եւ գրատան :
Միաբանները բոլորն ալ լծուած են լուրջ
աշխատանքի, ի փառս եւ ի բարգաւա-
ճումն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին :

Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խոր-
հուրդի Կեդրոնական Յանձնաժողովը 1962
Օգոստոս 11ին Փարիզի մէջ հանդիսաւո-
րապէս ճանչցաւ Կիլիկիոյ կաթողիկո-
սութիւնը իբրեւ անկախ կաթողիկոսական
աթոռ, Էջմիածնի հետ համահաւասար
աստիճանի վրայ, դայն ընդունելով իբ-
րեւ առանձին անդամ Եկեղեցիներու Հա-
մաշխարհային Խորհուրդին :

Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ներկա-
յացուցիչը՝ Գարեգին Վարդ· Սարգիս-
եան իրրեւ դէտ հրաւիրուեցաւ եւ մաս-
նակցեցաւ Վատիկանի տիեզերական ժո-
ղովին, որ բացուեցաւ 1962 Հոկտեմբեր
11ին : Էջմիածին չէր արտօնուած ներկա-
յացուցիչ ղրկելու :

Դպրեվանքը տարուէ տարի նոր նուա-
ճումներ կ'արձանագրէ : Աշակերտութեան
թիւը հասած է 60ի : Ընծայարանի դասա-
րանն ունի վեց ուսանող : Ժառանգաւո-
րացի դասարանները՝ 48 աշակերտ : Քա-
հանայութեան կը պատրաստուին չորս
ուսանողներ : Երկու հոգի ալ մասնաւոր
դասընթացքի կը հետեւին :

Անցեալ Սեպտեմբեր 30 — Հոկտեմբեր
5ին Էջմիածնի մէջ գումարուած «սրբա-
գումար» ժողովը փոխանակ մերձեցում
առաջ բերելու նուիրապետական մեր եր-
կու Աթոռներուն միջեւ, ատելի հրահրեց
կիրքերը, քանի մը տալով որ Լիբանանէն ու
Սուրիայէն գացող աչխարհական, մասնա-
ւանդ հոգեւորական ինքնակոչ պատգա-
մաւորներ լեղուագարութիւններ ընեն
Անթիլիասի դէմ :

Հակառակ բոլոր սադրանքներու եւ մե-
քենայութիւններու, Կիլիկեան Աթոռը օ-
րէ օր աստիճան մը աւելի կը բարձրացնէ
իր հեղինակութիւնը :

Վերջին փաստը : Յունաստանի Թագա-
տորը անցեալ Յունուար 8ին Վեհ· Զա-
րեհ Ա·, պատուեց Եորկիոս Ա·ի բարձր
պատուանշանով :

Ո՛չ թէ աւազի, այլ ապառաժի վրայ
կառուցուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դա-
րաւոր Աթոռը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԵԾ ՍՈՒԳԸ

ՀԱՆԳԻՍՏ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ.

ԶԱՐԵՀ Ա.Ի

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Վերջին պահուն Պէյրութէն ստացանք
հեռագիր մը որ կը գուժէ Կիլիկիոյ վե-
հափառ կաթողիկոսին վախճանումը :
Զարեհ Ա· վախճանած է երկուշաբթի ա-
ռաւօտ, Փետրուար 18ին, ժամը 11ին,
դոհ սրտի երարկներու խցումի (թրոմ-
պոզ) :

Գուժը այնքան անսպասելի է որ դըժ-
ուար թէ կարենանք յայտնել մեր ցաւն
ու վիշտը առաջին առթիւ :

Տակաւին երկուշաբթի օր, ցաւով կ'ի-
մանայինք Պէյրութի Ազգակէն եւ Փա-
րիզի Ֆիկարոյէն թէ Կիլիկիոյ կաթողի-
կոսը Պէյրութի ամերիկեան հիւանդանո-
ցը փոխադրուած է Ուրբաթ գիշեր եւ ա-
ջեղութիւնները բոլորովին արգիլուած
էին բայց վիճակը դէպի լաւ կ'ընթանար :

Քիչ անդին, կեանքի հեղնական դու-
գադիպութեամբ մը, կը յիշուի վախճան-
եալ Կաթողիկոսին ընտրութեան եօթնե-
րորդ տարեդարձը : Արդարեւ Զարեհ Ե-
պիսկոպոս Կիլիկիոյ կաթողիկոս կ'ընտ-
րուէր 1956 Փետրուար 20ին :

Ծնած Մարաշ, 1915 Փետրուար 14ին,
Հայրապետը աւարտած էր Հալէպի Հայ-
կազեան վարժարանը 1929ին : 1929–30ի
ընթացքին յաճախած էր Հալէպի Ճիւսու-
էաններու վարժարանը : Ուսանող Անթի-
լիասի դպրեվանքը 1930 – 35 եւ չրջանա-
ւարտ , նոյն տարին, 1935ին վարդապետ
կը ձեռնադրուի եւ յաջորդ տա-
րին կը մեկնի Պրիւսէլ ուր կ'ու-
սանի արեւելագիտութիւն , պատ-
մութիւն եւ աստուածաբանութիւն
մինչեւ 1938 : Վերադարձէն ետք ,
1940 Օգոստոսին կը նշանակուի տեղա-
պահ Բերիոյ Թեմին եւ նոյն Թեմին (Հա-
լէպ) ընտրեալ առաջնորդ կը դառնայ
1943ին : Այս պաշտօնին գլուխը մնաց
մինչեւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոս ընտրուիլը,
ասկէ ճիշդ եօթը տարի առաջ : Եպիսկո-
պոս ձեռնադրուած էր 1947ին Հոգելոյս
Գարեգին կաթողիկոսի ձեռամբ : կաթո-
ղիկոս օծուեցաւ 1956 Սեպտ· 2ին :

Զարեհ Ա· բացառիկ եկեղեցական մըն
էր եւ մեծ յարգանք կը վայելէր Սուրիոյ
եւ Լիբանանի պետական, կրօնական եւ
ազգային չրջանակներուն մէջ իբրեւ գոր-
ծունեայ, անձնուէր եւ անբասիր առաջ-
նորդ մը : Քալ գիտէր արաբերէն, ֆրան-
սերէն եւ անգլերէն :

Իր վաղահաս վախճանումով, Հայաս-
տանեայց Առաքելական Եկեղեցին կը
կորսնցնէ իր ամէնէն արժանաւոր ծառա-
ներէն մէկը որ իր կեանքը ու եռանդը
անսպառ վատնեց վասն կրօնի ու հայ-
րենեաց :

ԶԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Ամիսներու տենդագին բանակցութիւններէ ետք, Պելժիոյ մայրաքաղաքին ժողովը վերջ դտաւ Ֆրանսական վեթոյով եւ ձախողեցաւ Անգլիոյ մուտքը Հասարակաց շուկայէն ներս՝ հակառակ միւս անդամ պետութեանց ջանքերուն: Հռոմի դաշնագրին համաձայն, մինչեւ 1966 որոշումները պիտի տրուին միաձայնութեամբ, մէկ պետութիւն կրնայ արգիլել մեծամասնութեան առաջարկը:

Անգլիոյ ներկայացուցիչը ընդունած էր Հռոմի դաշնագիրը, համաձայնութիւնը կնքուելու վրայ էր երկրագործական քաղաքականութեան շուրջ, Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան ղեկավարը, Պելժիայի արտաքին նախարարը կը ջանային համոզել Ֆրանսայի պաղարիւն եւ լռակեաց ներկայացուցիչը, որ անդրդուելի կը մնար նախագահին հրահանգին համաձայն:

Սթրազպուրկի մէջ դումարուած Եւրոպայի Խորհուրդին ժողովն ալ կը քուէարկէր (17 – 1 – 63) «Անգլիոյ եւ Հասարակաց Շուկայի անհամաձայնութիւնը յետադիմութիւն մը պիտի ըլլայ եւրոպական ճշմարիտ միութիւն մը կազմելու նըպատակին նկատմամբ, խոչընդոտները անյաղթելի չեն, հաշտարար ոգին պիտի բաւէ յաջողութեան համար»: Ժողովին Կոլիստ անդամները ի նպաստ առաջարկին կը քուէարկէին:

Նախկին դեսպան Ֆրանսուա – Փոնսէ իր շաբաթական յօդուածը կը յատկացնէր այս հարցին՝ «Ֆիկարոյի» մէջ. անհրաժեշտ կը գտնէր Անգլիոյ մուտքը, որովհետեւ բանակցութեանց խզումին հետեւանքները ծանր պիտի կշռէին եւրոպական քաղաքականութեան վրայ: Հոլանտա, Պելժիա կապուած են Անգլիոյ, Իտալիա համաձայն չէ Ֆրանքեւգերման միութեան, Ամերիկա պիտի մնայ դժգոհ եւ ամէնէն աւելի համայնավարներու ծիծաղին առարկայ պիտի ըլլանք, որոնք գոհ պիտի ըլլան Ատլ. Ուխտի կազմալուծումէն, առանց մատ մը շարժելու:

Ամերիկայի նախագահն ալ կոչ մը ուղղած էր (Յունուար 24) զինակիցներուն, որպէսզի փոխադարձ վստահութեամբ դիմակալեն համայնավարութեան, որ կը մնայ սպառնագին զինուորական ուժով եւ տիրապետելու ծրագրով: «Հարկ է, որ Ատլանտեան Ուխտի անդամները սերտօրէն գործակցին՝ մէկ կողմ թողլով անձնական կամ ազգային անհամաձայնութիւնները: Առանձնակի դիմադրել անկարելի է, Ամերիկա պիտի պաշտպանէ Եւրոպան, կը փափաքի որ Անգլիա մտնէ Հասարակաց Շուկայէն ներս»:

×

Հակառակ ամէն աշխատանքի՝ Ֆրանսայի նախագահը մերժեց Անգլիոյ մուտքը: Յունուար 15ին՝ 850 լրագրողներու առջեւ կը բացատրէր մերժումին պատճառը. «Անգլիա կղզի մըն է, ծովային է, ոչ ցամաքային: Միացողները ցամաքային են, տնտեսական յարաբերութիւններով, աշխարհագրական դիրքով, սովորոյթներով մօտիկ են, չունին քաղաքական հարց, սահմանային հարցեր, ոչ մէկ կապ ունին, զինուորական կամ քաղաքական, ուրիշ պետութեան մը հետ»:

Անգլիոյ մուտքը նախադուռը պիտի ըլլար ուրիշներու մուտքին, որ դուռ պիտի բանար նոր խնդիրներու: Եւրոպական պետութեանց ընդհանուր շուկայի մը կազմութեամբ Ատլանտեան հսկայ միութիւն մը պիտի ըլլար՝ ամերիկեան վարչութեան տակ, որ պիտի կլանէր Եւրոպական Համայնքը: Ֆրանսա կը փափաքի զուտ եւրոպական կառուցում մը, անկախ ամերիկեան հովանաւորութենէն:

Հռչակաւոր հրապարակագիրներ, դիւանագէտներ կը ջանան թափանցել Ֆրանսայի նախագահին մտածումին: Անգլիոյ կղզի մը ըլլալը, ծովային երկիր մը ըլլալը ծանօթ էր բանակցութիւններէն առանջ, սպաննելու չէր վերջին վայրկեանին՝ երբ համաձայնութիւն մը կայանալու վրայ էր: Նախագահն ալ մտածած ըլլալու էր, թէ ինչու Անգլիա այնքան զիջումներ կը կատարէր՝ երբ նախապէս ընդդիմացած էր «ածուխ – պողպատ» միութեան, Հասարակաց Շուկայի կազմութեան եւ կազմած էր Ազատ փոխանակութեան միութիւն մը: Անգլիա յոռետես էր նախապէս, տեսաւ յաջողութիւնը, փութաց օգտուիլ յաջողութենէն:

Խորաթափանց մտքեր երկու գլխաւոր պատճառ կը թուեն:

Ֆրանսա կը փափաքի հիւլէական պետութիւն մը դառնալ եւ Ամերիկայէն, յետոյ Անգլիայէն պահանջեց հիւլէական պատրաստութեանց գաղտնիքը: Անգլիա մերժեց, որովհետեւ Ամերիկայի խոստացած էր չհաղորդել զայն այլ պետութեան մը: Սակարկութիւն մը տեղի ունեցաւ Ռամպուէյի տեսակցութեան ընթացքին, Մաքմիլըն խուսափեցաւ գոհացում տալէ նախագահին առաջարկին եւ մեկնեցաւ Ամերիկա:

Ամերիկա զինակիցներուն կ'առաջարկէ աւելցնել պայմանագրական ուժերը, իրեն կ'ուզէ վերապահել հիւլէական մենաշնորհը: Ֆրանսայի նախագահը կը փափաքի ձերբազատուիլ ամերիկեան խըհամակրութենէն: Անգլիա իր մուտքով, պիտի ըլլայ Տրովադայի ձին Ամերիկայի համար:

Ուոշինկթընի անգլիական դեսպանին կարծիքով նախագահը կը մտադրէ Ֆրանսայի գերակշռութիւնը հաստատել Եւրոպայի մէջ եւ բանակցիլ Խորհ. Միութեան հետ, յիշելով նախագահին մէկ յայտարարութիւնը՝ «Ատլանտեանէն Ուրալ» եւրոպական միութիւն: Ամերիկա եւ Անգլիա եւրոպական միութեան մը համամիտ էին, բայց հակառակորդ մինչեւ Արեւելք երկարելու: Նախորդ Արտաքին Քարտուղար Ֆոսթր Տըլըս «Պատերազմ եւ խաղաղութիւն» գործին մէջ կը գրէր, թէ Եւրոպա միանալու է, եթէ կը փափաքի ապրիլ, «հաւանաբար չուզէ միանալ առանց արտաքին ուժեղ, բարեկամական ճնշումի մը»: Այդ միջամտութեան իրաւունքը կը պատկանի Մ. Նահանգներու, որովհետեւ երեք անդամ փրկեցին Եւրոպան երկու պատերազմներով եւ Մարշըլի ծրագրով: «Իսկ եթէ Մ. Նահանգները չմիջամտեն բարոյապէս պատասխանատու պիտի ըլլան»:

Եւրոպա եկաւ յայտարարելու, թէ «Միացման յոյսերը չպսակուելու պարագային մանաւանդ եթէ Գերմանիա, Անգլիա, Ֆրանսա առանձին ճամբաներէ քալեն, Մ. Նահանգները պարտաւոր պիտի ըլլան վերատեսութեան ենթարկել իրենց քաղաքականութիւնը արեւմտեան Եւրոպայի հանդէպ» (31 – 1 – 53):

Տնտեսական բարդ շահեր, Ամերիկայի անկախ քաղաքականութիւնը Քուպայի միջադէպին, Եմէնի, Քոնկոյի մէջ կը բախին եւրոպական տնտեսութեան եւ քաղաքականութեան: Անգլիոյ տնտեսութիւնը պիտի տկարանայ առանձնանալով, երբ Հասարակապետութեան անդամները ճարտարարուեստական երկիրներ դառնալով՝ դադրին անգլիական ապրանքներ ներածելէ, հում նիւթեր արտածելէ: Վեցերը քաղաքական միութեամբ զօրաւոր պետութիւն մը պիտի կազմեն Մ. Նահանգներու դէմ, Անգլիոյ դէմ, որ միշտ ընդդիմացած է եւրոպական գերակշիռ պետութեան մը կազմութեան:

Լիփմանի համաձայն կարելի չէ Ամերիկան դուրս ձգել եւրոպական միութենէն: «Աշխարհի խաղաղութիւնը կախում ունի միմիայն Խորհ. Միութենէն եւ Միաց. Նահանգներէն»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Ս. Գասպարեան Երեւանի մէջ լոյս ընծայած է արտասահմանի հայ գաղութներու կեանքը պատկերացնող գիրք մը՝ «Սփիւռքահայ գաղթօճախները այսօր»: Միակողմանի, ուրեմն թերի տեղեկութիւններով իր գործին մէջ, Ս. Գասպարեան կը ներկայացնէ Հայերու թիւը արտասահմանի մէջ, շեշտելով միեւնոյն ատեն, որ «այս թիւը մօտաւոր է, քանի որ ստոյգ վիճակագրական տեղեկութիւնները կը բացակային»:

Արդարեւ, եթէ յիշուած թիւերը բաւական հարազատ թուական պատկերը կուտան՝ մօտաւոր անցեալին աշխարհացրիւ Հայութեան, այսօր՝ ընդհանուր թիւէն աւելի, անոր կազմութեան մասնակի թիւերը շատ մեծ փոփոխութեանց ենթարկուած են, նշուած երկիրներու միջեւ եւ անոնցմէ դուրս տեղի ունեցած գաղթերու հետեւանքով: Արտասահման, եւ որոշ չափով խորհրդային սահմաններէն ներս ապրող Հայերու ստոյգ վիճակագրութիւնը՝ սերունդէ սերունդ աւելի անորոշ կը դառնայ, շատ մը երկիրներու մէջ այժմ անընդունելի նկատուած համայնքային կամ ցեղային վիճակագրութեանց հին դրութեան անհետացումով:

Այսուհանդերձ, հետաքրքրականութենէ բոլորովին զուրկ չենք նկատեր վերոյիշեալ հրատարակութեան մէջ շարադրուած վիճակագրութեան վերարտադրութիւնը:

ԱՄԵՐԻԿԱ

1) Միացեալ Նահանգներ	250·000
2) Արժանթին	40·000
3) Պրազիլ	12·000
4) Քանատա	4·000
5) Ուրուկուէյ եւ Հարաւային Ամերիկայի միւս երկիրները	12·000
Ընդամէնը	318·000

ԱՍԻԱ

1) Թուրքիա	200·000
2) Իսրայէլ	2·000
3) Պարսկաստան	140·000
4) Իրաք	20·000
5) Լիբանան	120·000
6) Կիպրոս	4·000
7) Հնդկաստան	1·500
8) Յորդանան	8·000
9) Սուրիա	150·000
10) Ծայրագոյն Արեւելք, Աւստրալիա եւ Խաղաղական ովկիանոսի երկիրները	2·300
Ընդամէնը	647·800

ԱՓՐԻԿԷ

1) Եթովպիա	1·000
2) Եգիպտոս	45·000
3) Սուտան	600
4) Ափրիկէի զանազան երկիրներ	2·000
Ընդամէնը	48·600

ԵՒՐՈՊԱ

1) Անգլիա	3·000
2) Աւստրիա	200
3) Պուլկարիա	25·000
4) Իտալիա	1·000
5) Յունաստան	10·000
5 Ռումանիա	12·000
7) Ֆրանսա	130·000
8) Այլ երկիրներ	12·000
Ընդամէնը	193·200

մէջ՝ ըստ այս վիճակագրութեան, կան 1·207·600 Հայեր:

Սեւ Մարդը

— Ինչո՞ւ ես հայհոյում:

— Ես քեզ չեմ հայհոյում:

— Ո՞ւմ ես հայհոյում:

— Ինձ: Պրծա՞ւ:

Սանասարը լռեց մի պահ:

— Քոսոտ, — եզրափակեց նա:

— Քոսոտը ի՞նչ է, — դարձաւ նա Աշոտ տայուն ադրբեջաներէն:

— Քո «սվոլիչի» պաճանաղն է, — թարգմանեց Աշոտ տային, եւ կողմերը լռեցին:

Այն օրից, երբ Սանասարը առաջին անգամ ոտք դրեց բրուտանոց, երկու ոտները մերկացրած մտաւ ցեխի տաշտը եւ ոտներով տրորեց հում կաւը մինչեւ պատշաճ հասունութիւն, այսինքն որից յետոյ կարելի էր ամաններ պատրաստել, անցաւ ընդամէնը երկու օր: Ճաշի դադարին ներս մտաւ Լիալիան:

— Ճաշելու չեմ եկել, ճաշել եմ: Ո՞նց էք: Ուզո՞ւմ էք ասեմ, թէ ով ոնց է: Ինչ վերաբերում է մասթըրին... չէ մասթըրի մասին ոչինչ չեմ ասի. նաչալ-նիկների մասին, — շրթունքները սեղմեց եւ աջ ձեռքի ափով ծածկեց շրթունքը, — ոչ մի խօսք, ինչ վերաբերում է Մամոյին, — նա ձեռքը խփեց Մամոյի ուսին, — լսիր. դու մի նայիր ինձ քո սեւ աչքերով, աւելի սեւն եմ տեսել. դու շատ լաւն ես, բայց ես աշխարհ չեմ եկել նրա համար, որ բոլոր լաւերին սիրեմ.. ինչ վերաբերում է քեզ, — նա նայեց ինձ եւ ժպտաց, — մի յուսահատուիր, ինձանից լաւերին դեռ կը տեսնես, ջահել ես.. մի ձեռքդ տուր...

Նա վերցրեց իմ ձեռքը, շուռ տուեց ափըն ի վեր, նայեց ուշադրութեամբ եւ երկու ձեռքով խփեց իր երեսներին:

— Եթէ ես լինէի ճամբարի պետ, քեզ անմիջապէս կ'ազատէի Ֆիզիքական աշխատանքից, օրական ութ հարիւր կրամ սպիտակ հաց կը տայի, յիսուն կրամ շաքար, կը կերակրէի ֆոթլեթով եւ մաքուր իւղով տապակած դետնախնձորով, կիսելով, ֆոմփոթով, յետոյ քեզ կը կախէր կամ... կը հրամայէի, որ ամուսնանաս Լիալիայի հետ... իսկ հիմա անպէտք ես եւ կախուելու, եւ ամուսնանալու համար մանաւանդ...

Աշոտ տային ծիծաղեց հակառակ իր սովորութեան լսելի կերպով, մի տեսակ «խը – խը – խը...»: Լիալիան ակնարկում էր իմ նիհարութեանը:

— Ինչ վերաբերում է քեզ, բազէ, — այդ Սանասարին էր վերաբերում, — ինչ վերաբերում է քեզ... — նա ցուցամատը դրեց շուրթերին եւ ուշադրութեամբ նայեց նրան, — դուրս եկ, քեզ հետ խօսելիք ունեմ:

Սանասարը, որ մինչ այդ վառարանի մօտ նստած ցոյց էր տալիս, որ չի լսում նրան, նետուեց Լիալիայի ետեւից:

— Դուրսը ցուրտ է, — ասաց Աշոտ տային, — մտէք չորանոցը:

Չորանոցը բրուտանոցի երկրորդ բաժինն էր. այնտեղ պատրաստուած ամանները բազմայարկ դարակների վրայ շարուած չորանում էին թրծուելու համար:

— Չորանո՞ց, — նա դուռը բացեց եւ նայեց ներս, — մինչեւ անգամ ելք ունի: Սքանչելի ճարտարապետութիւն. գրաղ եմ գալիս, որ ճարտարապետը կալանաւոր է. Այ — դա՞ չորանոց, բայց ես չորանալ չեմ ուզում, — տրտնջաց նա:

— Մինչեւ չչորանաք, չէք թրծուի, — ծիծաղեց Աշոտ տային:

Երկու բոպէից նրանք դուրս եկան: Մամօն, որ այնքան յուզուած էր նրանց առանձնացումից (նա մինչեւ անգամ բարձրաձայն նեղսրտեց, — սվոլիչ, զանգը, զանգը...), Մամօն, որ մթնել էր Աբասթումանի ձմեռնամուտի նման, ժպտայ, երբ նրանք այդպէս շուտ դուրս եկան, ժպտաց Աբասթումանի գարնան արեւի բոլոր շողերով, իր սեփական պեխերի բոլոր թելերով:

— Իսկ դուք կարծեցիք, որ ես, որ մենք... շատ բան կարծեցիք, Մամու, ասա, Մամու ի՞նչ կարծեցիր:

Նա ցուցամատով սպառնաց Մամոյին, իսկ Մամօն...

Ոչ միայն ես, այլեւ ոչ ոք չհաւատաց իր աչքերին. սկզբում ինձ թուաց, որ նա ծիծաղում է, բայց երբ նա բամպակակար հնամաշ բաճկոնի գրպանից դուրս քաշեց իր թաշկինակը եւ տարաւ աչքերին... Մամօն լալիս էր, Մամօն...

— Մամօ՞, — լսուեց Աշոտ տայու ըստաստացնող ձայնը. դուցէ միայն ես ըզգացի, որ Աշոտ տայու ձայնը չունէր այն ուժը, որ պէտք էր ունենար նման անապասելի դէպքերում:

— Մումու, — բացականչեց աղջիկը եւ մօտեցաւ իր կապոյտ, երեւի մետաքսէ թաշկինակով, — քեզ ի՞նչ պատահեց, չեմ դիմանում ոչ մի արցունքի, մանաւանդ երբ դրանք թափւում են պեխերի վրայ... Խեղճ մենք, խեղճ իմ պեխաւոր հարազատներ, սիրելիներ, ջղային այծեր...

Նա թաշկինակով սրբեց Մամոյի արցունքները: Մամօն ենթարկուեց նրան անպաշտպան մանկան սրտառուչ հնազանդութեամբ: Յետոյ աղջիկը մտահոգուլուրջ՝ թաշկինակը դրեց նստարանին եւ սկսեց կարգի բերել իր մաղերը: Այդ միջոցին հնչեց ընդմիջման աւարտման զանգը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(13 Շար.)

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոն, (Յառաջ).— Ցնծութեան եւ ոգեւորութեան օրեր եղան Փետր. 9 – 10՝ Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը, Լիոնի Հայութեան համար :

Ս. Մեսրոպի ծննդեան ԺԶ. դարադարձին առթիւ պատրաստուած հանդիսաւոր – թեանց նախօրօք արձագանգ հանդիսա – ւոր տեղական ձայն – պատկերափայլ – ած, ներկայացնելով «Հայկազեան» ծաղկոցի աշակերտուհիներուն կողմէ կա – տարուած կենդանի պատկերներ՝ Ա. Բ. Գ.ի պատառի մը ծածանումով : Տեղա – կան թերթերէն ամենատարած «Լը Փոկէօն մեծադիր խորագիրներով եւ կարճ բայց լուրջ ուսումնասիրութեամբ մը կը բացատրէր Մեսրոպի գործն ու անոր տարողութիւնը : Անոր հանճարին կը վե – րագրէր Հայոց գրաի գոյութիւնը, ա – նոնց վերելքը մշակութային եւ այլ մարզերուն մէջ : Ջեւեցած էր նաեւ աղջնակի մը նկարը՝ մեր գոհար այրուբենը ման – եակ բրած :

Հանդէսը կազմակերպուած էր Կրթ. Մարմնին կողմէ, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան :

Կիրակի, Փետրուար 10ին , կէսօրէ ետք, տեղի ունեցաւ հանդիսութիւնը, Լիոնի չքեղազոյն սրահներէն «Սալ Մոլիէռ»ի մէջ : Հանդէսին պաշտօնական բացումէն իսկ առաջ, սրահը կը յորդէր հոծ բազմութեամբ,— աւելի քան հազար հոգի, որոնց մէջ, գնահատելի երեւոյթ, բազմութիւն մը երիտասարդներու : Հարիւրաւորներ ետ դարձան տեղի չգոյութեան պատճառով : Հայրենակիցներ է – կած էին չրջակայ եւ հեռաւոր քաղաքներէն :— Կրընոպլէն, Վիէնէն, Վալանսէն, Սէն Շամոնէն, Տէսինէն :

Հայոց այրուբենին Հօրը նուիրուած այս փառատօնին, Փարիզէն տեղին հրաւիրեալներէն էր եւ հանդէսին անձամբ ներկայ՝ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հ. Սերոբէ վրդ. Ազրեան :

Հանդիսութիւնը կը հովանաւորէին եր – եք հայ յարանուանութեանց պետերը : Պատուոյ նախագահութիւնը ստանձնած էր քաղաքապետ Պ. Լուի Փռատէլ, որ ներկայ էր անձամբ հակառակ իր բազմապարտ զբօսին :

Հրաւիրեալ հիւրերէն ներկայ էին կար – դինալ Փեռլիէի ներկայացուցիչը, Պ. Պ. Ալպեռ Տրմէօ, նախագահ զալմայիին եւ Անդրծովեայ Մխիթեան, Ֆոքոնէ՝ քազ. խորհուրդի անդամ, Թղթակիցներ եւն. : Ակադեմիայի վարիչը, իր ակամայ բացակայութեան համար ներողութիւն կը խնդրէր :

Բեմին ճակատը զետեղուած էր Մեսրոպի իւղաներկ մեծադիր նկարը, գործ՝ Պ. Արա Թովմասեանի, որ զայն նուիրեց նորակառոյց Ազգ. Տան «Մեսրոպ Մաշտոց» սրահին :

Անոր վրձինին կը պատկանէին նաեւ բեմին երկու խոյակաձեւ սիւներուն վրայ զետեղուած Ս. Սահակի, Խորենացիի , Էջմիածնի եւ Հայկ. մարուլի իւղաներկ նկարները : Մաշտոցի նկարին ներքեւ կը կարդացուէր ,— «Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զիրատ իմանալ զբանս հանճարոյ» վերտառութիւնը. եւ վերջապէս կախուած չզարչ մը՝ Ա,ն Ֆ տառերով :

Վարագոյրը բացուելուն Պ. Ս. Սարգեան, յանուն Ազգ. Միութեան, Ֆրանսերէն չնորհակալութիւն յայտնեց Լիոնի քաղաքապետին, որ իր ներկայութեամբ պատուած էր հանդէսը : Ներկաները երկարատեւ ծափահարութեամբ ողջունեցին քաղաքապետը : Պ. Սարեան յետոյ ներկայացուց Ֆրանսացի հիւրերը : Պ. Քաղաքապետը սոխպուած ըլլալով չուտ մեկնիլ, բեմ բարձրանալով գնահատանքի խօսքեր ուղղեց Լիոնահայութեան, որոնց մէջ ունիմ, ըսաւ, պատուական բարեկամներ :

Ցաջորդաբար բեմ բարձրացան Փարիզէն հրաւիրեալ երեք բանախօսները :—

Հայերուն քաջածանօթ Փրօֆ. Ֆ. Ֆէյմի, ակադեմական հմտալից ուսումնասիրութեամբ, վերլուծումը ըրաւ Հայոց հինաւուրց պատմութեան :— Արի ժողովուրդ մը , որուն հայրենիքը Արեւելեան Ասիոյ մէջ, երկար դարեր դարձաւ պատերազմի դաշտ : Ցարձակումներ կրեց Պարսիկներէն, Բիւզանդացիներէն, Արաբներէն, Թուրքերէն : Իր պատմութիւնը ողբերգութիւն մըն է : Հայոց գրակատնութիւնը ազդուած է պարսիկ եւ հելլէն մշակոյթներէն : Խօսեցաւ Գրիգոր Լուսաւորիչէն : Անդրադարձաւ Մեսրոպի կեանքին, ծննդեան, մահուան պարագաներուն, Գերերու Գիւտին, Աստուածաշունչի Թարգմանութեան, որ օտար պատմագիտներու կողմէ կոչուեցաւ « Թագուհի Թարգմանութեանց» . մեր Թարգմանիչ – ներուն որոնք ե. դարուն ոսկեդարը կերտեցին : Մովսէս Խորենացին, որ կոչ – ուեցաւ « Հայոց Հերոդոտոսը » : Շը – նորհիւ Մեսրոպի ստեղծած Այբուբենին , իր Ազգ. լեզուն մշակութային մեծ ճառագայթում ստացաւ : Պատմական երկեր Թարգմանուեցան հայերէնի : Այս – պէս Միջերկրականեան գրականութիւն մը ներմուծուեցաւ Հայաստանի մէջ, ուր գոյութիւն պիտի չունենար մշակոյթ, առանց Մեսրոպի գիւտին : Թուեց նշանաւոր Հայերէն ոմանք — գրական, գինուորական, քաղաքական մարզերուն մէջ , հինէրէն մինչեւ նորերը :

Այս գեղեցիկ ճառը մեծ տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն, մանաւանդ երբ – ոտասարդներուն վրայ : Ուեւեցուց վտանգի մեր կուրծքերը :

Սերովբէ Արք. Մանուկեան, մասնաւորապէս ծանրացաւ այն երեք կարեւոր դէպքերուն վրայ, որոնք կատարուեցան շնորհիւ Գրոց Գիւտին, Ա.) Քրիստոնէութեան մուտքը Հայաստանի մէջ : Բ) Վարդանանց պատերազմը եւ Գ) Հայաստանի անկախ գոյութիւնը : Սրբազանը լուսաբանութիւններ տուաւ նաեւ Մաշտոցի Մեսրոպ անունին մասին : Ան, ըսաւ, այնքան բարձրացաւ մեր ժողովուրդի աչքին եւ այնքան պաշտուեցաւ անկէ, որ սկսան դինքը կոչել «Մեր սուրբը, մեր սուրբը», որ ի վերջոյ վերածուեցաւ Մեսրոպի :

Վերջին խօսողը եղաւ Պ. Կարօ Մեհեանն՝ հմտալից եւ հայրենասիրութեամբ զեղուն ճառով մը : Բացատրեց Մեսրոպի ապրած ժամանակաշրջանը, քազ. դժբն – դակ պայմանները : Հայաստան ենթակայ պարսկական եւ բիւզանդական տիրապետութեան : Կռուախնձոր երկուքին մի – ջեւ, որոնք կ'ուզէին կլանել մեր երկիրը : Մին մազդէական իր կրօնքով, միւսը՝ մշակոյթով եւ բանակներով : Մեսրոպ տեսաւ վտանգը եւ այս օրուան ըմբռնումով՝ իրրեւ մեծ քաղաքագէտ, Սահակ Պարթեւ Հայրապետի հետ համախոհ – հուրդ, օրուան Վռամշապուհ խոհեմ թագաւորի օժանդակութեամբ ստեղծեց մեր աքսնչելի Այբուբենը՝ անխորտակելի պատնէշը Հայաստանի գոյութեան : Շեշտեց մանաւանդ հայ ժողովուրդի տոկունութիւնը, ամենայուսահատական ժամերուն իսկ, եւ անոր նուիրումը Հանդէպ Սուրբին : Ցիշեց օրինակը չինականին , որ օրերով կը քալէ ու կ'երթայ տեսնելու Մեսրոպի չիրմը, որու առաջեւ ծնրադիր երկիւղածութեամբ կը մրմնջէ՝ Ա.Բ.Գ.ի :

Բանախօսը, ի մէջ այլոց ընդգծելով Մաշտոցի ազգանուէր կորովը եւ յաղթանակելու վճռական կամքը, հրաւէր կարդաց որ անոր օրինակով Հայը չարունակէ տոկալ՝ հայ ապրելու նոյն վճռական կամքով եւ համերաշխ հայկականութեամբ :

Կազմակերպութեամբ եւ գործադրութեամբ յաջող հանդիսութիւն մը, բազմաթիւ առաւելութիւններով եւ դիտողութեան արժանի սակաւաթիւ թերիներով :

Թերութիւն է ճշդապահ չըլլալ հանդէսի մը բացումին : Մեղաւորը եկեղեցական թէ աշխարհական անձնաւորութիւն, նշանակուած ժամուն ներկայ ֆրանսացի եւ տեղացի հիւրերէն ետք սրահ մտնելը՝ կրկնակի յարգանքի թերացում է օրուան հանդիսութեան ոդիին դէմ եւ պարտաճանաչ ճշդապահութեամբ ներկայ հասարակութեան դէմ : Ըսենք թէ Լիոն կամ Փարիզ, մեր մէջ թէ այլուր, կամայ թէ ակամայ թերութիւններ կան, որոնցմէ խուսափելու պատշաճութեան օրինակը վերէն պէտք է գայ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ

« Երեւան» թերթի Ցունուար 23ի թիւին մէջ սեւ զոյներով կը ներկայացուին հիւանդանոցներու վիճակը Երեւանի մէջ : Քննութիւն մը բացուած է բազմաթիւ հիւանդանոցներու եւ դարմանատուներու մէջ ու տեսնուած .— Առաջին՝ ճերմակեղէնը փոուած են հիւանդներու սենեակներուն մէջ (թիւ 2 դարմանատուն), երկրորդ՝ «բոլոր բաժանմունքներուն մէջ , ընդհին բացատրութեամբ, աչքի կը դարնէ հակառողջական վիճակը» (թիւ 4 հիւանդանոց), երրորդ՝ «դեղերը ընդմիջում – ներով կը տրացուին, չկան անհրաժեշտ պիտոյքները... երբ հիւանդը վիրահատութենէ ետք ծանր վիճակի մէջ կը գտնուի, փենսիլլին չկայ, մինչեւ իսկ վիրակապեր» (թիւ 3 Հիւանդանոց) եւ այսպէս, ուրիշ հիւանդանոցներու մէջ :

ՀԱՆՔԵՐՈՒՆ ՏԱՐԻՔԸ

Շամլուղի հանքը դոյացած է 160 միլիոն տարի առաջ : Այս եզրակացութեան եկած է Երկրաբանութեան Հիմնարկութեան Երկրաբանական կազմատուրումներուն մասին ու տեւնուած .— Առաջին՝ ճերմակեղէնները փոուած են հիւանդներու սենեակներուն մէջ (թիւ 2 դարմանատուն), երկրորդ՝ «բոլոր բաժանմունքներուն մէջ , ընդհին բացատրութեամբ, աչքի կը դարնէ հակառողջական վիճակը» (թիւ 4 հիւանդանոց), երրորդ՝ «դեղերը ընդմիջում – ներով կը տրացուին, չկան անհրաժեշտ պիտոյքները... երբ հիւանդը վիրահատութենէ ետք ծանր վիճակի մէջ կը գտնուի, փենսիլլին չկայ, մինչեւ իսկ վիրակապեր» (թիւ 3 Հիւանդանոց) եւ այսպէս, ուրիշ հիւանդանոցներու մէջ :

ՕՏԱՐ ԲԱՌԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Հասկնալի պատճառներով հատ ու կենտ թողաքաղիներ կը տպուին Հայաստանի մամուլին մէջ, օտար բառերու եւ տարաշխարհի գործածութեան դէմ : Ոմն Կ. Մանուկեան ծիծաղելի եւ վրդովեցուցիչ կը դտնէ «էքսկլիւզիւտ », «էկզոտիք», «էքսանթրիք», «փարթամութիւն» եւ ասոր նման օտար բառերու գործածութիւնը Երեւանի կրկէսի յայտարիին մէջ : Բոլորին ալ «հասկնալի եւ հարազատ» բառերը ունինք հայերէնի մէջ, կ'եզրակացնէ Կ. Մանուկեան :

ԵՐԿՈՒՔ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՁՈՐՍ

Այս կինը, ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, այրին էր ռուս բժիշկի մը, եւ մանուր յեղափոխական, Դաշնակցութեան յարած օրէն ի վեր, կը վախեցնէր մատնակիլ մեծ ցոյցի մը : Եւ այդ վախեցին համաձայնելու նպատակով է որ ընկերացած էր Աֆֆոյի : Իրեն հետ ուժանակի գափսիլներ ու մանիլիխէր ատրճանակ մը բերած էր եւ կը բնակէր Բլեա, Թրենէլի վրա – բացի տուն մը :

Վիշապի անդամները, ինչպէս նաեւ օժանդակ ընկերներն ու ընկերուհիները զատ զատ կը բնակէին :

Քրիստափորը, Սամուէլ Ֆայն ան – ուան տակ, օրիորդ Ռուպինայի հետ կ'ապրէր , իրրեւ իր աղջկան հետ, Օթէլ Քրէքըրէն դուրս, Եէնի Զարչը, ձէզայիր փողոց, Աւստրիացի Ռատովիցի աթոռ – Թրմանին մէջ, Պելճիքացի Ժօրիսի վար – ձած տունը :

Այդ Ժօրիսի մասին չատ ալ ինչ – ոի խօսինք :

Աֆֆօն, իրրեւ իր կնոջ՝ Մաոի Զայֆի հետ կ'ապրէր դիւերօթիկ, Եէմէնիճի փողոց, Թիւ 33 տունը :

Թորգոմ կ'ապրէր իր ընտանիքին հետ, Ալման հիւանդանոցին կռնակի տունը :

Իսկ Աչոտ, Պոլիս մտնելէն ի վեր , իր ծնողքին չէր հանդիպած , զաղտնի կ'ապրէր, մերթ Թորգոմին տունը, եւ մերթ ուրիշ տեղեր մնալով :

Աչոտի համար չատ անհպատաստ էր այս ապրելակերպը, չուտով իր վրայ պիտի հրաւիրէր Ոսմանեան կասկածը : Ձեր մը կը մտածէր, օր մը դիմեց Քրիստափորի եւ պարզեց իր գաղափարը , առանձին բնակութեան վտանգները մի առ մի Թուեց եւ խնդրեց որ համոզէ տիկին Էլիզապէթը, որպէսզի իրեն հետ ապրի մէկ տան մէջ :

Տիկին Էլիզապէթը սակայն դիւրամատչելի կիներէն չէր, ունէր իր քմահաճոյքները. մարդատեաց մըն էր, իր առմուխինին մահուընէն ի վեր, եւ չէր ուզեր ոչ մէկու հետ միասին ապրիլ. ոչ ամուսինի, ոչ եղբօր եւ ոչ ուրիշ անունի մը քօղին տակ :

Սակայն Աչոտ չատ սոխպեց, մատնանիշ ըրաւ առանձին ապրելու վտանգը, այնպէս որ Քրիստափոր պարտաւորուեցաւ ձնչում գործ դնել, կոտրելու համար էլիզապէթի յամառութիւնը :

— Տիկին , ըսաւ Քրիստափոր , կը տեսնէք, մենք առհասարակ ընտանիքով ենք, ես օրիորդ Ռուպինային հետ կ'ապրիմ եւ պարոն Սաֆօն՝ Մաոի Զայֆի հետ, նոյնպէս միւս օժանդակ ընկերները, բոլորը կը բնակին ընտանիքներու մէջ :

— Պարոն, լաւ կը խօսիք, առարկեց Տիկին էլիզապէթ, բայց ես վարժուած եմ առանձին ապրելու, մենակեցութի մըն եմ ես եւ չեմ ուզեր ինծի ուրիշ բնակակից մը :

— Բայց , տիկին, թախանձեց Քրիստափոր, ես մեծ հաւատք ունիմ ձեր անկեղծութեան վրայ, վստահ եմ թէ կը սիրէք զոհաբերութիւններ ընել, յեղափոխութեան համար :

— Ակամայ, պարոն, յարեց Տիկին էլիզապէթ, յեղափոխութեան հետ գործ մը չունինք հիմա, չէ՞ :

— Ո՛վ կ'ըսէ թէ չունինք, բողոքեց Քրիստափոր, ի՞նչ է ուրեմն մեր գործը, ի՞նչ, կը կարծէ՞ք թէ մենք հոս եկած ըլլանք ժամանցներու համար :

— Բաւ լինի, պարոն, ըսաւ Տիկին էլիզապէթ, յայտնի է թէ նուիրական գործ մը գլուխ հանելու նպատակով է – կած ենք հոս, բայց կ'ազաչեմ, պարոն Քրիստափոր, մի ստիպէք, չեմ կրնար խանգարել խաղաղութիւնս, որ կը պարտիմ առանձնութեան :

— Գիտէ՞ք, Տիկին, պարոն Աչոտ իր կինը, զաւակները ձգեր է եգիպտոս եւ ինք հոս է եկեր. հոս ալ ունի ընտանիք մը, իր ծնողքը. բայց չի կրնար ապրիլ անոնց հետ, դուք ալ գիտէք, հակառակ պարագային, անոնց գոյութիւնը կը վտանգուի. հետեւաբար, ուրիշ ընտանիք մը պէտք է Աչոտի համար, կը զարմանամ, ինչո՞ւ այսքան կը յամառիք :

— Չեմ յամառիր , պարոն, չեմտեց Տիկին էլիզապէթ, Սաֆօյին հետ առեն մը միասին ապրեցայ, գիտէ՞ք :

— Այո գիտեմ, ընդմիջեց Քրիստափոր ի՞նչ եղաւ :

— Բան մը չեղաւ, չարունակեց Տիկին էլիզապէթ, անկէ ի վեր է, որոշած եմ առանձին ապրիլ, կ'աղաչեմ պարոն Քրիստափոր, այս խնդիրը փակեցէք :

Քրիստափոր պահ մը լռեց, ալ չէօսեցաւ. կը խորհէր թէ ինք իրաւունք չունէր այդքան բռնանալու կնոջ մը վրայ, սակայն միւս կողմէ, Աչոտի վիճակն ալ աչքին առջեւը կը բերէր, կը վախնար թէ յանկարծ կը ձերբակալուի խեղճ տղան :

Այս խօսակցութիւնը տեղի կ'ունենար Աչոտի բացակայութեանը, Քրիստափոր կը ջանար համոզել տիկինը, Թուելով Աչոտի բարոյական արժանիքը, ձիրքերը, մաքուր նկարագիրը :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՊԱՐԱՆՑԻԿ-ԽՆՋՈՅՔ

Բարեկենդանի առթիւ պարանցիկ խընջոյք , կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ :

Այս կիրակի , ժամը 16–22 , Մշակոյթի Տան ղոյզ սրահներուն մէջ , 17 Րիւ Պլէօ , Փարիզ (9) :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ .— Զաւեշտ , երգ , պար , արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ :

ԾԱԽԿԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՃՈՒԽ ՊԻՒՖԷ

ՆՈՒԷՐ

Վերապրյլէն Պ. Հրանտ Պալեան կը նուիրէ երեսուն ֆրանք կարմիր Խաչին , 30 ֆրանք կապոյտ Խաչին , 30 ֆրանք ալ Աղքատախնամին : (Տառնալ Յառաջէն) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ցակոր – Մխսաք Բարթիաօղլու եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ , իրենց կնոջ եւ մօր՝ ՄԱԼՎԻՆԷ ԲԱՐԹԻԱՕՂԼՈՒԻ

(Ծնեալ Վարդանեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այս առթիւ Պ. Բարթիաօղլու կը նուիրէ 25 ֆր. Յառաջին , 25 ֆր. Կապ. Խաչին , 25 ֆր. Կարմիր Խաչին : (Տառնալ «Յառաջ»էն) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր Սահակ ջհնյ. Պապիկեանի յիշատակին Պ. Բարթիաօղլու կը նուիրէ 25 ֆրանք Մոնմորանսիի հանգստեան տան : (Տառնալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վարդուհի Պասմաճեան , Տէր եւ Տիկին Սահակ Պասմաճեան եւ զաւակունք (Տէսին) , Տէր եւ Տիկին Ասատուր Պասմաճեան եւ զաւակունք , Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Ցակոբեան եւ զաւակունք , Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Պասմաճեան եւ զաւակները , եւ բոլոր ազգականները , իրենց չնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց , որոնք անձամբ , դրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն , հօր , եղբօր եւ ազգականին՝ ՄԻՔԱԷԼ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ , որ տեղի ունեցաւ Փետր. 11ին Լիոնի մէջ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէսինէն Տէր եւ Տիկին Այուչեան , Համասփիւռ Աւագեան , իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Պ. Մարտիրոս Ցակոբեանի եւ իր ազգիկներուն (Պոռսա) , ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն , իրենց կնոջ , մօր եւ ազգականին , Տիկին Վերգին Ցակոբեանի զաւրն մահուան առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ԻՄԻ .— Հ. Ց. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ , ժամը 21ին , սովորական հաւաքատեղին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

×

Մարտ 17 , «Ժողովուրդները կ'երգեն» , Սորպոնի մէջ :

×

ԻՄԻի կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղարուեստական ցերեկոյթը Մարտ 9 , Սալ տէ Ֆէթ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՑՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

21 Փետր. Վարդանանց ճակատամարտի պատմական , կրօնական եւ ազգային ոգիին առիթով Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին : Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը : Ցաւարտ պատարագի պիտի երգուին ազուր պատշաճի չարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ ազգակերներու կողմէ : Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն , յարգելու համար օրուան յիշատակը :

24 Փետր. Կիրակի , Բուն Բարեկենդան : Ս. պատարագ ժամը 10ին :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի (Ֆաղամ) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

Dans les Salons du SPLENDIDE

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) Ձեռնհաս երիտասարդ օրիորդ մը , իրրեւ քարտուղարուհի որ Սթենօ – տաֆթիլօ գիտնայ :

2) Լիվրէօր մը (այր թէ կին) : Դիմել՝

ALICE LEVON
(Couture)
5, Rue d'Artois, PARIS - 8e — ELY. 74-74

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ'աւանդուին ինքնուրոյն եւ դիւրահասկնալի ձեւով : Նախաձեռնարկողը միայն այդ աշխատանքին նուիրուած ըլլալով կրնայ այցելել մերձակայ վայրեր :

Դասաւանդութեան վայրին ու ժամերու որոշման համար դիմել կամ գրել հետեւեալ հասցէին :

COUYOUMDJIAN
130, Rue Etienne-Dolet
Alfortville - Seine

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տառնամեակի բացառիկ հատոր

կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր : Ճոխ բովանդակութիւն :

ՁԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան , Սփիւռք , Գրական աշխարհ , Արուեստի աշխարհ , Գիշարքներ , Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը) .— երգիծանք :

Դիմել Ցառաջին
կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատուն :

Տառնամեակի բացառիկ հատոր , բացառիկ դին՝ լաթակազմ 20 Ֆր. , թղթակազմ 17·50 ֆրանք :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անթիլիի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝

1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի ,
2) Օդնական Հիւանդապահուհի ,
3) Սպասուհիներ :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը , 32 Րիւ տը Թրէվիզ , Փարիզ (9) :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք , ժամը 4ին սկսեալ Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Շր. Կոմիտէի , մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն , ինչպէս նաեւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի մասնաճիւղերուն :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ց. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷՑԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր. – *Հայկական պարեր , արտասանութիւն , երգ եւ նուագ :*

Առատ կերուխում եւ ընտանեկան իրախնդանք :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի չրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը , բացառիկ չուքով Մարտ 31ին , Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՄՊԵՏՆԵՐՈՒ եղբայրակցութեան » կողմէ

Կիրակի , Մարտ 10 , ժամը 21ին ,
SALLE CHOPIN (PLEYEL), 8, Rue Daru

Խօսք կ'առնէ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՍԻՄԼԵԱՆ

Դաշնակ՝ Ս. Եավրուեան , երգ՝ Փարիզի Սէնթ Էսսթաշ երգչախումբին կողմէ , ղեկավարութեամբ ԱՐՇԱՄ ՃԻՋՄԷՃԵԱՆԻ

Տոմսերը ստանալ Բալուեան գրատունէն
43, Rue Richer, PARIS (9e) — Tél. PRO. 25-46

Ծանօթ .— Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՉԱԴ	35 Ֆ·	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են , չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ , Կ. Գէորգեան , 1963 , Գէյրութ թղթակազմ	17·50 Ֆ·
լաթակազմ	20 Ֆ·
ԳԻՒՐ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ , Եղիշէ Զարենց , Գէյրութ , 317 էջ	7·50 Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՑԵՐԷՆ , Հ. Կ. Տէր Ղազարեան , Գէյրութ ,	20 Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՑԵՐԷՆ , Մեսրոպ Նշպարեան , Գէյրութ	40 Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՑԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ , Հ. Գ. Պայեան , Վէնետիկ ,	40 Ֆ·
ԱՌՁԵՒՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՑ· ԳԱՂՂ· Հ. Դ. Սահեփանեան , Վէնետիկ	9 Ֆ·
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՑԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ , Մ. Գարամաճեան , Գէյրութ ,	40 Ֆ·
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՑԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ , Ց. Ց. Զաղմաղճեան , Գէյրութ	40 Ֆ·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՆ ԿԵՆԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԶԱՑՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

JEUDI 21 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9537 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9537

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՆՈՒՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին սուրբերու դասն անցուցած է Քաջն Վարդան Մամիկոնեանն ու իր 1036 զինակիցները, որոնք յանուն խղճի ու կրօնքի ազատութեան նահատակուեցան պատուոյ դաշտին վրայ: Ու ամէն տարի այս եղանակին կ'ոգեկոչէ անոնց անմահ յիշատակը :

Արտազ գաւառի Տղմուտ գետի ափին, Աւարայրի դաշտին վրայ, 451 Մայիս 26-ին մղուած դիւցազնամարտը Պարսից մեծազօր բանակին դէմ՝ ոսկի տառերով արձանագրուած է Հայոց պատմութեան մէջ :

Չորրորդ դարու վերջերը Հայաստան կռուախնձոր էր դարձած իր երկու հզօր հարեւաններուն միջեւ : Իր աշխարհագրական դիրքով տեսակ մը պատուար՝ արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ :

387ին Սասանեաններու մայրաքաղաք Տիզբոնի մէջ Թէոդոս Մեծի եւ Շապուհ Գ.ի միջեւ կնքուած դաշնագրով մը Բիւզանդիոն կը ստանար հայկական հողերու մէկ քառորդը : Արշակ Գ. 389ին կը հրաժարէր թագաւորական իրաւունքներէն եւ արեւմտեան Հայաստան կը դառնար բիւզանդական նահանգ մը :

Արեւելեան Հայաստանի մէջ Արշակունի թագաւորները իշխանութեան գլուխ մնացին մինչեւ 428, երբ Արտաշէս Դ.ի գահազրկումով վերջ գտաւ Արշակունեաց հարստութիւնը :

Հայաստան կը կառավարուէր բիւզանդական կոմէսներու եւ պարսիկ մարզպաններու կողմէ :

Մինչ այդ սակայն, 387ի եւ 428ի միջեւ Հայաստան մշակութային գետնի վրայ հսկայական նուաճումներ կատարած էր: Հինգերորդ դարու սկիզբը Ս. Մեսրոպ յօրինած էր հայերէն այբուբենը : Սահակ Պարթեւ հայրապետի եւ երէց ու կրտսեր թարգմանիչներու հետ թարգմանած էր Աստուածաշունչն ու եկեղեցական հայրերու երկերը :

Ոսկեդար էր կերտուած :

Ապահովուած էր Հայոց մշակութային անկախութիւնը: Ասորերէնն ու յունարէնը դուրս նետուած էին եկեղեցիներէն :

Բարգաւաճումի այդ փառահեղ օրերուն է, որ Սասանեան Յազկերտ Բ. եւ իր մարզպանը Միհր- Ներսեհ ուղեցին մաղդէական կրօնքը պարտադրել իրենց հրպատակներուն : Կրակապաշտ, հեթանոս դարձնել, քրիստոնեայ, խաչապաշտ Հայերը: Մոգեր ողողեցին Հայաստանը : Մեհեաններ սկսան կառուցուիլ զանազան տեղեր :

Ընդվզումը եղաւ ինքնաբուխ ու տարերային : Բացի Վասակ Սիւնիէն, որ մեծամոլութեան զոհ մըն էր, բոլոր նախարարները, գլխաւորութեամբ Վարդան Մամիկոնեանի եւ եկեղեցական դասը, առաջնորդութեամբ Ղեւոնդ Երէցի, մէկ սիրտ մէկ հոգի ռազմաճակատ նետուեցան եւ իրենց կարմիր արեամբ ողողեցին Աւարայրի դաշտը :

Ս. Մեսրոպ եւ Ս. Սահակ, Արշակունի Վռամշապուհ թագաւորի աջակցութեամբ, ապահոված էին Հայոց մշակութային անկախութիւնը :

Վարդան Մամիկոնեան եւ 1036 «վկաները» ապահովեցին Հայոց խղճի ազատութիւնը եւ կրօնական անկախութիւնը:

Հայ ժողովուրդի ազատ եւ անկախ ապրելու կամքին խորհրդանշանն են անոնք:

Ս. Մեսրոպի եւ Քաջ Վարդանի ոգին տասնեւհինգ երկարաձիգ դարերու ընդ մէջէն յորդւոց որդի փոխանցուելով եկած հասած է մինչեւ մեզի: Մինչեւ Մայիս 28 եւ Փետրուար 18:

Հաւատարիմ մնանք այդ ոգիին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՆՍԵՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՉՈՒՆԵՆԱՅ

Երկուշաբթի օրուան նիստին նորութիւնն էր մենամարտի հրաւէրը զոր փաստաբան Տիւփիւի ըրած էր գնդ. Ֆլոշի: Միջադէպը պատմած էինք առջի օր : Ժպիտի մը խնդիր էր զոր փաստաբան Տիւփիւի հեգնական կը գտնէր իսկ Ֆլոշ կը ճշդէր թէ հեգնական չէր այլ՝ արհամարհական: Այս հարցը դուրսը կը կարգադրուի կ'ըսէր Տիւփիւի եւ Երկուշաբթի առաւօտ իր երկու վկաները՝ Թիքսիէ-Վինեանքուռ եւ Անկռան կը յայտնէին թէ մենամարտի հրաւէր կայ Գնդ. Ֆլոշի որ նախատած էր փաստաբան Տիւփիւին: Նախատուածը կ'ընտրէր սուրը, բայց նախարար Մեսմէռ կ'արգիլէր Ֆլոշի որ մենամարտի, մնաց որ մենամարտը արգիլուած է Ֆրանսայի մէջ Ռիշըլիէօյին ի վեր :

Այս միջադէպէն ետքը կը շարունակուի դատը եւ Պասթիէն – Թիրի, գլխաւոր ամբաստանեալը կը սկսի ծանր յարձակումի «Ֆիկառօ» թերթին դէմ որու խմբագրին յօդուածները անուանարկիչ կը նկատէ Գաղտնի Բանակ Կազմակերպութեան համար: Կը ճշդէ սակայն թէ կը գնահատէ ճէյմս Տը Քոքէի տեղեկագրերը ինչ կը վերաբերի դատավարութեան, իրենց առարկայական մօտեցումին համար :

Վկաներու ունկնդրութիւնը կը շարունակուի: Կը ներկայանայ հարիւրապետ Շառիէ — Մարսէն որ ազգական է զօրավար Լառմինայի (անձնասպան եղաւ երբ այս նոյն ատեանին նախագահ նշանակուեցաւ): Կը պատմէ ինչ որ տեսած է Ալժերիոյ մէջ, ինչ որ ապրած է Ալժերիոյ մէջ: Կը ճշդէ թէ տարբեր բան պիտը չըսէր եթէ Զօր. Լառմինա նստած ըլլար դիմացը : Ուրիշ բաներ ալ կը պատմէ: Գնդ. Ալէն տը Պուասիէօ (տը Կոլի փեսան) քննութեան գացած է օր մը Ալժերիա եւ հանդիպած է վկային : Հետը ունեցած խօսակցութեան ընթացքին, վկան ըսած է տը Պուասիէօյի. — « Գնդապե'տ, ալժերական Ալժերիա բացատրութիւնը չբռնեց» եւ Գնդ. տը Պուասիէօ պատասխանած է.— «Սիրելի Մառսել, հաւատացէք որ եթէ Զօր. տը Կոլ ալժերական Ալժերիա բացատրութիւնը տուած է ,պատճառն այն է որ Ֆրանսական Ալժերիան իւլթրաներու բերանը անցած է , բայց ես ձեզի պէս կը մտածեմ եւ կ'ուզեմ որ Ալժերիան Ֆրանսական մնայ »:

Թիքսիէ – Վինեանքուռ կը յիշէ որ Սալանի դատավարութեան ատեն, վկայ մը՝ Զօր. տը Փույի ըսած է. «կարգապահութիւնն ընտրեցի , բայց նաեւ ամօթը : Պատմութիւնը պիտի ըսէ հաւանաբար թէ անոր ոճիրը նուազ մեծ է քան իմս »: Վկան համաձայն է եւ իր կողմէ կ'աւելցընէ «սպաներ կան որ կարգապահ մնացին եւ ուրիշներ որոնք ճամբայ մը ընտրեցին որ իմ ընտրածս չէ: Մեր մեծ ողբերգութիւննէ գիտնալ թէ որոնք են անոնք որոնք իրաւունք ունեցած պիտի ըլլան»:

Մինչ վկաները իրարու կը յաջորդեն դատարանին առջեւ, անդին Ազգ. Ժողովը նոր քուէարկութեամբ մը ցնոր տնօրինութիւն կ'երկարաձգէ Արդարութեան զինուորական Ատեանին գործունէութեան շրջանը :

Նշմարելի է սակայն թէ Զինուորական Վարժարանի դաւը չաւելցուց կառավարական օրինագիծին թեր քուէարկող երեսփոխաններու թիւը: Արդարեւ 274 հոգի թեր քուէարկած են եւ 172 հոգի դէմ:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԱՏԱՀԱԾ Է ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պէյրութի Ազգակը Երկուշաբթի օրուան իր թիւով հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Զարեհ Ա.ի առաջին տագնապին մասին: Նոյն օրը թերթը կը հաղորդէր որ կաթողիկոսին առողջական վիճակը կը բարելաւուի :

Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 4ին, երբ Վեհափառը կ'աշխատէր իր գրասենեակին մէջ, փոքր անհանգստութիւն մը կ'ունենայ եւ կը կանչէ Հայր Գարեգինը, որուն կը յայտնէ , թէ կուրծքին մէջ նեղութիւն կը զգայ: Հայր Սուրբը հեռաձայնով կը կանչէ Վեհափառին անձնական բժիշկ Տոքթ. Վարդգէս Կիւրեղեանը: Վերջինը, ցաւի ամոքման եւ դարմանման անմիջական միջոցները ձեռք առնելէ ետք, յարմար կը տեսնէ որ, հրաւիրուի սրտի յայտնի մասնագէտ Տոքթ. Էտուար Սթէֆանը, որ կը քննէ Վեհափառ հիւանդը, կ'առնէ սրտին ելեքթրոքարտիոկրամը, ու որեւէ լուրջ պարագայ չգտնելով, տասը օր հանգիստ կը թելադրէ: Մինչ այդ լուրը տրուած էր նաեւ Առաջնորդ Սրբազանին, որ նոյնպէս կը հասնի Անթիլիաս եւ ներկայ կ'ըլլայ դարմանման առաջին աշխատանքներուն :

Անմիջապէս Վեհափառին բոլոր ժամադրութիւնները կը ջնջուին եւ անհրաժեշտ կարգադրութիւնները կ'ըլլան՝ կատարեալ հանգիստ ապահովելու համար, անհրաժեշտ դեղերը տալով : Երեկոյեան , Վեհափառը շատ զուարթ տրամադրութեամբ, թեթեւ ընթրիք մը կ'առնէ Առաջնորդ Սրբազանին հետ եւ ժամը 9ին կը քաշուի իր ննջասենեակը :

Ժամը 11ին, Վեհափառը թեթեւ ցաւ մը կը զգայ, բայց նկատելով որ շուտով կ'անցնի, չուզեր անհանգստացնել միաբանութեան անդամները: Ժամը 12.30ին տեղի կ'ունենայ բուն տագնապը : Վեհափառը կարողութիւնը կ'ունենայ հեռաձայնելու Գարեգին Վարդապետին, որ շուտով կը հասնի եւ անմիջապէս Պէյրութէն կը կանչէ Տոքթ. Յակոբ Եագուպեանը : Յարգելի բժիշկը իսկոյն Անթիլիաս կը հասնի , հետը բերելով սրտի ծանօթ մասնագէտ Տոքթ. Սուիտանը : Անոնցմէ առաջ հասած էր նաեւ Տոքթ. Մելքոն Հայրապետեան, որ թմրեցուցիչ մը տրուած էր: Անթիլիաս կը փութայ նաեւ Առաջնորդ Սրբազանը :

Դարմանումի առաջին աշխատանքները կատարելէ ետք, բժիշկները յարմար կը նկատեն որ Վեհափառը հիւանդանոց փոխադրուի: Տոքթ. Եագուպեան անհրաժեշտ կարգադրութիւնը կ'ընէ եւ ժամը 4.45ին , Վեհափառը կը փոխադրուի Ամերիկեան Հիւանդանոց , ուր կը սպասէր արդէն հաստատութեան սրտի մասնագէտ Տոքթ. Ժորժ Ռըպէյզ: Կէս ժամուան մէջ, ամէնէն արագ եւ կտրուկ միջոցները ձեռք կ'առնուին՝ ցաւի ամոքման եւ դարմանման համար :

Շաբաթ կէսօրին, տեղի կ'ունենայ բրժշկական խորհրդակցութիւն մը, որուն կը մասնակցին Տոքթ. Ռըպէյզ, Տոքթ. Սթէֆան եւ Տոքթ. Սուիտան, միաբանութեան եւ Ազգային իշխանութեանց փափաքով: Բժիշկները համաձայն կը գտնուին դարմանման եղանակին շուրջ :

× Անհանգստութեան լուրն իսկ մեծ ցնցում յառաջ բերած է Լիբանանի մէջ , Հայրապետին առողջութիւնով անմիջապէս հետաքրքրուած են նախագահ Շեհապ որ իր ներկայացուցիչը զրկած է հիւանդանոց: Հիւանդանոց այցելած են նաեւ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքը, Մարոնի պատրիարքին ներկայացուցիչը եւն. եւն:

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կիլիկիոյ Զարեհ Կաթողիկոսի անսպասելի վախճանման առթիւ հետեւեալ հեռագիրները զրկուեցաւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանին.—

×

Խորապէս վշտահար կ'աղօթենք հանգուցեալին հոգւոյն հանգստեան համար , կը մասնակցինք քոյր համայնքին ծանր սուգին :

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
Առաքելական Եքսարք

×

Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութեան կողմէ Ընկեր Հրանտ Սամուէլեան հետեւեալ ցաւակցական հեռագիրն ուղղած է .

Խորապէս ազդուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ մեծանուն Կաթողիկոս Նորին Սուրբ Օծութիւն Զարեհ Ա.ի անակնկալ վախճանումէն , Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը կը խոնարհի անոր քաղցր յիշատակին առջեւ եւ իր յուզումնալից ցաւակցութիւնները կը յայտնէ սգակիր միաբանութեան :

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

×

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն հետեւեալ հեռագիրը զրկած է Անթիլիասի Կաթողիկոսարանը .—

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ երջանկայիշատակ Կաթողիկոս Վեհափառ Զարեհ Ա.ի յանկարծական վախճանումը խոր սուգով համակեց մեր բոլոր մարմիններն ու ընկերները: Ընդունեցէք մեր սրտագին ցաւակցութիւնները:

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

×

Խոր կսկիծով Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան հայրերը եւ աշակերտութիւնը կը մասնակցին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ Անթիլիասի վանքին անդարմանելի սուգին զոր ստեղծեց Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի անակնկալ վախճանը :

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

×

Խորապէս ազդուած, կը բաժնենք համազգային սուգը :

« ՅԱՌԱՋ »

×

Խորապէս ազդուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Զարեհ Ա.ի անսպասելի վախճանումէն որ սուգի կը մատնէ բովանդակ հայ ժողովուրդը, կը ներկայացնենք մեր որդիական վշտակցութիւնը :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ.
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
եւ «Հայաստանի» խմբագրութիւն

×

Խորապէս կ'ողբանք դառնաղէտ վախճանումը Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Զարեհ Ա.ի, Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
եւ բոլոր մասնաճիւղերը

ՋՐՈՑՑ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՀԵՏ

—o—

Բ.

— Այժմ մեր զրոյցը փոխադրենք զբաղման ճակատի վրայ: Նախ, ի՞նչ դրծեր ունիք հրատարակելի :

= Փարիզէն մեկնելէս առաջ՝ ծրագրեր էի տպագրութեան յանձնել երեք հատոր· — 1, Սպիտակ առաւօտ (հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն) , 2, Լուսամատեան (հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն՝ օտար պարտէզներէ քաղուած, — այս չարքին նախապէս տուած եմ երկու հատորներ , Ծաղկամատեան եւ Վարդամատեան) , 3, Ճանկերս բացած (դրչի պայքարի մասնաւոր մը, նախապէս հրատարակած եմ հատոր մը, Նիզակամարտ) :

ՀԱՑ – ԲՈՑԾի մէջ պարբերաբար կը հրատարակեմ Միամեայ երախայի մը յուշերը, (այս չարքին մէջ նախապէս հրատարակած եմ հատոր մը, Առաջնորդ մայրերու), Ստամոճսի մը յուշերը (ըստ ամօթքան է որ կը պատմէ իր կրած տառապանքները, հիւանդութիւնները, վիրաբուժական գործողութիւնը, դործածած դեղերը), Նարդեան բժշկական բազմալեզուեան համայնագիտարան (հօմը լեզուով՝ բառարան մը, ուր կը ներկայացուին ախտանուններու ծագումը իրենց հոմանիշներով, հիւանդութեանց պատմութիւնը եւ նկարագրութիւնը, դեղաբոյսերու անուանակոչութիւնը, պատմութիւնը եւ դործածութիւնը) :

Առաջին առթիւ պիտի հրատարակեմ նաեւ հատոր մը՝ լեզուական հետազօտութեանց նուիրուած ուսումնասիրու – թիւններէս անջատելով, ինչպէս եւ Հի – ւանդապահութեան պատմութիւնը դարերու ընթացքին (թարգմանութիւն) :

— Ի՞նչ վիճակ կը ներկայացնէ ՀԱՑ – ԲՈՑԾի հրատարակութիւնը: Ո՞րքան տարածուած է Ամերիկայի մէջ :

= ՀԱՑ – ԲՈՑԾը սկսած եմ հրատարակել 1934ին: Դալ տարի կը տօնեմ ե – բեսնամեակը: Առաջին թիւը տպուած է 2·000 օրինակ, երկրորդ թիւէն սկսեալ՝ 1·500 օրինակ: Առաւելապէս տարածուած է, Ֆրանսայէն եաքը, Մերձ· Արեւելքի մէջ: Ժամանակ մը կ'երթար մինչեւ Ա – ւստրալիա, Չինաստան: Շատ սիրուած թերթ մըն է, Հայաստանի մէջ եւս վնասուած: Եթէ զոհացում տամ բոլոր պահանջներուն, պէտք է տպել 3000 օրինակ, բայց դրամական փոխադրութեանց դժուարութեան պատճառով՝ չեմ ուզեր մեծ ծախքերու տակ մտնել: Բաժանորդագրութիւնը դադրեցուցած եմ Լեհաստան, Գերմանիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, — քանի մը օրինակ միայն կը ղրկեմ, որովհետեւ դժուար է բաժնեգինը ստանալ ժամանակին: Նոյն պատճառով՝ քիչ օրինակներ կը ղրկեմ Ցունաստան, Եգիպտոս, Պաղեստին, Սուրիա, Իրաք, Պարսկաստան :

Գալով Ամերիկայի, պատերազմէն առաջ հազիւ հարիւր բաժանորդ ունէի Ամերիկայի մէջ: Այժմ, օգտուելով իմ այց այցելութենէն, կը յուսամ նոր բաժանորդներ արձանագրել Ամերիկայի մէջ, փոխարինելու համար անոնք՝ որոնց բաժանորդագրութիւնը դադրեցուցած եմ :

Եթէ կարենամ բաժանորդներու թիւը, կանխիկ վճարողներու թիւը բարձրացնել 3000ի, կրնամ գործի լծել օգնական մը, որպէսզի քիչ մը աւելի ժամանակ ունենամ ըրականութեան նուիրուելու :

Պէտք է դիտնալ, անոնք, որ դիս կը քննադատեն թէ լքած եմ ըրականութիւնը, պէտք է դիտնան թէ ՀԱՑ – ԲՈՑԾի վարչական գործերը չատ ժամանակ կը խլեն ինծմէ,— ես կը ծալեմ թերթերը, ես կը դրեմ հասցէները, ես կը յանձնեմ փոստին, ես կը կատարեմ թղթակցութիւնը եւ բոլոր նման գործերը, խմբագրութիւնը ալ կարդին: Ահէ գատ պըրպտումներ եւ ըրական աշխատանքներ : Ժամանակ մը կ'աշխատէի օրական 18 ժամ, — ամէնէն արդիւնաւոր ժամերս էին գիշերուան ժամերը, երբ ոչ ոք կը խանգարէր զիս, ոչ այցելու, ոչ հեռաձայն, առաւօտուն՝ սեղանիս տակ դիզուած կ'ըլլային ձեռագիրներս: Աչքիս հիւանդութենէն ետք՝ արտադրութիւնս նուազեցաւ :

Պիտի չկրնամ հետս տանիլ հասցէագրութեան մեքենայ մը, պակսեցնելու համար դէթ մէկ գործ :

ՀԱՑ – ԲՈՑԾ պարբերաթերթ մըն է որ կը խօսի բոլորին, մտաւորականներուն, բանուորներուն, երիտասարդներուն, մայրերուն, տանտիկիններուն : Ընթերցող ամէն դասակարգ անպայման բան մը կը դտնէ բովանդակութեան մէջ՝ իրեն հաճելի եւ օգտակար: Գրական վայելք, պատմական հետաքրքրութիւն, առողջապահական ծանօթութիւն: ՀԱՑ – ԲՈՑԾի գովքը կը թողում իր ընթերցողներուն :

— Իրրեւ տասնամեակներէ ի վեր աշխատակից Ցառագի, իրրեւ ծանօթ հայ թէ օտար խմբագիրներու պայքարներուն, տեսակէտներուն, ձեւական փորձերուն, ի՞նչպէս կը պատկերացնէք հայ օրաթերթի մը արտաքին դիմագիծը, եւ ըստ բովանդակութեան՝ նիւթերու դասաւորութիւնը, էջադրութիւնը, եւայլն:

= Ֆրանսայի մէջ, օրաթերթերը կըրնանք բաժնել երկու խումբերու՝ ըստ իրենց ձեւին :—

1·— Ժուռնալ տ'Օֆիճիոն, այս թերթերը լոյս կը տեսնեն հանրային կարծիք պատրաստելու նպատակով եւ ծրագրով: Ասոնք «առաջնորդ» հրատարակութիւններ են, ընթերցողին միտքը կը հարստացնեն ու կը զարդացնեն: Ունին այլազան բովանդակութիւն՝ լեզուական, պատմական, բնապատմական, բժշկական, թատերագրական, փիլիսոփայական, քննադատական բաժիններով, զորս ռիւպրիք կը կոչէ Ֆրանսերէն լեզուն, (այս տարազին պատմութիւնը հետաքրքրական է՝ բայց երկար), եւ ըստ զրաւած դիրքին՝ ոէ – տը – շօսէ, որովհետեւ յաճախ կը դրուի էջերուն զանազանվրայ, «գետնայարկը», ճիշդ թերթօնի ձեւով: Այս թերթերուն բերանը կը զըտնուի ճակատին վրայ, — առաջին էջը : Այս էջէն է որ կը խօսի թերթին «առաջնորդը»: Նեբսի էջերը կը կազմեն փորմիքը :

Ճակատին վրայ՝ առաջնորդող կը կոչուի այն առաջին յօդուածը, զոր կը առաջարկէ թերթին առաջնորդը, դրաւելով թերթին առաջին էջը եւ առաջին սիւնակը: Մեր մէջ՝ ծանօթ նաեւ խմբագրական տարազով, հետեւողութեամբ անկանոնութեան կերպով: Ճեռոյ կուգայ աշխատակիցներ – ուն չափսմբը, դիրք կը գրաւէ առաջին էջին վրայ՝ ըստ իրենց նիւթերուն այժմէականութեան, կամ ներքին էջերուն վրայ՝ ըստ իրենց նիւթերուն կշիռին, ակադեմական արժէքին, բովանդակութեան ծանրութեան : Առաջին էջին վրայ կը դրուի նաեւ «տոմսը», որու հազար անուն է տրուած, ըստ ներքին կամ արտաքին ձեւին, յաճախ հեղնանքի սուր փուշ մը ծածկած բառերուն տակը , — առիկա «փոքր խմբագրականն է»:

Լը Մոնտ, ծանրախոհ եւ լուրջ օրաթերթը, վերջին էջին վրայ կը նետէ վերջին ժամը, մնացեալ լուրերը ցրուելով ներքին էջերուն վրայ, երբեմն առաջին : Լուրերու խմբագրութիւնը եւս կը մատնէ որոշ կաղապար, տարբեր այլ թերթերու լուր տալու ձեւերէն, զոր թերթին պատասխանատուները կուտան ամէն մէկ լուրի :

Ֆիկարօ, ընդհակառակն, առաջին էջին վրայ, լուրերը կը սեղմէ առաջնորդող յօդուածին եւ օրուան տոմսին միջեւ :

Ի մի բան, Ֆրանսական լուրջ օրաթերթերուն առաջին էջը կը պատկանի առաջնորդող յօդուածին, այսինքն՝ խմբագրականին, ճիշդ ինչպէս բոլոր պարբերականներուն կամ ամսաթերթերուն առաջին էջը:

2·— Ժուռնալ տը Պուլվար, այս կարգի թերթերուն միակ մտահոգութիւնն է ընթերցող ժողովել պուլվարներուն վրայէն: Ցուցատախտակի կամ ամերիկեան ցուցափեղկի ճաշակ ունին, — մեծատառ լուրեր, աչք որսացող պատկերներ, դիկ – գակ եւ հաչմանդամ յօդուածներ, պոչատ մոդկսի պէս, որոնց պոչը կը փնտռես երբեմն ներսը կամ դուրսը : Պատերազմէն առաջ հրապարակ եկած էր նման թերթ մը, որ օրուան լուրերը կը սեղմէր ու կը վերածէր··· փախլավայի կտորներու, զորս կը դնէր աղիւսակներու մէջ, յետոյ ներքին էջերուն մէջ փըչելով եւ ուռեցնելով զանոնք:

Ցուցափեղկային այս լրագրութիւնը, որ մեծ կարեւորութիւն կուտայ խորագիրներուն, վարպետ է վերջերս Ֆիկարօ Լիթէռէրն ալ:

Դասական ճաշակ ունի ՑԱՌԱՋը, որ հրապարակ իջաւ խմբագրապետութեամբ Շ· Միսաքեանի: Խմբագրական կազմին մէջ, սկզբնաբար, Հրանտ Սամուէլ եւ ես, — յետագային հրաժարեցաւ Հրանտ Սամուէլ՝ նուիրուելով գրավաճառութեան ու մնացինք երկուքս՝ Շ· Միսաքեան եւ, այնպէս որ մեր հակառակորդները սպառելով իրենց ամբո՛ղջ կավռոլութիւնը, «երկու Շ·ները» ըսելու փոխարէն «երկու Շուները» կ'ըսէին, երբեմն գործածելով մեծ Շային առաջին անունն եւ փոքր Շային երկրորդ անունը՝ մեղմացնելով ու չազկապով :

Շ· Միսաքեան կը դրէր խմբագրականները, միշտ իր անուան· սկզբնատառով, առօրեայ գրութիւն, կը գասաւորէր ու կուտար աշխատակիցներուն յօդուածները, յաճախ սրբագրելով, պահպանելու համար թերթին լեզուի միութիւնը : Հրանտ Սամուէլ կը քաղէր կը խմբագրէր լուրերը եւ կը կատարէր առաջին փորձերու սրբագրութիւնը՝ միշտ ձեռագրի բազդատմամբ, իսկ ես Շ·ին հետ փոխ փոխ կուտայի օրուան տոմսը, կիրակնօրեայ գրական տեսութիւնը, «Միտք եւ Արուեստ բաժինը», Հայաստանի թերթերուն քաղը, հէքեաթ մը «գետնայարկ»ին համար կամ թարգմանութիւն մը երկրորդ թերթօն երկրորդ էջին համար, եւ գրեթէ «Ոճիր – արկածը» որ այնքան ազդու հանդէս եկաւ ի վերջոյ ջնջուելու, թէ ինչո՛ւ, երկար է պատմութիւնը, (այս առթիւ՝ կը յիշեմ որ ընկեր մը, Ամերիկայէն, «ոճիր – արկածի» բաժինն ոչնչացնելու, հինգ տողար նուէր կրկնէր « ոճիր – արկած» խմբագրող ընկերոջ :

Շ· Միսաքեան չատ մեծ կարեւորութիւն կուտար « Ձայներ դասաւէն» բաժնին, որ տեսակ մը դպրոց դարձաւ թղթակիցներուն համար, գրելու վարժանքի փորձ, ու նորահաս գրողներու համար՝ «Ցառագի սաներ» դառնալու պատեհութիւն, եւ վերջապէս գաղութական կեանքը ներկայացնող օրագիր մը: Նոյնքան կարեւորութիւն կը ներկայացնէր խմբագրապետին աչքին՝ «Գաղութի պատգամ» բաժինը, տեսակ մը փորձ գաղութները իրարու կապելու, իրարու ծանօթացնելու: Այս ամէնը կը դրուէր երրորդ էջին վրայ, որ ստորեւ կը վերջանար ժողովրդական թերթօնով մը: Երրորդ էջը յատկացուած էր անուն ունեցող աշխատակիցներու, առօրեայ գրութիւնները միշտ գլխագիր, իսկ երրորդ էջը նորահաս երիտասարդներու, առօրեայ գրութիւնները միշտ չեղագիր : Շատ լ՛ինչքան կը ցանկային տեսնել իրենց գրութիւնը խոշորցած, գլխագիր :

ՑԱՌԱՋի հոգին առաջին էջն էր: Խմբագրականը կը կոչուէր «Մեր խօսքը» այլ բառով՝ առաջնորդող, աւելի ճիշդ «առաջնորդին խօսքը», որ մէկ ամբողջ սիւնակ կը գրաւէր, ոչ աւելի, ոչ պակաս: Այս էջին վրայ, միլիոն վճարուած ծանուցում չէր դրուեր: Ծանուցման համար տրամադրուած էր միայն չորրորդ էջը, զոր կ'անուանէինք «պախալ – չախալին էջը»:

Դեռ չատ բան կայ ըսելիք, «Մեր խո-

Սեւ Մարդը

—o—

— Ես գնացի, ցնոր ուրախ տեսութիւն:

Նրա գնալուց յետոյ ես վերահասու եղայ, որ մենք երեքս էլ նայում ենք նրա մոռացած կապոյտ թաշկինակին: Նկատեցի եւ այն, որ նայում ենք այնպէս, որ միւսը չնկատի այդ: Եւս մի ակնարկ եւ ես չտեսայ թաշկինակը: Զարմանալի ճարպիկութեամբ մեզնից մէկը անհետացրեց թաշկինակը :

— Գործերը գնում են,— բարձրաձայնեց Աչոտ տային, նստելով իր տեղը, — դրասենեակը արձանագրում է ...

Պատուեց անիւը եւ հերթական ամանը պատրաստ էր:

Տանը մեզ սպասում էր մեծ ուրախութիւն: Աչոտ տային ծանրոց ստացաւ· երկու պմռսած չչերով հալած իւղ, չաքար, երշիկ, տաք զուլպաներ, հինգ տուփ «Սասունցի Դաւիթ» ծխախոտ, երկու կտոր վարդագոյն, անուշահոտ օճառ, լուցկի··· Ընթրիքից յետոյ մենք քաղցր թէյ խմեցինք եւ բարձր տրամադրութեամբ պատկերինք հանդստանալու: Աչոտ տային լուռ էր, մտքերով տարուած, յետոյ սկսեց մեղմ ձայնով «Մայր Արաքսի» երգել :

Տանը մեզ սպասում էր ուրիշ մեծ ուրախութիւն եւս,— նոր տարուայ իրիկունը էր այդ իրիկունը, որը չնայած ոչ մի բանով չէր տարբերւում ուրիշ իրիկուններից, բայց նոր տարուայ իրիկունը էր :

— Շնորհաւոր նոր տարին,— ասում եմ ես Աչոտ տային :

— Շնորհաւոր նոր տարին,— պատասխանում է նա եւ արկղի վրայով պարզում է ձեռքը :

— Այս առթիւ եւս մի – մի բաժակ քաղցր թէյ :

— Չէր խանգարի, — ասում եմ ես :

Աւելի շատ են այսօր անհատական ընթրիքները, աւելի շատ է աղմուկը, աւելի շատ են եռ ու առաջ լուռ երթեւեկողների թիւը ու մախորկայի (հասարակ ծխախոտի) կէտու ծուխը աւելի թանձր է: Նուրբանբաեւը չի խնայում փայտը, մեծ վառարանը ճարճատում է, երգում է վառարանը, խօսում է վառարանը բոլոր լեզուներով եւ ամէն մէկին թւում է, որ նա խօսում է իր մայրենի լեզուով :

Հանդստի զանդը վաղուց էր հնչել, իսկ հիւղակը չի քնում: Նոր տարին ժամանում է աշխարհի բոլոր օրացոյցներով եւ ժամացոյցներով, ժամանում է եւ այն տեղ, ուր չկայ ոչ օրացոյց, ոչ ժամացոյց: Հիւղակը, չի քնում, իսկ հիւղակի աւագը՝ կոլոկոլնիկովը, ցոյց է տալիս, որ ոչինչ չի նկատում: Նա քաջ դիտէ, որ իր ուժերից դուրս է այդ օրը իր հիւղակի բնակիչների աչքերը փակել եւ խմմփացնել, իւկ միւս կողմից կոլոկոլնիկովի քունն էլ չի տանում ...

— Պիոտր Իվանիչ Լիապին, զօրի, հնչեց մի ձայն հիւղակի խորքից :

— Պիոտր Լիապին, գնի վրայ ...

— Պետիա, Լիապին, Շալիապին — դուռային ամէն կողմից :

— Ժամանակն է ...

Վերի, ճախակողմեան անկիւնի տախտակամածի աւազից յարկից դուրս եկաւ բարձրահասակ, կիսով չափ սպիտակած, բայց առոյգ դէմքով Պիոտր Լիապինը եւ կանդնեց հիւղակի մէջտեղը :

— Նստել տեղում ,— հրամայեց նա իր հաճելի պասով :

Թիւ 7 հիւղակի բնակիչները նստեցին իրենց տեղերում: Տիրեց լռութիւն: Լսւում էր միայն վառարանի երգը :

Լիապինը , կամ ինչպէս նրան անուանում էին, հօթեներորդ հիւղակի Շալիապինը, չեռքը բարձրացրեց, իջեցրեց եւ ողջ հիւղակը երգեց նրա հետ :

Վայրի ստեպներով Պայկալի ...
Ուր պեղում են հաճիերում ոսկի ...

Երգում են ամբողջ ձայնով զարմանալի ներդաշնակ, այլազգիները, որոնք չգիտեն խօսքերը, երգում են առանց խօսքերի ·

Ու հո՛ւ հո՛ւ–ու հո՛ւ հո՛ւ–հո՛ւ, հո՛ւ...
Թափառաշրջիկը նզովեց իր բախտը ,
Ու բայլեց պայուսակն ուսին ...

Թախիծ կայ նրանց աչքերում, բայց դէմքերը ուրախնչուած են ու վառում ինչ որ ներքին կրակով· նրանք երգում են ու չեն լսում իրենց երգը· ուրիշ երգեր են լսում նրանք, երգեր նոր օրերի ; զգատ կեանքի, մտքերի աչքերով տեսնում են նրանք իրենց տունը, հարազատներին նրանցից չատերը մինչեւ անգամ ծիծաղելի մի դէպք են յիշում նոր տարուայ հետ կապուած, յիշում են ու ժպտում երգում ·

Իսկ եղբայրդ հեռու Սիպերում ...
Նստած է ոտներին շղթայ ...

Երգում է ողջ հիւղակը, որտում է տանքում ու երգում ·

Ա՛խ, հայրդ մահացել է վաղուց ,
Նիջում է հողի տակ խոնաւ ...

·· Հանգաւ վերջին ճրագը, ու հիւղակը հանգստացաւ կարկուտից յետոյ ծեծուած արտի նման: Քնել է Մամօն երանական ժպիտը դէմքին, երեւի նա երազում տեսնում է Լիալիային, կապոյտ թաշկինակով· աչխատանքից յետոյ նա սրբում է Մամոյի քրտինքը, նա, Լիապինը...

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՍՈՒՆ

(14 Շար·)

ՎՃՆՏՆԵՐ ՊՕՏԱՊՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆԻՆ 80-ԱՄՅԱԿԻ ԱՌԹԻՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆԻ «ՎՃՆՏՆԵՐ ՊՕՏԱՊՈՎ» ԳՐՔՈՒՅԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ Է ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՐԱՏԱՊԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ։

ԳՐՔՈՒՅԿԸ ՏՊԱԳՐՎԱԾ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԵՐԵՆ ԵՎ ՌՈՒՍԵՐԵՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ՎՃՆՏՆԵՐ ՊՕՏԱՊՈՎ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ

ԵՐԵՎԱՆ

1962

«ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՊՈՐՏԻ» , 1963 , տպագրված է հետևյալ տպարանում : Կարգ № 1963 : Տպաքանակ (միասին) : Ք. 07454 : Պատվեր № 1962 : ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ , Երևան , Կարմիր բանակի փող . № 24 : Տպագրված է ՀՍՍՀ Գիտությունների ակադեմիայի տպարանում , Երևան , Բարեկամության փող . № 24 :

ՕՏՍԱՑԱԾ

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ — ՎՃՆՏՆԵՐ ՊՕՏԱՊՈՎ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ

ԵՐԵՎԱՆ

1962

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ — ՎՃՆՏՆԵՐ ՊՕՏԱՊՈՎ — ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ — ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ — ԵՐԵՎԱՆ — 1962 : Ք. 07454 : Պատվեր № 1962 : Տպաքանակ 2000 : Գինը 2 ռուբլի 20 կոպեկ : Հրատ . № 1963 : Կարգ № 1963 : Տպագրված է ՀՍՍՀ Գիտությունների ակադեմիայի տպարանում , Երևան , Բարեկամության փող . № 24 :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ — ՎՃՆՏՆԵՐ ՊՕՏԱՊՈՎ — ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ — ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ — ԵՐԵՎԱՆ — 1962 : Ք. 07454 : Պատվեր № 1962 : Տպաքանակ 2000 : Գինը 2 ռուբլի 20 կոպեկ : Հրատ . № 1963 : Կարգ № 1963 : Տպագրված է ՀՍՍՀ Գիտությունների ակադեմիայի տպարանում , Երևան , Բարեկամության փող . № 24 :

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ — ՎՃՆՏՆԵՐ ՊՕՏԱՊՈՎ — ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ — ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ — ԵՐԵՎԱՆ — 1962 : Ք. 07454 : Պատվեր № 1962 : Տպաքանակ 2000 : Գինը 2 ռուբլի 20 կոպեկ : Հրատ . № 1963 : Կարգ № 1963 : Տպագրված է ՀՍՍՀ Գիտությունների ակադեմիայի տպարանում , Երևան , Բարեկամության փող . № 24 :

Ա. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

Այրի Տիկին Վահէ Պուրմայեան եւ զաւակները՝ Քլօտ, Ալէն, Ժոէլ, Հանրիէթ եւ Լուիզ, Այրի Տիկին Թանիկեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Վահրամ Պուրմայեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Վարդան Պուրմայեան (Պոլիս), Օր. Վարդուհի Պուրմայեան (Պոլիս), Պ. Կարպիս Թանիկեան (Պոլիս), Պ. Վաղգէն Խաչատուրեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Մառի Նաճարեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գաւաֆեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Շնորհիկ Գամճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վարսեն Գամճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ղարիպեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վերժին Դաւիթեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան եւ զաւակները եւ Տէր եւ Տիկին Գալճեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսային, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՎԱՀԷ ՊՈՒՐՄԱՅԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 18ին, իր բնակարանը, 57 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Փետր. 22), ժամը 15·15-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Քոլոմպի նոր գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի կը տօնուի Սրբոց Վարդանանցի յիշատակը, Սուրբ պատարագի մատուցմամբ Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյս մէջ:

Կը պատարագէ Վարագ քհնյ. Աւագեան, մասնակցութեամբ եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ դպրապետ Գ. Մարտիրոսեանի,

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Թուրիկեանէ յիսուն Ֆրանք իրենց երրորդ զաւկին Վրէժի ծննդեան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պ. Թորոսեանէ իրենց զաւկին զինուորութենէ վերադարձին առթիւ քսան Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Խ. Աբրահամեանէ իրենց հօր մահուան առթիւ 10 Ֆր.:

×

Լիոնի Աղք. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները. — Պ. Պահատուրեան աղքատներու համար հարիւր Ֆրանք, Կարպիս Ճընկըտրեան երեսուն, Թադէոսեան տասը, Արման Պահատուրեան յիսուն, Կ. Յովակիմեան, իր աղջկան ամուսնութեան առթիւ յիսուն, Գրիգոր Շահմիրեան իր կընոջ մահուան առթիւ 40, Պ. Պահատուրեան, Բերուզ Ճընկըտրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր, Պ. Ճընկըտրեան, իր մօրը մահուան առթիւ, հարիւր Ֆրանք:

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Իթալի – Ժանթիյի մասնաճիւղը ընկերուհի Պայծառ Մանուկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ երեսուն Ֆրանք, Կապոյտ Խաչի կայանին: (Ստանալ Յառաջէն):

×

Տէր եւ Տիկին Տէր Աւետիսեան, Արսէն քսան Ֆրանք նուիրած են, Տիկին Պայծառ Մանուկեանի մահուան առթիւ Կապ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղին:

×

Տիկին Ռոզ Հանըմեան, իր ամուսնոյն Արտաւազդ Հանըմեանի մահուան 18րդ տարեդարձին առթիւ քսան Ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, օժանդակութեան գործին յատկացուելու համար:

Տիկին Տ. Ն. տասը Ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, յատկացուելու համար օժանդակութեան գործին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի, տօն Վարդանանցի, Ս. պատարագէ եւ օրուան արարողութիւններէն ետք, մասնաւոր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի նոր չապիկներու եւ պատարագի նոր ըզգեստի նուիրատուներու ննջեցեալներուն յիշատակին, նշանակելի գումարներով նուիրատուութեան մասնակցողները ըլլալով՝ Պ. Էօքսիւզեան Նուրհան, Տիկին Մալաքեան Արաքսի, Տիկին Մորընոն Զապէլ եւ Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան Եղուարդ:

× Վարչութիւնը ողբ. Կարապետ Կարապետեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Բարսեղ Տէմիրճեանէ ստացած է քսան Ֆրանք, Կապ. Խաչի համար: Եւ ողբ. Յակոբ Նահապետեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է տասը Ֆր.: (Աւանդ գումարը ստանալ եկեղեցիի քարտուղարութենէն):

ՊԱՐԱՆՑԻԿ-ԽՆՋՈՅՔ

Բարեկենդանի առթիւ պարանցիկ խընջոյք, կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է Ի ՆՇԱՆ ՍՈՒԳԻ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ'աւանդուին ինքնուրոյն եւ դիւրահասկնալի եղանակով: Նախաձեռնարկողը միայն այդ աշխատանքին նուիրուած ըլլալով կրնայ այցելել մերձակայ վայրեր:

Դասաւանդութեան վայրին ու ժամերու որոշման համար դիմել կամ գրել հետեւեալ հասցէին:

COUYOUMDJIAN
130, Rue Etienne-Dolet
Alfortville - Seine

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Յակոբ – Միսաք Բարթիաօղլու եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ եւ մօր՝ ՄԱԼՎԻՆԷ ԲԱՐԹԻԱՕՂԼՈՒԻ (Ծնեալ Վարդանեան) մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) Ձեռնհաս երիտասարդ օրիորդ մը, իբրեւ քարտուղարուհի որ Սթենօտաքթիլօ գիտնայ:

2) Լիվրէօր մը (այր թէ կին): Դիմել՝

ALICE LEVON
(Couture)
5, Rue d'Artois, PARIS - 8e ELY. 74-74

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիյիի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝

1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի,

2) Օդնական հիւանդապահուհի,

3) Սպասուհիներ:

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱԵՆԻԷՌ–ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊ.— Հ.Յ.Դ. «Արամ» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 9ին, ընկեր Յ. Հիսայեանի բնակարանը:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին սկսեալ Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շր. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի մասնաճիւղերուն:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Յ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր. – Հայկական պարեր, արտասանութիւն, երգ եւ նուագ:

Առատ կերուխում եւ ընտանեկան խրախճանք:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի (Քաղաք) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

Dans les Salons du SPLENDIDE

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ստիպողաբար գործաւորուհիներ շրմիզիէ կարելու համար: Դիմել ամէն առաւօտ ժամը 10 – 12 եւ 14–18, բացի Շաբաթ օրէն:

MAISON MICHEL
17, Rue St. Joseph, Paris (2e) CEN. 97-69

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխարներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը). — Երգիծանք:

Դիմել Յառաջին կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատան:

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ դին՝ լաթակազմ 20 Ֆր., թղթակազմ 17·50 Ֆրանք:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal: 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ	17·50 Ֆ.
լաթակազմ	20 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նւպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չազմազճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

VENDREDI 22 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9538 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9538

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Գուժկան հեռագիրը չշմեցուցիչ էր պարզապէս: Անհաւատալի: Անսպասելի:

Դեռ անցեալ ամիս քանիցս առիթ ունեցեր էինք տեսնելու զինքը, վայելելու իր պատկառելի ներկայութիւնը, լսելու իր զուարթ խօսակցութիւնն ու սրտցաւ թելադրութիւնները:

Խօսեր էինք Կիլիկեան Աթոռի բարգաւաճման, Դպրեվանքի մակարդակի բարձրացման, երիտասարդ միաբաններու համալսարանական կրթութեան եւ ապագայի մեծ ծրագիրներուն մասին:

Որքա՛ն ուրախ էր՝ տեսնելով ձեռք բերուած նուաճումները բոլոր մարզերու մէջ:

Քանիցս հրաւէր ստացեր էր այցելելու Ամերիկայի Ազգային Թեմը: Ակնդէտ կը սպասէին այնտեղ իրեն: Սակայն ամէն անգամ ալ յետաձգեր էր իր ճամբորդութիւնը, որովհետեւ ա՛յնքան գործեր ունէր կատարելիք Անթիլիասի եւ Մերձաւոր Արեւելեան իր թեմերուն մէջ:

Ամէն բանէ առաջ կ՛ուզէր գլուխ հանել Ազգային Կեդր. վարչութեան վերակազմութիւնը, որ տեղի պիտի ունենար այս օրերս եւ որուն համար նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարուէին:

Անագորոյն մահը եկաւ վերջ տալու իր բոլոր ծրագիրներուն, այնպիսի ատեն մը, երբ եօթը տարուան փորձառութեամբ զինուած, իր կարողութեանց գերագոյն լրումին էր հասած եւ փայլուն հեռանկարներ կը գծուէին իր առջեւ:

Զորս օր առաջ միայն 47 տարեկանը լրացնելով 48ի սեմն էր թեւակոխած: Ու ահա՛ յանկարծակի, առանց ազդարարութեան, կուրծքին տակ դարանակալ սպասող ահաւոր եւ անողոք, սքօղեալ, դաւադիր հիւանդութիւն մը կը զգետնէ այդ իսկապէս Վեհափառ, պատկառազդու հոգեւորականը, որ իր բացառիկ յատկութիւններուն եւ կարողութեանց շնորհիւ բարձրացած էր Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ նուիրապետական ամենաբարձր աստիճանին, արժանաւորապէս:

Շատ քիչ ունեցած ենք իրեն պէս անբասիր վարքի տէր, հայրենասէր, անձնուէր, զարգացեալ, բարեմոյն, համեստ, գործունեայ եւ համակրելի բարձրաստիճան եկեղեցականներ:

Յարգուած էր բոլորէն: Սիրուած էր Լիբանանի եւ Սուրիոյ երէկի եւ այսօրուան պատասխանատու բոլոր պետական դէմքերէն, Հանրապետութեան նախագահներէն ու նախարարներէն: Յունաստանի դեսպանը երախտագիտական զգացումներ կը տածէր իրեն հանդէպ: Լիբանանի կրօնական պետերը համակրալիր կապեր կը պահէին իրեն հետ:

Մեծ էր իր հմայքը օտար բարձր շրջանակներու մէջ:

Աւելի մեծ էր ժողովրդականութիւնը, որ կը վայելէր Լիբանանի եւ Սուրիոյ մեր հայրենակիցներուն մօտ, Հալէպի առաջնորդութեան իր երկարամեայ պաշտօնավարութեան օրերէն սկսեալ:

Իր անակնկալ մահը՝ ա՛յնքան երիտասարդ տարիքի մէջ՝ սուգի կ՛ենթարկէ Հայութիւնը:

Անդամ մը եւս սեւ քօղը կը ծածկէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ հայրապետական աթոռը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Բանակցութիւնները կը շարունակուին Իրաքի նոր ղեկավարներուն եւ քրտական կեռիլլայի պետ՝ Ճալալ Թապանիի միջեւ: Յայտնի չէ սակայն թէ յառաջդիմութիւն կայ թէ ոչ: Թապանի Քէրքիւքէն Պաղտատ հասած է առջի օր: Իրեն կ՛ընկերանային Սալէհ Ապտուլլահ էլ Եուսէֆ, քրտական դեմոկրատ կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոյի անդամ: Թապանի ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրաւ եւ մերժեց մանրամասնութիւններ տալ խօսակցութեանց բնոյթին մասին: Ամէն պարագայի մէջ, քիւրտ պարագլուխը յայտարարեց թէ ոչ մէկ ատեն Պարզանի վիրաւորուած է կռիւներու ժամանակ (քանի մը անդամ նոյնիսկ յայտարարուած էր թէ մեռած է):

Թապանի յայտարարած է նաեւ լրագրողներուն թէ Քիւրտերը միայն 172 հոգի կորսնցուցած են 1961 Սեպտեմբերէն ի վեր եւ թէ իրաքեան կորուստները շատ աւելի ծանր եղած են: Ըսած է նաեւ թէ քրտական ժողովրդապետական կուսակցութեան 4712 անդամներ ձերբակալուած են Քասրմի վարչակարգի օրով եւ թէ նոր կառավարութիւնը բոլոր բանտարկեալները ազատ արձակած է բացի համայնավարներէն:

Միւս կողմէ կը հաղորդուի որ իրաքեան պաշտօնական պատուիրակութիւն մը Գահիրէ ժամանած է ներկայ ըլլալու համար «Սուրիա – Եգիպտոս» Միութեան նուիրուած հանդիսութեանց: Ընտրուած անձնաւորութիւնները քաղաքական շատ որոշ բնոյթ մը կուտան Պաղտատի կառավարութեան ժեսթին: Արդարեւ, պատուիրակութեան մաս կը կազմեն փոխ նախարար՝ Ալի Սալահ Սաատի որ կը գլխաւորէ պատուիրակութիւնը եւ ինչպէս ծանօթ է Իրաքի Պաաս կուսակցութեան պետն է, Արտաքին նախարար՝ Թալէպ Հիւսէյն Շեպիպ որ նաեւ նոյն կուսակցութեան անդամ է: Երկուքն ալ վերջերս տեսնուած էին սուրիական Պաաս կուսակցութեան պատուիրակներուն հետ: Իրաքցի պարագլուխներուն յայտարարութիւններէն այնպէս կ՛երեւի որ Նասրի, Իրաքի եւ Սուրիոյ Պաաս կուսակցութեան միջեւ «վարդապետութեան միասնականութեան» հռչակում մը անմիջական է:

ՔԵՆԸՏԻ ԿԸՆԴՈՒՆԻ ՀԱՅ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐ

Մ. Նահանգներու նախագահը սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Երեւանի «Կոմիտաս» շատ ծանօթ քառեակին երաժիշտներուն հետ: Ա. Գաբրիէլեան, Ռ. Դաւթեան, Գ. Թալալեան, Ս. Ասլամազեան եւ երգահան Է. Միրզոյեան Սպիտակ Տան մէջ շնորհաւորուեցան Քենըտիի կողմէ, իրենց բացառիկ ձիրքերուն համար, ճաշի մը ընթացքին, զոր Քենըտի տուաւ Փետրուար 5ին: Նախորդ օրը քառեակը համերգ մը տուած էր դաշնակցային մայրաքաղաքին մէջ:

Ամերիկեան թերթերը, իրենց կարգին, դրուատալից տողեր նուիրեցին եւ զովեցին «Կոմիտաս» քառեակը, որ ցարդ 18 նուագահանդէսներ տուաւ Մ. Նահանգներու զանազան քաղաքներուն մէջ:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

ՄԱՐՄԻՆԸ ԿԸ ՀԱՆԳՉԻ Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

ԹԱՂՄԱՆԱԿԱՆ ԿԱՐԳՆ ՈՒ ՕԾՈՒՄԸ՝ ՇԱԲԱԹ

ԹԱՂՈՒՄԸ ԿԻՐԱԿԻ՝ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարան (Անթիլիաս) հեռաձայնելով, հետեւեալ նախնական մանրամասնութիւնները ստացանք.—

×

Բովանդակ Լիբանանը եւ Սուրիան խոր սուգի մէջ են: Վեհափառ Հայրապետին մարմինը ամերիկեան հիւանդանոցէն փոխադրուած է քաղաքի Ս. Նշան եկեղեցին, ուր երկիւղած ժողովուրդ մը առանց դադարի իր վերջին յարգանքը կը մատուցանէ Զարեհ Ա.ի:

Վախճանման օրն իսկ Կիլիկեան Կաթողիկոսութիւնը գոյժը հաղորդած է էջմիածին, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի Պատրիարքութեանց: Եղիշէ Արք. յայտնած է թէ ներկայ պիտի ըլլայ յուղարկաւորութեան:

Օծումը կը կատարուի Շաբաթ օր: Կիրակի օր Զարեհ Ա. կը թաղուի Անթիլիասի մայրավանքը:

Իբրեւ երիցագոյն անդամ Կիլիկիոյ Միաբանութեան, Խորէն Արք. կ՛ապահովէ Կաթողիկոսական փոխանորդի պաշտօնը, տեղապահի ընտրութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի: Կաթողիկոսական ընտրութիւնը տեղի կ՛ունենայ քառասունքի սուգի շրջանէն ետք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԻՒՆ – ՁՄԵՌԸ կը շարունակուի, բովանդակ Ֆրանսայի վրայ: Անդադար կը ձիւնէ Փարիզի վրայ ինչ որ անսովոր է եւ զգալապէս խանդարած է երթեւեկը:

ՓԵՔԻՆ – Մոսկուա յարաբերութիւնները նոր երեւոյթ մը ստացած են քանի մը օրէ: Չինական մայրաքաղաքին «Ժողովուրդին Օրաթերթը» առջի օր հրատարակած էր Խրուշչեւի ճառը ամբողջութեամբ:

ՎԵՆԵՑՈՒԵԼԱՅԻ նախագահին կատարած ճամբորդութիւնը Ուոշինկթըն վերջացաւ առջի օր: Ամերիկա ամբողջական օժանդակութիւն խոստացաւ Վենեցուելայի որպէսզի պայքարի համայնավարներուն եւ «զինուորական մենատէրերուն» դէմ, Լատին Ամերիկայի մէջ:

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ նախագահը պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Փարիզ Մարտ 26էն 29:

ԺԸՆԵՒԻ ապազինման ժողովին հարիւրերորդ նիստին, Խորհ. Միութիւնը առաջարկեց ոչ – յարձակողական դաշինք մը ստորագրել Ատլանտեան Ուխտի եւ Վարշաւայի Ուխտին միջեւ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորն ու թագուհին պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարեն Անդլիա Յուլիս 9էն 12: Էլիզապէթի եւ Ֆիլիփի հիւրերը պիտի ըլլան Պրքինկէմի պալատը:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ համալսարանի մէջ կռիւներ ծագած են դասախօսութեան մը ընթացքին նուիրուած Քոնկոյի նախկին վարչապետ՝ Փաթրիս Լումումպայի: Իշխանութեանց համաձայն այս հաւաքոյթը եղած էր Քոնկոյի համայնավար եւ ընկերվարական ուսանողներու նախաձեռնութեամբ: Ոչ մէկ ձերբակալութիւն կատարուած է:

ՓՐԱՒՏԱ ծաղրանկար մը հրատարակած է ուր տը Կոլը կը բաղդատէ Փիէր Լաւալի:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ խորհրդային դեսպանը՝ Համազասպ Յարութիւնեան որ այդ պաշտօնը կը վարէր 1958էն ի վեր, ուրիշ պաշտօնի պիտի նշանակուի: Զինքը կը փոխարինէ Փաքիստանի նախկին դեսպանը՝ Շպետկօ:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ յայտարարեց թէ խորհրդային զինուորները պիտի քաշուին Քուպայէն: Մարդիկը կը հեռանան, բայց զինամթերքը կը մնայ:

ԱՆԳԼԻՈՅ զինուորական պիւտճէն 26 միլիառ է, մինչ Ֆրանսայի նոյն պիւտճէն միայն 18 միլիառ 551 միլիոն է (հին Ֆրանք): Անդլիական պիւտճէին մէջ սակայն գաղտնի նոր զէնք մը կայ՝ հրթիռ մը:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ Սպիտակ տան ընդունելութիւններէն դուրս պիտի մնան լրագրողները որովհետեւ առիթէն օգտուելով տեսակցութիւններ կ՛ունենային հիւրերուն հետ:

ԻՏԱԼԻԱ – Խորհ. Միութիւն Մշակութային ընկերութիւնը Իտալիա հրաւիրած է Խրուշչեւի փեսան՝ Աճուպէյ որ խմբագրապետն է Իզվեստիայի:

ՊԵՆ ԿՈՒՐԻՈՆ միայն երկու ձայն մեծամասնութեամբ փրկեց իր դահլիճը: Շահեկան է նկատել թէ այս մեծամասնութիւնը ձեռք ձգեց շնորհիւ իր կուսակցութեան արաբ անդամներուն որոնց քուէի ազատութիւն ձգած էր:

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ԶԵԿՈՅՑԸ

Պատրիարքութիւնս ցաւով կը տեղեկացնէ վախճանումը Անթիլիասի Տ. Զարեհ Սրբազան Կաթողիկոսին, որ համաձայն Տ. Խորէն Սրբազանի ստորագրութեամբ Պատրիարքարան զրկուած հեռագրին, պատահած է երէկ 18 Փետրուար, Երկուշաբթի օր իբր հետեւանք սրտի տագնապի մը:

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

× Այսօր, Ղեւոնդեանց Քահանայից Տօնին առթիւ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կատարուած արարողութեանց միջոցին Ս. Պատրիարք Հայրը այս գոյժը հաղորդեց ժողովուրդին եւ Հոգեհանգստեան Պաշտօնի ընթացքին յիշատակուեցաւ նաեւ վախճանեալ Կաթողիկոսին անունը, կը գրեն Պոլսոյ թերթերը Փետր. 19ին:

ՍՈՒԳ

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին վախճանման ստեղծած համազգային սուգին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէն կը հրահանգէ իր մարմիններուն եւ քոյր կազմակերպութեանց յետաձգել բոլոր տեսակի հանդէսները մինչեւ 15 օր:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ»

Տքնաջան աշխատանքի մը պտուղն է որսորդական պատմուճաճքներու սեռը մը– շահող դրագէտ՝ Վախթանգ Անանեանի «Հայաստանի կենդանական աշխարհը» լայնածաւալ գործը, որուն հրատարակ– ուած երկու հատորները (Ա. 1961, Բ. 1962) ,պիտի յաջորդէ երրորդ մը: Ձեռ– նարկը, հասանաբար, ամբողջանայ չոր – րորդ եւ մինչեւ իսկ հինգերորդ հատո – րով մը :

Վախթանգ Անանեան կը սիրէ կենդա – նական աշխարհը, մի՛ջավայրը: Արուես – տագէտի իր ապրումները իրրեւ շրջա – դիծ եւ մեկնակէտ ունին կենդանիները , բնութիւնը. անշուշտ հայրենի բնաշխար– հը: Ջննող եւ պրպտող՝ դրագէտը դիտէ պարզ ու միաժամանակ հաճելի ըլլի մը քանի մը ուրուագիծերով պատկերացնել կենդանական աշխարհին ներքին կեանքը, անոր օրինաչափութիւնները, կենդանի – ներուն «ապրումները» :

Բնութեան եւ կենդանական աշխարհին հանդէպ այնքան մեծ ու իրաւ է դրագէ– տին սէրը, որ միշտակրեաը ընթերցողն իսկ կը յափշտակուի, կը յուզուի, կը հրճուի ի տես Անանեանի նկարագրած կենդանիներուն «առօրեայ կեանքին» :

Հայաստանի կենդանական աշխարհի ծագման եւ զարգացման, մեր երկրի վայրի կաթնասուն կենդանիներու մէկ մասին (միջատակերներ, բազկաթեւանի– ներ, դիւցաւիչներ) նկարագրականը կ'ը– նէ Անանեան իր առաջին հատորին մէջ : Երկրորդը, որ ձեւով ու բովանդակու – թեամբ չարունակութիւնն է առաջինին, կը խօսի կրծող, կճղաւոր եւ մսակաւոր կենդանիներու մասին:

Մանրամասնութիւններով հարուստ իր նկարագրութիւնները համեմուած են դը– րագէտին որսորդական կեանքէն քաղ – ուած դէպքերու եւ իրողութիւններու յի– շատակութեամբ : Հատորին մէջ կան նա– եւ՝ պատմական տեղեկութիւններ եւ տե– սաբանական հարցերու քննութեամբ չարադրուած էջեր :

Անանեանի «տիպարները» մեղի կը ներ– կայանան իրենց բնաշխարհին մէջ: Գրա– դէտը, կարծես, հանդարտ այլ ինքնա – վստահ քայլերով իրարու եաեւէ եւ յա – ջորդաբար կը բանայ անտեսանելի վա – րագոյրները, ցոյց տալու համար ճահ – ճային կուղբերու «երկիրը» Սեւ Ջուրի, Արաքսի եղեգնուտներու կամ Այղր լիճին ափերուն մօտ: «... Ընթերցողին հետ գնանք Այղր լիճ ու մօտիկից ծանօթա – նանք այդ կենդանու բնակած վայրին, նրա սովորութիւններին ու «կենցաղային մանրուքին», կամ՝ ներկայացնելու հա – մար եղջերուներուն «հարսանիքը» եւ կը–

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Ի ՓԱՌՍ Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ

—o—

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Յառաջ).— Գրոց Գիւտի Սուրբին դարաւոր ջերմեռանդ սպասաւո– րը՝ Երանելի Մեծն Մխիթարի Ուխտը չարադրած է եւ այժմ մամուլի տակ է « Բազմավէպ»ի բացառիկ թիւ մը, նը – ւիրուած Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան ԺԶ. դարաշրջին :

Ո. Կ. Վարդապետք Այրուբենի հմտու– թեամբ պատրաստուած այդ ճոխ բացա – ռիկը, որ չատ հասանաբար լոյս տեսնէ քանի մը չաբաթէն, զարդարուած է մանրանկարչական դունագեղ վերարտա– դրութիւններով եւ ընթերցող հասարա – կութեան պիտի տայ բանասիրական լուրջ ուսումնասիրութիւններ եւ պրակտ նորութիւններ :

Մինչ այդ, Ս. Ղազարի կաճառը Մաշ–

ռիւնները Աղտաեֆ պետին մօտ դտնուող անտառի մը մէջ. «... Ցանկարծ վերեւ , պնդացում ցուլի դոռոցի նման մի խուլ ձայն լսուեց

« — Բո՛ւռ՛ւ ... բո՛ւռ՛ւ ...

« Շունչներս պահեցինք: Ձայնը մօտե– նում էր, չորացած ճիւղերը ճարճատում էին լանջով ցած իջնող անասունի ոտնե– րի տակ :

« Ինձնից քիչ վերեւ, մթութեան մէջ նա կանգ առաւ ու դոռաց խռպոտ ձայ – նով, որի վերջում լսւում էր նրա հեւքն ու կոկորդի խզդոցը :

« — Բո՛ւռ՛ւ ... բո՛ւռ՛ւ ... բո՛ւ բո՛ւ — լսուեց պատասխանը հեռուից, բարակ ու սպառնական »: Ու անխուսափելի կը– ուի՛ւը, տենդոտ, խանդոտ, կիրքէ կուրա– ցած երկու արուներու մահաբոյր պայ – քարը, անվրդով, հանդարտ էգերու ներ– կայութեան: Սէր, կիրք, դոյութեան պայքար, «կենցաղային մանրուքներ », լման աշխարհ մը, չատ անգամ անտե – սանելի, վարագոյրի եաեւ տեղի ունե – ցող, որ չնորհիւ Անանեանի հեռատես աչքին եւ սահուն գրչին կը պատկերանայ մեր առջեւ, յետին մանրամասնու – թեամբ:

Միւս կողմէ, ներկայացուած կենդա – նիներուն տրուած լայն ծանօթութիննե– րը՝ այժմէական թէ պատմական, տեսա – բանական զանազան հարցերու քննութի– նը եւ համապատասխան եզրակացու – թիւնները ու վերջապէս կենդանի նկար– ները սքանչելի, հաճելի եւ օգտաչատ հանրագիտարանի մը կը վերածեն Վ. Ա– նանեանի այս հատորները :

Մինչեւ երկկ դեռ բաւական անծանօթ՝ Հայաստանի կենդանական հարուստ աշ – խարհին նուիրուած խօսուն գիրք մը :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

տոցի նուիրած է, ակադեմական նիստ մը: Անցեալ աշնան նախատեսուած , այդ մեծարանքը կատարուած է ակամայ յա – պաղումով՝ Տիեզերական Ժողովի անդա– մակցութեան բերմամբ երկար տաեն վանքէն բացակայ ըլլալով Մխիթարու – թեան ընդհ. Աբբահայրը :

Օրուան ողեկոչումին համար, Ս. Ղա– զարի ձեմարանի ժողովարարը զարդար– ուած էր աւուր պատշաճ խորհրդանչու – թեամբ.— Խորքին՝ անմահ Հայեկացիին լուսաչող նկարը, զոր գծած է իտալացի Ժ.Լ. դարու նկարիչ Ֆր. Մանճիոթթի . անոր չուքին՝ հազարամեայ երկաթագիրը չքեղ ձեռագիր մը, Տրապիզոնի Աւետա – րան կոչուած, պատուոյ բարձի մը վրայ, չուրջը՝ Մեսրոպի մասին գրուած ու – սումնասիրութիւններ, կորիւնի բնագրի հրատարակութիւններ, ծաղիկներու մէջ:

Հանդիսին կը նախագահէր Մխիթար – եան ձեմարանի նախագահ՝ Գերպ. Սրա – պիան Արք. չուրջն ունենալով աւագ ու կրտսեր անդամները, բանասէր, բանաս– տեղծ, պատմաբան, գրադատ, երաժըշ – տագէտ բազմազատուկ Հայրեր, ինչպէս Հ. Տայեան, Քիպարեան, Ճոլհաննէս – եան, Փէչիկեան, Ճանաչեան, Անանեան:

Բացման խօսքը ըրաւ տարուանս վա – րիչ՝ Հ. Քերոբէ վրդ. Զրաքեան, ողջու– նելով մեծ Մաշտոցը՝ յանուն Մխիթար– եան Ուխտին:

Հ. Պօղոս Անանեան՝ պատմաբանասի – րական ընդարձակ ու խոր ուսումնասի. – րութեամբ մը պարզեց Մաշտոցի կեանքն ու գործը, արդի քննական լոյսին տակ : Աչխատութիւնը լոյս պիտի տեսնէ «Բազ– մավէպ»ի բացառիկին մէջ, գոնէ մա – սամբ. յետոյ առանձին գիրք պիտի գա– նայ :

Հ. Վահան Ճոլհաննէսեան «Մաշտոց– եան քնար»ով ուղեց փառաբանել լոյսը չողչողուն, ծագած Ս. Մեսրոպէն, բիւ – րեղօրէն չքեղացած՝ Այբբենարաններու , երկաթագիր Աստուածաշունչերու, ա – ղօթագրքերու եւ տապանագրերու վրայ :

Հանդիսի փակման՝ խօսք առաւ Գերպ. Աբբահայրը, պարզելով թէ ի՛նչպէս Մը– խիթարեան Միաբանութեան ծագման օ – րերէն, Հիմնադրին նպատակներէն մէկն էր վառ պահել մշակոյթի այն ջահը՝ զոր Մեսրոպ Մաշտոց գրած է մեր գրակա – նութեան բագինին վրայ: «Ճանաչել զի – մաստութիւն եւ զխրատ» մեր ալ բնաբա– նէն է, ըսաւ, ճանչնալ լոյսն իմաստու – թեան ու ծաւալել զայն ամէն կողմ. բար– ձրր պահել մեր մշակոյթի դրօշը, բա – նասիրական , գրական, պատմական , հայագիտական մարզերուն մէջ, եւրո – պայի առջեւ, հայ սփիւռքին մէջ, պա – հպան կանգնելով մեր հին արժէքնե – րուն:

Ցիշեց Հայաստանի ողեւոր տօնախմբ – րութիւնները՝ ի պատիւ Մաշտոցի ծննդ– եան 1600ամեակին, որոնց ներկայ եղած էր Մխիթարեան Ուխտէն Ե. Փէչիկեան , կապելով այսպէս Աղրիականն ու Սեւա – նը՝ Մեսրոպի փառաբանութեան առի –

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

«ՌԱՄՈՑԻ ԵՂԲՕՐՈՐԴԻՆ»

—o—

Ինչպիսի դանձեր գոյութիւն ունին Ֆր– բանսական թատերական պրակտիքին մէջ, որոնք ժամանակի համայնակուլ նկարագրի մէջ մնալով խապաս կորսուա – ու մնացած են անյայտ :

Բարեբախտաբար, սակայն, Ֆրանսա – կան թատերական շրջանակներուն մէջ կան անձեր, որոնք յամառ աչխատանքի մը, ի – րենց պրպտումներով լոյս աչխարհ բերե – լու համար կորսուած դրական արժէք – ները, ինչպէս հնախոյզները անդադար պեղումներով հողի ընդերքէն գուրս կ հանեն պատմական իրեր :

Առանցքէ մէկն է Ֆրանսայի ականաւոր թատերագէտ եւ բեմադիր Ժակ – Անրի Տիւվալ, որ վերջերս երեւան հանած Ֆրանսայի մեծ փիլիսոփայ – դրագէտ Տիտրոյի մէկ թատերակը՝ «Ռամոյի եղբօրորդին »:

Այս գործին բնագիրը որ իր ծագման օրէն ի վեր անյայտ կորսուած էր, ունէր իր հետաքրքրական պատմութիւնը: Տի– տրօ իր այս գործը կը լրացնէ 1763ին սկսած, 1774ին նոր մշակման մը կ'ենթար– կէ զայն, որմէ ետք երկը կ'անյայտա – նայ, առանց նորէն երեւան գալու: Մինչեւ 1805 թուականը անծանօթ կը մնայ թա– տերակը, երբ օր մը, Կէօթէ վայելք մէջ գտնելով Տիտրոյի գործին մէկ բ նագիրը եւ զայն թարգմանելով դերմա – ներէնի , կը հրատարակէ :

1821ին կը հրատարակուի «Ռամոյի եղ–

թով:

Փակեց իր խրախուսիչ խօսքերը, նչ – լով թէ ի՛նչպէս այս տօնը առիթ մըն Մխիթարեաններուն համար, որպէսզ վերարծարծեն իրենց դրչի ալ ուխտը՝ ւելի եւս նուիրուելու մեր դրական մչ – կութային դանձերու ուսումնասիրու – թեանց, որոնց պտուղները հետզհե լոյս պէտք է տեսնեն Մխիթարեան Տպ – րանէն, միչտ պիտակից իրեն վիճակ – թանկագին դերին՝ հայ դիրէն ու դր – կանութենէն ներս :

Բանասիրական երախասիրութեանց կո – քին, Ս. Ղազար պիտի նուիրագործ Մաշտոցի յոբելենական դարադարձ Հայ մանրանկարչութեան նուիրու Վանքի ձեռագիրներէն քաղուած գունա – տիպ հատոր մը, որ այս տարուան ըն – թացքին լոյս պիտի տեսնէ Մխիթարե – տպարանէն, «Բազմավէպ»ի բացառիկ վերջ:

Այսպէս փակուեցաւ Մխիթարեան կա – ճառին մեծարանքի նիստը՝ ի փառս Մե – րոպ Մաշտոցի :

ԹՂԹԱԿ

Սեւ Մարդը

Ահա մօտենում է Սերգէյն իր հօրը, Վլատիմիր Մավրինին, գրկում է նրան ա– մուր եւ ուրախ – ուրախ ասում ական – ջին:

— Տեսնո՞ւմ ես, դու ինձնից բախտա – ւոր ես, դու դեռ ապրում ես, իսկ ես չկամ. ուղո՞ւմ ես փոխենք տեղերս: — Իսկ Իվան Սարոկինը քնած տեղը ծիծա – ղում է. ինչպէս չծիծաղես. համայնքի բաժնի վարիչ Բուրդենկօն, նա, որն ա – մուսնացել է իր կնոջ հետ, նստած դի – մում է գրում մարմիններին.— խնդրում եմ ինձ ուղարկէք այնտեղ, որտեղ դտնը– ւում է իր այժմեան կնոջ օրինական ա – մուսինը, թող գայ , տիրուհին անի իր կնոջը, իսկ ես գնամ նրա տեղը մի քիչ հանգստանամ... — Իմամ Ալի Բագիրբե– գովը հիւղակի աւագն է, նա պետի հետ խօսում է, խօսում զարմանալի սահուն ռուսերէնով :

7.

— Ճը՛լթ, ճը՛լթ, ճը՛լթ...

Բրուտանոցի եւ բոլոր չինութիւնների տանիքների եղերից կախուած սառցէ լուլաներն սկսեցին կաթել :

— Ճը՛լթ, ճը՛լթ, ճը՛լթ...

Այս Ապրիլն է: Այս նշանակում է, որ դարունը չի մոլորել իր ճանապարհը , ղգացում է նրա հեռաւոր չունչը: Կը գայ մի օր նա: Դրսում մի կաչաղակ կչկը– չաց: Նամակ կը ստանամ,— մտածեցի ես,— նամակ կը ստանայ,— մտածեց Մամօն, Աչոտ տային չի հաւատում կա– չաղակներին, իսկ Սանօն , — այսպէս ենք կոչում մենք բոլորս նրան,— իսկ Սանօն կաչաղակի կչկչոցը լսեց անգամ. ինչ կաչաղակի կչկչոց, նա ընդամէնը ե– րեք օր առաջ ստացաւ Լիալիայից նրա լուսանկարը: Լուսանկարուել է նա Սա – րանոկում, լուսանկարից նայում է կեն – դանի, վառ Լիալիան եւ որ կողմից նա– յես, Լիալիան նայում է քեզ, ուղիղ քո աչքերին. չրթունքները կիսաբաց են , մարգարտաչար ատամները ժպտում են, նա կարծես ուզում է քեզ մի կարեւոր , չատ կարեւոր բան ասել, բայց դեռ մտա– ծում է, ասե՞լ թէ չասել ...

Հեչտութեամբ չտիրացաւ Սանօն այդ գանձին: Շատ բան անցաւ – դարձաւ :

— Ճը՛լթ, ճը՛լթ, ճը՛լթ...

... Մի անգամ Լիալիան եկաւ ըստ իր սովորութեան ճաշի ընդմիջումին մեզ մօտ: Նա բարեւեց լուրջ ու մտախոհ , խօսեց ամենահասարակ բաների մասին , առանց նայելու Սանոյի կողմը: Ես այդ համարեցի պարզապէս պատահականու – թիւն: Բայց ահա նա հառաչեց, ժպտաց եւ ասաց .

— Միրտս թեթեւանում է, երբ խօսում եմ երեքիդ հետ ...

— Չորսիս հետ,— ուղղում է Աչոտ տային :

— Երեքիդ հետ,— պնդում է Լիալիան եւ ոտքից գլուխ չափում է Սանոյին , կարծես առաջին անգամ է տեսնում նը – րան: Յետոյ նա ընդհուպ մօտենում է նրան, բռնում նրա խուսափող հայեաց – քը եւ ասում .

— Չէ՞ որ դու խոստացել էիր ինձ : Առ քեզ ...

Ապտակը ոչինչ, միչին թափի, վերջ ի վերջոյ կանացի ապտակ էր, բայց մի թէ՞ ղրանով ապտակը դադարում է ապ – տակ լինելուց, իսկ միւս կողմից... Ես յիչեցի Աչոտ տայու հարուածը նոյն թի– բախին եւ ինձ թուաց, որ ես տեսայ ա – մենածանր ապտակը կեանքում տեսած եւ անձամբ ճաչակած բոլոր ապտակներից :

Չէի սխալուել: Սանօն փուլ եկաւ նրա – տարանի վրայ, ասես երկաթէ ձեռքի ծա– նրը հարուածից, գլուխն առաւ ձեռքերի մէջ եւ մատներով ծածկեց աչքերը: Նա կռացաւ, կծկուեց, փոքրացաւ: Ցանկար– ծակիի եկած բրուտանոցը լռեց :

— Ի՞նչ է պատահել, — լսուեց Աչոտ տայու անվրդով ձայնը :

— Խոստացել էր վերջ տալ թղթախա – ղին, իսկ ես հաւատացի նրան, — չկտրե– լով իր աչքը արագ – արագ շնչող Սա – նոյից , մեղմացած զանգատուեց Լիա – լիան, — պարզուում է, որ նրա ոչ մի

խօսքին չի կարելի հաւատալ: Հրամանա – տարը պատմեց. ինքն է թուղթ խաղա – ցողների գլխաւորը: Կէս դիչերին ճամ – բարի պետը դուրս է գալիս եւ նկատում , որ սրանց հիւղակում աղօտ լոյս է վառ – ւում. վերցնում է հրամանատարին հե – թապահ աւագին եւ մտնում հիւղակը: Տեսնում են, նստել թուղթ են խաղում: Մօտենում են աննկատելի կերպով խա – ղաթղթերը խլելու համար : Խաղը իր – է անցնում: Խուզարկում են բոլորին, մի խաղաթուղթ ոչ մէկի մօտ: Մերկա – ցնում են սրան, ոչ մի խաղաթուղթ Պետը ասում է՝ տղերք, ես տեսայ , դուք թուղթ էիք խաղում, ես տեսայ խա – ղաթղթերը, ցոյց տուէք, ո՞ւր կորցրի – խոստանում եմ չվերցնել: — Եւ ի՞նչ կարծում, այս հերոսը խաղաթղթերը հ – նում է հէնց իրեն՝ պետի դրպանից : Բ – րեմն ի՞նչ,— հարցնում է պետը, — խա – ղաթղթերը պիտի մնային իմ դրպանո – ... — ի հարկէ ոչ ,— պատասխանում այս հերոսը ,— դուք դուրս կը գայիք – ռանց դրանց: Խաղաթղթերը կը մնա – ինձ մօտ : Լաւ, —ասում է պետը,— չեմ դրժում իմ խօսքը, բայց իմացիր որ եթէ մի անգամ էլ աչքդ ես այնպիսի տեղ կ'ուղարկեմ քեզ, որ տեղը չիչես, ինչպէս Ադամն է դրախտը.— ճի՞շդ է, ասա, ճի՞շդ է ...

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՆՈՒ

(15 Շար.)

բօրորդին» Ֆրանսերէնով, թարգման-ուած գերմաներէնէ : Ի վերջոյ, սակայն, 1823ին, Փարիզի մէջ երեւան կուգայ նոյն գործին Ֆրանսերէն մէկ նոր բնագիրը, նոյնինքն Տիտըրոյի ձեռքով գրուած :

Ժագ – Անրի Տիւվալ այս վերջին բնագրին հետեւողութեամբ պատրաստած է մէկ արարնոց թատերակը, որ կը տեւէ մէկուկէս ժամ :

Խաղին նիւթը պարզ խօսակցութիւն մըն է որ կ'անցնի երկու անձերու՝ հեղինակին՝ Տիտըրոյի եւ համբաւաւոր Ֆրանսացի երաժիշտ Ռամոյի եղբօրորդւոյն միջեւ :

Այս վերջինը՝ Ժան – Ֆրանսուա Ռամօ, գրեթէ մարդկային տականք մը, ցնցոտիներով պատուած, աղտոտ, անօթի ու անտուն, կը թափառի աստանդական, որովհետեւ զինքը դուրս վռնտած են իր վերջին բնակարանէն, ուր կ'ապրէր երկար ատենէ ի վեր իբր ուրիշներուն մնացորդները լիզող պորտաբոյծ մը, որ չունի մարդկային առաքինութիւններու մասին որեւէ գաղափար :

Յոռի ունակութիւններու մէջ խրուած այս արարածը կը տրամաբանէ հետեւեալ կերպով, պատասխանելով Տիտըրոյի :

— Եւ ինչո՞ւ արդեօք պիտի չկարենամ կառուցանել երջանկութիւնս իմ սեփական ու բնական մոլութիւններուս շնորհիւ, որոնք ձեռք բերած եմ առանց դոյզն աշխատանքի եւ որոնք կը պահեմ առանց մեծ ճիգի ...

Եւ մարդկային տականքը կը շարունակէ իր արտառոց ցափռտուքները, զանոնք համեմելով յաճախ հնարամիտ եւ խորունկ խորհրդածութիւններով, շօշափելով երաժշտութեան, բարոյականի, գրականութեան, թատրոնի, եւ տակաւին բազմաթիւ այլ հարցեր :

Եւ այսպէս, խօսակցութիւնը կը շարունակուի երկու անձերուն միջեւ, ըստեղծելով մթնոլորտ մը գրական ու գեղարուեստական :

Միշոտիէր թատրոնին մէջ այժմ կը ներկայացուի այս գողտրիկ թատերակը :

Տիտըրոյի դերը կը մեկնարկէ ծանօթ դերասան Ժիւլիէն Պէրթօ, իր դէմ ունենալով մեծանուն Փիէր Ֆրէնէն, Ռամոյի եղբօրորդւոյն բազմակնճիռ տիպարով :

Մէկուկէս ժամ տեւող այս խաղին կրցուած է, նոյն յայտագրին մէջ, Ֆրանսացի գրագէտ Ժագ Փերքի մէկ մնջախաղը՝ «Էքուասիոն», ուր բացակայ է թէեւ խօսքը, բայց ներկայ՝ տեսողութեան հաճելի խաղարկութիւնը : Հոս եւս Փիէր Ֆրէնէ երեւան կը բերէ արուեստագիտական իր հմտութիւնը, այս անգամ մնջկատակի մէջ : Այս առթիւ մեծանուն դերասանունը յայտարարած է. «Անխօս թատրոնի առաջին փորձս է ասիկա : Փորձ մը, սակայն, որ զիս անձայն կը թողու...» :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Անցեալ Կիրակի Հայ Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին մէջ Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ փետրուարեան ապստամբութեան 42րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը :

Օրուան նախագահ ընկեր Սուրէն Փափազեան հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը փետրուարեան պայքարի զոհերուն :

Ապա «Մեր հայրենիք»ով որ երգուեցաւ բոլորին կողմէ տօնակատարութիւնը բացուած յայտարարեց :

Ընկեր Փափազեան իր խօսքին մէջ զուգակշիռը ըրաւ մեզմէ 15 դար առաջ համաժողովրդական շարժումին, հսկայ կայսրութեան մը դէմ, որ ծանօթ է Վարդանանց պատերազմ անունով, եւ ասկէ 42 տարի առաջ Փետրուարեան յեղափոխութեան, ժողովրդական պոռթկումին, բոլշեւիկեան բռնատիրութեան դէմ :

Իրողութեանց հաստատումով ցոյց տուաւ որ հայ ժողովուրդը իր արի եւ յանդուգն խառնուածքով, հայրենիքի եւ ազատութեան հանդէպ իր անսահման սիրով տոգորուած նետուած է անհաւասար կռուի մէջ եւ գիտցած է արժեցնել ազատ եւ անկախ ապրելու իր ցեղային մեծագոյն առաքինութիւնը :

Առաջին առթիւ խօսք տրուեցաւ ընկեր Աշոտ Իսահակեանի որ 1917 Հոկտեմբերէն մինչեւ 1920 Դեկտեմբեր 2, փաստերով եւ անուններու յիշատակութեամբ ցոյց տուաւ համայնավար իշխանութեան եւ ղեկավարներու շռայլած խոստումներուն եւ պատեհ ժամուն ի վնաս մեզի թշնամական վերաբերմունքին հակասական բնոյթը : Յիշեց Լենինի, Սթալինի, Թրոցքիի, Զիչերինի, Կարախանի եւ այլ բազմաթիւ համայնավար գործիչներու, պետական մարդոց գրաւոր եւ բերանացի խոստումները, Թրքահայաստանի հողերու գրաւումով հայ ժողովուրդին ազատ եւ անկախ հայրենիքի մէջ ապրելու անժխտելի իրաւունքի մասին, իսկ միւս կողմէ դրամական եւ զինուորական օգնութիւնները Թուրքը ոտքի կեցնելու եւ համաթրքութեան շարժումով պայքարելու արեւմուտքի դէմ : Այս դէպքերու ընթացքին մենք որեւէ բախում չունեցանք խորհրդային ուժերու հետ : Բարեկամ էինք եւ բարեկամ ալ մնացինք : Բայց անոնք ահա թէ ինչպէս վարձատրեցին մեր անվերապահ բարեկամութիւնը : Վատաբար լքեցին արդար դատի պահանջատէր հայ անիրաւուած ժողովուրդը եւ ոչ միայն քաջալերեցին այլ պարտադրեցին ջարդարար Թուրքին, որ բռնագրաւէ նաև նորազատ Հայաստանի մեր նուիրական հողերը » :

Իբրեւ ականատես խօսք տրուեցաւ երկրորդ բանախօս ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեանի որ Փետրուարեան յեղափոխութեան մասին ըսաւ .— 1920 Դեկտեմբեր 2ի պետական խաղաղ փոխանցումը չդոհացուց հայ համայնավարներու արիւնարբու ախորժակները :

Հակառակ երկուստեք ստորագրուած համաձայնագրերու առաջին օրէն կառավարութեան մէջ չառին մեր կողմէ պարտադրուած ներկայացուցիչները (Դրօ եւ Հ. Տէրտէրեան) :

Այնուհետեւ սկսան հալածանքները : Բանտարկեցին Հայաստանի հանրապետութեան եւ Դաշնակցական կուսակցութեան ղեկավարները ու պետական անձնաւորութիւնները : Աքսորի դատապարտեցին Հայաստանի բանակի բոլոր սպաները չխնայելով նոյնիսկ ծերունազարդ զօրավար Նազարբէկեանի :

Աննկարագրելի է այդ օրերուն Հայաստանի ժողովուրդին մեծ եռուզեռը նկարագրել : Ծեր, երիտասարդ, նաեւ մանուկներ, առանց սեռի, տարիքի, դաւանանքի եւ քաղաքական համողումի խըտրութեան Արագածէն եւ Քանաքեռէն դէպի Երեւան կը դիմէր, խորտակելով իր ճամբուն վրայ խոչընդոտ հանդիսացող ռուսական ամէն ուժ : Առաջին առթիւ դրաւեցին բանտը, ազատելով մեր բոլոր մտաւորական եւ քաղաքական գործիչները ստոյգ մահէն, ապա դուրս շպրտեցին համայնավար բռնագրաւիչները մեր երկրէն : Ճիշդ է կարճ տեւեց ազատութեան այդ շրջանը : Թէեւ ռուսական սուիններու կոթնած կրկին վերադարձան անոնք, բայց այս անգամ խելօք եւ իմաստուն էր իրենց մուտքը Հայաստան : Հայրենիքէն ներս եւ դուրս Հայութիւնը պէտք չէ յուսահատի իր լաւագոյն ապագայի մասին, քանի Փետրուարեան ըմբոստ ոգին, բոլոր ժամանակներու մէջ մեր ցեղին գոյատեւման գեղեցիկ ազդակը կը կազմէ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին Տիկին Արմենուհի Յակոբեան, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան (երգ), Օր. Մալխասեան եւ ընկեր Փուշուճեան արտասանութիւն եւն :

Սեղանապետ ընկեր Փալամուտեան խանդավառ մթնոլորտի մէջ ղեկավարեց խնջոյքը, ուր բոլոր ներկաներն ալ իրենց խօսքի, երգի եւ արտասանութեան բաժինն ունեցան :

Ուրախալի էր երիտասարդ ընկերներու ազգային եւ կուսակցական երգերով շէնշող մթնոլորտը, որ տեւեց գիշերը, մինչեւ ուշ ատեն :

Ապրին «Փոթորիկ» խումբի սրտով եւ հոգիով նուիրուած ընկեր – ընկերուհիները :

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՅԱՋՈՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, այս տարի բացառիկ յաջողութիւն մը արձանագրած է : Խուռներամ բազմութիւն մը (հազարէ աւելի) լեցուցած էր Ժորժ Ե.ի զոյգ սրահները :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը աւելի եւս աւելցուց օրուան փայլը :

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ

Մարդը գեղեցկացնողը ոչ զարդերն են, ոչ գրամը եւ ոչ ալ ծաղիկները : Մարդը իրապէս գեղեցկացնողը՝ իր խօսքն ու բարի սիրտն են :

×

Կաթիլ մը ջուրը եթէ չիկացած երկաթի վրայ իյնայ՝ կը կորսուի, եթէ լուտասի տերեւի մը վրայ իյնայ մարգարիտի պէս կ'երեւայ իսկ ոստրէին մէջ՝ իրական մարգարիտ կը դառնայ : Մարդն ալ այսպէս կը կազմուի իր շրջապատին համաձայն :

×

Ականջները օղերով չէ որ կը զարդարուին՝ այլ՝ իրենց լսած գեղեցիկ խօսքերով : Ձեռքերը մատանիով չէ որ կը զարդարուին, այլ՝ բարիք գործելով :

×

Պարզ եւ տգէտ մէկը՝ դիւրաւ կրնաս համոզել բանի մը մասին : Ընկերային ու զարգացած մէկը՝ աւելի դիւրաւ կը համոզես : Սակայն, կէս – զարգացած եւ մոլեռանդ մէկը՝ Պուտտան անգամ չի կրնար համոզել :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏ

ԳԻՏԷ՞Ք ԱՐԴԵՕՔ

— Հայրիկ, դու գիտե՞ս թէ ինչ է Ունիվերմագը ...

= Ունիվերմագ, զաւակս, նշանակում է ՈՒՆԻ ՎԵՐՄԱԿ, սակայն լինում են Ունիվերմակ – չունի ներքնակներ, ունի ներքնակ – չունի վերմակներ, Ունիվերմագ – չունի տետրակներ եւ վերջապէս ունի տետրակ – չունի գնդակներ, որոնց բոլորի փոխարէն գրող Ն. Զարեանը օգսագործում է հանրախանութ բառը :

Ս. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՁՈՐՍ

— Ես այս տեղին տգէտը, օտարը կը համարուիմ, շարունակեց Քրիստափոր, չեմ ճանչնար մարդիկը, ոչ ալ վայրերը, անցածները, որոշուեցաւ փորձ մը կատարել :

— Է, ընդմիջեց Աշոտ, ինքզինք ամփոփելով, ի՞նչ փորձ է նայինք .

— Ռումբի փորձ մը, շարունակեց Քրիստափոր, Սաֆոյի խելքը փչեց օր մը, խմբովին երթանք, ըսաւ, հեռաւոր տեղ մը, մարդիկներէ հեռու, փորձ մը կատարենք :

— Կ'աղաչեմ, պարոն Քրիստափոր, ընդմիջեց Աշոտ, հետզհետէ շահագրգռուելով անոր պատմուածքով, պատմեցէք, պատմեցէք :

Եւ Քրիստափոր սկսաւ պատմել հետեւեալը .—

« Աշնան արեւոտ օր մըն էր, որոշեցինք երթալ Պէյքօզ, եւ անկէ՝ Բոլոնէզ գիւղը : Ուստի, ես, Սաֆօ, օրիորդ Ռուպինա, օրիորդ Մառի Զայձ, տիկին Աննա – Գոռնէլի (Հէլլէնս)՝ Ժօրիսի կինը, Թորդոմ ու Վռամշապուհ, ինչպէս նաեւ ուրիշ մէկ քանի օժանդակ ընկերներ, երկու ռումբ առինք հետերնիս եւ խմբովին ճամբայ ելանք :

« Կամուրջէն նստանք Վոսփորի շոգենաւը, բազմութեան աչքերը յառած էին մեզի. ճշմարիտ զբօսաշրջիկներ էինք, յունարէն, ռուսերէն, գերմաներէն, Ֆրանսերէն, իտալերէն, ամէն լեզուներով կը խօսակցէինք :

« Հասանք Պէյքօզի առջեւ եւ կը պատրաստուէինք դուրս ելլել շոգենաւէն, երբ մէկ քանի ոստիկաններ ցցուեցան մեր առջեւ :

Աշոտ, անհամբեր շարժումով մը. ընդմիջելով :

Յետո՞յ, գոչեց, շարունակեցէք :

« Սիրելիս, շարունակեց Քրիստափոր, երեւակայել պէտք է այն վայրկեանը, ոստիկանները շրջապատեցին մեզ եւ իրենց պետը, մօտենալով ինծի .

— « Ո՞վ էք դուք, հարցուց .

« Անմիջապէս այցետոմսս ներկայացուցի, ոստիկանը նայեցաւ երեսս, նոյնպէս միւսները ցոյց տուին իրենց այցաքարտը :

— Այցետոմսը կրցա՞ւ կարդալ ոստիկանը, հարցուց Աշոտ, ի՞նչ լեզուով էր :

— Ո՞ր լեզուով կ'ուզես, յարեց Քրիստափոր ժպտելով, չէ՞ որ զբօսաշրջիկներ ենք :

« Վերջապէս, շարունակեց Քրիստափոր, ոստիկաններուն ձեռքէն ազատեցինք մեր օձիքը, Բօլօնէզ գիւղը գացինք, ուր քիչ մը հանգչելէ յետոյ, խմբովին ուղղուեցանք Երամեան Աբրահամ փաշայի Պէյքօզի անտառը, յարմարագոյն տեղը, ուր պիտի կրնայինք կատարել մեր ռմբաձգութեան փորձերը :

« Մեր ընկերները տեղը գտան, բայց երբեք չէին երեւակայած այդ ստուարախիտ թաւուտներուն մէջ անտառապահի ներկայութիւնը :

« Առաջին ռումբը նետուեցաւ, բայց բարեբախտաբար չպայթեցաւ. բարեբախտաբար, այո, որովհետեւ կը պատրաստուէինք երկրորդ ռումբը նետել, երբ անտառապահին հասակը գծուեցաւ մեր առջեւ :

« Կրնաս երեւակայել, Աշոտ, մեր վիճակը, հազիւ կարելի եղաւ պահել ռումբը :

— Պահապանը չկռահե՞ց, ընդմիջեց Աշոտ :

Քրիստափոր շարունակեց իր պատմութիւնը .

— Անտառապահը միամիտ մարդ մը կ'երեւար, մեր եւրոպական գլխարկներէն խաբուեցաւ, միայն, մօտենալով, հարցուց .— «Ի՞նչ կը փնտռէք հոս, միւսիւներ :

« Մենք բառ մը չարտասանեցինք, քանի մը ձեռք ատրճանակ պարպեցինք միայն : Եւ մարդուկը մեզ զբօսաշրջիկներ կարծելով, դիտողութիւն մը չըրաւ : Իսկ մենք, անտառին խոտերուն տակ թողուցինք առաջին ռումբը, որ, ինչպէս ըսի, չէր պայթած, եւ այդ վայրերէն հեռացանք » :

Քրիստափոր, վերջացնելով ռումբի պատմութիւնը .

— Աշոտ, ըսաւ, մեր խոհեմութիւնը մեկնութիւն չվերցներ, չէ՞ :

— Կը զարմանայ, կը զարմանամ, կրկնեց Աշոտ, պարոն Քրիստափոր, գոնէ դուն խօսք չկրցա՞ր հասկըցնել մեր խենթերուն :

— Իրաւունք ունիս, Աշոտ, յարեց Քրիստափոր, ես ալ չեմ գիտեր ինչպէս ինկայ ծուղակը, յիմարութիւն մըն էր, գործեցինք, ինչ որ է ...:

Յետոյ, խօսակցութիւնը դարձաւ ուրիշ նիւթերու վրայ :

— Աշոտ, ըսաւ Քրիստափոր, մէկ քանի անգամներ ուրբաթի սէլամլըքին ներկայ եղանք :

— Ի՞նչպէս ...

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլէն՝ Կիրակոս Անիսբէկեան 20 ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Արամ Սահակեանի (Պէյրութ) եւ Ներսէս Գի-նոյեանի յիշատակին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Աղք. – Որբախնամ Միու-թիւնը, Նոր Տարուոյ իր կոչին ի պա-տասխան, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները: (Բ. ցանկ) .

Պ. Յակոբ Տալաքիւփէյեանէ 100 ֆր., Պ. Պ. Ճամուսեան, Շաւարշ Փիրանեան, Ե. Զարդարեան, Յակոբ Փափազեան եւ Այրի Տիկին Հաճեանէ (Տրակինեան) 50-ական ֆրանք :

Տոքթ. Մկրտիչ Քէչեանէ 30 ֆրանք :

Այրի Տիկին Թէրզիպաշեան, Պ.Պ. Քը-րիսթօֆ Թէրզիպաշեան, Ժօրժ Թէրզի-պաշեան եւ Վարդանեան 20ական ֆր.:

Պ. Պ. Ս. Կարապետեան (Տրակինեան), Քիւլահմանեան (Տրակինեան), Օր. Ա. Գալուստեան, Պ. Կ. Եկաւեան, Անտրէ Խաչիկեան, Հ. Սեֆէրեան, Օննիկ Թա-թէոսեան, Ժաք Յակոբեան, եւ Մարգար-եան (Միլօ) 10ական ֆրանք :

Պ. Մինաս Պօղոսեանէ վեց ֆրանք եւ Տիգրան Գէորգօֆէ հինգ ֆրանք: Գու-մար 561 ֆր.: Նախորդ գումար 1935 ֆր: Ընդհ. գումար՝ 2496 ֆրանք:

ՆՈՒԷՐ

Պ. Արմենակ Ալթունեանի թաղման առ-թիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ե-ղած են Պօմոնի Թաղ. խորհուրդին. — Ննջեցեալի պարագաները՝ եկեղեցիին, Աղքատախնամին, Կապ. Խաչին, Դպրո-ցին 30ական ֆրանք :

Ննջեցեալի ազգականներէն եւ բարե-կամներէն , Պ. Կարապետ Սիմիզեան 30 ֆրանք եկեղեցիին , Հայկ Տատուրեան 20 ֆր. եկեղեցիին , Աստիկ Աշճեան քսան ֆրանք եկեղեցիին , Յովհան Մանասեան 10 ֆր. եկեղեցիին, Ոսկեան Եուսիւֆեան հինգ ֆր. եկեղեցիին , Յարութիւն Պա-պաիկիտճեան տասը ֆր. դպրոցին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդին Օժանդակ Իրերօգնութեան մարմնոյն եղած են Նոր Տարւոյ եւ Ծննդեան տօներուն հետեւեալ նուէրները .—

Տէր եւ Տիկին Լօռան Էօքսիւզեան 100 ֆրանք , Պ. Պ. Դանիէլ Հրատեան եւ Պա-րիս Մուսայէլեան 50ական, Պ. Պ. Հայկ Գործունեան, Հայկ Սալբրեան, Տօռում-եան եղբարք՝ 30ական, Պ. Պ. Յովհ. Յա-կոբեան, Տոքթ. Ստեփան Դարբինեան , Մեսրոպ Գասդասեան, Աբրհ. Թօնկուր-եան, Վահրամ Սինանեան, Տիկին Լու-սընթագ Արսլանեան, Տիկին Հայկանոյշ Ջրբաղեան քսանական , Պ. Գրիգոր Նա-ճարեան եւ Տիկին Նեկտար Մանասէեան 15ական, Պ. Պ. Յար. Նիկողոսեան, Յար. Աբգարեան, Յար. Արսլանեան, Յակոբ Էթմէքճեան, Գրիշա Յարութիւնեան, Յա-կոբ Տօլպաշեան, Աստուր Մազուան-լեան, Նշան Դարբինեան, Դանիէլ Աղաւ-նեան, Կարապետ Գօճապաշեան, Միսաք Միսաքեան, Գարեգին Ազարեան, Տիկին-ներ՝ Մալվինէ Մաքինաճեան, Ատրինէ Փափազեան, Մաքրուհի Արութեան, Սի-բանոյշ Օհանեան, Հայկուհի Ա. Թէրզի-պաշեան , Վարդանոյշ Սէֆէրեան, Շօփ-եան, Քիւփէլեան, Ովսաննա Սիլոյեան եւ Օր. Պերճուհի Փափազեան տասնական , Պ. Գէորգ Քիւրտօղլուեան, Տիկին Պայ-ծառ Աղաւնեան եւ Օր. Սէմէրճեան 5ա-կան ֆր.: (Գումար՝ 695 ֆրանք): Շը-նորհակալութիւն բոլոր նուիրատուներուն:

Կ'ՈՒՋՈՒԻՆ

Ստիպողաբար գործաւորուհիներ շըմի-զիէ կարելու համար: Դիմել ամէն առա-ւօտ ժամը 10 – 12 եւ 14–18, բացի Շա-բաթ օրէն:

MAISON MICHEL

17, Rue St. Joseph, Paris (2e) CEN. 97-69

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒՋՈՒԻՆ

Անտիյի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝

1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի ,
2) Օդնական հիւանդապահուհի ,
3) Սպասուհիներ :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Բիւ տր Թրէվիզ, Փարիզ (9):

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4էն սկսեալ Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրա-հին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մար-սէյլի Շր. Կոմիտէի , մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբե-րուն, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Մարսէյլի մասնաճիւղերուն :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Յ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր. — Հայկական պարեր, արտասանութիւն , երգ եւ նուագ :

Առատ կերուխում եւ ընտանեկան խը-րախճանք :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ-ԽՆՋՈՅՔ

Բարեկենդանի առթիւ պարանցիկ խըն-ջոյք , կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է Ի ՆՇԱՆ ՍՈՒԳԻ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի (Քաղաք) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

Dans les Salons du SPLENDIDE

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ'աւան-դուին ինքնուրոյն եւ դիւրահասկնալի ե-ղանակով: Նախաձեռնարկողը միայն այդ աշխատանքին նուիրուած ըլլալով՝ կրնայ այցելել մերձակայ վայրեր :

Դասաւանդութեան վայրին ու ժամե-րու որոշման համար դիմել կամ գրել հե-տեւեալ հասցէին :

COUYOUMDJIAN
130, Rue Etienne-Dolet
Alfortville - Seine

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բո-վանդակութիւն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշ-խարհ, Արուեստի աշխարհ, նշխար-ներ, Մեր գաղութները (Ամերիկա-հայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը).— Երգիծանք :

Դիմել Յառաջին
կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատան :

Տասնամեակի բացառիկ հատոր , բացառիկ շին՝ լաթակազմ 20 ֆր., թղթակազմ 17·50 ֆրանք :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փա-րիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շու-քով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի կը տօնուի Սրբոց Վարդանանցի յիշատակը, Սուրբ պատարագի մատուցմամբ Ս. Աստուա-ծածնայ եկեղեցւոյս մէջ :

Կը պատարագէ Վարագ քհնյ. Աւագ-եան, մասնակցութեամբ եկեղեցւոյ երգ-չախումբին, ղեկավարութեամբ դպրա-պետ Գ. Մարտիրոսեանի ,

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

եւ Երիտասարդաց ակումբի մշակութա-յին բաժինը կազմակերպած են բանախօ-սութիւն մը մոգական լապտերով Հայ նը-կարչութեան եւ արձանագործութեան վը-րայ : Խտացուած Օննիկ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ դիրքէն :

Պիտի ներկայացուի եւ բացատրուի Ե-րիտասարդաց ակումբի անդամներէն Հայկ Դաւիթեանի կողմէ :

Պատուոյ նախագահ
ԳԱՐԶՈՒ

Այս Երկուշաբթի , ժամը 2ին,

SALLE CHOPIN
8, Rue Daru, Paris, Métro Ternes ou Courcelles

Ծախքերու մասնակցութիւն 3 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթա-կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԱԵՆԻԷՌ–ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊ.— Հ.Յ.Դ. «Արամ» խումբի ժողովը այս Երեքշաբ-թի, ժամը 9ին, ընկեր Յ. Հիսայեանի բնակարանը :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւա-քատեղին:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie

28 bis, Rue St.–Dominique
Métro : Invalides

10 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Պիտի ներկայացուի
Ա.Տատրեանի ԱՅՍՊԷՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՆՔ

Shakespeare : « LA NUIT DES ROIS »

Մուտք 6 եւ 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա-նուցանէ թէ՝ այս Կիրակի, տօն Վարդա-նանցի, Ս. պատարագէ եւ օրուան արա-րողութիւններէն ետք, մասնաւոր հանդի-սաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի նոր չապիկներու եւ պատարագի նոր ըզ-դեստի նուիրատուներու ննջեցեալներուն յիշատակին, նշանակելի գումարներով նուիրատուութեան մասնակցողները ըլ-լալով՝ Պ. Էօքսիւզեան Նուրհան, Տիկին Մալաքեան Արաքսի, Տիկին Մորընոն Զապէլ եւ Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան Եղ-ուարդ :

32 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի , Մարտ 3, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ Փա-րիզի օտար սկաուտական խումբերուն :

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն , գայլիկներուն, նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ :

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն :

Հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ (ՀԱՅԵՐԷՆ), նախկին արիներուն եւ արենոյշ-ներուն կողմէ :

Պիտի ներկայացուի սկաուտական զունաւոր ֆիլմ մը Ճէմպօրիէն :

ՊԻԻՖԷ Մուտք 5 ֆրանք Երախաներուն մուտքը ձրի

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՋԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 23 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

SAMEDI 23 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9539 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9539

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՐ «ԽՕՍՔ»Ը

Երջանկայիշատակ Զարեհ Կաթողիկոս ամբողջ վեցուկէս տարի յոբի համբերութեամբ տարաւ «անդուռն բերանով» կատարուած անարգանքներն ու չարախօսութիւնները, որոնք ուղղուեցան իր անձին դէմ 1956 Փետրուար 20էն ի վեր :

Եկեղեցականի իր բարձր աստիճանն ու իր անձնական արժանապատուութիւնը թոյլ չէին տար պատասխանելու « լեռնակուտակ լուտանքներու, բոլոր տեսակի տգեղութեանց եւ յարձակումներու», որոնց նախաձենռութիւնը դժբախտաբար շատ վերէն կուգար :

Ի վերջոյ համբերութիւնը հատաւ եւ կաթողիկոսարանի պաշտօնաթերթ Հասկի մէջ 1962 Օգոստոս 12ին հրատարակութեան տուաւ իր խօսքը՝ ուղղուած իր սիրելի եւ պատուական զաւակներուն :

Անոնց բացաւ իր սիրտը :

« Անհրաժեշտ կը համարինք, 1956 Փետրուար 20էն ասդին անգամ մը եւս ձեզի ուղղելու մեր շեշտակի խօսքը, ու ձեզի բանալու մեր սիրտը, որ գիտէք թէ տեւապէս տառապելու եւ արիւնելու երեւակայելի եւ աներեւակայելի ամէն պատճառ ունեցաւ, եւ ունի՛ դժբախտաբար »:

Իր վիրաւոր սիրտը լուռ արիւնեցաւ : Քրիստոնէական համակերպութեամբ, Վեհափառը իրեն պահեց իր ցաւերը: Անոպայ մարդոց եւ վարձու գրիչներու ցեխարձակումներուն եւ գռեհիկ հայհոյութեանց վերէն նայեցաւ, ներողամիտ աչքով : «Հայր, թո՛ղ դոցա, զի ոչ գիտեն զի՛նչ գործեն»ի աւետարանական ըսկզբունքով թողութիւն խնդրեց Աստուծմէ մոլորեալներուն համար, որոնք այսօր Յուդայէն աւելի խղճի խայթ պէտք է ունենան ,— եթէ խիղճ ունին:

Իր սրտին ամէնէն աւելի ցաւ պատճառած էր Վազգէն Կաթողիկոսի անըմբռնելի ընթացքը :

Ընտրութենէն անմիջապէս վերջ, Պատգամաւորական ժողովին առջեւ խօսած ճառով, Զարեհ Ա. իր առաջին «սրտագին ողջոյնի խօսքը» ուղղած էր «Էջմիածնայ նախամեծար Մայր Աթոռին, անոր արժանընտիր գահակալ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին, այն հաստատ համողումով եւ գիտակցութեամբ», որ երկու Աթոռները «լծակիցներ եւ գործակիցներ են նո՛յն ժողովուրդին»: Յետոյ աւելցուցած էր.—

« Մեր Աթոռին կապը պիտի մնայ անքակտելի Էջմիածնայ հետ»:

Ա՛յսքան անկեղծ էր եւ պարկեշտ իր ողջոյնի ջերմ խօսքը Մայր Աթոռի եւ անոր գահակալին հանդէպ :

Իբրեւ պատասխան՝ Վազգէն Կաթողիկոս առաջնորդուած Էջմիածնայ գերագահութեան եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ի հոգեւորս իրեն ենթակայ ըլլալու սխալ սկզբունքով, «անիրաւ եւ ապօրէն միջամտութիւններ» ըրաւ Անթիլիասի ներքին կեանքին եւ «անգոյ ու անհիմն պահանջքներ» ներկայացուց Կիլիկեան Աթոռին :

« Ս. Էջմիածինը ունենալ կարծեց իրաւունք մը, ըստ որում ինք կրնայ «հանչնալ» կամ «չհանչնալ» ընտրութիւնը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին, եւ յետագայի իր ամբողջ գործունէութիւնը եւ միջամտութիւնները խարսխեց այս անգոյ իրաւունքին վրայ», դիտել կուտար հոգելոյս կաթողիկոսը իր խօսքին մէջ:

Յետոյ կ՝աւելցնէր թէ Վազգէն Ա.էն առաջ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսները իրենց թղթակցութեանց եւ կոնդակներուն մէջ ի յայտ բերած են «եղբայրական հաւասարութեան եւ քրիստոնէական միութեան սքանչելի ոգի մը, որով անքակտելի կապերով իրար զօտուած եւ ընդելուզուած են Հայց. Եկեղեցւոյ նուիրապետութեան այս երկու լծակից, գործակից, եւ հաւասարապատիւ Կաթողիկոսական Աթոռները »:

Զարեհ Կաթողիկոս 1956 Սեպտեմբեր 2ին իր օծման օրը, առաջի Աստուծոյ եւ ի ներկայութեան բազմահազար ժողովրդեան պաշտօնապէս ուխտած էր «ամբողջ եւ անվթար պահել Կիլիկեան սուրբ Աթոռի իրաւունքներն ու իրաւասութիւնները եւ զանոնք պաշտպանել» իր կարողութեանց կամ կարելիութեանց չափով :

Երջանկայիշատակ կաթողիկոսը իբրեւ հովիւ քաջ հաւատարիմ մնաց իր սրբազան ուխտին եւ մինչեւ վերջին շունչը պաշտպանեց իր Աթոռի պատիւն ու իրաւունքները իր ամբողջ ուժով եւ հեղինակութեամբ՝ զայն հասցնելով այսօրուան նախանձելի վիճակին :

Համայն Հայութիւնը կ՝ողբայ երիտասարդ եւ արժանաւոր հայրապետին վաղաժամ եւ անդառնալի կորուստը :

Յաւէտ յիշատակելի պիտի մնայ իր սիրելի անունը ո՛չ միայն Կիլիկեան դարաւոր Աթոռի տարեգրութեանց, այլ նաեւ սփիւռքի Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Խորապէս ազդուած Կիլիկիոյ միաբանութեան եւ կաթողիկոսութեան կրած ծանր կորուստէն, կը ներկայացնենք մեր անկեղծ ցաւակցութիւնները եւ կը խոնարհինք Զարեհ Ա.ի աճիւններուն առջեւ :

Հ. Բ. Ը. Մ.
ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

×

Հայֆայի Հ. Մ. Ը. Մ.ը հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է Յառաջի խմբագրութեան հասցէով :—

Խորապէս կ՝ողբանք Կիլիկիոյ մեր յոյժ սիրեցեալ Կաթողիկոսին՝ Զարեհ Ա.ի անդարմանելի կորուստը :

Հ. Մ. Ը. Մ. (Հայֆա)

×

Կը խոնարհինք Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին յիշատակին առջեւ: Մեր ցաւակցութիւնները սգակիր միաբանութեան :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ (Փարիզ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻԱ շատ մտահոգ է Իրաքի կացութենէն որ վերարծարծած է նասրական հոսանքները երկրին մէջ: Հաւանական չէ նաեւ որ նոր վարիչները կարենան լուծել քրտական կնճռոտ հարցը, ինչ որ շատ կարեւոր է: Իրաց այս կացութեան մէջ կը սպասուի որ Իրաքցիներու եւ Քիւրտերու զինեալ բախումները վերսկսին ի մօտոյ: Նասր ճառ մը խօսելով Սուրիա – Եգիպտոս միութեան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ՝ «Ձեր կողքին ենք» ըսած է Իրաքցիներուն :

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ Ափրիկեցի 300 ուսանողներ գործադուլի մէջ են բողոքելու համար առջի օրուան դէպքերուն դէմ: Բոլորն ալ կ՝ուզեն երկրէն հեռանալ :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ձայն – պատկերասփիւռը

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

✝

ՀԱՆԳԻՍՏ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ԵՐԱՆԱՇՆՈՐՀ ԳԱՀԱԿԱԼԻՆ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ Ս. ԱԹՈՌԻՆ

(1915 – 1963)

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութիւնս, Կիլիկեան Թեմերու Սրբազան Առաջնորդներս եւ Ազգային վարչութեանց ժողովական անդամներս կսկծալից վիշտով եւ սրտի ծանր ճմլումով կը հաղորդենք վախճանումի դառնագոյն գոյժը մեր թանկագին, անփոխարինելի ու պաշտելի Հայրապետին՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին լուսապսակ Գահակալին՝ Ն.Ս.Օ. Տ.Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի, որ ի Տէր հանգեաւ այսօր, 18 Փետրուար, Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 11ին, քաղաքիս Ամերիկեան հիւանդանոցին մէջ սրտի ծանրագոյն կաթուածի մը հետեւանքով :

Խոր, աննկարագրելի, անպատմելի սուգի ենք մատնուած բոլորս անխտիր : Մեր սրտերը խռովքի ու տառապանքի ծով են դարձած: Մեր լեզուներն են կարկամած : Կորուստը, որուն ենթարկուեցանք համագաղութային, համահայկական նկարագիր եւ տարողութիւն ունի : Ոչ միայն կորուստ է մեր ազգին մէն մի զաւակին եւ ազգային ամբողջութեան համար այլ նաեւ ամբողջ Միջին Արեւելքի եւ ի մասնաւորի, Լիբանանի եւ Սուրիոյ Արաբ ազնիւ ժողովուրդին համար: Այնքան խոր էր, բոլորին սէրը իր անձին հանդէպ, այնքան մեծ էր իր անձը որպէս քրիստոնեայ հոգեւորական մարդ, ազգային առաջնորդող դէմք ու ժողովուրդի սիրտերուն բնակիչ, որ իր յանկարծական այս անհետացումը անհասկընալի, անբացատրելի է ու երազային կը թուի ըլլալ :

Մտածե՛լ... որ ոչ եւս է Աւետարանին հաւատաւոր պաշտօնեան, Աստուծոյ անձնուէր ծառան, ժողովուրդի անձնդիր հովիւը, որ իր ամբողջ կեանքը ապրեցաւ քրիստոնէական մաքրամաքուր սկզբունքներով, սիրոյ ու բարութեան մագնիսական ուժի փոխակերպելով իր անձը եւ ներշնչման ճառագայթներ սփռելով իր շուրջը ...:

Մտածե՛լ... որ ոչ եւս է քրիստոնէական ճշմարտութեանց համարձակախօս քարոզիչը, որ տարիներով Հայց. Եկեղեցւոյ բեմէն ուժգին բառերով հնչեցուց Աւետարանական պատագմները ի լուր Հայց. Եկեղեցւոյ հաւատցեալ զաւակներուն ...:

Մտածե՛լ... որ ոչ եւս է հայ եւ օտար հաղարաւոր մարդերու անձնական խոր բարեկամութեամբ սերտօրէն կապուած մտերիմ մարդը, որ բարեկամական լուրջ խօսակցութեանց եւ մարդկային փոխադարձ յարաբերութեանց անգերազանցելի մարդը եղաւ, անձին հմայքովն իսկ ներշնչող, եւ որուն կորուստը բազմահազար անհատ մարդերու սիրտերուն իջնող հարուած մը եղաւ ...:

Մտածե՛լ... որ ոչ եւս է հայ ազգին կեանքի դեկավար այն դէմքը որ ժողովական կեանքի ու վարչական գործունէութեան մէջ եղաւ ողջմիտ մտածողութեան, առողջ դատումի, հեռատես հայեացքի, հաւասարակշռուած տեսակէտի, լայն հորիզոնի, բաց սրտի ու մտքի մարդը, եւ որուն անհետացումը կեդրոնական սիւնին գղրդումն է մեր ազգային – վարչական ժողովական կեանքի ու գործունէութեան ...:

Մտածե՛լ... որ ոչ եւս է պետական ու եկեղեցական բարձրաստիճան մեծ անձնաւորութիւններու շրջանակին մէջ լուաւոր աստղի նման փայլող ու փայլ տըւող մարդը, որ հմայքի քաշողական անդիմադրելի ու անբացատրելի ուժով մը՝ իր անձի խորքէն ժայթքող՝ կ՝առինքնէր բոլորը, խորագոյն տպաւորութիւն, յարգանք ու սէր տարածելով բոլորին վրայ անխտիր :

Մտածե՛լ... որ ոչ եւս է մեր հոգեւոր հայրը, որուն սիրտը այնքան էր մեծ, այնքա՛ն հարուստ, այնքա՛ն յորդուն իր զաւակներուն հանդէպ, որուն ամենօրեայ ներկայութիւնը այնքա՛ն քաղցրօրէն տիրական էր Կաթողիկոսարանիս մէջ եւ որուն ընծայաբերումը այս Ս. Աթոռի բարգաւաճման եղաւ այնքան առատաբեր ներքին ծաղկումի եւ արտաքին ճառագայթումի զոյգ ճամբաներով, որ յանկարծական ու յաւէտ այս բացակայումը, արմատներէն ցնցեց բոլոր իր մտերիմները Դպրեվանքի աշակերտներէն մինչեւ միաբան Հայերը Ս. Աթոռիս ...:

Ահա այս կցկտուր մտածումներու մեր մէջ յառաջ բերած խռովքին տակ՝ որպէս մեր առաջին պարտքը կը զգանք յայտարարել քառասուն օրուան սուգի շրջան Կիլիկեան մեր բոլոր Թեմերուն եւ մեր հաւատացեալ ժողովուրդին համար :

Կը յայտարարենք որ Երանաշնորհ Վեհափառ Հայրապետի անշունչ մարմնի օծման արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ս. Նշան Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ առաւօտ, 23 Փետրուար, առաւօտեան ժամը 9ին, հանդիսաւոր եպիսկոսական պատարագի միջոցին :

Յետ օծման, Հանգուցեալ Վեհափառ Հայրապետին դագաղը եկեղեցական ու ժողովրդական թափօրով պիտի փոխադրուի Ս. Նշանէն Ս. Աթոռ, Անթիլիաս:

Կիրակի առաւօտ, պետական, դիւանագիտական, եկեղեցական եւ ազգային ներկայացուցիչներու պաշտօնական ներկայութեամբ տեղի պիտի ունենայ թաղման արարողութիւնը Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ առաւօտեան ժամը 10ին :

Սուգի ամէնէն դառն բառերով կը հրաւիրենք մեր հաւատացեալ հայ ժողովուրդը իր գերագոյն յարգանքը ամէնէն մաքուր եւ Սուրբ սիրով ընծայելու մեր ամէնէն մաքուր Վեհափառի յիշատակին եւ քաջօրէն դիմագրաւելու այս դառնալից հարուածը ի սէր Երանշնորհ Վեհափառ Հայրապետի անթառամ յիշատակին եւ ի հաւատարմութիւն իր մեծ անձին ու նուիրական գործին :

Լո՛յս մշտնջելի իր սուրբ հոգիին, անթառամ պսակ իր անմոռանալի յիշատակին, եւ խնկանուէր աղօթք իր յաւիտենական հանդիստին աստուածային երանութեան մէջ :

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆ ՄԵԾԻ
ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
(ԿՆԻՔ)

18 Փետր. 1963, Անթիլիաս

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԻԼԼԻ ՊՐԱՆՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Արեւմտեան Պերլինի 2,2 միլիոն բնակչութենէն 1·747·176 հոգի քուէի իրաւունք ունէին ընտրելու համար քաղաքային երեսփոխանները, 134 հոգի, եւ 12 շրջանային քաղաքապետարաններու երեսփոխանները 540 հոգի :

Փետրուար 17ի Կիրակի օրուան այս քուէարկութիւնը բացառապէս հետաքրքրութիւն կը շարժէր նաեւ այն պատճառով, որ երկու գործակցող կուսակցութիւնները Յունուարին իրարու ընդդիմացած էին Պրանտի Խրուշչեւի հետ տեսակցութիւն մը ունենալու ծրագրին չյաջողելուն պատճաաւ: Այսինքն քաղաքապետ Պրանտ օգտուելով Խրուշչեւի Արեւելեան Պերլին այցելութենէն կ'ուղէր անոր ցոյց տալ, այսպէս կոչուած «Լացի Պատը», որ քաշուած է քաղաքին մէջ, բաժնելով ընտանիքներ իրարմէ, դադրեցնելով ամէն հաղորդակցութիւն : Ամռէհն, որ Ատընաուրրի քրիստոնէական կուսակցութեան ներկայացուցիչն ու քաղաքապետութեան մէջ փոխանորդն էր Պրանտի՝ դէմ կեցած էր այս ծրագրին, հակառակ անոր որ Պրանտ Ատընաուրրի եւ երեք համաձայնական ներկայացուցիչներուն հաւանութիւնը առած էր եւ ժամադրուած Խրուշչեւի հետ ... Սկզբունքով, ոչ Պրանտ կրնար մեծ յոյս մը ունենալ յաջողութեան՝ Խրուշչեւի հետ տեսակցութենէն, ոչ ալ Ամռէհն անյաջողութեան կամ տեսակցութեան անօգուտ ըլլալուն ապահով էր, այլ կարելի է ենթադրել, որ Ամռէհն կը կասկածէր, որ Պրանտ յաջողութիւն մը կրնար արձանագրել կամ առնուազն աւելի ժողովրդական դառնալ այդ տեսակցութենէն ետք, որով Փետրուար 17ի քուէները դիւրութեամբ կը շահէր եւ կը դառնար միահեծան Պերլինի քաղաքապետութեան մէջ, այլ եւ կրնար ինքնավստահ եւ ինքնագլուխ «վարչապետ» մը դառնալ Պերլինի ճամբով ...

Այսպէս լուծուեցաւ Պերլինի Քոալիսիոն կառավարութիւնը՝ Սոցիալ – Դեմոկրատներու եւ Քրիստոնեայ – Դեմոկրատներու, եւ պայքարը տարուեցաւ ամէն միջոցներու դիմելով : Երեք կուսակցութիւնները, որոնք Պոնի պիւտճէէն քսան միլիոն մարք ունին իրենց տրամադրութեան տակ, Պերլինի մէջ ծախսեցին 2,2 միլիոն մարք համեմատական բաժանմամբ, «որպէսզի սատարեն քաղաքական կարծիքի կազմաւորման »: Քրիստոնեաները՝ մէկ միլիոնէ աւելի, Սոցիալ–Դեմոկրատները՝ 800,000, Ազատ – Ռամկավարները 300·000 մարք ծախսած են : Կուսակցութիւնները յայտարարեցին թէ ինչ ձեւով գործածուած են այդ դրամները: Քրիստոնեաները զետեղած են 14 հազար ցուցատախտակներ, 150 ժապաւէնով ցուցադրութիւն, 3,5 միլիոն տպագրուած թռուցիկներ, 90 հաւաքոյթներ, 250 ճառախօսներով: Սոցիալ – Դեմոկրատները՝ տասը հազար ցուցատախտակներ, 5,5 միլիոն տպագրուած թռուցիկներ, երկու հարիւր հաւաքոյթներ, երեք հարիւր ճառախօսներով եւ վաթսուն հանդիպումներ: Ազատ – Ռամկավարները՝ 15 հազար ցուցատախտակներ, 2,2 միլիոն տպագրուած թռուցիկներ, բազմաթիւ տիափոզիթիվներու ցուցադրութիւն, 27 հաւաքոյթներ, վաթսուն ճառախօսներով: Ասոնցմէ զատ ամէն մէկ կուսակցութիւն առիթ ստացաւ ձայնասփիւռի եւ պատկերասփիւռի միջոցով իր տեսակէտը պարզելու :

Այս մանրամասնութիւններէն կը հետեւի որ գերմանական ռամկավարութիւնը ներկայիս կը գործէ բոլորովին անկաշկանդ, եւ կուսակցութեանց նիւթական միջոցները բացայայտ են պետութեան եւ ժողովուրդին առջեւ :

Վերոգրեալ կուսակցութիւններէն զատ ընտրական պայքարին մասնակցեցաւ արեւելեան Գերմանիոյ « Սոցիալիստական Միութեան » կուսակցութեան արեւմտեան Պերլինի մէջ արտօնուած կուսակցական մասնաճիւղը, որուն քուէ տալու համար ձայնասփիւռով կոչ ուղղեց նաեւ նոյնինքն Վալթէր Ուլպրիխթ, արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետը :

Փետրուար 17ի քուէարկութեան յաղթանակը տարին Սոցիալ – Դեմոկրատները: Արդիւնքը հետեւեալն է :

Քուէի մասնակցած են 1·554·537 հոգի, այսինքն ընտրողներու 89,9 առ հարիւրը (1958ին 92,9 առ հարիւր), այս երեք առ հարիւրի պակասը կը բացատրուի քաղաքին մէջ տիրող դումին հետեւանքով, որ արգելք եղած է շատերուն տունէն դուրս ելլելու : Նաեւ շատեր չէին նորոգած իրենց անձագիրները եւ այս պատճառով չներկայացան քուէարկութեան, թէեւ ոստիկանութիւնը մասնաւոր արագ գործողութեամբ նոյն Կիրակի օրն իսկ 65·000 անձագիր երկարաձգած է, որոնց կարգին տիկին Ռութ Պրանտի անձագիրը ... :

Քուէահամարին եւ խրթին թուաբանական հաշուին պելժիացի Տ'Հոնտթի դրութիւնը գործադրուած է, եւ չորս ժամուան մէջ գտնուած է հետեւեալ աղիւսակը .

Սոց· Դեմ· 961,943 ձայն, 89 երեսփոխան (1958ին 78):

Քրիստոնեայ 448·389 ձայն, 41 երեսփոխան (1958ին 55):

Ազատ· – Ռամկ· 123·318 ձայն, 10 երեսփոխան :

Ընկերվ· Միութիւն, 20·887 ձայն, ոչ մէկ երեսփոխան :

Այս հաշիւով, Պրանտ, իբր ներկայացուցիչը Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութեան, ունի բացարձակ մեծամասնութիւն եւ կրնայ միւս երկու կուսակցութիւններու գործակցութեան պէտք չըզգալ: Թէեւ ինքն իսկ յայտարարեց թէ դէմ չէ գործակցութեան, միայն թէ քաղաքապետին տրուելու է աւելի լայն իրաւասութիւն: Մարտ 5ին նշանակուած է երեսփոխանական ժողովի վերաբացում : Մինչ այդ՝ բանակցութիւններ տեղի պիտի ունենան կուսակցութեանց միջեւ : Պերլինի ընտրութիւնները հաւանաբար անդրադարձումներ յառաջացնեն նաեւ գերման դաշն· հանրապետութեան կառավարական գործերուն մէջ :

ՊԵՏՐՈՍ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Թատերական հին դէմքեր ոգեկոչող այս սիւնակներուն մէջ թերեւս շատ վաղաժամ է զետեղել վերոգրեալ անունը, տրուած ըլլալով որ ան մահացաւ երիտասարդ տարիքին: Արդար ըլլալու համար, սակայն, պէտք է ըսել թէ, երբ կը խօսուի Փարիզահայ բեմի գործունէութեան մասին, անկարելի է զանց առնել Կենիա Վարդանեանի անունը, որ իր օգտաշատ գործունէութեամբ լիառատ նըպաստ մը բերած է Փարիզահայ բեմին :

Կենիա Վարդանեան ծնած էր 1917, Դեկտեմբեր 31ին, ընդարձակածաւալ Ռուսաստանի Եկատերինոտար (այժմ Կրասնոտար) քաղաքը:

Իր առաջին մանկութիւնը ծննդավայրին մէջ անցընելէ ետք, Կենիան իր ծնողքին հետ կը մեկնի Քիեւ, ուր քանի մը տարիներ մնալէ ետք կը փոխադրուին Մոսկուա եւ պարմանուհին, եօթը տարեկանին կը սկսի յաճախել կիմնազիոն :

Յարաճուն դէպքերու բերմամբ, Մոսկուայի ուսումնարանը թողնելով, Կենիան միշտ կը հետեւի իր ծնողքին, որոնք այս անգամ բաժնելով հայ ժողովուրդի աստանդական ճակատագիրը, կը մեկնին դէպի Լեհաստան, ուր եւս յաճախելով զանազան վարժարաններ երիտասարդուհին կը սկսի բնականօրէն ծաղկիլ ու հասուննալ մտքով :

1931ին, արդէն տասնըերեք տարեկան դեռափթիթ օրիորդ մը, Կենիա Վարդանեան, միշտ իր ծնողաց հետ, կուգայ վերջնականապէս հաստատուիլ Փարիզ, այն քաղաքը որ ի տղայ տիոց եղած էր Կենիայի արուեստասէր հոգիին մտասեւեռման առարկան :

Գրականութեան եւ արուեստի այս մեծ ոստանին մէջ, Կենիա Վարդանեան լայն դաշտ կը գտնէ զարգացնելու համար իր ընդոծին յատկութիւնները, որոնց սահմանները բազմազան ճիւղաւորումներ ունէին՝ թատրոն, գրականութիւն, երաժշտութիւն, ընկերային գիտութիւններ, մէկ խօսքով, մտածողութեան անծայրածիր ուղիներ :

Բնութիւնը օժտած էր Կենիան լիառատ ձիրքերով եւ ան ունէր աշխատանքի մեծ կորով, մշակելու համար այդ ձիրքերը: Իր յամառ ու անխոնջ աշխատանքին առաջին յաջող արդիւնքը կ'ըլլայ Փարիզի Առեւտրական Վարժարանի աւարտումը 1938ին, ոսկեայ պատուանշանով: Դրական կեանքի մէջ ձեռք բերած այս յաջողութիւնը սակայն իր երազներուն իրականացումը չհամարելով, երիտասարդ Հայուհին միշտ աւելի վեր ձգտելով, շարունակած է իր աշխատանքները, նետուած է ընկերաբանական ուսումնասիրութիւններու խորունկ մարզին մէջ եւ յաճախելով Սորպոնի դասընթացքները, ձեռք բերած է նոր յաջողութիւն մը, արժանանալով լիսանսիէ էս լեթրը վկայականին :

Ընկերային հարցերով զբաղելով հանդերձ, Կենիա Վարդանեան մշակած է նաեւ գրական ճիւղը : Քաջածանօթ Ֆրանսերէն եւ ռուսերէն լեզուներուն, թարգմանած է շատ յաջող կերպով ռուս հանճարեղ գրողներ Կուբրինի, Բուշկինի, Տոստոյեւսքիի եւ այլ ծանօթ հեղինակներու գործերէն կտորներ: Ունեցած է նաեւ բանաստեղծական խառնուածք եւ իր սեփական կեանքի ապրումներուն տրուած է պերճախօս նկարներ, բոցավառ զգացումներով :

Այս բոլոր ձիրքերու եւ ընդունակութիւններու շարքին, Կենիա Վարդանեան գլխաւոր արժանիքը կը կազմէր մանաւանդ իր բեմական բնածին տաղանդը, որ որոշ փայլ ու ցոլք ունէր շնորհիւ իր մտաւոր անսպառ պաշարին: Չէ՞ որ արուեստագէտի մը արժանիքներն ու տաղանդը զօրաւոր հիմեր կ'ունենան եթէ իր մէջ հաստատուն է մտաւորական պաշարը :

Կենիա Վարդանեան առաջին անգամ բեմէն ներս իր մուտքը կատարած է 1934ին ողբացեալ Ա· Շահխաթունիի բեմադրութեամբ ներկայացուած խաղի մը՝ « Պաքու – Լոնտոն » թատերգութեան Թամարայի դերով: Այդ օրէն սկսեալ Փարիզահայ թատրոնը օժտուեցաւ արժէքաւոր նոր ուժով մը:

Յետագային Փարիզահայ բեմին վրայ ձեռք բերած իր յաջողութիւնները արդիւնքը եղան իր գեղարուեստական հուրին որ հետզհետէ բոցավառեցաւ, շնորհիւ իր երէց ընկերներէն մասնաւորաբար Տիկին Աննա Բուդաղեանի եւ Աշօ Շահխաթունիի հոգատար ջանքերուն :

Փարիզահայ բեմին վրայ Կենիա Վարդանեան հետզհետէ ստանձնեց կարեւոր դերեր.— Մարգարիտ (Պատուի համար), Տրիլբի (Շահխաթունիի Սվինդալիով)

Սեւ Մարդը

Սանասարը լուռ էր:

— Այսօր կը գնաս պետի մօտ, կը յանձնես խաղաթղթերը եւ կը խնդրես, որ քեզ տեղափոխի եօթներորդ հիւղակ : Ուրիշ ասելիք չունեմ :

Ու գնաց:

Բրուտանոցի եւ բոլոր շինութիւնների տանիքների եզրերից կախուած սառցէ լուլաները սկսեցին կաթել :

— Ճը'լթ, ճը'լթ, ճը'լթ...

... Սանօն փոխադրուեց թիւ 7 հիւղակը, յատուկ կարգադրութեամբ : Ոչ միայն այդ· մի անգամ նա նստեց Աշոտ տայու տեղը, վերցրեց մի կտոր ցեխ եւ ըսկըսեց պտըտեցնել· դուրս եկաւ ինչ որ ծուռտիկ, հողէ աման յիշեցնող բան: Նա վերցրեց իր ստեղծագործութիւնը, ճըխլեց, ձեռների մէջ հունցեց եւ նորից պըտըտեցրեց: Մօտեցաւ Աշոտ տային եւ սկսեց օգնել նրան :

— Ցուցամատդ՝ այսպէս, բթամատդ՝ այսպէս... Տղայ, — բացականչեց նա, — հրաշալի մատներ ունես, ի զուր չէ, որ ... — նա լռեց, իսկ ես յիշեցի խաղաթղթերը: Երեւի Աշոտ տային այդ եւ յարակից հանգամանքների մասին ուզեց ակնարկել : Այդ օրը նա պատրաստեց երեք աման, որոնք ոչ մի բանով նման չէին Մամոյի եւ ոչ մի բանով չէին տարբերւում Աշոտ տայու ամաններից :

Մամօն պաշտօնանկ եղաւ: Նա ինքը համոզուեց, որ այդ անխուսափելի է· մի քանի օրուայ ընթացքում Սանօն կարողացաւ իւրացնել աշխատանքն առանց քրտինք թափելու եւ օրական պատրաստել քառասունից յիսուն աման :

— Անպիտանի մատները կարծես ըստեղծուած են բրուտութեան համար, — ասում էր Աշոտ տային :

Լիալիայի ուրախութեան չափ ու սահման չկար :

Չափ ու սահման չկար նաեւ Մամոյի ուրախութեանը· եթէ Սանասարի մատներն ստեղծուած էին բրուտութեան համար, ապա Մամոյի ոտներն ստեղծուած էին ցեխ հունցելու համար: Ամաններ պատրաստելը Մամոյի համար տաժանակիր աշխատանք էր· նա տանջւում էր, ջանք թափում, թափում աղնիւ քրտինք, բայց նրա մատների տակից դուրս էին գալիս անյաջող, ծուռտիկ, մէկը մեծ, միւսը փոքր, անհամաչափ ամաններ : Ամաններ շինելուն նա սիրով հրաժեշտ տուեց, սիրով իր տեղը զիջեց Սանոյին նաեւ այն պատճառով, որ նա զգում էր, այդ Լիալիայի ցանկութիւնն է: Նա պատրաստ է կատարելու Լիալիայի բոլոր ցանկութիւնները, իսկ նա, Լիալիան, անչափ սիրալիր է· շատ բան հարկաւոր չէ Մամոյին, նա քչով գոհանում է, մի ժըպիտ, մի «Մամու, ո՞նց ես», իսկ երբ մի անգամ Լիալիան ամրացրեց նրա բաճկոնի թուլացած կոճակը, նա իրեն զգաց եօթներորդ երկնքում... Այդ գիշեր նա երազում տեսաւ, որ Աբասթումանումն է, նստել է կառքը, ձիերին չափ տալիս, թռչում են ձիերը, իսկ կառքում նստած է նա, Լիալիան, — Մամու, կամաց քըշիր, — խնդրում է նա:

Մի անգամ, առաւօտեան, երբ «գործարար բակ» հասան ջոկատները, Լիալիան հեռուից ինձ նշան արաւ, որ հետեւեմ իրեն: Ես հետեւեցի նրան մինչեւ դերձականոցի դուռը, Լիալիան կանգ առաւ եւ համոզուելով, որ ոչ ոք չի լսում մեզ, հարցրեց .

— Ձեզնից ո՞վ է ծանրոց ստացել վերջերս :

— Վարպետը ,— պատասխանում եմ ես :

Քեզ յայտնի՞ է, թէ ծանրոցում ինչ է եղել, — հարցնում է նա:

— Յայտնի է:

— Օճառ կա՞ր :

— Այո :

— Քանի՞ կտոր :

— Երկու :

— Ի՞նչ գոյնի :

— Վարդագոյն :

— Հասկնալի է, — ասում է նա, — ցտեսութիւն :

Ես դիմում եմ դէպի բրուտանոց, ուզում եմ բացատրել այս հարցաքննութեան իմաստը, բայց ոչ մի կերպ չեմ կարող :

Բրուտանոցում Աշոտ տային ոչինչ չը հարցրեց: Ես էլ նրան ոչինչ չպատմեցի: Սովորաբար մենք երեկոյեան տանն ենք խօսում օրուայ կարեւոր եւ անկարեւոր հարցերի մասին:

Սկսուեց սովորական աշխատանքային օրը: Ընդմիջումին ներս մտաւ Լիալիան եւ առանց սովորական բարեւի կամ մէկի վրայ նայելու, արագ մօտեցաւ Սանոյին, որն զբաղուած էր ձեռները լուանալով :

— Վերցրու, գող, եւ չհամարձակուես միւս անգամ աչքիս երեւալ:

Սանասարը նայեց Լիալիայի ձեռքի վարդագոյն օճառներին եւ գունատուեց:

— Գող, գող, գող, գող, ո՞ր ձեռքով գողացար, ո՞ւր է կացինը, այս բոպէիս ես... — նա վերցրեց վառարանի մօտից փոքրիկ կացինը:

Արագ մօտեցաւ Աշոտ տային :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(16 Շար·)

ՍԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Սուսան (Նամուս), Սօնա (Զար – Ոգի), Վարդիթեր (Սօս եւ Վարդիթեր), Մա – նիա (Ուրիշի երեխան), ինչպէս նաեւ Գրիգոր – Վահանի երկու կատակերգու – թիւններուն՝ «Կինս անհաւատարիմ է» եւ «Բախտին Անիւը»ի Մելինէի, Քաթըրինի եւ Աղաւնիի խայտաբղէտ նկարագրերով դերերը: Իր լաւագոյն դերերէն կարելի է համարիլ նաեւ Շանթի «Օշին Պայլ»ի Ա– լիսը, որուն մէջ փխրուն արուեստագի – տուհին ի յայտ եկաւ իբրեւ զգայուն եւ խորունկ հասկացողութեան տէր դերա – սանուհի մը:

Այսպէս էր որ Կենիա Վարդանեան դարձաւ Փարիզահայ բեմի անհրաժեշտ դերասանուհին, որովհետեւ իր ստանձ – նած իւրաքանչիւր դերին մէջ կարողա – ցաւ դնել ինքնաբուխ զգացումներ եւ խոր ապրումներ:

Բայց Կենիան հաստատ գիտէր որ ար– ուեստը սահման եւ հորիզոն չունի եւ թէ պէտք է միշտ աշխատիլ նորանոր նուա– ճումներու հասնելու համար: Իր ասպա– րէզը աւելի զարգացնելու համար հետե – ւեցաւ համբաւաւոր դերուսոյց Ռընէ Սի– մոնի դասընթացքներուն եւ դարձաւ ա – նոր նախընտրած աշակերտուհին: Ու – սուցիչը անոր մէջ նկատեց անսահման կարելիութիւններ եւ որոշեց քաղել առա– ւելագոյն արդիւնքներ: Ատեն մը դերա – սանուհին հեռացաւ հայ բեմէն եւ մտաւ Ֆրանսական թատրոնի շրջանակներուն մէջ՝ Էլին – Վարդա անունով եւ մաս – նակցեցաւ ներկայացումներու: Այդ շր– ջանին Ֆրանսական թատերակի մը մէջ ի– րեն խաղընկեր պիտի ունենար նաեւ Փա– րիզահայ բեմի տաղանդաւոր դերասանը Նուրհան Մարգարեան, սակայն, դժ– բախտաբար, օրուան նացի գրաքննութիւ– նը արգելք հանդիսացաւ այդ ներկայաց – ման:

Մեծ էր իր ասպարէզը եւ մեծագոյն յաղթանակներու արեգակը հեռու չէր իր– մէ: Բայց դժբախտ օր մը, դառն ճակա – տագիրը Կենիայի անձին վրայ գրոշմեց իր անողոք դատակնիքը: Անոր նուրբ է – ութեան տակ թաքնուած էր ազազուն ա – ռողջութիւն մը, ինչ որ բախտն է եղած միշտ կանխահաս տաղանդներուն:

Յաջողութիւններու լուսապայծառ ճամ– բուն վրայ կանգ առաւ հէք Կենիան: Դիւրաբեկ էր մարմինը եւ ոտքերը տը – կար՝ շարունակելու համար դէպի յաղ – թանակ առաջնորդող ուղին:

Անողոք հիւանդութիւն մը զգետնեց զինքը: Ու չարաբաստիկ օր մը՝ 1947, Սեպտեմբեր 22, շրջապատուած իր սի – րելիներէն, Կենիան իր աչքերը փակեց Զուիցերիոյ ապաքինարաններէն մէկուն մէջ:

Յոգնատանջ դերասանուհիին մարմինը կը հանգչի այսօր Մոնրուժի գերեզմանա– տունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ, կողքին իր սիրասուն ծնողքին եւ իր եր– կու եղբայրներուն:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

1.— ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադե– միայի Գրականութեան Կաճառը ձեռնա – մուխ եղած է Յակոբ Պարոնեանի երկե – րուն հրատարակութեան, տասը հատո – րով: Արդէն լոյս տեսած է առաջին հա – տորը, որ կը պարունակէ մեծ երգիծա – բանին թատերգութիւնները: Հատորին բնագիրը պատրաստած է եւ ծանօթա – գրած գրականագէտ Ա. Մանուկեան:

Առաջին հատորէն իսկ կը զգացուի հր– բատարակիչ մարմնին (Գ. Յովնան, Գ. Ստեփանեան, Ա. Ինճիկեան, Ա. Մա – նուկեան, Ա. Կոթիկեան) բարեխղճու – թիւնը՝ անմահ երգիծաբանին հարուստ ժառանգութիւնը անթերի կերպով հասա– րակութեան ներկայացնելու գործին մէջ: Շատ ծանօթ «Պաղտասար ազբար» եւ «Ատամնաբոյժն արեւելեան» կատակեր – գութիւնները խնամքով համեմատուած են հեղինակին ձեռքով սրբագրուած ա – ռաջին հրատարակութիւններուն հետ, «Երկու տէրով ծառայ մը» եւ «Շողո – քորթը»՝ Երեւանի թանգարանին մէջ գտ– նուող Պարոնեանի ինքնագիր ձեռագիր – ներուն հետ, իսկ «Պռոյդ» անաւարտ գործին համար հիմք ծառայած է Հրանտ Ասատուրի 1911ին Պոլսոյ մէջ կատար – ուած հրատարակութիւնը: Այս բոլորին շնորհիւ հատորին մէջ վերցած են լեզ – ուական եւ ոճական բոլոր թերութիւնն – ը, որոնք գոյութիւն ունէին նախկին բոլոր հրատարակութիւններուն մէջ:

1932ին Հայպետհրատը Եղիշէ Զարենցի խմբագրութեամբ սկսաւ Պարոնեանի գործերուն լիակատար հաւաքածոյին հր– ատարակութիւնը: Նկատի առնելով գործին լրջութիւնը, խմբագրական աշ – խատանքներուն մասնակից դարձան հայ գրականութեան մեծ մասնագէտներէն ո – մանք՝ Մանուկ Աբեղեան, Գարեգին Լե – ւոնեան, Թադէոս Աւդալբէկեան, Յոլակ Խանզատեան, Սիմոն Յակոբեան, Արսէն Տէրտէրեան, յետագային նաեւ Փրոֆ. Ս. Մանուկեան: Ճիշդ է, այդ հաւաքածո – յին 11 հատորներուն հրատարակութիւ – նը ձգձգուեցաւ մինչեւ 1948 եւ ունեցաւ անխուսափելի թերութիւններ, բայց մեծ դեր խաղաց երգիծաբանին ժառանգու – թիւնը համախմբելու գործին մէջ: Այդ հրատարակութեան շնորհիւ գտնուեցան 200է աւելի մանր գործեր:

Վերջերս յայտնաբերուեցան շատ ու – շագրաւ փաստեր. յայտնի դարձաւ, որ Պարոնեան 1874 – 76 թուականներուն «Թատրոն» երգիծաթերթին զուգընթաց հրատարակած է թուրքերէն «Թէաթրօ» զաւեշտաթերթը: Պարզուեցաւ, որ Պա– րոնեան 1870ի ատենները «Մեղու» եւ «Թատրոն» զաւեշտաթերթերուն մէջ գը– րած է քանի մը տասնեակ վիպակներ, հայատառ թուրքերէնով:

Յոյս եւ պատճառներ կան մտածելու, որ կարելի պիտի ըլլայ գտնել Յ. Պա – րոնեանի դրչին պատկանող նոր գործեր եւս:

2.— ԳԱՄԱՌ – ՔԱԹԻՊԱ

1963էն 1967ի ընթացքին լոյս պիտի տեսնեն ութ հատորներ Գամառ – Քաթի– պայի (Ռաֆայէլ Պատկանեան) գործե – րուն նուիրուած:

Հատորները պիտի բովանդակեն Ռ. Պատկանեանի գրական ամբողջ ժառան – գութիւնը, որոնց մէջ, նաեւ՝ գրագէտին շատ հարուստ նամականին, որ բացառիկ է իր արժէքով՝ ըլլայ փաստագրական ա– ռումով, ըլլայ իր շօշափած գրական, մշակութային, մանկավարժական, քա– ղաքական եւ ընկերային խնդիրներով:

Գրագէտին գործերը հատորներուն մէջ հետեւեալ ձեւով պիտի հրատարակուին. առաջին հատոր՝ բանաստեղծութիւններ, ձօներգներ, ուրուագծեր եւայլն: Երկ – րորդ հատոր՝ բանաստեղծութիւններ, աւանդութիւններ, առակներ, հէքեաթ – ներ, «Նոր Նախիջեւանի քնար», մանկա– կան բանաստեղծութիւններ, թարգմա – նութիւններ եւ փոխադրութիւններ: Եր– րորդ հատոր՝ գեղարուեստական արձակ, թատերական գործեր: Չորրորդ հատոր՝ գեղարուեստական արձակ (Նոր Նախիջե– ւանի բարբառով): Հինգերորդ հատոր՝ ուղեգրութիւններ, յուշեր, յօդուածներ, ճառեր: Վեցերորդ, եօթներորդ հատոր – ներ եւ ութերորդը՝ նամակներ:

×

ԳԵՐԱԳ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի, ինչպէս նաեւ շրջաններու, քաղաքներու, գիւղերու եւ աւաններու խորհուրդներուն ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Մարտ 17ին:

«ԷԼԱՐ»

Հաւանաբար քանի մը տարիէն, այս անունով նոր քաղաք մը եւս արձանա – գրուի Հայաստանի քարտէսին վրայ: Ար– դարեւ, «Հայպետնախագիծ»ը մշակած է նոր քաղաքին յատակագիծը՝ տասը հա – զար բնակիչի համար: Նորակերտ քաղա– քը կը գտնուի Երեւան Սեւան լայնահուն խճուղիին եզերքները, Երեւանէն հիւսիս– արեւելք:

ՀԱՅ ՊԱՆՐԱԳՈՐԾՆԵՐ ՍՈՄԱԼԻԻ ՄԷՋ

Անցեալ տարի, Սոմալիի վարչապետին խնդրանքին վրայ Հայաստանէն Սոմալի ժամանեցին պանիրի երկու մասնագէտ – ներ՝ Պետրոս Դանիէլեան եւ Բաֆֆիկ Մելքոնեան, որոնք տեղւոյն նախնական միջոցներով իսկ սկսան պանիր պատրաս– տել եւ զայն սորվեցնել տեղացիներուն, միանգամայն առաջարկ ներկայացնելով երկրին մէջ զարգացնելու կաթի լրիւ օգ– տագործման միջոցները:

Ա. ԱԶԱՐԵԱՆ

Մարմնամարզութեան Միջազգ. Դաշ – նակցութիւնը խումբ մը մարզիկներու շնորհեց միջազգային վարպետի աստի – ճան:

Այդ պատուաւոր աստիճանին արժանա– ցածներէն է Ալպէռ Ազարեան:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔՈՎ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Զուիցերիոյ քաղաքային օրէնքներու ենթակայ Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիմնա – կան կանոնագրին հաւատարիմ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը, ընտրուած 1962 Ապրիլ 15ի համազումարէն 45 ձայներէն 43ով, իր 1963 Փետրուար 12ի լիակա – տար նիստին առթիւ խոր վրդովումով տեղեկացաւ անհաւատալի բովանդակու – թեանը ճառի մը զոր կարդացած է Էյ – ճի – Պի – Եու Քորփորէյշընի նախագահ Ա. Մանուկեան Նիւ Եորքի մէջ գումար – ուած Դեկտեմբեր 15ի ընդհանուր ժո – ղովի բացման եւ որուն մէկ պատճէնը ըս– տացած ենք Փետրուար 11ին:

Տրուած ըլլալով որ այդ ճառին տպա– գրեալ օրինակները զրկուած են բովան – դակ հայ մամուլին, Միութեանս Մար – միններուն եւ անհատներու ալ, Կեդր. Յանձնաժողովս անհաճոյ հարկադրանքին տակ կը գտնուի հրապարակով յայտա – րալու թէ խնդրոյ առարկայ ճառը կը բովանդակէ բազմաթիւ կէտեր որոնք չեն համապատասխաներ ճշմարտութեան եւ իրողական ու փաստացի տուեալներու: Ասոնցմէ ոմանք արդէն լոյս տեսած են, «Լուսաբանութիւն» գրքոյկով: Նորեր ալ պիտի հրատարակուին մեր պաշտօնա– թերթին «Շնարար»ի յաջորդ թիւերով, հաստատելով անդամ մըն ալ, եթէ հարկ է, թէ ո՞ր աստիճան արդար էր Նիւ Եոր– քի խմբակին հանդէպ մեր տածած անվս– տահութիւնը եւ ապահովութիւնը մեր համողումին թէ անոր կը պակսի բարո – յականի եւ պարկեշտութեան տարրական գիտելիքները եւ մանաւանդ գիտակցու – թիւնը Հ. Բ. Ը. Միութեան սովորական եւ վերին շահերուն:

Ի դիմաց Եւրոպայի Կեդր. Յանձնա– ժողովի ատենապետ՝ Ն. ՖՐԷՆԿ– ԵԱՆ: ատենադպիր՝ Օ. ՀԱՐ – ԲՈՒԹԵԱՆ:

Փարիզ, 15 Փետրուար 1963

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԵԸԼՏԸՋԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Ես, շարունակեց Քրիստափոր, իբ– րեւ հրեայ վաճառական մը, ռուսական դեսպանատան տոմբովը գացի, օտարազ– գի կարեւոր հիւրերու յատուկ տաղաւա– րը մտայ եւ դիտեցի Սուլթանին անցքը, ուրիշներ ալ գացին ներկայ եղան, մեր ընկերներէն, ես շատ յարմար գտայ տա– ղաւարէն ռումբեր նետել Ապտիւլ Համի– տի վրայ, մեր ընկերներէն շատերը նոյն կարծիքը յայտնեցին:

— Բայց վտանգաւոր չէ՞, առարկեց Աշոտ, տաղաւարին մէջ ուրիշ օտար հիւ– բեր ալ կը գտնուին, չէ՞:

— Անշուշտ, շարունակեց Քրիստա – փոր, բայց, բազմութեան մէջ ո՞վ պիտի կրնայ որոշել ...:

Աշոտ համակարծիք չէր Քրիստափորի, դարձաւ ըսաւ.

— Պարոն Քրիստափոր, ահա Բամա – զանին Տասնըհինգը կը մօտենայ, ես ու– րիշ գործնական միջոց մը կը խորհիմ:

— Ո՞րը ...

— Թոյլ տուր որ բացատրեմ. շարու – նակեց Աշոտ, չէ՞ որ այդ օր Սուլթանը պիտի երթայ Այա Սօֆիա:

— Այո, ընդմիջեց Քրիստափոր, պիտի երթայ.

— Սուլթանին անցքին երկու գիծերուն երկայնքը, շարունակեց Աշոտ, Եըլտըզէն մինչեւ Տօլմա Պաղչէ, երկերկու ընկեր – ներ կը նշանակենք, ամէնքն ալ ատրճա – նակներով զինուած, կազմ ու պատրաստ:

— Է, ընդմիջեց Քրիստափոր, գաղա – փարը գէշ չէ:

— Գործնական է, գործնական, յարեց Աշոտ, Սուլթանին անցքը կը դիտեն, եւ երբ կը մօտենայ, ատրճանակները կը պարպեն:

— Շատ լաւ, յարեց Քրիստափոր, ժամ առաջ տուն մը վարձելու է այդ կողմերը:

— Պէշիքթաշի մէջ, աւելցուց Աշոտ:

Վիշապի երկու կարեւոր անդամները համաձայն էին, որոշեցին նոյն գիշերը ժողով գումարել, այս խնդիրը ծեծելու համար:

Ժողովը գումարուեցաւ, միւս երկու ընկերները, Սաֆօ ու Թորգոմ, համամիտ գտնուեցան Աշոտի ծրագրին եւ յանձնա – բարուեցաւ Ժօրիսի տուն մը վարձել Պէ – շիքթաշի մէջ, բայց անկարելի եղաւ: Ուստի բաւական համարուեցաւ զինուած ընկերներ միայն կեցնել Սուլթանին անց– քին երկու կողմերը, որոնք ատրճանակ – ներով պիտի գործադրէին մահափորձը:

ԺԶ.

Խաղաղ անցաւ Բամազանի տասնըհին – գը, առանց որեւէ միջադէպի:

Վիշապի Պատասխանատու Մարմինը, կանխորոշ կարգադրութեան մը համա – ձայն, Ապտիւլ Համիտի անցքին երկայն – քը, Եըլտըզէն մինչեւ Տօլմա Պաղչէ, օ – ժանգակ ընկերներէն փորձ ու նշանաձիգ տղաքներ նշանակած էր, բոլորը զին – ուած՝ ատրճանակներով, որոնք պաշտօն ունէին գլուխ հանելու Մահափորձը:

Նոյն օրը, որոշեալ ժամուն, ծանօթ կէտերուն վրայ, անթերի ճշդապահու – թեամբ մը սպասեցին օժանդակ ընկերնե– րը, ժամերով սպասեցին, բայց, Սուլ – թանը չանցաւ այդ փողոցներէն, եւ ի – րենք ստիպուեցան ձեռնունայն վերա – դառնալ:

Ապտիւլ Համիտ, այդ օրը, արքունի լրտեսապետին խորհուրդովը, Եըլտըզի պարտէզին մէջէն անցած էր Զրաղանի պալատը, ուրկէ նաւ նստելով անցած էր Պոլսոյ կողմը:

Ինչո՞ւ արդեօք այս շեղումը, ինչո՞ւ Ապտիւլ Համիտ փոխած էր ուղեգիծը ..:

Բամազանի առաջին օրէն ի վեր, ինչ– պէս ընթերցողները կը յիշեն, կանխա – զգուշութեան համար, Ոստիկանութիւնը ձերբակալած էր մեծ թիւով կասկածելի մարդեր, առ հասարակ անմեղներ՝ ա – մէն ազգերէ, մեծ մասը՝ Հայերէն, ո – րոնք տեղաւորուած էին Կալաթա Սէրայ, Ոստիկանութեան Դուռը, եւ մայրաքա – ղաքի գլխաւոր պահականոցներուն մէջ եւ Բամազանի տասնըհինգէն վերջը ա – զատ պիտի արձակէին:

Ասոնց մէջ կը գտնուէր Յոյն մը Թա – թավլայէն, հարբած վիճակի մէջ, Ղալա– թիոյ աղտոտ գինետունէ մը փոխադրը – ուած: Այս Յոյնը, գինովութեան նօպան անցընելէ վերջ, ոստիկանութեան նախա– րար Շէֆիք փաշայի ներկայութեան բեր– ուած էր, հարցաքննուելու համար:

Մեծամեծ խոստումներէ հրապուր – ուած, այս Յոյնը նախարարին յայտա – րարած էր թէ՝ Վեհափառ Սուլթանին դէմ Մահափորձ մը կը պատրաստուի Բա– մազանի տասնըհինգին, եւ թէ՝ մահա– փորձը պիտի գործադրուի կայսերական անցքին միջոցին:

Նախարարը վար դրած էր այդ լրա – տուն, միեւնոյն ժամանակ, եղելութիւ – նը փութացած էր հաղորդել Եըլտըզ:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

փաստանկար մը ներկայացուցած է Անգլիացիներուն «Լաւալ, դաւաճանի մը դիմագիծը» խորագրին տակ: Հոն զանազան յայտարարութիւններ կ'ընէ Փօլ Ռենօ, ի մէջ այլոց չեշտելով թէ Լաւալ մահապատիժի արժանի է որովհետեւ Գերմանիոյ յաղթանակը ուզած է երբ Ֆրանսական կառավարութեան վարչապետ էր:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ պատրաստ են Ռուսերուն միտքը չօշափելու Պերլինի մասին:

ՄԱՅԱՄԻԻ մէջ ծանր միջադէպեր պատահած են ոստիկանութեան եւ քուպացի գաղթականներու միջեւ: Ամերիկեան խաղաղասիրաց ընկերութիւն մը ցոյց մը կազմակերպած էր եւ ցուցատախտակներով կը պտըտէին հետեւեալ վերտառութիւններով «պիտի չսպաննես», «պատերազմը պիտի սպաննէ մարդը»: Քուպացիները յարձակեցան ցուցարարներուն վրայ եւ ոստիկանութեան միջամտութեամբ միայն կարելի եղաւ հանդարտութիւնը վերահաստատել:

ԼԻԲԻՈՅ մէջ ծանր երկրաշարժ մը եղած է: Ցարդ 70 մեռեալ կայ:

ՖԻԿԱՌՕ որ երբեմն երեք իքս ստորագրութեամբ լուրեր կը հաղորդէ «զորս Իւմանիթէ կը մերժէ տալ իր ընթերցողներուն» կը յայտնէ թէ Մօրիս Թորէզ դժուարութեանց կը բախի իր կուսակցութեան մէջ: Թորէզ եւ Վալտէք Ռոշէ վերջերս յստակ կերպով չպաշտպանեցին Մոսկուայի տեսակէտը Չինացիներուն դէմ: Անդին Ժան Տռիւ անունով խմբակ մը կայ որ կը համախմբէ բաւական ծանօթ համայնավար մտաւորականներ: Ասոնք վերջերս «բաց նամակ Մաօ – Ցէ – Թունկի» մանիֆեստ մը հրատարակած են որ կը դատապարտէ չինական աղանդապաշտութիւնը: Թորէզ չի կրնար բացէ ի բաց պայքարիլ ասոնց դէմ նկատի առնելով որ Մոսկուա գոհ չի մնար:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասհաման՝ Պելժիա՝ Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԱՅՍ ՄԻՋՈՑԻՍ
Կեսարիայէն հասած նուրբ եւ համեղ *փաստրմա*.— Քիլօն 10 ֆ.՝ մեծաքանակի մասնաւոր գին: Պոսֆորի ձուկով «չիրոզ»:

Եւ միշտ
Արմաւ, «*պամիա*», «*եալանճի տոլմա*», *յունական* «*թուրչի*», «*պիպէռ*», *տերեւ*, *թահին հելվա*, «*վանիյլ*», *շոքոլա*, «*նուազէթ*», «*լոգում*», «*սագըզ*», *պիստակ*, *Շիրակ օղի* (41 – 45օ), *Իզմիրի չամիչ*, «*սուճուք*», *առաջնակարգ սուրճ*, (*քարաման եւ մոգա*), *համեմներ մահլէպ*, *սալէպ*, *ձիթապտուղ*, *ձէթ*, «*քաշքավալ*» *պուլկարական*, *ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով*: *Ամէն կարգի պահածոներ*, «*քուսքուս*», *հարիսա*, *սումագ*, *թարամա*, *լաքերտա*, *բաքլաւա*, *քատայիֆ*, *տերեւ եւայլն*:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՆՈՒԷՐ

ՊՈՐՏՕ.— Մանուկներու Օրուան Յունուար 27ի հանդէսին ի նպաստ Կապ. Խաչի դպրոցին նուիրատուներու ցանկին (տես՝ Յառաջ, 7 Փետրուար) մէջ Հ. Իչքալացեան նուիրած է 24 Ֆրանք, (ոչ՝4):

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի կը տօնուի Սրբոց Վարդանանցի յիշատակը, Սուրբ պատարագի մատուցմամբ Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյս մէջ:

Կը պատարագէ Վարագ քհնյ. Աւագեան, մասնակցութեամբ եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ դպրապետ Գ. Մարտիրոսեանի,

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

եւ Երիտասարդաց ակումբի մշակութային բաժինը կազմակերպած են բանախօսութիւն մը մոգական լապտերով Հայ նըկարչութեան եւ արձանագործութեան վրայ: Խտացուած Օննիկ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ գիրքէն:

Պիտի ներկայացուի եւ բացատրուի Երիտասարդաց ակումբի անդամներէն Հայկ Դաւիթեանի կողմէ:

Պատուոյ նախագահ
ԳԱՐԶՈՒ
Այս Երկուշաբթի, ժամը 2ին,
SALLE CHOPIN
8, Rue Daru, Paris, Métro Ternes ou Courcelles
Ծախքերու մասնակցութիւն 3 Ֆրանք

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ քորսաժի համար: խընամուած աշխատանք — մեծ սեռի: Ներկայանալ նմուշներով.—

ODILENE
14, Rue du Caire Paris - 2e
CEN. 45-90

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
1963
Տասնամեակի բացառիկ հատոր
Կազմեց
ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ
Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, նշխարներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը).— Երգիծանք:

Դիմել Յառաջին
կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատան:

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ դին՝ լաթակազմ 20 Ֆր., թղթակազմ 17·50 Ֆրանք:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱԵՆԻԷՌ–ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊ.— Հ.Յ.Դ. «Արամ» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 9ին, ընկեր Յ. Հիսայեանի բնակարանը:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie
28 bis, Rue St.-Dominique
Métro : Invalides

10 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Պիտի ներկայացուի
Ա. Տատրեանի ԱՅՍՊԷՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՆ
Shakespeare : « LA NUIT DES ROIS »
Մուտք 6 եւ 5 ֆրանք

SOCIÉTÉ FRANCE-CAMEROUN
HARPOUTIAN FRÈRES
24, Rne d'Enghien, Paris-10e

Կ'ՈՒԶՈՒԻ երիտասարդ պաշտօնեայ մը որ լրացուցած ըլլայ զինուորական ծառայութեան շրջանը, Փարիզի գրասենեակին համար:

Դիմել ԱՆՁԱՄԲ
Ամէն օր ժամը 14էն 15:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ	17·50 Ֆ
լաթակազմ	20 Ֆ
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նւպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չազմազճեան, Պէյրութ	40 Ֆ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

DIMANCHE 24 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9540 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9540

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ուրիշ ո՛չ մէկ ածական պիտի կրնար ա՛յնքան հարազատօրէն արտայայտել հայ ժողովուրդի պաշտամունքի հասնող գնահատական զգացումները հանդէպ Յովհաննէս Թումանեանի, որքան «Ամենայն Հայոց բանաստեղծ» մակդիրը, զոր անիկա ինքնաբուխ կերպով կցած է անոր անունին:

Այս որակումը աւելի արժէք կը ստանայ մանաւանդ անոր համար, որ Հայը խստապահանջ է եւ ժլատ՝ արժքները գնահատելու մէջ:

Թումանեան եօթանասուն տարիէ ի վեր տեղ գրաւած է հայ ազգի սրտին մէջ, յայսկոյս եւ յայնկոյս սահմանին: Արեւելահայուն եւ Արեւմտահայուն սիրելի բանաստեղծն է եղած անիկա:

Գիւղացի քահանայի զաւակ, Լոռիի Դսեղ գիւղի նախակրթարանը աւարտելէ վերջ Թիֆլիզի Ներսէսեան վարժարանին մէջ կը շարունակէ իր ուսումը: Տասեւեօթը տարեկանին դպրոցը կը ձգէ եւ ձեռք կ՝առնէ դրիչը, անսալով իր «հոգիի ձայներուն»:

Իր ծննդավայրի դալարագեղ բնութիւնն ու լեռները կ՝ըլլան ներշնչումի իր առաջին աղբիւրները:

Լեռնե՛ր, ներշընչուած դարձեալ
ձեզանով,
Թընդում է հոգիս աշխուժով լըցուած,
Ու ջերմ ըղձերս, բախտից հալածուած,
Ձեզ մօտ են թըռչում յախուռն երամով:

Հայրենի երկրի բնութենէն վերջ կ՝երգէ գիւղի նահապետական կեանքը եւ գեղարուեստական էջերու մէջ կը պանծացնէ հայ ընտանեկան կեանքի սրբութիւնն ու հայ գեղջուկին առաքինութիւնները, աշխատանքի եռանդն ու հայրենասիրական ոգին:

1895 – 96ի կոտորածները իր հոգին ալ կը խռովեն եւ բանաստեղծը կ՝ընդվզի արարիչին դէմ:

Տէ՛ր, մինչեւ ե՞րբ մեր աչքերը
քեզ մընան.
Մեր գոյժն հասաւ հեռո՛ւ – հեռու
ազգերին.
Աշխարհ լըցւեց մեր աղաղակ, մեր
կական,
Ու չի անցել մեր տանջանքը տակաւին:

Երգեր յօրինուած են իր քերթուածներէն: Օփերայի վերածուած է Անուշը: Մեր հանդէսներու փայլը կ՝աւելցնեն, մինչեւ այսօր, իր բանաստեղծութիւններէն կատարուած արտասանութիւնները, — Հին Օրհնութիւն, Հայրենիքիս հետ, Հոգեհանգիստ, Հին Կռիւը, Արծիւն ու կաղնին, Լուսաւորչի Կանթեղը, Մարօն, եւայլն, ո՞ր մէկը յիշել:

Իսկ Սասունցի Դաւիթ դիւցաղներգութիւնը հայրենասիրական խանդավառութեան ալիքներ կը բարձրացնէ եւ հպարտութեամբ կը լեցնէ հոգիները:

Ո՞վ չէ կարդացեր իր Մի կաթիլ մեղրը, Շունն ու կատուն եւ մանկական միւս պատմուածքները, որոնք դասագրքերու միջոցաւ ժողովրդականացած են:

Թումանեան Լուսաբեր ընթերցարաններու շարքը խմբագրած է Լեւոն Շանթի եւ Ստ. Լիսիցեանի հետ:

Իր հէքեաթներն ու առասպելները, առակները, լեգենտներն ու բալլադները նոյնքան հաճոյքով կը կարդացուին որքան իր ժողովրդական երգերն ու քառեակները:

Ինչպէս ամէն մտաւորական, Թումանեան եւս մասնակցած է հանրային գործերու, երբ Հայութիւնը կ՝ապրէր բախտորոշ օրեր:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԷՋՄԻԱԾՆԱՅ ՀԵՌԱԳԻՐԸ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ

Կաթ. Պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան մեզի կը հաղորդէ հեռագրին պատճէնը զոր Էջմիածին ուղղած է Անթիլիաս, Փետրուար 19ին:

×

ԳԵՐԱՇՆՈՐՀ ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ. ԲԱՐՈՅԵԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՆԹԻԼԻԱՍ – ԼԻԲԱՆԱՆ

Մեծ վշտով ստացանք ձեր հեռագիրը Զարեհ Սրբազան Աթոռակալի մահուան մասին ուղղեալ Էջմիածնի Կաթողիկոսարանիս:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը խոր կսկիծով ընդունեց սոյն անսպասելի եւ դառնաղէտ գոյժը եւ աղօթում է Փրկչի Իջման Սուրբ Սեղանի առաջ իր սիրեցեալ եղբօր արդար հոգւոյն խաղաղութեան եւ Տանն Կիլիկիոյ Աթոռի անսասանութեան համար: Թող Աստուած լուսաւորեալ պայծառացնի հանգուցեալի հոգին եւ Սուրբ Հոգով մխիթարի ձեր Միաբանութիւնը եւ համայն ժողովուրդը:

Վարդանանց տօնին Վեհափառ Հայրապետի նախագահութեամբ հոգեհանգիստ Սուրբ Էջմիածնի Մայր Տաճարում:

Հաճեցէք հեռագրել թաղման օրը:

ՍԱՀԱԿ ԱՐՔԵՊՍ.

Ատենապետ Գեր. Հոգեւոր Խորհրդի

×

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

Խորէն արք. Կաթողիկոսարան Անթիլիաս

Սրտանց վշտակցութիւն Աթոռիդ գահակալ Զարեհ Ա.ի սիրեցեալ եղբօր անակնկալ եւ անժամանակ վախճանման առթիւ:

Ղեւոնդեանց տօնին, աղօթեցինք իրեն համար հոգեհանգստեան պաշտամամբ: Կը մաղթենք ընտրութիւնը արժանաւոր յաջորդի մը, որ երջանկութիւնը ունենայ վերանորոգուած տեսնելու Հայ Եկեղեցւոյ ցանկալի միասնականութիւնը:

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

×

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պէյրութէն հասած թերթերը արձագանգ կը հանդիսանան այն համատարած սուգին որ կը տիրէ Լիբանանի մէջ: Ի Նշան ազգային սուգի, Երեքշաբթի օր արդէն փակուած են բոլոր Ազգ. վարժարանները, ինչպէս նաեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան, Հայ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական բոլոր վարժարանները: Փակ մնացած են նաեւ Պուրճ – Համուտի եւ այլ Հայկ. թաղերու բոլոր խանութները:

Ցաւակցական այցելութիւններ տուած են յաջորդաբար Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք – Կաթողիկոսը, Պէյրութի Ֆրանսական, անգլիական, ամերիկեան, փորթուկալեան դեսպանները, նախագահ Ֆուատ Շեհապի ներկայացուցիչը, Պապական Նուիրակը, ասորի ուղղափառ եպիսկոպոսը, Կիպրոսի մարոնի եպիսկոպոսը, երեսփոխաններ՝ Մօրիս Ճեմայէլ, Ճեմիլ Լահուտ, բազմաթիւ պատուիրակութիւններ:

Հանրապետութեան նախագահը հրահանգած է որպէսզի Հայրապետին թաղումը արժանի պատիւներով տեղի ունենայ:

×

Զարեհ Ա.ի զմռսուած մարմինը Զորեքշաբթի օր ժամը 7էն սկսեալ մահաբեմի մը վրայ տրուած ցուցադրուած է ժողովուրդին մինչեւ Շաբաթ առաւօտ:

Ցուղարկաւորութեան կարգին ու օծման ներկայ կ՝ըլլան Կիլիկեան Թեմերու բոլոր առաջնորդները, ինչպէս նաեւ Երուսաղէմի պատրիարքը:

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՍ ՀԵՏ

Վաղուց թէեւ իմ հայեացքը Անյայտին է
ու հեռուում
Ու իմ սիրտը իմ մըտքի հետ անհուններն
է թափառում,
Բայց կարօտով ամէն անգամ երբ
դառնում եմ դէպի քեզ՝
Մըղկըտում է սիրտըս անվերջ քո
թառանչից աղեկէզ,
Ու գաղթական զաւակներիդ լուռ
շարքերից ուժասպառ,
Ե՛ւ գիւղերից, ե՛ւ շէներից՝ տըխո՛ւր,
դատարկ ու խաւար,
Զարկուա՛ծ հայրենիք,
Զըրկուա՛ծ հայրենիք:

Խըռնըւում են մըտիս հանդէպ
բանակները անհամար,
Տըրորում են քո երեսը, քո դաշտերը
ծաղկավառ,
Ու ջարդարար վոհմակները աղաղակով
վայրենի,
Աւարներով, աւերներով, խնջոյքներով
արիւնի,
Որ դարձըրին քեզ մըշտական սեւ ու
սուգի մի հովիտ,
Խեղճ ու լալկան քո երգերով,
հայեացքներով անժըպիտ,
Ողբի՛ հայրենիք,
Որբի՛ հայրենիք:

Բայց հին ու նոր քո վէրքերով կանգնած
ես դու կենդանի,
Կանգնած խոհո՛ւն, խորհըրդաւոր
ճամբին նորի ու հընի,
Հառաչանքով սըրտի խորքից խօսք ես
խօսում Աստծու հետ
Ու խորհում ես խորին խորհուրդ
տանջանքներում չարաղէտ,
Խորհում ես դու էն մեծ խօսքը,
որ տի ասես աշխարհքին
Ու պիտ դառնաս էն երկիրը, ուր
ձըգտում է մեր հոգին

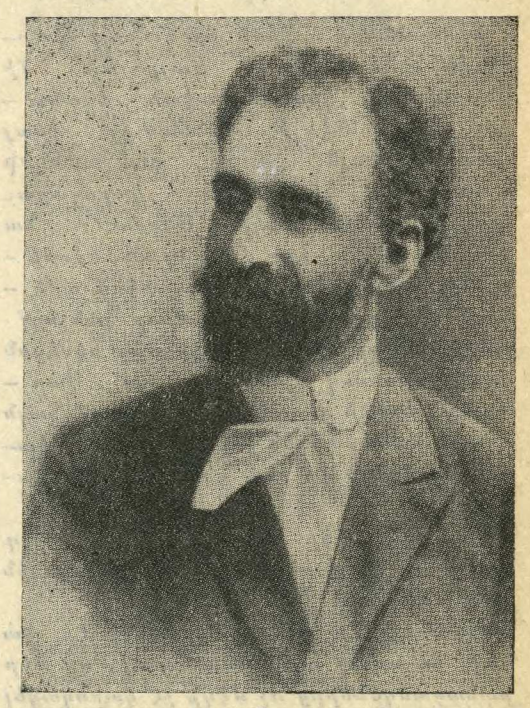

— 1869 – 1923 —

Յոյսի՛ հայրենիք,
Լոյսի՛ հայրենիք:

Ու պիտի գայ հանուր կեանքի
արշալոյսը վառ հագած,
Հազա՛ր հազար լուսապայծառ
հոգիներով ճառագած,
Ու երկնահաս քո բարձունքին,
Արարատի սուրբ լանջին,
Կենսաժըպիտ իր շողերը պիտի ժըպտան
առաջին,
Ու պոետներ, որ չեն պըղծել իրենց
շուրթերն անէծքով,
Պիտի գովեն քո նոր կեանքը նոր
երգերով, նոր խօսքով,
Իմ նո՛ր հայրենիք,
Հըզօ՛ր հայրենիք...

1915 ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, մառեշալ Մալինովսկի խիստ ճառ մը խօսած է խորհրդային ուժերու 45րդ տարեդարձին առթիւ: Պաշտպանութեան նախարարը շեշտած է թէ կրնան ոչնչացնել փոլարիսով զինուած սուզանաւերը: Աւելցուցած է ըսպառնական շեշտով թէ Քուպայի վրայ յարձակման պարագային, անիկա միայն Քուպայի հողին վրայ տեղի պիտի չունենայ այլեւ ամերիկեան հողամասին վրայ:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ Գահիրէ մեկնած ատեն Քիւրտիստանի մէկ բանբերը յայտարարած է թէ ինքնավարութիւն կ՝ուզեն իրաքեան Հանրապետութեան մէջ: Հաւանական կը նկատուի որ Քիւրտերը ընդունած են ներկայ ըլլալ Գահիրէի հանդիսութեանց, ցոյց տալու համար թէ հակարաբ չեն:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ կը ծաւալին պատիժներն ու գնդակահարութիւնները տնտեսական եւ առեւտրական ոճիրներու համար:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Ֆրանսական դեսպանը Սփիցմիւլէր եւ կինը Փարիզ վերադարձան հինգ տարի կատարելէ ետք իրենց պաշտօնը Թուրքիոյ մէջ: «Ֆիկառօ» կը շեշտէ թէ դեսպանը «հաւատարմօրէն ծառայած է Ֆրանքեւթրքական բարեկամութեան դատին»: Նոր դեսպանն է՝ Հարտիոն որ Անգարա պիտի երթայ Մարտին:

ՏԱՃԻԿԻՍՏԱՆԻ մայրաքաղաք՝ Տուշամպայի (նախապէս Սթալինապատ) քաղաքապետը մահուան դատապարտուած է զեղծումի եւ կաշառակերութեան համար: Շորթած դրամներուն մէկ մասով սակայն, մարմարի մէջ իր արձանը պատրաստել տուած է: Բաբաջանով ոչ մէկ բան կը մերժէր, կը գրէ Տաճիկիստանի Կոմունիստը՝ շապիկ,, կօշիկ, ժամացոյց եւ անշուշտ դրամ:

ԼԻԲԻՈՅ երկրաշարժէն մեռնողներու թիւը երեք հարիւրը անցած է: Պարս քաղաքը որ Պենկաղիի արեւելեան կողմն է գրեթէ ամբողջովին քանդուած է: Օգնութեան կը փութան ամէն կողմէ: Նախագահ տը Կոլ ցաւակցական հեռագիր մը զրկած է եւ անձնական նուէր մը:

ԵՄԷՆԻ վարչապետը՝ Սալալ ձայնասփիւռ ճառով մը յայտնեց թէ յեղափոխութիւնը անմիջական է սէուտական Արաբիոյ մէջ: Խօսքն ուղղելով ժողովուրդին շեշտած է, «սպաննեցէք զիս, կախեցէ՛ք զիս, գլուխս կտրեցէ՛ք եթէ հեռանամ ուղիղ ճամբէն: Առաջնորդեցէ՛ք զիս որպէսզի խուսափիմ սխալ ճամբայ բռնելու ինչպէս ըրաւ Քասըմ»:

ՔԵՆԸՏԻԻ խորհուրդին հետեւելով Նիւ Եորքի օրաթերթերու տէրերը ընդունեցան անկախ իրաւարար մարմնի մը ենթարկել իրենց տարակարծութիւնները գրաշարներուն հետ: Գործադուլը կը տեւէ Դեկտեմբեր 9էն ի վեր:

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ մեծագոյն ճաշարանը բացուեցաւ առջի օր Լատինական Թաղին ճիշդ կեդրոնը: Օրը 14·000 ճաշեր կարելի է սպասարկել: Գինը՝ 1 Ֆր. 20:

Ամենայն Հայոց Բանաստեղծը

ԽՄԲ.— Ողբացեալ Արշակ Ջամալեան շահեկան ուսումնասիրութիւն մը գրած էր Յովհ. Թումանեանի մահուան տասնամեակին առթիւ, հրատարակուած Վէմի մէջ, 1933ին: Այսօր կուտանք առաջին մասը, յետագային՝ ամբողջութիւնը թերթօնի ձեւով: Հոս Ջամալեան կը խօսի ոչ միայն բանաստեղծ Թումանեանի մասին այլեւ կը ներկայացնէ Թումանեան մարդը իր մտերմութեան մէջ:

Տիտղոսները երբեմն զարմանալի պատմութիւններ ունին.— Զայրոյթի մի վայրկեանին, կիսահեգնական եղանակով, Յովհաննէս Թումանեան իր վրայ առաւ ամենայն Հայոց բանաստեղծի տիտղոսը(*) եւ այլեւս չկարողացաւ դուրս գալ նրա տակից: Սկզբում նա բարկանում էր, երբ մենք նրան, «Հորիզոն»ի խմբագրատանը, կատակով ամենայն Հայոց բանաստեղծ էինք կանչում. բայց վերջը, երբ ամէն կողմից սկսեցին այդ տիտղոսով վրայ տալ՝ նա վարժուեց, երեւի զգալով, որ «ամենայն Հայոց բանաստեղծ» յորջորջման մէջ կատակից աւելի մի բան կար ամէնքիս համար:

Եւ, իրօք, մեր համոզմունքով, այդ տիտղոսը վայելում էր Թումանեանին ըստ ամենայնի:

Ամենայն Հայոց բանաստեղծ էր նա նախ եւ առաջ այն պատճառով, որ մեր բանաստեղծներից ոչ մէկը չէ կարողացել խտացնել իր քերթուածների մէջ հայ ժողովրդի լաւ ու վատ բարքերը, տրամադրութիւնները եւ ձգտումները այնպիսի լրութեամբ, ինչպէս այդ արել է Թումանեանը իր բազմալար քնարով:

Ամենայն Հայոց բանաստեղծ էր նա իր քերթողական շունչի լայնութեամբ եւ իր արուեստի պարզութեամբ, նրբութեամբ եւ կատարելութեամբ: Մեր քննադատներից ոմանք ժամանակին մատնանշել են եւ այսօր էլ մատնանշում են Թումանեանի երկերի մէջ երեւցած այս կամ այն թերութիւնը: Բայց, նրանք բոլորն էլ, մէջն առնելով եւ խիստ դժուարահաճները, ստիպուած են խոստովանել, որ Թումանեանի ստեղծագործութիւնները, իրենց ամբողջութեան մէջ, եղակի տեղ են գրաւում մեր բանաստեղծական գրականութեան անդաստանում:

Վերջապէս, ամենայն Հայոց բանաստեղծ էր Թումանեան իր աննախընթաց ժողովրդականութեամբ: Մանկական աշխարհում նա մոռացնել տուեց Ղազարոս Ազայեանին եւ ուրիշներին: Կիսագրագէտ ժողովրդական զանգուածների մէջ, ոչ մի հայ բանաստեղծ այնքան կարդացուած, հասկացուած եւ գնահատուած չէ, ինչքան Թումանեանը: Գրական ճաշակ ունեցող հասարակութեան մէջ եւս նա մեր ժամանակուայ ամենամեծ հայ բանաստեղծի հռչակն ունի: Վալերի Բրիւսով, համաշխարհային պատերազմից առաջ, պնդում էր նոյնիսկ, թէ Ռուսաստանի այն ժամանակուայ բանաստեղծներից ոչ մէկը չէր կարող մրցել Թումանեանի հետ: Մինչեւ անգամ մեր համայնավարները, որոնք, ինչպէս կը տեսնենք, չափազանց շատ պատճառներ ունեն դուրս նետելու Թումանեանի երկերը իրենց մատենադարաններից եւ մոռացութեան տալու հեղինակին՝ ստիպուած են տեղի տալ նրա տաղանդի մեծութեան եւ ժողովրդականութեան առջեւ...

Սակայն, Թումանեան ոչ միայն իբրեւ գրող, այլեւ իբրեւ անձնաւորութիւն խիստ հետաքրքրական մի տիպ է ներկայացնում: Վստահօրէն կարելի է ասել, որ նրան անձնապէս ճանաչողները, եւ նոյնիսկ ոչ միայն լաւ կողմից ճանաչողները, նրա մահուան մէջ ողբացին ոչ միայն առաջնակարգ բանաստեղծի, այլեւ մի վերին աստիճանի ինքնատիպ մարդու անհետացումը մեր հանրային կեանքի ասպարէզից:

Թումանեան, զսպուած պարծանքի ըզգացմունքով, ասում էր յաճախ թէ ինքը Մամիկոնեան իշխանների շառաւիղներից է: 1894ին Թիֆլիսում լոյս տեսած «Հորիզոն» գրական հանդէսին մէջ, «Քաջերի կեանքից» յօդուածում, նա գրում է, որ իրենց տոհմը հին ազնուական տոհմերից մէկն է: Այդ հին ազնուական տոհմը, ըստ Թումանեանի ենթադրութեան, սերում է այն Մամիկոնեաններից, որոնք Ժ. դարում, պոկուելով Տարօնից՝ եկան հաստատուեցին Լոռու Դսեղ գիւղում:

Մի օր, երբ «Հորիզոն»ի խմբագրատունը այս մասին նորից խօսք բացուեց՝ ասացի.

— Մամիկոնեան իշխանների հաստատուելը Դսեղում փաստ է՝ վկայուած գիւղի գերեզմանաքարերով, Մամիկոնեան տոհմի յիշատակին կանգնեցրած գեղեցիկ խաչքարերով եւ Բարձրաքաշ Ս. Գրիգոր վանքի աւերակներով: Բայց ինչի՞ վրայ ես հիմնւում պնդելու համար թէ ձեր տոհմը կապ ունի այդ իշխանների հետ:

— Առաջինը, պատասխանեց Թումանեան, մեր ընտանիքի մէջ մնացած աւանդութիւնների վրայ: Իսկ երկրորդը՝ այս ամառ համեցիր Դսեղ ինձ հիւր եւ ինքդ կը տեսնես:

Նոյն ամառը Ն. Աղբալեանի եւ Վ. Քրմոյեանի հետ մի քանի օրով հիւր էինք Թումանեանի մօտ Դսեղում: Նա մեզ տարաւ գիւղի պատմական գերեզմանատունը եւ, ի միջի այլոց, ցոյց տուեց մի տապանաքար, որի վրայ Մամիկոնեան իշխանը միաժամանակ եւ Տէրանց իշխան էր կոչւում:

— Այս հօ տեսա՞ր — դարձաւ նա ինձ՝ յիշեցնելով մի քանի շաբաթ դրանից առաջ տեղի ունեցած վերոյիշեալ խօսակցութիւնը — դէ, հիմա գնանք գիւղը եւ հարցրու ում կ՚ուզես. ամէնքն էլ քեզ կ՚ասեն, որ մեր տունը Տէրանց տուն է կոչւում:

Թէ որքան համոզեցուցիչ էր Թումանեանի պատճառաբանութիւնը իր ազնուական ծագման մասին — այդ մի կողմ ենք թողնում: Կարեւորն այն է, որ նա իրեն Մամիկոնեան պայազատ էր նկատում եւ հպարտ էր դրանով:

Հպարտ էր նա առանձնապէս իր պապերից մէկով — Յովակիմ Մեհրաբեան Թումանեանով, որին Խաչատուր Աբովեան հետեւեալ տողերն է նուիրում «Վէրք Հայաստանի»ի մէջ.

« Սարերի, ձորերի միջում մեծացած, գազանի ու հարամու արիւնը թափելով էր նրա ոսկորները հաստացել: Երկու տղամարդ նրա մէջքը չէին կարող խըստել, հինգ մարդ նրա մէկ ձեռքը չէին կարող ոլորել, նրա գլուխը մէկ օր չէր ցաւել: Կերածը՝ մեղր ու կարագ էր, հագածը՝ շալ, կոխածը՝ ծաղիկ ու չիման, աղբիւրների վրայ, մէշի միջումն էր նա օրօրոցումը աչքը բաց արել: Նրան ի՞նչ կը դիմանար: Աժտահա ու ոչ տղամարդ:

« Վաթսուն ջանից աւելի հոգի՝ հարս, փեսայ, թոռը, ծոռը առաւօտը նրանց տանիցը դուրս էին գալիս, րիգունը (իրիկունը) մթանը նրանց օճորքի տակին քնում, ու նրանց հարիւր տարեկան հէրը դեռ երեկոյեան երեխի պէս՝ պեխերն ոլորում, միրուքը սանտրում, փափախը կոտրում նրանց հետ՝ պար գալիս — պար գալիս, խաղալիս — խաղում, սաղ ածելիս շատ անգամ ինքը սաղը ձեռներից խլում, ածում, խաղում, քսան տարեկանի պէս ձիու վրայ նստում, սապարը գցում ու սարերում, ձորերում, չադրի (վրանի) տակին՝ պարզկայ գիշերը — որդւոցն իրան արած քաջութիւնները, Լոռընցուց տղամարդութիւնը, հին — հին բաներից, լազգուց, Թուրքից հազար բաներ պատմում »:

Թումանեանի ասելով՝ այս Յովակիմ մօտ ոչինչ մարդ է եղել Աբովեանի հերոսը՝ Աղասին:

Սակայն, այս տոհմական հպարտութիւնը Թումանեանի մօտ չէր արտայայտուում ազնուական գոռոզութեամբ, այլ յաճախ կարելի էր տեսնել, օրինակ Ղարաբաղի Մելիքների նոյնիսկ կրթուած ժառանգների մօտ: Թումանեան շատ ժողովրդական կամ ընկերական մարդ էր մեծի հետ՝ մեծ, փոքրի հետ՝ փոքր ամէնքի հետ խոնարհ ու սիրալիր: Նրա տոհմական հպարտութիւնը սնունդ տալիս այլ տրամադրութիւնների:

Սրանցից առաջինը հայրենասիրութիւնն էր, որով, ինչպէս յայտնի է, Մամիկոնեան տոհմը այնքա՛ն փայլել է մեր պատմութեան մէջ:

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) Պատմութիւնը հետեւեալն է. 1915ին Էջմիածնում մի վէճ է ծագում Գէորգ Կաթողիկոսի եւ Յ. Թումանեանի միջեւ՝ տեղական գաղթականներին վեհարանի կիսաւարտ նոր շէնքում տեղաւորելու խնդրով: Կաթողիկոսը, որ լսել անգամ չէր ուզում այդ մասին, իր խօսքն արժեցնելու համար, բացագանչում է. — « Վերջապէս, ես ամենայն Հայոց Կաթողիկոս եմ».— « Վերջապէս, ես էլ ամենայն Հայոց բանաստեղծ եմ», բորբոքուած վրայ է բերում Յ. Թումանեան, որին կատաղեցրել էր կաթողիկոսի վերաբերմունքը դէպի վանքի բակում եւ Վաղարշապատի փողոցներում թափթփուած գաղթականները: Այս վէճը շուտով լայն հասարակութեան սեփականութիւն դարձաւ, եւ «ամենայն Հայոց բանաստեղծ» տիտղոսը մի տեսակ ժողովրդականացաւ:

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻ)

Մեծ տարբերութիւններ գոյութիւն ունին Հայութեան երկու հատուածներու միջեւ: Մարդկային տարբեր տիպարներ են արեւելահայն ու արեւմտահայը: Ի այս, շատ հին ժամանակներէ ի վեր: Թէ պարագայական, անցողակի թիւրիմացութիւններու արդիւնք ըլլային անոնք, հասկնալի էր: Բայց աւելի խոր եւ այդ զարտուղութիւնները եւ կ՚ընդգրկեն այլազան մարզեր, քաղաքական, ընկերային, կենսաբանական ու նկարագրային:

Ըմբռնումի, ճաշակի եւ աշխարհահայեացքի այդ տարբերութիւնները կը շարունակեն գոյութիւն ունենալ մինչեւ այսօր:

Ակնբախ են անոնք մանաւանդ արուեստի մարզին մէջ, ինչ որ ա՛յնքան ալ զարմանալի պէտք չէ թուի, այս վերջին հանդիսանալով ամէնէն հարազատ ու ամբողջական արտայայտութիւնը մարդկային հոգիին:

« Ամենայն Հայոց բանաստեղծ»ին առիթով կ՚արժէ որ քիչ մը աւելի տարածուինք այս ուղղութեամբ:

Թունդ « Վարուժանական», դպրոցական գրասեղաններէն իսկ՝ կը յիշեմ այս խոր ընդվզումը, զոր ունեցայ, եւ ի հետս ընկերներէս շատերը, Շիրվանզատէի այնքան անարդար եւ տգեղ որակումներուն դէմ: Այլապէս տաղանդաւոր թատերագրին արտայայտած միտքերը համահաւասար էին մեզի համար ամէնէն աններելի ոճիրին:

Հետզհետէ աւելի մօտէն ծանօթանալու արեւելահայերուն այդ «ոճիրը»ը աւելի ըմբռնելի դարձաւ: Մինչեւ այսօր ալ լիովին չեն ըմբռշխներ անոնք արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը: Եւ դժուար չէ հանդիպիլ մինչեւ այսօր ալ, Փարիզի

Սեւ Մարդը

— Լիալիա, կացինը տեղը դիր... դու ի՞նչու ես լալկուել, չես բացատրում... Թող քեզ յայտնի լինի, Լիալիա, որ Սանօն մեր գանձապահն է, մեր տնտեսավարը, մեր պահեստապետը եւ պահում է իրեն օրինակելի: Ոչ մի գերածախս, ոչ մի իւրացում: Ինչ վերաբերում է այդ... օճառներին, ես նրան լիազօրել էի, որ նուիրի քեզ... Մեր խումբի կողմից, իր կողմից:

Կացինն ընկաւ Լիալիայի ձեռքից:

Նրա դնալուց յետոյ կատարուեց եւս մի զարմանալի բան: Սանօն յարձակուեց Աշոտ տայու վրայ:

— Ճը՛լթ, ճը՛լթ, ճը՛լթ...

Բրուտանոցի եւ բոլոր շինութիւնների տանիքների եզրերից կախուած սառցէ լուլաներն սկսեցին կաթել:

.. Պատուհանների ապակիների վրայ անտառային, բուսաբանական բնանկարները փոխարինեցին կենցաղային բնանկարները, երեւացին մարդիկ, կենդանիներ: Ցերեկները ապակիների սառոյցներ հալչում են, գիշերները սառչում եւ առաւօտեան անյայտ, մեծ նկարիչը ապակիների վրայ հանդէս էր գալիս նորանոր, կախարդական ստեղծագործութիւններով... Ահա ծառերի մէջ թաքնուած մի խրճիթ, ծառերի խորքում երեւում է մի մարդ սրսորդական հրացանով, իսկ կողքին մի շուն ոչ թէ չորքոտանի, այլ երկոտանի, բայց անկասկած շուն: Ահա մի կին կանգնած օրօրոցի մօտ. երեխան չի երեւում, օրօրոցը դատարկ է, իսկ կինը ժպտում է անիմաստ ժպիտով: Խաղողով լեցուն զամբիւղը ձեռքին մի աղջիկ է անցնում այդու ցանկապատի մօտով, ցանկապատից այն կողմ երեւում է մի տղայ, կանացի գլխարկով, հովանոցը բռնած գլխին: Հինգ բոպէից պատկերը փոխւում է,— ճանապարհ է, մի կին, ձեռքը բռնած յօնքերի վրայ, նայում է անյայտ ճանապարհին, յետոյ՝ արջը կանգնած երկու ոտների վրայ՝ մի թաթը վեր, միւսը վար, ասես պարելիս, Յիսուսը խաչի վրայ ծիծաղելիս... Մի քանի անգամ Լիալիան երեւաց, մի անգամ, այնպէս, ինչպէս տեսայ վերջին անգամ, գլուխը բարձին, աչքերը փակ, կիսաբաց շուրթեր ու գունատ, գունատ:

... Սանօն յարձակուեց Աշոտ տայու վրայ, գրկեց նրան յուզմունքից խեղդուելով, յետոյ որսաց նրա ձեռքը:

Աշոտ տային ձեռքը խլեց:

— Թող, իմ ձեռքից ձեռք քաշիր: Մտածիր քո ձեռքի մասին, մաքրիր ձեռքըդ ու համբուրիր քո մաքրուած ձեռքը: Ձեռքը տրուած է մարդուն աշխատելու համար եւ ոչ թէ... գողանալու կամ լիզելու:

Ինքն իրեն կորցրած Սանօն պոկուեց Աշոտ տայուց, նետուեց ետ, վերցրեց կացինը ձախ ձեռքով, աջ ձեռքի դաստակը դրեց դազգահին ու բարձրացրեց կացինը: Աշոտ տային խլեց կացինը:

— Այդ էլ աւելորդ է, դեռ պէտք կը գայ քեզ. չլինէր ձեռքը, ոչինչ չէր լինի աշխարհում, ոչ քաղաք, ոչ գիւղ, ոչինչ չէր լինի... Ոչինչ բան է ուղեղը, մարդկային ուղեղը կարող է յղանալ հազար բարիք եւ հազար չարիք: Ձեռքն է ստորագրում բարի ու չար թղթեր, ձեռքն է կառուցում բանտ ու երիտասարդական պալատ, ձեռքը, ձեռքը... Մաքուր պահիր ձեռքը...

8.

Իսկ հիմա Մայիս է ու ձնհալ: Սեւահողի շերտերն աւելի լայնանում են ու տարածւում, ձիւնը, ձեան շերտերը բարակում են, փոքրանում, անհետանում: Կէսօրին կարելի է զգալ արեւի վերապահ, բարակ ջերմութիւնը, ջերմանում են մարդկանց սրտերը, գարնան բուրմունքով թրթռում է օդը, օրը:

Կիրակի է: Մենք նստել ենք Աշոտ տայու հետ համար 7 հիւղակի առաջ, հողի վրայ հաստատուած նստարանին եւ խօսում ենք ամենահնարաւոր եւ անհնարին բաների մասին: Ուղղիչ — աշխատանքային ճամբարի բնակիչները դուրս թափուել հիւղակներից եւ վայելում Մայիսեան դեռ թոյլ արեւի ժլատ գուրգուրանքը: Ոմանք երկու — երեք հոգով, շատերն առանձին — առանձին շրջում ճամբարը կիսող մեծ ճանապարհի վրայ ետ ու առաջ: Լսւում է Գրիմբերգի բարձրագոյն ծիծաղը, Աշոտ տային նայում է նրա կողմը եւ գլուխը տարուբերում, չի սիրում նրան, այդ Գրիմբերգին Աշոտ տային. երիտասարդ է նա, միշտ մաքուր սափրուած, Զափլինեան պեխերով, ծխամորճը ատամների արանքում, բոլորի հետ դու — ով, բոլորի հետ սիրալիր, որ սակայն զբաղւում է չարաշահութեամբ խաբում է, առնում, խաբում է, ծախում, ժպտում է, խաբում, ցաւակցում է, խաբում է, խաբում է, խաբում...

— Նրան կարելի՞ է ուղղել,— հարցնում եմ ես:

— Ո՞ւմ, — հարցնում է Աշոտ տային, իսկ ես գիտեմ, որ նա շատ լաւ գիտէ, թէ ո՞ւմ մասին եմ հարցնում ես նա պարզապէս ուզում է ժամանակ շահ մտածելու համար:

Ես լռում եմ: Մի քանի բոպէից յետոյ Աշոտ տային պատասխանում է.

— Կուզին գերեզմանն էլ չի ուղղի.

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱ

(17 Շար.)

գէպ Բերլինի կամ Երեւանի մէջ, կովկասա – հայ իրական մտաւորականներու, որ ընդմիջէն յանկարծ ձեր մէկ խանդավառ արտասանութիւնը վարուժանէն կամ Թէքէեանէն եւ բառ առ բառ ըսեն հետեւ – եալը :

— վարուժա՞ն , դա ի՞նչ բանաստեղծ է աղբէր ճան, մտիկ արա՛, բանաստեղծութիւն սրա՛ն կ'ասեն.

«Սիծեռնակը բոյն է շինում ,
Ե՛ւ շինում է ե՛ւ երգում ,
Ամէն մի շիւղ կպցընելիս
Առաջուան բոյնն է յիշում »:

Մեր պատասխանը ամփոփոխելիօրէն եղած է միշտ նոյնը, պատասխանողը ըլլամ ես, պղրոցական աշակերտ մը եւ կամ ... Օշականը :

— Ձենք ժխտեր որ ձեր այդ արտասանածը բանաստեղծութիւն է, բայց կ'ու – զենք որ դուք ալ ձեր կարդին ընդունիք թէ վարուժանի գրածներն ալ բանաս – տեղծութիւն են եւ աւելի լաւ տեսակէն : Ձեր յուզիչ ծիծեռնակէն մինչեւ հրեղէն «Ռեգաս»ը ա՛յնքան տարբերութիւն կայ որքան փոքրիկ թռչունի մը եւ նժոյգի մը միջեւ :

Այս իրողութիւնը հաստատելի անգամ մը եւս, Հայաստան գտնուած միջոցիս : Թէեւ վարուժանը, Մեծարենցն ու Թէքէեանը արդէն իսկ ըմբռնուած են, իւրաքանչիւրը իր մասնայատուկ դեղեցկութեան մէջ, բայց եւ այնպէս դեռ պարապ մը կայ մեր երկու ճաշակներուն միջեւ : Տեսակ մը հոգեկան եւ իմացական «նօմէնս լէնս», որմէ կը վախնան կարծէք մեր արեւելահայ եղբայրները եւ զոր չեն կրնար կամ չեն ուզեր անցնիլ :

Խօսելով սփիւռքի արդի բանաստեղծութեան մասին՝ քերթուածներ կարդացի Ահարոնէն, Սարաֆեանէն, Թօփալեանէն եւ ձիմշէճեանէն : Անոնց հակազդեցութիւնը չհամապատասխանեց իմ ակնկալութիւն – ներուս : Շիրվանզատէն մինչեւ Սողոմոն Տարօնցի կէս դարէն աւելի անցած է, բայց դեռ բոլորովին չէ լեցուած դատութիւն ունեցող այդ «պարապ»ը :

Ջարմանալի է այս երեւոյթը : Հակառակ մեր ակնկալութիւններուն, հակառակ այն սերտ չփումին որ ստեղծուած է մեր զոյգ բանաստեղծութիւններուն մի – ջեւ, անոնք կը շարունակեն տարբերիլ ի – րարմէ թէ իրրեւ ձեւ եւ թէ իրրեւ խորք :

Ի՞նչպէս բացատրել այս երեւոյթը : Երկրի աշխարհագրութի՞ւնն է, կազմա – խօսական, հոգեխառնութեան տարբերու – թիւններու արդի՞ւնք : Թերեւս : Թերեւս Թիֆլիսի ու Երեւանի մէջ այս տեսակ ծառիկ կը բուսնի, Պոլսոյ կամ Փարիզի մէջ՝ մէկ ուրիշ տեսակը :

Բայց չէ՞ որ մենք ա՛յն ժողովուրդն ենք որ կրցած է միացնել, բարեխառնել արեւելեանն ու արեւմտեանը :

Ամէն պարագայի մենք աւելի լաւ ըմ – բռնած ենք այս երկուութիւնը ու աւելի արդար եղած մանաւանդ մեր դատումնե – րուն մէջ :

Օրինակ Թումանեանի հանդէպ : Գնա – հատած , իրեն արժանի տեղը տուած ենք անոր առաջին օրէն : Վարուժանի , Զո – պանեանի կամ մեր այսօրուան գրագատ – ներուն եւ գրողներուն կարծիքները կը մնան նոյնը «Անուշ»ի հեղինակին մա – սին :

Մեր նոր գրականութեան ամէնէն ժո – ղովրդային բանաստեղծն է ան, ամէնէն տոհմիկն ու հարազատը :

Ան մեր բանաստեղծութեան կը բերէ մեր երկրին չունչը, աղուոր երկինքը , մեր առասպելներն ու ցեղային առաքի – նութիւնները : Պարզը, վսեմը :

Ան միայն կրնար գրել «Սասունցի Դա – ւիթ»ը այնպէս ինչպէս պէտք է գրուէր ան, պարզադոյն վսեմութեամբ :

Այս կը նշանակէ ուրեմն որ մեր զոյգ հատուածները պէտք է տան իրենց հա – րատեւ ապրումները, հայ բանաստեղ – ծութեան բերեն իրենց աղբիւրին ջուրը :

Ինչպէս լեզուի, նոյնպէս եւ ստեղծա – գործական այլազան անդաստաններուն մէջ պիտի պէտք է լրացնենք : Որպէսզի ծաղկի հայ միտքը իր ամբողջական զե – ղեցկութեան մէջ : Հաղուագիւտ ծա – ղիկ, ծաղիկ հայկական, որ իր մէջ

ԻՐԱԿԱՆ ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

—o—

Ողբացեալ Աւետիք Իսահակեանն էր պատմողը, երբ Փարիզ կը գտնուէր.—

Ամառուան արեւոտ օր մը, Ղազարոս Ագայեան, Աւետիք Իսահակեան, նկարիչ Գէորգ Բաշինջաղեան եւ Յովհաննէս Թումանեան պատյար մը կ'ելլեն դէպի Լոռիի սարերը :

Երկար չրջագայութենէ մը ետք, յող – նած ու մանաւանդ ծարաւցած, կը հաս – նին աղարակի մը առջեւ, որուն մուտքին կը նշմարեն դեռինը նստած եօթէն ութ տարեկան աղջնակ մը :

— Ապրիկս , կ'ըսէ Յովհաննէս Թուման – եան մօտենալով երախային, ծարաւ ենք, կարո՞ղ ես մի քիչ ջուր բերել մեզ :

Աղջնակը, իսկոյն ոտքի ցատկելով , հայկական հիւրասիրութեան աւանդա – կան ոգիին հաւատարիմ՝ կ'ըսէ .

— Աչքիս վրայ ...

Ու վազելով ադարակէն ներս , քիչ յե – տոյ կը վերադառնայ, ձեռքին մեծկակ հողէ ամանով մը, ոչ թէ ջուրով , այլ անմահական թանով լեցուն :

Յովհաննէս Թումանեան կ'առնէ ամա – նը ու կուտայ ընկերներուն, որոնք իւ – րաքանչիւրը իր կարգին խմելով թանը , կը պարպեն ամանը ...

Մեծանուն քերթողին բան չէր մնա – ցած :

Թումանեան, դառնալով աղջնակին , կը յարէ .

— Ապրիկո , կարո՞ղ ես մի քիչ եւս բե – րել :

— Աչքիս վրայ, կ'ըլլայ դարձեալ պա – տասխանը :

Ու նորէն, քանի մը վայրկեանէն, աղ – ջնակը կը վերադառնայ բերնէ բերան թանով լեցուած ամանովը :

Յովհաննէս Թումանեան, կուշտ ու կուռ խմելէ ետք, պահ մը կը հեռացնէ ամանը բերնէն, ու դառնալով երախա – յին, կ'ըսէ .

— Ա՛յ բալաս , էսքան առատութեամբ որ թանը բերում ես, տատդ չի՞ նեղա – նայ ...

Աղջնակը, որուն չարաճճի դէմքին վը – րայ ժպիտ մը կը ցոլայ, համարձակօրէն կը պատասխանէ .

— Ինչի՞ պիտի նեղանայ, արդէն թանի կարասին մէջ մուկ էր ընկել, պիտի թա – փէինք ...

Այս յայտարարութիւնը խորապէս կը ցնցէ մեր քերթողը , որ «բօթ»ին յան – կարծական աղդեցութեան տակ, ձեռքէն կը ձգէ հողէ ամանը, որ բնականաբար , ջարդուփշուր կ'ըլլայ :

Աղջկան դէմքէն կ'անյայտանայ ժպի – տը , ցաւի ու վախի ամպեր կը կուտակ – ուին հոն, ու կը սկսի աղեկտուր հեծկըլ – տալ :

— Ի՞նչ պատահեցաւ քեզ բալաս , կը հարցնէ Թումանեան խղճահարած :

— Ի՞նչ պիտի պատահի , տատս ինձ կը սպաննի, որովհետեւ դա նրա ... դա նրա միզամանն էր :

Ա. Գ.

կ'ամփոփէ փայլը Արեւելքի պայծառ ա – րեւին ու բոլոր նրբերանգները արեւմտե – եան բոյրերուն :

Պայման է որ ապագայ հայ բանաս – տեղծը , եթէ կ'ուզէ մեծնալ, իր մէջ միացնէ մեր զոյգ բանաստեղծութիւն – ներուն հիմնական տարրերը, մէկուն հա – րազատութիւնն ու մեղեդիական երաժշ – տականութիւնը, միւսին այլազանութիւ – նըն ու խորութիւնը :

Կրցած ենք ծաղկեցնել մեր հողիէն՝ այդ միացած գեղեցկութիւններով կազ – մուած եզակի ծաղիկները ,— Նարեկացին, Վարուժանը, Զարենցը, Մեծարենցը , Տէրեանն ու Թումանեանը : Նորեր բաց – ուելու վրայ են : Վարուժանէն, Զարեն – ցէն, Թումանեանէն ներշնչուած, անոնց չունչէն ու բոյրէն կազմուած, զանոնք համադրող՝ ահա՛ Պարոյր Սեւակը :

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՍԻՐԵԼԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Ըստ իր իսկ ենթադրութեան՝ «Մամի – կոնեան իշխաններու չառաւիղներէն» սե – րումով իշխանական թէ ոչ՝ Թումանեանի դրականութիւնը վեհութիւն, ազնուական մեծանձնութիւն մը ունի : Միեւնոյն ա – տեն, չինականի մը պարզութիւնը, նա – հապետական զգաստութիւնը : Երազ, զգուանք, մեծավայելչութիւն՝ զուգոր – դուած հպիւս նշմարելի հեղնանքին հետ, ցոյց կուտայ Թումանեան բանաստեղծին ներքին նկարագիրը կամ էութիւնը : Իր – րեւ լեռներու զաւակ (ծնած էր Դսեղ , Լոռի) «ամենայն Հայոց բանաստեղծը » լեռներու սէրը եւ առոյգ , կենսայորդ կեանքի կարօտը ունեցած է միշտ : Ու զայն երգած .—

«Լեռնե՛ր, ներշընչուած դարձեալ
ձեզմանով ,
Թրնդում է հոգիս աշխուժով լըցուած,
Ու ջերմ ըղձերըս, բախտից հալածուած,
Ձեզ մօտ են թըռչում յախուռն երամով» :

Գրիչով ու սիրտով կեանքին զուար – թախոհ պահերը երգելու սահմանուած բանաստեղծը «Մոլոր , մենակ» չրջելէ ետք «աւերակում հայրենի», եւ յիշե – լէ ետք՝ «անցած կեանքը վաղեմի », որ «շէն ու կենդան է եղել , ուրիշ օրով , ու – րիշ կեանքով», կը դառնայ վչտալի, ա – նիծելով մինչեւ իսկ ճակատագիր, կեանք եւ Աստուած :

Թախծի եւ վշտի հպիւս զգացած է – րանդ մը կայ Թումանեանի քերթուածնե – րուն մէջ, «Վո՛ւյ···», «վո՛ւյ » մը , սրտակեղէք եւ հոգեմորմոք : Ասով հան – դերձ, բանաստեղծը յուսատու լար մը ունի իր նկարագրին մէջ, լար մը, որ ցեղային է անշուշտ : Արդէն, Թումանեան ապրած եւ չնչած է հայրենի հողին վրայ ու երգած հայ հողին եւ հոգիին բազմա – լար երգը՝ յոյզեր եւ վիշտեր, սէրեր եւ ցաւեր :

Քիչեր հայ բանաստեղծներէն , յաջո – ղած են իրենց արուեստին բովանդակու – թեամբը եւ ձեւովը մարմնացնել հայ մարդը , յատկապէս ոամիկը, որքան մեծ Լոռեցին : Իրական թէ վիպական իր տի – պարներու չրջագիծերը եթէ ընդլայ – նուին, հոն են հայ չինականն ու լեռնա – ցին, իրենց յատուկ սէրերով, կիրքերով եւ մաքառումներով :

Անուշը կամ Մօսինը, Սարօն կամ բա – նաստեղծին ստեղծած միւս տիպարները իրենց անձնաւորած իրադարձութիւննե – րով կը պատկերացնեն ժամանակաչրջա – յան մը եւ մարդիքը, «աղաթ ու աչ – խարհ » մը, իր իւրայատուկ բարքերով, սովորութիւններով ու մանաւանդ հոգե – բանութեամբ :

Գրական եզակի գոհարներ են, անտա – կակոյս , Թումանեանի հէքեաթները եւ աւանդավէպերը : Ոչ ոք, ոչ իսկ Ղ. Ա. – ղայեանց կամ Սրտուանձտեանց յաջողած են իրեն նման հիւթեղ, պատկերաւոր , կենդանի եւ թաթաւուն դոյներով պատ – կերացնել աւանդավէպ կամ հէքեաթ :Ձեր – մութիւն ունին իր հերոսները : Նաեւ բա – բախուն սիրտ : Առիւծ Մհերի կէս – իւ – րական, կէս – վիպական զաւակը՝ Դա – ւիթ, կամ Թմկաբերդի տիրուհին եւ իշ – խան Թաթուլը, Թամար հէքեաթային դեղեցկուհին, վերջապէս իր բոլոր վի – պախառն տիպարները օժտուած են կեն – դանի ապրումով, մանաւանդ անխաթար դիծերով կը ներկայացնեն ոամիկի մը կամ չինականի մը արիութիւնը, ճակա – տագրապաշտութիւնը , ազգասիրութիւնը եւ այլ յատկանիշները : Մէկ խօսքով՝ ժո – ղովուրդի մը ներքին ապրումները՝ լրիւ, հարազատ գոյներով եւ վաւերական դի – ծերով կը մարմնացնեն Թումանեանի տի – պարները, քէկուզ կէս – իրական միայն :

Պատմելու չնորհը՝ հաւանաբար ժա – ռանգած էր իր ծննդավայրէն, ինչպէս այնքան վեհութիւն, յուզականութիւն եւ հանդիսաւորութիւն ունեցող իր լեզուն : Միեւնոյն ատեն պարզ ու ժողովրդական իր արտայայտութիւններու բազմազանու – թիւնը ու կենդանի լեզուէն քաղած իր ո – ճերը՝ բառերով եւ ձեւերով հարուստ , ու վերջապէս, իր ստեղծած կենդանի տիպարները, զինք դարձուցին սիրուած դրագէտ մը՝ «Ամենայն Հայոց բանաս – տեղծը» :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ

Կէս գիշերին կանթեղը վառ
Կախ է ընկած երկընքից ,
Լուսաւորչի կանթեղն անմար
Հայոց մըթնած երկընքից :

Կախ է ընկած առանց պարան
Արագածի կատարին,
Ու սեղանից հըսկայական
Լոյս է տալիս աշխարհին :

Լոյս է տալիս երկա՜ր դարեր ,
Ու վառւում են միշտ անշէջ
Սուրբի մաքուր արցունքները
Իւղի տեղակ նորա մէջ :

Ոչ մարդկային ձեռ կը հասնի
Էն ահաւոր բարձունքին,
Եւ ոչ քամին կը հանգցընի՝
Վիշապ – քամին ահագին :

Երբ պատում է մութ խաւարը
Ջընաշխարհիկ մեր երկրին ,
Երբ տիրում է ահն ու վախը
Թոյլ, կասկածոտ սըրտերին ,

Ով անմեղ է, լիքը սիրով
Ու հաւատով անսասան ,
Ով նայում է վառ յոյսերով
Դէպի Հայոց ապագան — ,

Նա կը տեսնի էն մըշտավառ
Ջահը կախուած երկընքից ,
Ասես՝ Աստծոյ աչքը պայծառ
Հըսկում է ցած երկընքից :

1902 Ց. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵՐ)

—o—

Էէ՛յ ագահ մարդ, հէ՛յ անգոհ մարդ ,
միտըդ երկար կեանքդ կարճ ,
Քանի՛ բանիսն անցան էեզ պէս,
էեզնից առաջ, էո առաջ .
Ի՛նչ են տարել ընրանիք կեանքից,
քէ ինչ տանես դու էեզ հետ ,
Խաղաղ անցիր, ուրախ անցիր
երկու օրուան էս ճամբէդ :

Ց. Թ.

1869 Փետրուար 19ին Լոռիի Դսեղ գիւղը կը ծնէր Յովհաննէս Թումանեան : Հայրը քահանայ էր : Նախնական ուսումը կատարած է գիւղին մէջ, ապա անցած է Թիֆլիզի Ներսէսեան վարժարանը որուն 4րդ կարգը կը լրացնէ 1883–86ին եւ վերջնականօրէն կը լքէ ուսումը : 1890ին կը հրատարակէ իր քերթուածներու ա – ռաջին հատորը :

1892ին կը հրատարակէ իր քերթուած – ներուն երկրորդ հատորը, որուն մէջ նա – եւ «Անոյշ»ի առաջին փոփոխակը (վա – ռիանք) : 1893էն ետք կը մշակէ նաեւ արձակը .— « Սովի ժամանակից», «Գի – քորը», «Աղքատի պատիւը» , « Քաջերու կեանքից», եւն. :

1899ին, Թիֆլիզի մէջ Բժ. Քոչարեանի տան 5րդ յարկը ուր կը բնակէր Թուման – եան, կը կազմուի գրական խմբակցու – թիւն մը՝ որուն կ'անդամակցին Պերճ Պռոշեանց, Ղազարոս Ագայեան, Աւետիք Իսահակեան, եւ Դերենիկ Դեմիրճեան : Այս խմբակցութեան անունը՝ Վերնատուն կուգար ժողովատեղիէն : Հոն կը հաւաք – ուէին նաեւ Աւետիք Ահարոնեան, Շիր – վանզատէ, Նիկոլ Աղբալեան, Լէօ : 1909ի աշնան «վերնատունը» կը փակուի, որով – հետեւ Ահարոնեան , Թումանեան եւ ու – րիշներ ցարական իշխանութեան կողմէ կ'արգելափակուին Մետեխի բանտը : Ցեռագային երբ ազատ կ'արձակուի , Թումանեան իր չուրջը կը համախմբէ հին եւ նոր սերունդի բոլոր տիրական դէմքերը ու կը հիմնէ, իր նախագահու – թեան ներքեւ՝ Հայ Գրողներու Կովկաս – եան Ընկերութիւնը :

Մինչեւ 1921ի վերջ, գրական իր բե – ղուն գործունէութեամբ , եղած է համա – ժողովրդական դէմք մը, հարազատ ար – տայայտիչը՝ հայկական հոգիին, հոգիին, ցաւին, երջանկութեան :

Ալիրդը, սակայն, զինքը անկողնին կը դամէ եւ Ամենայն Հայոց բանաստեղծը իր աչքերը կը փակէ, ասկէ ճիշդ քառա – սուն տարի առաջ՝ Մոսկուայի մէջ 1923 Փետրուար 23ին : Թաղուած է Թիֆլիզ, Խոշեվանքի մէջ :

Պ. Հայկ Ունանեան սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանէ իր մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՊԱՅԾԱՌ ՈՒՆԱՆԵԱՆԻ

մահը :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի (Փետրուար 25) ժամը առաւօտեան 8·30ին, իր բնակարանը՝ 158 Ավընիւ Փասթէօռ, Պանեոլէ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն նոր գերեզմանատունը :

Ն. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱԵՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊ.— Հ.Յ.Դ. «Արամ» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 9ին, ընկեր Յ. Հիսայեանի բնակարանը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սեղանատան սպասաւոր մը այր կամ կին :

Դիմել ստիպողաբար եւ անձամբ «Յառաջ»ին :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն

Արեւելեան Վանառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասհաման՝ Պելժիա՝ Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՅՍ ՄԻՋՈՑԻՍ

Կեսարիայէն հասած նուրբ եւ համեղ փաստրմա.— Քիլօն 10 ֆ.՝ մեծաքանակի մասնաւոր գին: Պոսֆորի ձուկով «չիրոզ»:

ԵՒ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա ; բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

եւ Երիտասարդաց ակումբի մշակութային բաժինը կազմակերպած են բանախօսութիւն մը մոգական լապտերով Հայ նըկարչութեան եւ արձանագործութեան վրայ : Խտացուած Օննիկ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ գիրքէն :

Պիտի ներկայացուի եւ բացատրուի Երիտասարդաց ակումբի անդամներէն Հայկ Դաւիթեանի կողմէ :

Պատուոյ նախագահ

ԳԱՐԶՈՒ

ԱՅՍ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25 ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 21ԻՆ :

SALLE CHOPIN

8, Rue Daru, Paris, Métro Ternes ou Courcelles

Ծախքերու մասնակցութիւն 3 Ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը :

Կը խօսի՝ Պ. ԳԵՂԱՄ ՔԷՐԷՍԹԷՃԵԱՆ

Նիւթ՝ «Էջ մը, ֆրանսական մշակոյթի պատմութենէն» :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր Մանուկ Անտոնեանի մահուան քառասունքի տխուր յիշատակին առթիւ կը նուիրեն.— Այրի Տիկին Մալվինէ Անտոնեան 50 Ֆրանք, Կրընոպլի Կապ. Խաչի դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Անտոնեան յիսուն, Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէին, Պ. Համբարձում Անտոնեան Կրընոպլի Հայ Ազգ. եկեղեցական միութեան քսան, Օր. Արմենուհի Անտոնեան երեսուն, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի, Պ. Վարդգէս Անտոնեան քսան «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար: (Գումարները ստանալ նուիրատուէն) :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի (քաղաք) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

Dans les Salons du SPLENDIDE

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, նշխարներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը).— Երգիծանք :

Դիմել Յառաջին

կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատան :

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ դին՝ լաթակազմ 20 Ֆր., թղթակազմ 17·50 Ֆրանք :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie

28 bis, Rue St.-Dominique
Métro : Invalides

10 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Պիտի ներկայացուի
Ա. Տատրեանի ԱՅՍՊԷՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՒՆ

Shakespeare : « LA NUIT DES ROIS »

Մուտք 6 եւ 5 ֆրանք

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիյիի ծերանոցին համար կ'ուզուին

1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի,
2) Օդնական հիւանդապահուհի,
3) Սպասուհիներ :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Բիւ տր Թրէվիզ, Փարիզ (9):

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ստիպողաբար գործաւորուհիներ շրմիզիէ կարելու համար: Դիմել ամէն առաւօտ ժամը 10 – 12 եւ 14–18, բացի Շաբաթ օրէն:

MAISON MICHEL

17, Rue St. Joseph, Paris (2e) CEN. 97-69

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ	17·50 Ֆ
լաթակազմ	20 Ֆ
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նւպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չազմազճեան, Պէյրութ	40 Ֆ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

լօխում հէլվա թահին

Bongoût

USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)

DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MARDI 26 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9541 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — No 9541

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ԵՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՐԵՆՑ ՎՇՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՅԱՅՏՆԵՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ, ԿԻԼԻՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ, Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՒՆ. ԵՒՆ.

Յաւակցական այցելութիւններն ու հեռագիրները իրարու կը յաջորդեն, առանց դադարի ինչպէս կը վկայէ Լիբանահայ մամուլը: Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահը, վարչապետն ու փոխ-վարչապետը առանձին հեռագիրներով իրենց վշտակցութիւնը յայտնած են Կիլիկիոյ հոգելոյս Կաթողիկոսին վախճանման առթիւ, մասնակից ըլլալով միանաբութեան եւ ժողովուրդին սուգին:

ՍՈՒՐԻՈՅ ներքին նախարարը, անմիջապէս ընդառաջ երթալով Խորէն Արք.ի հեռագրով կատարած դիմումին, մասնաւոր հրամանագրով արտօնած է Սուրիոյ Հայութեան Լիբանան անցքը, մասնակցելու համար յուղարկաւորութեան:

ԿԻՊՐՈՍԷՆ արդէն 70 հոգինոց պատուիրակութիւն մը հասած է:

Յաւակցական այցելութիւններու կարգին յիշենք գլխաւորները.— Լիբանանի վարչապետ Ռաշիտ Քարամէ, արտաքին նախարար՝ Ֆիլիփ Թագլա, արդարութեան նախարար՝ Ֆուատ Պութրոս, Յունաստանի դեսպանը, Իտալիոյ դեսպանատան կցորդը, ինչպէս նաեւ Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ, արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ դեսպանները եւ Մալթայի ասպետներու կարգի ներկայացուցիչը:

Հասած ցաւակցական հեռագիրներու կարգին յիշենք միայն գլխաւորները, այնքան մեծ է անոնց թիւը.—

Կիպրոսի նախագահը՝ Մակարիոյ Արք., Պոլսոյ Պատրիարքը (առանձին հրատարակեցինք հեռագրին պատճէնը), Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ՝ Ալէք Մանուկեան, Քենթրպրիի Արք. Մայքըլ Ռաղմէ, Անկլիքան եկեղեցւոյ արտաքին յարաբերութեան դիւանի ընդհ. քարտուղար՝ Կանոնիկոս Ճոն Սաթըրթուէյթէ, եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդի քարտուղար՝ Վիսըրթհուֆթ, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան նախագահ՝ Փերտիկան, հիմնարկութեան անդամ՝ Գէորգ Եսայեան, Թեհրանի Հայ Կաթ. Առաջնորդ Մկրտիչ Արք. Աբգարեան, Լոս-Անճըլըսի Հայ Կրթ. հիմնարկութեան կողմէ՝ Յովհ. Փիրումեան, Ալէք Փիլիպպոս եւ Հարի Քարեան, Վատիկանի եկեղեցիներու Միութեան յատուկ յանձնախումբի դիւանին նախագահ կարդինալ Պէյլի անունով՝ գերապայծառ Ուիլլիպրանս, Պոլսոյ տիեզերական պատրիարք՝ Աթենակորաս, Դամասկոսի Ասորաց Սիրիան Օրթոտոքս Պատրիարք՝ Իգնատիոս:

×

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դիւանը հետեւեալ հաղորդագրութիւնը հրապարակած է.—

« Այսու ջերմօրէն կը թելադրենք մեր սիրեցեալ եւ հաւատացեալ ժողովուրդին որ ի յարգանս մեր պաշտելի հայրապետին անմեռ յիշատակին Շաբաթ օր, Փետրուար 23ին, փակ պահեն իրենց գործատեղիներն ու խանութները եւ խուռներամ բազմութեամբ ներկայ ըլլան օծման եւ արարողութեան Ս. Նշան Մայր եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցին եկեղեցական եւ ժողովրդական թափօրին, որով հանդիսական գնացքով, Հանգուցեալ Հայրապետին մարմինը պիտի փոխադրուի Ս. Նշանէն մինչեւ Տորա»:

×

Վեհաժառ հայրապետին զմռսուած մարմինը Զորեքշաբթի առաւօտեան 7էն սկսեալ կը հանգչէր Ս. Նշան եկեղեցին, հայրապետական շքեղ հանդերձանքներով եւ կաթողիկոսական ասայով:

Վարդապետներ եւ քահանայ հայրեր կը հսկէին մարմնին, շարունակ Սաղմոսներ կարդալով եւ աղօթելով. կարդապահութիւնը կատարեալ եղած է հակառակ խճողումին: Ամբողջ օրը Ս. Նշան տանող փողոցէն բարձրացած է անհամար բազմութիւն մը: Հայ բոլոր վարժարաններու աշակերտները, անխտիր եկած են Աջը համբուրելու: Հ. Բ. Ը. Միութեան Յովակիմեան – Մանուկեան վարժարանի աշակերտութիւնը խումբով եկած է խոր գիտակցութեամբ, սրբազան պարտականութիւնը կատարելու:

×

ՕԾՈՒՄՆ ՈՒ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՓՕՐԸ

Կարգադիր յանձնախումբերը հետեւեալ կարգադրութիւնները նախատեսած էին վախճանեալ Կաթողիկոսին յուղարկաւորութեան համար.—

Շաբաթ (Փետրուար 23) առաւօտեան հանդիսաւոր պատարագ եւ օծում Ս. Նշան Մայր Եկեղեցւոյ մէջ: Ժամը 11ին յուղարկաւորութեան թափօրը կը կազմուի հետեւեալ կարգով.—

1.— Վարժարաններու երկսեռ աշակերտութիւն:

2.— Արծուիկներ եւ արենոյշներ:

3.— Սկաուտներ:

4.— Դպրեվանքի սաներ:

5.— Նուագախումբ:

6.— Մեռելակառք եւ ոստիկանութիւն:

7.— Միաբանութիւն:

8.— Դագաղ եւ քահանայական դաս:

9.— Բարձրաստիճան հոգեւորականութիւն:

10.— Պետական պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւ ազգային իշխանութիւններ:

(Թափօրի այս մասը ժողովուրդէն պիտի բաժնուի երկշարք սկաուտներով):

11.— Ժողովուրդ:

×

Դագաղը հանրակառքի գիծով ձեռամբարձ եւ ուսամբարձ կ'առաջնորդուի մինչեւ Տորա: Այնուհետեւ, Մեռելակարքով կ'առաջնորդուի դէպի Անթիլիասի Մայր Տաճարը:

Ժողովուրդէն խնդրուած է յարգել կարգապահութիւնը եւ որեւէ ծաղկեպըսակ չզրկել:

×

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ

Մարսէյլի հայ առաջնորդարանը վշտաբեկ Ն. Ս. Օ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի անողոք կորուստէն իր ցաւակցութիւնները կը ներկայացնէ:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Ճանիկան – Հացագործեան)

×

Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի վախճանման շանթահարիչ լուրը մեծ յուզում պատճառեց Մարսէյլի հայ գաղութին: Կը ցաւինք որ անկարելի է ներկայ ըլլալ յուղարկաւորութեան: Կ'ողբանք մեծ կորուստը եւ երկիւղածութեամբ կը խոնարինք Ն. Ս. Օծութեան դագաղին առջեւ: Կը բաժնենք սուգը:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

×

Խորապէս ազդուած Զարեհ Ա. Մեծ Կաթողիկոսի կորուստէն — կ'աղօթենք իր հոգիին համար եւ անկեղծ շաւակցութիւններ կը ներկայացնենք:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԴԻՒԱՆ
(Հայրապետեան եւ Փանոսեան Հայրեր)

×

Արեւմտեան Եւրոպայի Հ. Յ. Դ. « Ռուբէն » Ուսանողական Միութեան անդամները կ'ողբան մեծ եկեղեցականին, ազգանուէր Հայուն եւ անբասիր հոգեւոր Տիրոջ՝ Զարեհ Ա.ի վախճանումը:

ՌՈՒԲԷՆ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԵԾԱՇՈՒՔ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՍԿԱՅ ԵՒ ԵՐԿԻՒՂԱԾ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՏԵՂԱՏԱՐԱՓ ԱՆՁՐԵՒԻՆ ՏԱԿ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻ ԴԱԳԱՂԻՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՔԱՂԱՔ ՄԸ ՍՈՒԳԻ ՄԷՋ

ԲԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ՄԱՍԸ ՉԷ ԿՐՑԱԾ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄՏՆԵԼ

Պէյրութէն ստացած մեր առաջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Շաբաթ ու Կիրակի բացառիկ շուքով: Կարելի չէ տակաւին ստոյգ թիւ մը տալ ներկայ բազմութեան որ, 25 – 30 հազարի կը հասնէր նուազագոյն, ըստ ճամբորդի մը: Ս. Նշան եկեղեցին շրջապատող բոլոր փողոցները ծայրէ ի ծայր լեցուած էին:

Օրուան պատարագիչը եղած է Յունաստանի Առաջնորդ՝ Սահակ Եպիսկ. Այվազեան: Հոգելոյս Կաթողիկոսին Ս. Աջը օծած է Խորէն Արք., իսկ ճակատը Եղիշէ Պատրիարք, որ ոգեկոչած է նաեւ Հայրապետին յիշատակը, պատշաճ քարոզով մը: Ապա, պատկառելի թափօրը մեկնած է Ս. Նշանէն դէպի Անթիլիաս: Ինչպէս գրած ենք քիչ անդին, Կաթողիկոսին դագաղը ուսամբարձ փոխադրուած է մինչեւ Տորա: Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, թափօրը չէ ցրուած եւ տպաւորիչ պատկառանքով անցած է ամբողջ քաղաքէն: Կիրակի օր՝ Անթիլիասի մէջ տեղի ունեցած է թաղումը ի ներկայութեան Լիբանանի հանրապետութեան նախագահ՝ Ֆուատ Շեհապի որ Կաթողիկոսարան ժամանած է ճիշդ 12ին: Հոն էին արդէն վարչապետ Քարամէ եւ բազմաթիւ պետական ու պաշտօնական անձնաւորութիւններ:

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻՆ

Երկուշաբթի օր Պրիւսէլի մէջ, վերսկսան Վեցերու բանակցութիւնները: Մթնոլորտը շատ ծանր է ծանօթ պատճառներով: Ֆրանսայի հինգ ընկերները վիրաւորուած են եւ արդէն իսկ Իտալիա բացասական դիրք կը բռնէ: Առջի օր յայտնեցին թէ ներկայիս չեն կրնար ըստորագրել այն պայմանագիրը որ հաստատուած է անցեալ տարի անդրծովեան երկիրներու հետ եւ որ զանոնք կը միացընէ Վեցերու Եւրոպային հինգ տարուան համար: Իբրեւ պատրուակ կ'ըսեն թէ խորհրդարանը լուծուած է եւ իրաւասութիւն չունին: Ֆանֆանի չէր կրնար նման առիթ մը չօգտագործել դժգոհ ձգելու համար Ֆրանսան ու մանաւանդ տը Կոլը: Այս յետաձգումը ծանր բնոյթ ունի ու նաեւ անհաճոյ հետեւանքներ այդ երկիրներուն համար որոնք պիտի զրկուին եւրոպական հիմնադրամի օգնութենէն:

Եւրոպայի իսկ շահուն համար այս բոլոր հարցերը ժամ առաջ պէտք է կարգադրուին: Տարակոյս չկայ թէ ամէն մէկը զիջումներ պիտի ընէ ընդհանուր շահուն համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ ընդունեցաւ Մոսկուայի դեսպանը եւ «սիրալիր» տեսակցութիւն մը ունեցան կը հաղորդէ « Նոր Զինաստան» գործակալութիւնը: Կը թուի թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները նոր փուլի մէջ կը մտնեն:

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ համայնավար պարբերաթերթը՝ Քորթարս առաջին անգամ ըլլալով արձագանգ կը հանդիսանայ այն չարչարանքներուն որոնց կ'ենթարկուէին ամբաստանեալները Սթալինի շրջանին, խոստովանութիւններ կատարելու համար: Ռայիքի դատավարութեան ամբաստանող վկաներէն մէկը կը պատմէ թէ իր վկայութիւնը ձեռք ձգելու համար Ռայիքի դէմ, ոչ միայն զինքը ծեծած են, — ինչ որ տանելի էր — այլեւ կողքի սենեակին մէջ իր կինը: Իրեն ըսուած է թէ եթէ «խելացի կերպով վարուի » կինը ազատ կ'արձակուի:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ վարչապետը՝ Պեն Պելլա յայտարարած է թէ միշտ իրաքեան յեղափոխութեան կողքին են: Իրաքի փոխվարչապետը երկու ժամ յապաղումով հասած է Ալժէի օդակայանը, ուր իրեն կը սպասէին կառավարութեան անդամները, որովհետեւ եգիպտացի օդաջուն սխալմամբ Ֆրանսական զինուորական կայանը իջած էր ...:

ԿԻ ՄՈԼԷ յայտարարեց թէ ընկերվարականները պիտի չվաւերացնեն Ֆրանք եւգերմանական դաշինքը երբ խորհրդարանին քուէարկութեան յանձնուի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ընկերային նոր տագնապի մը վախ կայ: Ուղեվար, կազի եւ ելեկտրականութեան պաշտօնեաներ ինչպէս նաեւ մեթրոյի եւ հանքերու կրնան ի մօտոյ գործադուլի դիմել եթէ գոհաշում չտրուի իրենց պահանջներուն:

ՔԱՍԹՐՕ յայտարարեց թէ Քուպա յեղափոխութիւնը չարտածեր: «Անհրաժեշտ չէ, շեշտած է կղզիին վարչապետը, որովհետեւ յեղափոխութեան վիրիւսը նաւով կամ սուզանաւով չի փոխադրուիր: Գաղափարներու հոսանքներն են որ կը փոխադրեն յեղափոխութեան ծիլերը »:

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ գերագոյն ատեանը յատուկ վճիռով մը արդարութեան նախարարին հրահանգեց արձանագրել քրիստոնեայ կնոջ մը եւ հրեայի մը ամուսնութիւնը հակառակ անոր որ իսրայէլեան օրէնքը չի ճանչնար Հրեաներու եւ ոչ Հրեաներու միջեւ կատարուած ամուսնութիւնները: Ամուսնութիւնը Կիպրոս կատարուած էր եւ Պելժիոյ դեսպանատունն ալ ամուսնական վկայական տուած էր:

ՄԱՌԵՇԱԼ ԱՐԷՖ, Իրաքի նոր ղեկավարը տեսակցութիւն մը տուած է Քոռիէռէ Տէլլա Սեռայի եւ Իլ Ճիորնալէի այդ առթիւ շեշտելով թէ Իրաք եւ Եգիպտոս պէտք չէ միացուին: Կը բաւէ միայն որ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները ըլլան այնպէս ինչպէս են Հասարակաց Շուկայի անդամներու յարաբերութիւնները:

Փոխան Արցունքի

«Թողուցէք որ մեռելնե՛րը թաղեն իրենց մեռեալները», կը պատգամէ Յիսուս իր Ս. Աւետարանէն: Կը հաւատամ սակայն, որ Աստուած պիտի ներէ բոլոր անոնց՝ որոնք այսօր պահ մը «մեռելներ» դառնալով, պիտի մասնակցին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ վախճանեալ Կաթողիկոսի թաղմանական արարողութեան :

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐ,

Այս տողերը հաւանաբար հասարակաց սեփականութիւն դառնան այն օրը, երբ, Միաբան եղբայրներս ու Կիլիկեան Մեծ Ընտանիքին բոլոր հարազատ զաւակները, կսկիծով, բայց Սրբազնագոյն Հայրապետի մը վայել շուքով, տանին զձեզ ձեր հանգստարանը: Մղոններով հեռու եմ մեր ընտանեկան Ս. յարկէն, որովհետեւ ձեր իսկ տնօրինութեամբ, վեց ամիսներէ ի վեր եկած եմ ուսանելու Լոնտոնի համալսարանը: Որով՝ անտեղեակ եմ թէ ի՞նչ կարգադրութիւններ կ՝ըլլան թաղմանական արարողութեան համար : Սակայն կը հաւատամ որ պիտի հանդչիք Անթիլիասի Մայր Տաճարին հիմերուն մօտիկ, ձեր աճիւններով ա՛լ աւելի ամրապնդելու Հայուն հաւատքին, սիրոյ, իտէալներուն եւ անկախութեան այդ խորհրդանիշը, որուն հանդէպ ձեր նուիրումը եղաւ ձեր կեանքին երգը: Զայս հիւսեցիք ձեր սրտին իսկ տրոփիւններով, մինչեւ այն օրը, երբ հարուածը վերջ դրաւ անոր բաբախումներուն :

Պիտի չուզէի հաւատալ չարագուշակ այն հեռագրին, զոր ստացայ: Պիտի չկարենամ հաշտուիլ այն գաղափարին հետ, որ մեզի համար այնքան սիրելի մեր Հայրը, եւ մեզմէ շատերուն հոգեւոր ծնողը, առ յաւէտ բաժնուած է մեզմէ: Որովհետեւ տակաւին չեմ գիտեր թէ երբ պատահեցաւ անսպասելին, կամ ո՞ր օրը սրտի կաթուածը դտաւ զձեզ: Կը հասկընամ սակայն պատահածը, երբ ձեր զաւակներէն մին ըլլալու առանձնաշնորհումը ունիմ: Սիրտն էր միակ փխրուն բաժինը ձերդ Ս. օծութեան ներկայացուցած կատարելութեան: Ձեր հաւատքը՝ Մասիսին ամրութիւնն ու վեհութիւնը ունէր: Յոյսը՝ առաքեալի մը սրտին մաքրութիւնը: Խանդավառութիւնը՝ Արաքսի յորձանքները: Իսկ սի՞րտը... ճմլումը այն վիշտին զոր ձեր եղբայրներն ու զաւակները անարդարօրէն պատճառեցին ձեզի: Երանի՛ թէ այդ սիրտը փոխանակ ինքն իր մէջ կաթելու, կաթէր սրտերուն մէջ բոլոր անոնց, որոնց կը պակսի սէրը իրաւ եւ անշահախնդիր գնահատութեան :

Գիտեմ, Վեհափառ Հայր, որ ինծի հետ էք հիմա սենեակիս մենութեան մէջ եւ կը վրդովիք ու կ՝ուզէք զիս յանդիմանել գրած վերջին տողերուս համար: Բայց այժմ, երբ ունեցաք կարողութիւնը մարդոց սրտերը քննելու, պիտի տեսնէք որ զգացական աշխարհիս փոթորկումին հետեւանքով, կարգ մը մարդոց երեսին նետուած դատապարտութեան խօսքեր չեն ասոնք: Դուք մէկը չդատապարտեցիք բնաւ, որ մենք մարդերը մեղադրել սորվինք: Ձեր անձին հմայքն ու ազդեցութիւնը մեզի չեկա՛ւ զգացումի ճամբով, որ ձեր յիշատակը զգացումի տարափի մը մէջէն ապրիմ: Զթելադրեցիք մեզի շահո՛վ, քինախնդրութեա՛մբ եւ ոխակալութեա՛մբ ապրիլ, որ մենք անոնցմով լեցուէինք : Զապրեցաք անկայուն, անհաւատ մարդու մը պէս, որ ձեր վախճանումէն ետք, միայն սուգի փոխակերպուէր ձեր յիշատակը: Հաւատքի, սիրոյ, նուիրումի, գիտակցութեան եւ սկզբունքի խորհրդանիշ հոգեւորականը եղաք մեր միաբանութեան համար, եւ այդ պատճառով իսկ, այս բոլորին ընդմէջէն պիտի ապրինք ձեր յիշատակը : Յիշողութեանս մէջ թարմացող ձեր խօսքերը, այդ կը թելադրեն ինծի : Ձերդ սրբութենէն մեզի մնացած պատգամը, այդ ճամբուն կ՝առաջնորդէ մեզ: Ահա թէ ինչու այս տողերը կը գրեմ «փոխան արցունքի»: Բանաստեղծները միայն իրենց գերեզմանին վրայ լացող մը կը փնտռեն: Հոգեւորականները՝ իրենց հոգիին ժառանգորդներ...

Ինչո՞ւ լալ, երբ մեր Աթոռին պարծանք Հայրապետը Զարեհ Ա., իր հայրական խրատը կուտար սա շեշտով.— « Սիրելի զաւակներ այս Ս. Աթոռին: Ժամանակին հայ եկեղեցականները իրենց գիտութեամբ կը պարծենային: Հիմա, փառք Աստուծոյ, Հայց. Եկեղեցւոյ զաւակներուն մէջ մեզմէ աւելի զարգացածները կան: Հին ատեն, հայ եկեղեցականները կրնային իրենց հարստութեամբ պարծենալ: Գոհութիւն Աստուծոյ, որ մենք ենք հիմա ամէնէն մեծ հայ աղքատները : Բայց բիւր անգամ երախտապարտ պէտք է ըլլանք մեր ժողովուրդին, որ տակաւին իր եկեղեցականները կը նկատէ իր միակ պարծանքը: Պարծենանք մեր հաւատքո՛վ, նկարագրո՛վ, մեր զոհողութեա՛ն ոգիով ու մեր սիրո՛վ: Որովհետեւ աշխարհը ասոնց պակասէն կը տառապի ու կ՝աղքատանայ »... Ինչո՞ւ չզսպել արտասուքի այն հեղեղը, որ արդարօրէն պէտք է հոսի այս խօսքերուն մտաբերումէն ետք, երբ մեր ժողովուրդը իր դարերու փորձառութեամբ գիտէ այլեւս, որ «արտասուքը վնաս կուտայ աչքերուն», եւ դուք, Վեհափառ Հայր, մեր միաբանութեան աչքին յստակութեամբ եւ առողջութեամբ այնքան մտահոգ, կը թելադրէիք մեզի.— « Երբ ձեր կոչումին մէջ տկարութեան վայրկեաններ ունենաք, նայեցէք մեր ժողովուրդին... ձեր նայուածքին մի՛ խառնէք հատուածականութեան ոգին: Այդ նայուածքին փայլը երբեք թող չնսեմանայ նոյնիսկ արդար վշտի մը թախծութեամբ : Թոյլ մի տաք որ անոր մէջ ԿԱԹԻ թոյնը ատելութեան, քինախնդրութեան ու վրէժխնդրութեան: Այն ատեն հաւատացէք որ պիտի զօրանաք: Եւ իմ միակ բաղձանքս է որ մեր Աթոռին շուրջ յարուցուած այս տարակարծութիւնը փարատի ու հալի մեր միաբանութեան նայուածքին քաղցրութեան ու ջերմութեան ազդեցութեանը տակ»:

Տակաւին որքա՛ն անհրաժեշտութիւնն ունէինք մեզի կտակելիք ձեր հոգեւոր ժառանգութեան: Երիտասարդ մեր միաբանութիւնը տակաւին երկա՛ր տարիներ կը յուսար նարնջենիներու բոյրին հետ ծծել նաեւ այն բոլոր առաքինութիւնները զորս ձեր հովանին կը ցանէր մեր ընտանիքին սիրոյ եւ նուիրումի մթնոլորտին մէջ : Հայ ժողովուրդին եւ Աստուծոյ նայող այն «հոգւոյ աչքերը» , զորս որպէս ձեռնադրութեան նուէր կուտայիք մեզի, այսօր տակաւին, եւ վաղը՝ անպայման, պիտի փնտռեն ձեզ, ձեր անձին օրինակին ընդմէջէն աւելի յստակօրէն եւ ճշգրտօրէն տեսնելու այն ճամբան , զոր եօթը տարիներու գահակալութեամբ գծեցիք Կիլիկեան Աթոռին համար: Անշուշտ թոյլ պիտի չտաք դարձեալ ըսելու թէ ուրիշներ ի՞նչ որակեցին զայն : Ձեմ գիտեր նաեւ թէ պիտի թոյլատրէի՞ք արդեօք, որ առաջին անգամուան համար ձեր Ս. Աջը համբուրելէ եւ ձեր դագաղին հետեւելէ զրկուած ձեր զաւակը, առաջին անգամ ըլլալով փորձուի անգաղտնապահ ըլլալ: Միաբան եղբայրներուս հետ չեմ , որ անոնց հետ արբենամ այդ ճամբուն վեհութեամբ ու գեղեցկութեամբ: Հարազատներու մէջ չեմ՝ որ վայելեմ անոր գրաւչութիւնը: Ներեցէք ուրեմն, Հայր, որ մոխիրի վերածուող այս թուղթին միջոցաւ ջանամ հասնիլ բոլոր մեր կոչումին հաւատացող Հայերուն, ըսելու համար անոնց, որ ձեր գծած ուղին նոր երակ մըն է մեր կեանքին մէջ : Անոր մէջէն շարունակ պիտի հոսի ձեր ոգեղէն ներկայութիւնը, յայտարարելու բոլորին, որ մեր Աթոռը տակաւին երէկ մէկ միլիոն զոհեր իր ետին ձգած Սփիւռքի ցիրուցան Հայերու գողգոթային խաչակիրն է: Մեր միակ իտէալն է ըլլալ այդ Հայութեան սրտին մօտիկ, ոչ թէ վայելելու անոր երջանկութիւնը : Ոչ թէ յագենալու անոր հարստութիւններով : Ոչ թէ մեր չունեցած գրպաններուն մէջ պարպելու անոր գոհարները: Այլ բաժնելու անոր տառապանքը, թեթեւցնելու անոր վիշտը, շալկելու հոն մխուած յաւիտենական խաչը ... Ձեզի նման մեր քթին ու բերնին ընդունելու խաչողներուն խարազանի հարուածները, մեր երեսին , անոնց թուքն ու ապտակներ, մեր ձեռքերուն ու ոտքերուն գամեր: Եւ ամէնէն սոսկալին... ծարաւ մեր հոգիները յագեցնելու համար ըմպել քացախ, եւ մեր սրտերուն վրայ ընդունիլ կաթուածին տէգը ... Եթէ մեր ձեռնադրութենէն ետք երդումի ուրիշ առիթ մըն ալ պիտի ունենանք, ան ալ այս է, Վեհափառ Հայր: Դամբարան իջնելէ առաջ պահ մը մտիկ ըրէք մեր սրտերուն, տեսէք թէ ինչ կ՝ըսեն ձեզի: Ձեր զաւակները սիրով, եւ առանց Գէթսեմանիի մը տագնապին, պիտի շարունակեն ձեր կիսատ թողած գործը: Եօթը երկար տարիներ առանց մեզի զգացնելու դուք կրեցիք մեր ալ բաժինը : Զթողուցիք որ վայրկեան մ՝ իսկ օգնենք ձեզի: Որովհետեւ չուզեցիք բնաւ որ մեր երիտասարդի մատղաշ հոգւոյ ծիլերը կոտրին շատ ծանր այս լուծին տակ : Երախտապարտ ենք ձեզի: Բայց ձեր վախճանումին չէինք սպասեր զօրացած զգալու մենք զմեզ: Պիտի չուզէինք զոհողութեան գերագոյն աստիճանին վրայ կքած տեսնել ձեզ, սրտի դաւաճանութեան մը պատճառով: Հանդեցէք խաղաղ նինջովը երախտարժան հովուապետի մը:

Անոնք որոնք կը մտածեն թէ փլաւ Անթիլիասը, բարեբախտաբար յուսախաբ պիտի ըլլան: Որովհետեւ ցայժմ դուք կը խորհրդանշէիք մեր ողջմտութիւնն ու հաւատքը: Իսկ ասկէ ետք մենք պիտի ապրինք ՁԵ՛Ր յիշատակով: Երանի՛ թէ բոլորն ալ ինծի հետ լսէին յուզումէն խեղդուող ձայնը Անթիլիասի Միաբանութեան , որ հեռաձայնին մէջէն այսպէս կը հնչէր ականջիս.— «Մենք այստեղ կեցած ենք ամուր, եւ պիտի շարունակենք մեր սիրելի Վեհափառին գործը»:

Իսկ բոլոր անոնք, որոնք անհուն վշտով կը սգան իրենց Վեհափառին կորուստը, թող մտաբերեն որ այս տողերը կը գրուին ճիշդ եօթը տարիներ ետք այն թուականէն, երբ պատգամաւորական ժողովի բացարձակ մեծամասնութեան ձայնով, Զարեհ Ա. կը բարձրանար Տանն Կիլիկիոյ գահուն : Փետրուար 20: Ոչ ոք կը նախատեսէր որ կրօնական խորհուրդով օծուն ճիշդ եօթը տարիներ հաշուող գահակալութենէ մը ետք, մեր սիրելի հայրապետը պիտի ընդունէր Հայաստանեայց եկեղեցւոյ եօթը խորհուրդներուն վերջինը՝ վերջին օծումը: Այս չար զուգադիպութիւնը առիթ թող հանդիսանայ Վեհափառ Հայրապետին թաղման ներկայ գտնուող բոլոր պատուիրակներուն որպէս հրաժեշտի խօսք, հանդիսաւորապէս ըսելու, թէ՝ մինչեւ իր արժանաւոր յաջորդին ընտրութիւնը, կրկին անգամ կ՝ընտրեն նորոգ վախճանեալ զնորին Ս. Օ. Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոս, որպէս իրենց հոգեւոր առաջնորդ :

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐ,

Խօսքի ուժին հաւատալով հանդերձ մեզի միշտ կը թելադրէիք որ խօսելէ աւելի գործի մարդեր ըլլանք եւ մեր բայց տրամադրութիւնները արտայայտեն աստուածահաճոյ գործերով: Բայց աշխարհ շատ յաճախ գործերուն ալ չուզէ հաւատալ եւ չար ոգիներու ազդեցութեան

Սեի Մարդը

Մօտենում է Մամօն. տխուր է Մամօն:

— Տայի, — ասում է նա,— Սանօն ձեռքից գնում է :

Աշոտ տային հառաչում է. այդպէս նա հառաչում է, երբ մի ծանր բան է յիշում :

— Որտե՞ղ է նա :

— Հիւանդանոցի ետեւը :

— Ի՞նչ է անում :

— Հէչ, նստել է, նայում է պատուհանին :

Պատուհանին ... Ես գիտեմ, թէ ո՞ր պատուհանի, ի՞նչ պատուհանի մասին է խօսքը :

... Այո, Սանօն դարձաւ մեր գանձապահը, պահեստապետը, տնտեսավարը այն օրից, երբ այդ մասին խօսեց Աշոտ տային, մեղանչելով ճշմարտութեան դէմ: Չէր, բայց դարձաւ: Եւ ճիշդ դուրս եկաւ Աշոտ տային — ոչ մի զեղծում , ոչ մի իւրացում :

Իսկ ամէն օր բրուտանոց էր մտնում նա, լաւ տրամադրութեամբ, բրուտանոցը լցնելով իր ջերմ, կանացի շնչով, նա կատակում էր բոլորիս հետ եւ առանձին-առանձին, յետոյ մի երկու բոպէով առանձին խօսում էր Սանոյի հետ, ցուցամատով խփում նրա ծնօտին ու գնում երգելով .

Խաղողի երկիր, մրգերի երկիր,
Սիրուն Մոլդավիա ...

— Ուզում եմ մի օր ընկնել ձեր հիւղակը ,— ասաց նա մի օր, — մի տեսնեմ ինչպէս էք ապրում :

Շուտով նա իրագործեց իր սպառնալիքը: Այդ այն օրերին էր, երբ «գործարար բակի» պատուոյ տախտակի վրայ Աշոտ տայու անունից յետոյ երեւաց Սանոյի անունը .— « Սանասար Մելքումեան»:

... Երբ նա ներս մտաւ, թուաց, որ գարնանային շնչով լցուեց հիւղակը : Այդ օրն էլ Կիրակի էր: Հիւղակի բնակիչներն զբաղուած էին իրենց առօրեայ մանր – մունր գործերով: Նրանք իրար անցան եւ ժպտացին ներողամիտ ժպիտով, Կոլոկոլնիկովը կարող էր , ի հարկէ, նրան անմիջապէս հեռացնել հիւղակից , որովհետեւ այդ էր պահանջում ճամբարային կարգը.— կանայք իրաւունք չունեն երեւալու տղամարդկանց հիւղակներում , տղամարդիկ իրաւունք չունեն մտնել կանանց հիւղակը ,— այսպէս էր կարգը : Կոլոկոլնիկովը փակել էր իր խուցը, Նուրանբայեւը նայեց չըսպասուած հիւրին եւ շուռ եկաւ, — ես տեղեկութիւն չունեմ, ես զբաղուած եմ իմ վառարանով: «Գործարար բակի » պահեստապետ Ֆրենկէլը ժպտաց ականջից ականջ, երբ տեսաւ նրան, փորձեց անգամ մի բան ասել, բայց չհասցրեց :

— Ահա թէ որտեղ են թառել իմ բազէնները, — ասաց նա ուրախ ձայնով, մեզ տեսնելով:— Եկայ ճաշ ստացողների հետ, որպէս ճաշի մատակարար, ճաշ բաժանող... Ես՝ ճաշ բաժանող ու ահա թռայ ձեզ մօտ .

Թռաւ բազէն վեր, վեր ,
Իջաւ բազէն վար, վար ,
Վիրաւոր էր բազէն ... —

Ու ժպտաց իր ժպիտով :

Այդ միջոցին դրսից ներս ընկաւ Մամօն ու շնչակաւոր մօտեցաւ.

— Տայի, նաշալնիկը ...

Սանօն վեր թռաւ տախտակամածից , Աշոտ տային ուզեց մի բան ասել, բայց այդ բոպէին հնչեց դրան մօտ կանգնածներից մէկի ազդարարութիւնը :

— Ուշադրութիւն ...

Ներս մտան ճամբարի պետը, գլխաւոր բժիշկը, բուժակ Եոսիֆ Մերպերտը եւ հրամանատարը :

— Վառարանի ետեւ, վառարանի ետեւ, — շշնջացին մի քանի հոգը :

Բայց նա տեղից չշարժուեց :

Մի քանի հոգի փորձեցին ծածկել նրան, բայց ուշ էր :

Իր խցից դուրս թռաւ Կոլոկոլնիկովը ընդառաջեց շքախմբին եւ զեկուցեց քնի նոր զարթնած մարդու խռպոտ ձայնով

— Համար 7 հիւղակի աւագ Միտրաֆոն Միտրաֆոնովիչ Կոլոկոլնիկով. հիւղակում կարգի խախտման ոչ մի դէպք չեղել :

Պետը առանց նայելու նրա վրայ, անցնում է առաջ եւ մօտենում է նրան .

— Դու կարող էիր գոնէ թաքնուել , ասում է հանդարտ ձայնով, խախտելու լարուած լռութիւնը :

— Հաշուէք, որ ինձ չէք տեսել, քաղաքացի պետ,— պատասխանում է կէս խնդրող, կէս առաջարկող ձայնով

— Հիմք չկայ: Անպատիժ թողնել չի կարող :— Նա դառնում է հրամանատարին ,— մէկուսարան... աւագին հանել

Իսկ մեկուսարանը ճամբարի բանտն է այնտեղ նստում են երեքից մինչեւ տասնըհինգ օր՝ կարգապահութեան խախտողները, ինչպէս եւ նրանք, որոնց ջերմութիւնը 38ից վար է եւ հրաժարւում են աշխատելուց : Այնտեղ նրանք ստանում են երեք հարիւր կրամ հաց եւ եռացած ջուր :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐ

(18 Շար.)

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԻՆՉԵ՞Ր ՏԵՍԱՅ ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՄԷՋ

30 Ա. 1963 Զորեքշաբթի օդը արեւօտ բայց ջիչ մը ցուրտ է, ժամը տասնուկէսին շոգեկառքը դէպի Էլազըզ ճամբայ ելաւ :

Տիգրանակերտի դաշտին պարարտ հողերը կը վերջանան, մութ գոյն քարերով լեռնոտ շրջան մը կը մտնենք : Անհատնում, լեռներ, ձորեր, երկար ու նեղ կիրճեր ուր ոչ մէկ ծառ կամ կանաչութիւն կը տեսնուի :

Մեր շոգեկառքը հեւ ի հեւ լեռներ կը մագլցի, ձորերու գիրկը կը մխրճուի, աչկապուկ խաղացող մանկաց նման փապուղիներու մէջ կը վազվզէ : Անցաւներու մէջ գետերու վրայէն կը ցատկռտէ, կարճ դադարներով իր ճամբան կը շարունակէ :

Էրկանիի ետին բարձր սարի մը դագաթը Աստուածածնայ վանքը ճամբորդներուն որպէս պահապան, գիշեր ու ցերեկ թեւերը բացած կ'աղօթէ :

Երբեմնի հազարաւորներու հիւրընկալ այս ոստանը, այսօր որպէս մուրացիկ՝ անցորդներէն կարեկցութիւն կը սպասէ.

Մեր շոգեկառքը այս խորհուրդներուն անդիտակ, աջ ու ձախ ոլորուելով պըղընձահանքի կիրճերը կը խորասուզուի : Տիգրիսի յորձանքներուն հետ կը մրցի... Բարձունքներ կը մագլցի, զառիվարներէ կը փախչի, Ֆշալով մեզ կը տանի :

Պղնձային շրջանի մութ գոյն լեռներու անհամար կիրճերուն դարձուածքներէն ու բազմաթիւ փապուղիներէն անցնելէ վերջ, Ծովքի ափերը կ'իջնենք :

Բարձր լեռներու գիրկը մրափող ջուրերը անհոգ ու խաղաղ Արեւելքէն Արեւմուտք կը պառկին :

Ծովակին արեւելեան եզերքը, պզտիկ բայց ալեհեր կղզի մը որպէս որդեկորոյս մայր մը անմխիթար կ'արտասուէ : Տիրամայրը հոս իր կործանած տան աւերակներուն վրայ նստած, մենաւոր Գողգոթայի վիշտերը լճակին կը պատմէ : Եւ ջուրերը որպէս սգակից տխուր մեղեդի մը կը փսփսան :

Ծովակին մէջտեղը, մեծկակ նաւակի մը մեծութեամբ երկրորդ կղզին, հօրը անմխիթար վիշտերով ընկճուած կը խորդայ : Արեւմտեան եզերքի երրորդ կղզին, իր մօր վէրքերը ամոքելու համար նազելաշուք կը ծիծաղի : Ժամ մը ամբողջ ծովքի ափերուն հիւրընկալ հին յուշերով տարուբեր դէպի Խարբերդ : Ու ես կ'երթամ ...

Ծովքը անցնելէ վերջ՝ Խարբերդի լեռները կը տեսնուին : Այս երկար ու լայնանիստ լեռնաշղթային գիրկը, Էլազըզի դաշտին իշխող հին Խարբերդը, իր հին պերճանքէն սնանկացած իր ցաւերով գլուխ գլխի տրտում ու տխուր կը մտածէ :

30 Ա. 1963 Զորեքշաբթի երեկոյեան արեւամուտին Էլազըզ մտանք : Արեւելեան Անատոլուի մէջ ծաղկող այս երիտասարդ քաղաքը շատ սիրուն է : Լայն ու երկար պողոտաներ, ճաշակաւոր տուներ, փողոցները մաքուր :

Մեծով ու պզտիկով օտարներուն հաճոյակատարութեամբ օգտակար կ'ըլլան : Գրիգոր Աղա Էսկիճիի տունը հրաւիրուեցանք :

1 – Բ – 1963 Ուրբաթ առաջին անդամ ձիւն տեղաց : Ես ալ որոշեր եմ հին Խարբերդ երթալ, բայց կ'ուզեն զիս իմ մտադրութենէս ետ կեցընել : Մինչդեռ ես կը պնդեմ : Եւ պատմական քաղաքին ճամբան կը բռնեմ :

Ձիւնը բաթիլ բաթիլ կուգայ, ես ալ ուղեկիցներուս հետ ոլոր ու մոլոր զառիվերն ի վեր դէպի Խարբերդ ... Ու ես կ'երթամ :

Քանի լերան դագաթին կը մօտենանք, ժայռերու կատարները շինուած հին պարիսպներուն ու բերդերուն մնացորդները աւելի որոշ կերպով կը յայտնուին :

Նեղ կիրճէ մը անցնելով Խարբերդ կը մտնենք : Քարով սալարկուած փողոցներէ կ'անցնինք, ճամբուն երկու կողմերը քանի մը ցանցառ հին ու մին տուներ կան :

Քիչ մը աւելի կը յառաջանանք եւ ահա մեծ ողբերգութեան մը հետ դէմ առ դէմ կուգանք : Լեռ ու ձոր քարակոյտեր մի-այն տրտմագին ու գլխիկոր ... մեծ բաղնիքին զմբէթը միայն կանգուն մնացեր է :

Հին քաղաքին արեւելեան կողմի ձորին վրայ տիրապետող բերդին մնացորդները իրենց հին փառքին որպէս պահապան, տեղ մը ոտքի կեցած, ուրիշ տեղ մը մէջքը կքած իրենց գոյութիւնը գարշ կուտան :

Մեծ բերդին ամենաբարձր աշտարակին վրայ տեսարանը հոյակապ է : Հեռուն Բալուի լեռները սպիտակներ հագած, վեհափառ տեսքով մը բազմած, մինչեւ հորիզոնի անծայրածիր խորութիւնները կ'երկարին :

Վարը ընդարձակ դաշտին վրայ նոր Էլազըզը առոյգ երիտասարդի մը աշխուժութեամբ հասակ կը նետէ :

Հին Խարբերդի նախկին դրացիները Հիւսէնիկը, Մորենիկը, Կայսրիկը, Եղիքը, Բազմաշէնը, Խուշագիւղը, Խուլավանքը, Դատեմը վերի Մեղրին եւայլն : Իրարու յանդիման, հին յուշերով կը խոկան :

Աւերակներու մէջ մեր պտոյտը կը շարունակենք : Ահա Ս. Կարապետի եկեղեցին կը մտնենք : Անոր ալ չորս պատերը, զողդղալէն ոտքի կը մնան : Այս տողերը գրած պահուս, սեղանիս վրայ պատարագամատոյց մը կայ, որուն մէջի յիշատակարանը այս ծեր հիւանդին երբեմնի փառքի օրերուն դրուագները կը պատմէ. «Յիշատակ է սրբազան արարողութեան կատարող խորհրդատետրս, Ս. Գրիգորեան Մահտեսի Սարգսի որդի Մահտեսի Գրիգորին որ ստացաւ արդարադատ արդեամբն եւ ետ յիշատակ հրաշանորոգ Ս. Կարապետ եկեղեցին որ ի Խարբերդ քաղաքի : Ապաքէն աղաչեմ զձեզ, ով սրբազան պատարագիչք, արժան համարեղջիք յիշելոյ ի ժամ կատարման ահաւոր խորհրդոյն զստացող սորին յիշեալ Մահտեսի Գրիգորն հանդերձ ծնողօք իւրովք միանգամայն եւ զաւակօքն եւս զկազմարար սորին կամ գծող Մեղոպի եւ ցաւակից Տէր Կարապետ քահանայս, եւ զհանգուցեալ ծնողքս իմ հանդերձ ազգականովք : Յիշողքդ յիշեալ լիջիք ի տեառնէ մերմէ Յ. Ս. Է. Քր. Ս. Է. առաջի ահեղ ատենին : Ի յամի 1650 եւ թուականիս Հայոց Ռ. Մ. Զ. Թ. Սեպտեմբերի ԺԶ. :

Երկրորդ յիշատակարան. « Ես անոր ժամ էլնոյ գրցի Տէր Կարապետս կարգառի Ակորոս եպիսկոպոսէն առաջնորդ մեր Խարբերդու Ս. Կարապետ եկեղեցին քառասունք պահեցանք ժողովրդոց կառավարութեամբ եւ մենք աղօթող բոլոր հաւատացեալ Լուսաւորչեայ ազգին պահոց տնտեսին Կիրակէն ձեռնադրեցանք ի թուին Տաճկաց 1298 (1883) :

Ս. Կարապետէն դէպի Արեւմուտք բլուր մը կը բարձրանանք հին տուներու կործանած պատերուն վրայէն կ'անցնինք ... դարձեալ ձոր մը կ'իջնենք, հոս ալ մեծ շէնքի մը կմախքը ոտքի կեցած է : Այս ալ Ս. Յակոբ եկեղեցին է :

Ասկէ վերջ հին Խարբերդի գօլէժին պարտէզները կը սկսին : Հին Խարբերդի գօլէժի շէնքերն ալ բոլորովին կործանած են :

Երեք ժամ աւերակներու մէջ թափառելէ վերջ ձորերն ի վար դէպի Էլազըզ : Ու մենք կ'երթանք :

3 – Բ – 1963, Կիրակի Գրիգոր աղայի տունը պատարագեցի : Բոլոր հայ հաւատացեալները երկիւղածութեամբ արարողութեան հետեւեցան եւ հաղորդուեցան :

Կէսօրէն վերջ ալ, Եղիքի գերեզմանատունը կ'երթանք, ննջեցեալներուն հողակոյտերը կ'օրհնենք : Գաւառի այս հեռաւոր մէկ անկիւնը ժողովուրդիս կենդանեաց եւ մեռելոց, սպասարկած ըլլալու գոհունակութեամբ, ու ես կ'երթամ ... :

5 – Բ – 1963 Երեքշաբթի Էլազըզցի մեր եղբայրներուն արցունքներովն ու համբոյրներովը դէպի Տիգրանակերտ ու ես կ երթամ :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

Տիգրանակերտ, 7 – Բ – 1963

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Կարմիր Խաչի Լիոնի մասնաճիւղէն ըստացանք «պատասխան մը Յառաջի Պ. Շահէնի» խորագրով եւ գռեհիկ ոճով շարադրուած անորակելի նամակ մը : Գրութիւնը անվայել է ոչ միայն որեւէ կազմակերպութեան այլ մանաւանդ կանանց կազմակերպութեան մը համար : Ինչ որ Յառաջ ըսած էր Շահէնի բերնով Փետրուար 9ին («Լիոնի Օրինակը») շատ յըստակ էր եւ Լիոնի տիկինները աւելի լաւ կ'ընէին պատասխանելով իրենց եղած պարկեշտ հարցումին քան առնուազն ջըղագրգիռ ճիչերով փողոց իջնելու : Մենք այդ նամակը չտպեցինք որպէսզի հանրութեան սեփականութիւնը չդառնայ « քառասնամեայ » կազմակերպութեան մը անվայել ընթացքը : Անոնք որ կը սիրեն նման գրութիւններ կարդալ կրնան դիմել ծանօթ հասցէին :

Մենք կը կրկնենք նախ մեր հարցումը. — Ինչո՞ւ Կարմիր Խաչը իր գործօն մասնակցութիւնը չէ բերած Մաշտոցի 1600 – ամեակի հանդիսութեանց բոլոր ազգային կազմակերպութեանց կարգին : Եւ կ'աւելցնենք երկու հարցումներ, այս անգամ Կարմիր Խաչի Փարիզի կեդրոնին. —

Ա) Կարմիր Խաչի կեդրոնական վարչութիւնը համաձա՞յն էր Լիոնի մասնաճիւղի այդ ընթացքին :

Բ) Կարմիր Խաչի կեդրոնական վարչութիւնը համաձա՞յն է Յառաջի խմբագրութեան ուղղուած և պաշտօնական բընոյթ ունեցող Փետրուար 14 թուակիր Լիոնի մասնաճիւղի նամակին :

Մեր միւս ըսելիքները՝ օր մը առանձին տոմսով :

« ՅԱՌԱՋ »

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

կը վերագրէ ամէն արարք : Մեր Փրկչին կեանքի օրինակը խօսուն է այս տեսակէտէն : Ձեր անբաւ ներողամտութեամբ վերջին անգամ ըլլալով ներեցէք այս առթիւ բոլոր խօսողներուն, եւ յետոյ միշտ բարեխօսեցէք մեզի համար որ ունենանք ուժը գործի անցնելու : Մինչեւ այն օրը՝ երբ մեր կարգին, մենք ալ իյնանք ձեր ճամբէն քալելու ընթացքին : Թերեւս այն ատեն մարդիկ սկսին հաւատալ : Միակ մինչ այդ, մեր նկարագիրը, հաւատքը, սէրը, պիտի չըլլան մեր պարծանքը : Այլ՝ մեր ՊԱՐՏՔԸ : Մեր պարծանքի առիթը պիտի հանդիսանայ այն պահը, երբ մարդիկ զՔրիստոս խաչող հռովմայեցի հարիւրապետին նման բացագանչեն .

— Արդարեւ, Զարեհ Վեհափառի որդիներն են ասոնք :

ՏԱԹԵՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԽՄԲ.— Հակառակ մեր ալ փափաքին, այս զգայուն գրութիւնը կարելի չեղաւ լոյս ընծայել Կիրակի օրուան թիւին մէջ, թղթատարական չարադէպ յապաղումի մը հետեւանքով :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՁՈՐՍ

Ասդին, աբքունի լրտեսապետը նոյն լուրը ստացած էր ուրիշ աղբիւրէ մը, եւ զայն անմիջապէս հաղորդած էր Հիւնքեարին :

Երկու տարբեր աղբիւրներէ քաղուած միեւնոյն զգայացունց լուրը բնականաբար սոսկումի պիտի մատնէր Մեծ Կասկածոտը, որ առանց ատոր ալ, կը տառապէր արդէն հալածախտէ :

Սակայն փոքրիկ տարբերութիւն մը կար լրտեսապետին եւ ոստիկանութեան նախարարին բերած տեղեկութիւններուն առջեւ : Շէֆիք փաշան կը պնդէր թէ հայ կոմիտէի կողմէն պիտի կատարուէր մահափորձը մինչդեռ լրտեսապետը կը կասկածէր կայսերական Հարէմէն :

Ապտիւլ Համիտ իրօք արդահատելի էր Բամազանի այդ օրերուն մէջ. ամէն իֆթարի կը զառանցէր, նոյնիսկ նախարարներուն ներկայութեանը :

Նէճիպ Մէլհամէ փաշան, մէկ ժամուան մէջ թերեւս հինդ անգամ կանչուեցաւ Հիւնքեարէն :

— Նէճիպ, զոռաց Բռնաւորը, դուն գիտես, եթէ երեւան չհանես այս դաւադրութիւնը ...

— Վեհափառ տէր, կ'աղերսէր Նէճիպ Մէլհամէ, գինովի մը խօսքին այդքան կարեւորութիւն մի տաք :

— Ի՞նչ գինով, գոչեց Համիտ, Շէֆիք փաշան ինքը բերաւ լուրը :

— Բայց Վեհափառ տէր, ընդմիջեց Նէճիպ Մէլհամէ, Շէֆիք փաշային ո՞վ հաղորդած է այդ լուրը :

— Ո՞վ հաղորդած է, կրկնեց Ապտիւլ Համիտ մեքենայօրէն :

— Գինովին մէկը, պատասխանեց Նէճիպ Մէլհամէ, կ'աղաչեմ, թող հանդարտի ձեր Վեհափառութիւնը, ձեր ամենասուրբ անձը զերծ է ամէն վտանգէ, մի հաւատաք այդպիսի զրոյցներու, առասպելներ են ... :

Ապտիւլ Համիտ, Նէճիպ Մէլհամէի վերջին խօսքերէն քիչ մը համողուեցաւ, պահ մը հանդարտեցաւ :

Սակայն մահափորձին մղձաւանջը կը տանջէր զինք. կը սկսէր կասկածիլ նոյնիսկ Նէճիպ Մէլհամէի հաւատարմութեան մասին. դարձաւ ըսաւ անոր :

— Նէճիպ, դուն կ'ըսես թէ այս լուրը սուտ է, շատ լաւ, ենթադրենք թէ մեր ոստիկանութեան նախարարը խաբուած ըլլայ գինովի մը ձաբռտուքներէն :

— Խաբուած չէ, Վեհափառ տէր, առարկեց Նէճիպ, չարամիտ ժպիտով մը, Շէֆիք փաշան պարապ մարդ մը չէ. ինք է գրեր այդ խօսքը գինովի մը բերանը :

— Ի՞նչ կ'ըսես, Նէճիպ, ի՞նչ գինով է :

— Վեհափառ տէր, պատասխանեց Նէճիպ Մէլհամէ, գինով Յոյն մը ձերբակալել տուեր է, այդ Յոյնը հանած է եղեր այդ խօսքը :

— Ո՞ւր է այդ Յոյնը հիմա, հարցուց Համիտ :

— Վեհափառ տէր, պատասխանեց Նէճիպ Մէլհամէ, Ոստիկանութեան Դուռը բանտարկուած ըլլալու է .

— Այդ Յոյնը հոս թող բերուի, հրամայեց Հիւնքեարը, տեսնել կ'ուզեմ ինչենի է ... :

Նէճիպ Մէլհամէ դուրս ելաւ եւ անմիջապէս կայսերական իրատէն շուտով հաղորդել տուաւ Շէֆիք փաշային :

Ոստիկանութեան նախարարին կառքը կէս ժամ ետքը ներս կը մտնէր Եըլտըզի շրջափակէն, ուրիշ կառք մըն ալ ետեւէն :

Գինով Յոյնը կը բերուէր :

Նէճիպ փաշա վազեց Հիւնքեարին քով, իմաց տուաւ :

— Սա գինովը բերէք նայիմ, հրամայեց Հիւնքեարը, Շէֆիք փաշան թող ըսպասէ :

Յոյնը ներս տարուեցաւ, մինչ Ապտիւլ Համիտ, վարագոյրին ետին ման կուգար :

Նէճիպ Մէլհամէ հոն էր, Յոյնին քովը, ինք կը հարցաքննէր զանի :

— Ի՞նչ ես խօսեր Ոստիկանութեան նախարարին, հարցուց Նէճիպ Մէլհամէ :

— Փաշա, բան մը չեմ խօսիր, պատասխանեց Յոյնը :

Վարագոյրը շարժեցաւ եւ Նէճիպ Մէլհամէ ներս վազեց :

Հիւնքեարը հրամայեց Մէհամէի հարցընել Յոյնին թէ ի՞նչ իմացեր է Բամազանի տասնըհիգի մասին :

Նէճիպ Մէլհամէ դուրս ելաւ եւ հարցաքննութիւնը շարունակեց .

— Խօսէ նայինք, ըսաւ Յոյնին, ի՞նչ պիտի ըլլայ Բամազանի տասնըհինգին :

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, փաշա, պատասխանեց Յոյնը, իր ցեղին յատուկ թուրքերէն հնչումով մը, մեր սիրելի փատիշահը պիտի երթայ Այա Սօֆիա :

— Շատ աղէկ, շարունակեց Նէճիպ Մէլհամէ, այդ մասին ի՞նչ ես խօսեր :

— Որո՞ւ, հարցուց Յոյնը, ապշահար :

— Շէֆիք փաշային, պատասխանեց Նէճիտ Մէլհամէ :

— Ո՞վ է Շէֆիք փաշան, հարցուց Յոյնը :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղ. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները .— Փարիզէն բարեպաշտ Տիկին մը հարիւր Ֆրանք , փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Բերուզ ճնկըտըրեանի մահուան առթիւ: Օր. Օֆելիա Ժիրոյեան, իր ապաքինման առթիւ յիսուն Ֆր: Տէր եւ Տիկին Արմ. Աւետեան Մարտիրոս Յակոբեանի (Պոռտօ) կնոջ՝ Վերգին Յակոբեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 10 Ֆր.: Տէր եւ Տիկին Ա. Աւետեան Մաքրուհի Սարոյեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն տասը Ֆրանք :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան , փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիյիի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝

1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի ,
2) Օգնական հիւանդապահուհի ,
3) Սպասուհիներ :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Բիւ տր Թրէվիզ, Փարիզ (9):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սեղանատան սպասաւոր մը այր կամ կին :

Դիմել ստիպողաբար եւ անձամբ «Յառաջ»ին :

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie

28 bis, Rue St.–Dominique
Métro : Invalides

10 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Պիտի ներկայացուի
Ա. Տատրեանի ԱՅՍՊԷՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՆՔ
Shakespeare : « LA NUIT DES ROIS »

Մուտք 6 եւ 5 ֆրանք

SOCIÉTÉ FRANCE-CAMEROUN
HARPOUTIAN FRÈRES
24, Rne d'Enghien, Paris-10e

Կ'ՈՒԶՈՒԻ երիտասարդ պաշտօնեայ մը որ լրացուցած ըլլայ զինուորական ծառայութեան շրջանը, Փարիզի գրասենեակին համար :

Դիմել ԱՆՁԱՄԲ
Ամէն օր ժամը 14էն 15 :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963
Տասնամեակի բացառիկ հատոր
Կազմեց
ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ
Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, նշխարներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը).— Երգիծանք :

Դիմել Յառաջին
կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատան :

Տասնամեակի բացառիկ հատոր , բացառիկ դին՝ լաթակազմ 20 Ֆր., թղթակազմ 17·50 Ֆրանք :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը :

Կը խօսի՝ Պ. ԳԵՂԱՄ ՔԷՐԷՍԹԷՃԵԱՆ
Նիւթ՝ «Էջ մը, ֆրանսական մշակոյթի պատմութենէն»:

Հ. Յ. Դ.

ԱԵՆԻԷՌ–ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊ.— Հ.Յ.Դ. «Արամ» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 9ին, ընկեր Յ. Հիսայեանի բնակարանը :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիկ սրահին մէջ :

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Հիւսուածեղէնի երկու մեքենաներ Խանիվերսալ Ժօժ 12: 120 սանթիմեթը :

Lames à report de mailles incorporée dans le chariot

Շատ լաւ վիճակի մէջ : Դիմել Տէր Թոմայեան, 35 Ավընիւ Պուրկէն, Իսի Հեռաձայն Միշըլէ 20–60:

32ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի , Մարտ 3, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերուն :

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն , գայլիկներուն, նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ :

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն :

Հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ (ՀԱՅԵՐԷՆ), նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ :

Պիտի ներկայացուի սկաուտական գունաւոր ֆիլմ մը ճէմպօրիէն :

ՊԻԻՖԷ Մուտք 5 ֆրանք Երախաներուն մուտքը ձրի

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ Եղբայրակցութեան » կողմէ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 21ին,

SALLE CHOPIN (PLEYEL), 8, Rue Daru

Խօսք կ'առնէ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՍԻՍԼԵԱՆ

Դաշնակ՝ Ս. Եավրուեան, երգ՝ Փարիզի Սէնթ Էօսթաշ երգչախումբին կողմէ,

ղեկավարութեամբ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ

Տոմսերը ստանալ Բալուեան գրատունէն

43, Rue Richer, PARIS (9e) — Tél. PRO. 25-46

Ծանօթ.— Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MERCREDI 27 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9542 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — No 9542

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՑ ՔԱՐՏԵՐՈՎ

Հին բարի օրերուն ի պատուի էր գաղտնի դիւանագիտութիւնը : Ամէն բան կը կատարուէր մութին մէջ :

Եւրոպան էր աշխարհի քաղաքականութեան կեդրոնը :

Վեց մեծ պետութիւնները — անոնք որ 1878ին երաշխաւոր էին եղած Հայկական Բարենորոգումներուն—, Երրեակ Զինակցութիւն եւ Երրեակ Համաձայնութիւն անունով երկու խմբակցութեանց բաժնուած՝ կը վճռէին աշխարհի ճակատագիրը : Անոնք յաջողեցան «Եւրոպական ներդաշնակութիւն»ը պահպանել մինչեւ 1914, երբ պայթեցաւ փոթորիկը :

Ամերիկա ձայն չունէր դեռ միջազգային քաղաքականութեան մէջ : Հաւատարիմ Մընրոյի վարդապետութեան՝ իր փղոսկրեայ աշտարակէն հանդիսատես կ'ըլլար արեւելեան կիսագունդի գործերուն :

1917ին խախտելով Մընրոյի վարդապետութիւնը, օգնութեան փութաց դաշնակիցներուն : 1919ին Ուիլսըն մասնակցեցաւ Վէրսայլի դաշնագրի խմբագրութեան եւ նախաձեռնողն եղաւ Ազգերու Դաշնակցութեան : Սակայն ամերիկեան խորհրդարանը չվաւերացուց դաշնագիրը : Ժընեւի արիսպագոսին ալ «ամերիկեան դիտող» մը ղրկուեցաւ : Յետոյ Միացեալ Նահանգները կրկին քաշուեցան իրենց պատեանին մէջ :

Փոխուած են հիմա ժամանակները : Փոխուած են նաեւ դիւանագիտութեան մեթոտները :

Ժընեւի Ազգերու Դաշնակցութենէն վերջ Նիւ Եորքի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը վերջ տուած է քաղաքական գաղտնի գործունէութեան :

Ամերիկա մինչեւ կոկորդը խրած է համաշխարհային քաղաքականութեան մէջ : Զոյգ Երրեակներու տեղը բռնած են Մ. Նահանգներն ու Խ. Միութիւնը, որոնք կը վարեն աշխարհի ճակատագիրը :

Գաղտնի դիւանագիտութիւն չկայ այլեւս : Դեսպանները երկրորդական դեր կը կատարեն հիմա : Պետութիւնները քարտերը բաց կը խաղան :

Արեւելք — արեւմուտք հակամարտ երկու ճակատներու վարիչները, Խրուշչեւ եւ Քէնըտի — հրապարակային ճառերով եւ մամուլի ասուլիսներով կը պարզեն իրենց քաղաքական նպատակները : Լրագրողները առանց սեղմումներու ենթարկուելու՝ լուսաբանութեան համար հարցումներ կ'ուղղեն անոնց :

Ժողովրդավարութիւնը նուաճումներ կատարած է այս մարզին մէջ :

Ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը մեծ դեր կը կատարեն արդի քաղաքական կեանքին մէջ :

Աշխարհի ամէնէն հեռաւոր անկիւններուն մէջ պատահած դէպքերը քանի մը վայրկեանի մէջ հանրութեան սեփականութիւնը կը դառնան շնորհիւ ձայնասփիւռին :

Հեռատեսիլը մեզի ցոյց կուտայ պետական դէմքերը, երբ անոնք ճառ կը խօսին :

Արտաքին նախարարութիւններն ու դեսպանատուները շատ գաղտնիք չունին այլեւս :

Նիւ Եորքի, Ժընեւի, Սթրազպուրկի, Փարիզի եւ այլ քաղաքներու մէջ զանազան երկիրներու ներկայացուցիչները օրուան հրատապ հարցերու մասին ժողովներ կը դումարեն : Օրակարգի խնդիրները նախապէս ծանօթ են բոլորին, շնորհիւ մամուլին ու ձայնասփիւռին : Լրագրողները ազատ մուտք ունին ամէն տեղ :

Գաղտնի չեն մնար նոյնիսկ գլուխ գըլխի տեսակցութիւնները : Պաշտօնական զեկոյցներու լակոնական ոճը արդելք չըլլար զանազան յայտնութեանց ու մեկնաբանութեանց, որոնք յաճախ ճշգրիտ կ'ըլլան :

Կ'ապրինք այնպիսի շրջանի մը մէջ, ուր զինուորական գաղտնիքներն անգամ դժուար կ'ըլլայ պահել երկար ատեն :

Լրտեսութիւնը ա'յն աստիճան կատարելագործուած է, որ հիւլէական եւ այլ նոր գիւտերու գաղտնիքները մէկ օրէն միւսը հակառակորդ ճակատին սեփականութիւնը կը դառնան :

Ցուսա՞նք որ բաց քարտերու քաղաքականութենէն պիտի շահի խաղաղութիւնը եւ ընդ միշտ վերջ գտնէ պատերազմի մղձաւանջը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՆՍԷՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՕԹԸ ՄԱՀԱՎՃԻՌ ՈՒԶԵՑ ԴԱՏԱԽԱԶԸ

Արդարութեան Զինուորական Ատեանի կողմէ, Զօր. Կերթոֆէր շատ խիստ ամբաստանագիր մը կարդաց եւ մահապատիժ պահանջեց ներկայ ամբաստանեալներէն երեքին համար եւ չորս մահապատիժ ալ ի բացակայութեան : Ցիշելով մանրամասնութիւններ, հասաւ այն եզրակացութեան թէ Փըթի – Քլամառի դէպքը առեւանգում չունէր իբրեւ նպատակ այլ՝ մահափորձ : Նպատակը յըստակ էր՝ սպաննել Հանրապետութեան նախագահը : Զօր. Կերթոֆէր երկարօրէն փաստեց թէ Պասթիէն – Թիրիի յայտնութիւնները եւ առեւանգումի թէզը որեւէ ձեւով տրամաբանական չեն : Ցիշեց մանաւանդ թէ Պասթիէն – Թիրի միայն Սեպտ. 28ին առեւանգումի մասին խօսած է : Զօրավարը խօսեցաւ նաեւ ժողովուրդներու չափահասութեան մասին եւ ինքնորոշման իրենց իրաւունքին : Այդ իսկ պատճառաւ կարելի չէ ընդունիլ որ միջազգային օրէնքի կապակցութեամբ ինչպէս նաեւ իրաւական տեսակէտով, Ալժերիոյ անկախութիւնը դաւաճանութիւն մը կամ լքում մը ըլլայ : Ցիշեց Պիոս ԺԲ.ի խօսքը որ 1954ին արդէն, յանուն Եկեղեցւոյ, կ'ընդունէր ժողովուրդներու յեղաշրջումը :

Միջադէպ մը կը պատահի երբ Կերթհոֆէր փաստաթուղթ մը կը հանէ որ Սալանի դատավարութեան մաս կը կազմէ : Պաշտպան փաստաբան՝ Թիքսիէ – Վինեանքուռ կը բողոքէ եւ Լը Քորոլէռ կը յիշէ թէ Զօր. Սալան չէ ընդունած այդ փաստաթուղթին վաւերականութիւնը :

Ի վերջոյ Կերթհոֆէր մահապատիժ կ'ուզէ Պասթիէն – Թիրիի, Պուկրընէի տը լա Թոքհէյի եւ Պիւիզինի համար, մեղմացուցիչ պարագաներ ընդունելով այս վերջինին համար : Զորս մահապատիժ ալ ի բացակայութեան : Միւս ամբաստանեալներուն համար բանտարկութեան զանազան պատիժներ :

Դատարանը նիստ չունէր Երեքշաբթի : Զորեքշաբթի պաշտպան փաստաբաններուն էր խօսքը որոնց պաշտպանողականները հաւանաբար քանի մը օր տեւէ :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ ծերակոյտը ընդհանուր ներման հրովարտակ մը քուէարկած է բացի քաղաքական դատապարտեալներէն : Կիրակի օր արդէն 36 հոգի ազատ արձակուեցաւ, 15 հազար հոգի պիտի օգտուին այս որոշումէն :

ՍՈՒԳԸ ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ ՓԱՐԻԶ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ ՊԱՊԷՆ ԵՒ ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԷՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ԱՂՕԹՔ ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԼՈՆՏՈՆ. ՓԱՐԻԶ

Պէյրութէն հասած ճամբորդներն ու թերթերը կը վկայեն թէ ամբողջ Պէյրութի Հայութիւնը անխտիր կ'ողբայ իր մեծ Կաթողիկոսին անդարմանելի կորուստը : Այս կուգայ անդամ մը եւս փաստել թէ այնքան մեծ հոգի ունէր վախճանեալ հայրապետը, այնքան վեր էր ամէն բանէ որ ոչ ոք, մէջն ըլլալով անոնք որ շատ ցաւցուցին Զարեհ Ա.ի սիրտը, չի կրնար զսպել իր վիշտը : Խաղ Սրբազանի անունով եւ «սրտի ճմլումով» Գնել Եպիսկոպոս, Փետրուար 19 թուակիր պաշտօնական զեկոյցով կը յայտնէ Զարեհ Ա.ի վախճանումը եւ սուգ կը յայտարարէ որոշ ժամանակի համար, աւելցնելով թէ Վարդանանց օրը պատարագ ու հոգեհանգիստ կը կատարուի «բարձրաստիճան իշխանաւորին» յիշատակին Նոր – Հաճնոյ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ :

Նիւ Եորքէն Հ. Բ. Ը. Մ. նախագահ՝ Ալէք Մանուկեան հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է Խորէն Արք. Բարոյեանի.—

Կսկիծով ստացանք 18 թուակիր ձեր հեռագիրը, որով կը զուժէիք ցաւալի վախճանումը. Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի : Ընդունեցէք մեր անձնական ցաւակցութիւնները եւ փոխանձեցէք զանոնք Անթիլիասի միաբանութեան բոլոր անդամներուն :

ԱԼԷՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

×

ՊԱՊԻՆ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է Պապը որու անունով Նուիրակը՝ Գերապայծառ Լամպերթինի յատուկ ժամադրութեամբ Անթիլիաս գացած է յայտնելու համար Յովհաննէս ԻԳ.ի ցաւակցական հեռագիրը : Պապը խորապէս ազդուած Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի մահէն Խորէն Արք. Բարոյեանի ու անոր միջոցաւ ամբողջ հայ ժողովուրդին կը յայտնէ իր ցաւակցութիւնները :

×

Խորէն Արք. Բարոյեան ցաւակցական հեռագիր մըն ալ ստացած է Պարսից Շահէն որ իր խորազգած վշտակցութիւնները կը յայտնէ :

Ցաւակցական հեռագիրներ ղրկած են նաեւ Հայրապետին ազգականները՝ Փայասլեան ընտանիքը, Երեւանէն (Կաթողիկոսին աւազանի անունն էր՝ Սիմոն Փայասլեան), Սուրիոյ հանրապետութեան նախկին նախագահ՝ Շիւքրիւ Քուաթլի, Ամերիկայէն՝ Ճորճ Մարտիկեան : Ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է նաեւ Պէյրութի լեհ դեսպանը :

Այցելութիւններու կարգին յիշենք Լիբանանի մեծ Միւֆթիին երեք ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Արժանթինի եւ Քոլոմպիոյ դեսպանները :

×

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ԱՂՕԹՔ

Կիրակի, Փետրուար 24ին Հայաստանեայց առաքելական գրեթէ բոլոր եկեղեցիները հոգեհանգստեան պաշտօններ կատարած են հոգելոյս Հայրապետին յիշատակին :

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագած ու քարոզած է Սերովբէ Արք. որ վեր հանած է Զարեհ Ա.ի բոլոր արժանիքները :

Հոգեհանգստեան պաշտօններ կատարուած են նաեւ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ : Պատարագած է Ներսէհ վարդապետ որ ցաւով յայտնած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին վախճանումը, յիշելով թէ հաւանաբար նոյն պահուն, Անթիլիասի մէջ կը կատարուէր Վեհափառին վերջին օծումն ու թաղումը : Վարդապետը շեշտած է թէ բովանդակ Հայութիւնը առանց բացառութեան, Էջմիածինն, Երուսաղէմն ու Պոլիսը այսօր կ'ողբան մեծ եկեղեցականին կորուստը :

Ալֆորվիլի մէջ պատարագած ու քարոզած է Պարգեւ քհնյ. :

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հեռաձայնեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Կիրակի օր տեղւոյն Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ մէջ : Պատարագած ու քարոզած է Կաթ. Պատուիրակ Պսակ Եպիսկ. Թումայեան որ ոգեկոչելով հայրապետին յիշատակը, շեշտած է թէ դագաղի մը առջեւ կը լռեն եւ պէտք է որ լռեն բոլոր տարակարծութիւնները, միայն յարգանքի եւ վիշտի խօսք ունինք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին համար, ըսած է Պսակ եպս. :

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ստորեւ կը հրատարակենք այն երկու նոր հեռագիրները զորս Մայր – Աթոռը ղրկած է Անթիլիաս եւ որոնց պատճէնները մեզի կը հաղորդէ Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. :

ԳԵՐԱՇՆՈՐՀ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՓԱՐԻԶ

Յայտնում ենք ձեզ ի գիտութիւն որ Վեհափառ Հայրապետը հետեւեալ հեռագիրն է ուղարկել Երուսաղէմ :

Վշտահար սրտով կը խնդրենք ձեզմէ որ Սուրբ Աթոռիդ կողմէ յատուկ պատուիրակութիւն մեր անունով ներկայ ըլլայ Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Սրբազան Աթոռակալ մեր ողբացեալ Զարեհ եղբօր թաղմանական արարողութեանց : Սուրբ Էջմիածնէն վերջին ողջոյն եւ օրհնութիւն ի տէր հանգուցեալ մեր եղբօր յիշատակին :

ՎԱԶԳԷՆ ԱՌԱՋԻՆ
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

× Այս հեռագիրը Փարիզ ղրկուած է Փետրուար 23ին : Զենք գիտեր թէ ե՞րբ ղրկուած է Երուսաղէմ : Ամէն պարագայի մէջ Եղիշէ Պատրիարք Փետրուար 19ին, հեռաձայնով յայտնած էր Խորէն Արք.ի թէ ներկայ ըլլայ Կաթողիկոսին յուղարկաւորութեան եւ Պէյրութ ժամանած է Ուրբաթ օր, ընկերակցութեամբ Հայրիկ Արք.ի :

ԳԵՐԱՇՆՈՐՀ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՓԱՐԻԶ

Ամենայն Հայոց Հայրապետի նախագահութեամբ Էջմիածնի Մայր Տանարում Վարդանանցին մատուցուեց Սուրբ Պատարագ եւ հոգեհանգիստ Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ի Տէր հանգուցեալ Զարեհ Սրբազան Աթոռակալի յիշատակին : Պատարագեց Հայկազուն Արք., դամբանական խօսեց Ասողիկ Եպիսկ. ի ներկայութեան խուռներամ բազմութեան : Ներկայ էին ողբացեալի ազգականները մեծ թիւով, որոնք յետ պատարագի ընդունուեցին Վեհափառ Նորին Սրբութեան կողմից :

ՍԱՀԱԿ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Աշխարհ կը շարունակէ բաժնուած մընալ: Արեւմուտքի իշխաններ կը վիճին դերագահութեան շուրջ, ինչպէս համայնավար վարիչները: Ֆրանսա կը փափաքի ղեկավարն ըլլալ Եւրոպական Միութեան, «Հայրենիքներու Միութեան», իսկ Մոսկուա ջանալով պահել ղեկավարի դերը համայնավար աշխարհին մէջ, կը մերժէր Թիթոյի հերետիկոսութիւնը: Բաժնուած են նաեւ Մարքսի հաւատարիմ աշակերտները՝ վարդապետութեան մեկնութեամբ, արտաքին եւ տնտեսական քաղաքականութեամբ:

Չին պատուիրակներ բուռն կերպով քննադատեցին Խրուշչեւի արտաքին քաղաքականութիւնը Հռոմի եւ Պերլինի համայնավար համագումարներուն մէջ: Խրուշչեւ կը քարոզէ համակեցութիւն, կը հաւատայ թէ համայնավարութիւնը պիտի ծաւալի դրամատիրական տնտեսութեան քայքայումով: Մաօ Ցէ Թունկ պատերազմը անխուսափելի կը նկատէ, պատերազմը անհրաժեշտ՝ աշխարհը յեղաշրջելու համար:

Մոսկուա համաձայնեցաւ Պելկրատի հետ, ընդունեցաւ որ իւրաքանչիւր երկիր իրաւունք ունի առանձնայատուկ ընկերվարական վարչաձեւն ունենալու: Չինաստանի մամուլը բուռն կերպով յարձակեցաւ Թիթոյի վրայ, պաշտպանելով «սթալինեան» Ալպանիան: Քննադատեցին Խրուշչեւը, Թիթօն, որովհետեւ ուժեղ դիրք մը չբռնեցին Իրաքի յեղափոխութեան ատեն, Լիբանանի 1958 – 59ի տագնապի ատեն, առիթները օգտագործելէ խուսափեցան:

Մաօ դժգոհեցաւ, երբ խորհրդային մասնագէտներ ետ կանչուեցան: Խրուշչեւ օգնեց Նասրի եւ Նեհրուի նման հակահամայնավարներուն: Խրուշչեւ ալ դժգոհ է, որովհետեւ Մաօ միջամտելով Հնդկաստանի գործերուն, սահմանային խնդիրներ հանելով՝ Ասիան համայնավարութեան դէմ հանեց, անգլեւամերիկեան միջամտութեան պատճառ եղաւ:

Մասնագէտներ մակերեսային կը գտնեն ընկերներու միջեւ տեղի ունեցող պայքարը: Եթէ Չանկ փորձէ ամերիկեան նաւատորմով ցամաքահանում կատարել՝ Խորհ. Միութիւն պարտաւոր է օգնելու Փեքինի, որ գոհ պիտի ըլլայ յարձակումէն, Խորհրդային Միութեան պատերազմի մտնելէն: Մաոյի փափաքն է Ռուսիոյ տկարացումը, սպիտակ ցեղի քայքայումը, ասիական միութիւնը: Չին արտաքին նախարարը հնդիկ դեսպանին կ'ըսէր. «Վախ չունինք հիւլէական պատերազմէն: Եթէ պատերազմ ծագի, Մ. Նահանգներ հիւլէական զէնք պիտի գործածեն, Մոսկուա ալ ստիպուած պիտի դիմէ հիւլէական զէնքի: Երկու հակառակորդներն ալ հսկայական կորուստներ պիտի ունենան, մենք ալ պիտի ունենանք, կրնանք կորսնցնել երեք հարիւր միլիոն Չինացիներ, բայց պիտի մնան աւելի թիւով քան Խորհրդ. Միութիւն եւ Մ. Նահանգներ եւ պիտի ըլլանք մոլորակին ամէնէն ուժեղ պետութիւնը»:

Չինաստան կը պատրաստուի հիւլէական զէնքերու շինութեամբ աշխարհի տիրապետութեան: Մոսկուայէն պահանջեց, յանուն ընկերութեան, հիւլէական պատրաստութեան գաղտնիքները: Խրուշչեւ խուլ մնաց ընկերոջ պահանջին եւ նոյնիսկ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի առաջարկեց ոչ – հիւլէական գօտի մը ստեղծել Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ: Մաօ դժգոհ մնաց առաջարկէն:

Չինեւհնդիկ սահմանային վէճը պատճառ եղաւ Մոսկուա– Փեքին լարուածութեան: Հնդկաստանի ռազմական սահմաններուն գրաւումը առաջին հանգրուանը պիտի ըլլար Ասիոյ հարաւ – արեւելեան հողամասին տիրապետութեան:

Եուկոսլաւ Ճիլաս կը պատմէ թէ խորհրդային զօրավար մը պատերազմը անխուսափելի կը նկատէր համայնավար երկիրներու միջեւ: «Երբ ամբողջ աշխարհը համայնավար ըլլայ, պատերազմները շատ աւելի խստութեամբ պիտի մղուին ընկերներու միջեւ: Մարքսի աշակերտ Ճիլաս կը զարմանայ, որովհետեւ կը հաւատար, որ դասակարգային պայքարի հետեւանք է պատերազմը, երբ դասակարգերը ջնջուին պրոլետարներու տիրապետութեամբ, պատերազմն ալ պատմութեան կ'անցնի: Զօրավարը կը պարզէ միտքը. «Միշտ պայքար պիտի ըլլայ տիրապետութեան համար, մէկը տիրող պիտի ըլլայ, միւսները՝ արբանեակ»:

Ընկերներու միջեւ պայքարը հաստատուն հիմերու վրայ դրուած է եւ անխուսափելի: Չինաստան արագօրէն կ'աճի, երկիրը նախնական վիճակի մէջ է, սնունդ եւ գործ պէտք է բնակչութեան համար: Աշխարհագրականօրէն Խորհ. Միութիւն եւ Մաոյի Չինաստանը դրացի են, ընդարձակածաւալ Սիպերիան գրեթէ դատարկ է: Ռուսերը կը յիշեն մոնկոլ արշաւանքները, Մաօ կը տեսնէ մոնկոլ հողամասեր, որոնք ռուս կայսրութեան մաս կը կազմեն:

Խորհ. Միութիւնը տնտեսապէս կը գերազանցէ դրացին, որ ձախողեցաւ «համայնքներու կազմութեան» մէջ եւ այժմ կը մերժէ տնտեսական օժանդակութիւն՝ ապագայ թշնամին նշմարելով բարեկամական, ընկերային ժպիտներուն տակ: Չինական երկրագործութիւնը տագնապի մէջ է: ճարտարարուեստը գրեթէ լքուած է, որակեալ բանուորներ չկան, մասնագէտներու թիւը բաւարար չէ:

«Թշնամին դրացիս է» կ'ըսէր Ռիշըլիէօ մեծ դիւանագէտը, որուն իմաստութեան վրայ կը հիանար Ռուսիոյ ցարը՝ Մեծն Պետրոս:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

«ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԾԻԱԾԱՆ»

Արտասահմանի մէջ վերջերս կը ցուցադրուի այս ժապաւէնը, որուն բեմադիրն է Ա. Հայ – Արտեան, իսկ նիւթին հեղինակը՝ Հրաչեայ Քոչար: Ներկայացնելու համար առաջինը՝ ըսեմ որ «Պատուի Համար»ի բեմադիրը եղած է ինչ որ գէշ անցագիր մը չէ: Գալով երկրորդին՝ փառաւոր շքանշաններ կրող խորհրդահայ գրագէտ մըն է ու իբր այդպիսին աւելորդ է մեր կողմէ եւս անցագիր մը տալ իրեն: Փոխան անցագիրի կարելի էր ծաղկեփունջ մը նուիրել իր նոր գործին համար: Բայց ժապաւէնը տեսնելէ ետք, պատմութեան դասագիրք մը ընծայելը աւելի պատեհ կը նկատենք որպէսզի մեր պատմութիւնը, այս կամ ուրիշ առիթով մը, Հայպետհրատի հրատարակութիւն՝ 1963ի պատի օրացոյցի էջերուն հետ չշրփոթուի: Օրացոյցին մէջ կարելի է Ապրիլ 24ի էջին վրայ գրել «Երիտասարդութեան միջազգային համերաշխութեան օրը ընդդէմ գաղութակալութեան յանուն խաղաղ գոյակեցութեան» եւ ի հարկին մոռնալ որ նոյն այդ թուականին հարիւր հազարաւոր հայ երիտասարդներ, տեղ մը անապատին մէջ, եաթաղաններու խաղալիկ կը դառնային: Կարելի է նաեւ Մայիս 28ի էջին վրայ «Սահմանապահի Տօն» մակագրութիւնը դնել մոռացումի տալով Յարութեան այն միւս Տօնը, որու շնորհիւ կը շարունակուի դեռ, թէկուզ կարմիր ուղիով, Հայոց նորագոյն պատմութիւնը: Բայց այս բոլորը կարեւոր չեն այնքան. օրացոյցի մէջ գրուած բաներ՝ որ դուք եւ ես կը կարդանք ու աւելորդ է ըսել թէ մենք զիրար լաւ կը հասկընանք: Բայց ժապաւէնը, յարգելի ընկեր, ժամանակի դրոշմը կրող վաւերագիր է. աւելին՝ ան իր հաղորդականութեամբ կրնայ աւերներ գործել մեր հոգիներէն ներս: Գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար ձեր «Հիւսիսային Ծիածան»ը այդ ձգտումը կը պարփակէ իր պատմական էջերու, կամայ կամ ակամայ խեղաթիւրումով:

Կ'ըսենք ակամայ նկատի ունենալով ձեր ապրած երկրին պայմանները: Այլ խօսքով ձեռնոց կը գործածենք դիւրազգած «ես»եր չվիրաւորելու համար եւ այս՝ շինիչ ըլլալու ձգտումէ մը մղուած:

Բայց ձեռնոցով կամ առանց անոր, ըսենք մեր ըսելիքը այն խոր համոզումով որ եթէ ոչինչ կը նուազեցնենք հեղինակին համբաւէն, այսուհանդերձ թերի մը կը լրացնենք ի յարգանս ժապաւէնին հանդիսատեսներուն զոր անբան էակներու հօտի մը տեղ դնելը, հեղինակաւոր համբաւի մը վայել գործ չէ:

Այս նախաբանէն վերջ, անցնինք պաստառին վրայ գրուած նախաբանին ուր կը կարդանք որ, 1820էն 1830, ռուս–պարսկական պատերազմներու պատկերացումն է սոյն ժապաւէնը:

Ծանօթ է բոլորին որ այդ պատերազմները յանգեցան Թիւրքմէնչէյի դաշնագրին որու շնորհիւ Երեւանի եւ Նախիջեւանի նահանգները ձերբազատուելով պարսկական լուծէն դարձան ռուսական:

Մեր նպատակը չէ ժխտել ներկայացուած դէպքերու վաւերականութիւնը: Մեզ խրտչեցնողը, այս պարագային, հեղինակին մերձեցումն է այդ հարցերուն: Ան, մտքի մարզանքներով, կը ջանայ համոզել որ Զօր. Պասկեւիչի բանակներուն կողմէ Հայերու ազատագրումը, կատարուած է ի սէր Հայութեան եւ ո'չ Յարական Ռուսիոյ աշխարհակալ քաղաքականութեան: Ըստ այս մեկնաբանութեան պարզ է որ ժապաւէնին մէջ խճողուած ըլլան մեր ժողովուրդի երախտագիտական արտայայտութիւնները հանդէպ ռուս ազատարարներուն:

Երախտագէտ ըլլալը ազնիւ է, բայց քծնիլը ոչ:

Հրաչեայ Քոչար այս երկրորդ զգացումին ներփողանքը կ'ընէ վիրաւորելով մեր հոգիներուն մէջ դեռ ինչ որ մնացած է ազգային հպարտանքէ մը: Իր մեղի հրամցուցածը Հայոց պատմութիւն չէ այլ ցարական Ռուսիոյ դրուատիքը: Փաստ որ ժապաւէնի հերոսները Ռուսեր են Գրիպոյտովը ու Զօր. Պասկեւիչը գլխաւոր անձնաւորութիւններն են իսկ Ներսէս Կաթողիկոսը, Խ. Աբովեանը, Աղասին երեւակներու վերածուած:

Ինչ միամիտ եղած ենք մինչեւ օրս կարծելով որ Աշտարակեցին, Աբովեանը, Աղասին, մէկը իր խաչով, միւսը իր գրիչով ու երրորդը իր զէնքով փառահեղ էջ մը արձանագրած են Հայոց հնամեայ պատմութեան մէջ: Պատրանք ուրեմն այդ բոլորը՝ ըսողը ժապաւէնն է, հայկական ժապաւէն մը, Հայաստանի մէջ պատրաստուած մեծանուն հայ գրողի մը նախաձեռնութեամբ:

Հրաչեայ Քոչար փորձած է պատմական ժապաւէն գրել մէկ էջի վրայ: Ըստ ին պատմութիւնը մէկ էջի վրայ չամփոփուիր: Երբ որ դէպք մը կը պատկերացուի, պատշաճ է որ ան զետեղուի իր առաջադրող գաղափարներու շրջանակի մէջ: Աւելին՝ պէտք է ան ներկայացուի իր անմիջական ու ապագայ անդրադարձումներու լոյսին տակ: Զրկել պատմական դէպք մը այս զոյգ բնորոշիչ տրեալներէն լուրջ չըլլար: Արդ, երբ ժապաւէնի մը մէջ կը պատկերացուին այս շրջանի Հայութեան տածած երախտագիտութեան զգացումները հանդէպ Զօր. Պասկեւիչի բանակներուն պէտք է նաեւ մատնանշուին թէ ինչ ակնկալութիւններով պայմանաւորուած էին անոնք:

Յաւակնութիւնը չունինք պատմութիւն սորվեցնելու ոեւէ մէկուն, բայց չենք ուզեր որ պատմութեան էջերը, օրացոյցի էջերու պէս հապճեպով դարձուին: Որովհետեւ այդ էջերէն մէկուն մէջ կ'ըսուի որ Հայերը, ռուսական բանակներու բերած ազատագրութեան մէջ տեսած են կամ կարծած են տեսնել, միայն ու միայն հանգրուան մը, քաղաքական ու կրոնական կատարեալ անկախութեան տանող:

Հ. Քոչար զանց առնելով այս մանրամասնութիւնը ոչ միայն կը վիրաւորէ մեր Հայու արժանապատուութիւնը այլ ետարաժամ քարոզիչը կը դառնայ կայսերական Ռուսիոյ աշխարհակալ քաղաքականութեան:

Հայոց պատմութիւնը նոյն ձեւով չէ արձանագրած այդ ժամանակուան դէպ

Սեւ Մարդը

Նա դատապարտուեց երեք օրուայ մեկուսացման, սակայն չկարողացաւ լրիւ տանել պատիժը. երկրորդ օրը նա հիւանդացաւ թոքերի ծանր բորբոքումով եւ տեղափոխուեց հիւանդանոց, կանանց բաժին: Մենք, բրուտանոցի անձնուրաց ասպետներս, չլքեցինք նրան: Հրամանատարի օգնական Անջաբաձէն անձամբ հասցնում էր աղէտեալին մեր օգնութիւնը. օգնում էին նրան անգամ մարդիկ, որոնք անձամբ ծանօթ չէին նրա հետ. այդ նա էր, միշտ առոյգ, միշտ ժպտուն, բոլորին սիրելի մի էակ, որն ստեղծուած էր սիրոյ, ազատ արեւի համար, ծաղիկների ու երգի համար:

... Մռայլուեց բրուտանոցը, այլեւս ներս չի մտնում նա, չի խօսում չի կատակում, չի զնգում նրա արծաթ ծիծաղը բրուտանոցում: Տխուր է եւ Աշոտ տային; Մամօն թախծում է, իսկ Սանօն ...

Ճիշդ է, նրա անունը չիջաւ պատուոյ տախտակից, ճիշդ է, նա չդադարեց մեր անբասիր տնտեսավարը լինելուց; բայց դժուար չէր նկատել, որ նա իր ամբողջ էութեամբ ցնցուած էր իրադարձութիւններից: Ամէն անգամ, երբ աշխատանքից ճամբար ենք վերադառնում, նա է հիւղակ վերադառնալուց առաջ վազում հիւանդանոց, իմանալու հիւանդութեան ընթացքի մասին, պատուհանի մթագնած կրկնափեղկերից նա է աշխատում տեսնել գոնէ նրա գլուխը բարձերի վրայ, նա է անքուն գիշերներ անցկացնում, նա է օրօրին փոքրանում, կծկւում, հալւում ...

Մի անգամ նա հարցրեց.

— Դժոխք, դրախտ կա՞յ:

— Դժոխքն էլ, դրախտն էլ երկրի վրայ է, — պատասխանեց Աշոտ տային:

Նա աւելի մռայլուեց: Անիւն աւելի արագ պտըտուեց:

.. Չէ, չի հնչի այլեւս նրա ձայնը, երբ անցնում են ջոկատները հրդեհաշէջ աշտարակի կողքով:

— Քեռի, այ քեռի, մի նայի, ընդհ. ներում չի՞ երեւում ...

Աշտարակի վրայ կանգնած հերթապահ պահակն էլ պէտք է որ զարմացած լինի. — ո՞ւր կորաւ այդ աղջիկը, ինչո՞ւ չի լսւում նրա ամէնօրեայ չարաճճի հարցը, չլինի՞, իսկապէս, «ընդհ. ներում» եկել, տարել է նրան, իսկ ինքը, կանգնած բարձր աշտարակի գլխին, ոչինչ չի նըկատել ...

Լուսաբացին մահացաւ նա:

Երեկոյեան դեռ Սանօն, մի կերպ, օգտուելով հերթապահ հիւանդապահի բարեհոգութիւնից, ընկել է նրա մօտ: Արտասուել է նա եւ խնդրել:

— Ցիշիր ինձ եւ մի' գնա վատ ճանապարհով: Թէ չէ ես այն աշխարհում շատ կը բարկանամ ու լաց կը լինեմ: Ինձ չլացացնես, Սանեա, իմ բազէ ...

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

(Ախորէն ետք)

Գործարանի բանուորական ակումբի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած գրական երեկոն վերջացաւ: Դահլիճը թնդում է ծափահարութիւններից: Հանդիսականները դուրս են յորդում: Դուրս ենք գալիս եւ մենք:

Դռների մօտ ինձ սպասում է գործարանի բաժնի վարիչ ընկեր Սանասար Մելքումեանը:

— Գնանք:

Գարնանային խորունկ գիշեր: Դիմացի բազմայարկ շէնքի ծխնելոյզներից մէկի վրայ թառել է լուսինը: Կարծես նա ծխնելոյզից է դուրս եկել մի բոպէով օդ շնչելու եւ ուր որ է նորից պիտի մտնի ծխնելոյզը:

— Աշոտ տայի՞ն, — նորից հարցնում է Սանասարը:

— Թոշակի է անցել: Դիլիջանումն է: Մենք բարձրանում ենք նորակառոյց շէնքի երկրորդ յարկը: Սանասարը սեղմում է զանգի կոճակը:

Ընդառաջ են վազում երկու թխորա[illegible] փոքրիկներ, տղայ եւ աղջիկ:

— Լիալիա, — նա ցոյց է տալիս աղ[illegible]ջըկան, — Աշոտիկ, — ցոյց է տալ[illegible] տղային: Թուխ – թխամազ կինը ժպտ[illegible] է:

Դիմացի պատից նայում է Լիալիա[illegible] մեծացրած իւղաներկ նկարը: Լուսանը կարուել էր նա Սարանսկում. նայում է ասես կենդանի, վառ Լիալիան եւ որ կողմից նայես, նայում է նա քեզ, ուղիղ [illegible] աչքերին: Շրթունքները կիսաբաց [illegible] ժպտում են մարգարտաշար, ճերմակ [illegible]տամները, նա կարծես ուզում է քեզ [illegible] կարեւոր, շատ կարեւոր բան ասել, բայց դեռ մտածում է՝ ասե՞լ, թէ չասել ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱ[illegible]

(19 եւ վերջ)

ՎՃՏՆԵՑ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

ՀԱՅԿ ՀԱՎՀՈՒՆՆԻ ՅՈՒՐՈՒ

— Ոստիկանապետը նամակ ուղարկեց ինձ, որ հետևեցնեմ ձեզ, երբ հյուրանոց կգաք, որ ոչ մի տեղ չգնաք, մինչև նա չհասնի։

— Ես մեր հյուրասենյակում կսպասեմ նրան։ Ինչո՞ւ համար է նա ուզում ինձ տեսնել։

— Չգիտեմ։ Ասաց, որ ինչ-որ կարևոր բան ունի ձեզ հետ խոսելու։

— Ինչ-որ կարևոր բան ունի ինձ հետ խոսելու։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կուգանք մեր խորին շնորհակալութիւններն եւ գնահատանքին խօսքը արձանագրել՝ Տիկիններ Օֆելիա Գույումճեանի, Շխրտմանեանին, Աշճեանին, Անմահունիին, Քէօչկէրեանին, Ալեքսանեանին, Լեւոնեանին, Մըթրիպեանին, Ալթըդօղալեանին, Կէնճէլեանին եւ Տարաքճեանի, որոնք ուրախութեամբ ստանձնեցին կերակուրներուն պատրաստութիւնը Փետր. 18ի երեկոյթին, բոլորին ձեռքերը թող մնան դալար. «Նաւասարդեանը», երախտապարտ է բոլորին:

«Նաւասարդեան» (Լոնտոն)

Վիճակահանութեան նուէրներուն համար, շնորհակալական մեր խօսքը կ'ուղղենք ընկեր եւ ընկերուհի Նազիկեաններուն, «Պէրնտֆօրտ Նայլըն ընկերութեան», ընկեր Հրանդ Շխրտմանեանին, եւ ընկեր Ճողեֆ Սահակեանին:

×

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Թովմասեանէ, ողբացեալ Տիկին Վարդուհի Արթինեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վահէ Պուրմայեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԷ ՊՈՒՐՄԱՅԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Մեծ դերձակ մը ափիէսէօր կ'ուզէ (ռեֆերանսով): Ներկայանայ նմոյշով:

BELAYCH, Passage du Lido
premier étage, No 135, de 14 à 19 h.

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Հիւսուածեղէնի երկու մեքենաներ Իւնիվերսալ ժօժ 12: 120 սանթիմեթր:

Lames à report de mailles incorporée dans le chariot

Շատ լաւ վիճակի մէջ: Դիմել Տէր-Թոմայեան, 35 Ավընիւ Պուրկէն, Իսի: Հեռաձայն Միշըլէ 20–60:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimerie Spéciale du journal «Haratch»
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie

28 bis, Rue St.-Dominique
Métro: Invalides

10 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Պիտի ներկայացուի

Ա. Տատրեանի ԱՅՍՊԷՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՆՔ

Shakespeare: «LA NUIT DES ROIS»

Մուտք 6 եւ 5 ֆրանք

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) Ձեռնհաս երիտասարդ օրիորդ մը, իբրեւ քարտուղարուհի որ Սթենօտաքթիլօ գիտնայ:

2) Լիվրէօր մը (այր թէ կին): Դիմել՝

ALICE LEVON
(Couture)
5, Rue d'Artois, PARIS-8e ELY. 74-74

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սեղանատան սպասաւոր մը այր կամ կին:

Դիմել ստիպողաբար եւ անձամբ «Յառաջ»ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, նշխարներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը).— Երգիծանք:

Դիմել Յառաջին
կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատան:

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ շին՝ լաթակազմ 20 Ֆր., թղթակազմ 17·50 Ֆրանք:

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus: de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը:

Նիւթ՝ «էջ մը, ֆրանսական մշակոյթի պատմութենէն»:

Կը խօսի՝ Պ. ԳԵՂԱՄ ՔԷՐԷՍԹԷՃԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, «Համօ Օհանջանեան» սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Le Célèbre
BALLET RUSSE
IRINA GRJEBINA

CHANTS ET DANSES

Russie, Ukraine, Caucase, Bessarabie-Tzigane

35 ARTISTES — 300 COSTUMES

SE PRODUIRA:

Marseille — THEATRE DU GYMNASE — MARDI, 5 MARS A 21 HEURES

Valence — THEATRE MUNICIPAL — MERCREDI 6 MARS A 21 HEURES
LOCATION A LA CONCIERGERIE DU THEATRE

Grenoble — THEATRE MUNICIPAL — DIMANCHE, 10 MARS — MATINEE A 15 HEURES ET SOIREE A 21 HEURES

Location à partir du vendredi 8 Mars de 9 h. à 11 h. 45 et de 13 h. à 18 h.
et par Téléphone: 44.06.13

32ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 3, կէս օրէ վերջ ժամը 2·30

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro: Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերուն:

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, գայլիկներուն, նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն:

Հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ (ՀԱՅԵՐԷՆ), նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ:

Պիտի ներկայացուի սկաուտական գունաւոր ֆիլմ մը Ճէմպօրիէն:

ՊԻԻՖԷ Մուտք 5 ֆրանք Երախաներուն մուտքը ձրի

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 50 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 60 Ֆ· Հատը 0·25 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
28
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI
28 FÉVRIER
1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9543

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — No 9543

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՅԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Քարտերը բաց խաղալու դիւանագէտական մեթոտին դէմաւոր չատագովնէ – րէն մէկն ալ Ֆրանսայի Հանրապետու – թեան նախագահն է :

Մամուլի ասուլիսներու միջոցաւ է , որ անիկա հրապարակաւ կը պարզէ իր քա – ղաքականութեան դէմաւոր գիծերը , յա – ճախ զարմացնելով քաղաքական աշխար – հը :

Գատմական պիտի մնայ Ցունուար 14ի իր ասուլիսը , որուն առաջ բերած զար – մանքը ցարդ չէ անհետացած : Ֆրանսայի դաշնակիցները , մասնաւորապէս Մեծն Բրիտանիա եւ Միացեալ Նահանգները ա – ռաջին վայրկեանէն իսկ չքաչուեցան ի – րենց յուղումն արտայայտելէ :

Զօրավար տը Կոլ իշխանութեան գը – լուխ գալէն ի վեր դէմաւոր մէկ նպատակ կը հետապնդէ ։— Ֆրանսան հասցնել իր անցեալ փառքին արժանի բարձրութեան : Վանել միանգամ ընդ միշտ ստորադա – սութեան զգացումը : Բոլոր մարզերու մէջ ապահովել երկրին անկախութիւնը : Մա – նաւանդ առաջնորդողի դեր ստանձնել Եւրոպայի մէջ :

Եւրոպան իր տարածութեամբ , բնակ – չութեան քանակով ու որակով , տնտե – սական կարելիութիւններով կրնայ հան – դիսանալ երրորդ ուժ մը՝ Ա· Միութեան եւ Մ· Նահանգներու մէջտեղ :

Անկախ եւ զօրաւոր Եւրոպայի մէջ մեծ դեր մը վերապահուած է Ֆրանսայի , Գերմանիոյ հետ միասին : Այս երկու եր – կիրներու միացեալ ուժերով կրնայ չէզո – քանալ Անգլիան , որ չի կրնար յաւակնիլ առաջնակարգ դերը մը դրաւելու այն – տեղ , ինչպէս անցեալին :

Արեւմտեան Միութիւնը կը մնայ հա – մաարտ ճակատի վրայ : Մ· Նահանգնե – րուն հետ դաշնակից եւ բարեկամ մնա – լով հանդերձ , զօրավարը չուզեր բոլորո – վին ենթարկուիլ անոր : Կ'ուզէ հետզհե – տէ ձերբազատուիլ անոր ազդեցութենէն եւ չեզոք Ֆրանսայի անկախութիւնը քաղաքական , տնտեսական ու դիւանագի – կան մարզերու մէջ :

Ընդհմանալով Անգլիոյ պայմանաւոր մուտքին Համաշարակաց Շուկային մէջ , Հանրապետութեան նախագահը տնտեսա – կանէ աւելի քաղաքական նկատումներով շարժեցաւ , կ'ըսեն անոնք որ գոհ չեն ա – նոր քաղաքականութենէն :

Զօրավարին կարծիքով , «Անգլիա կղ – զի մըն է , որ իր բնոյթով , կառուցուած – քով եւ տնտեսական դրութեամբ խորա – պէս կը տարբերի եւրոպական ցամաքա – մասին մէս երկիրներէն» :

Այս կարծիքն ունէր նաեւ հանդուցեալ Հիւկ Կէյթքէլ , Անգլիոյ Աշխատաւորա – կան կուսակցութեան նախագահը , որ բա – ցարձակապէս կը հակառակէր Անգլիոյ մուտքին Համաշարակաց Շուկային մէջ :

Այս հարցը օրակարգի խնդիր է տակա – ւին ներկայիս :

Քանի մը օր առաջ Պրիւքսէլի մէջ Ըն – կերվարական Միջազգայինի հրաւէրով խորհրդաժողով մը ունեցան Եւրոպայի տասներեք ընկերվարական կուսակցու – թիւնները : Պատգամաւորներուն մէջ էին Շուէյտի վարչապետ Էրլանտըր , Հանրի Սփաք , Կի Մոլէ եւ ուրիշ կարեւոր դէմ – քեր : Կը նախագահէր Էրիխ Օլընհաուըր : Համաշարակաց Շուկայի մասին նպաս – տաւոր արտայայտութիւններ եղան : Պատգամաւորները մասնաւորաբար չեշ – տեցին , որ փոխ – վրէժի պէտք չէ դիմ – ուի Ֆրանսայի դէմ :

Տպղնապը տակաւին չէ կորսնցուցած իր ծանրութիւնը :

Ընկերվարականները կը չանան մեղմա – ցնել զայն :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԱՀ ՓՕԼ ՏԻՒ ՎԷՌԻ

Ցաւով կը տեղեկանանք , որ ամսոյս 25ին Փարիզի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Փօլ տիւ Վէռու :

Հանդուցեալը , Րէմիւզա տոհմէն առա – ջին աշխարհամարտի Զինադադարին Ֆը – րանսական դրաւման բանակին հետ դըր – նուած է Կիլիկիա եւ մասնակցած Թուր – քերու դէմ մղուած կռիւներուն : Ցուզիչ էջերու մէջ նկարագրած է զանոնք « Լա Փասիոն տը լա Սիլիսի» անունով գրքի մը մէջ , որ առաջին անգամ լոյս տեսաւ 1938ին : Գատկերազարդ երկրորդ տպա – գրութիւն մը հրատարակուեցաւ 1954ին : Հեղինակը երբեք չներեց Կիլիկիոյ պար – պումը Ֆրանսայի կողմէ :

1938ին Զօրավար Պրէմոնի , ծերակու – տական Կօթըրոյի , դնդապետ Փիշոնի եւ այլ ծանօթ դէմքերու հետ հիմնեց Մի – ջերկրականեան կոմիտէն , որուն կը գոր – ծակցէին նաեւ Հայեր : Նպատակն էր ար – գելք հանդիսանալ Ալեքսանդրէթի եւ Անտիոքի (Սանճաք) Թուրքիոյ յանձնու – մին 1939ին :

Փօլ տիւ Վէռու այդ առթիւ հրատարա – կեց «Ալեքսանդրէթի աղէտը» (1938) եւ « Մուսա Տաղի էրիստոնեաները վտան – գուած » (1939) անուն գրքերը՝ հանրա – յին կարծիքը լուսաբանելու համար : Զուր ջանք : Սանճաքը տրուեցաւ Թուր – քերուն :

Հանդուցեալը հատատարիմ բարեկամ մըն էր Հայերուն : Ներկայ կ'ըլլար միշտ հայկական կարեւոր հանդիսութեանց եւ հաւաքոյթներու :

Ցուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ առաւօտ ժամը 10·30ին Նոթր Տամ տիւ Պոն – Սըճուրի մատրան մէջ, 66 Րիւ տէ Փլանթ , Փարիզ (14) :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՌԿՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻ ՊԵՏԸ
ԱՌԵԻԱՆԳՈՒԱՅ Է ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ՄԷՋ

—o—

Սէթէն չրջապատող փողոցի մը եզերքը կեցած էսքափէրի մը մէջ, Ոստիկանութիւնը գտած է Անթուան Առկու, անդամ Գաղտնի – Բանակ կազմակերպութեան սպայակոյտին : Առկու , որ մահուան դատապարտուած է ի բացակայութեան , չուաններով կապուած , մէկ ակռան կոտրած եւ վիրաւոր դէմքով պառկած էր : Ոստիկանութիւնը անմիջապէս պինքը փոխադրած է Քէ տէ զ'Օրֆեվր , ուր Առկու յայտնած է թէ առեւանգուած է Միւնի – խի մէջ : Ուրիշ ոչ մէկ մանրամասնու – թիւն կայ ցարդ : Պաշտօնապէս այն տե – սակէտը կը պարզուի թէ Առկուն յանձ – նուած է Գաղտնի Բանակի իր անդամնե – րուն ձեռքով որոնք դաւոտ եղած են Առ – կուի «կակուղ» քաղաքականութենէն : Ոստիկանութիւնը չի դիտեր նաեւ թէ ո՞վ է այն մարդը որ հեռաձայնած է ոստի – կանութեան տեղեկացնելու համար թէ էսքափէրի մը մէջ Առկուն պիտի գտնեն :

Շահեկան է դիտնալ նաեւ թէ ինչ ար – ձագանգ պիտի ունենայ այս ձերբակալու – թիւնը Վենսէնի դատավարութեան վրայ : Անթուան Առկու , Բազմարուեստից վարժարանէն է ինչպէս Պասթիէն – Թի – րի : 42 տարեկանին ամէնէն երիտասարդ սպան էր Ֆրանսական բանակին : Կռնա – տանդինի մէջ սկսած է իր զինուորական կեանքը եւ Հնդկաչինի մէջ է որ ուսում – նասիրած է յեղափոխական պատերազմի սկզբունքները զոր պիտի գործադրէր Ալ – ժերիոյ մէջ : Զօր· Մասիւի սպայակոյտին

Օրը Օրին

Տիկնայք Անփափկասունք

Ս· Մեսրոպ վկա՛յ :

Վարդանանցի այս օրերուն , Աւարայրի անդրանիկ հայ խաչուհիներու պատմա – կան եւ ազնուական օրինակին դարեդարձ օրերուն , ո՛րքան պիտի ուզէինք Եղիշէի գովքի խօսքովը որակել՝ Հայ Կարմիր Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին վարիչ տի – կիները , փոխանակ անոնց ցած ճակատին փակցնելու այսօր ··· Տիկնայք Անփափ – կասունք՝ հակադարձ մակդիրը :

Մե՛ղք , հազա՛ր մեղք :

··· Ո՛ւր եղիշէ , ո՛ւր մեր Տիկնայք փափկասունք Հայոց աշխարհի :

Մեսրոպ Մաշտոցի ազգային ոգեկոչու – մի Լիոնի Փառատօնին , մենք հեռուէն՝ մեր տուրբը տուինք «Լիոնի Օրիորդը» տոմսով (*Յառաջ , 9 Փետրուար* 1963) :

Տեղւոյն վրայ՝ Միութիւններէն ո – մանք , Փառատօնին կազմակերպութեան իրենց գործակցութիւնը բարձի – բողի ընելով , գեղծանած էին Օրուան իրենց ազգային տուրբը վճարելէ :

Այդ բացասական վերաբերումով « ի – րենք զիրենք ազգային նուիրական հան – գամանքէն դուրս ձգած » միութիւննե – րէն մէկն էր՝ Լիոնի Հ· Կարմիր Խաչը : Ինչո՞ւ ··· : Այս էր մեր կարճ , կտրուկ եւ հարցական խօսքն այն ատեն : Եւ մեր հարցումը կը մնայ այսօր ու վաղն ալ հարցում՝ ցպատասխան : Մեր այս հար – ցումը՝ հրապարակաւ եւ պաշտօնապէս ըրինք նաեւ «Ա՛ռ որ անկ է» (*Յառաջ , 26 Փետրուար* 1963) :

Ըսենք թէ այդ «Բառասնամեայ» Միու – թիւնը՝ հազարամեայ Մաշտոցէն չէ ա – ռած իր ոգին : Ըսենք թէ անկէ առած է հազիւ իր անունը հայերէն գրելու տա – ղերը՝ հազարամեայ ուղղագրութեամբ : Եթէ ոգեկան կապը չունէր , իր հայատառ անունին երախտի՞քն ալ չզգաց :

Հ· Կարմիր Խաչը կրնայ տարախոհ ըլլալ «Բառասնամեայ» Հայոց պատմու – թեան թուականներու մասին : Այդ ի՛ր գիտնալիքն է : Հազարամեայ թուական – ներու մասին , ո՛չ : Այդ մե՛ր ալ գիտնա – լիքն է :

Իր ծննդեան պայծառ օրէն , Ֆրանսայի Հայութեան անդրանիկ օրաթերթը՝ *Ցա – ռաջ* ունի անդրանկութեան պարտակա – նութիւններ եւ իրաւունքներ , որոնցմէ չի հրաժարիր փոխան պնակ մը ոսպի կամ աշխարհի՛ արծաթին : Մեր պարտակա – նութիւնն էր՝ չատագովել Լիոնի ան –

պետն եղած է եւ «Հոգեբանական զոր – ծունէութեան» մեծ վարպետը : Կարեւոր դեր խաղացած է զանազան ապստամբու – թեանց մէջ , սկսեալ 1960 Ցունուարի , «պատնէշներու խնդիրէն» : Մէսի սպա – յակոյտի մէկ զրասենեակը ղրկուեցաւ , ապա Հասաւ 1961ի փուչը : Կը յայտղէր Լիզպոն անցնիլ եւ Ցուլիս 11ին մահուան կը դատապարտուէր , ի բացակայու – թեան :

×

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻՆ Ամերիկա այցելութեան գացած են 18 բարձրաստիճան եկեղեցա – կաններ որոնք կը ներկայացնեն ռուս ուղղափառ , վրացական , Հայ առաքելա – կան եկեղեցիները , ինչպէս նաեւ Լաթ – վիոյ եւ Էսթոնիոյ լուտերական դաւա – նանքները : Թաս գործակալութիւնը կը հաղորդէ այս լուրը , աւելցնելով թէ պատուիրակութիւնը երեք չարաթ պիտի մնայ Ամերիկա :

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ.

ԿԻԼԻԿԻՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՀ

ՊԼԷՐՈՒԹԷՆ կը հեռաճայնեն թէ եր – կուշաբթի օր , Խորէն Արք· Բարոյեան , Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան տեղապահ ընտրուած է :

կողմնակալ ձեռարկը : Մեր իրաւունքն էր՝ խաչել Լիոնի կողմնակալ կարմիր խաչը : Արիւնատար երակի կամ արեան գոյն , մեր խաչուած ժողովուրդին յարգանք կը պարտին մեր ժողովուրդին Գիր ու Լեզու տուողին :

Դիւրին է «Բառասնամեայ» թուական – ներու շուրին ճնանալ : Դժուարը՝ հազա – րամեայ թուականներու լոյսին արթուն մնալն է :

Բայց դառնանք մեր այծերուն : Եւ դառնանք մեր նախորդ տոմսին , որու ա – ւազանի թէ գաւազանի անունով ստորա – գրուած ըլլալը բան չի փոխեր անոր խմ – բագրական հեղինակութենէն :

Լիոնի Հ· կարմիր խաչի վարչութեան տիկիններ , անտարակոյս , հայելիի մը դիմաց նիստ գումարելով կարդացած են մեր գրութիւնը՝ «ողեռանիի» պատկեր մը տեսնելու համար անոր մէջ : Եւ մինչեւ իրենց ականջներուն ծայրը կարմրած (գայրոյքէ՞ն միայն) , այդ տիկիններ՝ տիկ մը լուտանիք ծրարած էին Միութեան պաշտօնական թուղթով եւ յղած մեր թերթին ալ ··· հրատարակութեան խնդ – րանօք :

Այդ խնդրանիքին տեղ չտուինք անշուշտ եւ չհրատարակեցինք լուտանիքի շարակնո – ցը , զոր յանուն Միութեան կնիքած եւ ըս – տորագրած էին նախագահուհին եւ քար – տուղարուհին : Ինչո՞ւ :

Որովհետեւ այդ գոեհկաբանութեան մէջ չկար մեր հարցումին պատասխանող ոչ մէկ բառ :

Որովհետեւ չուզեցինք զոյգ մը աղան – դաւոր ստորագրութիւններու արատով , հրապարակաւ ինքնարատաւորումի մատ – նել «անարատ» միութիւն մը :

Որովհետեւ խաչական բարեսրտու – թեամբ , արդար էր որ այդ աղրագրու – թիւնը հրատարակելու մեծաշնորհը ձգէ – ինք լրագրութեան ճամբուն վրայ թափա – ռական , սոված ու ոռնացող լրագրողնե – րուն , որոնք իրենց կրծելիք ոսկորը ան – յապագութեամբ կը փնտռեն ու գոհունա – կութեամբ կը գտնեն՝ գաղութի կեանքին աղբամանին մէջ :

Լիոնի Հ· Կարմիր խաչի անպէտ թուղ – թին վերջին երկու տողերը , մնացեալին պէս զամբիւղը չենք նետած ·— «Փափա – քելի է որ ձեր անտեղիօրէն արծարծած հարցը հոս փակուի , որպէսզի չհարկա – դրուինք խնդրոյն ներքին ծալքերը քըր – քրտել եւ պախարակելի մանրամասնու – թիւնները հրապարակել» : Ի՞նչ : Ի՛նչը ինչո՞ւն պատասխան չէ : Թող բացուին , լա՛յն բացուին այդ «ծալքերը» , որպէսզի անոնց մէջ նստած «Բառասնամեայ» փո – շիին բոսոր կամ սպիտակ գոյնը՝ տայ մեր հարցումին պատասխանը :

Ձշմարտութենէն վախցող չենք : Ընդ – հակառակն :

Ձշմարտութիւնը եւ զմեզ խաշելը , ներ – մակ լուրիա խաշելու չի նմանիր :

Ձշմարտութիւնը եւ զմեզ բարկոծելը , ոսպի բաները հընտրելու չի նմանիր :

Ձշմարտութիւնը եւ զմեզ ամօթահար կարմիր երես հանելը , զտնկական կար – միր հանկիք ներկելու չի նմանիր :

Դուք ձեր գիտցած խոհանոցէն դուրս մի՛ ելլէք , որպէսզի մենք ալ մեր դպրո – ցէն դուրս ելլելու չստիպուինք ··· Լիոնի Հ· Կարմիր Խաչի՝ տիկնայք անփափկա – սունք :

ՇԱՀԷՆ

«ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ»

ԽՄԲ.— Սիլվա Կապուտիկեանի Եգիպտոս ժամանման առթիւ, Յուսաբեր բանաստեղծուհիին նուիրած է Փետրուար 16ի թիւը, որմէ կ'արտատպենք հետեւեալ յօդուածը: Սիլվա Կապուտիկեանի ի պատիւ ընդունելութիւն մը նախատեսուած էր Հելիոպոլսոյ Յուսաբեր ակումբին մէջ անցեալ Հինգշաբթի, որ յետաձգուած է ի նշան սուգի:

Ես այն տպաւորութիւնը ունիմ, որ Սիլվա Կապուտիկեանի բերնով «Երեւանն է խօսում»: Իր աչքերով «Երեւանն է տեսնում»: Իր ականջով «Երեւանն է լսում» եւ իր հոգիով «Երեւանն է ըզգում»:

Չեմ հաւատար, չեմ ուզեր հաւատալ, թէ Սիլվա Կապուտիկեանի բերնով նաեւ վարչակարգն է «խօսում»:

Չեմ հաւատար, չեմ ուզեր հաւատալ նոյնպէս, թէ հայրենի կռունկները ուրիշ բան չունին մեզի բերելիք, բայց եթէ վար առնուած արձաններուն դժխեմ պատգամը:

Ատեն մը, 1953էն առաջ, այս պատգամը կրնար «հարազատ» ըլլալ դեռ: Հիմա, 1953էն ետք, հարազատ է անոր հակադարձը:

Բանաստեղծուհին, տասնեակ մը տարիներ առաջ, «Իմ հարազատները» կը կոչէր պատգամախօսը, Կրեմլը, Կոլխոզի դաշտերը, Կոմունիզմի զինուորը, Մոսկուան եւ իր Կարմիր հրապարակը: Եւ ասիկա ընելուն համար սթալինեան մրցանակ կը ստանար:

Միակ հարազատը, այս անհարազատ դրքին մէջ, «Սայաթ – Նովա»ն է:

Միակ հարազատը, այս անհարազատ ... «հարազատ»ներուն մէջ, բանաստեղծուհին ինքն է:

Բանաստեղծին մէջ, բանաստեղծութեան մէջ ամէնէն քիչ պէտք է խօսի քաղաքականութիւնը: Ամէնէն քիչ պէտք է լսուի «հրապարակախօս ձայնը»: Ամէնէն քիչ պէտք է իշխէ անցաւորը: Հակառակ պարագային՝ մեզի տրուածը կը դառնայ կ'ըլլայ «պոլիտիկա»:

Բանաստեղծութիւնը «պոլիտիկա» չէ, «ապոլիտիկա» է:

Ժամանակին եւ պայմաններուն տրուած տուրքը ժամանակին եւ պայմաններուն հետ կը մոռցուի: Բայց կը մնայ միշտ ոգին:

Ոգին միայն պատմութիւն չէ, միայն կրօնք չէ, միայն լեզու եւ արուեստ չէ, միայն գիտութիւն ու մշակոյթ չէ, այլ այս բոլորին գումարն է, այս բոլորին բազմապատկութիւնն է:

Ոգին կը բխի ցեղին ակունքէն: Ազգերը մեծ են ոչ թէ իրենց նաւերով, հանքերով, երկաթուղիներով եւ «սպուտնիկ»ներով, այլ մեծ են իրենց ոգիով:

Ոգին երազ մը ըլլալով հանդերձ՝ իրականութիւն մըն է: Իրականութիւն մը ըլլալով հանդերձ՝ երազ մըն է: Եթէ զոհանանք միայն իրականութեամբ, պիտի չմեծնանք: Եթէ զոհանանք սոսկ երազով, դարձեալ պիտի չմեծնանք:

Պիտի մեծնանք այն ատեն միայն, երբ ուզենք եւ կարենանք իրականութիւնը դարձնել երազ, երազը՝ իրականութիւն:

Հայ մտաւորականը ան չէ, որ իրականութեան կը կառչի եւ կը մոռնայ երազը:

Հայ մտաւորականը ան չէ, որ երազին կը կառչի եւ կը մոռնայ իրականութիւնը:

Հայ մտաւորականը ան չէ, որուն մէջ կը խօսին տարիները, բայց կը լռեն դաբերը:

Հայ մտաւորականը ան է, որ երազէն եւ իրականութենէն վեր, երազէն եւ իրականութենէն առաջ իր ժողովուրդին մէջ կը տեսնէ ու կը վերստեղծէ զայն ոտքի կեցնող, ժամանակին ու տարածութեան դէմ զինող ոգին:

Ամէն բան կը հիննայ ու կը մաշի. միայն ոգին է, որ ո'չ կը հիննայ, ո'չ կը մաշի:

Սիլվա Կապուտիկեան մեզի բերաւ իրականութիւնը, մենք ուզեցինք իր մէջ տեսնել ոգին, թերեւս միակ բանը, որ մեզ իրարու կը միացնէ ու երբեք չի բաժներ իրարմէ:

×

Սիլվա Կապուտիկեան ամէնէն քնարականն է մեր բանաստեղծներուն մէջ:

Միայն արուեստ չէ իր ունեցածն ու տուածը, այլ նաեւ զգացում է, յուզում է, սէր է, կարօտ է ու ապրում:

Սրտով կը մտածէ, հոգիով կ'երկնէ: Այս է հարազատը իր մէջ: Մնացածը անհարազատ ձայնն է ժամանակին, պայմաններուն, կեանքին:

Ինչ որ բանաստեղծութիւն չէ, Սիլվա Կապուտիկեան չէ: Ցուզումնահար հոգին, որ կ'իշխէ այս քնարակիրին մէջ, ապահովութիւն մըն է պարագայական շեղումներու դէմ: Ու բան մը կայ, որ կը պաշտպանէ զինք աջ եւ ձախ թեքումներու դէմ:

Կ'ըսեն, թէ Սիլվա Կապուտիկեան տարօրէն հաղորդական է իբրեւ անձ, բայց չեն ըսեր, թէ նոյնքան հաղորդական է իբրեւ բանաստեղծ:

Իր բանաստեղծութիւնը երաժշտութիւն է. ինչպէս, օրինակի համար, Վարուժանի բանաստեղծութիւնը նկարչութիւն է:

Ես կը նախընտրեմ երաժշտութիւնը բանաստեղծութեան մէջ: Ուստի՝ կը նախընտրեմ Տէրեանը:

Սակայն բառերու երաժշտութենէն վեր՝ կայ հոգեկան երաժշտութիւնը: Անոնք, որ կրնան միաձուլել այս երկու երաժշտութիւնները,— այսինքն՝ նոյնքան երաժիշտ ըլլալ բառերով, որքան հոգիով,— անոնք միայն արժանի են բանաստեղծ կոչուելու:

Հայրենաբնակ մեր բանաստեղծներէն շատերուն մէջ կայ այս ներդաշնակութիւնը,— բառերու եւ հոգիի երաժշտութիւնը:

Սփիւռք գալէ առաջ, Սիլվա Կապուտիկեան արդէն նուաճած էր տարածութիւնը: Մարմինով կ'ապրի Երկրին մէջ, հոգիով կ'ապրի նաեւ Երկրէն դուրս: Բովանդակ Հայաշխարհի մէջ մարդ չըկայ, որ կարդացած կամ լսած չըլլայ իր խօսքը՝ «որդուն», իր «Սայաթ – Նովա»ն, իր «Արարատ»ը եւ բազմաթիւ ուրիշներ, որոնք տեսակ մը եւոդեան տաւիղ դարձած են մեզի համար:

Երբ մենք ալ լսենք ու տեսնենք այս «տաւիղ»ը, պէտք է կարենանք ըսել, թէ «Երեւանն է խօսում»: Պիտի չուզէինք, որ անհարազատ ձայնանիշ մը հնչէր կարճ կամ երկար ալիքներուն վրայ, երբ «Երեւանն է խօսում»:

Երբ «Երեւանն է խօսում», մեզի պիտի թուի, թէ Մայր Հայրենիքն է խօսում, հայ ժողովուրդն է խօսում:

Երբ «Երեւանն է խօսում», պիտի կարենանք զգալ, թէ մեր սիրտն է խօսում:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ԱՅԶԵՆՇԹԱՅՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ս. Այզենշթայնի անունը յայտնի է բոլոր անոնց, որոնք տեսան խորհրդային «Իվան Ահեղ», «Ալեքսանդր Նեւսկի» կամ «Փոթիեմքին հածանաւը» ժապաւէնները: Անոնց թողած ուժեղ տպաւորութիւնը ծնունդ առած է այն մեծ ստեղծագործութենէն, որուն հեղինակն է Այզենշթայն: Այս ժապաւէններու ամէն մէկ մանրամասնութիւնը, խմբական տեսարանները կամ անուանի դերասաններու ստեղծած տիպարները, բեմայարադրանքներու գրաւիչ պարզութիւնը, երաժշտական ընկերակցութիւնը, մէկ խօսքով ժապաւէններու բեմադրական բացառիկ ըմբռնումը եւ գեղարուեստական ու թեքնիք խնդիրներու լուծումները կը կրեն ուժեղ անհատականութեան մը կնիքը:

Բոլոր այս մասնայատկութիւնները շարժառիթներ եղան, որ 1958ին, միջազգային յատուկ քննիչ յանձնախումբ մը Այզենշթայնը հռչակէ «աշխարհի առաջնակարգ բեմադրիչը», իսկ անոր պատրաստած «Փոթիեմքին հածանաւը», «շարժանկարի արուեստի պատմութեան լաւագոյն ժապաւէնը»: Հարց կը տրուէր թէ Այզընշթայն ի՞նչպէս կրցած էր ըստեղծել այս գլուխ – գործոցները: Ան օրինակ, փափաքած էր հրատարակել «Իվան Ահեղ» ժապաւէնին բեմադրութիւնը եւ անոր ընկերացող գծագրութիւնները, բայց չկարողացաւ իրագործել իր այս բաղձանքը: Անոր մահէն յետոյ (1948) մնացին սակայն նօթագրութիւններու, խոհերու եւ գծագրութիւններու դէզեր, որոնք, ներկայիս, կը բացատրեն այզենշթանեան երեւոյթը:

Այզենշթայն, ըլլալով արուեստագէտ եւ տեղեակ՝ ներդաշնակութեան գաղափարին արուեստի խիստ պահանջներուն, այսպէս կը բացատրէ իր գծագրութիւններուն իմաստն ու նշանակութիւնը: «Իմ միակ հրայրքս եղած է գիծերու եւ շարժումներու ուժականութիւնը»: Ան լիովին յաջողած է իր այս ըմբռնումը բացայայտելու գործին մէջ եւ անոր գծագրութիւնները կը հանդիսանան գեղարուեստական փորձառութեան թանկագին դպրոց մը՝ ամէն տեսակ արուեստներու ստեղծագործութեան համար եւ օժանդակ մը՝ բոլոր անոնց, որոնք կը ձգտին ճանչնալ աշխարհի իրողութիւնները, մարդկային նկարագրիները եւ գուցէ նաեւ կարգ մը սկզբունքներ, որոնք յաճախ կը թուին ըլլալ անըմբռնելի:

ԱԼԻՍ ԲՕԼԱՏԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐԷՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ

ԽՄԲ.— Հ. Բ. Ը. Մ. Եւր. Կեդրոնական յանձնաժողովին «ճշդումին» առթիւ (տես Յառաջ, Փետրուար 2), Նիւ Եորքի Հ. Բ. Ը. Մ. Կեդրոնական Վարչութեան Ժողովի Դիւանէն ստացած ենք «ճշդումի մը պատասխանը» որուն կ'ընկերանայ նամակ մը ստորագրուած ընդհ. տնօրէն՝ Գ. Կիրակոսեանէ: Այդ նամակով «յանուն անկողմնակալութեան եւ լրագրական պարկեշտութեան», Պ. Կիրակոսեան մեզմէ կը խնդրէ զայն հրատարակել: Ճիշդ է որ Պ. Կիրակոսեան հինէն քաջ ծանօթ է Յառաջի խմբագրութեան պարկեշտութեան, այն օրէն երբ թերթիս ողբացեալ խմբագրապետը իրեն վերադարձուցած է հրատարակութեան համար յանձնուած յայտնութեանց թղթածրար մը ուր այսօրուան տնօրէնը շատ աւելի բաներ կը պատմէր քան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը ...:

Ամէն պարագայի մէջ եւ տարուած միշտ նոյն լրագրական պարկեշտութենէն, հրատարակելէ առաջ Նիւ Եորքի պատասխանը, զայն հաղորդեցինք Եւր. Կեդր. Յանձնաժողովին եւ նոյն ատեն կը հրատարակենք անոր պատասխանը, ինչպէս կը պարտադրէ մամուլի տարրական օրէնքը: Փափաքելի է որ Գ. Կիրակոսեան ուրիշ թերթերու թելադրէ այդ «լրագրական պարկեշտութիւնը», տրուած ըլլալով որ ո'չ լրագրական՝ ոչ ալ որեւէ պարկեշտութեան մասին «Յառաջ» դաս ունի առնելիք իրմէ:

Ստորեւ նախ Նիւ Եորքի, ապա Փարիզի նամակները.—

×

ՃՇԴՈՒՄԻ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Վերջին պահուն մեր ձեռքը հասաւ Փարիզի խմբակին կողմէ հրապարակ նետուած «Ճշդում մը» վերնագրով 31 Յունուար 1963 թուակիր թռուցիկ մը: Միութեան նիւթական կացութեան մասին Ընդհանուր ժողովին մէջ նախագահին յայտարարութիւնները հերքել ճգնելով, այդ թռուցիկը կը խօսի Եւրոպայի եւ Արեւելքի շրջանակէն ստացուած կը տակներու մասին, անոնց գումարները ուռեցնելով եւ Ամերիկայի շրջանակին բաժինը անշքացնելով: Աւելորդ կը նկատենք վէճի բռնուիլ մարդոց հետ որ իրողութիւնները խեղաթիւրելը իրենց արհեստ ըրած են:

Ի մօտոյ հրապարակ ելլելիք գրքոյկի մը մէջ հարկ եղած լուսաբանութիւնը տրուած է արտասահմանի կտակներուն մասին, եւ առ այժմ ուշիմ ընթերցողին դատողութեան կը թողունք անդրադառնալ թէ, առանց Ամերիկայի անհաշիւ զոհաբերութեան, ի՞նչ հրաշքով Միութիւնը պիտի կրնար տարեկան 450·000,593,000 ու վերջին անգամ 1961ին, 669,000 տոլար յատկացնել իր ազգապահպանման գործին:

Թուանշաններու հետ խաղալ սիրող այդ պարոնները կը թողունք իրենց մարդանքին: Բայց սաչափը ըսենք, անոնց գործունէութեան մասին գաղափար մը տալու համար, թէ իրենց զուտ վարչական ծախքերն անգամ հոգալու անկարող եղած են եւ Կեդր. Վարչութիւնը, այդ գլուխին յատուկ իրենց բացը գոցելու համար, տարեկան միջին հաշուով 5,000 տոլար տրամադրած է միշտ:

Ֆրանսայի շրջանակին մարդիկը, իրենց ութ տարուան պաշտօնավարութեան ընթացքին, Սէլեան եւ Արապաճեան փոքրը կտակները լոկ կրցած են արձանագրել, շուրջ 12,000 տոլար, այն ալ միմիայն Ընդհ. քարտուղար Պ. Օննիկ Թադէոսեանի եռանդագին ջանքերուն շնորհիւ:

1940 – 1962, ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՇՐՋԱՆԱԿԷՆ ԻԲՐԵԻ ԿՏԱԿ ՈՒ ԻԲՐԵԻ ՄՆԱՅՈՒՆ ԿԱՄ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ԳՈՐԾԱԾԵԼԻ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑՈՒԱԾ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ 6,455,000 ՏՈԼԱՐԻ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ
ԴԻՒԱՆ

×

Պատուարժան խմբագրութիւն Յառաջի

Կեդր. Յանձնաժողովիս դիւանը իր այսօրուան նիստին քննեց Նիւ Եորքէն ձեզի զրկուած 18 Փետրուար 1963 թուակիր նամակին կցեալ «ճշդումի մը պատասխան»ը զոր ազնուութիւնը ունեցած էիք մեզի հաղորդելու:

Մեր արժանապատուութիւնը եւ կրթութիւնը չեն թոյլատրեր որ իջնենք Մելքոնեան կրթական հաստատութեան տնօրէնի պաշտօնէն հեռացուած մէկու մը աստիճանին եւ իրենպատասխանենք իր գործածած լեզուով, կը վերապահենք սակայն յարմար տեղին ներկայացնել զինքը, Պ. Մալէզեանի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան լիազօր ընդհանուր քննիչ Տոքթ. Յ. Թօփճեանի գրիչներուն տակ, «այնպէս ինչպէս որ է»:

Կը հաստատենք թէ ձեր պատ. թերթին 2 Փետրուար 1963 թիւով մեր կողմէ հրատարակուած կլոր թուանշանները (կամ առաւելագոյն 10 առ հարիւր աւելի կամ պակասով) կը համապատասխանեն ճշմարտութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր հաշուակալութեան, զոր նամակագիրը ըստ իր մեծ փորձառութեան ի զուր կը փորձէ խեղաթիւրել, դիտմամբ շփոթելով մնայուն դրամագլուխները — որոնց մասին միայն արտայայտուած ենք—, անմիջապէս գործածելի նուիրատուութիւններու հետ, որոնք հարցէն դուրս կը մնան:

Ա) Բացայայտապէս անհիմն է որ Կեդրոնական Վարչութիւնը միշտ տարեկան հինգ հազար տոլար յատկացուցած ըլլալ Եւրոպայի վարչական ծախքերը հոգալու համար, մնաց որ այդպիսի յատկացում մը արդար ալ պիտի ըլլար, տրուած ըլլալով որ Նիւ Եորքի Կեդրոնական սնտուկը կը մտնեն Եւրոպայէն փոխանցուած բոլոր դրամագլուխներուն եկամուտները, ինչպէս նաեւ քանի մը կարեւոր մասնաճիւղերու անդամավճարները: Ասկէ զատ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը իբրեւ Կեդրոնական Գործադիր Ժողով կը յանձանձէ ոչ միայն շրջանակի վերաբերեալ վարչական, կալուածական մշակութային կամ այլ ձեռնարկները այլեւ ուղղակի կեդրոնական վարչութեան կապուած հիմնարկութիւններ, որոնց յատկացուած կտակներու ծախսաբաժիններն ալ Նիւ Եորք իրեն կը վերապահէ: Այս բոլորը կը կատարուի տարեկան 4 – 5000 տոլարի ընդհանուր վարչական ծախքով մը, մինչ անդին Նիւ Եորքի Կեդրոնական գրասենեակը իր շորս պաշտօնեաներով կը ծախսէ տարեկան 7 հազար տոլար, եթէ ոչ աւելի:

Բ) Եւրոպայի շրջանակէն 1945 – 1962 փոխանցուած մնայուն դրամագլուխները կը յանգին շուրջ 2,300,000 տոլարի:

	Տոլար
Մոնաքոյէն Գայսէրլեան	1·400·000
Փարիզէն Մարկոսեան	500·000
Փարիզէն Զարեհ Պէյ	100·000
Մանչեսթըրէն Տիկ. Ունճեան	40·000

Մանչէսթըրէն Վ. Ֆնտգլեան	28·000
Աբէնփէն Շահինեան	100·000
Աբէնփէն Ա. Գալփագեան	25·000
Մարսէյլէն Հ. Վէմեան	13·000
Մարսէյլէն Սէլեան	10·000

Առանց հաշուելու Թահթաճեան, Արապեան եւ այլ կտակները :

Գ) *Ամերիկայի չրջանակին մնայուն դրամագլուխներուն ցանկը հրատարակ – ուած է անդլերէն «ՅՈՒՇԱՐԱՐ»ի պաշ – տօնաթերթի Յունիս 1962ի թիւով, չուրջ 1·400·000 տոլար :*

Մասնաւոր նպատակով հանգանակու – թիւններէն դուրս (ներդաշն. յոբելեան. եւայլն). Ամերիկայի չրջանակին հաւա – քած դումարները գործածուած են տեղ – քած դումարները վրայ, իսկ սովորական անդամա – վճարքերէ եւ նուէրներէ գոյացած դու – մարներէն տարեկան հաշիւ 10 կամ 15 հազար տոլար նպաստ դրկուած է ար – տասահման :

Դ) *Ազգապահպանման գործին համար Միութեան յատկացուցած տարեկան 450–690·000 տոլարի դումարը վերադրել «Ա– մերիկահայոց անհաշիւ գոհողութեան » մաս կը կազմէ խուժանավարական դիւա– յին ծրագրի մը, որուն մասին կ'արտա – յայտունք «Շինարար»ի յաջորդ թիւե – րով :*

Այդ դումարին երեք հինգերորդը կը բխի մնայուն դրամագլուխներու եկա – մուտներէն (որոնց հաշիւ 15 առ հարիւ– րը Ամերիկայի չրջանակէն եկած են) մէկ հինգերորդն ալ կը ներկայացնէ դպրոց – ներու ուրոյն հասոյթները (աշակերտնե– րէն, եւայլն) :

Այս պարագան ճշդելով բնաւ կասկածի տակ չենք դներ Ամերիկահայոց ծանօթ առատաձեռնութիւնը, անմիջապէս դոր – ծածելի հանգանակութիւններու եւ այլ ձեռնարկներու առթիւ, որոնք սակայն որեւէ կերպով չեն ազդած եւ չեն կրնար ազդել մնայուն դրամագլուխներու դո – յացման :

Կը ցաւինք անչուշտ որ Հ. Բ. Ը. Մ – ութիւնը վաթելու յատկանութիւնը ունե – ցող քանի մը անձեր իրենց գործած վար– չական ու հաշուական անկանոնութիւն – ները եւ ապօրինութիւնները ծածկելու մտօք, Միութեան անդամները իրաւա – րկելէ եւ անոր, ստացուածքն ալ սահ– մանափակ անդամներով «քօրփորէյշըն»ի մը փոխանցելէ եառ, թոյլատրած են որ յատկա վարկաբեկուած «տնօրէն» մը իր կիրքն ու քինախնդրութիւնը յագեցնելու համար հրապարակային խեղաթիւրումնե– րու եւ նոյնիսկ անուանարկութեան սկը – սի, աւելի եւս խորացնելով արդէն ցա – ւալի խրամատ մը եւ դուռ բանալով մեր փառասէր ճշդումներուն :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
ԴԻՒԱՆ (ԿՆԻՔ)

ՋԵԿՈՅՑ
"ԿԻԼՊԵՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ"

ԿՐԹԱԹՈՇԱԿ 1963 – 64
ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

1·— *Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնար – կութիւնը յիսուն-լման նոր կրթաթոշակ պիտի յատկացնէ ափիւռքի հայ ուսանող– ներուն, 1963 – 64 տարեշրջանին համար :*

2·— *Կրթաթոշակները ընտրութեան հի– ման վրայ պիտի յատկացուին հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու, ինչ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը, որոնք նիւթական միջոցէ զուրկ են բարձրագոյն ուսման հետեւելու իրենց բնակած երկրին կամ մօտակայ երկրի մը կրթական հաս– տատութիւններու մէջ : Կը հետեւի որ Հիմնարկութիւնը սկզբունքով չի փափա– քիր հովանաւորել այն ուսումները որոնք կը կատարուին հեռաւոր համալսարան – ներու մէջ : Միայն չատ բացառիկ պարա– գաներու տակ, երբ հետապնդուած ու – սումները չեն կրնար ստացուիլ տեղական կամ մերձաւոր հաստատութիւններու մէջ, կրթաթոշակները կը յատկացուին արտասահմանեան հաստատութիւններու համար :*

3·— *Թեկնածուները պէտք է աւարտած ըլլան իրենց երկրորդական ուսումը եւ որակուած ըլլան համալսարանի մը մէջ արձանագրուելու համար : Թեկնածուները երկրորդական ուսում ստացած պէտք է ըլլան ըսելով կը հասկցուի որ անոնք պէտք է աւարտած ըլլան ՓՐԻՇՄԷՆ կարգը կամ ձի Սի Ի էմվընսըտ Լեվըլը կամ պաքալօրէայի երկրորդ մասը, իսկ այնուհետեւ նախատեսուած համալսա – րանական կամ բարձրագոյն ուսումները կը հասկցուին ակադեմական մակարդա – կին միջազգային ընթացիկ առումով : Իբր օրինակ ըսենք որ համալսարանական բարձրագոյն ուսմանց սկսելու համար պէտք է Պէյրութի ամերիկեան համալսա– րանին ՍՕՖՕՄՕՐ կարգը ընդունուած ըլլալ, կամ Ինկլիշ Ձեներըլ Սերթիֆի – ֆէյթ օֆ Էտիւֆէշըն (Էմվընսըտ Լեվըլ) ստացած ըլլալ կամ երկու պաքալօրեանե– րուն տիրացած ըլլալ ըստ Ֆրանսական դրութեան :*

4·— *Ընտրութիւնները պիտի կատար – ուին միայն այն թեկնածուներուն մէջէն որոնք իրենց դասարանին բարձրագոյն քառորդին մէջ դասուած են եւ որոնց մի– ջինը նուազագոյն 75 առ հարիւր է : Ա. – նոնց մէջ ընտրական յանձնախումբը կ'ո– րոշէ անոնք զորս արժանաւորագոյն կը համարի ըստ իր հայեցողութեան :*

5·— *Նոր թեկնածուները իրենց ձեռա– գիր նամակով պէտք է դիմեն ստորեւ նչանակուած հասցէներէն մէկուն, ամէ – նէն ուշը մինչեւ 1963 Մայիս 10 : Ի պա– տասխանի, թեկնածուները պիտի ստա – նան հարցաթերթը զոր պէտք է լեցնեն ամբողջութեամբ եւ ճշգրտօրէն եւ ու – ղարկեն, պահանջուած վաւերաթուղթե – րուն հետ, իրենց բնակած երկրին մէջ գոյութիւն ունեցող Հիմնարկութեան կր– թական Յանձնաժողովներուն կամ, ի բա– ցակայութեան, Հիմնարկութեան Լիզպո – նի կեդրոնին, ամէնէն ուշը մինչեւ 1963 Յուլիս 20 :*

6·— *Բոլոր դիմումները Լիզպոն կեդ – րոնանալէ եառ, Հիմնարկութեան ընտ – րական յանձնախումբը իր վերջնական ո– րոշումները պիտի տայ Յուլիսի վերջը կամ Օգոստոսի սկիզբը : Ընտրական Յանձնախումբին որոշումները թեկնա – ծուներուն պիտի հաղորդուին ուղղակի ըստ կարելւոյն կարճ ժամանակի մէջ :*

7·— *Դիմումները պէտք է ուղարկուին հետեւեալ հասցէներուն.*

Ա) *Լիբանան բնակող թեկնածուներուն համար ,*

Educational Committee
of the Calouste Gulbenkian Foundation
in Lebanon
Stephen Building — Riad Solh Street
BEIRUT (Lebanon)

Բ) *Սուրիա բնակող թեկնածուներուն համար ,*

Mr. K. Nersoyan
P. O. Box 757
ALEPPO (Syria)

Գ) *Թուրքիա բնակող թեկնածուներուն համար ,*

Educational Committee
of the Calouste Gulbenkian Foundation
c/o Mr. J. J. Abravanel
Portuguese Consul
Beyoglu — ISTANBUL (Turkey)

Դ) *Ֆրանսա բնակող թեկնածուներուն համար ,*

Comité des Boursiers Arméniens
de la Fondation Calouste Gulbenkian
51, Avenue d'Iéna
PARIS - 16e (France)

Ե) *Անգլիա բնակող թեկնածուներուն համար ,*

The Secretary
Calouste Gulbenkian Foundation
U. K. & Commonwealth Branch
98 Portland Place
LONDON W.1 (England)

Զ) *Իրաք բնակող թեկնածուներուն հա– մար ,*

The president of the Armenian Diocese
c/o The Prelacy of the Armenian Church
Tayaran Square
BAGHDAD (Iraq)

Է) *Պրազիլիա բնակող թեկնածուներուն համար ,*

Mr. Yervant Kechichian
Caixa Postal No 18107
Aeroporto — SAO PAULO (Brazil)

8·— *Ուրիշ երկիրներ բնակող կամ ուսանող թեկնածուներ պէտք է ուղղակի դիմեն Հիմնարկութեանս կեդրոնին, հե – տեւեալ հասցէով·*

Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs
Scholarship Selection Committee
Avenida de Berna, 45A
LISBON 1 (Portugal)

9·— *Նախապէս փոխատուութեան հի – ման վրայ կրթաթոշակ ստացող ուսա – նողներ ինչպէս նաեւ անցեալ տարուընէ ի վեր կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ որոնք կը փափաքին վերանորոգել իրենց կատարուած յատկացումը 1963 – 64 տա– րեշրջանին համար պարտին ուղղակի դի– մել Հիմնարկութեան Լիզպոնի կեդրոնին, որ անհրաժեշտ հարցաթերթերը պիտի ու– ղարկէ իրենց : Ինդրարկուները այս հար– ցաթերթերը պէտք է լեցնեն եւ վերադար– ձնեն ամէնէն ուշը մինչեւ 1963 Յուլիս 20 :*

Հիմնարկութիւնը փափաքելի նկատեց փոխատուութեան հիման վրայ ընծայ – ուած կրթաթոշակներուն դրութեան վերջ տալ հետզհետէ, զանոնք ստացողներուն ուսումնասիրջանին աւարտմամբ եւ յատ – կացնել կրթաթոշակները առանց որեւէ պայմանի եւ բարձրօրէն արժանաւոր թեկնածուներու ընտրութեամբ :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
Լիզպոն : 18 Փետր· 1963

ՔԷՈՓԻՍ ԲՈՒՐԳԸ

Հին Եգիպտոսի ճարտարապետութիւնը սերտօրէն կապուած է կրօնքին հետ : Ե – գիպտացիները կը հաւատային, որ մար– դը իր մահէն եառ կը փոխադրուի անդր– էրիմեան աշխարհ մը, ուր կ'ապրի այն– պէս, ինչպէս երկրին վրայ : Այս պատճա– ռով անոնք չափազանց հոգ կը տանէին այդ «վերաբնակեցումին» համար : Դամ – բարանը կը չինէին մեծ եւ չքեղ ձեւով : Արուեստի տեսակէտով առանձնապէս ու– շագրաւ են փարաւոններուն դամբարան– ները՝ բուրգերը :

Առնք հսկայ կառոյցներ են : Քէոփս փարաւոնին բուրգը, որ կը նկատուէր «աչխարհի եօթը հրաչալիքներէն» մէկը , ունի 140 մեթրէն աւելի բարձրութիւն : Ներքնապէս մեծ չէ, այնպէս, որ բուր – գին ամբողջ կառոյցը համատարած քարէ չարուածք մըն է : Քարերը չատ հիանալի տաչուած են եւ իրարու միացուած : պէտք չէ մոռնալ որ անոնք ամբողջովին ձեռակերտ են. թէ տերունները բուրգերը կը չինէին առանց գործիքներու եւ մին– չեւ իսկ քարերը տեղափոխելու համար չէին օգտագործեր անատուններ :

Այս բուրգը հսկայ կառուցուածք մըն է, որ կազմուած է հազարաւոր խորա – նարդ մեթր քարերու զանգուածով մը եւ ցնցող տպաւորութիւն կը ձգէ դիտողին վրայ :

դիմեն Հիմնարկութեանս կեդրոնին, հե – տեւեալ հասցէով·

Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs
Scholarship Selection Committee
Avenida de Berna, 45A
LISBON 1 (Portugal)

9·— *Նախապէս փոխատուութեան հի – ման վրայ կրթաթոշակ ստացող ուսա – նողներ ինչպէս նաեւ անցեալ տարուընէ ի վեր կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ որոնք կը փափաքին վերանորոգել իրենց կատարուած յատկացումը 1963 – 64 տա– րեշրջանին համար պարտին ուղղակի դի– մել Հիմնարկութեան Լիզպոնի կեդրոնին, որ անհրաժեշտ հարցաթերթերը պիտի ու– ղարկէ իրենց : Ինդրարկուները այս հար– ցաթերթերը պէտք է լեցնեն եւ վերադար– ձնեն ամէնէն ուշը մինչեւ 1963 Յուլիս 20 :*

Հիմնարկութիւնը փափաքելի նկատեց փոխատուութեան հիման վրայ ընծայ – ուած կրթաթոշակներուն դրութեան վերջ տալ հետզհետէ, զանոնք ստացողներուն ուսումնասիրջանին աւարտմամբ եւ յատ – կացնել կրթաթոշակները առանց որեւէ պայմանի եւ բարձրօրէն արժանաւոր թեկնածուներու ընտրութեամբ :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
Լիզպոն : 18 Փետր· 1963

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԵՐԷՏՐԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ԶՈՐՍ

— *Վեհափա՛ռ տէր, պատասխանելով Ապտիւլ Համիտի հարցման թէ՝ կրնա՞ր արդեօք անվտանգ երթալ Այա Սոֆիա Բամպանի Տասնըհինգին, կրնաք եր – թալ ըսաւ Էպիւլ Հիւսա, բայց ոչ սովո– րական ճամբով :*

— *Ծովէ՞ն թէ ցամաքէն, հարցուց Հիւնքեարը :*

— *Թէ ցամաքէն թէ ծովէն, պատաս – խանեց Էպիւլ Հիւսա, մարդարէի տիրա– կան չէշտով մը :*

— *Ի՞նչպէս ...*

— *Այո, վեհափառ Տէր, չարունակեց Էպիւլ Հիւսա, կ'իմնէք ծովեզերքը կառ – քով, կը կտրէք ծովը նաւով եւ յետոյ կառքով մինչեւ Այա Սոֆիա, վերադար– ձը նոյն կերպով :*

— *Բայց ինչո՞ւ այդ ճամբան, հար – ցուց Ապտիւլ Համիտ կասկածոտ դէմքով մը, ինչո՞ւ կամուրջէն չանցնիմ :*

— *Մի անցնիք կամուրջէն, վեհափառ տէր, պատասխանեց Էպիւլ Հիւսա, մի անցնիք կ'ըսեմ, Մահը կը դարանի հոն :*

— *Ո՞ւր ...*

— *Պալատէն կամուրջը տանող ճամ – բուն վրայ, պատասխանեց Էպիւլ Հիւսա :*

— *Կրնա՞ք յայտնել, ով իմաստուն, եւ աստուածահաճոյ մարդ, հարցուց Հիւնքեարը, կրնա՞ք ինծի յայտնել թէ որո՞նք են իմ կեանքիս թշնամիները ...*

Էպիւլ Հիւսա պահ մը լռեց, սկսաւ չփել իր երկու երեսները, մէկ քանի ան– գամ աչքերը գոցեց ու բացաւ , յետոյ·

— *Վեհափառ տէր, ըսաւ, ոդիները թոյլ չեն տար որ յայտնեմ :*

— *Կ'ապահովէ՞ք թէ պիտի կրնամ ողջ առողջ վերադառնալ Այա Սոֆիայէն , հարցուց Համիտ :*

— *Այո, պատասխանեց Էպիւլ Հիւսա, կ'ապահովեմ, պայմանաւ որ երթաք այն ճամբով, որ կանխաւ ցոյց տրուեցաւ :*

Ապտիւլ Համիտ հանդարտեցաւ, վը – տանգ մը չէր սպառնար իրեն, քանի որ իր ամենադէտ (?) աստղաբաչիքը կ'ապա– հովէր ... :

Բամպանի Տասնըհինգին, Ապտիւլ Համիտ, Եըլտըզի պարտէզին մէջէն ան – ցած էր Այա Սոֆիա, եւ վերադարձած էր միեւնոյն ճամբով :

Վիշապի պատասխանատու մարմնի ծը– րագիրը կը վիժէր այս կերպով, ուրիչ նոր ու գործնական ծրագիր մը կը մնար մշակել, մեծ մարդասպանը պատժելու համար :

ԺԷ·

Վիշապի Մարմինը վճռած էր ամէն գը– նով գլուխ հանել մահափորձը, որուն յա– ջող վերջաւորութիւնը՝ մէկընդմէն պիտի վերցնէր անպատիժ մնացած թագակիր ոճրագործը, եւ միեւնոյն ժամանակ, նոր կեանքի մը դարագլուխը պիտի բանար լուծի տակ հեծող ժողովուրդներուն :

Ուսաի, վերստին ժողով գումարեցին, եւ երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, նոր ծրագիր մը կազմեցին, այն է, օտար հիւրերու տաղաւարէն ռումբեր նետել եւ ուժանակով լեցուն կառք մը միանուագ պայթեցնել :

Սակայն, Վիշապի անդամները, փոր – ձառու յեղափոխականներ բոլորը, հա – մոզուած էին թէ դիւրին չէր այսպիսի ծրագիր մը չուտով գլուխ հանել, առանց լուրջ պատրաստութիւններու : Նախ՝ պէտք էր պատրաստել ռումբերը, որոնք պիտի նետուէին Սէյամլըղին օրը, օտա – րազգիներու տաղաւարէն :

Ո՞ւր պիտի պատրաստէին սակայն այդ վրկարար ռումբերը ... :

Պոլի՛ս ... անկարելի էր ամէն մի քայ– լափոխ, լրտես մը կը ցցուէր, ամբողջ մայրաքաղաքը, աւելորդ է կրկնել, լըր– տեսներու ժամադրավայր մըն էր արդէն. հետեւաբար, որոշեցին այդ ռումբերը պատրաստել արտասահմանի մէջ, նոյն – պէս, հոն կատարել փորձերը : Ցետոյ ուսումնասիրել պէտք էր կառքին խնդի– րը. կառքը պիտի լեցուէր ուժանակներ – րով, եւ անոնք ամէնքը միասին պիտի պայթէին : Խնդիր մը, որ կարծուածէն չատ աւելի լուրջ էր եւ մեծ զգուշութիւն ու յարատեւութիւն կը պահանջէր :

Վիշապի պատասխանատու մարմինը, որ նախապէս կը բաղկանար միայն չորս անդամներէ — Քրիստափոր, Աչոտ, Թորգոմ ու Սաֆօ — յետոյ իր մէջ ան– գամ առած էր նաեւ Վռամշապուհ Քէն – թերեանը : Առնք ամէն գիշեր ժողով կը գումարէին ու մահափորձի խնդիրը կը ծեծէին իրենց մէջ : Ռումբերը պիտի պատրաստուէին, ինչպէս ըսինք, արտա – սահմանի մէջ, ուր պիտի կատարուէին նաեւ փորձերը :

Սակայն, նոյն օրերը, գէշ լուրեր հա– սան Պուլկարիայէն : Դաշնակցական օ – ժանդակ ընկերներէն կարօ, Լեւոն կիւ – լիմեան եւ Սարգիս, որոնք ռումբի փոր– ձեր կը կատարէին հոն, յանկարծ կը ձերբակալուին եւ կ'արտաքսուին Պուլկա– րիայէն :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒԲԱՏ

(Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կուզայ ծանուցանելու Թաղիս եւ շրջակայի բոլոր հաւատացեալ ժողովուրդին՝ Թէ այս կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուի նորոդ վախճանեալ երջանկայիշատակ

Ն.Ա.Օ.Տ.Տ. ՋԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

յիշատակին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պանտիկեան ընտանիքը Վարդան Պան – տիկեանի հիւանդութեամբ (կրկնակի գործողութիւն) առթիւ շնորհակալու – թիւններ կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք այցելութեամբ, հեռախօսով, նամակով, հեռաքրքրուեցան հիւանդին վիճակով ո– րու ապաքինման առթիւ կը նուիրեն 50 ֆրանք Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաք– եան սրահին եւ 30 ֆր. «Ցառաջ»ի բար – գաւճման, (Ստանալ «Ցառաջ»էն) :

×

Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր կրթական ձեռ – նարկներուն համար :

Պ. Հայկ Գըրըքճեանէ (Վերտէօն), իր կնոջ հոգեհանգստեան առթիւ յիսուն ֆրանք: Այրի Տիկին Գայծառ Սրապեան Վարդանանց ոճնին առթիւ 100 ֆրանք :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Մեզպուրեան 100 ֆրանք կը նուիրէ Մոնմորանսիի հազատ– եան տան իր ողբացեալ ամուսնոյն յի – շատակին:

Նոյն առթիւ Մկրտիչ Մեզպուրեանի ընտանիքն ու բարեկամները 100 ֆրանք կը նուիրեն Կազ. Խաչի կայանին եւ 70 ֆրանք Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Ա.Հա – րոնեան խումբին: (Ստանալ Ցառաջէն):

Ֆ. Կ.Պ. Խաչի Լիլլացի Դպրոցի

ԲԱՑՈՒՄԸ

Այս Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 14– ին կը վերաբացուի դպրոցը, եկեղեցիին մօտիկ :

ECOLE ST. LOUIS
11, Rue Henri Barbusse, Mairie des Lilas

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սեղանատան սպասաւոր մը այր կամ կին :

Դիմել ստիպողաբար եւ անձամբ «Ցա – ռաջ»ին :

ASSURANCES AUTOMOBILE

Ներկայ յաւելումներէն խուսափելու համար դիմել՝
CABINET TCHAKARIAN
Հիմնուած 1911ին

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ
SOURENE EXERJEAN
40, La Canebière — MARSEILLE
Մասնագէտ ապահովագրական բոլոր խնդիրներուն
Ընդունելութեան ժամերը՝ 17–18,30

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie

28 bis, Rue St.–Dominique
Métro : Invalides

10 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Գիտի ներկայացուի

Ա.Տատեանի ԱՁՍՊԷՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՆՔ

Shakespeare : « LA NUIT DES ROIS »

Մուտք 6 եւ 5 ֆրանք

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ.
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՈՉ
ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի 28 Մարտ, ժամը 20·30ին, 32 Բիս տը Թրէվիզ, Փարիզ :

Կանոնադրի Թիւ հինգ յօդուածին հա– մաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նո – րոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախը – նամին գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 14ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ըն – թեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց ա– նունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն ան– դամները որոնք իրենց անդամավճարնե – րը կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

Bail à céder

Քոնֆէքսիոն – Թեքսթիլի առեւտրական պայ մը փոխանցելի է, Սանթիէի շըր – ջանը :

Հեռաձանել՝

CEN. 69-72

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette, PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

Ս. ՑՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ) ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻԻՆ

Մեծ Պահքի առթիւ Արեւագալի արա – րողութիւնը պիտի սկսի այս Կիրակի, յաւարտ պատարագի : Հոգեհանդիստնե – րը կը կատարուին ժամը 10·45ին : Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը փա – րիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ չու – քով Մարտ 31ին, Մեզմն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Coupeuse et aide-coupeuse pour chemisiers et ensemble. Entrepreneurs et ouvrières à domicile.

MAISON JASMINE
(BALTAYAN)
19, Rue du Fbg. Saint-Denis, PARIS (10e)
Tél. : TAI. 58-33

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Վիէն.— Հ. Ց. Դ. «Անի» կոմիտէ ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հր– ւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, «Համօ Օհանջանեան» սր– րահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

Լիոն.— Հ. Ց. Դ. «Վարանդեան» կ– միտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամ 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

Մարսէյլ – Սէն Ժերոմ.— Հ. Ց. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին: Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներ– ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ժողով– տեղի կ'ունենայ նախապէս որոշուած հաւաքավայրը :

32ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 3, կէս օրէ վերջ ժամը 2·30
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկա ուտական կազմակերպութեանց եւ փա· րիզի օտար սկաուտական խումբերուն :

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, գայլիկներուն, նախկին արիներուն եւ արեւոյշներուն կողմէ :

ՄԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ՑՈՑՏԱԴԻՐ.— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն :

Հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ (ՀԱՑԵՐԷՆ), նախկին արիներուն եւ արեւոյշ– ներուն կողմէ :

Գիտի ներկայացուի սկաուտական գունաւոր ֆիլմ մը ՃԷմպօրիէն :

ԳԻՒՖԼ Մուտք 5 ֆրանք Երախաներուն մուտքը ձրի

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՄՊԵՏՆԵՐՈՒ Եղբայրակցութեան » կողմէ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 21ին,
SALLE CHOPIN (PLEYEL), 8, Rue Daru

Խօսք կ'առնէ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՍԻՍԼԵԱՆ

Դաշնակ՝ Ս. Եավրուեան, երգ՝ Փարիզի Սէնթ Էսոբաշ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ

Տոմսերը ստանալ Բալուեան գրատունէն
43, Rue Richer, PARIS (9e) — Tél. PRO. 25-46

Ծանօթ.— Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963
Տասնամեակի բացառիկ հատոր
կազմեց
ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 *պատկերապարզ էջեր : Ճոխ բո– վանդակութիւն :*

ՋԱՆԱՋԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշ– խարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխար– ներ, Մեր գաղութները (Ամերիկա– հայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը).— Երգիծանք :

Դիմել Ցառաջին կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատան :

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ գին՝ լաթակազմ 20 ֆր., Թղթակազմ 17·50 ֆրանք :

SOCIÉTÉ FRANCE-CAMEROUN
HARPOUTIAN FRÈRES
24, Rne d'Enghien, Paris-10e

Կ'ՈՒԶՈՒԻ երիտասարդ պաշտօնեայ մը որ լրացուցած ըլլայ զինուորական ծա – ռայութեան չրջանը, Փարիզի գրասեն – եակին համար :

Դիմել ԱՆՁԱՄԲ

Ամէն օր ժամը 14էն 15 :

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.